

MIYKOILAS
KIRUPAVIČIUS

KUNIGAS

Dievo ir žmoniu
tarnyboje

M. KRUPAVIČIUS
KUNIGAS
DIEVO IR ŽMOGAUS TARNYBOJE

NIHIL OBSTAT

Sac. Joannes Stankevičius

Censor deputatus

IMPRIMATUR

Albertus G. Cardinalis Meyer, S.T.D., S.S.L.

Archiepiscopus Chicagiensis

Chicagiae, die 29, Martii, 1960 ann.

M. KRUPAVIČIUS

K U N I G A S

Dievo ir žmogaus tarnyboje

Kazys Pemkus, M. D.

1022 Beau Brummel Drive

Steele, Kollon, Dundee, Ill. 60148

LIETUVIŠKOS KNYGOS KLUBAS

27-722.53-428

Kr-409

Išleido Lietuviškos Knygos Klubas, 1961

Spausdino Draugo spaustuvė

4545 West 63rd Street, Chicago 29, Ill.

P 3333

IVADAS

I. Kunigo tarnybos vyriausias tikslas

Netikintiesiems Katalikų Bažnyčioje visa bloga. Jei kartais jie vieną kitą teigiamybę joje ir įžiūri, tai visgi toji teigiamybė nuskęsta neigiamybėse. Klausimas, ar katalikybės priešų daromi Bažnyčiai priekaištai atitinka tikrovę?

Bendrai imant — ne. Tačiau negalima visa drąsa teigti, kad visa mūsų gyvenime ir veikloj yra gera. Vienas dalykas yra aiškus: mūsų neigiamybės labai krinta į akis. Jos duoda pagrindo klaidingiems apibendrinimams ir gyvai reakcijai.

Mūsų laikų visuomenės moralės supratimas labai miglotas. Jos išmanymu gyventi religingai — tai vykdyti įsakymus. Jos pažiūros į religijos pagrindus dar miglotesnės. Kasdieniniame gyvenime jos artimo meilė labai silpnai susieta su Dievo meile. Jos religinių įsitikinimų apologija labai prastutėlė: mano tėvai buvo katalikai, mano tėvų tėvai buvo katalikai, tad ir aš neatsižadėsiu katalikybės. Aišku, jei neturima geresnių argumentų, ir šie gali būti pakankami. Bet tai nėra tikras santykis su tikėjimu.

Meskim akį į pirmuosius krikščionybės amžius ir pasistatykime klausimą: iš kur yra kilusi pirmųjų krikščionių dinamika? Kuo išsiaiškinti faktą, kad anų laikų

pagoniškasai pasaulis, išgirdęs krikščioniškąjį mokslą, masiniai rikiavosi į katalikų eiles? Kokis buvo visų dogmų ir visos etikos esminis pagrindas?

Į tuos klausimus mums duoda atsakymą šv. Jono prologas, kuris trumpais žodžiais nusako santykį tarp Žodžio ir Tėvo. „*In ipso vita erat* — jame buvo gyvybė“ ar gyvenimas, dieviškasai gyvenimas. „*Ir ta gyvybė buvo žmonių šviesa*“. To gyvenimo dalelytę Dievas suteikė Adomui ir Ievai, bet nelaimei ją prarado savo neklusnumu, ir ta Dievo dovana neteko mūsų pirmųjų tėvų palikuonims. Visi jų palikuoniai gimsta be dieviškojo gyvenimo. Iškrypsta iš Dievo planų. Tas iškrypimas buvo gimtosios nuodėmės priežastis.

Dievo Sūnaus atėjimo į žemę tikslas — gražinti žmonijai tą prarastą Dievo dovana. „*Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant* — Aš atėjau, kad turėtų gyvenimo ir apsčiai turėtų“ (Jon. 10, 10). Kristus davė mums dieviškąjį gyvenimą. Jis atėjo, kad visiems... suteiktų amžinąjį gyvenimą“ (Jon. 17, 2). Už to gyvenimo, kurį prarado mūsų pirmieji tėvai, gražinimą Kristus apmokėjo savo žemiškojo gyvenimo praradimu ant kryžiaus:

*Vexilla Regis prodeunt!
Fulget crucis mysterium,
qua Vita mortem pertulit
et morte vitam protulit!*

Perlieti dieviškąjį gyvenimą iš Š. Trejybės į žmonių sielas — toks buvo Kristaus pagrindinis tikslas, ypač paskutiniųjų Jo gyvenimo valandų. Tai patvirtina Jo arkikunigiškoji malda: „Kad Tavo Sūnus pašlovintų Tave, kaip Tu esi Jam davęs valdžios ant visų žmonių, kad Jis visiems, kuriuos Jam davei, suteiktų amžinąjį gyvenimą“.

nimą... kad visi būtų viena, kaip Tu, Tėve, esi manyje ir aš tavyje, kad ir jie būtų mumyse viena" (Jon. 17).

Pagal šv. Povilą ir šv. Joną dieviškasai gyvenimas savo spinduliais nušviečia visus krikščionio reikalus. Šventasai Raštas Dievo mums duotą dieviškojo gyvenimo dovaną dažniausia aptaria žodžiu „Gyvenimas“. Žvelgdami giliau į įkvėptus tekstus, prieiname išvados, kad jis yra perstatomas visai realiu būdu, kaip krikščionio išgyvenama ir aktualumu pulsuojanti Tikrovė. Dieviškasai gyvenimas — tai visas Kristus, sujungtas su savo nariais Mistiniame Kūne. Tai pirmųjų krikščionių pagrindinė ir esminė dogma, be kurios negalima būti pilnu krikščioniu.

Visa katalikiškoji dogmatika siekia dieviškojo gyvenimo, kaip savo tikslo.

Katalikiškoji moralė — tai kaskart didesnis panešėjimas į Kristų, kuris nori vesti mumyse dieviškąjį gyvenimą.

Kristus įsteigė savo Bažnyčią tam, kad dieviškąjį gyvenimą joje ugdytų ir vystytų. Tokis yra šv. Mišių aukos ir visų su ja susietų sakramentų tikslas.

Krikštas — tai pirmas dieviškojo gyvenimo įšvirkštimas į žmogaus sielą. Kai tik krikšto tėvai su kūdikiu įžengia į bažnyčią, kunigas Bažnyčios vardu klausia:

— Ko nori iš Dievo Bažnyčios?

— Tikėjimo.

— Ką tau tikėjimas duoda?

— Amžinąjį gyvenimą, arba dieviškąjį gyvenimą.

Sutvirtinimo sakramentas — to dieviškojo gyvenimo sutvirtinimas žmoguje, žmogaus įrikiavimas į dieviškojo gyvenimo gynėjų nuo priešų eiles. Sutvirtinimo sakramentas daro krikščionį Kristaus ritieriu, geru kariu.

Švč. Kristaus Kūno ir Kraujo sakramentas—šv. Mi-

šiose mūsų akivaizdoje stoja dieviškojo gyvenimo Davėjas švenčiausiame momente, kai savo Krauju mokėjo savo Tėvui už dieviškąjį gyvenimą mūsų sielose, o šv. Komunijoj teikia mums dieviškojo gyvenimo pilnybę.

Atgailos sakramentas grąžina sielai dieviškąjį gyvenimą, kurį buvo praradusi sunkia nuodėme.

Kunigystės sakramentas suteikia kunigams galimybės tapti dieviškojo gyvenimo Davėjo įrankiais.

Moterystės sakramentas parūpina Bažnyčiai naujų narių ir juos auklėja dieviškajame gyvenime.

Pagaliau Paskutiniojo Patepimo sakramentas padeda mums lemiamoj žemiškoj kovoje už dieviškąjį gyvenimą sieloje.

Kas turi dieviškąjį gyvenimą, tame Dievas gyvena.

Kas turi dieviškąjį gyvenimą, tas yra Dievo vaikas.

Skaistykla — tai betarpiškas sielos parengimas dieviškam gyvenimui danguje.

Dangus — tai dieviškojo gyvenimo pilnybė sieloje visiems amžiams.

Pragaras — tai tų vieta, kurie nesugrąžinamai prarado dieviškąjį gyvenimą.

Taip suprastas dieviškasai gyvenimas suteikia teologijos formulėms gyvybės ir padaro jas suprantamomis plačioms tikinčiųjų masėms, nes jos yra paprastai trumpai ir sausai suformuluotos ir platesniems sluoksniams nesuprantamos.

Imkim pavyzdžiui gimtąją nuodėmę. Taip dažnai apie ją kalbama, kaip apie visai suprantamą tikintiesiems dalyką, o kas katalikų tiksliai ir teisingai supranta jos esmę? Tik mokslas apie dieviškąjį gyvenimą sugebės padaryti tikintiesiems prieinamą ir suprantamą tą tragizmą žmogaus, kuris savo prasiždėjimo valandoje turėjo gauti dieviškąjį gyvenimą ir ateiti į pasaulį Dievo vaiku.

O tuo tarpu dėl mūsų pirmųjų tėvų kaltės gimstančiojo žmogaus santykis su Dievu dar jam esant motinos iščiuje yra nutrauktas ir jis gema be dieviškojo gyvenimo. Tai galima pataisyti tik suteikus jam dieviškąjį gyvenimą. Tai atlieka pirmą kartą Krikšto sakramentas.

Paprastai, mokydami žmones, Krikštą taip aptariam: Krikštas naikina gimtąją nuodėmę. Tuo gi tarpu tikslesnė, pilnesnė ir suprantamesnė Krikšto aptartis būtų — Krikštas pirmą kartą suteikia žmogui dieviškąjį gyvenimą.

Nedaug kas supranta Nekalto Prasidėjimo esmę. Tačiau, jei vieton negatyvinės besielės aptarties — Marija buvo laisva nuo gimtosios nuodėmės — duosime pilną ir šiltą pozityvinę aptartį: Marija nuo pačios savo esimo pradžios buvo nekalta, nes turėjo savo sieloje dieviškąjį gyvenimą, kurio ligi Krikšto neturi nė vienas kitas žmogus, klausimas pasidarys aiškus ir suprantamas.

Nukreipus akis į mūsų amžiaus gyvenimą ir tikinčiųjų būklę, galime nustebę pasiklausti, kodėl ši dogma taip nubluko mūsų laikais? Kodėl ji taip išsprūdo iš apyvartos? Kodėl pamokslininkai taip retai ją liečia savo pamoksluose, o jei paliečia, tai tik praeinomis ir be įsitikinimo? Kokį dieviškasai gyvenimas vaidmenį vaidina XX amžiuje? Ką mūsų tikintieji apie jį žino? Kas gi yra to reiškinių kaltininkas?

Gal daugiausia čia yra nusikaltęs vadinamas esencializmas. Religinio entuziazmo laikais dieviškas gyvenimas buvo laikomas kaip viena nedaloma samprata, kaip neskaldomas vienetas. Bet kai teologai pradėjo jį analizuoti, nagrinėti ir ieškoti jo esmės - esencijos, tai beveik po dvylikos amžių nustatė, kad ji susideda iš esencijos — pašvenčiamosios malonės ir kitų neesminių dalių, kurios buvo nustumtos į šalį. Tada pradėta apeiti dieviškąjį gy-

venimą, kaip visumą, kuri apima ir pašvenčiamąją malonę, ir tikėjimą, ir viltį, ir meilę, ir Šventosios Dvasios dovanas, ir kalbėti tik apie pašvenčiamąją ir veikianąją malonę, apie kurią Šv. Raštas kalba globaliniai, nedalinamai. Gražiausia dogminė tiesa buvo išparceliuota.

Bet, dėkui Dievui, vėl grįžtama prie krikščionybės šaltinių. Mokslas apie dieviškąjį gyvenimą pradeda reikalauti savo teisių.

Nenorime būti tik „esencialistais“ ir nagrinėti ir skelbti tik dieviškojo gyvenimo dalį — pašvenčiamąją malonę, bet norime būti „totalistais“ gražiausia katalikiškąja prasme. Norime pilnutinio dieviškojo gyvenimo — pašvenčiamos malonės kartu su teologinėmis ir moralinėmis dorybėmis ir Šventosios Dvasios dovanomis.

Dogmos ir askezės išeinamuoju tašku tenka laikyti dieviškąjį gyvenimą, iš visų dogmų labiausia trinitarinę ir perdėm krikščionišką. Ta dogma, nepaisant savo antgamtinio charakterio, gyvai kalba į žmogaus jausmus, nes ji yra surišta su kiekvienam žmogui brangia dovana — gyvenimu, nors joje kalbama ne apie žmogaus gyvenimą, bet apie dieviškąjį.

Dieviškasis gyvenimsa Švč. Trejybėje glūdi, tame kad Tėvas atsiduoda Sūnui, o Sūnus kartu su Tėvu — Šventajai Dvasiai. Dieviškojo gyvenimo charakteringi bruožai — atsidavimas savęs, išėjimas iš savęs, nuolatinė ekstazė. Taip lygiai ir apdovanota dieviškuoju gyvenimu siela užmiršta save, nebegyvena sau, bet gyvena savo artimui. Negali gyventi dieviškuoju gyvenimu tas, kas gyvena tik savim ir neišeina iš savo gyvenimo ribų, kam artimo gyvenimas ir reikalai yra svetima.

Gyvendami dieviškuoju gyvenimu, įgauname sugebėjimų pažinti Dievą panašiai, kaip Dievas pažįsta pats sa-

ve, ir mylėti Jį tokia meile, kokia Jis myli savo Sūnų, o Sūnus savo Tėvą.

Gyvendami dieviškuoju gyvenimu ir artimo meilę kitaip suprantame ir vertiname. Jos šaltinį ir šaknis randame Kristaus Širdyje. Jei Kristus paaugojo savo gyvybę už savo brolių - žmonių, kad jį sujungtų su savim ir dieviškuoju gyvenimu apdovanotų, nesunku suprasti, kaip tas žmogus buvo artimas ir brangus Kristaus Širdžiai.

Tuo būdu pagilinama ir apologija. Juk tik Bažnyčia mus gali įvesti į dieviškąjį gyvenimą. Iš to seka aiški išvada: jei priklausau Bažnyčiai, tai ne dėlto, kad jai priklausė mano tėvai, tėvų tėvai ir jų tėvai, bet priklausau jai dėlto, kad Bažnyčioje randu Kristų ir Jo gyvenimą.

Ta dinamiškiausia ir kūrybingiausia dogma sugėba sudinaminti kiekvieną sielą ir duot jai stiprų ir lemiamą akstiną siekti Dievo ir dieviškojo gyvenimo įgyvendinimo savyje.

II. Pasaulietis sakykloje

Daug ką turi pasakyti kunigas pasauliečiui, nemažiau ir pasaulietis pasako kunigui. Gal nuo amžių iš pasauliečio sakyklos skambėjo kunigui pamokslai. Tačiau į juos ar visai nekreipė dėmesio ar reaguodavo tik tie kunigai, kuriuos tiesioginiai pasauliečio pamokymai paliesdavo. Reakcijų buvo visokių — ir vykusių ir nevykusių, ir šaltų ir karštų. Bėgo amžiai. Keitėsi laikai, reikalai ir pažiūros. Atėjo dvidešimtas amžius su savo perstatymais ir perversnimais. Kunigo pamokslų klausytojai pasidarė kritiškesni. Jų religiniai reikalavimai auga diena iš dienos. Todėl ir pasauliečio pamokslai kunigui įgyja bendresnio pobūdžio ir liečia visas kunigo veiklos sritis.

Šie pasauliečių statomi kunigui reikalavimai virto rimtu visuomeniniu reiškiniu. Į juos jau atkreipė rimtą dėmesį ir vyskupai, ir įvairūs katalikiški tyrinėjimų institutai. Jie renkami anketomis, apklausinėjimais, diskusijose pasauliečių su kunigais. Jie gvildenami ir nagrinėjami ne tik homiletiniuose ir socialiniuose kursuose ir kongresuose, bet ir spaudoje ir daroma atranka ir išvados. Ir kunigas žmogus. Ir jis klaidų padaro. Padarytos išvados padeda kunigui savo klaidas suprasti ir jomis nusikratyti. Tuo būdu pasauliečio pamokslai kunigui susilaukė įvertinimo ir rimto dėmesio. Jo rimti pamokslai tampa naudingi ne tik kunigui ir pasauliečiui, bet ir visai Bažnyčiai.

Ko nūdieniai katalikai pasauliečiai reikalauja iš savo kunigų? Turiu anketomis tuo klausimu surinktų duomenų Prancūzijoje, Vokietijoje ir Lenkijoje, kurių santrauką paduoda „Homo Dei“. Tie pasauliečių reikalavimai ir pageidavimai liečia: 1. Liturginį gyvenimą, 2. pamokslus, 3. kunigo santykius su pasauliečiais ir 4. savos parapijos gyvenimą.

1. *Liturginis gyvenimas.* Į šią kunigo veiklos sritį tikintieji atkreipė daugiausia dėmesio. Ir nieko stebėtino. Juk liturgija yra ne tik centrinė kunigo veiklos sritis, bet joje yra susitelkusi visa mūsų tikėjimo prasmė ir turinys: ir dogmos, ir moralė, ir religinis menas. Liturgijoje glūdi ir svarbiausias ir galutinis žmogaus gyvenimo tikslas — amžinojo gyvenimo laimėjimas, nes joje yra susitelkusios žmogui išganyti priemonės.

Ko nori iš kunigo pasauliečiai liturginėje srityje? Nėra galimybės visus jų norus čia išskaičiuoti. Parinksiu tik būdingesnius, kurie liečia ir mus lietuvius kunigus.

„Norime matyti savo kuniguose gilų šv. Mišių išgyvenimą. Norime, kad kunigas skaitytų visas mišines maldas ryškiai, aiškiai, be paskubos, suprantamai ir iš

širdies. Tuomet ir mes klausydami geriau ir aktyviau dalyvausime šv. Mišių aukoj. Norime būti kunigo įtraukiami į gilų šv. Mišių išgyvenimą.

„Norime liturginių išgyvenimų. Nenorime šv. Mišių metu norinčių pasireikšti solistų. Nenorime, kad kilniausia ir švenčiausia mūsų dienos valanda būtų paverčiama triukšmingu viškų ar altoriaus koncertu, opera ar teatru. Nenorime, kad vargonininkas savo balsu ir savo visa jėga leidžiamais vargonais užimtų pirmaujančią vietą šv. Mišiose ir kad savo triukšmu kliudytų mums susikaupus dalyvauti Kalvarijos kalno Nekruvinoj aukoj. Norime kuklių ir paprastų pamaldų rėmų, kaip paprastas ir kuklus yra Kristaus kryžius. Norime savo asmeniško ir bendruomeninio gilaus dalyvavimo šv. Mišiose.

„Norime žmonių giedojimo, suderinto savo turiniu su šv. Mišių liturgija“.

Taip pasauliečiai formuluoja kunigui savo pageidavimus ir reikalavimus.

Turime pripažinti, kad, pirmiausia, jie nėra iš piršto išlaužti, antra, kad jie yra ne priekabingi, bet rimti ir visai sutampa su vadovaujamos ir mokančios Bažnyčios reikalavimais ir pageidavimais ir trečia, kad tiems reikalavimams davėm pakankamai pagrindo mes patys kunigai.

Kiek daug yra taisytino kalbamoj srityj, nesunku, metus žvilgsnį į betkurią bažnyčią, pastebėti. Ypač pasaulietis tai greit pastebi. Jam lengviau pastebėti kunigo suklydimus, nes jis jį seka, mato jo visus judesius, visus mostus, net visus veido raumenų virpesius. Visa tai iš pašalio žiūrint greičiau pastebima, negu pačiam stebimajam, juo labiau, jei tas stebimasis pats į savo akciją ir elgseną nekreipia dėmesio ir save nesisistengia pakontroliuoti ir kritiškai vertinti.

Pas mus, jei kuris lietuvis atkrinta nuo Bažnyčios, tai ne dėlto, kad jis nesutiktų su betkuria katalikybės tiesa, bet dažniausia dėlto, kad jo katalikybė yra paviršutinė, nepagilinta ir nesuprasta. Jo katalikybė — tuščios formos be turinio. Nūdienis žmogus yra kritiškas, dažnai ligi hiperkritiškumo, jautrus, nepakenčias neautentiško išgyvenimo, reaguojas į nenuoširdumą ir teatrališkumą ir meta formas, kurios pradeda virsti beprasmiu ir tuščiaviduriu įpročiu.

Kas tad daryti, kad religija nevirstų tokiu beprasmiu ir tuščiaviduriu įpročiu? Kas daryti, kad ji būtų visiems ir visada pilna turinio ir šviesių išganingų akstinių? Kelias tik vienas: kas gyvena katalikybė, ją turi išgyventi giliai. Kiekvienas jo tariamas religinėj praktikoje žodis turi būti suprantamas, prasmingas, gerbiamas ir tariamas maldingai. Kiekvienas daromas mostas turi būti aiškus, estetiškas, turiningas ir atliktas pagal Bažnyčios reikalavimus. Ir žodį ir mostą kunigas turi įprasminti savo supratimu, pagerbimu ir atlikimu. Jei kunigai visą savo liturginę tarnybą giliai išgyvens ir atliks pagal liturginius nuostatus ir reikalavimus, tai ją lygiai giliai ir pamaldžiai išgyvens ir patarnautojai šv. Mišioms ir visi tikintieji. Kunigų spinduliuojanti susitelkimo ir maldingumo dvasia nušvies tikinčiuosius ir atšildys jų šalnų atgrubintas širdis.

Didžiausias religingumo priešas yra paskuba ir formalizmas. Tai religingumo nuodai. Jie religingumą degeneruoja ir jo turinį ir prasmę paverčia negyva forma. Tokios malūniškai atlaikytos šv. Mišios ar kitos liturginės apeigos daugumai tikinčiųjų tampa papiktinimu ir dvasinio pakilimo neišnaudota galimybe. Tokiame liturginiame veiksmo ne tik kunigas, bet ir tikintieji neben-

drauja su Dievu. Katalikybė tai ne tik kultas, bet ir liudymas tiesai visu gyvenimu.

2. *Pamokslai*. Mūsų amžiuje pamokslų klausimas labai aktualus. Visi mato ir supranta pamokslų gyvenamą krizę. Žinovai tą klausimą rimtai tiria ir ieško išeities iš tos krizės. Tas klausimas gvildenamas Vatikano įstaigose, vyskupijų kūrįose, homiletiniuose kongresuose ir kursuose ir įvairiomis kitomis progomis. Tačiau klausimas nelengvai sprendžiamas. Mūsų laikais ne vieno pamokslininko ir pamokslo kaltė, nes tuo pat metu gyvena krizę pats gyvasis žodis ir klausytojas - žmogus. Pamokslų klausimu pasisako ir pasauliečiai. Jie savo pa-geidavimus šioje srityje tame pačiame šaltinyje taip formuoja:

„Norime, kad kunigas skelbtų mums iš sakyklos tik tas tiesas, kurias pats giliai išgyvena, kad jas skelbtų savais žodžiais, ne iš vadovėlio.

„Norime logiško ryšio su gyvenama tikrove, su kasdieninėmis moralinėmis problemomis, o ne abstraktinių formulių.

„Norime trumpo, populiaraus Evangelijos paaiškinimo, o ne giliai neišgyventos teoretinės spekuliacijos.

„Norime Evangelijos šviesa nušviestų visų gyvenamų aktualiųjų klausimų, kurie drumsčia paskirų žmonių ir visuomenės ramybę ir į kuriuos nesugeba susirasti teisingų atsakymų iš socialinės, politinės, bendruomeninės ir kultūrinės srities.

„Nenorime schemų, be ryšio su gyvenimu, filosofavimų, nenorime pamokslų be Dievo.

„Norime aiškaus ir suprantamo išdėstymo mūsų krikščioniškų pareigų šeimoje, mokykloje, parapijoje, valsčiuje ir valstybėje“.

Homiletinės problematikos žinovai duoda kunigams

daug naudingų patarimų. Pamokslininkai, jais pasinaudoję, gali prisidėti prie greitesnio pamokslo krizės išsprendimo. Dievo žodis yra kunigo pasiuntinybė, tad reikia nesigailėti pastangų tą pasiuntinybę atlikti gerai ir sąžiningai. Norėdami gerų pamokslo pasėkų ir įtakos, turime kalbėti paprastai, nuoširdžiai ir aktualiai. Kalbėti švelniai, bet drąsiai. Pataikauja ne vadai, kokiais yra dėl savo pašaukimo pamokslininkai, bet menkystos. Pataikūnų nemėgsta visur, nemėgsta ir sakykloje. Stengtis būti suprastu, o ne giriamu ir liaupsinamu. Teologijos racionalizavimas atima pamokslininkui tikėjimo šviežumą. Tuomet pamokslininkas tampa intelektualu, o sakykloje kunigas turi būti kontempliuojas Dievo tiesas pranašas. Jo uždavinys — ne skelbti pažiūras, bet auklėti širdis, noriai įsileidžiančias į savo šventyklą Dievą. Pamokslininkas daug ką turi žinoti ir mokėti, turi žinoti ir tai, kad jo klausytojai taip pat nemaža žino. Pamokslas be religinės nuotaikos ir dvasios nustoja būti pamokslu. Pamoksle reikia daugiau rūpintis savo tikinčiųjų likimu, negu savo garsu ir garbe. Nustoti kalbėti, kai pasakyta, kas reikėjo pasakyti. Pamokslas ne mokslinis traktatas ar studija, dėlto nėra ne tik reikalo, bet ir galimybės išpasakoti visa, ką pamokslo tema gali apimti. Pagaliau reikia žinoti, kad tikintiesiems toli gražu ne visuomet pamokslas yra tiek brangus, kaip mums gali atrodyti, ir kad labai dažnai klausytojai nekantriai laukia sakomo pamokslo galo. Pamokslo ilgis matuojamas ne laikrodžio minutėmis, bet klausytojų reakcija. Ir penkių minučių pamokslas gali klausytojus daugiau nuvarginti, negu kito pamokslininko pusvalandžio pamokslas. Žmonių reakciją pamokslininkas turi nujausti ir iš akių išskaityti. Greitas klausytojų nuovargis turi būti kunigui rimtas apmąstymo punktas: ar to nuovargio kaltininku nėra pats pa-

mokslininkas. Kalbėkime turiningai, bet ne žaiskime tema. Žinome, kad šiandien madoj kondensuoti ekstraktai. Mūsų amžiaus stiliui ir dvasiai netinka patosas, riksmas, egzaltacija, jausmingumas ir mėtymasis sakykloje. Mūsų laikų klausytojas nemėgsta pamoksluose legendinių stebuklų ir nudėvėtų, visiems žinomų pavyzdžių. Jų turi nemėgti ir pamokslininkas.

Pamokslas turi būti minties, širdies ir sielos padaras, savos kūrybos vaisius, savos konstrukcijos, pergalvotas, pergyventas ir lyg nuaustas iš mūsų maldos ir mąstymo gijų, bet būtinai pritaikytas tikinčiųjų reikalams ir toms idėjoms, kurios suka apie juos ir stengiasi juos išmušti iš religinio kelio. „Ne tas yra geras pamokslininkas, sako vysk. Saileris, kuris kas šventadienis kalba kad ir valandos ilgumo pamokslus, bet tas, kuris visą savaitę, visą mėnesį, ištisus metus ir visą savo gyvenimą savo pavyzdžiu ir veiksmais moko to, ką tam tikromis dienomis žodžiais pasako. Skelbk tai, kas yra pačiam švenčiausia tiesa. Kalbėk su tokiu pasitikėjimu ir nuoširdumu bei atvirumu, lyg bažnyčioje nebūtų jokių priešininkų, ramiai ir su įsitikinimu, lyg bažnyčioje būtų vieni Dievo tiesos šalininkai, džiugiai, lyg skelbiamoji tiesa jau būtų laimėjusi”.

3. *Santykiai su pasauliečiais.* Kokių santykių su kunigu nori patys pasauliečiai?

„Norime, kad kunigai nepalikėtų mūsų vienu ir būtų su mumis kartu visur, skelbia minėtos anketos daviniai, — visuomenėj, draugijose, politikoje, rinkimuose, aikštėse ir salėse, žodžiu ten, kur kasamos vilkaduobės mūsų sieloms, mūsų šeimoms, tautai ir valstybei. Mes norime tikėti, kad kunigas yra Kristaus pavyzdžiu geras ganytojas, kuris pamatęs savo avelėms gresiantį pavojų, nebėga į zakristijas ir klebonijas, palikę jas piktiems vilkams draskyti.

„Norime, kad kunigas mums būtų geras tėvas ir artimas brolis, teisingas teisėjas ir kantrus mokytojas.

„Norime, kad kunigas būtų su mumis ten, kur skurdas žmones spaudžia, kur neteisingumas viešpatauja ir silpnųjų išnaudojimas siautėja.

„Norime, kad ten, kur kovojava už krikščioniško teisingumo įgyvendinimą, kunigas būtų patarėju ir vadovu.

„Norime, kad kunigas ir vargingiesiems būtų tėvas ir su jais elgtųsi, kaip su nelaimingais savo vaikais, kuriems jo pagalba reikalingesnė, negu turtingiesiems, kuriems globėjas ir užtartytojas nereikalingas”.

Tų pasauliečių „norime“ nemaža buvo pasakyta ir lietuviškoj spaudoj bei susirinkimuose. Ta spauda neprieinama ir tuos „norime“, gaila, negalima pakartoti ir priminti. Atsitiktinai surastuose „XX Amžiaus“ numeriuose susiradau ir laikurių lietuviškų „norime“. 1940. II. 9 nr. straipsnyje „Ko šiandien laukiama iš dvasininkijos“ rašoma:

„Šiandieninė Lietuvos visuomenė laukia iš dvasininkų, o ypač iš vienuolynų: a. tinkamesnės dabartinei pasauliečių psichologinei būklei pritaikintos asketikos, b. pagalbos lietuviškos šeimos sukrikščioninimo darbe ir c. artimesnio kontakto su liaudimi, o ypač su miestų darbininkija“.

Kalbamo straipsnio autorius kiekvieną pageidavimų punktą plačiau pagrindė. Kaip įdomesni ir įtikinamesni paminėsiu tik paskutiniąjį.

„Iš jų (dvasiškių) laukia paramos ir lietuviškoji darbininkija, rašo autorius. Juk šiandieninė Lietuvos darbininkija — tai šių dienų evangeliškasis Lozorius tiek tikybiniu, tiek moraliniu, tiek medžiagiškuoju atžvilgiu, tik su tuo skirtumu, kad šiandieninis Lozorius nelaukia

krintant trupinių nuo „ponų stalo“, bet ryžtasi atsikelti ir pats pasiimti.

„Neseniai paskleistosios anketos tarp miesto darbininkų rodo jų materialinę ir moralinę būklę. $\frac{2}{3}$ miesto darbininkų nepraktikuoja religijos. $\frac{1}{3}$ yra viešai nusišatę prieš dvasininkus ir Bažnyčią. Bet du trečdaliai gautųjų anketų vis dėlto dar rodo, kad Lietuvos darbininkija laukia paramos ir pagalbos iš dvasininkijos, tik prašo, kad dvasininkai su darbininkais elgtųsi švelniai, broliškai“.

Visų šitų pasauliečių pageidavimų klausimu bus pasisakyta tolimesniuose puslapiuose. Klausimai bus gvildenami pozityviai ir principiniai. Iš jų paaiškės, kurie tų pageidavimų yra pagrįsti ir kaip juos reikalinga spręsti. Čia noriu keliais žodžiais paliesti Lietuvos darbininkijos klausimą.

Lietuvoje su darbininkais katalikai turėjo tokį pat vargą, kokį turėjo ir tebeturi ir kiti Europos kraštai. Darbininkų luomu labai susiinteresavo visos partijos ir visų pasaulėžiūrų organizacijos. Ypatingai daug kovingumo dėl darbininko parodė katalikai, socialistai, o vėliau ir bolševikai. Bolševikų įsibrovimas į darbininkijos organizacijas paskatino rimtesnį dėmesį atkreipti ir kitas sroves. Ligi bolševikų laikuriose valstybėse buvo viena profesinė sąjunga. Bolševikams įsimaišius, katalikai išsiskyrė į krikščionių ar katalikų prof. sąjungas. Šiandien jos nariai milijonais skaičiuojami ir sudarė galingą užtvanką bolševikų propagandai ir veiklai. Lietuvos katalikai darbininkija anksčiau pradėjo rūpintis, negu kitų srovių žmonės. Jau caro laikais buvo suorganizuota šv. Juozapo draugija, vėliau — Krikščionių darbininkų sąjunga, kurių skyriai buvo paplitę po įvairius miestus ir dvarus. Nepriklausomosios Lietuvos pradžioj buvo suorganizuota

Darbo Federacija, kuri išvarė plačią vagą darbininkų gerovei. Ji savo veikla apėmė visų profesijų darbininkiją. Kaip visą katalikų visuomeninio gyvenimo pradžią davė kunigai, taip lygiai ir darbininkų organizavimą pradėjo kunigai. Kai atsirado pakankamai pasauliečių katalikų, tinkamų organizaciniam darbui, kunigai užleido jiems pirmaujančias vietas, bet ligi paskutiniųjų Lietuvos nepriklausomybės dienų darbininkų organizaciniam gyvenime kunigai vaidino garbingą vaidmenį. Dėl miestų darbininkų tikėjimo pasigirti negalima. Kunigų dirbta šioj srityj daug ir gana sėkmingai, bet žmonių perauklėjimas nevyksta tokiu greitumu, kaip norėtusi. Lietuva turėjo gyventi tokius pat sunkumus, kaip ir visas pasaulis.

Ir vadovaujamoji Bažnyčia, ir patys kunigai, ir pasauliečiai ieško kalbamų blogybių priežasties ir priemonių joms pašalinti. Be daugelio įvairių priežasčių beveik visų nurodoma viena, būtent — kunigų išslydimą iš pasaulietiškos visuomeninės bendruomenės, jų kultūrinį izoliavimąsi. Kaip tai suprasti ir pateisinti? Tam reikšiniui suprast reikalinga žinoti Lietuvos bažnyčios liūdna ir sunki praeitis. Užtenka priminti, kad kunigas negalėjo be caro agento leidimo išvykti iš savo parapijos ribų, kad jis galėjo sakyti pamokslus tik iš vienos rusų cenzūros leistos pamokslų knygos, kad kunigų seminarijos mokymo ir auklėjimo sistema buvo ruso kontroliuojama, kad už bažnyčios ribų betkokia veikla kunigui buvo uždrausta ir baudžiama. Vienas kitas praeities bruožas. Bet jų pakanka suprasti visa to pasekai. Ir kai Lietuvos laisvė atnešė ir Bažnyčiai laisvę, kunigijai nelengva buvo nusikratyti rusų užmestomis „tradicijomis“ ir seminarijų tiems laikams taikomu išauklėjimu, kuriems, beto, pataikavo žmogiškosios silpnybės. Ir kunigas liko atskirtas nuo pasauliečių gyvenimo, nors lietuviškai kunigas buvo gana

demokratiškas, nes išėjęs iš šiaudinės pastogės demokratiškų nuotaikų ir dvasios. Jo kontaktas su pasauliečiu pasiliko bažnyčia ir klausykla. Kontaktas, tiesa, labai svarbus ir artimas, bet vienašališkas, tik kaltės kontaktas. Nemaža kunigų ir dabar dar neįsijaučia į pasauliečių tarpe vyraujančias kultūrinės srovės, į jas žiūri iš aukšto ir gal su nepasitikėjimu ir pašaipa, nenorėdami surasti jose nė grūdo tiesos. Nepastebi ir nedavertina didelės moralinės srovės, kuri užliejo visą Europą ir pradeda įsigalėti kituose kontinentuose. Ta srovė Vakaruose vadinama egzistencializmu. Ji kietai ir nenumaldomai stoja prieš hipokriziją, veidmainystę, bigoteriją, melą. Ji reikalauja autentiškumo, išgyvenimo kiekvienoj srityj, trypia formalistiką, „spekuliaciją“, „scholastiką“, „nutirpusią kalbą“. Ji likviduoja tuščias formas. Tą srovę, gerai pažinus ir supratus, galima būtų panaudoti saviems tikslams ir gerai kryptčiai. Dabartinio egzistencializmo neperšu. Dieve saugok. Jis ne mums. Nebent jis būtų Pijaus XII žodžiais šv. Augustino ir šv. Tomo Akviniečio spalvos egzistencializmas. Noriu tik pasakyti, kad pradedančiame įsigalėti dabartiniame egzistencializme susirastumėm spragų, per kurias galėtumėm įsibrauti su Kristaus idealais, susirasti duomenų, kuriuos galėtumėm panaudoti savo pastoraciniame darbe. Bet ir čia sutinkami sunkumai ir kliūtys. Bažnyčia savo gyvenime daug išgyveno herezijų, schizmų ir kitokios rūšies klaidamokslių. Daugelis jų dingo, kaip sapnas, nepalikę nė pėdsako gyvenime, nebent tik istorijos lapuose. O tačiau jas visas seminarijos klierikas su visomis smulkmenomis turi išskirti, nors gyvenime su jomis niekur nesusitiks. O apie dabar besireiškiančias sroves ir kryptis, kurios daro neišvengiamos įtakos Bažnyčios gyvenimui, kurios drumsčia protus tikinčiųjų, kurios ir kunigų kabina iš visų pusių, nė

žodžiu neprisimenama. Ir jaunas kunigas, išėjęs į savo darbo barą, apstulbsta su jomis susitikęs, bet yra bejėgis stoti į rungtynes su jomis, nes jų nežino, o susipažinti ne visi nori ir ne visi įstengia be prityrusios vadovaujamosios rankos. Ta spraga kunigų mokyme šaukte šaukiasi pašalinimo. Ir juo greičiau ji bus pašalinta, juo bus geriau.

Keičiasi gyvenimas, keičiasi kartu ir pastoracijos metodai ir priemonės. Senų metodų pastoracija — Bažnyčios priešams džiaugsmas. Senomis pastoracinėmis priemonėmis mes padėsime jiems kovą su Bažnyčia laimėti. Senais metodais vadovaujamoji parapija smilks ir siaurės, kol priešai jos narius, kaip šapalus, išgaudys. Upės atgal negrižta. Negrižta ir senovė. Praeitis — muziejaus eksponatas, ne gyvenimo variklis. Nesuprantą dabarties sielų ganytojai mato savo išganymą ir išgelbėjimą tik praeities gražinime. O tuo tarpu dabartis, kokia ji bebūtų, mus ima į savo geležinį glėbį ir neišleidžia. Jai turim būti ištikimi. Tai nereiškia, kad turim dabarties atneštomis klaidingoms ir pavojingoms srovėms pasiduoti, bet jas turim įkinkyti į Bažnyčios tarnybą, kaip nekartą Bažnyčios gyvenime buvo sunkių kritiškų lūžtvijų metu.

Dabartis iš mūsų reikalauja ir kitokių santykių su pasauliečiais. Sakyklų aukštumų ir klausyklų langelių sėkmingai pastoracijai neužtenka. Mes turime su jais susitikti ir laisvose diskusijose ne kaip teisėjai ir autoritetai, bet kaip lygūs su lygiais. Bet, deja, ir šiam darbui mes nesame pasirengę. Laisvos diskusijos yra menas, reikalaujantis ir tam tikrų nuostatų žinojimo ir praktikos bei patyrimo. Visa tai suteikti būsimam kunigui — seminarijos pareiga. Tokių galimybių ji turi. Tai galima lengvai sujungti su apologetikos, socialinio klausimo, Katalikiškosios Akcijos studijomis ir kit. Senovės Bažnyčia

tokias diskusijas plačiai vartodavo ir daug laimėdavo. Tokios diskusijos šiais laikais yra nauja apaštalavimo priemonė. Pasaulietiškoji inteligentija ieško tokių draugiškų, individualių ir kolektyvinių intelektualinių ir gilių kontaktų su kunigais, kuriuose jie būtų ne pamokslininkai ir sakramentų dalintojai, bet lygūs draugai atviruose, rimtuose, inteligentiškuose pokalbiuose. Tokie kontaktai lygiai reikalingi ir su darbininkija ir kaimų gyventojais. Jie taip pat turi prisirinkę pribrendusių problemų, klausimų ir klausimėlių, kurių patys nesugeba išsiaiškinti ir išspręsti, o prie kunigų neprieina. Didelė nelaimė, jei tuos jų klausimus spręs Bažnyčios priešai.

Istorijos eigoj prancūzų bažnyčia gal daugiausia yra nukentėjusi. Prancūzų kraštas gal daugiausia yra nukaltikintas. Bet šiandien ten katalikų Bažnyčia gal yra gyviausia ir veikliausia. Ji nesipurto jokiais eksperimentais ir mėginimais. Įdomios ir pamokomos Paryžiaus studentų kelionės į Chartres — Marijos kulto židinį. 1958 metais vienu metu keliavo net 15,000 studentų ir studentėlių. Jų tarpe praktikuojančių katalikų buvo mažas nuosimtis. Didžiuma — abejingi religijai ir netikintieji. Jie vyksta katalikų kviečiami. Kelionė panaudojama apaštalavimui laisvųjų diskusijų keliu. Jose dalyvauja kelionės vadai kunigai ir parengti tam reikalui studentai ir studentės. Pasekos geros. Kiekviena tokia maldinga studentų ekskursija duoda Bažnyčiai atsivertėlių. Kiti čia pat Chartres katedroje priima šv. krikšto sakramentą. Prancūzų bažnyčia šiuo atžvilgiu gali būti mums geru sektinu pavyzdžiu.

4. *Parapijos gyvenimas.* Kaip šeima visuomenei, taip parapija Bažnyčiai yra kertinis akmuo. Todėl į parapijas tiek kreipiama dėmesio ir tiek pašvenčiama jai studijų ir darbo. Idealas — gyvoji parapija. Tas sąjūdis buvo gana

populiarus ir Lietuvoj. Gyvąją parapiją rūpinasi ypatin-
gai šventasis Sostas. Jei mes sektumėm jo aktus tuo rei-
kalu ir kiekvienas klebonas juos realizuotų savo parapijoje, gyvąją parapiją jau turėtumėm praktikoje ir iš savo
sėjamo grūdo kitokių derlių gautumėm. Tokia parapija
būtų tuo atveju kaip ta uola, kurios pragaro vartai ne-
įstengtų nugalėti. Bet, deja, turim konstatuoti, kad nuo
idealo stovime gana toli, dėlto turime būti gyvais mūsų
parapijų gyvenimo stingimo ir smukimo liudininkais. Tai
blogybei pašalinti yra daug mums nurodytų priemonių.
Bet kiekviena parapija turi savo specifinių reiškinių ir
savų silpnėjimo priežasčių. Todėl šventojo Sosto ir vys-
kupijų kūrinių siūlomų receptų nepakanka. Savo parapijos
ligos priežastis turi susekti pats klebonas. Jis tai gali pa-
daryti anketų keliu, gyvu žodžiu, apklausinėdamas sąmo-
ningesnius parapiečius ar įtaisydamas bažnyčioje specia-
lią dėžutę parapiečių pageidavimams mesti, kurie turėtų
būti sakykloje aiškinami. Visa šita veda prie pirmiau mi-
nėto reikalo, būtent — prie pakeitimo kunigo ryšio su
pasauliečiais, prie užmezgimo su jais artimo ir gyvo bei
draugiško kontakto. Tik viena Vilkaviškio vyskupija tu-
rėjo parapijos renkamą komitetą, kurio uždavinius yra
nustačiusi kanoniškoji teisė. Kitos vyskupijos tam reika-
lui turėjo vadinamą „maršalkų“ institutą. Tuos komite-
tus klebonas galėjo lengvai panaudoti ir kitiems tiks-
lams: apklausinti juos apie kalbamus pamokslus, apie
parapijos nepasitenkinimus kunigais ir jų pastoraciniu
darbu, apie parapijos moralinę būklę, apie kilsius parapi-
joj religijai ir moralei pavojus ir t. t. Suprantama, pra-
džioj toks bendradarbiavimas su pasauliečiais nebus leng-
vas. Kunigas, kaip ir kiti profesionalai - mokytojai ir pro-
fesorai, daugiau ar mažiau serga profesine liga. Jei mo-
kau kitus, tai mane negali pamokyti kiti, nes aš geriau už
kitus žinau. Tai tam tikros rūšies liga. Apie ją gerai žino

ir patys kunigai ir mokytojai. Bet žinot maža. Reik tą ligą pagydyti. Reik mokėt kunigui kantriai ir atydžiai išklausyt pasauliečio ne tik inteligento, bet ir darbininko ar ūkininko kritikos ir patarimo. Dažnai jie sugeba duoti labai taiklių pastabų ir naudingų patarimų. Tokiais santykiais ir pasitarimais pasiekama dar vienas svarbus dalykas: tarpusavis pasitikėjimas ir įtraukimas pasauliečių į parapijos gyvenimą, jos reikalus, vargus ir džiaugsmus. Tokiuose kunigo su pasauliečiais santykiuose bręsta gyvoji bažnyčia, bręsta pasauliečių pažiūra ir įsitikinimas, kad parapija — tai ne vienas klebonas su vikaru, bet visi parapijos nariai, kad rūpintis parapijos reikalais yra kiekvieno parapiečio šventa pareiga, kad atsiradę religijai pavojai yra visų tikinčiųjų pavojai ir visų pareiga nuo jų gintis. Taip ugdomi ir brandinami parapijoje religijos apaštalai ir gynėjai. Taip artinamasi prie ankstyvosios krikščionybės parapijų - bendruomenių tipo ir stiliaus, kuriose buvo viena siela ir vienas kūnas. Šiuo metu arčiausia tų bendruomenių, žinovų teigimu, stovi prancūzų katalikų parapijos, kuriose pasauliečiai su kunigais gyvena vienu gyvenimu ir vienais rūpesčiais.

Seno tipo klebonas, kuris kiekviena proga sakykloje kaip brūžuokle brūžino savo parapiečius, kuris laikė geriausią pavykusių pamokslu, kuriame smarkiausia savo parapiečius išbarė, kurio durys buvo atdaros vaistininkui, mokytojui, gydytojui ir advokatui, su kuriais prie kortų stalelio galėjo smagiai praleisti vakarą, o su ūkininku ir darbininku sueidavo tik parapijos raštinėj, turi nueiti užuomarštin ir pasilikti atmintyje tik kaip pavyzdys, kuriu neturi būti klebonas ir kunigas.

Klebonas yra kilęs iš lotyniško žodžio plebanus. Plebanus tai liaudies žmogus, kaip Šventas Raštas sako — iš žmonių paimtas ir žmonėms pastatytas. Klebonija - ple-

bonija - liaudies namai, kur gali ir turi susitikti kunigas su žmonėmis, su liaudimi, ne tik reikalui atlikti, bet ir pabendrauti, savo ir parapijos reikalams aptarti, bendromis jėgomis sutartinai tvarkyti parapijos reikalus ir gyvenimą, aptarti vyskupo atsiųstus nurodymus, kas reikalinga parapijoj padaryti, ir tokius pat klebono planus ir sumanymus už vieno bendro stalo susėsti, kaip lygūs vienos bendruomenės nariai.

Didysis popiežius ir didysis kentėtojas Pijus IX yra pasakęs: „Reikalinga, kad Bažnyčia susitiktų su liaudimi; bus tai gražiųjų amžių priešaušris“. Pijaus IX įpėdinis didysis Leonas XIII išvarė kunigus iš zakristijų ir davė programą, kaip kunigas turi susitikti su liaudimi ir kaip dirbti jos naudai. Pijus XI davė pasauliui Katalikiškąją Akciją, kurios sumanytojas buvo minėtasai Pijus IX, kuria susodino kunigus su pasauliečiais už bendro stalo ir sustatė juos prie vieno bendro kūrybinio darbo. Pijus XII išvedė mūsų laikams reikalingo kunigo tipą ir skaitlingais raštais ir kalbomis užbrėžė mūsų laikams reikalingo kunigo veiklą ir jos kryptį nusakė.

Tad nesam pamestinukai be kraičio ir globos. Bažnyčia mums visa suteikė. Turim ir mums reikalingą „atgimti bei nauju žmogum įsivilkti“ ir teoriją ir praktiką. Gerų pavyzdžių netrūksta. Klausimas, ar jie mus patrauks? Ar mes panorėsim apsisivilkti nauju žmogumi? Tai priklauso nuo mūsų valios ir ryžto. Tas klausimas turi rūpėti visiems pasaulio kunigams, bet ypač jis aktualus ir svarbus lietuviams kunigams, kurie turėsim ir norėsim grįžti į išlaisvintą Lietuvą. Ten rasim ir naują darbo dirvą, ir naujus žmones, tiesa, dar ne visai žinomus, bet apytikriai nuvokiamus. Ten reikalingas bus ir naujas kunigas. Ne visi mes sugrįšim į savo tėvynę. Vieni jau atgulė amžinajam poilsiui svetimose žemėse, ne vienas dar atguls,

nesulaukęs laimingos grįžimo dienos. Bet išeivija Lietuvai kunigų duos. Grįš iš Lietuvos pasitraukę, vyks jon ir svetur parengti lietuviai kunigai. Šv. Kazimiero Kolegija Romoje rengia naujų kunigų Lietuvai. Norėtųsi tikėti, kad Kolegija rengia tinkamus Lietuvos naujoms sąlygoms kunigus. Kolegija turi galimybės tai padaryti. Blogiau yra su tais kunigais, kurie ištaškyti po visą laisvąjį pasaulį dirba konkretų kunigišką darbą tuose ar kituose kraštuose. Tiems yra sunkiausia pasirengti ateities darbams Lietuvoje. Tam darbui reikalinga talka, organizacija, specialistų ir žinovų pagalba, reikalingas vadovavimas. Ar kas dirbama šioj srityj, neteko girdėti. Geras laikas tuo susirūpinti. Kas turi pradėti? Aišku, kad iniciatyvą gali imti betkas kunigų, galėtų į pagalbą ateiti Kunigų Vienybė, bet man atrodo, kad geriausia imtis to darbo atsidūrusiems išeivijoje mūsų vyskupams. Jau geras laikas tą darbą pradėti.

1958 m. Lenkijoje buvo sušauktas didelis misijų ir rekolekcijų vedėjų suvažiavimas. Lenkija bolševikų valdomas ir tvarkomas kraštas. Katalikų gyvenimo ir veiklos sąlygos nepalyginamai sunkesnės, negu betkuriame laisvojo pasaulio krašte, kur Bažnyčiai tenka eiti sunkius kelius, bet žymiai sunkesnes darbo sąlygas turi Lietuvos bažnyčia ir katalikai. Dėlto to suvažiavimo darbai mums lietuviams kunigams labai praverstų pažinti. Bet tokias žinias teikti — laikraščio dalykas. Aš pasitenkinsiu paminėjęs vysk. Golinskio suvažiavimo atidarymo kalbos ištrauką, kuri mums daug pasakys.

„Pasaulis reikalauja Dievo, sako vyskupas. Jis Jį turi ne tik Eucharistijoje, bet ir duonoj, gamtoj, technikoje ir Jį doroja, bet doroja nesąmoningai. Mes turim pasirūpinti, kad Jį dorotų sąmoningai. Mums reikalinga iš-

mokyti žmogų suprasti, kad priėmimas visų sutvertųjų gėrybių yra Dievo dorojimas, Jo priėmimas.

„Esame *pasiuntiniai*, turime *pasiuntinybę - misiją*. Ji atsidūrė dideliame pavojuje. Jai graso širdies smūgis. Antibažnytinė visuomenė taip pat turi misiją - pasiuntinybę. Ir ten yra kažkas, kas siunčia. Turime ginti tiesą, kuri reiškiasi žmonėms kaskart aiškiau. Mūsų amžius nepripažįsta dekoracijų. „Karalius tapo nuogas“; popiežiui nukrito tijara nuo galvos, vyskupui — mitra ir iškrito pastoralas iš rankų. Juose pamatė tik *žmogų*. Reiškynys įdomus ir vaisingas. Žmonės nori matyti tiesą. Kunigija taip pat turi siekti tiesos be pagražinimų ir be priedų.

„Turime daug priešų. Už juos dėkokime Dievui, nes jie mums padeda įtempti pastangas ir padidinti pasiaukojimą. Tuo būdu mūsų priešai tampa mūsų bendradarbiais. Mūsų priešai yra: marksizmas, ateizmas, klaidamoksliai. Nepaisant mūsų pastangų, žmonių skaičius su prismaugtu tikėjimu auga, o nesakramentinės moterystės gimdo Bažnyčiai priešus. Tokiose sąlygose kunigija privalo ryžtis sunkiam didžiajam apaštalavimo žygiui“. (Homo Dei. 1958 m. 2 nr.).

Tokiam žygiui žengti turi ryžtis ir lietuviškoji kunigija.

Kataliko pasauliečio žodis ir nerimas turi pagrindą. Su juo turime skaitytis.

KUNIGAS VISUOMENĖJE

BAŽNYČIA IR LIAUDIS.

I

Praeitojo šimtmečio viduryje garsus sociologas tėvas Ventura pasakė šiuos reikšmingus žodžius: „Bažnyčia, monarchijų ir buržuazijos apleista ir persekiojama, atsikreips prie demokratijos, ją pakrikštys, jos kakte įspaus Dievo pašventinimo žymę, pasakys jai: viešpatauk. Ir ji viešpataus“. Su šiuo teigimu pilnai sutiko, žinomas visų tautų apsišvietusiems katalikams, Liudvikas Veullotas. Jisai, jau kiek vėliau, šitaip išreiškė katalikiško pasaulio viltis: „Kada mano mintys nuskrieja į tolimą praeitį, anapus kovos, tamsybių ir griuvėsių, pamatau nepaprastą ir milžinišką faktą: Bažnyčios kūrinį, kur į pragarinės dvasios įvykdytą sunaikinimą atsakoma gražiausiais darbais. Tai *katalikiškos ir krikščioniškos demokratijos organizacija*“.

Kada L. Veullotas rašė šiuos pranašingus žodžius, dar daug kam atrodė, jog jo pranašystės pasireikš tik tolimoje ateityje. O šiandien? Mes jau matome jo pranašystę išsipildžius. Bažnyčios įkurta krikščioniškoji demokratija rastuose griuvėsiuose sėkmingai kuria milžiniškus žmonijos gerovės rūmus.

Bažnyčios atsikreipimo darbo žmonių pusėn svarbiausias pažymys yra tame, kad ji nesitenkino viena moraline įtaka liaudyje, o pradėjo rūpintis ir jos medžiagine

būkle, ją globoti bei ginti, be atvangos ir atkakliai siekti jos liūdno likimo pagerinimo. Kylant visuotinam darbo masių nepasitenkinimui, nesuskaitomiems streikams, išvirstantiems į žiaurius ir krauju aplaistytus susirėmimus, Bažnyčia, išsiskirdama savo nuomone nuo daugelio sociologų, suprato, kad tie apsireiškimai nėra tik socialistų propagandos vaisiai. Jeigu toji jų propaganda turi tokį didelį pasisekimą, tai, visų pirma, dėl to, kad liaudis vargsta, kad ji kenčia ir ieško būdų savo kančioms palengvinti. Tomis liaudies kančiomis pasinaudoja socializmas savo antikrikščioniškiems tikslams siekti. Bet ne socializmas pagimdė tas darbo žmonių kančias. Jų šaltinis yra socialinis neteisingumas ir krikščioniškojo gailes tingumo išnykimas pasaulyje. Tas apsireiškimas masėse sužadina troškimą daryti dar didesnių neteisingumų.

Tuos troškimus ir chimerines suklaidintas ir vargs tančios liaudies svajones Bažnyčia smerkia. Bet vieno pasmerkimo nepakanka. Kad užkirstų kelią tam mokslui, kuris vargo ir bado įkaitintus protus lengvai patraukia ir primeta skausmo ir neapykantos pagimdytą, nors ir neįvykdomą, savo programą, reikalinga siekti giliau ir parodyti pačias tos blogybės šaknis. 1893 m. de Munas kalbėjo: „*Norint griauti socializmą, bet pasilaikant tvarką, kuri jį pagimdė, reiškia — tik pašalinti pasekmes paliekant priežastis*”. Bažnyčia ilgą laiką gyveno viltimi, kad toms priežastims pašalinti ir pravesti reikalingoms krikščioniškoms reformoms visuomenėje talkininkaus valdžios ir aukštieji luomai. Ilgą laiką Bažnyčia laukė sugrįžtant ir prisitaikant katalikiškiems principams savo rankose valstybių valdžias turinčių liberalinių sluoksnių. To susiartinimo ir pasukimo į teisingą kelią Bažnyčia siekė visomis priemonėmis. Tačiau nei pamokymai, nei grasinimai nepadėjo. Bažnyčios šauksmai ir perspėjimai liko be

pasekmių. Liberalizmas, nepaisant savo bejėgiškumo pašalinti audrą, kurią jis pats buvo sukūręs, ne tik nesuko iš pasirinkto kelio, bet, kas blogiau, nenustojo kiekviename žingsnyje varžyti ir persekioti išganingo Bažnyčios darbo. Esant tokioms sąlygoms, kada ne tik valstybė ir žmonija, bet ir pati Bažnyčia pateko į didelius pavojus, ji, pagaliau, įsitikino, kad ilgiau laukti nebegalima ir kad ji nebegali būti pagrindu santvarkai, kuri buvo supuvusi ir griūvanti. Šiai liberalinei santvarkai Bažnyčia nebuvo nieko skolinga ir su ja nerišo jokios pareigos ar duoti pažadai.

Dinastijos, valdžios ir aukštieji luomai tebegyveno užmerktomis akimis, visai nematydami, ką gyvenimas rengia rytojui. Jie Bažnyčią tiek pripažindavo ir palaikydavo, kiek ji buvo naudinga jų siekiamiems tikslams. Jos perspėjimų jie neklausė ir atsisakė su ja bendradarbiauti. Tada Bažnyčiai nebeliko nieko kito, kaip tik atskirti jų reikalus nuo savo reikalų ir kreiptis tiesiai į liaudį, prie tos demokratijos, „*kuri pakilo gaivalingai ir šiurkščiai, kad į savo rankas pimtų karalių vainikus*“, kad atnaujintų tradicinius ryšius, senovėje jungusius ją su Bažnyčia, kad laimėtų ją katalikiškam idealui ir su jos pagalba pravestų būtinas krikščioniškas reformas, be kurių buvo nebeįmanoma išsigelbėti iš grąsinančių pavojų tiek visuomenei, tiek ir Bažnyčiai.

Šią programą pilnumoje įgyvendinti ir buvo Leono XIII vadovaujamoji mintis. Atsargus, giliai apgalvotas, sistemingas tos programos vykdymas, jos taikymas gyvenimo sąlygoms buvo nurodomas jo svarbiausiose enciklikose ir aktuose. Jis, nesvyruodamas ir nepaisydamas daugybės daromų kliūčių, siekia savo pagrindinio tikslo: *susitartinti su liaudimi, su darbo žmonėmis*. Tuo pat metu Šventasis Tėvas siekė ir kito didelio tikslo: nutraukti

Bažnyčią varžančias visuomenines ir politines grandines, kurias buvo nukalę nevykę papročiai ir savanaudiški žmonių sumetimai. To dvigubo tikslo siekimas jau pastebimas pačioje Leono XIII pontifikato pradžioje. Bet ypatingai aiškiai ir stipriai jis pasireiškė nuo *Rerum Novarum* paskelbimo momento. Nors reikia pastebėti, kad vadovaujamoji popiežiaus darbo kryptis aiškiai pasirodė dar prieš *Rerum Novarum* paskelbimą. Ji jau pastebima gausingose kalbose ir pareiškimuose. Tuo būdu jis rengė dirvą savo jau paruoštai enciklikai paskelbti ir pradėti įgyvendinti. Jau enciklika *Aeterni Patris* buvo sukėlusi katalikų visuomeninę akciją, kurią Šventas Tėvas kiekviena proga pagirdavo ir širdingai palaikydavo.

Enciklikoje *Rerum Novarum* Leonas XIII aiškiai nurodo ir aštriai smerkia plačiai įsigalėjusius ir palaikomus visuomeninės santvarkos neteisingumus. Jis iškilmingai pareiškia, kad Bažnyčia ilgiau neleisianti tokiai santvarkai pritarti ir jos palaikyti, kad ji nebegalinti toliau tų neteisingumų ir nutylėjimų toleruoti.

Ne tik socializmas, kuris Leono XIII buvo pasmerktas enciklika *Quod Apostolici muneris* ir kurio klaidas dėl nuosavybės ir šeimos išsamiai ir pagrindinai buvo antrą kartą sukritikavęs enciklikoje *Rerum Novarum*, yra blogybė. Nemažiau blogas ir pragaištingas yra tas egoistinis, taip plačiai pasklidęs ir praktikuojamas mokslas, kuris tvirtina, jog nuosavybė teikia visas teises net neuždėdama jokių pareigų; kad visos darbo sąlygos yra teisėtos ir teisingos, nors darbininkas su jomis sutinka tik bado verčiamas, kuris darbininką vertina tik kaip mechaninę jėgą, o ne kaip žmogų, kaip savo artimą. Tai liberalizmas. Kovai su juo Leonas XIII daug paaukojo laiko ir energijos ir kurį laikais atvejais aštriau smerkė, negu socializmą. Jei valdantieji ir turtingieji luomai

kovoje su socializmu nori rasti Bažnyčioje pagalbos ir paramos, tai tegul jie visų pirma patys prisitaiko prie Bažnyčios socialinių dėsnių, tegul atsistoja teisingumo ir žmoniškumo pusėn.

Tos rūšies kreipimasis į valdžias ir aukštuosius luomus enciklikoje buvo griežtas ir kategoriškas. Didesnės reikšmės jis įgijo dar ir tuo, kad popiežius, nustatydamas ir iškilmingai paskelbdamas iki šiol neaiškas ir ginčijamas pasaulio darbininkų teises, nesvyruodamas tvirtina, jog „darbininkai, palikę vieni ir be apsaugos, buvo išduoti turtingųjų savanaudiškumui ir nepažabotam darbavių gobšumui... Prie to priklauso tiek gamybos, tiek visos prekybos eiga, kuri yra atitekusi mažumai. Tokiu būdu, maža turtuolių bei pasiturinčiųjų saujelė yra uždėjusi plačiosioms vargingųjų masėms beveik vergijos pančius“ (Rerum Novarum). Popiežius aiškiai pabrėžia, kad nelygoje proletariato su kapitalu kovoje, Bažnyčia stos proletariato pusėn. Bet jo enciklika įgijo daug reikšmės ir dėl to, kad popiežius pasirodė kaip darbo žmonių teisių ir jų teisingų reikalavimų gynėjas ir kad nuo tos dienos Bažnyčia į savo rankas ima darbo žmonių reikalų gynimą.

Bet valdžios ir aukštieji luomai dėjos negirdėję tų Leono XIII žodžių ir, nenorėdami prie jų prisitaikyti, išsižadėjo pagalbos, kurią Bažnyčia gali suteikti kovojant su socializmu, nes liberalai savo filosofinėmis pažiūromis yra artimesni socializmui, negu krikščionybė. Tų laikų galiūnai ir viešpačiai didesne dalimi buvo visiškai liberalizmu persisunkę.

Kaipgi liaudis, darbo žmonės reagavo į tą Leono XIII žygį? Ar irgi taip pat pasiliko kurčiais, dėdamiesi negirdėję jo taip svarbių žodžių? Anaip tol! Rerum Novarum į juos padarė negirdėtai gilaus įspūdžio. Po enciklikos paskelbimo net dvejus metus į Vatikaną plaukė nesuskai-

tomos darbo žmonių minios, iš įvairių pasaulio kraštų siuntė daugybę padėkos adresų, reikšdami popiežiui širdingiausius darbininkų padėkos žodžius ir pagarbą, net viso pasaulio darbo žmonių vardu. Visa tai rodė, jog ryšiai tarp Bažnyčios ir darbo žmonių pasidarė artimi ir nuoširdūs. Tačiau būtų klaidinga tvirtinti, jog visi darbininkai buvo patraukti Bažnyčios pusėn. Daugelyje šalių buvo jaučiama ir matoma neperžengiamas griovys tarp Bažnyčios ir proletariato masių.

Ten socializmas buvo jau giliai suleidęs šaknis ir pagimdęs neapykantą Bažnyčiai. Bažnyčios ir proletariato susiartinimą labai apsunkino ir ta aplinkybė, kad tuose kraštuose Bažnyčia buvo labai tampriai susirišusi su aukštaisiais luomais ir jais tik rėmėsi, pvz. Prancūzijoje. Bet enciklika sudarė geras sąlygas toms dviem galinoms jėgoms artėti ir jų santykiams gerėti. Ko nepadarė enciklikos žodžiai, tą padarė enciklikos sužadinti darbai.

1893 m. Bienne mieste įvyko šveicarų darbininkų federacijų kongresas. Jame dalyvavo, kaip paprastai, įvairių tikybinių ir politinių įsitikinimų atstovai: katalikai, protestantai, socialistai ir kiti. Bet vienas klausimas juos visus ankštai rišo, vienu reikalu buvo visi solidarūs: tai darbininkų gerovė, jų būklės pagerinimas. Šiuo klausimu jie visi buvo uolūs ir tikri darbininkų atstovai. Tame taip margame savo įsitikinimais kongrese, garsusis šveicarų katalikų vadas dr. Descurtinsas, nepaisydamas, kad ten katalikų buvo mažuma, pasiūlė, kad darbininkų organizacijos išvystytų tarptautinę propagandą už Leono XIII enciklikos Rerum Novarum paskelbtų principų įgyvendinimą. Kongresas tą pasiūlymą beveik vienbalsiai priėmė, tiktai pakeisdamas žodį „principai“ kitu žodžiu „postulatai“.

Susirūpinę išimtinai ekonominiais reikalais, visų pir-

ma trokšdami pagerinti savo būklę, Bienne kongreso dalyviai geidė, kad, tarp kitų pagerinimų, gyvenime būtų pritaikytas ir enciklikos Rerum Novarum mokslas. Tas jų noras visų pirma rodė, kad Šveicarijos darbininkai minėtą encikliką jau buvo pažinę ir kad popiežius, kreipdamasis į juos, mokėjo taip prabilti, jog darbininkai jį suprato. Be to, tai rodė, jog Šveicarijos darbininkai tinkamai įvertino enciklikos reikšmę ir nustojo žiūrėti į Bažnyčią kaip į politinę instituciją, kuri Dievo vardu savo mažuosius versdavo pildyti tai, ką nutardavo šio pasaulio galingieji. Pagaliau Bienne kongreso nutarimas parodė, jog tarp visuomeninių popiežiaus doktrinų ir šveicarų „ketvirtojo luomo“ pagrindinių siekimų jokio skirtumo nėra.

Taip įvertino minėtą Bienne kongreso nutarimą laikraštis „Journal des Debats“. Ne kitaip tą įvykį vertino ir pats Leonas XIII. Tais pačiais metais savo laiške Descurtinsui štai ką pažymėjo: „Tūkstančiai darbininkų atstovų, susirinkę iš įvairių kraštų, nepaisydami savo skirtingų tikybinių pažiūrų, priėmė ir reklamavo mūsų encikliką, pripažindami, jog joje paskelbta svarbiausi elementai darbininkų teisėms apginti ir parengti pageidaujamiems pastoviems pagrindams, ant kurių gali būti sukurta teisingumu pagrįsta santvarka, galinti žmonijai suteikti ramybę ir pašalinti tą nepasitikėjimą, kuris nuo seno yra įsigalėjęs tarp darbininkų ir darbdavių“.

Tokio enciklikos įvertinimo pradžią davė Bienne kongresas. Vėliau panašūs įvertinimai pasipylė iš visų pasaulio kraštų.

Ją vienodai vertino katalikai ir nekatalikai. Visas darbo žmonių pasaulis pagarbiai lenkė savo galvas prieš didįjį socialinį popiežių Leoną XIII, kuris ne tik visa širdimi stengėsi padėti vargo žmonėms, bet ir nenuilstamai

dirbo demokratijai sukrikščioninti, kuri kaskart darėsi sąmoningesnė ir vis labiau pradėjo suprasti savo jėgas ir galybę.

1892 m. Leonas XIII vyskupui Doutreloux kalbėjo: „Visuotinis žmonijos demokratėjimas yra neginčijamas faktas. Ar ta demokratija bus socialistinė ar krikščioniška, priklauso nuo mūsų: nuo mūsų susiorientavimo naujose apylostose, nuo mūsų darbo“. Minėtas vyskupas, savo ganytojiškame laiške, šitaip rašė: „Dėlto būtų neišmintinga, renkantis veikimo priemones, neatsižvelgti ir neprisitaikyti prie labai realių ir rimtų gyvenimo faktų. Svarbiausieji faktai yra šie: demokratijos esimas ir labai greitas ir neišvengiamas jos augimas. Tas demokratijos judėjimas yra visuotinis: socialistinis ir nesocialistinis. Tuos faktus neigti, reikštų savo gabumus eikvoti tuščioms diskusijoms, gaišinti brangų laiką, kelti nepagrįstus abejojimus ir pagaliau pasivėluoti. O sąlygos vėluotis neleidžia, kaip sako pats popiežius“.

Savo istorinėje kalboje St. Etienne de Munas kalbėjo: „Priimkite formas, kalbėjimo ir veikimo būdus bei institucijas, ir tai demokratines institucijas, turėdami prieš akis vieną tikslą — tą demokratiją padaryti krikščioniška“.

Bet tam tikslui pasiekti dvasiškiškai buvo reikalinga atsižadėti jos tarpe tuo metu vyravusių pragaištingų galikanizmo, febronianizmo bei juozapinizmo tradicijų, tiek daug blogo padariusių žmonėms ir Bažnyčiai. Kai kur tų tradicijų likučiai pasitaiko dar ir šiandien. Reikalinga jomis visiškai nusikratyti. Be to, reikalinga liautis galvojus, kad kunigo darbą visuomenėje atliks seimas, valdžia ar nuovados viršininkas. Juk ir Leono XIII laikais tos institucijos buvo, tačiau jis kunigijai įsakė išeiti iš zakristijos į žmones, į organizacijas, į darbą už bažny-

čios sienų, kur tikėjimui dažnai galima daugiau padaryti, negu bažnyčioje. Be šio apaštaltavimo būdo kunigo siekiamas tikslas šiandien yra nepasiekiamas. Reikalinga pabusti iš snaudulio, nusipurtyti apatija, pasenusio galvojimo būdais ir į liaudį išeiti su nauja kalba, naujais darbo metodais ir naujais darbais, kurių iš mūsų reikalauja gyvenamo amžiaus dvasia ir interesai. Reikalinga patiems sudemokratėti, kad galėtume susiartinti ir susiprasti su darbo liaudimi, kuri demokratėjimo kely yra toli pažengusi. Tik tuomet tebus galima atgauti savo įtaką masėse, tik tuomet pavyks ją laimėti Bažnyčiai, tik tuomet sušvis, Pijaus IX žodžiais tarus, „gražiųjų amžių priešaušris“.

III

1896 m. garsusis vyskupas Irelandas pasakojo: „Pirmą vieną žilagalvio senelio, kunigų seminarijos viršininko, žodžius, kuris man jaunam tvirtino, kad kunigas privalo apsiriboti altoriumi, klausykla ir mirštančiojo guoliu — ir nieko daugiau. Jeigu būčiau jo paklausęs, netoli tebūčiau nuėjęs“. Su panašiomis pažiūromis buvo gana daug jaunų kunigų auklėtojų. Minėtas seminarijos rektorius nebuvo išimtis. Ir pas mus Lietuvoje, net prieš pat pirmąjį pasaulinį karą, seminarijos vadovų tarpe buvo tokių, kurie kunigo visuomeninį darbą laikė nevisai suderinamu su kunigo pašaukimu. Ir klierikams, besidomintiems tuo darbu, tekdavo nemaža nemalonumų pakelti. Visai suprantama, kad tokioje dvasioje išauklėtos kunigijos žymi dalis užsidarydavo su nedidele žmonių saulele zakristijoje, bažnyčios sienose, kaip žiemos guolin, kad apsaugotų save ir savo artimuosius prietelius nuo visuotinės epidemijos, parapičių didžiumą paliekant likimo

malonei, piktiems priešams suėsti. Socializmas tuos kunigus užklupo dar nepasirengusius kovai, o kas dar blogiau, be gilesnės įtakos į žmonių mases. Socialistų gyvo veiklumo ir pasisekimo akivaizdoje ir matydami vis didesnes ir didesnes žmonių mases pakliūvant į jų tinklą, jie, nemokėdami šiai blogybei pasipriešinti ir būdami visai bejėgiai, rankas nuleidę tesugebėdavo tik aimanuoti dėl nelaimės, kuri ištiko Bažnyčią. Jie nesugebėjo kitos kovos taktikos pasirinkti ir turėjo nuolatos trauktis iš kovos lauko į bažnyčios sienų prieglobstį, lydimi neskaitlingo ištikimais pasilikusių žmonių būrio. Didžiuma tikinčiųjų likdavo priešo grobiu. Ir tikinčiųjų skaičius mažėjo, bažnyčios tuštėjo, o socialistų armija visėjo stipryn. Nuostabu. Tuo metu į dvasiškių luomąėjo išimtinai tik liaudies vaikai, o „aukštos kilmės“ dvasiškis buvo tapęs retenybe. Ne tik eiliniai kunigai, bet ir vyskupai buvo tos pačios liaudies vaikai. Ir tada liaudyje įsivyravo nuomonė, kad Bažnyčia tarnaujanti tik ponams, tik ponų reikalus ginanti, kad ji neatmezgamai esanti susirįsusi su konservatyviais sluogsniais ir kad, pagaliau, Bažnyčia tapusi paklusniu valstybės įrankiu.

Tokia nuomonė, žinoma, tegalėjo žmones nuo Bažnyčios tik atstumti. Bet kartu reikia pasakyti, kad tokia nuomonė ne be pagrindo susidarė. Tas priežastis iššaukė pačios dvasiškos elgesys. Būkime atviri. Neslėpkime nuo savęs to, kas visiems labai gerai žinoma. Juk yra neginčijama tiesa, kad iki XVIII šimtmečio pirmos pusės dvasiškija, nepaisydama Bažnyčios raginimų, permažai rūpinosi liaudimi, permažai kreipdavo dėmesio į skaudžiausius ir pagrindiniausius jos reikalus. Deja, dar ir šiandien pasitaiko panašių atskirų vienetų. Tik tiek gera, kad tai tėra tik mažos išimtys. Tas darbo žmonių moralinių ir materialinių reikalų nepaisymas ryškiai mesdavosi

į akis, nes tuo pačiu metu daugelis kunigų, nenorėdami nieko bendro turėti su liaudimi, tūpčiodavo apie didikus, stengdamies nusipelnyti jų malonę, tuomi pačiu darydami jiems nenusipelnytas nuolaidas, išskyrimus bei išimtis. Turint visa tai galvoje, visai suprantama, kodėl kunigija tapdavo svetima liaudžiai ir kodėl joje vis stiprėjo žalingas įsitikinimas, jog Bažnyčia tapusi galingųjų monopolium.

Kunigai nebuvo ir nėra be kaltės. Bet už šią liūdną padėtį didžiausioji atsakomybės dalis ne ant jų krinta. Reikia nepamiršti, kad Evangelijos nustatytąją kunigo visuomeninę pasiuntinybę labai varžė naujųjų laikų liberalinė ar socialistinė valstybė. Tokioms valstybėms Katalikų Bažnyčia buvo rakštis akyje. Ji jai ne tik nepageidaujamas dalykas, bet ir nereikalingas, net priešiškas. Bet, antra vertus, tos rūšies valstybės labai gerai žinojo ir žino, kiek daug naudos valstybių valdžioms gali suteikti dvasiškija, nes ji savo įtaka pasiekia žmonių sąžines. Tad joms svarbu — galimai daugiau išnaudoti dvasiškiją savo reikalams, pajungti savo tarnybai. Todėl tų laikų įstatymdavystėse aiškiai matosi iš vienos pusės — kunigo, Bažnyčios nurodytoje kryptyje, visuomeninio darbo varžymas ir kliudymas, iš kitos gi — tuo pačiu metu neslepiant pastangų dvasines kunigo pareigas panaudoti valdžios interesams, kad tuo būdu kunigiją atitrauktų nuo paklusnumo popiežiui ir paverstų ištikimu ir pastoviu valdžios įrankiu. Liberalinės vyriausybės, norėdamos dvasiškosios įtaką išnaudoti vien savo naudai ir stengdamosios tuo tikslu ją paversti valdininkais, tuo pačiu metu labai gerai žino, kad kunigo priklausomybė nuo valstybės valdžios pakirs jo pasitikėjimą ir autoritetą visuomenėje, nes šie pastarieji veiksniai visų pirma remiasi visu tuo, kas nėra Dievas.

Tokiomis priemonėmis valstybių vyriausybės siekia kunigus paversti tarsi dvasiniais policininkais. Jau Tainas rašė, kad „konkordato iš kunigijos reikalaujami priesaika ją paverstė savos rūšies šventąja žandarmerija“. 1881 m. kard. Mermillodas kalbėjo: „Nuo konkordato laikų kunigija negalėjo dirbti visuomeninio darbo ir rūpintis socialiniais klausimais, kurie yra taip opūs visuomenėje“. Panašiai buvo Vokietijoje ir Austrijoje. Vogel-sangas apie dvasiškos padėtį šitose valstybėse štai ką sako: „Bažnyčia tapo juodu žandaru biurokratijos tarnyboje, kuris, už savo nuolankumą, paklusnumą ir neveiklumą, buvo apmokamas įvairiomis valstybinėmis privilegijomis“. 1888 m. Freiburgo kongrese tą patį pakartoja ir vysk. Scheicheris, kuris sako, kad „Austrijos dvasiškija, prisitaikydama prie biurokratijos įsakymų, pradėjo abejingai žiūrėti į visuomeninį skurdą ir savo apatija pakirto turėtą pasitikėjimą liaudyje“. Duok Dieve, kad tokie masinančiai pagundai nepasiduotų mūsų krašto dvasiškija. Buvo laikai, kai panaši padėtis ir mūsų dvasininkams buvo primesta. Jų tarpe buvo tokių, kurie, „dėl šventos ramybės“, mielai su tokia padėtimi susigyveno. Visa tai paralyžuoja ir daro nebeįmanoma kunigo kilniąją evangeliškąją pasiuntinybę. Kunigija, taip supratusi savo pašaukimą, pati save pradeda laikyti, kas dar blogiau, tik valdininkais numirėliams laidoti ir žmonėms tuokti.

Aiškūs dalykas, kad tokios sąlygos dvasiškiją įtraukė į gilią apatiją, kas privedė prie visiško liaudies apleidimo ir tiesioginių savo pareigų užmiršimo. Kitaip ir negalėjo būti. Tapęs valdininku, kunigas pasidaro priklausomas nuo vyriausybės, mokačios už jo paklusnumą atitinkantį atlyginimą. Kunigas pasidarė ne tik bejėgis pasipriešinti netikusiems vyriausybės norams, bet moraliai ir materialiai buvo verčiamas — jis pats to nenorėjo —

taikytis prie pagrindinių liberalinės valstybės principų, ypač kiek tai lietė visuomeninę kunigo veiklą.

Tuos principus labai trumpai, bet iškalbingai ir išsamiai paskelbė Leonas Gregoiras: „Kunigas bažnyčioje, viršaitis valsčiuje, mokytojas mokykloje; nevalia kunigui eiti pas mus. Sakykla kunigui, o klubai socialiniams klausimams, ir nevalia kunigui jų liesti“.

1893 m. grafas de Munas rašė: „Apsupa kunigą visais varžančių įstatymų tinklais, dviem raktais jį užrakina zakristijoje. Ir kada taip izoliuotas kunigas atsiduria toliausiai nuo liaudies, eina pas darbininkus ir klausia jų: kur jūsų kunigai ir ką jie dirba jūsų gerovei?“

Jei tokia padėtis būtų ilgesnį laiką pasitęsusi, netolimoje ateityje būtų buvęs užtikrintas pilnas socializmo triumfas ir įsiviešpatavimas visame pasaulyje.

Šiandien pasaulyje pasiliko tik dvi valdžios: *Bažnyčia ir valstybė*. Kovoje su socializmu valstybė yra beginklė ir bejėgė. Ji, pripažindama minties laisvę, neturi teisės kliudyti socializmui, kuris visų pirma yra idėja. Pripažindama aukščiausia teise žmonių apsisprendimo laisvę, valstybė negali gyventojų didžiūmai uždrausti tos sistemos, kuri negriauna valstybės, kaip pvz. anarchizmas, bet stengiasi pačią valstybę paimti į savo rankas, kad ją padarytų visagalinčia ir neribotai absoliutine.

Buržuazija liberalinėje valstybėje, kurios principai neišvengiamai ir logiškai veda į socializmą, o paskui ir į bolševizmą, kad ir žmonių valia patekusi valdžion, bet kuriomis priemonėmis, nepaisydama jų moralinės ir teisinės vertės, nori ją visiems laikams pasilaikyti savo rankose, tačiau nuolatos dreba prieš socializmą. Bet nei kovoti su juo gali, nei nugalėjimui nesurenka reikalingų jėgų. Tokiu būdu, beliko tik viena jėga, turinti teisę, galimybes ir sugebanti stoti atviron kovon su socializmu ir bolševizmu

ir galinti sėkmingai užkirsti kelią jo plitimui. Toji jėga yra Bažnyčia.

M. de Vogue jau anksčiau rašė, kad „Bažnyčia mūsų laikais yra moralinė ir intelektualinė institucija. Visi, kurie rūpinasi ateitimi, yra giliai, ir tai su pagrindu, įsitikinę, kad niekas neįstengs apsaugoti pasaulio nuo augančios ir stiprėjančios demokratijos bei ją sekančio socializmo. Veltui būtų ieškoma kita jėga, kuri galėtų ir pajėgtų tą judėjimą įstatyti į tinkamas vėžes ir jam vadovauti. Tai gali padaryti tik Bažnyčia“. O vysk. Korumas tuo pačiu klausimu rašo: „Socializmas supranta, kad tik Bažnyčia gali jam pasipriešinti ir jį nugalėti“. Bet kad Bažnyčia galėtų sėkmingai išvystyti savo išganingą darbą ir jį sėkmingai įvykdyti, būtina reikalinga atgauti savo prarastą laisvę, išsivaduoti iš jai priešingos valstybės globos ir vėl įsigyti įtakos liaudyje.

Pijus IX, smerkdamas politinį ir socialinį natūralizmą, pradėjo tą Bažnyčios iš valstybės vergijos išvadavimo darbą. Leonas XIII jį užbaigė. Tas didysis popiežius nustojo skaitęsis su liberalinės valstybės pretenzijomis. Iš Bažnyčios, kovojant su socializmu, valstybė reikalavo pagalbos, bet kartu varžė ir trukdė tą kovą, nes Bažnyčiai neleido pasirinkti tai kovai tinkamų priemonių. Leonui XIII buvo labai gerai suprantama, ką socializmas neša valstybei ir ką Bažnyčiai. Todėl jis nedviprasmiškai liberalizmui pasakė: „šalin rankas nuo Bažnyčios“, ir valstybės reikalus atskyrė nuo Bažnyčios, kovą su socializmu pradėjo savarankiškai, o tuo pačiu Bažnyčiai grąžino pilną nepriklausomybę. Tuo pačiu metu jis, įsakydamas *kunigams eiti į liaudį*, Bažnyčiai vėl sugrąžino prarastą liaudį ir taiką su ja sugyvenimą.

Bet pirma, negu šūkį *fuori di sacrestia* paleisti iš Vatikano aukštumos, buvo reikalinga šiai visuomeninei mi-

sijai tinkamai parengti dvasiškiją. Juk reikėjo gerai su-
pažindinti su pačiais socialiniais klausimais ir jų išsprendimo būdais, kad, stoję darban, mokėtų sėkmingai ginti liaudies reikalus ir moralės principus, ypač juos išmin-
tingai taikyti socialiniam, ekonominiam ir politiniam gyvenimui.

Šio darbo iniciatyvos ėmėsi Vokietijos episkopatas. Savo suvažiavime Fuldoje 1869 m. nutarė, kad „dėstomoose klero nariams moksluose, kurie liečia ganytojo misiją, ateity turi būti liečiamas ir darbininkų klausimas; be to, pageidaujama, kad kaikurie kunigai išimtinai pasišvęstų politinės ekonomijos studijoms“. Keliais metais vėliau sociologijos mokslas buvo įvestas į vokiečių, belgų, austrų, o gerokai vėliau ir į buvusios rusų imperijos kunigų seminarijas. Petrapilio Dvasinėje Akademijoje buvo speciali socialiniams mokslams katedra, kur ir man teko plačiai susipažinti su darbininkų klausimu ir opiomis tų laikų socialinėmis negerovėmis. Nepriklausomos Lietuvos laikais, profesoriaujant Vilkaviškio kunigų seminarijoje, man teko dėstyti politinę ekonomiką, socialinius klausimus — kartu su Katalikiškuoju Veikimu — ir etiką, kurios praktiškojoje dalyje buvo plačiai kalbama apie valstybės santvarką ir viso socialinio gyvenimo sutvarkymo dėsnius. To mokslo svarbumą ir reikalingumą kunigijai Liežo kongrese 1890 m. labai ryškiai nušvietė kun. Hitzė ir vysk. Doutreloux. Kun. Hitzė reikalavo, kad „kunigai studijuotų teisingumo ir krikščioniškos meilės pritaikymą politinėje ekonomijoje“. Gi vyskupas Doutreloux nesvyruodamas pareiškė: „Jeigu norite atsistoti savo pašaukimo aukštumoje, privalote gerai pažinti mūsų amžiaus socialines problemas“.

Ta pačia kryptimi mokė ir tokius pat reikalavimus kunigijai statė ir Anglijos kardinolas Manningas, JAV

kardinolas Gibbonsas bei vyskupas Irelandas, kurie kiekviena proga primygtinai kartojo, kad „principai, kuriais šiandien remiasi visuomenės judėjimas, teisinga savo dalimi pilnai sutinka su principais, kurių visuomet mokė katalikų teologija“. Jie reikalavo, kad pagaliau dvasiškija išsižadėtų ir mestų tą pragaištingą nuo socialinių klausimų bailaus slapstymosi taktiką ir kad nebijotų išeiti viešumon drąsiai ir visai aiškiai. 1893 m. vysk. Irelandas kalbėjo: „Katalikai nuo seno priprato savo socialinę doktriną slėpti bažnyčių ir seminarijų sienose; ir kada ji netikėtai pasirodo dienos šviesoje, jie, kaip ir išsigandę, nenori jos pažinti, kas dar blogiau, dažnai bailiai jos išsižada“. Bet ką kalbėti apie anų laikų užguitą ir suvaržytą dvasiškiją, jei dar ir šiandien, deja, yra tokių kunigų, kurie, paskaite šv. Tomo Akviniečio ar šv. Alfonso Liguorio mokslą apie nuosavybės pareigas ar apie pavargėlių teises, nesvyruodami juos pavadintų kuone socialistais ir, dievobaimingai sudėję rankas, prašytų Dievo atleisti jų tas nuodėmes, o išgirdę kunigą ar pasaulietį skelbiantį jų mokslą, juos tikrai pavadintų bolševikais, kas gyvenimo praktikoje neretai atsitikdavo ir atsitinka.

Tie trys populiariausieji XIX amžiaus Bažnyčios kunigaikščiai, kurių žodžiai ir darbai rodė kunigams kelią į liaudį ir būdus ją laimėti Bažnyčiai, patraukė ne tik Anglijos ir JAV kunigus, bet taip pat galingai paveikė ir viso pasaulio bei tautų dvasiškiją. Visai suprantama, kad jų skelbiamos tariamai naujos idėjos iš esmės gi yra kunigo tradicinės visuomeninės misijos praktiškas pritaikymas gyvenamų laikų socialinėms sąlygoms, labai stiprų pasipriešinimą sutiko ir pačios dvasiškosios tarpe. Bet ta atkakli opozicija neilgai truko. Tuo reikalu ir ta pačia kryptimi prabilo ir Leonas XIII, ir opozicija pradėjo silpnėti. O geležinis to garbaus senelio būdas, kieta ir

nesulaužoma valia ir atkaklus savo tikslo siekimas visai parbloškė tą nelaiku kilusią reakciją. Jo autoritetas ir iš šv. Petro aukštumos pavedimas dvasiškai, išmintingai ir stropiai *išėjus į liaudį*, įgyvendinti enciklikoje *Rerum Novarum* paskelbtus principus, visus nutildė ir daugumą suvedė bendram darbui.

Harmeliui Leonas XIII šitaip kalbėjo: „Nuo apačios reikia pradėti. Esu jau tai sakęs. Reikalinga, kad kunigas išeitų iš zakristijos, reikalinga, kad jis sueitų su liaudimi į artimus santykius ir jai teiktų savo patarnavimus, reikalinga eiti į liaudį drąsiai ir su atsidavimu“.

Šiandien jau yra neginčijamas faktas, kad visas katalikų episkopatas, su labai negausiomis išimtimis, pilnai priėmė Leono XIII programą. Tai rodo viso pasaulio gausūs vyskupų ganytojiški laišakai, kuriais karštai ir griežtai raginama dvasiškai eiti į liaudį, eiti visuomeninio darbo dirbti. Kardinolas Goossenas rašo: „Kokios bebūtų mūsų pažiūros į demokratijos naudingumą ar pavojų, vienas dalykas yra visai aiškus ir neginčijamai tikras: demokratijos viešpatavimas yra neišvengiamas ir būtinas. Tuo atžvilgiu negalima turėti jokių iliuzijų: per daug stipri srovė. Ar mes, kunigai, pasiliksimė pasyviais tos permainingos žiūrovais ir dėl savo apsileidimo, nesupratimo laiko dvasios ir dėl laiku neparodytos išminties ir energijos leisime socializmui ir revoliucijoms patraukti liaudį savo pusėn?“

Leono XIII dvasiškai duotasis įsakymas nepasiliko tuščiu šūkiu. Šiandien visur, Anglijoje, Belgijoje, Vokietijoje, Italijoje, Austrijoje, Prancūzijoje, kunigai neuilstamai dirba visuomeninį darbą: organizuoja žmones į profesines ir mišrias sąjungas, leidžia ir energingai platina katalikišką spaudą, steigia įvairias visuomenines bei ekonomines institucijas, kaimų bei darbinin-

kų kasas, vartotojų bendroves, gamintojų sąjungas, ūkininkų draugijas ir politines partijas. Visas tas darbas grindžiamas, Leono XIII noru, aiškiais demokratiniiais dėsniais: „*Laiminu visus jūsų gerus darbus, bet specialiai laiminu demokratinius darbus*, — kalbėjo Leonas XIII, — *nes demokratijai priklauso ateitis ir demokratiniai darbai yra reikalingiausi*“.

Džiaugdamies galime konstatuoti, kad ta dvasišikijos veik visuotina visuomeninė darbuotė atnešė labai gerų vaisių. Jos dėka, rūpinantis ir ginant liaudies reikalus, daugelyje vietų pavyko suklaidintą liaudį ištraukti iš socialistų įtakos ir vėl gražinti Bažnyčiai. Reikia su pagarba ir dėkingumu atžymėti tų atsidavusių katalikų veikėjų uolumą ir pastangas dirbant šį Apvaizdos darbą, kurio tikslas buvo ir yra įgyvendinti enciklikose paskelbtus socialinius dėsnius ir nutiesti kelią teisingumui įsiviešpatauti pasaulyje. Tie vyrai, hierarchijoje užimdami žymias vietas, kurias jie buvo pelnę savo gabumais ar tautos pasitikėjimu jais, svarbiausia ir pirmutine savo pareiga laikė *tarnauti liaudžiai*. Toji *tarnyba* privalo būti kiekvieno žmogaus svarbiu uždaviniu, gero krikščionio ir padoraus žmogaus viso gyvenimo santrauka. „Jie, kaip žvaigždės, savo pavyzdžiu nušvietė kitiems kelius; siekia teisingumo ir nori, kad jis įsigalėtų ten, kur jo dar nėra. Štai svarbiausias mūsų laikų idėjų ir faktų istorinis apsisireiškimas“, sako Benoistas.

Į tą liaudies gerovei darbą, kuris šiandien virte verda Bažnyčioje ir kuris taip imponuojančiai įrodo jos negirdėtą gajumą ir pajėgumą, iš šalies žiūrėdami ir tą darbą sekdami, net kitatikiai ar visai netikintys, stebisi ir nerimauja. Tas ryškus faktas juos verčia aiškiai pasakyti, kad, jei šis darbas ir toliau taip bus vedamas, ateitis priklausys Bažnyčiai.

1890 m. rinkimų į parlamentą metu laikraštis „Berliner Tagblatt“ rašė: „Iki šiol socializmo vilnys sudūžta į Katalikų Bažnyčios uolą“. O pastoriaus Stoeckerio organas „Reichsbote“ rašė: „Jei Katalikų Bažnyčia įrodė, kad ji viena gali daryti rimtos įtakos į liaudį, tai, suprantama, jos vaidmuo valstybėje turės padidėti“.

Sekantieji vokiečių parlamento rinkimai tą teigimą patvirtino. Kur protestantizmas ir valstybė prieš socializmą pasirodė bejėgiai, ten Katalikų Bažnyčia buvo galinga.

Leroy - Beaulieu rašė, kad „Bažnyčia šiandien yra gajesnė ir veiklesnė, negu kad ji yra buvusi prieš pat prancūzų revoliuciją. Ji yra pilnai apsiginklavusi kovai ateities amžiams“. Net ir socialistas Benedictas pripažįsta, kad „tame tvirtinime yra daug tiesos“. Eugenijus Spulleris nusiminęs kalba, jog „yra tikra, kad teokratija niekada nėra turėjusi flek daug galimybių savo viešpatavimui sustiprinti, kaip kad mūsų sunkioje ir neramioje persilaužimo epochoje, kurioje senasis pasaulis baigia sugriūti, o naujas, su savo esimu ir išsilaikymo galimybėmis, dar nesirodo“.

1884 m. J. Adamas rašė: „Pavojus yra baisus, nes Leonas XIII rengia kryžiaus karą. Ir jaunas popiežius gali jį laimėti. Bažnyčios konstitucija, asmens pasišventimas, kurį krikščionybė iškelia žymiai aukščiau, negu kad Povilo Berto filosofija, viena sugeba sukelti tų didžiųjų moralinių reformų judėjimą, kuris paprastai remiasi socialiniu judėjimu“.

1884 metais pradėtasis kryžiaus karas buvo vedamas iki pat Leono XIII ilgo amžiaus pabaigos. Jam mirus, tą karą, tais pačiais metodais ir priemonėmis, veda jo įpėdiniai. Tame darbe ypatingai gražiai pasireiškė popiežiai Pijus XI ir Pijus XII. Daug kas pasikeitė po to didžiojo

popiežiaus mirties. Nauji laikai su savimi atsinešė naujų klausimų ir naujų sunkumų. Bet tuščios spragos nepasiliko. Leono XIII garbingi ir nuopelningi įpėdiniai jas užpildė. Pasirėmę jo mokslu ir nieko iš jo neišmetę, davė išsamių atsakymų į kiekvieną gyvenimo naujai iškeltą klausimą ir, ta ar kita forma, tikslių nurodymų, kaip dvasiškija ir tikintieji kiekvienu atveju turi elgtis. Popiežiai keičiasi, bet Leono XIII įpareigojimas dvasiškijai dirbti visuomenės naudai pasilieka tas pats. Bažnyčios priešai, socialistai ir liberalai, pamatė ir įsitikino, kad demokratija yra labai palanki ir naudinga Bažnyčiai priemonė savo jėgoms stiprinti. *Tiktai demokratinėje santvarkoje katalikams sėkmingai pavyksta išsivaduoti iš priespaudos, užimti valstybėje jiems priklausomą vietą bei įgauti stiprios įtakos politiniame ir visuomeniniame gyvenime.* Kada katalikai tiksliai įvertina demokratijos reikšmę ir patys tampa nuosekliais demokratais, katalikybė pradeda gražiai klestėti; net ten, kur ji buvo pradėjusi merdėti. Vyskupo Būčio teigimu, Bažnyčios priešai stveriasi diktatūros, kad, nušalinę demokratinę santvarką, užkirstų jai kelią demokratinėse sąlygose stiprėti ir nekliudomai ją galėtų persekioti. Mūsų žinomi faktai tai patvirtina.

Katalikai, būdami ištikimi Leono XIII testamentui, pasiliko ištikimi demokratijai. Katalikai, savo vadu turėdami Bažnyčios Galvą, pradėtąjį kryžiaus karą laimės juo greičiau, juo vieningiau visi, be skirtumų turto, užimamos vietos, gabumų ir profesijos stos tarnauti liaudžiai. Tą savo pareigą jie turi gerai suprasti ir nusikratyti pragaištinga ir betiksle apatija, susnūdumu ir opozicija prieš Švento Tėvo valią. Visa savo širdimi ir jėgomis turi stengtis greičiau įgyvendinti Leono XIII ir jo įpėdinių paskelbtąją socialinę doktriną. Visa tai ypatinai bus reikalinga Lietuvoje, kur Leono XIII valios vyk-

dymas yra visai suparalyžuotas ir užslopintas. Kunigija yra ne tik uždaryta zakristijoje, bet jai burna visai užčiaupta drakoniškais bedieviškos valstybės įstatymais. Tenai jau nebepasitenkinama kunigų uždarymu zakristijose, bet jie siunčiami į koncentracijos stovyklas ir apšaukiami pikčiausiais liaudies priešais bei reakcijos tarnais. Tenai šis visas darbas, jau labai pasikeitusiomis ir skirtingomis sąlygomis, turės būti iš naujo pradėtas. Kad tik Dievas leistų greičiau jį pradėti. To labai laukia Bažnyčia ir Tėvynė.

KUNIGO SANTYKIAI SU VISUOMENE

Bažnyčia siekia visuomenės išganymo, jos sukrikščioninimo. Šiam tikslui pasiekti deda visas pastangas. Šio tikslo siekdama, Bažnyčia kreipiasi į visus visuomenės vienetus: į aukštesnius luomus ir klases, į valstybių valdžias, į žemuosius luomus, į organizacijas ir atskirus asmenis. Jos balsas, pilnas meilės ir kantrybės, skamba per visą pasaulį. Tik jis, deja, ne visų širdyse atgarsį randa. Išskyrus ištikimųjų grupes, kurios pasiliko ištikimos krikščioniškoms tradicijoms, kiti jos balso neklauso ir nesiskubina jiems rodomų pareigų atlikti.

Kapitalo ar kilmės aristokratija, pramonininkai, kultūrininkai, istorinės dinastijos, valstybių vyriausybės ir parlamentai nenori bendrai su Bažnyčia dirbti didelio visuomenės sukrikščioninimo darbo.

Šis reiškinys pastebimas ne tik dabar. Jis tęsiasi per visus amžius, jau nuo pat krikščionybės pradžios. Tačiau liaudis, paprastieji darbo žmonės, buvo ir tebėra ištikimiausias ir tvirčiausias Bažnyčios pagrindas ir parama.

Pirmoji krikščionybės pergalė Romos valstybėje buvo pasiekta ir toliau palaikoma žemiausių ir vargingiausių luomų pagalba. Imperijai žuvus, kada stabmeldžių liekanos pradėjo atsipeikėti, laukinės germanų tautos Bažnyčiai vėl užtikrino laimėjimą. Viduriniaisiais amžiais liaudis, susibūrusi į respublikas ir valsčius, ne tik apgynė Bažnyčią nuo Hohenstaufų ir jų išsigimusių feodalų kės-

ių, bet padėjo įsigalėti krikščioniškai kultūrai ir civilizacijai. Po prancūzų revoliucijos, jau įsigalėjus liberalizmui, viskas buvo daroma, kad nušluotų Bažnyčią nuo žemės paviršiaus, o iš žmonių širdžių išrautų net krikščionybės atminimą. Bažnyčiai teko išgyventi sunkias valandas. Ir tik darbo žmonių dėka ji tą sunkią kovą laimėjo.

Tiesa, ir liaudis didele dalimi tolsta nuo tikėjimo ir pasineria abejingume. Bet šis reiškiny s nėra liaudies pradėtas ir nėra sąmoningas, o tik išviršinių įtakų pasekmė. Dažnai užtenka liaudžiai įrodyti, kad Bažnyčia nėra didikų ar kapitalizmo tvarkos šalininkė, ir jina grįžta atgal prie senų krikščioniškų tradicijų.

Daug kur šiandien Bažnyčiai vėl tenka išgyventi sunkias valandas. Ateizmo banga su padidintu įnirtimu puola Bažnyčią, dažniausiai prisidengdama įvairiausiais vardais: socializmu, monizmu, materializmu, darvinizmu ir pan. Valanda yra rimta. Ar ji nepaskatina Bažnyčią savo akis vėl labiau nukreipti į liaudį, į darbo žmones? Ar šiandien proletariatas nėra rinktinis įrankis Bažnyčios rankose vėl kovai laimėti? Ar mūsų laikų parizėjų ir pasaulio galingųjų atmestas ir paniekintas Kristus vėl neturėtų liaudies pagalba sugrįžti ir viešpatauti gyvenime?

Bažnyčios balsui turtuoliai ir galingieji pasiliko kur ti. Jų dievu liko, kaip ir buvęs, savasis „aš“, kapitalas, pramogos. Liko tik liaudis, tos didelės proletariato masės, vargo ugdytos ir parengtos suvaidinti didelį vaidmenį visuomenėje. Tik tai reikia mokėti išnaudoti jų jėgą. Reikia įrodyti darbais, kad šalia apgaulingos socialistinės demokratijos, dar esama ir krikščioniškosios demokratijos, kuri ne tik gali patenkinti teisingus darbo žmonių reikalavimus, bet yra vienintelė, kuri gina jų reikalus ir nustato teisingą bei proletariatui naudingą visuomenės

tvarką. Į Markso karingąjį šūkį „Visų šalių proletarai vienykitės!“ katalikams, vienybėje ir sutartinai, reikia atsakyti kitu šūkiu: „*Viso pasaulio proletarai Kristuje, junikitės po Bažnyčios vėliava visuomenei gelbėti ir savo reikalams ginti*“.

Todėl Bažnyčia, tautų motina, nuo pat savo buvimo pradžios, ypatingai domisi liaudimi, laikydama ją svarbiu pasaulio atnaujinimo veiksmu.

Peržvelgę visą krikščionybės istoriją, mes matome labai svarbų reiškinį: visa civilizacija vedama demokrotėjimo keliu, stengiamasi liaudį padaryti savo likimo sprendėja ir valdžios turėtoja, o iš autokratizmo ir imperializmo einama prie demokratinės santvarkos įgyvendinimo.

Pradžioje liaudis vilko sunkius vergijos pančius. Vėliau buvo pereita prie baudžiavos santykiavimo formų, iš kurių išsivystė pilietinės ir politinės laisvės. Jau viduriniais amžiais Dievo ramybės (treuga Dei) ir valsčių sudarymo siekimas mumų parodo liaudį, siekiančią į savo rankas paimti valdžią, įkurti demokratiškai sutvarkytus miestus, kurių nevienas buvo pasiekęs aukšto kultūrinio bei ekonominio išsivystymo. Vėliau ta demokratijos padėtis iš municipalinės valdžios ribų persimeta į valstybės sritį. Toji evoliucija, įvairiausiomis atmainomis sujungta su sąlygų visuma, nuo pat pradžios veda liaudį stiprėjimo ir išgalėjimo keliu. Tai ypač ryškiai pasireiškė dvidešimtame amžiuje. Yra neginčijamas faktas, jog demokratėjimo srovė yra apėmusi beveik visas pasaulio tautas, ypač po antrojo pasaulinio karo. Leonas XIII jau pastebėjo: „ar darbininkų susipratimas ir susijungimas nėra viena visuomeninio konflikto priežasčių?“ Vyskupas Doutreloux sako: „Demokratijos idėjų plitimas mūsų laikais eis arba su mumis arba be mūsų. Jei eis be mūsų, tai bus nukreiptas ir prieš mus ir prieš krikščionybę“.

Sukrikščioninti demokratėjimo pastangas ir siekimus yra viena svarbiausių visų katalikų ir jos vadų — kunigų pareiga.

Šiandien didesnėje pasaulio dalyje, visuotinio balsavimo dėka, liaudis tapo faktiniu valstybės šeimininku ir visuomenės likimo sprendėju. Todėl pasauliečiai katalikai ir jų vadai, aukštieji Bažnyčios dvasininkai, vadovaudamiesi teisingumo dėsniais, krikščioniškojo mokslo esme, žmonijos sukrikščioninimo reikalu ir senomis dvasininkijos tradicijomis drąsiai eina dirbti į liaudį, su ja nustatydami artimus ir bičiuliškus santykius.

Kunigų santykiai su liaudimi liečia daugelį dalykų ir apima įvairias gyvenimo sritis. Čia tenka paliesti tuos artimus ir asmeniškus santykius bendrai.

Mūsų tautoje ryškiau išsiskiria dvi žmonių klasės: inteligentija ir darbo žmonės, tie pilksermėgiai, mūsų tautos branduolys.

Kas turi būti kunigo artimiausi draugai, kokios visuomenės tarpe kunigas turi rasti savo vietą, kas turi būti nuolatiniais klebonijos svečiais?

Visų pirma reikia pasakyti, kad kunigas, kaip visiems lygus tėvas ir ganytojas, niekam neprivalo savo durų uždaryti. Jis visiems ir visuomet turi būti lygiai prieinamas. Čia nekalbu tik apie oficialius reikalus. Ir privatiniame gyvenime kunigas negali santykiauti vien tik su savo pasirinktais draugais. Jis privalo su visais užmegzti tokius ryšius, kurie būtų naudingi Bažnyčiai ir kokių reikalauja kunigo kilnus pašaukimas.

Dalis kunigų dažnai, tai pamiršę, savo kambario duris atverdavo tik sau lygiems inteligentams. Kadangi kunigas dažnai yra apsuptas ištaigingesnio gyvenimo aplinka, dažnai savo gyvenimą tvarkydavo pagal diduomenės ar turtingesnių luomų pavyzdį, tai liaudis turėjo rim-

to pagrindo suplakti kunigus su savo išnaudotojais ponais ir iš to pasidaryti atitinkamas išvadas. Kol visu ryškumu neiškilo aikštėn, ekonominiais reikalavimais pagrįsti, konfliktai tarp darbo žmonių ir buržuazinių bei kapitalistinių sluoksnių, asmeninio santykiavimo pasekmės nebuvo aiškiai juntamos. Kadangi liaudis nepasitikėjo savo išnaudotojais ponais, tai pradėjo nebetikėti ir su tais ponais santykius palaikančiais kunigais. Tokie pasitikėjimo nustoję kunigai, labai daug pakenkė Bažnyčios ir tikėjimo reikalams, nes paprastam žmogui sunku atskirti kunigo darbus nuo Bažnyčios darbų ir siekimų. Tokiems žmonėms kunigas yra Bažnyčia, o Bažnyčia yra kunigas. Mūsų priešai, įtikinę žmones, kad kunigai yra buržuazinės ir kapitalistinės tvarkos rėmėjai, o tuo pačiu ir darbo žmonių priešai, parengė, jau nežiūrint į kitas gyvenimo pagimdytas priežastis, gerą dirvą ateizmui. Pastarasis plačiai paplito mūsų visuomenėje ir sudaro labai rimtą pavojų. Ir tai atsitiko todėl, kad dalis mūsų kunigų nemokėjo ar nenorėjo savu laiku tinkamai su visuomenės sluoksniais santykiuoti. Šitaip ne apie visą mūsų kunigiją galima pasakyti. Kiti jau seniai su liaudimi ir su inteligentija nustatė tinkamus santykius. Bet dar yra ir tokių, kurie šiuo klausimu tebedaro klaidas.

Kokia iš to išeitis? Kol Prancūzijos kunigai ketvertu arklių važinėjo ir baltas pirštinaites mūvėjo, kol jų salonai buvo atviri tiktai diduomenei ir kitokiai ponijai, o darbo žmogų tepriimdavo virtuvėje, Prancūzija visiškai paskendo netikėjimo bangoje. Bet kada ta pati ponija nusigrėžė nuo kunigų, kada kunigus išvarė iš klebonijų, kurių salonuose ir patys buvo nevieną linksmą valandą praleidę, kada kunigas nustojo kasdienės duonos kėsnio ir buvo priverstas, kartu su paprastu liaudies žmogumi, ją fiziniu darbu užsidirbti, kunigas vėl susitiko su darbo

žmogumi ir užmezgė tinkamus santykius. Tada tikėjimas pradėjo atsigauti, ir Bažnyčios padėtis žymiai pagerėjo. Tą patį galima pasakyti ir apie Bažnyčios padėtį Ispanijoje, kur, kunigui atsitolinus nuo liaudies, bažnyčios ištuštėjo, o jie patys tapo žmonių neapkenčiamais. 1909 ir 1936—1937 revoliucijų metais kunigus šaudė, jų lavonus vilko iš kapų ir gatvėse degino. Tai buvo baisi neapykanta. Bet užteko kunigams išeiti į liaudį, su ja susidraugauti, padėti jai vargą vargti ir siekti gerovės, tie santykiai bematant pasikeitė tiek, kad jų ir pažinti nebuvo galima. Kunigo pasirodymas sukeldavo entuziazmą, kunigas vėl pradėjo būti gerbiamas, o susiūbavęs Bažnyčios pamatas vėl sustiprėjo.

Šitas vaistas kiekvieno krašto Bažnyčią išgelbės nuo jai gresiančio pavojaus. Tik reikia, kad kunigai plačiau atidarytų klebonijų duris liaudžiai, kad užmegztų tinkamus santykius su darbo žmonėmis — ūkininkais ir darbininkais, kad vadovautų kovai siekiant jų gerovės. Tada pavojus išnyks, Bažnyčios pamatai taip sustiprės, kad joks pavojus neįstengs jų sujudinti. Artimais santykiais, savo darbais ir pavyzdžiu kunigas vėl turi suartinti liaudį su Bažnyčia ir naujai įkurti liaudies širdyje pradedančią gesti tikėjimo ugnelę.

Mūsų šūkis turi būti: liaudžiai ir per liaudį. Leonas XIII savo laiške Harmeliui sako: „Iš apačios reikia pradėti, per liaudį visuomenė atgims“. Laiške pranciškonų generolui 1898. XI. 28 d. Leonas XIII tuo pačiu reikalu rašo: „Jeigu kada nors buvo laikas, kuriame visuomenės reikalų išganymas ypatingu būdu priklausė nuo liaudies, tai tik mūsų laikais. Jei išleidome enciklikas vyskupams apie masonų sėklą, apie darbininkų padėtį, apie pagrindines krikščioniškosios visuomenės pareigas ir kitas tolygias tiesas, tai visų pirma padarėme liaudžiai, kad pa-

žintų savo teisių ir pareigų ribas, kad išmoktų vengti žabangų ir naudoti teisingas priemones savo išganymui“.

Tačiau nereikia manyti, kad kunigas turi nutraukti santykius su aukštesnėmis visuomenės klasėmis. Visų pirma mums turi būti aiškūs luomų uždaviniai, o iš to paaiškės ir santykiavimo formos su jais.

Turtai ir gimimas uždeda žmogui pareigą rūpintis visuomenės gerove, dirbti ir aukotis vargšų ir darbininkų naudai. Kitų privilegijų aukštesnieji luomai negali turėti. Gimimas ir kapitalas neduoda teisių valdyti žmoniją ir stovėti jos priekyje. Tokias teises galima įgyti ne gimimu, ne turtu, bet visuomeniniais nuopelnais ir dvasios ypatybėmis. Jokia visuomenės klasė pati iš savęs neturi vadovavimo teisės. Bet jei turi didžius turtus, gali žmonijai duoti daugiau prityrusių ir gerai parengtų žmonių, kurie sugebės dirbti visų gerovei ir vadovauti visuomenei.

Kuomi pasireiškia vadovavimas visuomenei? Ar tai yra autoriteto jėgos veikimas į mases? Tikrojoje demokratijoje visoks vadovavimas reiškiasi iniciatyva, kuriant visokias dorines vertybes, jų iškėlimu į tokias aukštumas, kad jas turintieji sugebėtų tinkamai gyvenimą tvarkyti ir tik retkarčiais, reikalui atsiradus, galėtų gauti iš šalies tinkamų patarimų ir nurodymų.

Iškeldami liaudį į jai prideramą vietą visuomenėje, tuo pačiu dar neskelbiame kovos aukštesnėms visuomenės klasėms. Tuomi tik norima pataisyti nusistovėjusį klaidingą tarpusavio santykiavimo būdą. Tokios kovos keliu Bažnyčia niekada nėra siekusi laimėjimo ir kiekvieną tarpusavio santykiuose pasitaikantį netikslumą, šiurkštumą ar nepagrįstą išsišokimą smerkia. Šiandien, kai mūsų aukštieji luomai ne tik yra nusistatę prieš krikščionybę, bet nepritaria ir mūsų politiniams bei socialiniams siekimams, mums reikia organizuoti liaudį tik per liaudį.

Bet toks reiškinys nėra visai normalus. Mūsų idealas — bendras visų klasių darnus ir sutartinas darbas. Tai buvo ir yra tikra krikščioniškojo darbo programa. Dėl tos priežasties katalikai savo darbininkų ir ūkininkų organizacijas stengiasi apsaugoti nuo principinės opozicijos prieš aukštesniąsias klases ir luomus ir laukia tos valandos, kada klasės, išsiblaiviusios nuo antikrikščioniško, o mūsų sąlygomis dažnai ir antilietuviško, raugo, priešingo mūsų socialiniams ir politiniams idealams, užims prideramą visuomenėje vietą.

Jokiu būdu kunigas negali uždaryti savo durų ir aukštesniems visuomenės sluogsniams. Kunigas ir su jais privalo palaikyti santykius. Bet ne tam, kad ieškotų kaip linksmiau praleisti laiką prie kortų staliuko ar svaigalų stiklo, o kad nustatytų planus dirbti vargstančiųjų darbo žmonių gerovei, daryti į juos tinkamos įtakos, auklėti demokratinėje dvasioje, skiepyti mūsų reikalų ir idealų supratimą, organizuoti ir statyti į bendrą visuomeninį ir katalikišką darbą.

Bet čia reikia daug atsargumo, kad tos aukštesniosios visuomenės klasės vėl nemonopolizuotų savo tikslams klebonijos ir neištumtų iš jos tų, kurie yra labiau reikalingi kunigo patarimų, nurodymų bei vadovavimo. Klebonija pirmiausia priklauso darbo žmonėms — plebs, ko reikalauja ir etimologinė šią vietą žyminti žodžio reikšmė: plebs — plebanija — klebonija. Iš to kilęs ir pats klebono vardas: plebanus, plebso — liaudies vadas. Aukštesniosioms klasėms klebonijoje teskirtina tik antraeilė vieta. Ji turi būti ne tikslas, o tik įrankis tikslui siekti, įrankis darbo žmonių gerovei pakelti, mokyti juos savistoviai dirbti.

Tokie privalo būti kunigo santykiai su įvairiais luomais ir klasėmis.

Kunigas, šitaip susitvarkęs santykius su atskiromis klasėmis, galės išvengti buržujaus ar pono vardo. Liaudis jame matys savo tikrąjį tėvą ir mokytoją. Tada visos socialistų ar komunistų pastangos kunigus apšmeižti ir juos atskirti nuo liaudies nueis niekais. Kunigas, stovėdamas liaudies prieky ir dirbdamas visuomeninį darbą, sustiprins Bažnyčios įtaką visuomenėje, užtikrins jai gražią ateitį, o žmones ves prie dvasinės ir materialinės gerovės.

Tiktai šitais krikščioniškosios sociologijos tėvo Leono XIII nurodytais keliais einant, tik tokiu būdu nustatčius santykius su liaudimi, mes galėsime, prieš Aukščiausiąjį Sostą atsistoję, pasakyti ne „in vanum laboravimus“. Tik pasiduokime jo nurodymams, tik pasitikėkime Kristaus Įpėdiniu, tik, sekdami šventąjį Petrą, meskime tinklą ten, kur jis nurodo. Ir tada su Apaštalų galva galėsime tarti: „praeceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus, in verbo autem tuo laxabo rete“. — „Mokytojau, mes per visą naktį vargę nieko nesugavome, bet dėl tavo žodžio aš įleisiu tinklą“ (Luk. 5, 5).

KUNIGAS IR PASAULIETIS

Šakotas kunigo darbas. Jokio kito pašaukimo ar profesijos žmogus šiuo atžvilgiu jam prilygti negali. Kur paliečiamas altorius, krikščioniškas mokslas ar moralė, ten turi būti kunigas. „Iš žmonių paimtas ir žmonėms pastatytas“ kunigas pašauktas sukurti žemėje dangaus karalystę, vesti žmogų žemės keliu ir nuvesti į amžinąją tėvynę. Iš to jau seka, kad kunigas turi būti visur, kur tik yra žmogus katalikas. Net grynai moraliai abejinguose veiksmuose, kaip pvz. geležinkelio tiesime ar anglių kasykloje, reikalinga kunigo akis, o, prireikus, ir įsikišimas, nes ir ten gali būti sudarytos sąlygos, liečiančios dirbančiųjų moralę ir religiją. Kunigas — visur su žmonėmis ir žmogumi: susirinkimuose, šeimose ir pas pavienius žmones. Čia neliečiu darbo bažnyčioje. Kunigo susidūrimas su pavieniais žmonėmis metai iš metų didės. Štai kad ir individualinė pastoracija. Ji dar nevisai išsivysčiusi. Ji dar studijuojama ir sisteminama. Tiesa, kai kuriuose kraštuose ji jau giliau šaknis suleidusi, kitur tik nedrąsiai mėginama, o dar kitur — visai nesireiškia. Jai įėjus į plačią vagą, kunigo darbas nepalyginamai padaugės ir pasunkės. Pasunkės dėlto, kad bus reikalinga surasti skirtingas žodis kiekvienam ganomajam: vaikui ir suaugusiam, inteligentui ir mažamoksliui, vyrui ir moteriai, mušikai ir girtuokliui, ligoniui ir mirštančiam ir t.t. Čia reikės ir specialių studijų ir gyvenimo praktikos.

Kristus daug teikia kunigui pagalbos. Suteiks ir individualinėje pastoracijoje. Jo individualinės pastoracijos pavyzdžių daug rasime Evangelijoje. Bet čia nerašau studijos tuo reikalu. Atkreipiu dėmesį tik į du įsidėmėtinus pavyzdžius: Jo pasikalbėjimą su Nikodemu ir su samariete, su vyru ir su moterimi, su aukštai pastatytu inteligentu ir su tamsia bemoksle, be to, dar žemo moralinio lygio moterimi. Klasiški individualinės pastoracijos pavyzdžiai. Du susitikimai ir du metodai. Kalbėdamas su Nikodemu, Kristus neliečia savo asmens, bet stačiai eina prie teologijos ir etikos klausimų. Kalbėdamas su moterimi, savo asmenį Jis apgaubia lyg paslaptingu, kad joje sužadintų atitinkamą nusiteikimą. Nikodemui iš karto meta visą eilę metafizinių problemų, prie šulinio gi — pasirenka visai realią temą: apie gaivinantį vandenį ir tik paskui laipsniškai eina prie gilesnių refleksijų. Naudojasi vaizdiniu metodu, kalba iš gyvenimo paimtais, moteriai žinomais ir suprantamais vaizdais. Kristaus čia prisitaikyta prie moters prigimties (Jon. 3, 1 - 21 ir 4, 4 - 26).

Pasauliečių apaštalavimas senas, kaip pati krikščionybė. Senieji jų apaštalavimo metodai paseno. XX amžiaus komplikuotiems santykiams ir gyvenimo sąlygoms nebetinka. Todėl Pijus XII ėmėsi jį atnaujinti, pritaikyti mūsų gyvenimo sąlygoms ir padaryti jį sėkmingesniu ir našesniu. Pasauliečių apaštalavimas siejasi su visuomeniniais krikščionybės reikalais. Tas apaštalavimas bus vadovaujamas hierarchijos, bet turės būti pagerbtos pasauliečių laisvė, tiesa ir Kristaus meilė. Jie turės nešti Evangelijos nuostatus ir tiesas į visas žemiškos tvarkos institucijas ir visuomeninius organizmus. Kunigai nepajėgs tokio milžiniško darbo atlikti. Šiame darbe pasauliečių talka būtina. Jų niekas nepavaduos. Pasauliečių

apaštalavimo darbas ir organizacija bei programa, nors jau tuo reikalu buvo sušaukti du kongresai, neaptarti ir nesutvarkyti. Abejotina ar tretysis kongresas visa tai užbaigs. Bet jau šiandien aišku, kad kunigo veikimo ribos bus praplėstos naujais darbais ir jo grupiniai ir individualiniai santykiai su pasauliečiais turės dar daugiau suintensyvėti ir pagyvėti.

Bet ir tai dar nevisa. Santykį tarp kunigo ir pasauliečio labai aktualina ir Bažnyčia ir jos priešai. Bažnyčia nori atstatyti normalų tarp kunigo ir pasauliečio santykį, tuos du elementus sulieti į vieną Mistinį Kristaus Kūną, kaip normaliai turi būti. Bažnyčios gi priešai — atvirksčiai — nori pasaulietį su kunigu supiudyti, juodu atskirti, Mistinį Kristaus Kūną perplėsti ir tarp abiejų pusių — pasauliečių ir kunigų — pastatyti neperlipamą sieną, sudėti juos į du priešiškus, tarpusavyje kovojančius frontus. Tarp kunigo ir pasauliečio santykiai yra nenormalūs. Juose atsirado didesnių ar mažesnių plyšių. Tuos plyšius Bažnyčios priešai įvairiomis priemonėmis didina. Ir, reikia pasakyti, jų griaunamas darbas ne be pasekmių. Dėlto jau pats laikas tuos santykius išaiškinti, juos su-normalinti ir plyšius pašalinti. Kuriais būdais ir kuria kryptimi? Kristaus mokslo kryptimi. Tad pirmoje eilėje svarbu išsiaiškinti, kaip Kristus tuos santykius sprendė ir ko siekia šioje srityje Katalikų Bažnyčia.

Yra tiesa ir neginčijamas faktas, kad Bažnyčios nariai, deja, dažnai yra gerokai nutolę nuo jos mokslo, drausmės ir idealo. Bet dėl to nėra jokio pagrindo ir pateisinimo Bažnyčią ir kunigus paneigti ir skelbti jiems nenumaldomą kovą. Juk ir valstybės tarnautojuose randame nemažą veiksmų, nesuderinamų su jos tvarka ir nuostatais, bet niekas dėl to nemano griauti valstybės ir neigti jos reikalingumo. Gyvenimo tikrovė rodo, kad

esmė, idealas ir realybė praktiškajame žmonių gyvenime toli gražu nevisada susiderina. Reikalinga juos derinti ir saugotis, kad gyvenimo praktika idealo nestelbtų, kad juo vadovautųsi ir laikytų jį savo gyvenimo vadovaujama žvaigžde. Idealas, kaip saulė, turi visada nušviesti mūsų gyvenimo kelius ir veiksmus bei jų planus. Be gyvo idealo prieš akis žmogui nepavyks išeiti iš klystkelių. Jis turi būti siekiamas ir sunkiausiose gyvenimo sąlygose, ir sutinkant kliūtis einant į jo įgyvendinimą.

Tad koks turi būti santykis tarp kunigo ir pasauliečio? Žinomas pastorologas Saileris savo studijose tą santykį taip formuluoja: „Iš žmonių paimtas ir žmonėms paskirtas — štai esminis santykis tarp kunigo ir pasauliečio“. Kunigai ir pasauliečiai sudaro nedalomą Mistinį Kristaus Kūną. Kunigas ir pasaulietis Bažnyčioje yra vienetas. Tam santykiui geriau suprasti reikalinga išsiaiškinti bent kaikuriuos faktus, kurie kelia nesusipratimų ir neaiškumų.

Kunigo santykis su pasauliečiu aktualus ir labai svarbus. Nieko stebėtino, kad šis klausimas dažnai svarstomas, diskutuojamas ir aiškinamas. Tuo klausimu įvairiomis kalbomis prirašyta apščiai ir straipsnių ir knygų. Iš jų paminėsiu kun. dr. Mat. Laroso knygą „*Katolischer Glaube. Was er ist und was er nicht ist*“ (Schoening. Paderborn, 1939 m.). Larosas yra žinomas šio meto apologetas, publicistas ir pamokslų rašytojas bei Bažnyčios aktualijų žinovas. Vokietijos vyskupai rekomendavo tikintiesiems jo raštus sekti ir skaityti. Nagrinėdamas šį klausimą pasinaudosiu minėtos knygos mintimis.

Tad koks turi būti santykis tarp kunigo ir pasauliečio? *Tik religinis*. Religinis jis turi būti net tais atvejais,

kai kunigas liečia partijos, politikos ar kitą tos rūšies jautrų ir slidų klausimą. Kaip Kristus atėjo į pasaulį ne kad Jam tarnautų, bet kad Jis kitiems tarnautų, taip ir kunigo pašaukimas — tarnauti Dievui, tautai ir žmogui. Tas tarnavimas yra kunigo pagrindinis uždavinys. Kristus keliais atvejais pareiškė, kad Jo karalystė ne šioje žemėje. Jis niekada ir niekur nesiekė politinės valdžios ir politinio dominavimo. Jis nė manyte nemanė varyti Romos okupantus iš savo jų pavergtos tėvynės, nei kėsinosi į jos sostą sodinti betką iš Dovydo ainių. Kristaus tikslas buvo atnaujinti žmogų iš vidaus. Tuo būdu atnaujintas žmogus atnaujins ir pasaulio veidą.

Įdomu. Kristus nepolitikavo. Jis į savo veiklos programą politikos nebuvo įtraukęs. Šitą savo apolitiškumą pažymėdavo ir savo tautiečiams ir oficialiems okupantų atstovams. O tačiau... Jis buvo nuteistas mirti už politiką, kaip politinis nusikaltėlis. Kristų apkaltino kaip maištininką, norintį nuversti imperatorių ir jo sostą užimti. Kristaus kaltinimo svarbiausias argumentas buvo: Jis skelbėsi tautos karaliumi. Tas senų laikų Kristui nepagrįstai daromas priekaištas dar ir šiandien sukasi kaikurių žmonių galvose. Jie raukstosi išgirdę Kristaus Karaliaus vardą. Pariziejai ir pilotai turi savo simpatikų ir sekėjų ir moderniajame dvidešimtajame amžiuje. Jų nepritruks per amžius. Jie geraširdiškai leidžia Kristui viešpatauti danguje, bet žemėje — šiukštu — tenesirodo ir nesikiša į žemiškuosius reikalus. Į tuos reikalus neleidžia kištis ir jo tarnams kunigams. Pagal juos — kunigų vieta bažnyčiose ir zakristijose. Mat, jų išmanymu, Bažnyčia ir religija — tik apeigos. To savo tikslo jie buvo pasiekę. Kunigai buvo uždaryti zakristijose. Nemažam kunigų skaičiui zakristijos patiko. Ramu, darbo maža ir galvos nesuka platieji gyvenimo reikalai. Bet popiežius

Leonas XIII įsakė išeiti iš zakristijų į plačiąsias žmonių viešumas. Išeita. Viešumos ne siaurėja, bet plėtėja. Tačiau kiek mūsų brolių ir šiandien dar dūsauja tos zakristijų ramybės. Nemažas jų skaičius savo klebonijas zakristijomis pavertė. Nors visi supranta ir žino, kad katalikų religija nėra pasyvumo ir saldžios neveiklos religija, o Bažnyčia nėra tik altorius ir apeigos, tačiau jiems sunku tas žinojimas praktikoje pritaikyti ir savo ramybę sudrumsti. Zakristinių nuotaikų kunigai — talka tiems, kurie kunigams nesuranda vietos žemiškajame gyvenime ir veikloje.

Piloto akivaizdoje stojo surištas Kristus, dangaus ir žemės valdovas, supančioji Visagalybė. Pilotas, pamatęs virvėmis surazgytą karalių, ironiškai nusišypsojo. Tačiau Kristus ir tokioje būklėje pasiliko Kristus. Jis savo pasiuntinybės ir tikslų nepaneigė. Taip, atsako Pilotui, aš esu karalius. Tačiau mano karalystė nėra iš šio pasaulio. Kristus dar kartą pažymėjo, kad jokios politinės valdžios nesiekiąs, nei imperatoriui, nei Pilotui, jo komisarui okupuotai žydų žemei, jokio pavojaus nesudarąs ir dėlto Jo kaltinimas politiniais motyvais neturįs jokio pagrindo. Pilotas visa tai gerai žinojo. Neblogiau visa tai žinojo ir pariziejai ir visi rašto žinovai su savo šalininiais. Tačiau jie troško Kristaus mirties ir kad tas mirties sprendimas būtų paskelbtas ne jų, bet aukščiausio faktinės okupantiškos valdžios atstovo. Tam tikslui pasiekti jie nesidrovėjo meluoti ir veidmainiauti: jie kaltino Kristų politiniu nusikaltimu ir reikalavo Jį nubausti mirtimi. Tikslas pasiektas. Jis nubaustas mirtimi. Kristus mirties sprendimą prisiima. Kodėl? Klausimas ne tik įdomus, bet ir svarbus. Zebediejaus sūnų motina maldavo Kristų jiems privilegijuotos vietos, specialaus atžymėjimo naujoje karalystėje. Kristus taip atsakė: „Jūs

žinote, kad pagonių kunigaikščiai viešpatauja jiems, ir kurie didesni, valdžią jiems turi. Ne taip bus tarp jūsų; bet kas tik nori tarp jūsų būti didesnis, tebūnie jūsų tarnas, ir kas tarp jūsų nori būti pirmas, bus jūsų vergas; taip pat kaip žmogaus Sūnus atėjo, ne kad Jam tarnautų, bet pats tarnauti ir atiduoti savo gyvybę daugeliui atvaduoti“ (Mat. 20, 25 - 28).

Čia turime klausimo išsprendimą. Kristui mirti reikėjo, nes Jam reikėjo savo gyvybę daugelį išvaduoti iš pražūties. Antra, prievarta į išganymą žmonės nevedami, bet įsitikinimu, veikimu jų sąžinės iš vidaus. Ir trečia, Kristus nedalina nei aukštų vietų, nei garbės titulų, kad jais pasirėmę galėtų kitiems viešpatauti ir diktuoti savo valią. Tai Jis ne tik skelbė, bet ir savo pavyzdžiu parodė. Jis neturėjo ir nenorėjo turėti vietos, kur galėtų savo galvą priglausti. Jai priglausti Jis pasirinko Kryžiaus medį.

Štai šitoje Evangelijos vietoje mes ir randame nurodymų, kokie turi būti santykiai tarp kunigo ir pasauliečio, būtent: *kunigas skirtas pasauliečiams, ne pasauliečiams kunigui* ir, antra, *kunigas pasauliečiams turi tarnauti*, nesiekdamas jokios žemiškos valdžios ir prievartos priemonių bei galios viešpatauti. Be abejo, Bažnyčios gyvenime galime rasti pavyzdžių, nesuderintų su Kristaus mokslu. Buvo kunigų su valdžia ir prievartos priemonėmis. Bet tai jau ne Kristaus ir ne Bažnyčios kaltė. Čia už savo veiksmus gali atsakyti tik toks kunigas, kuris tokiai pagundai pasidavė. O kunigas yra taip pat žmogus ir nėra nuo pagundų laisvas. Antra, reikalinga pažinti to ar kito amžiaus papročius ir tvarką. Juk buvo tokių laikų, kai neatmezgamai su ta ar kita kunigo vieta buvo surišta ir tos ar kitos rūšies žemiška valdžia, nors jos kunigas būtų ir nenorėjęs. Tad, norėdami bešališkai teisti to laiko kunigą, turime galvoje turėti tas sąlygas.

Tačiau, žiūrėdami katalikiškomis akimis į kunigo žemiškos valdžios siekimą ir jos taikymą pastoracijoje, tai galėtume pavadinti apsilenkimu su kunigišku pašaukimu. Išvengti nesusipratimams pravers pabrėžti, kad čia kalbama tik apie kunigus, kurie dirba pastoracijos srityje. Tie kunigai, kurie kanoniška tvarka dirba parlamentuose ar valdžioje, priklauso kitai kategorijai.

Savo viešojo gyvenimo pradžioje pats Kristus buvo gundomas paimti žemišką valdžią į savo rankas. Gundytojas kalbėjo patraukliais žodžiais ir savo gundymus rėmė visai realiais argumentais. Tačiau Kristus nesileido su gundytoju į jokias diskusijas, nedarė jokių kompromisų, griežtai atmetė jo visus pasiūlymus ir pagaliau pavarė nuo savęs kietais žodžiais: Apage satana — atsitrauk šėtone.

Tačiau Bažnyčios pastangas visas gyvenimo apraiškas ir įstaigas pagrįsti katalikiškais religiniais nuostatais ir dvasia negalima pavadinti politinės valdžios siekimu. Įsakymą moralinti ir religinti visą pasaulį Bažnyčia gavo iš paties Kristaus. Jei ji to nedarytų, nusikalstų Kristui ir apsilenktų su savo pasiuntinybe sukrikščioninti pasaulį. Tai Bažnyčios pasiuntinybei įgyvendinti turi talkininkauti ir kunigai ir pasauliečiai. Tai jų pareiga. Ir vieni ir kiti turi dirbti savo srityje, bet vieningai, kaip nurodo Bažnyčia. Ir vieni ir kiti vaduojasi savo darbe šūkiu: laimėti Kristui sielas. Buvo laikų, kai tas laimėjimas buvo siekiamas kitokiais metodais negu dabar, kai nesikratyta ir prievarta sieloms laimėti. Tam suprasti ir vertinti reikia žinoti tų laikų istorijos sąlygas. Be to klausimo objektyviai nesuprasime ir teisingo įvertinimo nepadarysime. Juo labiau negalima dėl to kaltinti Kristaus ir Bažnyčios, nei jų neigti. Juk ir valstybių gyvenime pasitaiko įvairių metodų, kurių negalima suderinti nei

su prigimties, nei su doros įstatymais. Tačiau tai neduoda pagrindo neigti pačios valstybės.

Priešingi religijai žmonės Bažnyčios pastangas atgaivinti žmoniją religine dvasia ir jos gyvenimą pagrįsti krikščioniška dora vadina *politine katalikybe*. Pavadinimas klaidingas ir mums nepriimtinas. Politine katalikybe galima būtų pavadinti tokią katalikybę, kuri yra platinama valstybės politinėmis priemonėmis. Katalikų Bažnyčiai toks religijos platinimo ir palaikymo būdas yra svetimas ir jos smerkiamas. Katalikų Bažnyčia moko, kad religija turi apimti visą žmogaus praktikos gyvenimą ir jo mąstyseną, bet to tikslo turi siekti nevartodama jėgos priemonių. To Bažnyčios darbo negali jai kliudyti priešiškos galios. Iš čia seka trys Bažnyčios reikalaujamos laisvės: 1. Laisvė skelbti savo mokslą visomis to laiko galimomis priemonėmis, kuriomis naudojasi kitos religijos ir pasaulėžiūros; 2. Teisė gintis nuo priešų puolimų ir jos mokslo kraipymo tokiu pat mastu ir priemonėmis, kokiais naudojasi Bažnyčios priešai, ir 3. Laisvė plėstis, užimti naujas religijai platininti teritorijas.

Ar šitokia minėtų laisvių ribose kunigo ir pasauliečio veikla gali tuo ar kitu būdu kenkti valstybei? Niekui gyvu. Jis, taip veikdamas, pasilieka ir geras katalikas ir geras valstybės pilietis. To iš žmogaus reikalauja pats Dievas, nes valstybė yra taip pat Dievo kūrinys. Tad Bažnyčia negali leisti katalikui kenkti ar griauti Dievo kūrinį. Atvirkščiai, ji įpareigoja savo narius būti ištikimais savo valstybei ir ją remti. Tai pats Kristus patvirtino ir pašalina visus abejojimus, kurie galėjo būti keliami šitą klausimą palietus. Pariziejai Kristui pastatė provokacinį klausimą: ar galima karaliui mokėti pagalvės mokestį. Tas mokestis buvo mokamas tik šventyklai. Jei į jį klausimą Kristus būtų davęs teigiamą atsakymą, būtų pripa-

žinęs pagoniškojo okupanto aukščiausią valdžią. Tai tik ir terūpėjo pariziejams. Kristus atsakė: „Atiduokite, kas ciesoriaus (karaliaus), ciesoriui, o kas Dievo, Dievui“ (Mat. 22, 15 - 22). Tais žodžiais Kristus pripažino pareigą atlikti ne tik religines, bet ir valstybines prievoles ir tai pagrindė stipriu religiniu argumentu. Tad Kristus šiais žodžiais pasakė dar daugiau, būtent: valstybinės prievolės siejamos su religinėmis. Valstybei piliečiai turi būti lojalūs ir ištikimi, nes prievolės valstybei yra sąžinės reikalavimas. Tą reikalavimą išrašė pats Dievas. Antru kartu Kristus tą tiesą patvirtino Romos komisaro aki-vaizdoje. Kai Kristus jam neatsakė į visus statomus klausimus, komisaras Pilotas Jam pagrasino savo galia į gyvybę ir mirtį. „Tu neturėtumei prieš mane jokios valdžios, jei tau nebūtų buvę duota iš aukštybės“ (Jon. 19, 11), Kristus atsakė Pilotui į tuos grasinimus. Vadinas, Kristus pripažino, kad net šališkas ir neteisingas valdžios organo sprendimas yra iš Dievo, pažymėdamas, kad už neteisingą veiksmą jis turės atsakyti. Ne teisėjo sprendimas, bet jo pareigos, jo kompetencija yra iš Dievo. Sprendimo teisė duota ne asmeniui, bet valstybei.

Kai apaštalams teko susidurti su pagoniškomis valstybėmis, atsirado reikalas išsiaiškinti, kaip krikščioniui reikia laikytis jos atžvilgiu. Šiuo klausimu šv. Povilas Romos krikščionims duoda tokį paaiškinimą: „Kiekvienas tepasiduoda aukštesniosioms vyresnybėms, nes nėra valdžios, kaip tik iš Dievo; kurios gi yra, jos Dievo įstatytos. Taigi, kas priešinasi valdžiai, tas priešinasi Dievo sutvarkymui... Taigi, yra jums reikalo pasiduoti ne tik dėl rūstybės, bet ir dėl sąžinės“ (Rom. 13, 1 - 5). Taip moko ir Bažnyčia.

Daug kas tą Bažnyčios mokslą aiškina neteisingai ir katalikams dėl jo daro nepagrįstų priekaištų. Ypač

Bažnyčios priešai jį piktai panaudoja savo antikatalikiškai propagandai. Dėlto mums reikalinga tiksliai žinoti, ko tuo reikalu mus moko Bažnyčia. Pirma, Dievas yra nustatęs, kad žmonijos visuomenėms reikalinga valstybė ir valstybinis susitvarkymas; antra, valstybės formos Dievas nėra nustatęs; ir trečia, visi valstybės pareigūnai, kaip karaliai, ministrai, teisėjai ir t.t., nėra Dievo skiriami, bet pačios valstybės. Valstybės suverenumas laikomas visuomenės ir tautos. Tauta turi teisės pasirinkti valstybės formą ir pasirinkti jai valdytojus. Tad valstybės forma ir jos pareigūnai neturi Dievo antspaudo. Visa tai yra visuomenės ar tautos valios apraiška ir padaras. Bažnyčia nesprendžia valstybės formų klausimo. Ji kiekvienoje valstybinėje santvarkoje vykdo tik savo pasiuntinybę. Tik jai reikalinga turėti Dievo paskirtiems tikslams vykdyti sąlygos. Bažnyčia nėra ir negali būti jokios valstybinės formos ar režimo atrama, nes kas yra dieviška, negali tarnauti tam, kas yra žemiška.

Pilietis savo valstybės atžvilgiu įpareigojamas: reikšti jai vidinės pagarbos, būti lojaliai klusniu ir pozityviai su ja bendradarbiauti. Visa tai paremta Dievo autoritetu ir tas savo pareigas turi atlikti sąžinei reikalaujant, kitaip sakant, piliečio pareigos valstybei yra sąžinės reikalas. Tokius santykius su valstybe pilietis turi palaikyti ne dėl kokių savo asmeninių patogumų ar išskaičiavimų, bet dėl religijos įpareigojimo. Tačiau iš to neseka, kad pilietis valstybės rankose yra aklas įrankis ir kad pilietis negali pareikšti savo valios jos atžvilgiu. Jei valstybės santykis su piliečiu yra pagrįstas sąžine, tad tos sąžinės joks autoritetas negali prievartauti, net aukščiau valstybės pareigūnai ir įstaigos, nes „Dievo reikia labiau klausyti, kaip žmonių“ (Apd. 5, 29). Ne žmonės valstybei, bet valstybė žmonėms. Todėl pilietis neįparei-

gotas akiai klausyti valstybės. Jis visada turi teisę valstybinių įstaigų ir pareigūnų veiksmus kritikuoti, o kai atsiranda reikalas, nustatyta tvarka tuos pareigūnus šalinti ar net keisti valstybės formą.

* *

•

Kunigo santykis su pasauliečiu ir pasauliečiais turi būti *nuoširdus ir atviras*, ne pariziejiškas. Kunigas nėra pastatytas virš pasauliečių. Kaip žmogus jis yra jiems lygus ir savo prigimtimi ir savo žmogiškaisiais silpnumais. Kaip kunigas — jis pastatytas pasauliečiams tarnauti, nes ir Kristus atėjo žmonėms tarnauti, o ne kad Jam jie tarnautų.

Tačiau savo pareigomis kunigas yra *alter Christus* — antras Kristus, Kristaus paskirtas įgaliotinis, Bažnyčios organas. Jam pavesta skelbti Evangeliją ir sakramentų priemonėmis dalinti žmonėms malonę. Antra vertus, kunigas, kaip žmogus, su pasauliečiu stovi vienoje plotmėje, nes ir vienas ir kitas yra tokių pat silpnumų žmonės. Tad kunigas tik dėl savo pareigų stovi virš pasauliečio, kaipo žmogus yra pasauliečiui lygus; kunigo gi einamos aukštos ir šventos pareigos verčia jį pajusti visą savo menkumą ir, apaštalo žodžiais tariant, statyti save paskutiniųjų vieton. Susidaro maišatis, lyg tų santykių su pasauliečiu susikirtimas. Kunigui reikalingas ir taktas ir išmintis bei gera valia, kad tokioje painiavoje susirastų visose aplinkybėse sveiką išeitį, kuri atitiktų jo padėtį ir pašaukimą. Dievo malonė ir Kristaus žemiškojo gyvenimo pavyzdžiai padės jam iš tos painiavos išeiti laimėtoju.

Bet visdélto nereikia užmerkti akių, nes pavojai kunigą sekios kiekviename jo žygyje. Kunigas, dėl savo že-

miško silpnumo, dėl neatsargumo ar pagaliau dėl lengvapėdiškumo, gali suplaksti savo žmogišką asmenį su savo bažnytinėmis pareigomis ir savo dieviška pasiuntinybe ir nukrypti į klystkelius. Šita galimybė duoda Bažnyčiai ir žmonėms kunigo pariziejaus tipą, kurį vokiečiai vadina *Pfaffe*.

Pfaffe senas vokiečių žodis. Seniau tuo vardu buvo vadinamas kunigas bendrai. Šiandien kunigui pavadinti turi kitus žodžius, bet žodis *pfaffe* pasiliko jų žodyne, tik jo prasmę kiek susiaurino. Tuo vardu šiandien vadinamas blogas kunigas ir blogas ganytojas. Kunigas pariziejus, pataikūnas, savanaudis — tai *pfaffe*. Sustatykime greta gerą kunigą ir kunigą pariziejų arba vadinamą *pfaffe*. Pariziejus didžiuojasi savo pareigomis, dėl jų pats save aukština, laiko save svarbiu asmeniu, manosi stovįs aukščiau kitų, nuolat kalba apie savo dorybes, apie gabumus, apie gražiai sakomus pamokslus, visur stengiasi pakliūti į pirmas vietas ir t.t. Geras gi kunigas įvertina savo silpnumą, žino, kad jis sėja grūdą, o augina jį Dievas, nesistato save aukščiau už kitus ir nesigiria savo darbais ar laimėjimais. Kunigas pariziejus manosi esąs neklaidingas, išmanąs viską geriau už kitus, sunkiai pakencčia prieštaraivimus ir nesutikimą su jo nuomone. Tikrasis gi kunigas pats savo veiksmus kontroliuoja ir tikrina, yra palankus kitų objektyviai kritikai, kurią panaudoja savo pareigų atlikimui pagerinti ir klaidoms pataisyti. Kunigas pariziejus yra savanaudis, pinigų garbintojas, savo avelių patyręs kirpėjas, iš savo pusės joms nieko neduodamas. Tai kunigas samdiny, valdininkas, ne tas gerasis Evangelijos piemuo, kuris savo sielą už avelės aukoja. Jis mėgsta valdžią ir pagyras. Gerasis gi kunigas laiko save tikinčiųjų tarnu, rūpinasi Dievo garbe ir sielų išganymu nuoširdžiai ir pasišventusiai, savo as-

mens interesus stato į paskutinę vietą ir visuomet yra pasirengęs už Kristų ir Bažnyčią vargti, kęsti persekiojimus ir net mirti. Taigi šitie du kunigų tipai skiriasi, kaip dangus nuo žemės.

Visai suprantama, kad toks kunigas pariziejus Bažnyčiai garbės daryti negali. Dėl jo kenčia ji, kenčia ir kunigai. Kam duota daugiau, iš to daugiau ir reikalaujama. Tai gyvenimo taisyklė. Kunigui duota labai daug. Pasaulyje jis turtingiausias sielų išganymo priemonėmis. Tad nieko stebėtino, kad visų akys jį budriai seka. Jis yra lyg koks taikinyš. Žmonės norėtų, kad jo akyje nebūtų jokio šapelio. Reikalavimai dažnai statomi per dideli. Jis daugiausia akmenimis mėtomas, nors tai daro tie, kurie taip pat yra nuodėmingi ir netobuli žmonės. Nuo jų neatsilieka ir net geri praktikuoją katalikai, net jo pasauliečiai draugai. Tuomi daroma skriauda ne tik kunigui, bet ir jo dirbamam ganytojavimo darbui, ir net paties katalikams, nes kunigo niekinimu niekinama ir Bažnyčia.

Nėra pirkios be dūmų. Nėra šeimos be mažesnio ar didesnio iškrypėlio. Kunigų šeima išimties nesudaro. Ir kitaip būti negali. Tai seka iš paties kunigų parengimo ir parinkimo tvarkos, kurią nustatė pats Dievas. Dievas panorė, kad su nuodėme kovotų ir ją naikintų į nuodėmę palinkęs ir jos neišvengiąs žmogus. Pagal Šventą Raštą, kunigas paimtas iš žmonių tarpo, tokių pat žmonių kaip mes, ir pastatytas žmonėms mokyti Bažnyčios mokslo, jiems vadovauti sielos reikaluose ir nuvesti į amžinąją tėvynę - dangų. Tad suprantama, kad ir kunigų šeimoje atsiranda tokių, kurie nusideda savo pašaukimui, kurie pasielgia nekunigiškai. Nepaslaptis, kad atsiranda ir tokių, kurie visai nustoja kunigiškos dvasios ir net tikėji-

mo. Vieni jų kunigo pareigas vistiek eina, kiti jas meta, tampa iškunigiais.

Žmonės mėgsta apibendrinimus. Bet gal daugiausia juos taiko kunigams. Pasitaiko blogas kunigas, tuoj padaroma išvada: visi kunigai tokie. O jei blogi kunigai, bloga ir Bažnyčia, tad — šalin Bažnyčią. Visai suprantama ir visiems aišku, kad tokioms išvadoms daryti nėra jokio pagrindo ir pateisinimo. Bet tokiais atvejais pagrindų ir pateisinimų niekas nieiško. Niekas lygiai nesisato klausimo, ar logiškai pasielgta. Kam čia vargti su visokiomis logikomis. Norima, kad kunigai būtų blogi, ir juos visus tokiais padaroma. Juk yra ir blogų valstybių valdytojų ir jos tarnautojų, o tačiau niekas iš to nedaro išvados, kad visi valstybių valdytojai yra blogi, blogi ir visi jos tarnautojai, tad — šalin valstybes.

Bažnyčia nėra monopolizavusi visų blogybių ir visų savo tarnautojų pariziejų. Jų pakankamai yra visose profesijose. Jų yra ir įvairiausiose uniformose, frakuose ir trinityčiuose. Tiesa, kunigai yra pašaukti labai aukštoms ir atsakingoms pareigoms. Tiesa taip pat, kad jie, dėl tų savo pašaukimo pareigų, ir skirtingus rūbus dėvi. Bet tai neduoda jokios teisės kunigą žeminti, apkalbėti ir gerą lygiai vertinti su bloguoju. Juk ir kitose profesijose taip pat yra žmonių pašauktų aukštoms pareigoms. Yra taip pat ir kitų profesijų, kurių žmonės yra įpareigojami dėl savo pašaukimo dėvėti skirtingus rūbus. Tad kodėl vienas mastas taikomas kunigams, kitas kitiems luomams ar profesijoms? Kodėl taip drąsiai ir piktai, taip neteisingai ir įžeidžiančiai elgiamasi tik su kunigais? Veltui lauksime atsakymo į šiuos klausimus. Ir Kristus išėjo tuos pačius kelius ir išgyveno tai, ką dėl tų neteisingų apibendrinimų ir dabar išgyvena jo gerieji ir pasišventę tarnai — kunigai. Kristus skelbė viešai: „Jei pasaulis

jūsų nekenčia, žinokite, kad manęs pirma jūsų nekentė... Jei mane persekiojo, persekios ir jus“ (Jon. 15, 18 - 20). Kristaus žodžiai — ne dūmai, neišnyks. Ir geriausią kunigą toks likimas persekios ligi amžių galo. Ir geriausias kunigas yra ir bus kovos tarp dangaus ir pragaro, tarp gėrio ir blogio nekaltoji auka.

Grįžkime prie kunigų pariziejų ir prie pirmiau panaudotų pavyzdžių. Faktas, kad yra pariziejų ir kitų luomų ir profesijų žmonių tarpe, neįgalina kunigo tapti pariziejumi, o tapusio — nepateisina. Kunigo pariziejizmo nuodėmė yra nepalyginamai didesnė už kitų pasauliečių pariziejizmą, nes jis prieštarauja jo pareigoms. Kunigo pašaukimas ir pariziejizmas vienas kitą išskiria ir nieku gyvu nesiderina. Pariziejizmas kunigą padaro bevaise fyga, kuris turi susilaukti ir fygos likimo. Yra daug įvairioms pareigoms išrinktų žmonių. Bet ar anie išrinktieji pastatomi į aukštesnę padėtį tautoje? Ne. Kiekvienas karys, kad ir aukščiausio laipsnio, yra tik tautos tarnas ir jos gynėjas. Karys, kuris manytų, kad jam visi turi tarnauti ir kad jis dėl savo padėties gali pats sau tikslu tapti, bus apsilenkęs su savo pašaukimo tikslu ir taps savo profesijoje pariziejumi.

„Ne jūs mane išrinkote, bet aš jus išrinkau ir paskyriau, kad eitumėte, neštumėte vaisiaus ir jūsų vaisius pasilikytų“ (Jon. 15, 16). Tai autentiški Kristaus žodžiai. Kunigystę Kristus įsteigė. Pirmuosius kunigus Jis pats išrinko. Jam apleidus šį pasaulį, Jo vardu tai daro Jo vietininkas, švento Petro įpėdinis popiežius. Tad kunigas yra tapęs kunigu ne dėl savo nuopelnų, ne dėl savo dorybių, ne dėl savo mokslo ar kitų turimų savybių, bet Dievo noru, Jo malone. Kuriuo tikslu kunigas yra išrinktas? Tik keliais žodžiais Kristus tą tikslą nusakė, bet jie labai aiškūs ir jokių abejonių nekelia: eiti ir nešti vaisius, Ge-

rosios Naujienos žodį įdiegti žmonių širdyse. Arkivyskupas J. Skvireckas duoda tokį tų Evangelijos žodžių paaiškinimą: „Išsirinkau iš nuodėmėse paskendusių žmonių tarpo, kad būtumėte mano apaštalai“. Apaštalų gyvenimą, veiklą ir siekimus žinome pakankamai gerai. Jie pakankamai gerai savo veikla ir gyvenimu įrodė, kad buvo apaštalai — ne pariziejai; tos dvi sąvokos viena kitą išskiria. Tad kunigas yra išrinktas ne tuo tikslu, kad jis iš savo kunigiško sosto valdytų pasauliečius ir skęstų savo gal ir malonioje neveikloje, bet kad jis gerai atliktų jam pavestą darbą. Tas darbas yra sielų išganymo darbas, reikalaujantis eiti ir skelbti žmonijai, ko Kristus mokė, eiti per kliūtis, pašiepimus ir persekiojimus, eiti ligi atpirkimo simbolio — kryžiaus, ant kurio drąsiai, atėjus reikalui, priglaustų savo galvą, kaip buvo priglaukęs benamis, išvargintas ir dėl siekiamo gėrio žmonėms iškankintas Kristus.

Tad kunigo išrinkimas ir pasauliečio yra du skirtingi dalykai. Pasaulietis renkamas žemiškiems pasauliečių reikalams tvarkyti, kunigas gi — vadovauti sielų gyvenimui ir jas ginti nuo pavojų, nuo pasikėsinimų jas išvesti iš Kristaus nurodyto kelio. Kai Saulius virto Pauliumi, tuo garsiuoju tautų apaštalu, krikščioniui Ananijui buvo pavesta Saulių pakrikštyti. Jam abejojant, Viešpats pasakė: „Eik, nes jis yra man *rinktinis*, kad neštų mano vardą pagonių, karalių ir Izraelio vaikų akivaizdon, nes aš jam parodysiu, kaip daug *reikia kentėti* dėl mano vardo“ (Apd. 9, 15 - 16). Štai paties Kristaus nurodytas pašauktam apaštalui — kunigui veiklos kelias ir tikslas. Jam Kristaus skirta ne garbė, ne patogumai, ne išpuikos gerovė, bet darbas, darbas sunkus ir nuolatinis, kentėjimas dėl Dievo sielų išganymo ir net mirtis, jei jos pareikalaus jo pašaukimas. Minėtieji Kristaus žodžiai buvo

taikomi ne vienam Pauliui, bet visiems pašauktiems nešti Jo vardą žmonėms, pradedant ubagu ir baigiant karaliumi, ir valdomam ir valdančiam, ir mokyklai ir ministerijai, ir teismui ir kalėjimui. Tas įpareigojimas galioja amžiams. Jis kunigą saistys tol, kol pasaulyje bus žmonių. Kunigo darbas, kančios ir kiti sunkumai atitinka jo pašaukimo ir tikslo aukštumą ir vertę. Dvidešimtasai amžius kunigo darbo sąlygas labai pasunkino. Jo našta labai padidėjo. Tai žino ne tik kunigas, bet ir pasaulietis. Vienas vokiečių ūkininkas yra pasakęs: „Kas šiandien rengiasi į kunigus, tas turi turėti daug drąsos“. Teisybė, tik pasakyčiau, kad prie drąsos dar reikalinga turėti apaštališkai švento ryžto. Dvidešimtajame amžiuje daug kas tos naštos pabūgo, daug kam to ryžto pritrūko ir dėl to juntamai sumažėjo pašaukimai į kunigus.

Kunigo pašaukimas neiškelia jo virš pasauliečio, bet jo dvasinis pašaukimas uždeda jam atsakingumą ir daug daugiau iš jo yra ir bus reikalaujama. Kaip iš visų, taip ir iš kunigo Aukčiausiasis Teisėjas pareikalaus apyskaitos iš jo darbų, kaip buvo panaudotas iš Dievo gautasai talentas, ir nuo to priklausys Teisėjo sprendimas. Ne teisiamojo gabumai, ne jo mokslas, ne sveikatos būklė ir turtas turės čia lemiamos reikšmės, bet Dievo suteiktoji malonė. Tų malonių kunigas gauna nepalyginamai daugiau, negu betkas kitas. Tad ir jo atsakomybė bus nepalyginamai didesnė. Pravers čia prisiminti šiuos švento Povilo žodžius: „Kas gi tave išskiria? Ką tu turi, ko nesi gavęs? O jei gavai, ko giriesi, lyg kad nebūtum gavęs!... Man rodosi, kad Dievas pastatė mus, apaštalus, kaip paskučiausius, kaip mirčiai paskirtus. Iš mūsų gi pasidarė stebalas pasauliui, angelams ir žmonėms“ (I Kor. 4, 7 - 9). „Tegu žmonės žiūri į mus, kaip į Kristaus tarnus ir Dievo paslapčių teikėjus. Todėl ir reikalaujama iš tei-

kėjų, kad kiekvienas būtų rastas ištikimas“ (I Kor. 4, 1-2). Tai va koks sostas yra kunigui Dievo skirtas ir koks santykis tarp jo ir pasauliečio nustatytas.

Gražiai pasauliečiai vadina kunigą. Lietuvoje dažniausiai net malonybiniu titulu: tėveli, kunigėli, klebonėli ir pan. Klystų tas kunigas, kuris manytų, kad tas titulas skiriamas jo asmeniui. Išsivilk iš sutanos ir tų gražių titulų nebebus, nes jie neatmezgamai surišti su sutana kaip kunigystės ženklu. Tie titulai skiriami jo pareigoms, jo atliekamo pašaukimo skirtoms funkcijoms. Kuris kunigas save vertintų tik šių funkcijų verte, atsistotų rimtų pavojų akivaizdoje. Tikrą savo vertę supranta tas kunigas, kuris net iškilmingiausią kunigo funkcijų valandą jaučia savo menkumą, savo nevertumą tokiai Dievo tarnybai. Suprantąs savo vertę ir savo menkumą kunigas, stovėdamas prie Dievo altoriaus, savyje jaučia ir karališką kunigystę ir kartu tą muitininką, kuris, „stovėdamas atstu, nedrįso akių pakelti į dangų, tik mušėsi į krūtinę ir sakė: Dieve, būk gailestingas man, nusidėjėliui“ (Luk. 18, 13). Kuris kunigas tą savo pašaukimui būdingą jausmą praranda, ne šiandien, tai ryt bus nuplautas laiko dvasios bangos. Jei dar sutaną ir dėvėtų, tai tarnautų ne Dievui ir ne žmonių sieloms.

Bažnyčia — tai kunigo ir pasauliečio junginys. Tarp kunigo ir pasauliečio labai tamprus ryšys. Juodu ant savo pečių neša visą katalikiško gyvenimo rūpesčių našą. Kunigas prie altoriaus yra aukojančios katalikiškos visuomenės organas. Prieš šv. Auką kunigas ir pasaulietis dovanoja vienas kitam padarytas kaltes, kad „abiejų auka būtų gryna ir patiktų Dievui“, kaip sako pirmųjų poapaštalinį laikų raštas, vadinamas Didache. Pasauliečiai, žinodami kunigo svarbą ir jausdami ryšį, kuris juos jungia su kunigu metų ketvirčiuose ir vadinamais kunigų šešta-

dieniais, meldžiasi už kunigus, prašydami Dievą, kad kunigai būtų verti savo pareigų ir kunigaudami nežūtų Dievui ir sieloms. Pasauliečių malda už kunigus reikalinga ne tik tam reikalui paskirtomis dienomis. Fatimos apsi-reiškimo regėtoja, mažoji Hiacinta, gulėdama mirties pa-tale, kalbėjo: „Labai melskimės už kunigus, labai mels-kimės už vienuolijas. Kunigai turi būti švarūs, labai šva-rūs. Jie turi labai rūpintis Bažnyčios ir sielų reikalais...“ Pasauliečių malda už kunigus turėtų būti dažnesnė. Ten, kur yra sveikas santykis tarp kunigo ir pasauliečio, kur juodu riša stipresnis ryšys, kur tarp jų nėra plyšio ar tvoros, ten neįsiskverbs Bažnyčios priešas, ir jo visos pa-stangos pakenkti Bažnyčios ir tikinčiųjų religiniams rei-kalams pasiliks bergždžios.

Koks turi būti tarp kunigo ir pasauliečio *finansinis santykis*? Kunigas yra žmogus. Ir jis, kaip ir kitų pro-fesijų ar pašaukimų žmonės, turi valgyti, apsirengti, tu-rėti pastogę, pirktis knygų ir laikraščių, kaip kiekvienam inteligentui dera, užsimokėti nario mokesčius toms orga-nizacijoms, kurioms priklauso, labdarai ir įvairioms au-koms, kurių rinkėjai dažniausia lanko kunigus ir t.t. Kur čia išskaičiuosi visus kunigo kasdieninio gyvenimo rei-kalus, reikaliukus. Visi mes žinome, kad, kas dirba, turi būti atlyginamas ir dar atlyginamas teisingai. Vieni at-lyginimus gauna iš valstybės, kiti iš organizacijų, kiti iš savo darbdavių, o laisvųjų profesijų žmonės, pvz. gy-dytojai, iš savo pacientų, advokatai — iš savo interesan-tų ir t.t. Rodos, toks paprastas ir visiems suprantamas dalykas, kad kunigo atlyginimo klausimas neturėtų būti ir keliamas. O tačiau jis labai aktualus. Kalbų kalbos tuo

reikalu leidžiamos. Apie kunigų lupikavimą, avelių kirpimą piktų pasakų pripasakota ir tebepasakojama. Ir taip bus, nors faktai akivaizdžiai ką kita rodys, nes kunigų šmeižimas lupikais, gobšais, turtuoliais yra vienas Bažnyčios priešų kovos su ja plano punktas.

Kaip gi sprendžiamas kunigų išlaikymo ir apmokėjimo už patarnavimus klausimas? Patį principą nustatė šventas Povilas Apaštalas. „Jei mes jums sėjome dvasinę sėklą, — rašo jis korintiečiams, — argi didelis yra dalykas, jei mes dalyvautumėm jūsų žemiškoje pjūtyje?... Ar jūs nežinote, kad, kurie darbuojasi šventykloje, valgo, kas yra iš šventyklos, ir kurie tarnauja altoriui, gauna dalį iš altoriaus. Taip ir Viešpats liepė tiems, kurie skelbia Evangeliją, gyventi iš Evangelijos“ (I Kor. 9, 11 - 14). Tiesa, šv. Povilas už savo apaštalinį darbą jokio atlyginimo neėmė, nes jis buvo išmokęs amato ir iš jo galėjo pragyventi. Šv. Povilas buvo nuolatos keliaujantis kunigas — Evangelijos skelbėjas. Jo amatas buvo tos rūšies, kad galėjo juo uždarbiauti kiekvienoje lankomoje vietoje. Jis buvo anų laikų inteligentas, išėjęs anų laikų aukštąjį mokslą, bet jis darbo nesigėdino, nes norėjo būti nepriklausomas nuo tų, kuriems teikė dvasinę paslaugą. Bet kitiems jis teisės, kaip esame matę, už kunigišką darbą gauti atlyginimą ne tik nepaneigė, bet aiškiai pripažino. „Jei aš skelbiu Evangeliją, — rašo šv. Povilas, — iš to man nėra garbės; tai yra mano pareiga, ir vargas man, jei aš neskelbčiau Evangelijos! Nes jei aš tai darau mielai noru, aš turiu užmokestį; o jei be noro, tai ta pareiga yra man pavesta. Taigi, koks yra mano užmokestis? Tas, kad, skelbdamas Evangeliją, aš ją duodu be atlyginimo, taip kad nesinaudoju man priklausančia dėl Evangelijos skelbimo teise“ (I Kor. 9, 16 - 18).

Šv. Povilo paskelbtas kunigų atlyginimo principas

Bažnyčios naudojamas ir dabar. Šventas Sostas pavedė vyskupijų valdytojams tą principą konkretinti, t. y. nustatyti kunigams už teikiamas žmonėms dvasines paslaugas taksas. Tos taksos visiems kunigams yra privalomos. Kunigai jų savo valia keisti negali. Orientacijai priminsiu Vilkaviškio vyskupijos taksas, kurios galiojo ligi prieš invazijos. Jos buvo tokios: skaitytinės šv. Mišios 5 litai, giedotinės — 10, egzekvijos — 15, laidotuvis ir sutuoktuvis — 25. Iš kiekvienos pozicijos klebonas turėjo išmokėti vyskupo nustatytą nuošimtį varpininkui, zakristui, vargonininkui ir kunigams vikarams. Už sunkiausias paslaugas, kaip pvz. važiavimą pas ligonius, išpažinčių klausymą, be to — šv. krikšto teikimą nebuvo jokio atlyginimo nustatyta. Tai buvo teikiama dovanai. Pavargėliai buvo atleidžiami nuo mokesčio už laidotuves ir sutuoktuves. Be to, klebonai turėdavo veltui laikyti šv. Mišias už parapičius visais privalomais šventadieniais ir panaikintomis šventėmis (festa suppressa). Nesunku apskaičiuoti, kiek parapijos kunigas iš nustatytų taksų galėjo surinkti mėnesiui pajamų. Kalvarijos — Marijampolės apylinkėse darbymečiu darbininkui diena buvo mokama 5—8 litai. Tad kurią dieną kunigas turėjo stipendiją tik skaitytoms šv. Mišioms, darbininkas pajamomis nu konkuruodavo kunigą. Nekalbu čia apie kalėdą ir parapijos valdomą žemės gabalą, kurios ligi žemės reformos buvo 3 ha. Vedant žemės reformą, parapijoms buvo pridėta ligi 8 ha, jei prie bažnyčių netoliese buvo parceliuojamų dvarų. Bet tai kunigo biudžeto nekeitė, nebent tiek, kad duodavo galimybės išlaikyti savo arklius ir kelias karves savo pienui turėti. Nemaža klebonų prie to ūkio dar turėdavo pridėti kitu titulu gaunamų pinigų. „Plėšikauti“ klebonui buvo tik viena proga, būtent: kas norėjo iškilmingesnių laidotuvių ar sutuoktuvių, negu buvo

nustatytos vyskupo, tuomet tekdavo laisvai susitarti su suinteresuotais žmonėmis. Čia pasitaikydavo derybų. Ir tai duodavo progos vieną kitą kleboną kaltinti gobšumu. Bet reikia pažymėti, kad iškilmingumas nėra reikalingas sielai, o tik gyvųjų puikybei. Kiekvienas nuo jo gali lengvai atsisakyti. Įdomu, kad iš visų profesijų gal tik vienas kunigas daugiausiai savo patarnavimų teikia žmonėms be atlyginimo. Todėl Lietuvoje turtingų kunigų nebuvo. Kunigai nebuvo valstybiniai tarnautojai, tad jokios senatvės pensijos negaudavo. Tarpusavis susišelpimas dar tik ėjo į vagą, todėl apdairus kunigas turėjo juodai dienai šį tą susitaupyti. Bet tos santaupos nebuvo skaičiuojamos dešimtimis tūkstančių. Jos baigdavosi vienu kitu tūkstančiu litų.

Nemaža kalbama ir priekaištauojama kunigams dėl savo giminių šelpimo. Kanonų teisės yra nustatyta, kad pajamos, gautos iš altoriaus, kurios atlieka nuo pragyvenimo, kunigo būtų panaudojamos vargšams šelpti ar atiduodamos savo bažnyčios reikalams. Tik giminėms šelpti kunigas tų pinigų panaudoti negali. Bet juk ir pati artimo meilė moko įvertinti giminystės ryšius. Antra vertus, mes visi žinome, kaip sunku buvo ūkininkui išleisti vaikus į aukštuosius mokslus. Dėl leidžiamo į mokslus vaiko dažnai nukentėdavo kiti šeimos nariai, o dažnai ir pats ūkis. Tas pats teisingumas reikalauja atsiteisti su nukentėjusiais. Tai tik skolos gražinimas. Negalima ir Bažnyčios neleidžiama kleboniją paversti giminių prieglauda. Į tokius reiškinius ir parapiečiai šnairai žiūrėdavo.

Yra dar vienas triukšmingas kuniginis klausimas, tai valstybinių kunigams algų klausimas. Tokios algos nebuvo mokamos nei carų okupacijos, nei Lietuvos nepriklausomybės laikais. Jei kunigams valstybės išdas kiek

ir skirdavo, tai visai kitu titulu ir kitu pagrindu. Caro valdžia keliais atvejais Lietuvoje konfiskavo katalikų parapijų turtus. Ypač skaudžiai nukentėjo Suvalkijos parapijos. Joms buvo palikta tik po 6 margus arba maždaug po 3 ha. Į tą plotą buvo įskaityta šventoriai ir trobesių bei kiemo užimta žemė. Tuo būdu pasilikdavo naudojamos žemės tik daržui ir sodui. Su Vatikanu tuo reikalu prieita prie tokio susitarimo: caro valdžia moka nukentėjusioms parapijoms nuo konfiskuotų turtų nustatytą nuošimtį. To susitarimo vykdymui prižiūrėti Petrapilyje buvo įsteigta tam tikra kolegija, kuriai narius skirdavo suinteresuotos vyskupijos. Iš tų nuošimčių klebonai ir etatiniai vikarai gaudavo mėnesiui bene po 15 rublių, o kunigų seminarijų profesoriai bene po 18 rub. Bet tai nebuvo valstybės alga, o tik nusavintų bažnytinių turtų, kuriuos tuo ar kitu būdu naudojo valdžia, pelno nuošimtis. Atsikūrusi nepriklausoma Lietuva iš rusų valdžios perėmė visus išipareigojimus. Tačiau Lietuvos valdžia tuo titulu nieko nemokėjo. Kelis metus iš valstybės išdo klebonai gaudavo po 100 litų mėnesiui, o vikarai po 93,33 litus. Bet tai nebuvo alga tikra to žodžio prasme, bet tik atlyginimas už metrikų knygų vedimą ir mokėjimas nuošimčių už pirmiau minėtus konfiskuotus bažnytinius turtus. Tuo atlyginimu kunigai naudojosi labai trumpą laiką. Metrikų knygas jie vedė ir toliau, bet jau be jokio atlyginimo.

Panaši istorija buvo ir Vokietijoje. Apie 1903 metus vokiečių valdžia konfiskavo bažnytinius turtus. Dalį jų ji pati pasiliko savo reikalams, o kitą dalį labai žemomis kainomis pardavė kitiems. Po ilgų derybų valdžia su Roma taip susitarė: konfiskuoti bažnytiniai turtai pereina valstybės nuosavybėn, bet už tuos turtus valstybė moka kunigams nuošimčius algų pavidale. Tas algas Vokie-

tija kunigams moka ir dabar. Tos algos yra ne visai mažos. Iš jų vienu galima kukliai pragyventi. Jei Vokietija panorės pasilikti teisinę valstybę, dvišališkai sudarytos sutarties vienašališkai nutraukti negalės ir savo įsipareigojimus Bažnyčiai turės vykdyti.

Pravers čia paliesti dar vienas klausimas, būtent — kam priklauso bažnytinis turtas. Bažnyčios priešų, kurie nenori skaitytis nei su tiesa, nei su teisingumu, skelbiama, kad bažnytiniai turtai priklauso tautai, kad valstybės visada juos galinčios perimti savo žinion be Bažnyčios sutikimo ir be jokio atlyginimo, kitaip tariant, juos konfiskuoti. Ši nuomonė jokia teise nei teisingumu neparemta, ir jos skelbėjai, reikia manyti, ją taiko tik bažnytiniam turtams. Bažnytiniai turtai yra tokia pat Bažnyčios nuosavybė, kaip ir privataus asmens, tad jos pagal bendrą taisyklę negalima nusavinti ar konfiskuoti be jos savininko sutikimo ar nusikalstamo darbo, kuris baudžiamojo kodekso nuostatais turi būti baudžiamas turto atėmimu. Antra, bažnytiniai turtai yra įgyti teisingais ir teisėtais keliais, pagal veikusius ar veikiančius valstybės įstatymus. Trečia, bažnytiniai turtai yra valdomi ir naudojami pagal jų aukotojų valią. Valstybė negali kištis į bažnytinių turtų valdymą, kaip negali kištis ir į privatinę nuosavybę, kol ji nėra žalinga tautai, t. y. kol ji tarnauja bendrajam gėriui. Ir ketvirta, pagaliau, pagal bažnytinę teisę bažnytinę nuosavybę galima imti tik sutikus Vatikanui, kitaip tariant, kanoniška tvarka. Garbinga ir teisinė valstybė Bažnyčios įstatymų laužyti negali. Kur matomas rimtas reikalas, pati Bažnyčia, net be susitarimo su valstybe, savo turtus aukoja visuomenės reikalam. Vadinas, bažnytiniai turtai priklauso tik Bažnyčiai.

Neginčijamas faktas, kad mūsų laikais santykis kunigo su pasauliečiu yra nenormalus. Tuo nenormalumu

naudojasi Bažnyčios priešai ir daro daug žalos kunigui ir pasauliečiui katalikui. Tad tie nenormalumai šalintini. Ir juo greičiau tie santykiai bus sunormalinti, juo bus sveikiau abiems pusėms. Bažnyčia tuomi yra rimtai susirūpinusi ir daro visas pastangas tam nesveikam ir žalingam reiškiniui pašalinti. Bažnyčia pati pakvietė pasauliečius dalyvauti hierarchiniame kunigų ir vyskupų apaštalavime. Antra, ji atgaivino ir pradeda gyvendinti gerokai pamirštą mokslą apie visuotinę tikinčiųjų pasauliečių karališką kunigybę. Trečia, pagaliau, ji moko ir nuolatos primena pasauliečiams sutvirtinimo sakramentą, kaip kataliko subrendimo ir atsakingumo už Bažnyčios reikalus ženklą. Sutvirtinimo sakramentas pasaulietį įveda į Bažnyčios riterių šeimą. To riterio pareiga — būti ir ginti Bažnyčios garbę ir jos reikalus.

Sutvarkius pagal Bažnyčios mokslą ir norą kunigo su pasauliečiu santykius, turės atkristi tos priežastys, kurios gimdo kunigo pariziejaus tipą. Šitas klausimas mums turi rūpėti daugiau, negu kunigo žmogiškieji silpnumai. Ir kunigui ir pasauliečiui savo tikslui pasiekti reikalinga gerai sekti Švento Tėvo mokslą kalbamu reikalu ir jį vykdyti praktikoje; tada pranyks tarp kunigo ir pasauliečio nesusipratimai, santykiai sunormalės, o prieš pastangos pastatyti tarp jų neperlipamą mūro sieną pasibaigs tuo, kad tie santykiai sustiprės ir suklestės pirmųjų amžių krikščionių tarpusavio sugyvenimo grožiu ir sėkmingumu. Šitoks kunigo su pasauliečiu santykių sutvarkymo klausimas šiais sunkiais ir pavojingais laikais mums yra siektinas ir pasiektinas.

KUNIGAS VISUOMENINIAME DARBE

Kristaus laikais pasaulis gyveno sunkią socialiniai - ekonominę krizę. Dievas - Žmogus, paskelbęs Dangaus Karalystę žemėje, kartu paskelbė ir pastovius, žmogaus psichologijai ir gyvenimo tikrovei atitinkančius socialiniai - ekonominius pagrindus. Kristaus mokslas, pagrindinai keisdamas žmogaus sielą, kartu tiesė kelius ir į žmonijos reikalus tenkinančią ir apsprendžiančią ekonominio gyvenimo sritį, narpliojo tą sunkią ekonominiai - socialinę krizę. Nors Kristaus mokslas išviršiniai ūmai apėmė pasaulį, bet stabmeldiškiosios ideologijos pradai dalies žmonijos sąmonėje pasiliko. Pasaulis, iš viršaus tapęs krikščionišku, savo viduje pasiliko stabmeldiškas. Dalis žmonijos, prisidengusi kitu vardu, kitais šūkais, sukėlė visai kitos rūšies kovą, ko anksčiau, iki krikščionybės išivyravo pasaulyje, visai nebuvo pastebėta. Ta kova reiškėsi įvairiomis formomis. Viena tų kovos formų buvo ir yra kova už medžiaginio gyvenimo reformą. Tiesioginė ir pirmutinė tos kovos priežastis yra ideologijų, krikščioniškosios ir stabmeldiškiosios, susidūrimas, griežtai skirtingos pažiūros į gyvenimo tvarkymą, pagrindinai skirtingi šūkiai ir siekimai, griežtai priešingi tų siekimų keliai. Sugadintoji žmogaus prigimtis, labiau linkdama prie jai pataikaujančios stabmeldiškios ideologijos, stiprino krikščionybei priešingus gaivalus. Kova, pasauliui žengiant amžių keliu, darėsi aršesnė. Kristaus paskelbtieji teisingumo ir meilės dėsniai vis mažiau ir mažiau

galėjo daryti įtakos į tarpusavio santykius. Stabmeldiškoji įtaka, nustelbdama išganingąją Kristaus mokslą, griovė Dangaus Karalystę žemėje ir tiesė kelius socialiniai - ekonominio gyvenimo suirutei. Toji suirutė, su savo visomis baisiomis pasekmėmis, ryškiau pradėjo reikštis jau aštuonioliktame šimtmety.

Kiekvienas žmogus, mokėjęs blaiviai pažvelgti į ateitį ir mokėjęs pajusti gyvenimo pulsą, jau tuomet jautė, nors dar toli, už akiračio ribų, kylantį besiartinančios audros ūžesį, kuris, nesulaikomai artėdamas prie mūsų laikų, tapo vis aiškesniu ir baisesniu. Pagaliau toji audra prapliupo kraujo upeliais, pasaulį susuko į pražūtingą sūkurį. Ir pasaulis, pasidalinęs į dvi priešingas sroves, visa jėga metėsi į baisias tarpusavio skerdynes. Tai klaidų, Kristaus mokslą iš viešojo gyvenimo išstūmusių, pasekmės. Silpnųjų skriaudimas, darbininkų luomui žmogaus teisių atėmimas visu ryškumu atsistojo prieš mūsų akis. Tai yra tiesioginiai krikščionybės atmetimo ir stabmeldybės išigalėjimo viešajame gyvenime padariniai. Audra šėlsta ir pasaulis šioj audroj blaškosi nevilty. Žmonės nevienodai į šią audrą žiūri ir nevienodų vaisių laukia. Socialistai ir liberalai, ryškiausi stabmeldiškosios ideologijos išpažinėjai ir pasekėjai, dažnai su pasigėrėjimu žiūri į kraujais pasrūvusį ir griuvėsiais pavirtusį pasaulį, nes tik ant senojo pasaulio griuvėsių tikisi sukurti naują socialistinės ar liberalinės valstybės pastatą. Tačiau toji pasaulio dalis, kuri gyvenimą tvarko Kristaus mokslo pagrindais, toje audroje mato baisią ir visai žmoniškai pražūtį nešančią katastrofą, didinančią viešojo gyvenimo žaizdas, kurioms gydyti reikės ilgos metų eilės. Stabmeldybėn palinkusioji pasaulio dalis daro viską, kad griovimo darbą iki galui privestų. Tačiau toji pasaulio dalis, kuri Kristaus mokslą viešajame gyvenime pripažįs-

ta ir leidžia pasireikšti, stengiasi tą audrą nuraminti, griovimo darbą sustabdyti arba bent sušvelninti. Visa tai sukėlė gyvenimo neteisingas sutvarkymas, silpnųjų slėgimas ir išnaudojimas, didžiulei žmonijos daliai pagrindinių teisių atėmimas, viešajame gyvenime nepripažinimas vietos Kristaus mokslui, trukdymas įgyvendinti meilę, lygybę, brolybę ir teisingumą, sunaikinti tokias audras sukeliančius pradus. Vienintelis šio stabmeldiškojo pasaulio pasitarnavimas, jeigu tai galima pasitarnavimu vadinti, yra tame, kad visu ryškumu buvo parodyta, kur nueina viešasis gyvenimas, žmonių gerovė ir laimė, jeigu atsisakoma nuo Kristaus mokslu tautų ir žmonių gyvenimą tvarkančios ir formuojančios politikos. Tos audros, tie kraujo upeliai pagreitino nusivalyti konservatizmo pelėsius, gyvenimą įstatė į sveikų socialinių reformų kelią ir iškėlė tas jėgas, kurios naujai suformulavo pasaulio teisingesnio sutvarkymo pagrindus.

Toms socialinėms reformoms praveisti visų pirma yra visuomenė, organizacijos, valstybė ir Bažnyčia, žinoma, jeigu ji turi nesuvaržytas rankas, jeigu jos darbo niekas netrukdo ir nesistengia jos įtakos iš gyvenimo šalinti. Bažnyčia, skelbdama ir mokydama kilnias doros ir tikėjimo tiesas, kuriomis žmonės turi vadovautis tiek viešame, tiek ir privačiame gyvenime, auklėja ir lavina žmonių būdą, žadina kilnesnius jausmus, ragina dirbti ne tik sau, bet ir savo artimo — visuomenės — gerovei. Juk tai yra galinga socialinė jėga arba, kaip vienas sociologas ją vadina, *gausi socialinių jėgų versmė*. Bažnyčia niekada nesišalina ir nuo praktinio darbo visuomenėje: kaip visuomet, taip ir dabar, kiek galėdama ir kur galėdama, tarnauja žmonijai net ir medžiaginiuose reikaluose, kurdama mokslo, kultūros, šalpos ir kitokias organizacijas bei įstaigas.

Kad Bažnyčia gali ir sugeba socialinius klausimus spręsti, yra visiems aišku. Tik, deja, nevisi nori ją prie to darbo prileisti.

Kad taip elgiasi socialistai ir liberalai, mums yra suprantama, nes tokia Bažnyčios veikla gali aukštyn kojomis apversti visus jų planus ir darbus. Tačiau atsiranda ir katalikų, kurie panašiai galvoja kaip kad socialistai ir liberalai. Toks kaikurių katalikų galvojimas, yra visai nesuprantamas ir nepateisinamas. Kartais net ir kunių tarpe atsiranda tokių, kurie panašiai galvoja. Ir vieni ir kiti nori, kad Bažnyčia būtų įgrūsta tarp siaurų sienų, kad jos veikla neperšoktų šventoriaus mūro. Kitaip pasakius, nori Bažnyčią išstumti iš visuomeninio darbo srities. O tai yra aiškiai priešinga Bažnyčios siekimams ir praktikai. Visuomeniniai Bažnyčios darbai yra gerai žinomi visam pasauliui. Net aršūs jos priešai tų nuopelnų nedrįsta paneigti.

Pirmiausia reikia išsiaiškinti, kas klysta: ar Bažnyčia su savo sena, kaip ir ji pati, socialine praktika, ar tos praktikos neigėjai?

Klysta tie, kurie nepripažįsta teisės Bažnyčiai dirbti visuomeninį darbą. *Mokančioji Bažnyčia per ją atstovaujančius dvasiškius ne tik gali, bet ir privalo visuomeninį darbą dirbti*, nes

1. Kristus šiam darbui ją įpareigojo savo gyvenimo pavyzdžiu;
2. Visuomeninis darbas yra viena svarbiųjų dvasiškos pareigų dalis;
3. Visuomeniniam darbui dvasiškiją įpareigoja Apaštalų Sostas;
4. Dvasiškiai, ir kaip piliečiai, privalo visuomeninį darbą dirbti.

„Clara pacta claros amicos faciunt“. Tos gyvenimo tiesos skatinamas, pirmiausia pasisakysiu, kaip aš suprantu visuomeninį darbą. Visuomeninis darbas yra toks darbas, kuriuo siekiama apšviesti liaudį, pagerinti jos materialinį būvį ir pašalinti įvairių rūšių priespaudą bei išnaudojimus, kas labai dažnai vargina ekonomiškai silpnesnįjį luomą. Kadangi čia kalbame tik apie katalikų dirbamą tokį darbą, tai, be abejo, jis privalo remtis Evangelijos principais, kad, keldamas žmonių materialinę gerovę, kartu juos auklėtų ir šviestų tikėjimo ir doros klausimais.

Ar taip aptartas visuomeninis darbas įeina į dvasiškios veikimo sritį? Taip. Į dvasiškios veikimo sritį įeina viskas, kas tampriai rišasi su Evangelija ir prie ko Kristus, ar tai įsakymu ar savo gyvenimo pavyzdžiu, mus aiškiai įpareigojo, „nes aš daviau jums pavyzdį, kad, kaip aš jums dariau, taip ir jūs darytumėte“ (Jon. 13, 15).

Kristaus palankumas vargšams, veikimas jų naudai, yra taip aiškus, kad kartais net socialistai drįsta Kristų laikyti savo pirmataku. „Išėjęs jis pamatė didelę minią; jam buvo jų gaila...“ (Mat. 14, 14). Ir tas pavargusios minios pasigailėjimo ir nuraminimo darbas raudonu siūlu traukiasi per visą Kristaus viešąjį gyvenimą žemėje. Gal niekada taip nebuvo niekinamas ir skriaudžiamas vargšas žmogus, kaip kad Kristaus laikais. Kad visa tai pašalintų, Kristus skelbia: „Aš jums duodu naują įsakymą mylėti vienas kitą; kaip aš jus mylėjau, kad ir jūs vienas kitą mylėtumėte. Iš to visi pažins, kad jūs mano mokytiniai, jei turėsite meilę vienas kito“ (Jon. 13, 34 - 35). Kaip jis tą meilę suprato ir kaip ją parodė viešumai, matyti iš atsakymo į Jono Krikštytojo mokinių paklausimą,

ar jis esąs Mesijas. Kad savo pasiuntinybę įrodytų, Kristus sako: „Aklieji regi, raišieji vaikščioja, raupsuotieji pagydomi, kurtiniai girdi, mirusieji keliai, beturčiams skelbiama Evangelija“ (Mat. 11, 5). Tie keli momentai, rodą jo santykius su vargšais ir beturčiais, pirštu prikišamai parodo Kristaus teikiamos meilės būdus ir priemonės. Kristaus pažiūras į žmonijos vargą labai aiškiai apibūdina jo žodžiai apie paskutinį teismą, kur, nemindamas sielą liečiančių labdarinių darbų, tekalba tik apie kūno rėmimą: „Eikite šalin nuo manęs, prakeiktieji, į amžinąją ugnį, kuri sukurta velniui ir jo angelams. Nes aš buvau išalkęs, ir jūs manęs nepavalgydinote; buvau ištroškęs, ir jūs manęs nepagirdėte; buvau svečias, ir jūs manęs nepriėmėte; nuogas, ir nepridengėte manęs; ligonis ir kalėjime, ir jūs neaplankėte manęs... Iš tikrųjų, sakau jums, kiek kartų nepadarėte vienam iš šitų mažiausiųjų, nè man nepadarėte“ (Mat. 25, 41 - 45). Tais žodžiais Kristus įsakė į vargšą žiūrėti kaip į Jį patį. Kristus ne sau, bet vargšams gyvena: „Žmogaus Sūnus atėjo, ne kad Jam tarnautų, bet pats tarnauti“ (Mat. 20, 28). Įeiti į dangaus karalystę vieno šaukimo „Viešpatie, Viešpatie“ maža. Ora et labora. Prie maldos reikalinga ir dar laikas, būtent — „daryti valią mano Tėvo“ (Mat. 7, 21), nes „nei viena jota, nei vienas bruoželis neišnyks iš Įstatymo... Kas jį laikys ir mokys, tas bus vadinamas didis dangaus karalystėje“ (Mat. 5, 18 - 19). Štai kelias Kristaus vaikams ir jų mokytojams. Be gerų darbų vienas tikėjimas yra miręs. „Kaip kūnas be dvasios, taip tikėjimas be darbų yra miręs“ (Jok. 2, 26).

Dabar pažiūrėkime, kur Kristus gyvena ir kur moki-no. Visa Kristaus veikla buvo tik tarp neturtingų Galilėjos ūkininkų ir darbininkų. Jis visur „perėjo gera darydamas“ (Apd. 10, 38). Kristaus mokslas išreikštas vi-

siems suprantama kalba ir forma. Mokąs Kristus — tai vargšų mokytojas ir guodėjas. „Siuntė mane nešti linksmos naujienos beturčiams..., išvaduoti prislėgtųjų“ (Luk. 4, 18 - 19). Kalno pamokslas, šis iškilus ir puikus meilės galybės himnas, nebuvo paskelbtas mokytiesiems ar turtuoliams, bet vargšų minioms. Kristus nesitenkina vien skelbdamas „palaiminti beturčiai“ (Luk. 6, 20). Jis nepraeina pro šalį ir laimės pamiltųjų. Jo žodis jiems kietas, bet teisingas: „Pigiau kupranugariui išlįsti pro adatos ausį, kaip turtingam įeiti į Dievo karalystę“ (Luk. 18, 25).

Bet Kristus tuo pamokymu nesitenkina. Jis atnešė beturčiams ir skriaudžiamiesiems ir ekonominį išlaisvinimą. Prieš Kristų vergas ir darbininkas nežinojo, kas yra teisingumas. Jis buvo visų galingesniųjų skriaudžiamas ir išnaudojamas. Kristus tarė tuo reikalu tik kelis žodžius: „Darbininkas vertas savo algos“ (I Tim. 5, 18), ir tie žodžiai pagrįdinai pakeitė pažiūras į darbą ir į atlyginimą. Šiandien mes niekaip negalime sutikti, kad dirbdamas žmogus turėtų gyventi išmalda. Tik tegu visur gyvenime būna įvestas šis dėsnius, tuojau išnyks nesusipratimai, riaušės, streikai, luomų kova, vargas ir skurdas.

Kristaus paskelbtasis išlaisvinimas nėra vien tik ekonominis, bet kartu ir dorinis. Darbdaviui aiškiai buvo pasakyta, kad vargą vargstantis darbininkas yra ne tik žmogus, bet lygus jam, jo brolis, Dangiškojo Tėvo sūnus. Taip pat ir vargšui buvo pasakyta, kad jis yra lygus jo darbdaviui, kad taip pat turi nemirtingą sielą, kuri bus Kristaus krauju atpirkta ir per visus laikus bus maitinama Kristaus kūnu. Tokius santykius tarp darbininkų ir darbdavių nustatė, skriaudai jau nebeturėjo būti vietos. Kristaus paliktosios doros normos visiems yra tos pačios. „Tėve mūsų, kurs esi danguje“ įvedė visiems lygią vi-

suomeninę etiką: vargšas ir turtuolis yra broliai ir jų tarpe skiriančios sienos nebegali būti.

Tai yra Kristaus paveikslas, tvarkančio ir normuojančio visuomeninį gyvenimą, kuriame vargui ir skurdui vietos nebegali būti. Tai ryškus ir kiekvienam labai įsidėmėtinas paveikslas. Tai kalavijas, kertąs kiekvieną blogį iš pat šaknų.

Kokios prievolės ir pareigos atitenka dvasiškijai tvarkant gyvenimą pagal Kristaus nustatytus visuomeninės ir socialinės tvarkos dėsnius? Tai ryškiai matosi iš *dvasiškosios sąvokos, iš tarp dvasiškosios ir Kristaus nustatytų santykių*.

Dvasiškija yra Kristaus idealo — Dangaus Karalystės žemėje kūrimo vedėja. Šv. Povilas tai labai gražiai nusako: „Mes einame pasiuntinių pareigas Kristaus vietoje, lyg kad Dievas ragintų per mus“ (III Kor. 5, 20). Tokiu būdu dvasiškija privalo Kristumi gyventi ir prie jo kitus traukti. Šv. Jonas Apaštalas sako: „Kas sakosi jame pasiliekęs, tas taip pat, kaip jisai elgėsi, ir pats turi elgtis“ (I Jon. 2, 6). Kristus aiškiai sako: „Gaila man minios, nes jau tris dienas pasilieka su manim ir neturi ko valgyti; aš nenoriu paleisti jų nevalgusių, kad nenualptų kelyje“ (Mat. 15, 32). Kristus tą minią, taip artimą Jo širdžiai, pavalgydino. Ar dvasiškija, būdama artimiausia Jo sekėja, gali abejingai žiūrėti į savo artimą, kuris, diena iš dienos vilkdamas nepakeliamą vargo jungą, su badu kovoja? Ar geras dvasiško pašaukimo ir pareigų supratimas nepažadins noro kiekvieną vargstantį ir alkskantį aprūpinti medžiagiškai? Jeigu to maža, teprisimena kalno pamokslo žodžius: „Jūs žemės druska: jei druska išdvoks, kuo ji bus sūdoma?“ (Mat. 5, 13). Pavargėlio ir alkano keleivio pavidalu apsigaubęs Kristus yra ryškus priminimas, kad kiekvienas, kuris tokiam pavargėliui

atsakys duonos kąsnį, bus prakeiktas. Ar dvasiškis, nenoriai arba ir visai nepildęs šios prievolės, kartu su tuo, kuris nori jį nuo tos prievolės atitraukti, galės pasakyti: „Imitatores Christi sumus“? Juk „kas sakosi Jį pažįstas ir nelaiko Jo įstatymų, tas melagis, ir jame nėra tiesos“ (I Jon. 2, 4). Kristaus mokslas ir jo elgimosi pavyzdys duoda tik vieną atsakymą: *visuomeninis darbas yra būtina kiekvieno dvasiškio pareiga.*

Kapitalizmas neišdygo staiga, tarsi deus ex machina. Jam dirvą parengė visa eilė veiksnių. Tai yra natūrali ir logiška ligšiolinio ekonominio vystymosi pasekmė. Kapitalizmas pats savyje dar nėra aršiausia blogybė. Kapitalizme didžiausioji blogybė yra tas baisus ir beatodairinis darbininko žmogaus išnaudojimas.

Jeigu kapitalistinės santvarkos su jos dvasia, atsižvelgdami į mūsų laikų kultūrinę pažangą, nepasmerkiamo, kaip blogybės, tai ar galime laikyti geru ir natūraliu dalyku darbininkų skurdą ir išnaudojimą? Ar naudojimasis mašinomis ir kapitalu, nes tai yra tik gamybos priemonės, nesuskaitomas darbo žmonių mases pavertė vergais? Anaip tol! Jeigu kartu iš pagrindų nebūtų pasikeitusi žmogaus pažiūra į gyvenimą, jeigu vieton krikščioniškosios pasaulėžiūros nebūtų įvesta stabmeldiškoji liberalinė pasaulėžiūra, tai technikos išsivystymas nebūtų įstengęs sukelti tų liūdnujų pasekmių, kurios ryškiai pradėjo reikštis dar XIX amžiaus pradžioje. Jog tai tiesa, rodo ir tas faktas, kad šiandien fabrikuose niekur nebedirbama po 16 val., sekmadienis priklauso darbininkui, sunormuoti darbo santykiai, fabrikuose neberasime vaikų, nes jie sėdi mokyklose. Atlyginimas tiek pakilo, kad

darbininkas gali savo būtiniausius reikalus patenkinti. Taip pat ir įvairios kultūrinės organizacijos ir įstaigos yra plačiai atvėrusios duris darbininkui. Žinoma, dar neviskas yra taip, kaip turėtų būti. Dar daug ką reikia papildyti, pakeisti ar naujai sukurti. Jeigu palyginsime tarp abiejų pasaulinių karų buvusį laikotarpį su XIX amžiaus pabaiga ar net ir XX amžiaus pirmaisiais dviem dešimtmečiais, tai pamatysime, kad skirtumas yra be galo ryškus ir didelis darbininko naudai. Juk kapitalas pasiliko tiek pat galingas, mechanizacija dar labiau pakilo, o automatinis diržas iš darbininko pareikalavo visų jo sugebėjimų ir jėgų įtempimo. Tačiau, nežiūrint to, gyvenimas pasidarė lengvesnis ir malonesnis. Kas pasikeitė? Žmonija, iš dalies net nesąmoningai, vis labiau ir labiau pasiduoda Bažnyčios nurodymams. Katalikiškoji spauda, katalikiškos organizacijos, katalikiškos profesinės sąjungos plačiai išvystė savo veiklą, pamažu pakeitė gyvenimą ir kapitalą privertė nusilenkti krikščioniškosios ekonomijos principams, kartu atsižadant išsivyravusių liberalinių prietarų. Tačiau visai kita padėtis susidarė Sovietijoje, kur smurtu ir prievarta krikščionybė iš viešojo gyvenimo buvo išguita ir nugrūsta į pogrindį. Kapitalizmas ne tik neišnyko, bet išsivystė į dar žiauresnę formą ir darbininką dar labiau pavergė. Gimė nukrikščionintas ir nužmogintas valstybinis kapitalizmas, visu savo aštrumu atsikreipęs prieš darbo žmogų. Kapitalistinėje santvarkoje darbininkui yra palikta laisvė pačiam pasirinkti darbą ir laisvai kilnotis iš vienos darbovietės į kitą. Marksizmu pagrįstas valstybinis sovietiškas kapitalizmas šias teises darbininkui paneigė. Tikėtai sovietijoje sunkiomis bausmėmis darbininkas tėra baudžiamas, jeigu jis pameta darbą arba net pasivėlina laiku pradėti darbą.

Šalia augančio kapitalizmo, kartu kilo ir ekonominis liberalizmas, taip pat save rišęs su prancūzų revoliucijos filosofiskai - moraliniu liberalizmu. Iš visų jo skelbiamų laisvių, gyvenime visų pirma išsivyravo moralinis palaidumas, kuris suardė žmogaus santykius su Dievu. Nuo to laiko fabrikanto ar kito darbdavio veikimo laisvės niekas nebevaržė. Kas jam, jeigu darbininkas iš už darbą gaunamo atlyginimo nepragyvena ir miršta badu, kas jam, kad darbininko žmona ir vaikai, apleisdami tiesiogines savo pareigas, yra kartu priversti dirbti nesveikuose fabrikuose, ardyti sveikatą ir didinti invalidų bei pavargėlių skaičių. Juk mašina dirba tol, kol nusidėvi. Kai ta sugenda, jos vieton pastatoma kita. Tas pats dėsnių buvo pritaikintas ir darbininkui. Moralinį liberalizmą sekė ekonominis liberalizmas, panaikinęs visus teisinius varžtus. Laisvės troškimas privedė prie to, kad *revoliucinė valdžia* panaikino visas darbininkų draugijas, net ir tas, kurios buvo grynai materialinio pobūdžio. Jų manymu, kiekviena tokia draugija ar sąjunga *trukdanti konkurencijos laisvę*. Be abejo, tų draugijų panaikinimas darbininkų būklę pablogino. Darbdaviai į darbą pradėjo žiūrėti kaip į prekę, o ne kaip į priemonę Dievo duotiems tikslams žemėje įvykdyti. Darbininko, jo teisių ir dorinių pareigų visai nepaisyta. Darbininkas tiek tebuvo vertas, kiek jis pajėgdavo bedirbdamas išiekvoti savo jėgų. Socialinės reformos buvo nepageidaujamos ir į jas žiūrima kaip į didžiausią blogybę. Į darbininkų skurdą niekas nežiūrėjo, o vargstančius tinginiais ir valkatomis vadino.

Kaip seniau karalių absoliutizmas, taip dabar revoliucija sutrukdė ir iškreipė natūralų žmonijos išsivystymą krikščioniškoje dvasioje. Krikščionybės planai buvo sutrukdyti. Pasaulinės valdžios reformos darbininkų ir skriaudžiamųjų luomų padėties nepagerino, o pablogino.

Darbininkams, tiesa, buvo pripažinta lygybė. Bet toji lygybė pasireiškė tik *mokesčių mokėjimu ir kitų valstybinių pareigų atlikimu*. Daugeliu skelbiamų laisvių ir teisių visai negalėjo pasinaudoti, nes *neturėjo tam reikalingų pinigų, supratimo ir laiko*. Tačiau, būdami gausūs, nors ir bejėgiai, *gerai žinojo savo vertę ir kokią vietą privalo užimti valstybėje*. Ta aplinkybė darbininkų masėse kėlė nepasitenkinimą ir tos ar kitos rūšies reakciją. Ji atidarė duris į jas ir bolševizmui.

Turint visa tai prieš akis, darosi aišku, kad visuomeniniai reikalai nėra tik ekonominė problema. Žinoma, tiesiogine prasme tai yra ir *ekonominė problema*, nes rūpinasi pašalinti vargą ir išnaudojimą. Bet kartu tai yra ir *labai svarbi moralinė problema*, vienokio ar kitokio gyvenimo būdo įvertinimas ir nešališkas nušvietimas.

Čia iškyla ir kunigo pašaukimo darbas. Kunigo *uždavinys* yra vesti sielas prie Dievo. Priemonės, kurios tam tikslui yra naudotinos, visų pirma yra *antgamtinės*. Kunigo darbo vieta yra bažnyčia ir šventos vietos, o objektas — žmonių sielos. Kanonų teisė išvardina sekančias kunigo pareigas: skelbti Dievo žodį, administruoti sakramentus, naikinti blogus papročius, žmonių širdyse skiepyti dorybes, globoti pavargėlius (Can. 467 ir 469).

Iš to, kas pasakyta, darosi aišku, kad kunigo darbas labai tampriai yra susijęs su visuomeniniu darbu. Tiesa, visuomeninio darbo bare pirmoje vietoje stovi darbininkų klausimas. Bet mums rūpi ne vien tik šis reikalas. Mes siekiame visuomenės tarpusavio santykius paremti sveikais ir krikščioniškais principais.

Nėra nei vienos krikščioniškos tiesos, kuri kovoje dėl būsimos visuomeninės santvarkos nebūtų kvestionuojama. Pareigos ir teisės sąvokos, šeimos neliečiamumas ir šventumas, klusnumas, individualizmas ūkiniame gy-

venime nėra vien tik ekonominės sąvokos, į kurias būtų galima abejingai žiūrėti. Nuo visuomenės apsisprendimo priklauso krikščioniškos pasaulėžiūros laimėjimas ar pralaimėjimas. Tad *kunigas tylėti negali*. Jis *privalo įsikišti* į kiekvieną kovą, kurioje keliamas balsas prieš tradicines krikščioniškas tiesas, privalo parengti žmones persamas naujoves kritiškai vertinti, kur jos dar nėra įsiviešpatavusios, bet jų pasirodymas kas valandą jau laukiamas. Kunigas privalo judinti aktualius klausimus liečiančius dabartinę tvarką, ne tik sakykloje, bet ir už jos. Kunigas privalo Dievo žodį skelbti *ne tik tikėjimo tiesų* apimtyje, bet supažindinti ir su *krikščioniškosios ekonomijos* dėsniais.

Krikščioniškosios santvarkos priešai skelbia ne tik naują filosofiją, naują religiją, bet ir naują dorą kuria. Idėjos daro įtakos ir į žmogaus valią. Naujos teorijos kuria ir naujus elgimosi būdus. Tokiu būdu, šalia kovos dėl idėjų, kyla kova dėl krikščioniškos etikos pilnumo ir jos išlaikymo. *Kunigas ir į šį kovos sūkurį privalo įsikišti*. Čia jis jau reiškiasi ne tik kaip mokytojas, bet kaip moralinės tvarkos gynėjas, sielų auklėtojas ir sakramentų teikėjas. Kadangi ši kova reiškiasi už bažnyčios sienų, tai kunigas ir vėl privalo eiti į gyvenimo sūkurį ir kovoti už krikščionybės idealų išlaikymą žmonių širdyse.

Čia turime ryškų pavyzdį, kur *tiesioginis kunigo darbas susiduria su visuomeniniu darbu* arba, teisingiau pasakius, visuomeninis darbas tampa tiesioginio kunigo darbo neatskiriama dalimi.

Tačiau krikščionybė nėra ekonominė sistema, todėl ji nėra taip patiai surišta su kuria nors visuomeninio ūkio forma. Ūkinės sistemos keičiasi, tobulinasi arba net menkėja ir išnyksta, krikščionybė gi nepajudinamai pasilieka ta pati. Tačiau krikščionybės esmę ir turinį sudaro to-

kios tiesos, kurios privalo rasti vietas ir ekonominiame gyvenime. Tos tiesos dažnai nesimeta ryškiai į akis, tačiau jos turi sudaryti pagrindą teisingesnės ekonominės santvarkos įgyvendinimui. Kaikurios organizacijos ar žmonių grupės palengvina tuos principus įgyvendinti. Tačiau atsiranda ir tokių, kurie tą darbą sunkina ar net visiškai negalimu padaro.

Tačiau tobulesniam gyvenimui sukurti reikia ir materialinio pagrindo. Kun. Želazovskis sako, kad didelis pamaldumo priešas yra sunkus darbas, kuris išblaško sielą ir žmogaus sąmonę atitraukia nuo Dievo. Mąstymas apie Dievą mummyse žadina pamaldumą. Jeigu to mąstymo objektas nėra Dievas, bet koks nors materialinė vertė turįs daiktas, jeigu mintis, vargo ir sunkaus darbo prislėgta prie žemės, negali pakilti dangun, nėra ko stebėtis, jeigu ilgainiui visai nutolstam nuo pamaldumo (Būkit tobuli. Varšuva, 279 psl., lenkų kalba). Panašiai kalba ir žinomas veikėjas vysk. Irelandas: „Veltui jiems (darbininkams) sakysį apie krikščioniškas pareigas, jeigu jie alkani; jie laikys tik tuos savo prieteliais, kuriuos matys jais besirūpinant; prieš kalbant apie rezignaciją, pasirūpinkite pašalinti neteisingus prispaudimus“ (Draugija, Nr. 31 - 32, psl. 300).

Labai svarbu sukurti tokį gerovės laipsnį, kuriame žmogus galėtų padoriai pragyventi. Jeigu visas žmogaus dėmesys bus nukreiptas duonos kąsniui įsigyti, jeigu jis sunkiai galės savo šeimą išlaikyti, jeigu bus paskendęs sunkiame darbe ir kovoje už būvį, tai toks žmogus neturės nei laiko, nei noro, nei fizinių jėgų mąstyti apie Dievą ir savo sielos reikalus. Tokiu atveju, bemaitydamas apie materialines gėrybes, ir pats tiek sumaterialėja, kad net praranda kilnesniąją savo sielos dalį. Religinis gyvenimas yra proto ir valios veiksmas. Valia, kad pasiektų

moralinio gėrio, turi turėti tam tikro tamprumo, neprivalo būti apsunkinta nusikaltimais, negali būti fiziškai išeikvota ir perkrauta dėl stokos laiko. Taip pat ir protas privalo turėti laiko mąstymui apie Dievą, apie savo sielą, turi būti pakankamai miklus, žvitrus, kad pakiltų aukščiau materialinių dalykų. *Jei fizinės gyvenimo sąlygos protą ir valią tiek prispaudžia prie žemės, kad tos dvi galios begali veikti tik pragyvenimo ir kovos už būvį ribose, tai ir tikiybiniam ar moraliniam gyvenimui vietos nebelieka.* Tokiuose pažemintuose, užguituose ir nuvargintuose sluogsnuose stebėtinai greitai plinta įvairūs prietarai, užsispyrimas, nemokėjimas vertinti dorybių ir kitos blogybės. Ir nenuostabu. Juk gyvenimo geismas patenkinti alkį, troškimas gyventi žmoniškai yra taip galingi, kad žmogus, atsidūręs varge, nesirenka sau evangeliškojo dorybės kelio, bet nueina apgaudinėjimo, vagystės ar panašių nusikaltimų keliu. Rūpinimasis šeima ir vaikais į antrąjį kelią dar greičiau pastumia. „Vogiau, nes negalėjau žiūrėti į iš bado ir šalčio dejuojančius vaikelius“. Tokių tragiškų žodžių kunigui neretai tenka išgirsti. Šiandieninėje bolševikų valdomoje Lietuvoje, pabėgusių pasakojimu, vagystė yra visuotinis reiškinys. Vagia komunistų partijos didikai savo prabangai padidinti, vagia darbininkai ir kolchozininkai nuo bado gintis. Bolševikų režimo Lietuvos suskurdinimas nutiesė kelią vagystei įsigalėti. Bolševikų sukurtas skurdas atidarė vartus į žmonių sąžines ir kitoms nedorybėms. Viena Vilniaus subolševikinto universiteto studentė rašo: „Būdama jauna ir augdama, nemačiau savo apylinkėje, o vėliau ir miestuose, kad lietuviai būtų tokie nesąžiningi ir susmulkėje. Tačiau dabar, kaip taisyklė, suktumas ir nesąžiningumas pradeda vyrauti. Šiandien už pinigą galima pirkti ir garbę, ir sąžinę ir daug ką“ (Draugas. 1957. VIII. 24).

Labai vaizdūs tuo klausimu statistikos duomenys. Nuo 1877 iki 1906 metų iš visų Lenkijoje įvykusių kriminalinių nusikaltimų 57,4% buvo prieš nuosavybę; 1906 metais Austrijoje iš 9461 nusikaltėlio 6699 neturėjo jokio turto.

Sanitarinio komiteto daviniaus, 1911 metais Varšuvoje 475.272 gyventojai teturėjo tik 89.817 butų. Jų tarpe butų po vieną kambarį, net be atskiros virtuvės, buvo 38.972, t. y. 43%. Ir tuose iš vieno kambario susidedančiuose butuose gyveno 162,959 asmenys, maždaug po 4 asmenis viename kambary. Bet toks įvairių lyčių ir amžiaus asmenų sutelkimas viename kambary dar nėra didžiausia blogybė. Daug sunkesnis likimas yra tų, kurie tik kambario kampą tegali išsinuomoti. Tokių buvo ir yra nemaža. 1895 metais tokių „kampininkų“ Berlyne buvo 79.435, Dreždene 19,836, Leipcige 19,101. Dar didesnis šiuo atžvilgiu skurdas yra sovietinėje vergų imperijoje. Net ir mūsų tėvynėje Lietuvoje ši blogybė yra plačiai išsiplėtusi, pvz. 1950 metais iš Vilniaus atėjusiam laiške kalbama: „Aš pats su vaiku turiu gyventi nedideliame kambary. Kartu su manimi dar gyvena sesuo, jos vyras ir jų tik ką gimęs vaikas“. Komentarų nereikia.

Ar tokiose sąlygose gali tarpti tikėjimas ir dora? Ar tokioje atmosferoje galima išauklėti vaikus? Ar tokiems žmonėms ką nors padės kad ir iškalbingiausio kunigo pamokymai kovoti su piktumu, vengti blogo, saugotis pagundų ir nuodėmės, Tokie pamokymai gali dar labiau atgrasinti nuo Bažnyčios, nes kunigo žodis jame sukelia sąžinės balsą, pagimdys norą kovoti ir siekti to, ko esamomis sąlygomis, nenusikalstant prieš įstatymus, tikrai negalima pasiekti. Ar šiandien Lietuvoje kunigo žodis daug ką gali atgrasinti nuo vogimo? Visiems doros dėsniams ir žmogaus prigimčiai priešinga komunistinė tvar-

ka taip nuskurdina ir nualina žmogų, kad net ir giliai tikintis katalikas į vagystę pradeda žiūrėti kaip į neišvengiamą būtinybę gyvybei palaikyti ir net to nusikaltimu nebelaiko.

Dabar pasekim kokią nors išeivių šeimą dideliame mieste ir pažiūrėkime, kas tokioje šeimoje darosi. Lenkų ekonomistas Steckis savo knygoje „Zasady ogolne ekonomji społecznej“ rašo: „Kaimo emigrantas, atvažiavęs į miestą, išsižada savo civilizacijos, o miesto gerųjų civilizacijos savybių neigyja“. Tai atsitinka dėl nepažinimo painių miesto gyvenimo sąlygų, dėl smarkios kovos už būvį ar dėl laiko trūkumo apsišviesti ir savo pasaulėžiūrą praplėsti. Susiginčijęs fabriko darbininkas dažnai griebiasi peilio, kas jam kaime buvo visai svetima ir nepriimtina; kitų akivaizdoje nesigėdi daryti tai, apie ką kaime net kalbėti gėdydavosi. Tikėjimas ir gamtos aplinka jo palinkimus kaime švelnindavo, o mieste visas blogis nuolatos atkreipia kiekvieno dėmesį. Jaunoji karta auga be tėvų globos, ir jaunystės laikotarpis yra tarsi įvedamieji kursai į fabriko gyvenimą. Fabrikų gydytojai sako, jog labai retas atsitikimas, kad 15 metų mergaitė dar būtų nekalta, o to paties amžiaus jaunuoliai į darbą jau eina su peiliu, pasirenkę kiekvieną ginčą jo pagalba išspręsti. Tokie didmiesčiai, kaip Paryžius, Berlynas, Hamburgas, Milanai ir kiti, virto misijų kraštais. Hamburge katalikai tėvai krikštija savo vaikų tik apie 10%. Su protestantais yra dar blogiau. Pagrindinė tokio sustabmeldėjimo, su visomis savo baisiomis pasekmėmis, priežastis yra gyvenimo skurdas. Kovai su šiuo reiškiniu Prancūzija jau senokai įsivedė vidaus misijų instituciją. Kam beieškoti stabmeldžių nekrikščioniškose tautose, jei savas kraštas stabmeldybės užliejamas. Amerika nuo Europos neatsilieka, o nusikaltimų srityje net ją pralenkia.

Kodėl taip yra? Iš kur tas išsigimimas? Ar pamokslai jau nustojo savo dorinančios vertės ir galios? Ne. Naujos visuomeninio ir ekonominio gyvenimo sąlygos buvo taip galingos, kad pajėgė ateivį atitraukti nuo tikėjimo. Jeigu jis mieste būtų radęs sveiką ir jam draugiškai nusiteikusią aplinką, būtų patekęs į geras organizacijas, klausęs gerų paskaitų, sukūręs ir pajėgęs išlaikyti sveiką šeimą, kuri nebūtų apsunkinta, o neretai ir visai suardoma, nuolatinio skubėjimo į fabriką, toji tragedija nebūtų įvykusi. Čia labai svarbi vieta tenka filmui ir spaudai. Morališkai nepadorūs ir žemuosius geidulius skatinantys filmai yra žudantieji nuodai, kurių veikimas, ypatingai į jaunimą, yra nepaprastai didelis. Taip pat ir visa bulvarinė, geltonoji spauda yra toji versmė, iš kur plaukia moralinis palaidumas, palinkimai į vagystes, plėšimus ir kitokius nusikaltimus. Kiekvieno kunigo, kiekvieno mokytojo, kiekvieno tėvo ar motinos yra šventa pareiga nuo tų nuodų priaugančiąją kartą saugoti.

Pažvelkime į kitą sritį. Savižudybių statistika rodo, kad netekėjusios moterys yra labiau linkusios į savižudybę, negu ištekęjusios. Nusizudėlių vyrų skaičius yra mažesnis ten, kur vyrauja sveika šeima. Net ir paauglių nusizudymas yra pasibaisėtinais pakilęs. Argi tikėjimas to šiandien jau nebedraustų? Draudžia, bet purvinoji gyvenimo srovė tikėjimą nustelbia. Tačiau savižudybės tuojau išnyktų, jeigu šeima atsistotų ant pakankamai stipraus ekonominio pagrindo ir jeigu motina turėtų pakankamai laiko saugoti namų židinį ir auklėti vaikus. Viengungių tarpe savižudybės tuojau išnyktų, jeigu, sugrįžę iš darbo, namų aplinkoje galėtų tinkamai praleisti laiką, pasikalbėti, paskaityti ar pasinaudoti kultūrinių institucijų teikiama patarnavimais. Žmogus nėra mašina ar įrankis ir, pabaigęs darbą, jaučia tuštumą ar neri-

mą bei reikalą bendrauti su kitais. Jeigu jis yra paliekamas vienas, tai gresiantiems pavojams daug sunkiau atsispiria ir dažnai nueina pražūties keliu. Jeigu Bažnyčia pašalintų visas tas blogybes, jeigu suteiktų tai, ko žmogui būtinais reikia pragyvenimui, dėkingi žmonės bėgte bėgtų į jos prieglobstį.

Būtų galima ir daugiau panašių atvejų išskaičiuoti, kurie, tinkamai sutvarkius socialinius ir visuomeninius klausimus, žymiai palengvintų sielų išganomąjį darbą. Pašalinus pikto priežastis, išlaisvinus žmogų iš pragaištingos kovos už būvį, lengviau būtų jį vesti doros keliu ir nuvesti prie Dievo. Jeigu tai nebus įvykdyta, kunigo darbas pasiliks bergždžias.

XVIII amžiuje Prancūzijoje kilo klaidamokslis, kuris yra žinomas galikanizmo vardu. Jis Bažnyčiai norėjo palikti vien tik dvasinius dalykus. Tie dvasiniai dalykai, pasak De Maistrą, buvo vandens ir aliejų šventinimas, išpažinties klausymas ir pamokslų sakymas. Galikanizmas, nežiūrint popiežiaus pasmerkimo, giliai suleido šaknis: dvasiškija užsidarė zakristijose ir išsižadėjo visuomeninio darbo. Tokio užsidarymo ir atsižadėjimo dirbti visuomeninį darbą pasekmės buvo liūdnos: buvo pasiduota visiškam karaliaus absoliutizmui, kunigai tapo valdininkais, o santykiai su liaudimi nutrūko. To viso pasekmės Prancūzijoje ir dabar tebėra giliai jaučiamos.

Žmonės, palikti vieni, neturėdami vadų ir gero pavyzdžio, atitrūksta nuo tikėjimo, pasineria į nedorą gyvenimą, o į krikščionybę pradeda žiūrėti kaip į proto ir valios slogutį ir kaip prieš tokį pradeda kovoti. Iš tokių ir panašių sėklų pražydo kruvini revoliucijų žiedai. Kai Prancūzijoje kilo revoliucija, tai dvasiškija jau stovėjo už gyvenimo ribų, dar blogiau, jau buvo tapusi privilegijuotu valdininkų luomu. Liaudies neapykanta buvo nukreipta

ir prieš dvasiškiją. Istorikai neabejodami tvirtina, kad revoliucijos būtų buvę išvengta, jeigu dvasiškija, be savo dorinių privalumų, būtų turėjusi įtakos ir į socialinį bei visuomeninį gyvenimą. Žinoma, ir visa vėlesnioji istorijos eiga būtų pasukusi kita kryptimi, o tuo pačiu būtų buvę išvengta ir baisių jos pasekmių — komunizmo ir taip labai išsiplėtusios šiandieninės bedievybės.

Panašių atsitikimų užtektinai turime ir vėlesniais laikais. Ispanijos dvasiškija pasekė savo kaimynais prancūzais ir buvo užsipelniusi teisingą vardą: „eglise dormante“ — miegančioji bažnyčia. Iš to snaudulio dvasiškiją, ir apskritai katalikus, pažadino 1909 metais Ferrero Barcelonoj sukeltoji liepos revoliucija, kuri savo žiaurumu neatsiliko nuo pirmosios prancūzų revoliucijos ir dabartinio bolševizmo. Dvasiškija pašoko iš snaudulio ir griebėsi visuomeninio darbo. Darbo sritys buvo plačios, nes viskas buvo apleista. Į šaukiamus susirinkimus pradėjo rinktis žmonių vis daugiau ir daugiau. Kunigams, į kuriuos prieš tai su pykčiu ir pašaipa buvo šnairuojama, pradėta kelti ovacijos. Ir tuo keliu einant, ryšys tarp Bažnyčios ir žmonių vėl sustiprėjo. Tačiau veikimas buvo dar nepakankamai išvystytas, ypatingai menkai kreipiant dėmesio į socialinius klausimus. Tas viskas iššaukė naują ir dar baisesnę revoliuciją, kuri savo kruviną viršūnę pasiekė 1936 - 1937 metais. Nors komunizmas buvo nugalėtas ir išviršiniai sunaikintas, tačiau ir po šitos pamokos, net iki pat mūsų dienų, Ispanijos bažnyčiose dar nepakankamai plačiai kalbama apie popiežių socialines enciklikas. Tai klaida, kuri Bažnyčios ryšio su žmonėmis negali stiprinti.

Mirus didžiam Anglijos katalikų veikėjui kardinolui Maningui, Newporto vyskupas pasakė sekančius, labai įsidėmėtinus žodžius: „Viena Anglijos katalikybės era

pasibaigė. Pradėjome naują erą. Kas pakeitė tą viešąją nuomonę apie Katalikų Bažnyčią? Manau, jog nesuklysiu pasakęs, kad kardinolas Maningas buvo suasmeninta Katalikų Bažnyčios didybė ir jos socialinė galia. Kai visa tai iškilo viešumon, anglų tauta buvo priversta katalikybei atiduoti visa tai, kas jai priklauso ir pakeisti įsiviešpatavusią klaidingą nuomonę“ (Zimmermann. Pastabos apie kunigų veikimo reikalingumą, Poznanė, psl. 36, lenkų kalba).

Panašių pavyzdžių pakankamai buvo ir Lietuvoje. Užtenka pažvelgti į parapijų gyvenimą. Dažnai parapijoje būdavo pamaldus ir uolus kunigas, bet retai teišeinas iš zakristijos. Ir kas atsitikdavo? Tokiose parapijose klestėte klestėjo religijai priešingos srovės. Bet atėjus kitam kunigui, kuris mokėjo protingai ir už bažnyčios sienų darbuotis, parapijos spalva iš karto pasikeisdavo.

Visa tai aiškiai parodo, jog mūsų laikų gyvenimo sąlygose visuomeninis darbas yra viena svarbiųjų ir sėkmingųjų priemonių religijai plėsti ir stiprinti. Bažnyčios klestėjimas aiškiai yra surištas su jos sugebėjimu atlikti savo visuomeninę pasiuntinybę. Bažnyčia ten yra stipresnė, kur plačiau ir sėkmingiau yra išplėstas jos visuomeninis veikimas, o kur jis apleistas, tai ir pati Bažnyčia skursta ir nyksta.

Turint visa tai prieš akis, kyla klausimas: ar gali kunigas ta priemone nesinaudoti? Ar gali katalikas iš kunigo reikalauti, kad ganytojavimo darbe nuo tos priemonės atsisakytų?

Jeigu tos priemonės būtų atmetamos, ypač mūsų laikais, kai dažnai visuomeninė akcija virsta tikybine akcija, būtų nedovanotinas apsileidimas. Jeigu kunigas, dėl pasauliečių trūkumo ar jų nerangumo, tą pareigą neatliktų, tai priešingas religijai gaivalas greitai užviešpatautų vi-

sas gyvenimo sritis, o liaudis, palikta savo pačios likimui ir nemokėdama išlipti iš vargų klampynės, pames viską ir eis prieglobsčio ieškoti kitur, tuo pačiu žūdama ne tik tikėjimui, bet ir tėvynei. Visuomeninis darbas yra galinčiausias, o neretai ir vienintelis veiksnys, kurio pagalba žmogų dar galima priartinti prie Bažnyčios ir tikėjimo. Tuo būdu *visuomeninis veikimas tampa grynai religiniu. Jei kunigas jo vengs ir šalinis nuo tos tiesioginės savo pareigos, pildys karščiausius Bažnyčios priešų troškimus.*

Krikščionybė yra perdėm visuomeniška religija. Tai pripažįsta net ir tokie asmenys, kuriuos sunku laikyti katalikais ar net katalikybės priešiniais. Net toks Trockis vienoje brošiūroje rašo: „Visais laikotarpiais, viduramžiais ir naujaisiais laikais, Bažnyčioje buvo šventų ir nešventų žmonių, kurie krikščionybės uždavinį gerai suprato. Jų supratimu, tas uždavinys susideda iš verkiančiųjų linksminto, nelaimingųjų gelbėjimo, gydymo dorinių ir kūninių žmonijos žaizdų. Čia yra labdarybės pradžia, kuri yra krikščionybės vainikas. Todėl galima pasakyti, kad krikščionybė — tai vargo žmonijos tikyba“ (Leroy Beaulieu. Krikščionybė ir demokratybė. Kaunas, psl. 19—20).

Tiesa, visuomeninis Bažnyčios veikimas nevisuomet apsieiškia tomis pačiomis formomis, kokias mes šiandien matome. Tokiomis formomis jis pasirodė jau vyskupo Kettelerio laikais. Tas vyskupas, prieš kurį net ir katalikybės priešai lenkia galvas, savo veikale „Die Arbeiter Frage und das Christentum“ rašo: „Jau tuo pačiu turiu teisę rūpintis darbininkų klausimu, nes tai liečia krikščionių materialinius reikalus. Tuo atžvilgiu jis yra krikščioniškos meilės klausimas. Dieviškasis mūsų Išganytojas krikščionių tikėjimą neatmezgamu ryšiu sujungė su

visa tuo, kuomi galima dvasios ir kūno skurdą sušvelninti.

Turiu *ne tik teisę, bet pareigą* rūpintis darbininkų klausimu.

Vyskupystė mane nuo to neišlaisvina, bet, priešingai, specialiai prie to įpareigoja, nes, kai buvau šventinamas vyskupu, Bažnyčia taip manęs klausė:

— Ar nori būti pilnas meilės ir gailestingumo visiems beginkliams ir varguoliams, to reikalaujantiems Dievo vardu?

Aš atsakiau:

— Noriu!“

Dar prieš tai Tridento susirinkimas įpareigojo dirbti visuomeninį darbą: „Dievo dėsniais įsakyta visiems, kuriems yra pavesta sielų globa, rūpintis varguolių ir nuskriaustųjų reikalais“ (Aichner. Comp. iuris ecclesiastici, psl. 439).

To įsakymo skatinami, visuomeninio darbo dirvon stojo tokie vyrai, kaip vysk. Ketteleris, Genevos kardinolas Mermillodas, Vestminsterio kardinolas Maningas ir daugelis kitų. Jie įpareigojo ir savo dvasiškiją sekti jų pėdomis.

Panašių Bažnyčios didžiūnų elgimosi pavyzdžių yra ir daugiau. 1902 metais Tortonos vyskupas Bondi laiške dvasiškijai rašo: „Taip pat norime, ir tai yra Šventojo Tėvo noras, kad nuo altoriaus, nuo meditacijos, iš klausyklos ir iš bažnyčios pasiskubintumėt į viešąsias aikštes, į liaudies sąjungų klubus, žodžiu, visur, kur galite rasti dirvą darbuotis Dievui, Bažnyčiai, tėvynei, visuomenei“ (Antoine. Cours d'economie politique. t. I. psl. 167).

Labai iškalbingai kunigo pareigas piešia ir vyskupas Belley: „Tikrai reikia eiti į laudį su žodžiu ir darbu, kalbant į ją širdingai, kur tik galima, tarnaujant jai, dalyvaujant jos kentėjimuose ir skurde, domėtis jos likimu

ir reikalais. Reikia eiti į liaudį, kad ją išmokytumėm, kokiais būdais pagerinti jos likimą ir tuos būdus padėti jai gyvenime pritaikyti; reikia steigti sąjungas, draugijas, pagalbos biurus, apsidraudimo kasas, vartotojų draugijas. Einant į liaudį, nereikia nusileisti iki jos, bet reikia ją pakelti iki savęs. Jei toks nusileidimas yra reikalingas, jis privalo būti gerumo, paguodos, pasišventimo, bet jokių būdų ne silpnumo pasekmė. Tokie privalo būti kunigo santykiai su liaudimi. Bet niekada jis neprivalo vaduotis aistromis“.

Panašiai į dvasiškijos visuomeninį darbą žiūrėjo ir Lietuvos garbingieji vyskupai: Valančius, Karosas, Matulevičius, Būčys, Paltarokas, Borisevičius, Reinys, Staugaitis, Brizgys, Padolskis ir kiti. Iš jų žodžių ir elgesio matome, kad dvasiškijos darbas visuomenėje jiems labai rūpėjo.

Kunigų visuomeninio darbo reikalu Lietuvos vyskupų skelbtos nuomonės ir direktyvos būtų labai įdomios. Jos turi istorinės vertės mūsų tautiniame ir valstybiniame gyvenime. Bet tai būtų per ilgas darbas. Jis laukia gero istoriko išsamios studijos. Aš čia pasitenkinsiu tik dviem faktais.

Vilkaviškio vyskupijos dekanų konferencija 1930. XI. 6 d. apie visuomeninių pamokslų sakymo reikalą štai ką yra nutarusi:

1. Aiškinti Bažnyčios teises ir tėvų pareigas jaunimo auklėjimo srityje;

2. Aiškinti katalikų pareigas Bažnyčiai, visuomenei ir valstybei;

3. Įsąmoninti tikinčiuosius, kad tas pareigas jie gali tinkamai atlikti tiktai susispietę į katalikiškas organizacijas; tik organizuotas katalikų veikimas gali būti sėkmingas ir t.t.

Šitas Vilkaviškio vyskupijos dekanų konferencijos nutarimas buvo vyskupo patvirtintas ir paskelbtas su vysk. A. Karoso ir vysk. M. Reinio parašais.

1932. VIII. 3 d. Panevėžio vyskupijos dekanų konferencija nutarė: „Paprastais sekmadieniais sakyti katechetiškus pamokslus, taikant juos prie šių dienų reikalų; atlaiduose ir šiaip didesnių švenčių proga — tikruosius pamokslus ir kelti aktualius gyvenimo klausimus“.

Šis nutarimas buvo vysk. K. Paltaroko patvirtintas ir su jo parašu paskelbtas (Tiesos Kelias, 1932 m., Nr. 10, 75 psl.).

Tokių nutarimų yra padarę ir kitų vyskupijų dekanai savo konferencijose. Taip pat jų buvo ir vyskupijų sinoduose.

Toks vyskupų elgimasis, tokie atsišaukimai ir reikalavimai yra ne kas kita, kaip popiežiaus Leono XIII ir jo įpėdinių ligi popiežiaus Jono XXIII imtinai, — kurie atsidėję tęsė ir tebetęsia jo darbus kalbamu klausimu, nė kiek nekeisdami, o tik papildydami tais klausimais, kuriuos naujai iškeldavo gyvenimas, — žodžių tiesioginis atbalsis. Leonas XIII apie kunigų pareigą dirbti visuomeninį darbą kalbėjo labai aiškiai, įsakmiai ir išsamiai. Jo įpėdiniai tokių pat pamokymų ir reikalavimų mums taip pat yra apsčiai paskelbę. Leono XIII garsioji enciklika „Rerum Novarum“ mums rūpimu klausimu štai ką sako: „Nereikia manyti, kad Bažnyčia yra tiek susirūpinusi sielomis, jog nepaisytų to, kas reikalinga šio pasaulio gyvenimui. Ji nori ir stengiasi, kad darbininkai išsivaduoję iš savo vargingos būklės ir pasiektų didesnę gerovę“.

Enciklikoje Prancūzijos vyskupams apie Bažnyčios veikimą Leonas XIII smulkiai išdėsto dvasiškos veikimo programą: „Būkite paklusnūs patarimams, kuriuos iš-

dėstėme enciklikoje „Rerum Novarum“, kreipkitės į liaudį, į darbininkus, į vargšus; visokiais būdais stenkitės jiems suteikti pagalbą, dorinti juos, lengvinti jų sunkų likimą; tam tikslui kvieskite susirinkimus ir kongresus, steigkite įstaigas, sąjungas, patronatus, savitarpinės pagalbos kasas, informacijų biurus darbininkams; stenkitės pravesti reikalingas ekonomines ir visuomenines reformas ir tame sunkiame darbe nesigailėkite nei laiko, nei pinigų; platinkite tinkamas knygas, laikraščius ir brošiūras. Visa tai savaimė labai girtina. Rodykite savo gerą valią, inteligenciją, pasišvęskite prakilniems mūsų visuomenės ir žmonių sielų reikalams“.

Tas pačias mintis randame ir enciklikoje Italijos vyskupams: „Kaip tik taps kunigais (kalbama apie klierikus), tepradeda uoliai rūpintis liaudimi, kuria visuomet taip širdingai rūpinosi Bažnyčia... teplatina pasauliečių katalikų įstaigas, sugebančias gerinti dorinį ir medžiaginį visuomenės stovį; tegina meilės ir Evangelijos teisybės principus, kuriuose visos visuomenės teisės ir pareigos randa pagalbos ir paskatinimo, — štai bendri jų kilnaus visuomeninio darbo bruožai“.

Enciklikoje „Graves de communi“ Leonas XIII, liesdamas liaudies klausimą, taip rašo: „Aišku, kiek šituo reikalu, kur taip glaudžiai Bažnyčios ir krikščioniškos liaudies reikalai susijungia, gali padaryti dvasininkai savo mokslu, patyrimu ir artimo meile. Mes, kreipdamiesi į dvasininkus, ne kartą laikėm reikalinga nurodyti, kad, šiais laikais ir esančiomis aplinkybėmis, yra labai pageidaujama eiti į liaudį ir, santykiaujant su ja, veikti jos naudai. Mūsų laiškais į vyskopus ir kitus dvasios vyrus dar dažniau, net paskutiniaisiais metais, esame pagyrę šitą meilės rūpinimąsi liaudimi ir pareiškėme jį esant tinkamu abiejų rūšių dvasininkams“.

Tas dvasios galiūnas ir gilus diplomatas mirė. Jo vietą užėmė tylus asketas Pijus X. Jam, rodos, politika ir diplomacija buvo tolimi dalykai. Bet jis irgi pakartojo visas savo pirmtako mintis. V. Sokolovas sako, kad „šis dievobaimingasis popiežius savo pirmtako idėjose įžiūrėjo ne demokratybės evoliuciją, ne gudrų diplomatinį žingsnį, bet krikščioniškų pažiūrų išreiškimą, pilnai atitinkantį jo religiniam nusiteikimui“ (V. Sokolovas. Nūdienė popiežija ir socialinis klausimas, 1904 m., psl. 19, rusų kalba). Pats Pijus X, kuris šiandien jau yra vainikuotas šventojo garbe, savo rašte „Notre charge apostolique“ sako: „Varykite toliau, garbingi broliai, Išganytojo darbą, sekdami jo švelnumu ir energija. Prisiartinkite prie kiekvieno vargo, nei vienas dejavimas tenebūna nuleistas negirdomis, nei vieno skausmo nepraleiskite nepaguodę“.

Dar įsakmiau ir aiškiau reikalą domėtis visuomeniniu darbu parodė karo ir pokario laikai. Esame aukos ir liudininkai nelaimių, kurias sukėlė piktos valios ir krikščionybės dėsnius iš viešojo gyvenimo išstūmę valstybių vyrai. Pokarinis laikotarpis labai aiškiai parodė, kad tos valstybės ir tautos, kurioms vadovauti stjo krikščioniškais principais apsiginklavę politikai ar politiniai sąjūdziai, daug greičiau nugalėjo visus sunkumus ir skurdą. Popiežius Pijus XII, kalbėdamas apie tikrosios demokratijos pagrindus, 1944 metų kalėdinėje kalboje labai aiškiai įspėja valstybės gyvenimui tvarkyti rinkti tik tokius asmenis, kurie neabejotinai yra persiėmę krikščioniška dvasia. Turi būti „vyrų atranka, — sako popiežius, — su giliu krikščionišku charakteriu ir įsitikinimu, su teisingu ir aiškiu sprendimu, su praktiška ir išlavinta asmenybe, patys, sau ištikimi visokiose situacijose, žmonės sveikos ir aiškos pasaulėžiūros, tvirti ir nesiblašką siek-

dami tikslų; vyrai, pirmoje eilėje tinką būti vadais dėl jų autoriteto, kylančio iš jų tyros sąžinės ir siekiančio toli aplinkui. Ypatingais laikais, kuriais gresiantis vargas per daug sukelia visuomenės įspūdingumą ir padaro ją prieinamesnę suvedžiojimams ir klaidoms, reikia žmonių, kurie iš viso, pakrikusių aistroms, nuomonių skirtingumais ir tarpusavy kovojančių programų sudrumstu pereinamuoju laikotarpiu jaučiasi turį dvigubos pareigos tautos ir valstybės kūnui, kuris savo gyslose dega tūkstančiais karštinų, duoti dvasinių priešnuodžių, aiškaus žvilgsnio, malonaus gerumo, visiems lygiai taikomo gerumo ir valios, siekiančios tikro broliškumo dvasia paremtos tautos vienybės ir santaikos“.

Paulius Dabinas, S.J., savo knygoje „Pasauliečių apaštalavimas“ kunigų visuomeninio darbo pareigas skirsto dvejopai:

1. Pareiga, kuri atitenka dvasiškiams įvesti tarp tikinčiųjų ir juose žadinti Katalikiškąjį Veikimą;

2. Pareiga, kuri liečia pasauliečius, patiems stoti ir kitus įtraukti į Katalikiškojo Veikimo sukurtas organizacijas.

Dvasiškiams tenkanti pareiga yra griežtai pažymėta pontifikaliniuose dokumentuose.

Laiške kardinolui Segurai J. Saenz Pijus XI 1929. XI. 6 d. rašo: „Išvęstieji Bažnyčios ganytojai, išeinant iš jų pačių pašaukimo pareigų, negali nesidomėti panašiomis draugijomis; priešingai, savo sumaniu prisidėjimu ir savo veikliu skatinimu turi paimti iniciatyvą ir visu galimu rūpestingumu jas ugdyti pagal katalikų tikėjimo mokslą ir nuostatus“ (Tiesos Kelias, 1933 m., Nr. 3).

Pirmoje savo enciklikoje „Ubi arcano Dei“, paskelbtoje 1922. XII. 23 d., popiežius Pijus XI, prisiminęs, kiek daug darbų Bažnyčios buvo atlikta tikinčiųjų gyvenimui

pagerinti ir katalikiškai dvasiai sustiprinti, rašo: „Visa tai, ir daug kitų darbų..., reikia ne tik tvirtai išlaikyti, bet stropiai kasdien dar labiau stiprinti, didinti juos naujais darbais pagal tai, kiek reikalauja aplinkybės ir žmonių reikalai. Nors tai atrodytų sunku ir reikalautų pastangų iš ganytojų bei ganomųjų tikinčiųjų, tačiau tai yra būtina ir *priklauso skaičiui ypatingų šventų ganytojų pareigų ir krikščioniškojo gyvenimo reikalavimų*“.

„Dėl tų priežasčių yra aišku — ir tai daug aiškiau, negu galima būtų pavaizduoti, — kaip tie visi dalykai tarpusavy siejasi ir kaip yra sujungti su Kristaus karalystės kūrimu...“

„Norime, kad praneštumėte savo kunigams, Garbinieji Broliai, kurie uoliai imasi darbo Kristaus kaimenėje..., jog visados labai branginome ir branginsime ar tai su darbais susietą didžiadvasiškumą, ar pastangas surastiką nors nauja, kad būtų patenkinti nauji būtinumai, kuriuos atneša pasikeitę laikai...“

„Nėra reikalo ilga kalba aiškinti, kiek Mes, Garbinieji Broliai, dedame vilčių į kunigus vienuolius įgyvendinti Mūsų mintims bei pasiryžimams...“

„Nors Bažnyčia mano, kad jai nedera be reikalo rūpintis grynai žemiškų ir politinių reikalų tvarkymu, vis tiek laiko savo pareiga rūpintis todėl, kad pasaulinė valdžia jokia būdu arba nekliudytų anų aukštesnių gėrybių..., arba nesiektų blogo ir nuostolingų dalykų nedorais įstatymais, arba nesistengtų susilpninti pačios Bažnyčios santvarką, ar galutinai nesiektų paniekinti šventas Dievo teises civilinėje žmonių bendruomenėje“.

„Mes nepakęsime, kad kas nors įsibrautų, kas nesiderintų su Bažnyčios garbe ir laisve; ypač šiais laikais yra svarbu pačios civilinės bendruomenės gerui, kad ta garbė ir laisvė būtų nepaliesta ir nesutepta“.

Bažnyčia, „vaduodamosi dieviškuoju paliepimu, siekia dvasinių, nenykstančių gėrybių; tačiau, kad visa tarp savęs derintusi, tiek yra palanki pavienių žmonių ir pačios žmonijos gerovei, kad negalėtų būti daugiau palanki, jeigu ji būtų įsteigta rūpintis tiktai žemiška gerove“.

Tas pats Pijus XI savo enciklikoje „Quadragesimo anno“ Bažnyčios uždavinius socialinėje ir ekonominėje srityje labai ryškiai pabrėžė.

„Leonas XIII aiškiausiai įrodė, — rašo Pijus XI, — kad Mes turime teisę ir pareigą apie šiuos reikalus, būtent, ekonominius ir socialinius, tarti savo sprendimą su aukščiausiu autoritetingu... Dėlto Bažnyčia niekaip negali atsisakyti nuo jai pavestos pareigos naudoti savo autoritetą visam tam, kas liečia dorovę. Ir tikrai, svarbiausioji pareiga, kuri Mums tenka, skelbti, aiškinti dorovės įstatymus, palenkia ir socialinius, ir ekonominius klausimus Mūsų aukščiausiam autoritetui“.

„Ne kitaip manė nemaža katalikų vyrų, tiek kunigų, tiek ir dalis pasauliečių, kurie, nuostabios artimo meilės raginami, jau seniai bandė šalinti nenupeļnytą proletariato skurdą. Ir jie negalėjo sutikti su nuomone, kad tokia milžiniška ir neteisinga nelygybė laikinų gėrybių padalinime atitiktų be galo teisingus Kūrėjo tikslus“.

Manau, kad jau visai paaiskėjo kunigo vaidmuo vargstančiųjų sluogsnų būvio pagerinimo klausime ir jo pareiga tame darbe. Tačiau dar pravers dirštelti į Leono XIII encikliką „Rerum Novarum“, kuri Bažnyčios ir dvasiškosios pareigas socialinės ir ekonominės pagalbos darbininkijai reikalu nušvietė ir pritaikė naujausių laikų aplinkybėms ir sąlygoms. Taip pat ir Pijaus XI enciklikoje „Quadragesimo anno“ šis klausimas plačiai ir išsamiai išnagrinėtas.

„Labai girtini tie katalikai, — rašo Leonas XIII, —

kurie aiškiai, įvertindami laiko reikalavimus, tyrinėja ir bando surasti būdus, kaip tauriomis priemonėmis būtų galima pagerinti vargingųjų būvį“.

Kas „dėl Bažnyčios, tai ji niekad nesiliaus savo dariusi. Juo didesnę laisvę turės veikti, juo daugiau teiks paramos. Tai turi ypatingai suprasti tie, kurių pareiga rūpintis visuomenės gerove. Dvasininkams reikia čia paversti visus savo gabumus ir jėgas. Vadovaudamiesi Jūsų, Garbingieji Broliai, nurodymais bei pavyzdžiu, tenesiliauja jie be atvangos skiepyti visų sluoksnių žmonėms Evangelijos pateiktus pagrindus. Visais galimais būdais tesi-stengia patarnauti tautų gerovei, o ypač turi rūpintis ne tik patys, bet ir kituose — aukštuose ir žemuose — ugdyti meilę, visų dorybių valdovę ir karalienę“.

„Pasauliečių, tiek darbininkų, tiek darbdavių, apaštalų uoliai ieškoti, išmintingai išrinkti, tinkamai išlavinti ir yra Jūsų, Šlovingieji Broliai, ir Jūsų kunigijos *ypatingoji pareiga*, — moko enciklika „Quadragesimo anno“. — Be abejo, — tęsia ji, — sunki pareiga dedama kunigams; dėlto tai pareigai eiti sunkiomis studijomis apie socialinius dalykus yra ruošini tie, kurie sudaro Bažnyčios viltį; bet ypač reikalinga, kad tie, kuriuos tam darbui ypatingu būdu paskirsite, pasireikštų švelniu teisybės pajautimu, kad, kam nors neteisingai ko reikalaujant ar neteisingai veikiant, su vyrišku ištvermingumu pasipriešintų; kad jie pasižymėtų išmintimi bei laisvu nuo įvairių kraštutinumų sprendimu; kad jie ypatingai giliai būtų perimti Kristaus meilės, kuri viena tepajėgia maloniai, bet stipriai palenkti žmonių širdis ir valią teisybės ir žmoniškumo įstatymams. Šito kelio sėkmingumą jau ne kartą parodė laimingas patyrimas; dėlto nėra jokios priežasties, kad abejotume juo ištvermingai eiti“.

„Šiuos gi mylimus Mūsų sūnus, tam darbui išrinktus,

karštai Viešpatyje raginame, kad jiems pavestiems vyrams parengti visai atsidėtų, ir tą *pirmaeilę kunigišką ir apaštališką pareigą* vykdydami, mokydami jaunuolius, kurdami krikščioniškas sąjungas, steigdami krikščioniškųjų studijų ratelius, panaudotų krikščioniškojo mokslo šaltinius. Ypač tegu aukštai stato ir savo auklėtinių labui uoliai tevirtuoja brangiausią tiek privatinio, tiek socialinio atnaujinimo priemonę, kurią Mūsų enciklikoje „*Mens nostra*“ nurodėme, dvasines rekolekcijas; toje enciklikoje ne tik suminėjome rekolekcijas įvairiems pasauliečiams, bet aiškiai nurodėme bei stipriai patarėme, kaip naudingiausias darbininkams, uždaras įstaigas rekolekcijoms atlikti: tose dvasios mokyklose išdirbami ne tik geri krikščionys, bet ir paruošiami tikri apaštalai kiekvienam gyvenimo reikalui bei uždegami Kristaus širdies ugnimi. Iš šios mokyklos, kaip apaštalai iš paskutinės vakariinės kambario Jeruzalėj, išeis tvirčiausiai apsišarvavę tikėjimu ir nenugalimu ištvermingumu bei atsparumu persekiojimo laikų įtakai, degą uolumu ir rūpesčiu plėsti Kristaus karalystę“.

„Dabar ypač reikalingi tokie tvirti Kristaus kareiviai, kurie dirbtų žmonių šeimai nuo gresiančio pražuvimo išgelbėti, į kurią patektų, jei, atmetus Evangelijos mokslą, būtų leista įsigalėti tai tvarkai, kuri mindžioja ne tik prigimtį, bet ir Dievo įstatymus“.

„Todėl nieko negalima palikti neišbandžius tokioms blogybėms nuo žmonių visuomenės nukreipti: čia turi koncentruotis visas mūsų darbas, visas sumanymas, į tai turi būti atkreiptos nepaliaujamos ir karštos maldos Dievui. Juk, Dievo malonei padedant, žmonių šeimos likimas yra mūsų rankose“.

Kunigas dėl savo kunigystės nepraranda nei pilietinių, nei tautinių teisių ir pareigų. Atvirkščiai, kunigystė jas stiprina ir sutelkia. Pati Bažnyčia tas pareigas nenuilsdama ragina pildyti, o teises gina, kai betkas kėsinaisi jas susiaurinti ar ir visai atimti. Bažnyčia savo ilgame gyvenime tokių pasikėsinimų matė daug. Mato jų ir dabar, gal net daugiau, negu anais senaisiais laikais. Nepaisydama sunkumų ir pavojų, jas visomis savo turimomis priemonėmis atsidėjusi gina. Prieš kunigų pilietinės teises paprastai kėsinaisi Bažnyčios priešai. Jie, pastatydami kunigus į vieną grupę su mažamečiais, kriminalistais ir bepročiais, jį nuginkluoja ir aprėžia jo pašaukimo veiklos vystymo galimybes. Ten, kur tokie aprėžimai buvo praveisti, kunigui pasilikdavo vieta tik bažnyčioje arba kalėjime. Tuo būdu sukliudoma ir Bažnyčios veikla. Tad jos kunigo pilietinių ir tautinių teisių išsaugojimu susirūpinimas ir gynimas visai suprantamas ir pagrįstas. Kur ir kada reikia tas kunigo teises ir pareigas tvarkyti, tai padaro pati Bažnyčia. Jos nurodytos kanonų teisės kodekse, teologijoje bei atskiruose Romos dekretų parėdymuose, o nekartą ir ad hoc išleidžiamuose patvarkymuose. Kunigas, kaip pilietis ir tautos narys, neginčijamai priklauso rinktinei visuomenės daliai. Tad visi Bažnyčios tokiu ar kitoku pavidalu tikintiesiems leidžiami pamokymai ar įsakymai pilietinių ir tautinių pareigų vykdymo reikalu kartu liečia ir kunigus. Tokių parėdymų kalbamu klausimu popiežiai yra nemaža paskelbę. Čia pateiksiu tik vieną popiežiaus Leono XIII enciklikos „Graves de communi“ ištrauką, kuri liečiamą klausimą aiškiai ir įtikinamai nušviečia.

„Ypač reikia įsigyti palankios pagalbos tųjų, — rašo Leonas XIII, — kurie dėl savo kilmės bei turto ir savo gabumų bei mokslo turi daugiau reikšmės visuomenėje.

Neturint tos paramos, vargu yra galima padaryti ką nors, kas būtų tikrai naudinga liaudies būviui pagerinti. Su-
prantama, kad kelias į minėtą tikslą bus juo trumpesnis
ir tikresnis, juo daugiau žymių piliečių prie to darbo pri-
sidės ir juo energingiau jie dirbs išvien. Iš kitos pusės
norime, kad tie piliečiai nemanytų, jog jie gali rūpintis
arba nesirūpinti silpnųjų likimu, bet žinotų, jog tai yra
jų pareiga, nes kiekvienas gyvena visuomenėje ne tik sa-
vo naudai, bet ir kitų gerovei, taip, kad, vieniems negalint
tam tikra dalimi prisidėti prie bendros gerovės, tai dary-
tų dosniau kiti, kurie gali. Kiek toji pareiga yra svarbi,
parodo pati reikšmė tų turtų, už kuriuos reikės reikiamai
atsakyti jų davėjui — Aukščiausiam. To paties rei-
kalauja ir gausingos nelaimės, kurios, nepavartojus laiku
tinkamų priemonių, kurią dieną virs didžiu pavojumi vi-
siems luomams; dėlto tad, kas vargstančiųjų žmonių rei-
kalais nesirūpina, tas kenkia sau ir visuomenei“.

„Visas čia reikalas eina apie visuomenės bei religijos
išlaikymą. Vieną ir kitą tinkamai išlaikyti turi būti šven-
ta pareiga visiems geriems žmonėms“.

Bažnyčios Galvos aiškūs ir jokių abejonių nekelią
žodžiai liečia ir kunigus, nes jie savo pašaukimu, savo
parengimu ganytojavimo pareigoms, savo iš Bažnyčios
gautu autoritetu turi daugiau reikšmės visuomenėje, negu
enciklikoje nurodyti kilmės ir turto žmonės.

Tą pačią mintį labai vaizdžiai ir įtikinančiai nusako
Dievo Tarnas arkivyskupas Jurgis Matulevičius. Jis, nu-
pasakojęs apie socialinių reformų reikalingumą vargs-
tančiųjų būviui pagerinti, pranašišškai įspėja valstybes ir
visuomenes tų reformų neatidėlioti, nes jei dabartinė būk-
lė „stovės vietoje, kaip ažuolas nepajudinama, revoliuci-
jos audra ją sulaužys ir parbloks“. Visą eilę tų nušlavi-

mų ir revoliucijų, su visomis skaudžiomis pasekmėmis, mes patys turėjome išgyventi ir pajusti.

Kai Leonas XIII viešai pasirodė su savo siūlomomis socialinėmis reformomis, net iš kaikurių katalikiškų sluoksnių susilaukė gana skaudžių priekaištų. Į visa tai jis atsakė trumpai: „Ko gi tad norite, ar kad darbo žmonės išduočiau socializmui ir revoliucijai?“ Ir, nieko nepaisydamas, savo pradėtą išganingą darbą varė toliau.

Tėvas marijonas dr. J. Vaišnora, išnagrinėjęs ark. Matulevičiaus mokslą apie darbininkų klausimą, padarė tokią visai teisingą ir tikslią, visiems gerai įsidėmėtiną išvadą: „Kunigo pašaukimas ir uždaviniai turi stovėti aukščiau paprastų tradicinių išskaičiavimų. *Kunigo rankos turi būti ten, kur labiausiai sopa, kur didžiausia žaizda*“. Neįduoti varguomenės socializmui ir revoliucijai yra kunigo pašaukimo pareiga ir sąžinės reikalavimas.

Kunigo visuomeninio darbo reikalingumą labai gražiai įrodė, vėliau tapęs vyskupu, kun. P. Būčys 1925 metais jo pravestose kunigams rekolekcijose. „Įvairios visuomeninio darbo rūšys, — teigia jis, — yra svarbios dėlto, kad jos rišasi su tiesioginiais pastoracijos darbais. Jeigu kunigas šiandien neves jaunuomenės draugijų, tai jas ves bedievybės platintojai. Jeigu kunigas nesakys prakalbų susirinkimuose, tas prakalbas sakys Kristaus priešai. Jeigu kunigas neorganizuos liaudies knygynėlių, tai perversmų tamsieji skelbėjai bruks liaudžiai savo agitacijos spaudinius. Visuomeninis darbas yra Evangelijos vykdymas, bet jį turime taip dirbti, kad jis padėtų tai Evangelijai plisti, nenustodami kantrybės, Kristaus mokslu visa perkratę, saugodamiesi nekatalikiškos įtakos ir nemažindami tiesioginių kunigo darbų“ (Tiesos Kelias, 1925 m., Nr. 9, psl. 339).

Kokia iš visa to, kas ligšiol pasakyta, seka galutinė išvada?

Aiškiai, tiksliai ir trumpai ją nusakė popiežius Pijus XI pirmiau minėtų „Ubi arcano Dei“ ir „Quadragesimo anno“ enciklikų žodžiais.

Visuomeninis darbas tais žodžiais „yra ypatinga ir šventa kunigų pareiga ir krikščioniškojo gyvenimo reikalavimas“. Jis yra „pirmeilė kunigiška ir apaštališka pareiga“.

KUNIGAS POLITIKOJE

Platesne prasme suprastas visuomeninis darbas turėtų apimti ir politikos sritį. Bet kadangi politika praktiskajame gyvenime yra įgavusi tam tikrą, dažnai skirtiną, veidą, kadangi ji žmonėse sukelia didesnių aistrų, negu betkuris kitas visuomeninis darbas, kadangi ji visuomenėje sukelia kietų tarpusavio kovų, kartais pasiekiančių net kruvinų revoliucijų formą, kadangi, toliau, visuomenėje apie politiką yra pasklidusi neteisinga ir žalinga pažiūra, kuri ypatingai sustiprėjo mūsų tarpe Lietuvos didžiųjų nelaimių metais, ypač išeivijoje, todėl politikai reikalinga skirti atskira vieta ir nustatyti jos santykį su kunigu, su kunigo pašaukimu ir kunigiškomis pareigomis.

Čia, be abejo, neteks kalbėti apie kunigo, kaip piliečio, politines teises, nes jos be įrodymų savaime yra aiškios, nors buvo ir yra kraštų, kur kunigas statomas greta kriminalistų, bepročių ir nepilnamečių, o politinės teisės jam įstatymais yra paneigiamos. Tokių tendencijų buvo pasireiškusių ir Lietuvoj nepriklausomybės pradžioje, net formuojant pirmąją atstatytos nepriklausomos Lietuvos vyriausybę. Žinomas teisininkas ir profesorius Petras Leonas savo — tuomet Santaros, dabar gi Ūkininkų partijos — vardu užsimojo kunigų teises politikoje, jei ne visai paneigti, tai bent gerokai susiaurinti. Tai buvo viena priežasčių, kodėl krikščionys demokratai, protesto ženklan, atsisakė dalyvauti pirmoje Voldemaro sudarytoje vyriausybėje. Man čia rūpi pagvildenti kitą

klausimą, ar kunigas, kaip sielų ganytojas, turi šalintis nuo visokios politinės veiklos ar, atvirkščiai, jis turi energingai ir vadovaujamai dalyvauti krašto politiniame gyvenime. Tiksliai šiam painiam ir slidžiam klausimui išaiškinti visų pirma reikalinga pabrėžti aiškų skirtumą tarp tikybinių ir dorinių pareigų, kurios turi būti griežtai pildomos ir politiniame gyvenime ir partijos politinėje veikloje.

* *

*

Ne tik pas mus, Lietuvoje, bet ir kituose Vakarų Europos kraštuose — Vokietijoje, Austrijoje, Prancūzijoje, Italijoje — pasitaikydavo ir pasitaiko tokių nesuprantamų ir nieku gyvu nepateisinamų reiškinių, kad geri, praktikuoją katalikai, net kasdien einą prie švenčiausiojo, rinkimų metu savo balsus atiduoda už tikėjimui ir Bažnyčiai aiškiai priešingas partijas. Suprantama, taip darydami, jie mano gerai darą. O taip mano todėl, jog neturi supratimo nei apie pasirinktąją Bažnyčiai priešišką partiją, nei apie politikos ryšį su tikėjimu ir dora, nei apie savo katalikiškąsias pareigas valstybės gyvenime, nei politikos atžvilgiu. Jie elgiasi tamsoje, apičiupa, nes apie tokius dalykus nei buvo skaitę, nei iš kitų girdėję. Pažinojau vieną inteligentę, šv. Sakramento Draugijos garbinimo pirmininkę, kuri balsuodavo už Bažnyčiai priešiškas partijas. Studijuodamas Lilyje, pažinojau vieną prancūzų parlamento narį, kuris šv. Jurgio bažnyčioje, kurioje aš anksti rytą laikydavau šv. Mišias, kasdien eidavo prie švenčiausiojo, o tuo tarpu priklausė radikalų socialistų partijai, kuri yra atkakli Bažnyčios priešininkė.

Jeigu ne tik metrikiniai, bet ir praktikuoją katalikai rinkimų dieną ramiausia sąžine savo balsus atiduoda už

mūsų tikėjimui ir Bažnyčiai priešiškas partijas, tai nereikia manyti, kad visi šie katalikai būtų už jas balsavę ir tuo atveju, jei būtų žinoję, jog, taip balsuodami, nusikalta prieš savo sąžinę ir prieš tikėjimą. Tokių rinkikų dauguma taip daro gera valia. Šitokia gera valia yra galima tik dėl to, kad daugelis katalikų neturi elementariausių žinių iš tos srities. Dėlto tokie katalikų balsavimai ir pralaimėjimai yra kaltinamasis aktas kunigams. Kodėl? Lengvai patys suprasime atsakę į šiuos klausimus: ar šitame reikale esame atlikę savo pareigas, ar su dieviškojo dekalogo lentomis rankose mūsų katalikiškai visuomenei buvome patarėjais, kelrodžiais, vadais ir politiniame gyvenime, ar sistematiškai mokėme tikinčiuosius apie jų tikybinę ir dorinę pareigą viešajame gyvenime? Katalikai nuolatos girdi tikybai priešiškai nusistačiusias partijas kalbant, jog politika rūpinasi tik grynai pasauliniais reikalais ir kad šioje srityje nei tikyba, nei Bažnyčia, nei popiežius su vyskupais neturi nieko pasakyti, o mažiausiai gi — klebonai ir vikarai. Ar sugriovėme jų šitą skleidžiamą klaidą ir melą ir ar parodėme katalikiškai visuomenei, kad politika rūpinasi ne tik grynai žemiškais reikalais, bet kad labai dažnai ji liečia ir sprendžia ir Bažnyčios, ir tikėjimo, ir doros reikalus bei klausimus? Ar išaiškinome katalikams, kad jie turi klausyti Bažnyčios, ir tik jos vienos, ir kada politiniame gyvenime jie yra nepriklausomi nuo Bažnyčios? Ar pasakėme tikintiesiems ir ar įrodėme, kad yra sąžinės pareiga dalyvauti viešajame ir ypatingai politiniame gyvenime, nes to reikalauja ir tikėjimo, ir Bažnyčios gerovė, ir saugumas? Juk ir aukščiausios žmonių vertybės yra reikalingos apsaugos ir gynimo. Ar pamokėme tikinčiuosius, kad nevalia, tik savo nuožiūra ir nusiteikimu vadovaujantis, dėtis prie bet kurios partijos ar organizacijos ir kad

čia ne didesnė ekonominė nauda turi nulemti? Šiame klausime lemiančios reikšmės turi turėti partijos ar organizacijos nusistatymas katalikų tikėjimo atžvilgiu. Ar išaiškinome katalikiškai visuomenei, kad dalyvavimas balsavime ir atidavimas balso už tikėjimui palankią partiją yra sąžinės pareiga, ir kad prisidėjimas prie tikėjimui priešiškos partijos yra sunki nuodėmė? Ar išaiškinome tikintiesiems prieštikybinių liberalizmo, socializmo ir komunizmo tikslus? O gal apie tai nutylėjome? Popiežiai pakartotinai yra pasmerkę šitas teorijas ir uždraudę katalikams dalyvauti partijose, kurios tomis teorijomis yra paremtos. Visų kraštų vyskupai savo ganytojiškuose laiškuose taip pat yra skelbę. O mes? Gal tuos Bažnyčios vadų ir mokytojų raštus padėjome į stalčius, jų mintis laikydami pasenusiomis? O gal dedamės sugebančiais geriau spręsti tuos pasmerktų sistemų santykius su krikščionyste, negu popiežius ir vyskupai? Argi nebuvo mūsų griežta pareiga, pasirinkus popiežių ir vyskupų pareiškimais, mums patikėtoms sieloms atsidėjus išaiškinti prieštikybinių partijų pažiūras, reikalavimus ir siekimus? Ar neužmiršome, kad mes, kunigai, savo pašaukimu esame įpareigoti būti žmonių mokytojais ir vadais visuose politinio gyvenimo, tikybiniuose ir doriniuose reikaluose ir kad už savo apsileidimą būsime atsakingi prieš Dievą, Bažnyčią ir mūsų globai pavestas žmonių sielas?

Tokius klausimus svarsto ir žymus Austrijos teologas, žinomas ne tik Austrijoje ir Vokietijoje, bet ir kituose kraštuose, čia gvildenamo klausimo gilus žinovas kun. dr. L. Koplelis. Jo studijos šiuo reikalu yra išverstos į daugelį kalbų. Jo studija mano čia liečiamu klausimu buvo tilpusi 1929 m. „Theologisch-praktische Quartalschrift“. Ją gana plačiai panaudoju šiame savo rašinyje. Ten jo iškeltieji klausimai duoda progos įsiti-

kinti ir prisipažinti, jog tikybinis ir dorinis žmonių švietimas, jų mokymas apie pareigas politiniame gyvenime reikalauja labai daug, o gal ir visko iš mūsų. Kieno sąskaiton tuos trūkumus tenka įrašyti? Be jokios abejonės, tik mūsų — kunigų.

Kiek iš tikrųjų tuo reikalu buvo pasakyta pamokslų ir paskaityta paskaitų? Pavartykime savo lietuvišką pamokslinę literatūrą ir kunigams skirtus žurnalus. Ar daug rasime kalbamo turinio raštų ir pamokslų? Jei tokie pamokslai ir buvo sakomi, tai tik šen bei ten rinkimų metu. Tiesa, labai dažnai jie buvo sakomi karštai. Bet jie buvo menkai parengiami ir veikė daugiau į klausytojų jausmus, negu į protą. Tokie pamokslai daugeliu atvejų susilaukdavo atvirksčių pasekų, negu kad norėta. Tuos klausimus ir kunigų seminarijos vadovėliai tik praeinomis užkabindavo, todėl kunigai iš seminarijų išeidavo į darbą be reikiamo pasirėngimo. Šiais laikais, kada pagaliau galutinai visa politinė galia perėjo į tautos rankas, reikalinga, kad šių pareigų tinkamas supratimas ir atlikimas būtų mokomas visu atsidėjimu ir pilnumu. Tokio aiškaus tikybinio ir dorinio orientavimo šiuo metu visuomenė yra labiau reikalinga, nes pasireiškia daugiau Bažnyčiai priešiškų partijų, kurios stengiasi suklaidinti tikinčiuosius, ypač visuomeniniais ir politiniais klausimais.

Manau, kad šie įvedamieji samprotavimai suteikia galimumo duoti atsakymą į klausimą, koks turi būti santykis tarp kunigo ir politikos.

Kada tik paliečiamos katalikų tikybinės bei dorinės pareigos viešajame, o ypatingai politiniame gyvenime, kada viešojo gyvenimo klausimai paliečia katalikų tikėjimo mokslą, krikščionišką dorą, dieviškas ir bažnytines teises, yra šventa katalikų kunigo pareiga, nuo kurios jo niekas negali atleisti, būti katalikiškai visuomenei patarėju, mokytoju ir vadu.

1948. III. 10 d. Pijus XII Romos klebonams ir gavėnios pamokslininkams pasakė savo tradicinę kalbą. Tarp kitų klausimų, jis palietė ir mūsų dabar gvildenamą, ir štai ką tuo reikalu pažymėjo: „Bažnyčia gyvena virš ir šalia politinių partijų, bet ji negali pasilikti abejinga ten, kur liečiama religija. Kai gyvenamasis momentas tiesioginiai liečia žemiškąją tvarką, Bažnyčia tą klausimą gali palikti spręsti politikos žmonėms. Tačiau kai parlamentas imasi spręsti žmogaus sielos klausimus, bažnytinė vyriausybė turi duoti tam tikrų nurodymų“.

Pijus XII nurodo ne tik kas darytina, bet ir kas nedarytina, kas vengtina. Jis savo 1947 m. Kalėdų išvakarėse pasakytoje kalboje pasauliui štai ką paskelbė: „Dezertyras ir išdavikas bus kiekvienas, kuris teiks medžiaginę paramą, savo pastangas, savo gabumus, savo pagalbą, savo balsą partijoms ar valdžioms, kurios neigia Dievą, kurios vietoje teisės stato jėgą, vietoje laisvės — grasinimus ir terorą, kurios iš melo, iš keliamos nesantaikos, iš minčių kiršinimo gaminasi savo politikos ginklus, kurie vidinę ir išorinę taiką padaro negalimu dalyku“.

Pijaus XI mokymu, „dalyvavimas politiniame gyvenime sutinka su socialinio gailestingumo ir meilės pareiga kad ir dėl to, jog kiekvienas pilietis privalo padėti siekti savo šalies bendrosios gerovės“.

Vyskupas Blanchetas, komentuojamas šiuos popiežiaus žodžius, rašo: „Kai kraštą ištinka rimti sunkumai ir pavojai, ši pareiga virsta neatidėliojama ir privaloma. Ši pareiga ne visus vienodu laipsniu įpareigoja, bet kiekvienas pilietis jos turi tam tikrą dalį.“

Kiekvieni rinkimai yra pavojaus sirena. Jie gali baigtis rimtais pavojais ir Bažnyčiai ir tėvynei. Jei dėl to kiekvienas pilietis įpareigojamas stoti į gynybos gretas, tai juo labiau įpareigojamas kunigas, kuris yra tų

paprastų piliečių vadas Bažnyčios reikalų gynyboje.

Italijoje kritus fašistiniam režimui, Konsistorijų Kongregacija pasaulio tikintiesiems paskelbė deklaraciją, kuria pavedama jiems balsuoti už tokius kandidatus ar kandidatų sąrašus, „dėl kurių turima tikrumo, kad jie gerbs ir gins Dievo įstatymų laikymąsi ir religijos bei Bažnyčios teises viešame ir privačiame gyvenime“.

Seinų vyskupijos kapitulos ir dekanų konferencija, įvykusi 1925. IX. 10 d. Marijampolėje, čia gvildenamu klausimu padarė tokį sprendimą:

„Artinantis rinkimams į seimą vietos kunigai privalo ir privačiai ir viešai bažnyčioje raginti katalikiškas organizacijas prie uolaus tam reikalui ruošimosi, ir pakartotinai iš sakyklos aiškinti ir priminti tris kiekvieno kataliko ir kiekvienos katalikės priedermes, būtent:

1. Kad visi pilnamečiai katalikai ir katalikės būtų savo laiku įtraukti į balsuotojų sąrašus;

2. Kad visi aliai vienas katalikai ir katalikės, kurie turi teisės balsuoti, stotų į rinkimus, ir

3. Kad kiekvienas katalikas ir katalikė duotų savo balsą tik už katalikų sąrašus, kuriuose bus pažymėtos pavardės žmonių dorų, sąžiningų ir nusimanančių valstybės reikaluose“.

Šį konferencijos sprendimą vysk. A. Karosas patvirtino ir 1925. IX. 17 d. aplinkraščiu Nr. 1380 įsakė „vyskupijos kunigijai, nedarant išimties nė vienai parapijai“, vykdyti (Tiesos Kelias, 1925 m. Nr. 9).

Tai tik vienas kitas Bažnyčios vairuotojų parėdymas politikos klausimu. Bet ir jie aiškiai paliečia kunigą ganytoją ir kunigą pamokslininką. Tie parėdymai be kunigo negali būti įgyvendinti. Jis įpareigotas juos skelbti ir vadovauti jų įgyvendinimui. Jie duoda kunigui privalomo darbo ir bažnyčios sakykloje ir už bažnyčios sienų.

Gražiai ir teisingai tuo reikalu rašo kardinolas Her-genroetheris: „Kai politikoje pasireiškia pastangos ir faktai, kurie paliečia Bažnyčiai pavestąsias tikėjimo ir doros tiesas, o sielų gerovę stato pavojun, kai politika ir įstatymdavystė priešinasi Bažnyčios skelbiamiems dės-niams, siaurina jos teises, tai Bažnyčia turi susirūpinti politika. Tada ji turi laisvai, išpėjamai ir pamokančiai prabilti. Tada jos atstovai, kunigai, negali likti tarsi ko-kiais nebyliais šunimis, kurie nenori loti. Tada clama ne cesses (Iz. 58, 1), tada insta opportune, importune (II Tim. 4, 2), tada tinka šie šv. Ambraziejaus žodžiai: „Non est sacerdotale, quod sentiant, non dicere. Nihil in sa-cerdote tam periculose apud Deum, tam turpe apud homi-nes, quam quod sentiat, non libere denuntiare“ (ap. 46 ad Theados).

Šitą savo pareigą, būti tikėjimo ir doros vadu kata-likų visuomenei ir politiniame gyvenime, kunigas gali atlikti pamokydamas tikinčiuosius apie jų dorines parei-gas viešajame gyvenime, apie politinių partijų tikėjimui priešiškus tikslus bei reikalavimus, ir kaip tikintieji turi elgtis visais klausimais, kurie paliečia tikėjimo reikalų sri-tį. Šitas tikybinio aiškinimo ir orientavimo darbas, jei kunigas nori išvengti apkaltinimo už daugelio katalikų klaidinimą, dezorientaciją ir klaidžiojimus politiniame gy-venime, turi būti atliekamas žymiai rimčiau, intensyviau ir sėkmingiau, negu iki šiol daugelio buvo daroma.

Kur toks katalikų visuomenės mokymo darbas turi būti atliekamas?

Kadangi mokoma tikėjimo tiesų, dorinių pareigų, aiškinama tikėjimui priešiški politinių partijų tikslai, ka-dangi kunigas tikėjimo tiesas ir doros dėsnius skelbia bažnyčioje iš sakyklos, tai, suprantama, katalikų moky-mas apie tikybinės bei dorines pareigas politiniame gyve-

nime savaime priklauso sakyklai. Tai ne politika iš sakyklos, bet skelbimas tų tikėjimo tiesų ir dorinių dėsnių, pagal kuriuos katalikas privalo elgtis doriniame gyvenime. Lygiai kaip kunigas iš sakyklos skelbia dorines vaikų pareigas tėvų atžvilgiu, tarnų — savo šeimininkų, valdinių — jų viršininkų, piliečių — valstybės atžvilgiu, arba atvirkščiai, taip lygiai jis privalo kalbėti ir apie dorinius dėsnius, kurie turi saistyti kataliką atliekant savo pareigą rinkimuose, organizuojant ar prisidedant prie politinių partijų ar organizacijų, dalyvaujant visuomeniniame ar politiniame gyvenime ir pan. Kaip kunigas iš sakyklos privalo kreipti tikinčiųjų dėmesį į visus pavojus, kurie grėsia tikėjimui bei dorai, taip jis iš tos pačios sakyklos privalo prabilti ir tuo atveju, jei kas, prisidengęs partijos ar kokios teorijos skraiste, stengiasi įbrukti ir paskleisti klaidingas pažiūras prieš katalikų tikėjimą ar pasirausti po to tikėjimo ir doros pamatais.

Čia pareikštos pažiūros ir reikalavimai neprieštarauja Bažnyčios potvarkiams. Jie yra visai su jais suderinti. Benediktas XV enciklika „*Humani generis*“ visiems pamokslininkams draudžia sakykloje nagrinėti politinius klausimus. „*Concionatoribus omnibus de re politica in ecclesiis agere omnino et absolute sit vetitum*“, rašoma joje. Šitie Benedikto XV žodžiai kunigams duoda progos, nenorintiems kalbamos pareigos atlikti, dėl savo elgesio teisintis, o nenorintiems bažnyčioje girdėti pamokslų politiniais klausimais priekaištauti, kad kunigai neklausą popiežių įsakymų. Bet tai yra nieku nepagrįsta priekabė. Kaip reikia suprasti šis Benedikto XV draudimas? Jis liečia tik grynus politinius klausimus, bet ne tikybinės tiesas bei pareigas, kurios ir politiniame gyvenime privalo būti paisomos bei pildomos.

1927. X. 27 homiletikos kursuose Miunchene kardi-

nolas Faulhaberis buvo paklaustas, ar politika sakykloje yra absoliučiai uždrausta. Jis atsakė, jog minėti enciklikoje „Humani generis“ žodžiai reikia taip suprasti: „Tikroji politika, būtent partiniai politiniai klausimai, negali būti liečiami sakykloje. Bet klausimai, kurie nors ir turi politinio pobūdžio, bet savo esmėje yra doriniai ar socialiniai bei etiniai klausimai, lygiai visi kiti etikos mokslo klausimai, turi būti pamoksluose nagrinėjami. Klasiškas tų klausimų pavyzdys yra mokykla. Yra žinoma, kad mokyklos klausimas turi ir mokyklinės politikos pusę; bet klausimas, ar vaikai turi būti auklėjami konfesinėje mokykloje ar ne, mums yra ne politikos klausimas, o tik reikalavimas įgyvendinti bažnytinę teisę ir pagrindines viešosios doros normas. Mes čia ne tik galim, bet privalom prisidėti prie viešosios doros pakėlimo. Kaip žmonių vadas doros klausimais, kunigas turi teisę ir pareigą iš sakyklos parapijai aiškinti Bažnyčios reikalavimus tokiose srityse“.

Tie patys homiletikos kursai kalbamu klausimu nustatė pamokslams gaires. Jos yra paimtos iš 1924 m. Miunsterio vyskupijos sinodo nuostatų. „Partinei politikai, kaip tokiui, ne vieta sakykloje, — skelbia tie nuostatai, — bet čia turi būti išmintingai išaiškinti krikščionybės principai apie religiją, Bažnyčią, valstybę, nacionalizmą, tėvynės meilę, tautų bendravimą, mokyklą, jungtuves, šeimą, viešąją gyvenimą; turi būti nurodyta tų principų reikšmė tautų laimei ir gerovei“.

Dėl pamokslų apie socialistų antitikiškumą, sinodo pasisakyta sekančiai: „Socialistinė pasaulėžiūra, savo pagrindais bei dėsniais, yra didžioji mūsų laikų klaida, nes ji neigia pagrindines dogmas ir doros dėsnius. Dėlto galima ir reikia ją nagrinėti laikui pritaikintuose pamoksluose, ir tatau negatyviai (atmetant jų prieškrikščio-

nišką materialistinę mokslą) ir pozityviai (dėstant ramiai ir aiškiai socializmui priešingas katalikiškąsias tiesas). Tuo būdu ji atmetama ne dėl partinės politikos, bet dėl jos principų, priešingų religijai ir dorai. Tuose pamoksluose į polemiką nesileidžiama“.

Ir visas Vokietijos episkopatas savo išleistuose nurodymuose pabrėžia, kaip elgtis su katalikais, kurie priklauso prieštikiybinėms partijoms. Tinkamu būdu, tinkamu laiku ir tinkamoje vietoje, žodžiu ir raštu, iš sakyklos ir planingu auklėjimu organizacijose, spaudoje ir privačiai tikinčiuosius reikia mokyti apie socialistų, masonų ir kitų panašių organizacijų antitikiybiškumą.

Panašius nurodymus duoda ir vyskupijos sinodas Šveicarijoje (Sitten) 1926. IX. 18 d. Skyriuje „Kunigas ir politika“ sakoma: „In rebus politicis sacerdos prudenter se gerat: ideo nec rebus publicis, quae cum religione nullo modo cohaerent, nec disceptationibus factionum mere politicis sese immisceat neque in concionibus res politicas tractet, nisi agatur de veritatibus et principiis, quae in rebus publicis observari debent“.

Bet kaikas gali pasakyti, kad priešas tuojau ims kalbėti ir rašyti apie sakyklos išnaudojimą politikai ir sukelis agitaciją prieš kleboną ar vikarą. Taip. Abejones nėra. Bet tai jam bus padaryti sunkiau, jei kunigas dalyką tinkamai nagrinės tikiybiniu požiūriu ir vengs pasukimų į grynai politinę sritį. Kunigas užbėgs už akių galimam kiršinimui ir iškraipymui, aiškiai parodydamas tikintiesiems, kad, kalbant apie kataliko tikiybines ir doringas pareigas viešajame gyvenime, turima reikalo tik su grynai religiniais dalykais, kurie liesti iš sakyklos yra teisėta, teisinga ir privalu. Visai teisingai pastebi jau anksčiau minėtos Vokietijos vyskupų direktyvos: „Nurodant, kad tikėjimo ir krikščioniškos doros, katalikiško

auklėjimo ir šeimos skaistumo, katalikiškos pasaulėžiūros, krikščioniškojo kultūros bei pašaukimo supratimo gynimas, autoriteto ir Dievo leistos tvarkos, ypatingai visuose žmogaus gyvenimo aukštesniuose siekimuose, antgamtinio pobūdžio apsaugojimas bei teisingumo ir meilės pareigų gynimas yra vienintelis Bažnyčios poziciją nulemiantis pagrindas; ir priekaištas, jog Bažnyčia išnaudojanti savo autoritetą politinių partijų interesams, bus savaime atmušamas“.

Pagaliau baimė, kad tokie pamokymai bus apšaukti kaip sakyklos išnaudojimas politikai, neprivalo mus su-laikyti nuo kalbėjimo iš šventos vietos apie šį reikalą. Juk kas yra religinis reikalas ir kas juo nėra, turi nustatyti ne socialistų ar laicistų laikraščiai bei tų partijų nariai, o pati Bažnyčia. Jei iš sakyklos tesirūpintumėm kalbėti tik apie tai, ką jie malonėtų laikyti religiniais dalykais, labai greitai pasijustume beturį visai uždarytas burnas.

Yra viena aplinkybė, kada kunigas neturi iš sakyklos liesti politinio gyvenimo religinių bei dorinių pareigų, būtent tada, kai politinio įsisiūbavimo bangos yra taip aukš-tai iškilusios, protai taip įkaitinti ir supykinti, jog pamokymas bažnyčioje, sprendžiant iš visų apystovų, neatneš-tų jokios naudos, o, priešingai, tik daugiau žalos padary-tų. Tokiomis aplinkybėmis kunigas sakykloje patylės tik dėl to, kad išmintis liepia vengti skelbti tokius klausimu-s tada, kai jie daugiau kenkia, negu padeda.

Vieno aiškinimo bažnyčioje nepakanka. Jis turi būti atliekamas ir už bažnyčios sienų: draugijose, susirinkimuose, dienraščiuose ir savaitraščiuose, lapeliuose, auklė-jant patikimus asmenis. Galų gale yra antraeilis dalykas, kur ir kaip bus vykdomas katalikų doriniai religinis orientavimas viešojo gyvenimo klausimais. Svarbu, kad tai būtų daroma. Katalikai turi žinoti, kaip pagal jų tikė-

jimo nuostatus jie turi elgtis politiniame gyvenime. Ir visai nėra svarbu, kuriuo būdu tas žinojimas jiems bus suteiktas.

Kada toks pamokymas reikia teikti? Tik ne vieną kartą ir ne prieš rinkimų dieną. Kodėl? Dėlto, kad tokiu metu galvos esti jau taip įkaitintos, politinės aistros taip atpalaiduotos, jog bažnyčios lankytojai, didele dalimi arba ir visiškai, nėra linkę ramiai klausyti ir noriai priimti tokį pamokymą. Be to, prieštykinėms partijoms būtų duota gera priekabė, su teisybės regimybe, sakyti, jog nuo paskutinių rinkimų kunigai niekada nerado reikalo kalbėti apie tariamas katalikų dorines bei religines pareigas politiniame gyvenime. Tik dabar, kai artinasi rinkimai, jie staiga išeina su šitomis pareigomis — aiškus įrodymas, jog tai nėra susirūpinimas sielų išganymu, bet tik krikščionių demokratų partijos laimėjimu, kad jai daugiau balsų prižvegotų.

Doriniai - tikiybinių pareigų politiniame gyvenime aiškinimas turi būti atliekamas gerokai prieš rinkimus. Lengviausiai ir sėkmingiausiai tokie paaiškinimai galėtų būt daromi vyskupų ganytojiškų laiškų pavidale bei jų išaiškinimo metu žmonėms. Paprastai viso pasaulio vyskupai, neišskiriant ir Lietuvos, kiekvienas savo vyskupijai arba ir visai bažnytinei provincijai kartu savo ganytojiškuose laiškuose aiškiai, įtikinančiai ir galimai išsamiau išdėsto katalikų religines bei dorines pareigas politiniame gyvenime. Parapijų kunigai, turėdami tokį tekstą ir autentišką pareigų formulavimą, galėtų pasiremti vyskupų autoritetu ir tuo būdu kiek apsisaugoti nuo priekaišto, jog sakykla išnaudojama politiniams tikslams. Tuos laiškus galėtų panaudoti ir savo pamokslams. Bet jeigu kuris vyskupas dėl kurių nors priežasčių tokio laiško ir nepaskelbtų, toji aplinkybė kunigo neatpalaiduoja nuo šios pareigos atlikimo.

Jei norima, kad šios pareigos katalikiškajai visuomenei gerai taptų žinomos, kad jos taptų jų kūnu ir krauju, jas reikia aiškinti, įrodinėti, kelti pakartotinai. Kaip yra negana vieną kartą išklaudyti paskaitos apie dalyką, kurį norima gerai žinoti, taip lygiai nepakanka vieno pamokslu, kad visi klausytojai būtų įtikinančiai pamokyti apie jų pareigas politiniame gyvenime. Apie jas reikia pakartotinai kalbėti ir nurodinėti, iki jos pilnai prigis, iki bus pakankamai pažintos, suprantamos ir vykdomos.

Palyginti yra lengva nustatyti kunigo poziciją viešajame gyvenime, ypač katalikų tikybiniai - dorinių uždavinių bei pareigų atžvilgiu. Jei jis tikrai nori būti jam patikėtų žmonių ganytoju, tai privalo pasakyti saviesiems, kaip Jėzaus Kristaus tikėjimas liepia elgtis politiškajame gyvenime, kokie pavojai iš čia gresia žmonių tikėjimui ir dorai ir iš kur tie pavojai ateina. Jis nustotų buvęs savo žmonių ganytoju ir taptų nesąžiningu samdiniu, jei tylėtų tuo metu, kai politinės partijos ar ūkiškos organizacijos grasina sugriauti katalikų tikėjimą ir dorą. Tuo atveju tylėjimas būtų lygus nusikaltimui. Čia kalbėti ganytojui yra šventa pareiga.

Nepalyginamai sunkesnis dalykas nustatyti kunigo santykius su partijų politine veikla, organizaciniu ir agitaciniu darbu už tam tikrą partiją. Pabrėžiu, kad čia kalbama ne apie kunigo teisę prisidėti prie tos ar kitos partijos. Savaime aišku, kad kunigas turi teisę prisidėti prie partijos, kuri yra tikėjimui palanki, kuri tikėjimo ir bendruose reikaluose yra pasiryžusi gerbti Bažnyčios teises. Prieštikiybėje arba neutralioje partijoje kunigui ne vieta. Jei krikščioniškoji dora eiliniam katalikui draudžia

dėtis prie tokių partijų, tai katalikų kunigui juo labiau nederia taip daryti.

Bet ne apie kunigo teisę dėtis prie krikščioniškos partijos čia kalbama; klausimas liečia kunigą, kaip sielų ganytoją. Ar kunigas, kaip sielų ganytojas, gali dalyvauti ir politiniame veikime, ar, dėl rūpesčių sielos reikalais, jis turi atsisakyti nuo bet kurios politinės veiklos? Kad šis klausimas būtų aiškesnis, pvz. paimkime kleboną, turintį parapiją mieste, kuriame nors pramonės centre arba kaime. Ar jis turi, kaip sielų ganytojas, ne tik nesi-dėti prie priestikybinės partijos ir šalintis net tikėjimui palankios, vadinasi, nesidėti nei prie krikščionių demo-kratų, nei prie kitos krikščioniškos partijos, kad tuo būdu galėtų parodyti, jog jis yra visų parapiečių ganytojas, o ne vienos kurios politinės grupės? Tokiu argumentu, vi-sai nepateisinamai, ne vienas kunigas grindžia savo nesi-dėjimą prie krikščioniškų partijų veiklos, nors jo gyveni-mo sąlygos ir nekliudytų tai daryti. O gal kunigas atvi-rai turi rodytis esąs narys savo krašto katalikų politinės partijos? Ar jis turi, kaip sielų ganytojas, nesirūpinti savo parapiečių pasiskirstymu į partijas, ar jis turi savo parapijoje leisti veikti tiek tikybinėms, tiek ir priestiky-binėms politinėms partijoms, neparemdamas pirmųjų ir nesipriešindamas antrosioms, kad kartais nepasirodytų politiniu priešu ir partijos žmogumi? Ar jis turi ramiai žiūrėti į jo parapijoje vykstančius priestikybinių partijų politinius susirinkimus, narių pritraukimą, skyrių steigi-mą, kaip ir į panašius krikščioniškųjų partijų darbus, viešai nerodydamas prieštaravimo pirmosioms nei prita-rimo antrosioms? O gal jis, kaip sielų ganytojas, turi įtempti visas savo jėgas, kad jo parapiečiai nepatektų priestikybinių partijų įtakon? Siekdamas šio tikslo, gal jis privalo steigti, žinoma, kur tokios nėra, krikščioniškos

partijos skyrių arba visomis jėgomis paremti jau veikiančią krikščionišką politinę partiją, kad ji apimtų visus jo parapijoje gyvenančius ir katalikiškai galvojančius katalikus? Ar jis, kaip sielų ganytojas, gali ir turi savo parapiečius organizuoti politiniu atžvilgiu vienoje krikščioniškoje partijoje, rinkti tam reikalui tinkamus ir patikimus žmones, juos lavinti jų pagalba ir per juos varyti politinę akciją ir vesti kovą su prieštikiškinėmis partijomis bei jų veikimu?

Noriu tikėti, kad pats klausimo pastatymas yra aiškus ir pakankamai aptartas. O koks turi būti atsakymas? Lyg ir norėtusi pasakyti, kad klausimą pastatyti, jau reiškia jį atsakyti. Bet čia nereikia per daug greitai daryti sprendimo.

Jei norima dėsnių atžvilgiu rasti teisingą sielų ganytojo pažiūrą į politinių partijų veiklą, tai iš pat pradžios reikia skirti nenormalius, išimtinus parapinius ir politinius santykius nuo tų, kurie yra laikomi paprastais ir normaliais. Savaime aišku, kad sielų ganytojo padėti politinės veiklos atžvilgiu negalima nustatinėti pagal nenormalumus, pagal išimtis, bet tik išeinant iš to, kas laikoma normaliu dalyku.

Į tai atsižvelgiant, šiuos nuostatus reikia laikyti privalomais kunigui jo veikloje politinių partijų atžvilgiu.

Visų pirma, kur klebonas ir vikarai yra tiek užimti tiesioginiais pastoraciniais darbais bei pareigomis, jog tik apleisdami pastoracijos darbus tegalėtų išvystyti ir partijos politinę veiklą, tai jie turi nesiimti pastarosios. Jų pagrindinė pareiga yra tiesioginė pastoracija. Lietuvoje tokių kliūčių nedaug kur tegalėjo būti.

Tačiau jei tokiais atvejais kunigas atsisakytų nuo politinės veiklos partijoje, tai taip galėtų pasielgti tik dėl to, kad tokiam darbui nebelieka nei laiko, nei galimumo,

bet nieku gyvu ne dėl to, kad sielų ganytojo pašaukimas ir politinis veikimas iš esmės nesiderintų, ar kad politinis sielų ganytojo veikimas ką nors piktintų, ar kad jis, kaip partijos žmogus, savo pastoracijai kenktų ir darytų ją negalima, ar kad tokia savo veikla jis nustotų visiems savo parapičiams buvęs lygus ganytojas ir tėvas.

Jei kunigas, apkrautas tiesioginiais darbais, pagristai gali ir turi atsisakyti nuo politinės veiklos, nes sielų aptarnavimas to iš jo reikalauja, tai jis niekada negali save atpalaiduoti nuo pareigos religijos ir doros atžvilgiu orientuoti savo parapičius visuose viešojo gyvenimo reikaluose. Jokia, kad ir didžiausia, kunigų stoka, joks, kad ir didžiausias, parapijos plotas negali jo atleisti nuo pareigų jo ganytojiškai globai pavestiems tikintiesiems pasakyti, kokių dorinių pareigų jie turi politiniame gyvenime, ko iš jų reikalauja jų tikėjimas ir dieviškieji doros įstatymai jiems stojant į draugijas, į profesines sąjungas ir politines partijas, einant balsuoti ir pan. *Šitoks pamokymas yra pastoracija, ir tai tiesioginiausia pastoracija*, nes daugeliui tos pareigos yra lemiantis dalykas jų tikėjimui ar netikėjimui, jų doriniam susivaldymui ar doriniam puolimui, galutiniam išganymui ar pražuvimui. Nuo to priklauso ir daug gero arba blogo Bažnyčiai ir valstybei. Jei visi kunigai visur ir visada sąžiningai būtų to mokę, gal dabar daug kur nebūtų taip bloga, kaip kad iš tikrųjų yra.

Jei politinės aistros yra taip sukilusios, o politinė kova vedama nepažabotai ir su tokiu įkarščiu, jog atskirų partijų politiniai šalininkai vienas kitą laiko ne tik idėjiniais, bet ir asmeniniais priešais ir kovoja vieni prieš kitus su didele neapykanta, tai pati išmintis sielų ganytojui liepia susilaikyti nuo betkokio politinio veikimo nors tol, kol šitoks politinis karštis atslugs. Čia kalbama tik apie

tarpusavio krikščioniškų partijų politinę kovą, kur, nelaimei, jų yra daugiau negu viena. Tokia kitų partijų kova šios kliūtis nesudaro.

Ar sielų ganytojas, esant tokioms apystovoms, turi sudėtomis rankomis žiūrėti į politinę kovą ir ramia sąžine leisti politiniam kiršinimui eiti savais keliais? Anaip-tol! Jis nebūtų Kristaus kunigas, jei visomis priemonėmis nesistengtų, ką jam teikia pastoracinė išmintis ir sielų meilė, nutildyti neapykantos kupinas politines aistras. Visų pirma, jis turi stengtis asmenišką priešišumą paversti tik politiniu priešišku, kad politinė kova būtų vedama be asmeniškos neapykantos, tik grynoje politinių reikalų srityje. Tai, žinoma, pareikalaus nemaža darbo ir rūpesčių. Bet šitas darbas yra vertas prakaito ir labai naudingas.

Dėlto kunigas, kaip sielų ganytojas, visų pirma turi rūpintis savo tikinčiųjų tikrąja religine ir dorine orientacija, nes niekur jie jos taip greitai nenustoja, kaip tokia-me politinių kovų sąmyšyje. Kunigas parodytų neturėjimą atsakomingumo jausmo, jei tokio sąmyšio ir pavojaus metu jis savo parapičius paliktų vienus ir tylėdamas žiūrėtų į tokius pražūtingus reiškinius. Su išmintimi, dideliu taktu, bet kartu ir visiškai aiškiai bei tiksliai, jis turi savo tikintiesiems, tinkamoje vietoje ir tinkamu laiku, pasakyti, ko tikėjimas ir dora bei Bažnyčia iš jų reikalauja politiniame gyvenime. Jis tada galės tikėtis, kad politinė kova palengva įgaus ramesnes formas ir bus vedama taip, kaip katalikams tinka. Bet dar kartą pakartuju, kad mokymas turi būti teikiamas grynai tikybiniais sumetimais, be jokios politinių partijų tendencijos. Jei čia paminėtu atveju pasisakyčiau už kunigo susilaikymą nuo viešos politinių partijų veiklos, tai ir vėl ne dėl to, kad politika ir pastoracija būtų du savaime nesuderinami dalykai, bet

tik dėl to, kad minėtose sąlygose politinė kova iškrypo į tokias nenormalias ir ekscesyvinės formas, jog, joje dalyvaujant, būtų galima skaudžiai pakenkti pastoraciniam veikimui, jei iš viso tokiomis sąlygomis jis dar būtų galimas.

Kai yra dvi ar kelios partijos, kurių programoms bei veikimui religijos ir doros atžvilgiu nieko negalima prikišti, tai sielų ganytojas negali stoti už vieną, tuo pačiu pasisakant prieš kitas, bet turi visas lygiai traktuoti. Kadangi katalikų susiskaldymas į kelias politines partijas yra labai žalingas ne tik katalikų reikalams valstybėje, bet dažnai ir pačiai valstybei, tai kunigo pagrindinis siekimas turi būti sujungti visas katalikų partijas į vieną. Jeigu tas kilnus ir labai naudingas tikslas jam nepavyktų pasiekti, tai turi stengtis jų neprileisti prie tarpusavio kovų.

Reikia pasakyti, kad sielų ganytojas, kaip toks, partijos kūrimą ir jos veikimą turi vertinti tik iš tikybinio matymo punkto. Jei kuri partija klauso Bažnyčios grynai tikybiniuose bei mišriuose reikaluose (*res mixtae*), gina tikybos ir Bažnyčios teises bei reikalavimus viešajame gyvenime, jei ir kiti jos programos punktai yra suderinti su katalikų tikėjimu ir krikščioniška etika, tai tokia partija yra tvarkoje Bažnyčios atžvilgiu; ji yra katalikiška partija.

Jei esama kelių partijų, kurios turi lygiai tvarkingus santykius su Bažnyčia ir jos reikalavimais ir kurios tik grynai pasauliniais, grynai žemiškais, grynai politiniais klausimais užima skirtingas pozicijas, tai kiekviena tokių partijų turi lygių teisių į savo sielos ganytoją, jei ne į palankumą, tai bent į neutralumą. Tačiau tai nekliudo jam būti pasirinktos partijos nariu. Kunigo pastangos labiausiai turi būti nukreiptos tam, kad sutrukdytų broližudišką

kovą tarp krikščioniškų partijų, bet negaivintų ginčo tarp jų arba jau esamam nesutikimui neleistų didėti. Juk krikščioniškos partijos uždavinys yra kovoti ir varžytis su nekrikščioniškomis ir priešiškybinėmis partijomis, bet ne vesti kovą prieš tokią pat kitą krikščionišką partiją. Todėl nieko nėra blogesnio ir kenksmingesnio, kaip kova savųjų tarpe, kuri taip iškrikdo, supykdo, taip daug šiaip jau gerų jėgų paraližuoja, atšaldo, atstumia labiausiai pasiaukojančius žmones, juose sukeldama pasibaurėjimo negarbingomis rietenomis ir ginčais savųjų tarpe.

Kunigas turi stengtis, kad katalikai ir politikoje vieningi būtų. Visada liks idealu, kad vieno krašto, vienos valstybės katalikai burtųsi į vieną politinę partiją, nes tada jų jėga darosi nepalyginamai didesnė; tikėjimas ir dora gali būti nepalyginamai sėkmingiau ginami tada, kai visi katalikai vieningai veikia, negu kad jie gali tai atlikti susiskirstę į dvi ar kelias partijas. Jei šito idealo negalima realizuoti, tai bent reikia visomis jėgomis stengtis, kad giminingos organizacijos vengtų tarpusavio kovų ir petys į petį drauge stotų prieš antitikybines partijas.

Kur yra pakankamai pasauliečių, sugebančių ir norinčių politinės partijos aparatą sudaryti bei jį vesti, kunigas gali jiems palikti pirmaujančias ir vadovaujančias vietas. Jisai gali sau pasilikti dvasios vado pareigas, o politiniuose reikaluose gali padėti savo patarimais ir patarnavimais.

Šios taisyklės pagrindas yra aiškus. Ką katalikai pasauliečiai gali patys padaryti, tedaro. Kai partijos organizacija yra jų pačių kūrinys, tai jie rodo ir daugiau noro rūpintis jos plėtimu bei reikalais ir dirba su didesniu uolumu bei didesniu pasiaukojimu.

* *

*

Tačiau pradžioje pastatytas klausimas dar laukia tiesioginio ir principinio sprendimo, būtent, ar politinis veikimas yra suderinamas su sielų ganytojo pašaukimu ar ne. Šio klausimo be atsakymo palikti negalima dėl to, kad atsakymas į jį turi pagrindinės reikšmės ir neišvengiamai paveiks klausimo sprendimą, kaip kunigas turi elgtis konkrečiais politiniais atvejais. Be to, šis klausimas nėra tik teoretinis ar mokslinis, bet labai dažnai virsta praktišku ir aktuali.

Imkime kurią nors parapiją, kurioje jau įsikūrė ar rengiasi įsikurti prieškrikščioniškos partijos, kai tuo tarpu krikščioniškos partijos skyriaus dar nėra, nes vieni iš pasauliečių katalikų neturi laiko ar galimumo, kitiems trūksta sugebėjimo įkurti ir vesti krikščioniškos partijos organizavimą, o dar kitiems net ir geros valios stinga. Ir jei tuo atveju kunigas neįsikiša į reikalą, tai parapija lieka be krikščioniškos partijos arba ji lieka be reikšmės. O tuo tarpu klebonas ar vikaras lengvai su pasisekimu galėtų suburti savo parapičius krikščioniškoje partijoje. Ar jis gali ir turi, nepaisydamas savo, kaip sielų ganytojo, pozicijos, imti į savo rankas parapijos politinį organizavimą? Atsakymas į šį klausimą priklauso nuo pažiūros, ar politinis veikimas yra suderinamas su kunigo pašaukimu. Jei taip, tai kunigas gali ir turi ką tik paminėtu atveju imtis savo parapičių politinio organizavimo, net nelaukdamas priešiškų partijų įsikūrimo. Bet jei tai nesusiderinama su kunigo pašaukimu, tai tokiu atveju, net aukščiau paminėtu, jis neprivalo užsiimti partiniu darbu.

Kuris atsakymas šiuo atveju gali būti tikras? Kur yra būtina katalikų politinė organizacija, o katalikai pasauliečiai jos neįkuria, nes jiems trūksta ar tai sugebėjimo ar geros valios, ten kunigas, kaip kunigas, turi imtis to darbo, žinoma, jei tiesioginiai pastoracijos darbai

iš jo neatima viso laiko; nors pastaroji galimybė dažniausiai egzistuoja tik teorijoje.

Nereikia nė įrodinėti, kad kunigas, kaip kunigas, negali ramiai žiūrėti, kaip priestikybinės partijos skverbiasi į jo parapiją ir stengiasi parapiečius telkti į jas. Kunigas turi imtis visų leistinių ir galimų priemonių krikščioniškai partijai įkurti. Juk čia eina reikalas apie Bažnyčios ir sielų gerovę. Jei katalikai pasidaro priestikybinių partijų nariais, tai labai dažnai netenka ir savo tikėjimo, ar, mažiausiai, jau gresia toks pavojus. Kitaip ir būti negali. Kas į tokias partijas dedasi, tas palengvina pasisavinti jų idėjas, skaito jų spaudą, laikraščius, lanko jų susirinkimus, girdi ir skaito iškraipymus, puolimus prieš katalikų tikėjimą. Taigi būtų tiesiog stebuklas, jei jo tikėjimas liktų nepajudintas ir ryšiai su Bažnyčia nesusilpnėtų.

Ir net jei toks stebuklas atsitiktų, ir katalikai, dalyvaudami priestikybinese partijose, savo tikybiniam bei doriniam gyvenimui jokios žalos neturėtų, nors tai yra tik svaja, tai ir tuomet kunigas visomis jėgomis turėtų stengtis sulaikyti katalikus nuo stojimo į tokias partijas. To kietai reikalauja Bažnyčios meilė ir jos gynimo reikalas. Juk katalikų stojimas į tokias partijas, jų balsai ir mokesčiai partijos naudai, žymiai padidina priestikybinių partijų galybę, ir tuo būdu tos partijos gali smarkiau ir sėkmingiau kovoti prieš Bažnyčią ir jos įstaigas, jos teises ir laisvę. Tuo reikalu negali būti jokio abejojimo: kunigas turi pasipriešinti priestikybinių partijų veikimui; ir tai turi daryti, kaip kunigas, kaip sielų ganytojas.

Kokia turi būti toji gynimosi kova? Ar ji turi tik religiniu pamokymu pasireikšti? Ar užtenka pamokyti savo parapijos tikinčiuosius apie religines ir dorines pa-

reigas viešajame gyvenime, nurodant jiems, kurios partijos yra priešiškos ir kad katalikams į jas stojimas yra draudžiamas? Tai, be abejo, yra dalis apsigynimo kovos. Bet to dar nepakanka. Jei norima, kad katalikai neitų į priešiškas partijas, tai jiems turi būti įkurta aiškiai krikščioniška partija, kuri remtų Bažnyčios ir tikėjimo reikalus. Be jokios politinės partijos negalima apseiti. Šiandien visi organizuojasi, tai negalima uždrausti organizuotis ir katalikams. Jei visi luomai valstybėje, arba net kiekviename valsčiuje, stengiasi, ir turi stengtis, savo interesus ginti per kurią nors partiją, tai toks pat būtinumas yra ir katalikams, jei jie nenori visais atžvilgiais būti nustumtai ir visuomeniškai bei ekonomiškai skaudžiai nukentėti. Pagaliau ir krašto Bažnyčios reikalai verčia katalikus turėti savo politinę organizaciją. O kas gi turi ginti tikėjimą ir dorą demokratinėje valstybėje, jei ne patys katalikai, vieningoje politinėje organizacijoje susibūrę? Nėra pagrindo laukti pagalbos ir apgynimo iš kitur. Čia reikia patiems gintis. Šiandien vienas nieko nepadarysi, nors ir kažinkokių gabumų turėtum. Šiandien viską lemia dideli skaičiai, didelės minios, tie, kurie savo rankose turi didesnę visuomenės dalį. Šiandien katalikai politiniame gyvenime tik tiek reiškia, kiek jie yra susiorganizavę į vieną didelę ir drausmingą partiją.

Vadinasi, net ir abejoti tuo negalima, kad katalikams, ne tik visoje valstybėje, bet taip pat parapijoje ar valsčiuje, yra būtina ir neišvengiama turėti krikščionišką politinę partiją.

Jei pasauliečiai katalikai dėl savo tingėjimo, nesugebėjimo ar nenoro tokios partijos neįkuria, tai kas tada ją turi įkurti ir ją rūpintis? Tuo atveju šis darbas atitenka ne kam kitam, o tik kunigui. Be krikščioniškos po-

litinės partijos katalikai negali būti, nes ji ir pastoracijos atžvilgiu yra būtina priemonė, kad sutrukdytų katalikų gyventojų stojimą į prieštikybines partijas, kad apsaugotų parapiečių tikėjimą ir dorą ir apgintų Bažnyčios teises ir gerovę. Tokiu atveju kunigas turi kurti politinę partiją kaip kunigas, kaip sielų ganytojas, nes susirūpinimas sielų gerove jį verčia tai daryti.

Ar žiaurioji tikrovė nėra mus jau pamokiusi, kad tik vienas tikybinis ar dorinis pamokymas, vienas uždraudimas yra nepakankamas sėkmingai pasipriešinti prieštikybinei veiklai. Visada yra reikalingos krikščioniškos organizacijos, nes kitaip nėra įmanoma sustabdyti katalikų dėjimasi prie nekrikščioniškų srovių.

Prisimintina kova su socializmu ir komunizmu. Popiežius ir vyskupai pakartotinai yra pasmerkę šitas teorijas ir partijas bei dėjimasi prie jų. Ar to pakako? Anaip tol. Jau Leonas XIII įsakė kurti darbininkų draugijas. Ir jei šiandien neturėtumėm krikščioniškų profesinių sąjungų, tai, be abejo, gal visus katalikus darbininkus matytumėm raudonųjų rankose.

Ar kovojant su socialistinėmis jaunimo organizacijomis pakako tų organizacijų prieštikybinių, doriai pavojingų ir revoliucinių tikslų išaiškinimo bei uždraudimo tėvams leisti savo vaikus prie jų dėtis? Ar žiauri tikrovė nevertė ir neverčia kurti savų organizacijų? Ir vėl mums pasidaro aišku, kad vienais draudimais, vienu tik negatyviu darbu tikslo negalima pasiekti.

O kaip yra vedama kova su socialistų ar liberalų sporto organizacijomis, su nekrikščioniškomis moterų draugijomis? Ar vien tik uždraudimais stoti į jas? Ar nebuvome priversti prieš visokias liberalų neutralias, nacionalines sporto sąjungas kurti krikščioniškai tautines

sporto draugijas, steigti katalikių moterų sąjungas ar draugijas?

Šitie ir panašūs pavyzdžiai, kurių dar būtų galima ir daugiau paminėti, pirštu prikišamai rodo, kad prieš nekrikščionišką veiklą ir organizacijas vienu uždraudimu prie jų dėtis negalima sėkmingai kovoti, bet reikia kurti ir atitinkamas katalikiškas organizacijas.

Panašiai galima ir priešikybines partijas sutrukdyti, o kartais net išstumti. Tik reikia kurti atitinkamas religijai palankias partijas, kuriose galėtų rasti vietos visi tikintieji. Jų įkūrimas parapijoje, žiūrint iš pastoracinio taško, labai svarbus dalykas, net tiesioginė pastoracijos būtinybė. Jei tai nėra padaroma katalikų pasauliečių, tai — ir vėl ta pati išvada — turi būti padaryta kunigo. Kaip negalvotumėm, turime sutikti, *kad politinė veikla*, pati savyje, ne tik nėra nesuderinama su pastoracija, bet tam tikromis aplinkybėmis ji *tampa pastoracijos uždaviniu, jos dalimi*.

Tiesiog nesuprantama, kaip galima iš kunigo reikauti visiško susilaikymo nuo visokios politikos, kaip galima jį uždaryti tik bažnyčioje, zakristijoje ar parapijos raštinėje. Vargšas Dievo kunigas, kuris tokiems įtaigojimams pasiduoda. Veltui jis lauks savo avelių bažnyčioje ir klausykloje! Jo kaimenė vis mažės. Pagaliau visai išnyks, nes prie bažnyčios durų stovi vilkai, kurie vagia jo avis. Ką gelbės tas laukimas bažnyčioje, kai priešikybinių partijų netrukdomos už bažnyčios sienų dirba savo griovimo darbą ir kliudo jo parapiečiams eiti į bažnyčią. Nelaimingas Dievo kunigas, kuris nori ganyti tik tuos tikinčiuosius, kurie pas jį į bažnyčią ateina, kitiems leidžiant eiti savo keliais. Toks elgesys nėra pagal Kristaus pavyzdį; geras piemuo palieka devynias dešimtis avių dykumoje ir eina vienos paklydusios ieškoti ir ne-

nurimsta, kol jos nesuranda. Nelaimingas Dievo kunigas, kuris nori apsiriboti bažnyčios sienomis, zakristija ir papapijos raštine. Kiek laiko praeis, ji ir iš bažnyčios išprašys laukan.

Liberalizmo įsigalėjimo laikais, didysis vyskupas Pranciškus Juozapas Rudigieras ir jo kunigai anaiptol nesilaikė tos nuomonės, kad jie turi būti nuošaliai nuo visokios politikos, nors liberalai nuolatos to reikalavo „pačios Bažnyčios ir kunigų naudos vardan“. Jie kaltino kunigus už sakyklos panaudojimą politiniams tikslams, liaudies kėlimu ir kiršinimu, negailėdami jiems „kunigų kurstytojų vardo“. Vyskupas ir kunigai tuomet nesitenkino vien paneigimu klaidingo ir prieštykinio liberalizmo mokslo bei jų tikslų aiškinimu liaudžiai ar draudimu stoti į liberalų partiją. Jie rūpinosi prieš liberalų organizacijas kurti atitinkamas katalikiškas organizacijas.

Austrijos katalikų draugijų susirinkime 1863. VIII. 3 d. tas pats garbingasis Dievo tarnas, vyskupas Rudigieras pasakė: „Katalikų tikėjimo priešai pasidarė gausingi ir galingi. Priemonės, kuriomis priešai naudojasi, yra įvairios; bet ypatingai jie naudojasi organizacijomis. Todėl, mano brangieji klausytojai, turime ir mes tokiu pat būdu priešintis, koku jie prieš mus kovoja. Ir mes turime kurti draugijas ir partijas, turime jas paremti ir įvairiais būdais gaivinti. Sujungtos jėgos yra galingos. Jei mes nesusijungsime, tai esame žuvę. Todėl prašau jus, mano gerbiamieji, rūpinkitės katalikiškomis organizacijomis, nežiūrint kaip jos besivadintų... Tik kai sujungtomis jėgomis stosime prieš mūsų priešus, mes laimėsime, kitaip — pralaimėsime“.

Pagal šituos dėsnius veikė vyskupas ir kunigai. To krašto katalikų politinės organizacijos steigėjų tarpe buvo ir eilė kunigų. Jai įsikūrus, vyskupas savo ganytojiš-

ku raštu kunigijai 1869 m. ją rekomendavo kunigams ir liaudžiai, pats širdingiausiai ją sveikindamas ir ragindamas kitus į ją stoti. Visa savo didžiai autoritetinga asmenybe rėmė šią organizaciją, dalyvaudavo jos visuotiniuose susirinkimuose, o 1875 m. pareiškė: „Pareiškiu brangiems sąjungos nariams, kad labai myliu šią politinę organizaciją; taip labai, kaip savo akies lėlytę“. Katalikų kunigams uoliai padedant, ši organizacija greitai laiku išaugo į tokią galingą, kad ji apsaugojo kraštą nuo liberalizmo nuodų; ir dar šiandieną, nepaisant karų ir perversmų, tebėra liaudies tikėjimo ir doros tvirtovė. Tad ar tokia šio didžiojo vyskupo ir kunigų politinė akcija buvo pastoracijos klaida? Istorija jau seniai įvertino šį darbą. Dar ir šiandien ten mintama ano didelio pastoracinio darbo vaisiais. Iš to reikia pasidaryti išvadą, kad politinė veikla su pastoracija labai gerai derinasi. Ji tam tikromis sąlygomis gali net pastoracijos uždaviniu tapti.

Prelatas Muehleris savo knygoje „Politik - Demokratie - Partei in Christlicher Sicht“ rašo: „*Politika yra kažkas šventa*. Politika — reiškia pasaulį tvarkyti pagal Dievo valią. Politika yra rūpinimasis kitais ir rūpinimasis visuma. Politika nėra pirminis rūpinimasis savo paties gerove, bet bendruoju gėriu. Politika reiškia uždavinį, kurį mums yra nurodęs pats Dievas. Nė vienas žmogus negali pačiose savo vidaus gelmėse jausti tiek atsakomingumo už pasaulio formavimą, kaip katalikas, kuris yra pašauktas dirbti pasaulio išganymui, o kartu ir savo paties išganymui“.

Tad: sancta sancte tractanda sunt.

KUNIGAS IŠEIVIJOJE

Tėvynės meilė yra krikščioniškoji dorybė, tad jos sargyboje turi stovėti kunigas. Mokyti tėvynės meilės, ją stiprinti, kurstyti, kaip šventą ugnelę, valyti nuo visokių pelų, kuriais ją apneša gyvenimo vėjai, — lietuvių kunigo pareiga dvejopu titulu: kaip lietuvių ir kaip kunigo. Kaip lietuvis, tėvynės meile jis privalo liepsnoti — kaip visomis kitomis dorybėmis — taip galingai, kad jos liepsna šiltų visi kiti, kurie su juo susiduria, kurie pavesti jo globai ir kurie tos dorybės ar visai neturi, ar kuriuose ji jau gęsta. Jei už nusikaltimus tai dorybei paprastas pasaulietis bus atsakingas ne tik prieš tėvynę, bet ir prieš Dievą, tai nepalyginamai bus atsakingesnis kunigas, nes jam daugiau duota: ją pažinti, suprasti ir išsiugdyti. Metais jis buvo tokiam darbui rengiamas ir, Dievo malonės stiprinamas, pats rengėsi. „Tas tarnas, kuris žinojo savo valdovo valią, bet neprirengė ir nepadarė, kaip jis norėjo, bus labai plakamas; mažai bus plakamas tas, kuris nežinodamas padarė, kas verta plakti. Iš kiekvieno, kuriam daug duota, bus daugiau ir reikalaujama, ir kam daug pavesta, iš to daug ieškos“ (Luk. 12, 47 - 48).

Dar daugiau saisto ir įpareigoja lietuvių kunigą skiepyti ir stiprinti tėvynės meilės dorybę žmonėse antras titulas — kunigystė. Kunigystės sakramentas kunigui į rankas įdavė žmonių sielas. Jis jas turi mokyti, šviesti,

įtikinti, paraginti, padrašinti, patraukti juo sekti ir nuvesti šios tėvynės keliais į amžiną tėvynę pas Dievą. Tų pareigų kunigui niekas prievarta neprimetė. Jis pats jas priėmė savu noru. Pareigos nepaprastai sunkios ir darbas nedėkingas, bet šventas ir išganingas. Pasaulio šviesa turi šviesti, kad tamsybėse nepaklystų vedamieji. Žemės druska turi sūdyti sielos žaizdas. Ji gyvą žaizdą ėda ir degina, bet užkerta kelią puvimui. Dėlto kunigas sūdytojas negali būti žmonių mylimas. Bet tai nesvarbu. Svarbu, kad žmonės kunigą gerbtų ir jo klausytų, kad įsitikintų kunigo meile žmogaus atžvilgiu ir jo teisingumu, kad kunigo asmenyje pamatytų antrąjį Kristų. Kas ieško žmonių meilės, tas jiems nusileidžia. O kas nusileidžia, apkarpo Dievo mokslą, kurio jis atėjo mokyti: viso, neapkarpyto, neapleisdamas nei jotos. Dievo reikalai nepakenčia nei nuolaidų, nei kompromisų. Kunigo tikslas — ne žmonėms patikti, bet patikti Kristui, nes jis yra Jo gerasis karys (III Tim. 2, 3).

Tėvynės meilės dorybė yra religiniai - moraliniai klausimai. Jis sudaro religijos dalį. Tos meilės reikalauja ir prigimties ir Dievo įstatymas. Pro ją tad praeiti tylomis būtų, mažų mažiausia, apsileidimo nuodėmė. Suprantama, ji didės, jei jos išleidimas iš savo darbų programos kunigo bus remiamas nepateisinamais argumentais, ypač, kad patiktų savo ganomiesiems ir galingiesiems. Tai jau būtų nevalyvas kompromisas Dievo planų ir valios sąskaiton. Lietuvoje mes, kunigai, tėvynės meilės dorybei sakykloje neskyrėme pakankamai vietos. Kodėl? Gal manėme, kad lietuvių patriotizmas, kaip mūras, jokios audros nepajudinamas, gal dėl to jis mums atrodė neaktualus. Ir tai buvo didelė klaida. Tos klaidos pasekas mes pradėjome pastebėti dar nepriklausomoje Lietuvoje, o ypač ryškiai jos pasireiškė išeivijoje. Lietuvio tėvynės

meilė, išvykus iš savo tėvynės, pasirodė ne mūras, bet siūbuojanti nendrė, dulkė, kurią lengvai nupūtė svetimo krašto vėjelis.

O dabar, pamatę tą klaidą ir jos šiurpias ir baisias pasėkas, ar mėginam ją atitaisyti? Viename susirinkime Waterbury buvau paklaustas: kodėl išeivijoje taip greitai nyksta lietuvybė, kodėl tarp senesnių ir naujesnių išeivių yra tokių nesusipratimų ir tarpusavio nepasitikėjimo, kodėl, turėdami tiek daug lietuvių kunigų ne tik senesnės išeivijos tarpe, bet ir tarp naujai atvykusių, niekada neišgirstame iš sakyklos pamokymo apie tėvynės meilės reikalingumą, apie lietuvybės išlaikymo pareigą ir apie tarpusavius lietuvių santykius? Tokį klausimą kelia šimtai. Paklausimas suformuluotas mandagiai, bet jame lietuviškajai kunigijai padarytas skaudus ir, reikia pasakyti, teisingas priekaištas. Kodėl? Man tas klausimas nenaujas. Su juo savo veiklos praktikoje nekartą buvau susidūręs. Aš žinau, kad taip yra. Bet kodėl taip yra? Kokiais motyvais vaduojasi tie, kurie į lietuviškos bažnyčios lietuvišką sakyklą ar visai neįsileidžia tos mums šioje būklėje taip svarbios krikščioniškos dorybės, o jei kur ir įsileidžia, tai perkukliai? Tiesa, ją skelbiant visuomet susiduriama su tam tikra iš kaikiurių lietuvių ir aukščiau stovinčių reakcija ir nemalonumais. Bet ar tai mums, kunigams, sudaro rimtą kliūtį eiti savo pareigas? Kovų metu karininkai eina savo dalinių priešakyje, nepaisydami zvimbiančių mirties sėklų. Mes gi esame kovojančios Bažnyčios karininkai. Kataliko, ypač kunigo, pasiuntinybė nutrūkti niekada negali. Jos nė valandėlei negalime pamiršti. Pasiuntinybė katalikybėje visur ir visada prasižemėda ten, kur šią akimirką yra pasibaigusi. Kur misija nutrūksta, ten, po metų ar po šimtmečių, pasilieka tikėjimo tik griuvėsiai. Kiekviena kova turi galą. Bet morali-

nė kova galo neturi. Ji tęsiama visada — ir tęsis, kol pasaulyje gyvens žmogus.

* *

*

Garsusis lenkų vyskupas Novovieiskis rašo, kaip vienas prancūzų vyskupas, veddamas kunigų rekolekcijas, su skausmu širdyje kalbėjo: „Jūs skundžiatės, kad tikėjimas diena iš dienos silpnėja. O tačiau jūs esate žemės druska. Nejaugi būtų užgesusi šviesa? Argi pritrūko Dievo žodžio jūsų lūpose? Ar Jėzaus kraujas jau nėra jūsų rankose?“ Nejaukiai jaučiausi skaitydamas šiuos šviesaus vyskupo žodžius. Jutau, kad jis, taip kalbėdamas, pirštu rodė į mus, lietuvius išeivius kunigus. Ir dažnai man sąžinėje skaudžiai skamba tie sunkiai priekaištingi žodžiai: „Argi pritrūko Dievo žodžio jūsų lūpose? Ar Jėzaus kraujas jau nėra jūsų rankose?“ Ar jau virtom išdvėsusia druska? Kodėl nepataikome ją pabarstyti skaudamos ir jau pūliuojančios žaizdos, o beriam ten, kur ji nereikalinga?

Garsus prancūzų katalikas rašytojas Bernanosas kunigus pavadino „Malonės kranais“. Ši tema davė progos sukilti aitrioms diskusijoms spaudoje. Kitas žymus katalikų rašytojas Moriakas (Mauriac) atsakyme į „Esprit“ anketą tuo klausimu taip rašė: „Lygiai kaip Fumetas ir Bernanosas atrajojate senus Leono Blua (Bloy) rūstavimus, nukreiptus prieš besielius „Malonės kranus“. Mėtote perkūnus ant tų susiautominusių malonės dalintojų. Viena svarbu, kad kiekvienas mūsų taptų šventas. Kas man rūpi, kokie yra žmonės, kurie man duoda gyvąjį Kristų“.

Kitas rašytojas, replikuodamas Moriakui, rašė: „Mums ne vistiek, koks yra kunigas. Tai tiesa, kad kuni-

gas — net nuodėmingas, net be tikėjimo, bet tik teisingai išventintas — duoda gyvąjį Dievą. Bet tai žino tik tie, kurie žino teologijos mokslą. Tačiau tūkstančiams, šimtams tūkstančių žmonių, žiūrinčių iš tolo, nežinantiems teologijos gylių, blogas kunigas yra tikėjimo kompromitacija. Jei geras pavyzdys yra paprastas malonės veikimo kelias žmogui tarpininkaujant, tai blogas pavyzdys yra paprasčiausia žmogaus su šėtonu bendradarbiavimo forma. Blogas krikščionis lygus žudikui: žudo kitų sielose tikėjimo galimybes, užmuša jų sielas. Kunigo puolimas visuomet patraukia daugelio puolimą. Sutinku, kad kunigas yra „Malonės kranas“ ir kad tas kranas niekada neužsikemša. Bet kam ateis noras ieškoti švaraus vandens iš po mėšlu apmesto siurblio? Taip, Dievo malonės veikimo keliai yra paslaptingi. Tą mintį labai gražiai išdėstė garsus anglų katalikų rašytojas Grahamas Greenas (Graham Greene) apysakoje „The Power and the Glory“. Tačiau tai nereiškia, kad katalikai būtų abejingi tam, kaip tas „kranas“ atrodo. Jei visa tai būtų palikta malonei išlyginti, kaip nori kvietizmas, nebūtų tų baisių žodžių, kuriuos užsirašė savo „didžiojoje paslapyje“ La Saletto vizionierė; nebūtų tos paskutinės priešmirtinės mažosios Hiacintos iš Fatimos maldos: „Labai melskimės už kunigus, labai melskimės už vienuolijas. Kunigai turi būti švarūs, labai švarūs. Jie turi labai rūpintis Bažnyčios ir sielų reikalais...“; nebūtų šių Kristaus žodžių, pasakytų dievobaimingai švenčiausios Širdies seselei Juozapai Menendezatei apie kunigus: „Jei jie atmestų Mano Malonę, būtų atsakingi už daugelio sielų žuvimą“.

Žinau aš, žino ir daug kas, kad yra daug kunigų lietuvų pirmaeilių patriotų ne tik iš naujai, bet ir iš seniai čia atvykusių ir net išeivijoje gimusių. Žinau, kad jie savo krikščioniškai - tautines pareigas gerai supranta, jo-

mis gyvena ir, pagal turimas galimybes, jas vykdo ir kitus traukia į tų pareigų tinklą. Bet ir kita žinau: daugelyje vietų kunigai tokių norų ir galimybių savo pastoracinėje veikloje neturi.

Senas ateivis, Omahos klebonas kun. J. Jusevičius, savo simpatingoje ir naudingoje knygelėje „Geras parapietis“, kurią turėtų pasiskaityti ne tik jo parapiečiai, bet ir neparapiečiai, ne tik pradžiamoksliai, bet ir akademikai, rašo: „Sekdami Išganytojo pėdomis, kuris mylėjo savo tautą, mylėkime ir mes. Tai yra faktas, kad didžiausieji krašto patriotai yra popiežiai, vyskupai ir kunigai. Ir mes savo tautoje neturime didesnių patriotų už vysk. Valančių, Baranauską, prelatą Dambrauską, Tumą - Vaižgantą ir kitus. Jei nori žinoti ir patikrinti — imk ir skaityk jų raštus“. Pasakyta tokia tiesa, kurios niekas nei išskus, nei nusišyps. Jei anais laikais, kai Lietuvos kunigai buvo nelietuviai, ar pasidavę lenkų įtakai, lietuvių kalbai ir kultūrai buvo nusikalte, tai lietuviškoji kunigija tą savo pirmatą skriaudą pataisė ir neleido svetimiesiems Lietuvių tautos nutautinti. Tą kilnią lietuvių kunigijos patriotizmo tradiciją garbingai išlaikė ir senesnioji Amerikos kunigų karta. Laikas ir gyvenimo sąlygos savo padarė. Neviena lietuviškoji parapija, kaip tyro patriotizmo šaltinis, jau yra apgesusi. Dabar išeivijoje turime lietuviškų parapijų, kurios paskubina išeivijos nutautimą. Išlaikyti lengviau, negu atgauti, kas yra prarasta. Tačiau, jei ne visa, tai bent dalį dar galima atgauti. Reikia planingo, pasišventusio, apgalvoto darbo. Mes, kunigai, stovime šiurpios tikrovės akivaizdoje. Esame liudininkai merdėjimo to, kas buvo mums pavesta išlaikyti gyvybėje. Matome griūvančius tuos mūsų tautinius rūmus, kurie buvo kuriami tautybei išlaikyti. Mylimo vaiko mirtis kiekvienų tėvų skaudžiausiai išgyvenama. Žinau, kad

lietuvių tautinis merdėjimas nemažam kunigų skaičiui taip pat yra skaudus ir net tragiškas. Seniai jau išmušė laikas visu pasišventimu ir visa energija stvertis dirvonų plėšimo ir gaivinimo to, kas dar nėra miręs, bet tik sunkios nutautimo ligos kankinamas. To nori Dievas ir tėvynė. Tai ne mūsų geras noras, bet didžioji pareiga. Nemanau, kad mums būtų abejinga, kokią ištarmę apie mus paskelbs istorija ateities amžiams.

* *

*

Prancūzijoje vienos XIV ar XV amžiuje statytos bažnyčios sienoje radau akmenyje iškaltą tokį užrašą: „Nei valstybė, nei įstatymdavystė neturės reikšmės, jei žus tautiniai papročiai“. Kelių šimtmečių senumo mintis visais atžvilgiais yra teisinga ir šiems laikams. Ta mintis buvo įamžinta laisvos nepriklausomos valstybės nepriklausomai valstybei. Tautoms, dar neturinčioms ar sukliudytomis nepriklausomybėmis, tinka ta pati, kiek perredaguota, mintis, būtent: gyvos tautos tradicijos ir papročiai veda prie jai priklausomų teisių ir nepriklausomos valstybės. Tad kas leidžia mirti savo tautai, leidžia mirti ir jos teisėms ir nepriklausomybei, nes tauta — tai kalba, tradicijos ir papročiai. Iš to aiškėja ir mūsų, kunigų, atsakomybė už tautos ir jos valstybės likimą. Kunigai nėra valstybės vadai, bet jie yra katalikiškos tautos auklėtojai ir vadai, nes jie yra jos moralės ugdytojai, saugotojai ir vadai. Kunigai savo rankose turi tokią galingą priemonę tam tikslui siekti, kokios neturi joks kitas žemiškas autoritetas, nes kunigas savo rankose turi ŽODĮ, kuris tampa kūnu; turi, vysk. Novovieiskio žodžiais tariant, savo rankose Kristaus kraują, o lūpose — dieviškąjį žodį, kurį, šv. Povilo reikalavimu, turime skelbti sąlygoms ir reikalui pritaikytu būdu. „Aš prašau prisiectinai akivaiz-

doje Dievo ir Jėzaus Kristaus, kuris teis gyvus ir mirusius, Jo atėjimu ir Jo karalyste, skelbk žodį; nesiliauk laiku ir nelaiku; įrodinėk, ragink, bark visu kantrumu ir mokytumu... Būk budrus, kentėk visokius vargus, dirbk evangelisto darbą, eik savo tarnystę“ (II Tim. 4, 1 - 2, 5). To žodžio sėkmingumą ir galią nusako pranašas Jeremijas: „Argi mano žodžiai ne kaip ugnis, sako Viešpats, ir ne kaip kūjis, trupinąs uolą“ (Jer. 23, 29). Tas kūjis sutrupino pagoniškasias tamsybes, sutrupino žmogaus puiybę ir užsispyrimą, sutrupino net visagalingąją mirtį. Jis sutrupins ir mūsų išeivių tautinį apsilėidimą ir užmiršimą, kad Lietuva yra mūsų tėvynė. Tik „būkim budrūs ir eikim savo tarnybą“, kaip Dievas įsakė.

„Eikite ir mokykite visas tautas... laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs“ (Mat. 28, 19 - 20). O tėvynės meilė mums yra įsakyta ne tik prigimtosios teisės, bet ir pozityviu Dievo įstatymu. Kristus mums paliko savo karštos tėvynės meilės labai ryškių pavyzdžių. Į savo tautiečius Jis kreipiasi meilės kupina, bet skausmo sugelta širdimi, nurodydamas, kokios skaudžios pasekos jų laukia, nes nusikreipė nuo Jo ir Jo mokslo: „Jeruzale, Jeruzale..., kiek kartų aš norėjau surinkti tavo vaikus, kaip višta surenka savo viščiukus po sparnais, ir tu nenorėjai. Štai jūsų namai bus jums palikti tušti. Nes, aš sakau jums, nuo šio laiko jūs manęs daugiau nebematysite, kol ei nesaikysite: Pagirtas Tas, kuris ateina Vėšpaties vardu“ (Mat. 23, 37 - 39).

Popiežius Pijus XII, savo pirmoje enciklikoje „Summi Pontificatus“ 1939. X. 20 d., turėdamas minty agresingą nacionalsocializmą, rašo, kad „meilės praktikavimui yra nustatyta Dievo tvarka, ir pagal ją privaloma ypatinga meile ir pirmoje vietoje tuos apimti ir prisiminti, kurie ypatingai artimai yra su juo surišti (Čia kalba-

ma apie žmogaus tautiečius. *M. K.*). Taip pat ir Dieviškasai Mokytojas savo pavyzdžiu parodė, kad Jis prie savo tėviškės ir tėvynės buvo prisirišęs. Jis verkė dėl gresiančio Šventojo Miesto sunaikinimo. Bet pagrįsta ir tikra meilė savo tėvynei neprivalo apakinti visą pasaulį apimančios krikščioniškosios meilės, kuri taip pat ir į kitus ir į jų gerovę moko žiūrėti per taikią meilės šviesą”.

Bažnyčiai, kaipo Kristaus palikto tikėjimo lobyno — depositum fidei — saugotojai, rūpi išlaikyti savitas tautų veidas, su jų kalba, tradicijomis bei papročiais. Ne mano tikslas čia išskaičiuoti jos visus tuo klausimu padarytus žygius nuo pat krikščionybės pradžios ligi mūsų laikų. Priminsiu tik paskutiniųjų laikų jos rūpesčius tautų ir tautybių išlaikymo reikalu.

Kai paskutinis karas daug tautų įtrenkė į Maskvos vergiją ir milijonus nustojusių savo tėvynių išblaškė po visą laisvąjį pasaulį, popiežius Pijus XII paskelbė konstituciją „*Exul familia*“, kuria visų tautybių išeiviams sudarė palankesnes sąlygas išlikti tokiais, kokiais jie apleido savo tėvynes ir išlaikyti iš savo kraštų išsivežtus tautinius lobius: kalbą, papročius, tradicijas, dorą ir tikėjimą. Tuo tikslu, nustatytose ribose, leido įkurti lyg kokią tautinę, kiekvienos tautybės išeiviams atskirą, bažnytinę autonominę administraciją, su tos pačios tautybės kunigu priešakyje. Naujieji išeiviai gerai žino tokią bažnytinę tvarką, nes ją matė Vokietijoje. Šiuo metu jų yra atsiradę ir kituose kraštuose.

1957. VII. 23 d. — penkerių metų nuo „*Exul familia*“ paskelbimo sukaktuvių proga — Italijos išeivių reikalams organizacijos vyskupijų atstovų kongreso proga Pijus XII pasakė labai įdomią ir išeiviams naudingą kalbą. Ji daugiau skirta išeivių vadams — kunigams. Kunigas čia gali rasti labai vertingų popiežiaus nurodymų

ties dėl savo asmens, tiek dėl pastoracijos metodų išieivijos tarpe. Gaila, kad iš tos popiežiaus kalbos čia tegaliu pateikti tik trumpų ištraukų. Štai kaip popiežius piešia išieivių būklę: kraštas, žmonės ir daiktai, kurie naujame krašte supa išieivį, darbo rūšis, visa ir visi, lyg susitarę, veikia prieš jį, tuomi iššaukdami jame nostalgiją, skaudžią tėvynės pasiilgimo ir prisilėgimo gilią krizę. Priešiška aplinka ir nežinoma kalba jam sudaro tarsi sunkaus kalėjimo gyvenimą. Abejingi, o kada ir pilni paniekos, žmonių žvilgsniai jį įžeidžia. Vietos įstatymų ir papročių nežinojimas jam apsunkina rūpinimąsi savo reikalais. Jis jaučiasi kažkokio sunkaus slogučio - košmaro slegiamas. Jis gyvena sudužusio laivo, bangų į negyvenamą salą išmesto, keliauninko gyvenimu. Didelė tų vargų dalis jo neapleidžia net ir tada, kai apsirūpina darbu ir pastoviau įsikuria savo tautiečių tarpe. Tokios išieivio medžiaginės ir moralinės gyvenimo sąlygos kuniguose turi sužadinti tokį pat pasigailėjimo jausmą išieiviams, kokį parodė Kristus, pamatęs išbadėjusią, „nuvargusią ir gulinęją kaip avys, neturinčios piemens“ (Mat. 9, 36), minią. Ir jei kunigas, palikęs saugiai gyvenančias 99 avis, nueis per nežinomus plotus gelbėti vienos paklydusios toliuose, jis išgyvens tokį pat vidinį džiaugsmą, apie kokį Kristus buvo pasakojęs savo apaštalams: „Džiaukitės drauge su manimi, nes suradau savo avį, kuri buvo prapuolusi“ (Luk. 15, 6).

Tik rūpestinga ir meilės kupina Švento Tėvo širdis taip realiai ir vaizdžiai galėjo nupiešti nelaimingo išieivio šiurpus gyvenimo tokį tikrą vaizdą, lyg jis pats būtų jį išgyvenęs.

Ten, — tęsia toliau Šventas Tėvas, — kur valstybės stengiasi išieivius asimiliuoti, nutautinti, kunigas pasirūpins, kad tokia krašto valdžios politika nepažeistų

prigimtosios teisės ir nepadarytų skriaudos išeivių tikėjimui ir dorai, kurios yra labai ankštai sutapusios su jų tėvynės tradicijomis. Kunigas taip pat budės, kad išeivis nebūtų darbdavio išnaudojamas ir jį lenks laikytis krašto įstatymų tuo reikalu nustatytos tvarkos. Savo ganytojiškame darbe kunigas privalo stengtis tarp išeivių nesumaišyti dviejų sąvokų: altruistinio globėjo ir kunigo apaštalo. Altruistinė globa yra gera, jei ji rodoma kilniais motyvais, pvz. tėvynės meilės ugdymas ir palaišymas. Bet, bendrai imant, ji yra žemesnė už apaštalavimo darbą. Išeiviai gerai moka atskirti gerą ganytoją nuo samdinio. Kunigas misionierius yra Dievo ir Bažnyčios pasiuntinys, kurio tarnyba yra teikti dvasinę pagalbą sieloms. Kunigas, dirbęs išeiviuose, turi būti budrus, išmintingas ir kantrus. Jis aštriu žvilgsniu turi sekti išeivių gyvenimą ir energingai sukliudyti klaidingas teorijas ar nedorus papročius, kurie lengvai gali įsibrauti į svetimoje aplinkoje gyvenančių išeivių tarpą.

Kokius reikalavimus Šventas Tėvas stato išeivių tarpe dirbantiems kunigams gerai galima suprasti iš šių jo kalbos žodžių: „Evangeliškojo Gerojo Ganytojo dvasia, kuri iškelia meilės globą ligi apaštalavimo vertybės, turi gaivinti kunigą, kuris gyvena ir dirba išeivių tarpe. Tuo būdu dirbdamas, jis nusipelno išeivio dėl Kristaus vardą”.

Kardinolas Piazza 1956. XII. 1 d. „Italų išeivių savaitės” proga per radio pasakė kalbą, kurioje, tarp kitko, pažymėjo: „Nuolatinis ir gyvas Bažnyčios rūpestis pateikti visų tautų išeiviams atitinkamų kunigų, kurie kalba išeivių gimtąja kalba, žino jų galvosena, tradicijas ir papročius, supranta jų dvasinius reikalus ir kurie, turėdami reikiamus įgaliojimus, galėtų išeiviams teikti tikrai sėkmingos pagalbos”.

„Tiems vargšams žmonėms, išplėstiems iš savo tėvynės ir ištaškytiems nūdienio pasaulio nepatikimoje jūroje, tik toks Dievo tarnas tinka išsaugoti neįvertinamą tikėjimo palikimą, kuriame išeiviai yra gimę, rūpintis jų dora ir jų amžinu išganymu”.

Švento Tėvo atstovas Kanadai, arkivyskupas Giovanni Panico, lankydamas Sudbury, Ont. miestą, pasakė išeiviams kalbą. Toje kalboje naujiesiems ateiviams priminė pareigą išlaikyti savo tėvų tikėjimą, kultūrą ir papročius ir ragino duoti gerą pavyzdį kitiems savo tikėjimo pareigų pildymu. „Ar jūs norite ar nenorite, — kalbėjo arkivyskupas, — bet tūkstančiai stebi jūsų elgesį ir jūsų dvasinį gyvenimą. Būkite pavyzdingi. Ateiviai čia tik mažuma. Dėl to jūs turite jausti pareigą išlikti rinktine mažuma, sugebančia išlaikyti švento tikėjimo palikimą ir savo gerus papročius, kuriuos atsivežėte iš savo tėvynės. Silpna mažuma dažnai tampa užmiršta ir apleista mažuma. Naujame krašte turite būti nepalaužiamos dvasios ir tvirto charakterio”.

Leonas XIII savo raštuose ir kalbose dažnai primena, kad patriotizmas yra dorybė, dėlto ją reikia ugdyti, saugoti ir plėsti tikinčiuosiuose. Tuo reikalu jis kreipiasi ne tik į pasauliečius, bet ir į dvasiškiją. Iš tokių jo aktų pirmintini šie: 1896. V. 1 d. laiškas Insignes, 1895. VII. 10 d. laiškas Permoti nos, 1898. VII. 5 d. enciklika Italijos vyskupams, kunigijai ir tautai, 1883. V. 12 d. laiškas Prancūzijos respublikos prezidentui, 1899. IX. 8 d. enciklika Prancūzijos arkivyskupams, vyskupams ir kunigams ir 1900. XII. 23 d. laiškas kardinolui Richardui apie kongregacijas. Juose Šventasis Tėvas giria kunigiją už gynimą ir palaikymą savo krašte gerovės, pasiaukojimą jam ir tikro patriotizmo parodymą. Tuomi ji kelia savo tautos vardą ir garbę. Giria taip pat vienuolius ir

misionierius už jų tvirtą prisirišimą prie savo tėvynės ir teikiamą jai vertingą patarnavimą; kongregacijos, kilniai pasišvęsdamos, teikia daug naudos savo tėvynei, kurią myli rodydamos savo tyrą patriotizmą ir, reikalui atėjus, noriai statosi mirties pavojun.

Savo ganytojiškame laiške „Patriotisme et endurance“ kardinolas Mercieras yra paskyręs vietas ir kunigams. Laiško gale jis paveda kunigams būti „geriausiais patriotizmo sargais, viešosios tvarkos rėmėjais..., dorybių gynėjais, kurių reikalauja ir pilietinė garbė ir Eванgelija“. Šis laiškas yra rašytas tuo metu, kai kardinolo tėvynė Belgija, išskyrus mažą žemės gabalą, buvo vokiečių okupuota. Dėl to jis mums, lietuviams, turi ypatingos reikšmės ir turi įtikinančiau prabilti į mūsų širdis ir protus.

Minėtas vyskupas Novovieiskis, žinomas pastorologas, savo pastorologijoje, kalbėdamas apie visuomeniniai- etinius pamokslus, nurodo jiems ir eilę temų. Tarp jų nurodyta ir šios: santykis tikinčiojo su valstybe, su savo tauta, apie patriotizmą, apie pareigas tėvynės atžvilgiu ir t. t.

Gvildenamam klausimui suprasti ir reikiamoms išvadoms pasidaryti tos medžiagos, kurią esu čia padavęs, geros valios žmogui visai pakanka. Popiežiai, kardinolai, vyskupai ir kiti Bažnyčios hierarchai bei teologai ir to klausimo žinovai kalba unisonu: tėvynės meilės dorybės ugdyimas ir palaikymas, tautinių papročių ir tradicijų saugojimas ir gynimas, ištikus reikalui net ligi mirties, yra kiekvieno krikščionio pareiga, o *kunigo ypatingu būdu. Kunigą tos pareigos saisto ir kaip tėvynės narį ir kaip kunigą. Tas pareigas įima ir kunigiškų jo pašaukimo pareigų katalogas, nes tėvynė ir tėvynės meilė yra religiniai - moraliniai, altorių paliečiąs klausimas. O kas*

paliečia altorių, ten turi būti ir altoriaus budis sargas — kunigas su visais ginklais ir priemonėmis, kuriuos gavo iš Bažnyčios kunigystės sakramento priėmimo dieną.

Kiek kunigo darbas kalbamoje srityje gali būti sėkmingas? Tai visų pirma priklauso nuo to, kiek kunigas tą darbą vertins, kiek į jį įdės širdies, rūpestingumo ir energijos ir kokius metodus vartos savo tikslui pasiekti. Kunigas valdininkas, kuris visus savo darbus pradeda ir baigia bažnyčioje ar priimamajame kambaryje, nieko nepadarys, ir jo parapija nueis kitais keliais, Bažnyčiai ir tėvynei nepalankiais. Kasdieninė gyvenimo praktika parodo, kad vienas kunigas parapiją nugyvena ir bažnyčią ištuština, kitas gi, į tą pačią parapiją atkeltas, parapiją atgaivina ir bažnyčią pripildo. Evangeliškojo Gerojo Ganytojo tipo kunigas ir labai nepalankiose darbo sąlygose padaro labai daug.

Be sezoninių darbininkų, Lenkija svetimiems kraštams atidavė apie 10 milijonų žmonių. Lenkams pats gyvenimas parodė, kad kur nėra kunigo, ten išsivija žūsta savajai tautai. Ji įsilieja į gyvenamo krašto tautą. Tokį faktą labai gerai žinome ir mes, lietuviai. Visi Lietuvos platūs pakraščiai svarbiausia žuvo dėlto, kad ten pritrūko lietuvių patrioto kunigo. Matydamas tokią padėtį, Pijus XI kardinolui Hlondui patarė įkurti specialią kunigų organizaciją išsiviams globoti. Tos organizacijos kanoniškas vardas buvo „Societas Christi pro emigrantibus“ arba „Kristaus draugija išsiviams“. Tie draugijos nariai paprastai vadinami kristininkais. Jų veikla buvo pasigėrėtina. Bet šis paskutinis karas viską sugriovė. Toji draugija atsikūrė 1951 metais Prancūzijoje. Gomulkos „atodrėkis“ jiems davė galimybės atsikurti ir pradėti savo veiklą ir Poznanėje. Jų viršininkas kun. Ig. Posadzys, neseniai grįžęs iš vizitacinės kelionės po Prancūzi-

ją, spaudai pateikė tokius savo kelionės įspūdžius: „Mūsų išeiviuose tikėjimo išlaikymo ir tautiškumo darbe svarbiausias vaidmuo suvaidinti tenka kunigui. Jo kunigiškas uždavinys — kultūrinis ir tautinis. Kunigas savo pastoracine veikla išeiviuose nuolatos žadina tėvynės meilę ir jų jausmus riša su apleista tėvyne. Net ten, kur randa visišką religinį abejingumą, rišdamas išeivių jausmus su tėvyne, atgaivina ir susnūdusias sąžines. Ten, kur nėra savo kunigo, kalbančio išeivių gimtąja kalba, išeiviai susiduria su tokiais sunkumais, kurie neleidžia pasilikti ištikimais nei savo tikėjimui, nei tėvynei. Bažnyčia — paskutinė pagalbos prielauka — daugeliui nepadarо įspūdžio, kai pamato joje svetimą kunigą. Jo nepatraukia nei sakykla, nei klausykla. Juos apsėda ilgesio ir apleidimo jausmas. Svetimoje bažnyčioje be savo gimtojo žodžio jaučiasi nejaukiai, kaip apleistas svetimšalis. Išeina ir jau nebegrižta. Savo tautos kunigo veikla svetimose žemėse — nepamainoma ir turi sprendžiamos reikšmės. Savas kunigas išeivijoje tampa tam tikru vadu. Jis tampa tautinės dvasios ir kultūros apaštalu, statytoju ir sėjiku”.

Ta tiesa ne nauja. Ją žino amžiai. Prie jos nieko negalima nei pridėti, nei atimti.

„Taigi, broliai, tvirtai stovėkite ir laikykite padavimus, kurių išmokote ar tai žodžiu, ar mūsų laišku. Pats mūsų Viešpats Jėzus Kristus ir Dievas mūsų Tėvas... tepadrąšina jūsų širdis ir tesustiprina visokiam geram darbui ir žodžiui” (II Tesal. 2,15-17).

KUNIGAS IR VISUOMENINIAI MOKSLAI

Visuomeninių arba socialinių mokslų objektas yra žmogaus veikla ir jo sąmoningas bendradarbiavimas ir santykiavimas su kitais žmonėmis. Tad tie mokslai duoda mums iš tos srities visų žinių apie žmogų ir tuo būdu plečia ir gilina mūsų dvasinę humanistinę formaciją. Mūsų sėkmingai visuomeninei veiklai tų mokslų žinojimas yra būtinas.

Visa tai mus verčia apsvarstyti ir suprasti klausimą, kokios reikšmės turi socialiniai mokslai kunigo dvasinei formacijai, kuriai teorinius pagrindus duoda teologija ir filosofija. Kyla taip pat klausimas, kiek tie socialiniai mokslai naudingi ar net reikalingi kunigo pastoracinėj veikloj, kuri savo charakteriu yra taip pat visuomeninė veikla.

Teologija yra ne tik mokslas apie Dievą, bet taip pat apie žmogaus santykį su Dievu, apie pasaulį ir apie žmogų apreiškstų tiesų šviesoje. Tad ji yra mokslas apie visą tikrovę, kiek ji liečia Dievą. Tos tikrovės dalis yra taip pat ir socialinė tikrovė. Tad ne tik galima, bet ir reikalinga kalbėti apie socialinę — visuomeninę teologiją, nes socialinis ir net ekonominis gyvenimas negali atsidurti už teologijos ribų. Katalikybė turi žmogaus socialinės veiklos ir gyvenimo teologinę formulę.

Socialinės teologijos mintis nėra nauja. Visas Evangelijos mokslo turinys yra visos tikrovės teologinė formulė, vadinasi — ir socialinės ir ekonominės tikrovės. Šv.

Povilas dažnai riša jas su jam žinomais socialiniais faktais ir teorijomis ir priduoja joms antgamtinę prasmę. Jau naujoji, pakitėjusioji tikrovė šv. Augustinas sukūrė savo istorijos teologiją. Mažiau yra žinomas faktas, kad šv. Augustinas sukūrė taip pat ir darbo teologijos pagrindus, priskirdamas žmogų prie kūrimo veiksmo. Nepaisant jo manicheiškosios praeities, jis sugebėjo puikiai įjungti visas žemiškosios tikrovės rūšis į darnią Dievo Karalystės gėrybių visumą. Vėliau tuo klausimu pasisakė šv. Tomas Akvinietis. Jis sukūrė nuostabią teologiniai – filosofinę savo „*universum*“ koncepciją, kurioje surado vietą ir visai tikrovei, vadinasi — ir žmogaus socialinei tikrovei. Ta šv. Tomo sukurta didinga sintezė kartu ir amžių bėgyje kelia pasigėrėjimą ir nuostabą.

Šiandien į tą sintezę rodo kelią beveik visi šv. Sosto mokomieji dokumentai. Studijuodami paskutiniųjų popiežių raštus, matome, kaip jų teologinė mąstysena ir teologinė pasaulėžiūra siekia tolimiausių ir smulčiausių socialinio ir ekonominio gyvenimo klausimų. Pijus XII labai dažnai savo kalbose įvairių mokslų atstovams pabrėždavo ne tik reikalą, bet ir būtinumą siekti tos sintezės ir konstatuodavo, kad ji yra galima tik tada, kai visų mokslinių disciplinų atstovai artimai bendradarbiaus su teologija ir filosofija.

Socialiniai mokslai talkina moralinei teologijai, kaip pagalbinės disciplinos, nes sociologija ir ekonomija aiškina reiškinių prigimtį, o etika ir moralinė teologija nustato jų moralinę vertę. Tad negalima įsivaizduoti socialinio ir ekonominio gyvenimo moralinių problemų kompetentingo sprendimo be tų mokslų gero žinojimo, nes socialiniai ir ekonominiai mūsų laikų santykiai ir institucijos yra labai susikomplicavę ir juo tolyn, juo daugiau komplikuojasi. Kylantiems iš to praktiškiems morali-

niams klausimams išpainioti ir išspręsti reikalingas tų klausimų ir reiškinių rimtas pažinimas. Juos turi pažinti ne tik teologas moralistas, bet ir kiekvienas sielų ganytojas. Tam pastarajam ypatingai tas pažinimas reikalingas, nes jis kiekvienam žingsnyje susiduria su tomis socialinio ir ekonominio gyvenimo painėmis ir turi jas autoritetingai spręsti, sąžinių abejojimus aiškinti ir mokyti, kad tose klystkelėse tikintieji susirastų tiesų ir teisingą taką.

Mūsų gyvenamaisiais laikais į žūtibūtinę kovą stojo dvi socialiniai - ekonominės sistemos: kapitalizmas ir marksistiniai - materialistinis socializmas su visais savo atsišakojimais, kurio pačią viršūnę užėmė komunizmas - bolševizmas. Juodvi skiriasi ne tik santvarkinėmis koncepcijomis. Po jomis slepiasi ir pasaulėžiūriniai skirtumai: du skirtingi žmogaus ir pasaulio vaizdai.

Nei viena, nei kita tų sistemų ne mūsų, nors ir viena ir kita mus smarkiai ir skaudžiai liečia. Kapitalizmas katalikybei padarė sunkiai atitaisomos žalos, dar daugiau padarė ir tebedaro žalos socializmas. Mes katalikai skiriamės nuo vienos ir nuo kitos. Mes turime savąją sistemą, savą pasaulio ir žmogaus vaizdą. Mūsų žmogus savo vertingumu, savo paskirtim ir tikslu praaugo žemiškąją tikrovę. Iš to krikščioniškojo pasaulio ir žmogaus vaizdo darome socialiniai - moralines ir santvarkines išvadas, neužmerkdami akių į tą tikrovę, kurioje esame priversti gyventi.

Tokioje būklėje nūdieniam kunigui reikalinga gerai pažinti socialinius klausimus, kad galėtų lengvai orientuotis savo pašaukimo pastoracinėje veikloje ir sėkmingai siekti savo kunigiško tikslo. Reikalą gerai pažinti socialinius klausimus padidina dar ir tas faktas, kad socialinė problematika yra naujų klaidų ir herezij priežastimi.

Susirūpinęs apie tai rašo Pijus XII savo enc. „Mens nostra”, paskelbtoį 1950 m. rugs. m. 23 d.

„Manome, rašo ten popiežius, kad kunigai privalo nustatyti savo pažiūras į dabar skelbiamas doktrinas pagal mūsų duotus nurodymus.

„Apaštališkasai Sostas savo paskutiniaisiais dokumentais aiškiai nurodė tais klausimais kelią, kuriuo visi turi žengti ir iš jo neiškrypti, jei nori stovėti savo uždavinių aukštumoje.

„Yra nedrąsių kunigų su neaiškiu nusistatymu tos ekonominės sistemos atžvilgiu, kuri savo vardą yra gavusi iš perdidelio privatinių gėrybių sutelkimo. Bažnyčia dažnai nurodinėdavo tokios būklės pragaištingas pasekas. Ne tiktai kreipdavo dėmesį į perdidelių turtų ir net nuosavybės teisės piktnaudojimą, kuris tą sistemą gimdo ir pridengia, bet ir mokydavo, kad nuosavybė ir turtai turi būti gamybos įrankiais, gėrybėmis keliančiomis visos visuomenės pažangą ir priemone žmogaus asmens vertybei ir laisvei apsaugoti.”

Toks Pijaus XII kapitalizmo vertinimas. Jis aiškinimo nereikalingas. Aiškus ir jo žodis kunigams: kunigo santykis su kapitalizmu turi būti toks, kokį nurodė Bažnyčios Galva. Iš jo nurodyto kelio kunigui iškrypti nevalia.

Kad turime nuolatos gerinti ir tobulinti pastoracijos metodus, yra visiems žinoma ir neginčijama tiesa. Bet turi būti lygiai žinoma ir neginčijama tiesa, kad tas pastoracijos gerinimas ir tobulinimas neįmanomas be gero visuomeninių mokslų, ypač sociologijos, pažinimo.

Negali būti jokios kalbos apie tikslų ir išmintingą pastoracijos darbą be savo darbovietės socialinės atmosferos ir dirvos pažinimo. Dėlto sielų ganytojas privalo mokėti naudotis sociografinių tyrinėjimų metodais ir

juos savo darbo ribose vesti. Tai liečia ne tik vyskupijų kūrįjų darbuotojus, bet ir parapijų. Per daug dažnai susidarome nuomonę apie religinę socialinę dirvą „nuo akies“, kiek patys pamatome ar net išgirstame, nekreipdami dėmesio į reiškinius, kurie išslysta iš mūsų atsitiktinės ir paviršutinės observacijos. Paprastai neatsižiūriname į socialinių reiškinių kiekybinį charakterį. Ir dėlto mūsų vertinimai yra paviršutiniai, suprastinti, dažnai perdėti optimistiniai arba pesimistiniai, o kaikurie svarbūs reškiniai pasilieka visai nepastebėti ir nežinomi.

Mums kunigams reikalingas ne tik socialinės dirvos pažinimas, bet ir tų sociologinių teorijų, kurios gali ir turi daryti įtakos į pastoracijos darbo ir metodų pasirinkimą.

Dar ligi šioliai neatsirado pritaikomoji sociologija, bet pastaraisiais laikais daug kalbama apie vadinamą pastoracinę sociologiją. Tos rūšies studijų jau yra pasirodę. Priminsiu man žinomas: N. Greinacher. *Soziologie der Pfarrei*. Colmar-Freiburg, 1955 m. ir J. F. Motte. *Sociologie et pastorale, Sociologie religieuse - Sciences sociales*. Paris. 1955 m. Tai būtų praktiškai tam tikros sociologijos dalies atitikmuo, būtent — religijos sociologijos, kuri mūsų laikais įsuko į naują savo evoliucijos fazę. Žinoma, čia nekalbu apie seną religijos sociologijos mokyklą, kuri stengėsi pirmųkščių tautų religijų etnografiniais tyrinėjimais aiškinti ir nustatyti religijos genezę, bet apie naująsias jos kryptis. Iš šios srities pasiskaitytinos šios studijos: F. Boulard. *Premieres itineraires en sociologie religieuse*. Paris. 1954 m. ir K. Gemes. *Religion und Gesellschaft nach Gabriel le Bras*. Koeln am Rhein. 1957 m.

Bet to maža. Kunigui svarbu gerai orientuotis ir ekonominėse problemose, nes jos turi nemaža įtakos į

žmonių dorovę. Todėl kunigui svarbu ir būtina gerai žinoti, kokių būdu ekonominė problematika rišasi su dorovine tikinčiųjų būkle, kad galėtų matyti tuos pavojus, kurie esamose socialiniai - ekonominėse sąlygose graso jo ganomųjų tikėjimui ir dorovei, o galutiną išvadą — visai pavestų jo globai žmonių dvasinio brendimo ateičiai. Kunigui sielų ganytojui labai pravartu ir naudinga gerai susipažinti su dabar augančiu nauju sociologijos skyriumi, vadinamu darbo sociologija. Šita nauja mokslo šaka ypatingai sėkmingai vystosi JAVėse. Jos duomenis plačiai naudoja darbo įstaigos ir įmonės, kur ypatingo dėmesio kreipiamą į vadinamą *human relations*. Dėmesio verti taip pat Belgijos žošistų — J.O.C. darbo metodai. Gerą ir skaitytiną tuo klausimu studiją yra parašęs kardinalas Steponas Wyszynskis. *Duch pracy ludzkiej*. „Veritas“. Londonas. 1946 m. Sielų ganytojas žinodamas tas sąlygas, kuriose gyvena ir dirba jo parapičiai, o ypatinai jaunimas, galės panaudoti visą savo įtaką apsaugoti jų dvasiniam gėriui. Tam tikslui pasiekti jis kovos ir remis socialiniai - ekonominės ir darbo organizacijų sveikas formas. Rūpestis krikščioniškojo gyvenimo sveikomis formomis yra kunigo sielų ganytojo didžioji pareiga.

Leonas XIII savo enc. „*Rerum novarum*“ mano paliestais klausimais duoda kunigams nedviprasmių nurodymų ir įpareigojimų.

„Dvasininkams, rašo Leonas XIII, reikia čia pavesti visus savo gabumus ir jėgas. Vadovaudamiesi Jūsų, Garbingieji Broliai, nurodymais bei pavyzdžiu, tenesiliauna jie be atvangos skiepyti visų sluoksnių žmonėms Evangelijos pateiktus pagrindus. Visais galimais būdais testengia patarnauti tautų gerovei, o ypač turi rūpintis ne tik patys, bet ir kituose, aukštuose ir žemuose, ugdyti

meilę, visų dorybių valdovę ir karalienę." Tą pareigą primena ir Pijus XII laiške Prancūzijos vyskupams, rašytame 1945 m. sausio 6 d. To laiško žymią dalį popiežius skiria mūsų paliestam klausimui. Čia jis kalba apie socialinį atstatymą ir konstatuoja, kad tam tikslui atsiekti reikalingos stiprios asmenybės, o ypatingai rimtos dvasinės ir visuomeninės formacijos kunigai. Tame laiške Šventasis Tėvas tarp kita ko rašo:

„Budėkite ir rūpinkitės, kad nuo jaunųjų metų klierikai bręstų šventųjų dvasioje, t. y. aukos ir maldos praktikoje ir kad jų mokslinimas vystytųsi turtingoje ir derlingoje dirvoje.

„Iš kitos gi pusės, imdami dėmesin faktą, kad Dievas šaukia savo vaikus dirbti laiko ir vietos sąlygose, tarp konkrečių asmenų ir reikalų, uoliai rūpinkitės ir siekite to, kad Jūsų kunigija, nuolatos pasilikdama ištikima savo principams, ištvermingai stengtųsi visa išmintimi savo veikla prisitaikyti prie gyvenamos valandos reikalų. Pažadinta Jūsų žodžiu ir pavyzdžiu kunigija stengsis gerai suprasti visą padėtį ir įsigilins į socialinių klausimų studijas, nes nuo to priklausys, ar tie klausimai bus išsprendžiami pagal Evangelijos principus ir tą mokslą, kuris yra nuolatos primenamas iš šio aukščiausio Sosto. Darbininkams reikia užtikrinti tokį pragyvenimo lygį, kuris atitinka nepaprastą žmogaus asmens vertę.”

Dėlto Apaštališkasai Sostas reikalauja, kad socialiniai klausimai būtų aiškinami kunigų seminarijose. Jisai rūpindamasis pagilinti socialinių mokslų žinojimą kuniguose prie savo *Gregorianum* ir *Angelicum* universitetų įsteigė socialinių mokslų institutus, kuriems leista teikti akademiškuosius laipsnius.

Jaunoji kunigija iš seminarijų išsineša tokį ar kito-

kį socialinės problematikos pažinimą. Tačiau gyvenimas nestovi vietoje. Jis iškelia vis naujų klausimų ir naujų reikalų. Tad kunigui negalima tenkintis gautomis seminarijoje žiniomis. Jis turi eiti kartu su gyvenimu, jei nori sėkmingai panaudoti savo įtaką kylantiems socialiniams klausimams krikščioniškai išspręsti. Tad jam reikalinga visada gilinti socialinę ir ekonominę problematiką ir aktyviai stovėti visuomeninės tikrovės akivaizdoje.

Ryšium su visa tuo kyla du tokie praktiški postulatai:

1. Kunigo pareiga nuolatos gilinti savo visuomeninių, ypač katalikiškų, mokslų žinojimą. Bet lietuviui kunigui čia tenka susidurti su rimta kliūtimi: nėra tinkamos literatūros. Turėta prieškarinė literatūra, nors ir neapsti, jei kas ją turi, tik dalinai gali būti panaudojama, nes jos dalis jau yra pasenusi, bet svarbiausia — naujai atsiradusių klausimų nėra. Kas žino svetimas kalbas, tą kliūtį lengvai nugalės svetimą literatūrą panaudojęs. Bet visgi klausimas labai rimtas ir reikalinga ieškoti išeities. Kas tad darytina? Priemonių yra. Kunigų Vienybė turėtų pasiryžt leisti savo organą *Lux Christi* žymiai padidintą. Ten galima būtų tais klausimais pasisakyti plačiau. Kunigų Vienybės seimai galėtų savo programą pajavairinti keliomis kalbamaus klausimais paskaitomis. Taip pat galėtų padaryti ir Kunigų Vienybės apygardų suvažiavimai. Labai praverstų rengti socialinius kursus, kuriuose galėtų dalyvauti ne tik kunigai, bet ir katalikai pasauliečiai. Kituose kraštuose, kur tremties laikais yra daugiau susibūrusių lietuvių katalikų, tas klausimas galėtų būti tokiu pat būdu sprendžiamas. Juk visur kunigai šaukia savo suvažiavimus aktualiems klausimams aptarti. Čia gi keliamas klausimas priklauso prie labai aktualių ir pastoracijai labai svarbių. Turime ne-

maža kunigų, lankančių universitetus. Keli turėtų būtinai pasirinkti savoms studijoms visuomeninius mokslus, kad nepriklausomoji Lietuva jų asmenyje susilauktų rimtų savo srities žinovų specialistų, kurių Lietuva ypatingai bus reikalinga.

2. Bet kunigui maža įsigyti plačią orientaciją visuomeninių mokslų srityje. Jis turi sugebėti pats savistoviai tirti socialiniai - religinę tikrovę. Ji plati, net labai. Kunigui ypatingo dėmesio reikalinga atkreipti į du dalykus: darbo sociologiją ir religinių praktikų sociologiją. Bet ir šitokie tyrinėjimai reikalauja pirmiausia susipažinimo su tų klausimų problematika ir tyrinėjimų metodais. Jam čia reikalinga pagalba iš šalies. Tokią pagalbą galėtų teikti koks nors tam reikalui sukurtas židinys. Jis kunigui turėtų rengti metodinius nurodymus, formularius ir pavyzdžius, o vyskupijų židiniai padėtų juos analizuoti parapijos ribose ir patys analizuotų vyskupijų ribose. Visą pateiktą tyrimų medžiagą ir dokumentaciją vyskupijų židiniai, nesvarbu kokiais jie vardais būtų pavadinti, kad ir Sielovados Institutais, kaip nori kun. Yla, kuris prie to klausimo nemaža yra padirbėjęs, telktų krūvon mokslo tikslams ir juos panaudotų sudaryti platesnėms sintezėms bei tobulinti ir vystyti pastoracijos visuomeninei teorijai.

Prancūzijoje tokią medžiagą skelbia kun. L. Lebertas leidinyje *Economie et Humanisme*. Ja galėtų naudingai pasinaudoti kunigai ir minėti kurtini židiniai.

KLIERIKŲ PARENGIMAS NAUJŲ LAIKŲ PASTORACIJOS DARBUI

Visos Europos katalikai po pirmojo didžiojo karo atsidūrė naujose gyvenimo ir darbo sąlygose. Tos sąlygos juos pastatė prieš sunkias ir painias problemas, kurias stengėsi spręsti bendromis pajėgomis. Tuo tikslu buvo šaukiami įvairūs kongresai, suvažiavimai, kuriamos sąjungos, draugijos, sudaromi komitetai, komisijos. Kiekviena šių organizacijų ir organų turėjo aiškų jai pavestą darbą ir uždavinį. Jie buvo griežtai specifikuoti, kaip pvz. katechetiniai, pastoraciniai, teologiniai, homiletiniai ir t. t. Šie darbai vystėsi, augo, gyvėjo ir tobulėjo, suprantama, nevisur vienodu spartumu ir pasisėkimu. Nuo to darbo neatsiliko ir Lietuva, nors ji, dėl caro režimo daromų varžymų ir trukdymų, mažiau tiems uždaviniams buvo parengta, negu kiti laisvieji kraštai. Tačiau, nepaisant to, Lietuvos katalikai darė labai didelę pažangą. Skirtumas tarp katalikų veiklos caro ir nepriklausomybės laikais kaip tarp dangaus ir žemės. Nepadarė visko, kas buvo reikalinga padaryti, kaip nėra padarę ir tie kraštai, kurie buvo laimingesnėje padėtyje. Pagaliau, tokios rūšies darbai gali turėti tik pradžią. Jiems galo ar užbaigos negali būti, nes kiekviena diena vis bet ką naujo atneša, kas reikalauja išsprendimo.

Labai gyvai šios srities darbais pasireiškė Lenkijos katalikai. Kai kuriuose srityse mes galėjome iš jų pasimokyti. Lenkai katalikai pvz. buvo labai susirūpinę savo te-

ologinėmis mokyklomis, kurios turėjo parengti naujoms gyvenimo sąlygoms tinkamus kunigus. Tam tikslui jie buvo sukūrę Lenkijos teologijos įstaigų šv. Jono Kanto vardo sąjungą. Ši sąjunga kasmet šaukė suvažiavimus, kuriuose sprendė visus opiuosius tos srities klausimus. Kiekvieno tokio suvažiavimo darbus išleisdavo viename rinkinyje su visais skaitytais referatais ir diskusijomis. Vienas toks suvažiavimas 1929 m. buvo sušauktas Lodzėje. Kadangi mums kunigų seminarijos ir teologijos fakultetai nemažiau rūpi, tai iš minėto suvažiavimo darbų rinkinio išverčiau Katovicų kunigų seminarijos rektoriaus referatą apie klierikų parengimą naujųjų laikų pastoracijos darbui. Manau, kad, tvarkant mūsų seminarijas, jo mintis ir mums pravers žinoti.

Iš karų griuvėsių ir betarpiškų jo pasekmių pradeda vystytis naujas žmonijos istorijos laikotarpis. Dar negalima aiškiai pažinti ateities veido, dar nedrąsu ryžtis pranašauti, nes nežinia, kur gali pakrypti tas labai supainiotas ir giliai siekias procesas, kurį dabar pergyvena visa Europa ir net visas pasaulis. Tik viena yra aišku: dar netolimi prieškariniai laikai su savo tvarka yra negrįžtamai praėję. Iš visų pusių apsupo ir į mus skverbiasi naujas fermentas, kiekvienoje gyvenimo srityje gema naujos idėjos ir srovės, kurios sprogdina senąsias galvojimo kategorijas ir senąsias gyvenimo formas. Todėl mūsų laikų žmonija, eidama pasitikti to paslaptingo rytojaus, yra stebėtinai suskaldyta. Jos veidas yra paslaptingas, dvejopas, mįslingas. Jame atsispindi mintys, siekimai, refleksai, kurių negalima suderinti. Joje ir dėl jos kovoja gėris ir blogis, dvasia ir medžiaga, viltis ir neviltis, visuomeninio solidarumo nujautimas ir revoliucinis pakrikimas, dvasios būtinumo nujautimas ir dvasinio gyvenimo ilgesys, bet iš kitos pusės grimstama į

šlykštų materializmą, į jautulingumą; jaučiamas religijos ir Bažnyčios pavasaris, bet kartu ir pasibaisėtinas religinio gyvenimo merdėjimas. Visur masiniai bėgama ir nosisukama nuo Bažnyčios. Ar nereikia stebėtis, kad ir mūsų laikų ganytojas - kunigas, atsidūręs tokiose iš pagrindų pasikeitusiose sąlygose, tokių naujų idėjų, sunkumų ir galimybių akivaizdoje, valandėlei tarsi sumyšta ir išsigąsta. Sekant mūsų laikų ganytojavimo darbą ir pastoracinę mintį, darosi visai suprantama, kad tokiam įspūdžiui sunku atsispirti. Net Vokietijos kunigijos tarpe, kuri yra žinoma savo gyva ir griežta orientacija bei darbo metodų tikslingumu, matomas kažkoks bejėgiškumas. Atsiranda masiniai atkritimai ir susidaro baltųjų stabmeldžių armijos, ypač pramonės centruose. Pas mus jau pradedama, nors ir sunkiai, orientotis ir suprasti, kad naujieji laikai yra reikalingi ir naujų darbo metodų. Reikia pasakyti, kad labai daug kunigų visai nesiorientuoja, nemoka ar neturi drąsos prisitaikyti prie naujųjų laikų pastoracinių reikalavimų. Matydami, kad tradiciniai darbo metodai virto visai atšipusiu ginklu, o parapijos gyvenimas vis platesne vaga plaukia šalia bažnyčios, dažnai puolame į pesimizmą.

Tačiau pesimizmas, trūkumas drąsos yra pralaimėjimo pradžia. Kitaip prakalbėjo Aukščiausias Ganytojas Šventasis Tėvas Pijus XI, tas *Fides intrepida*. Pas jį nebuvo matyti nė šešėlio sumišimo, beviltiškumo ar nusiminimo. Atvirkščiai, kiekvienas jo laiškas trykšte trykšta mūsų laikų gyvenimo įvertinimo aiškumu ir stebėtinu naujų kelių nurodymu, kuriais turi eiti mūsų laikų apaštalavimo darbas. Jo griežtumas ir drąsa, pvz. Katalikiškosios Akcijos šūkis, senajam pastoracijos supratimui yra tikra revoliucija.

Ta plati šviesos ir padrąsinimo banga, šiais audrin-

gais laikais plaukianti iš šv. Petro Uolos į visą Bažnyčią, *pirmiausia turi plaukti per mūsų kunigų seminarias*, kuriose rengiami ir grūdinami jauniausi Kristaus Karaliaus kariai.

Nieku gyvu nevalia kunigų seminarijoms atsilikti nuo parapijos kunigijos, kuri, nujausdama naujos orientacijos reikalą, gausiai renkasi į pastoracinius kursus, kad pasidalintų savo patyrimais ir bendrais pasitarimais nustatytų mūsų laikams tinkamiausius pastoracinio darbo būdus.

O tačiau net ir tokie kunigai, kurie jaučia reikalą ieškoti naujos orientacijos pastoraciniame darbe, nelengvai palinksta prie naujų uždavinių ir naujų darbo metodų. Dažnas jau neberanda savyje ir reikiamos jėgos tam vidiniam persiformavimui. O mums tai ir yra svarbiausia reikalinga, bet ne mechaniškas tam tikrų naujų išorinių metodų taikymas. Naujieji laikai šaukte šaukiasi naujo tipo kunigo. O tą naująjį kunigo tipą, tą sielų ganytoją, pastatytą į visiškai naujas pastoracines sąlygas ir prieš naujus uždavinius, turi išauklėti kunigų seminarijos.

Tai yra mūsų uždavinys *par excellence*. Tam juk ir yra kunigų seminarijos, tam seminarijose yra profesoriai ir vadovybė, kad rengtų vyskupijoms ganytojus, ir tai ganytojus pritaikytus mūsų laikams, kurie suskubtų žygiuoti su gaivalinga mūsų laikų gyvenimo srove ir mokėtų imtis darbo ne tam, kad tą srovę sustabdytų (tai būtų bergždžias darbas), bet kad ją vis sėkmingiau kreiptų į reikiamas vėžes.

Reikia konstatuoti, kad mums rūpi ne tik pastoracinės teologijos srityje eilė naujų nurodymų, bet, svarbiausia, aiškiai naujas psichologinis kunigo tipas. Visi, be išimties, kurie dirba būsimųjų kunigų mokymo ir auk-

lėjimo darbą, turi aiškiausiai įsisąmoninti tą savo auklėjimo darbą, turi aiškiausiai įsisąmoninti tą savo kolektyvinio darbo tikslą ir kiekvienas jų, be jokios išimties, turi rimtai apsvarstyti, ar jo vedamoje klierikų auklėjimo ir mokymo srityje nėra ko nors keistino, taisytino, o jei taip, tai kokių būdu ir kokia kryptimi tai darytina.

Taip suprastas uždavinys, į kurį šis rašinys turi duoti atsakymą, skirstosi į visą eilę naujų klausimų, kurių kiekvienam būtų galima pašvęsti po referatą ar atskiras diskusijas. Suprantama, kad šis darbas, apimęs visą taip platų klausimą, gali pateikti tik bendrą, principinę apžvalgą, gali mesti tik saują minčių, bet nieku gyvu, dėl savo trumpumo bei nepakankamumo, negali duoti definityvinio atsakymo į pastatytą klausimą. Bet ir šitoks klausimo pastatymas nebus be naudos, nes mūsų kunigų seminarijų vadovybės ir profesoriai bus pastatyti prieš klausimą: ar jų darbas su klierikais tikrai sąmoningai ir sistemingai atsižvelgia į gyvenimą bei mūsų laikų pastoracinius uždavinius ir ar savo darbu jie būsimeis kunigams duoda tai, kas jiems reikalinga jų ateities darbe turėti ir žinoti.

Aišku, kad, kiek tai liečia pamokas, šis klausimas visų pirma turi paliesti pastoracinės teologijos profesorius. Bet žinome gerai, kad ir visos kitos teologiškosios sritys didesniame ar mažesniame ryšy gali būti traktuojamos ir jungiamos su dabartiniu gyvenimu, su dabartinio žmogaus reikalais ir skauduliais. Tegul bus man leista, bent iš tolo, paliesti kaikuriuos objektus.

Dogmatika. Taip dažnai kalbama apie sausąją dogmatiką. Kodėl ji sausa? Gal todėl, kad aiškiai nenurodoma jos ryšys su gyvenimu? Ar pati dogmatika nėra tas stebėtinąs mokslas apie Dievo gyvenimą savyje ir apie Dievo gyvenimą žmoguje? Ar nereikėtų prie kiekvieno

traktato pridėti trumpą *corollarium* apie tai, kas šiame traktate yra svarbu ir įsidėmėtina mūsų laikams ir mūsų laikų žmogui? Ir tas priedas turi būti pateikiamas gimtąja kalba. Gal tuomet, bent dalinai, būtų nustota skystis mūsų pamokslų dogmatiniu ubagiškumu, nes būsimasis sielų ganytojas, dar seminarijoje būdamas, išmokytų Bažnyčios dogmose įžiūrėti daug stebėtino džiaugsmo, jėgos ir turto ir, tapęs Dievo žodžio skelbėju, nebegalėtų tų turtynų nuo savo klausytojų nuslėpti, jų nutylėti; jis vestų į tą šviesią ir džiaugsmingą Dievo gyvenimo šalį, kuri mums yra ir šiandien prieinama, ir į tą žmogų, kuriam jis iš sakyklos kalba ir kuris yra to pilko ir beviltiško gyvenimo naštos taip negailestingai slegiamas ir nepaliaujamų kančių naikinamas.

Lygiai judrus ir nepavargstęs sektantiškumas mums stato klausimą, ar dogmatikos ir apologetikos paskaitos neturėtų apimti aiškiau ir plačiau to pavojaus.

Mūsų inteligento skepticizmas ir indiferentizmas reikalauja tokio pastoracinio veikimo, kuriame jungiasi apologetiškoji žiniija su mūsų laikų žmogaus psichologijos nurodymais.

Bendrai, reikėtų sąmoningai siekti teologinėse studijose pritaikyti didaktiškai koncentracinį principą, kuris mokyklose taip stipriai pabrėžiamas; kitaip sakant, reikėtų nurodyti tai, kaip konkrečiame gyvenime įvairios mokslo sritys tarp savęs pinasi ir viena į kitą braunasi.

Tą principą labai plačiai galima pritaikyti teologijos ir psichologijos srityje. Juk ir geriausias moralinės teologijos dėsnių žinojimas išpažinčių klausytojo neapsaugos nuo stambių ir sunkių klaidų, jei jis kartu nebus ir geras psichologas.

Ar nereikėtų sistematinę psichologiją pamarginti mūsų laikų žmogaus svarbesniųjų psichologinių tipų su-

statymu? Puikių tuo atžvilgiu nurodymų pateikia dr. Klugo veikalas „Die Tiefen der Seele”.

Moralinė teologija daugiausia šaukiasi praktiškos, gyvenimiškos ir aktualios gyvenamųjų laikų orientacijos. Pakaks priminti tiek aktualius ir deginančius klausimus, k. a. nuosavybės dėsnių santykiai su komunistine ideologija, kapitalizmo problema, etiškasis politinio gyvenimo įvertinimas. Traktatas *de sexto* ir *de matrimonio* šiandien visu pločiu turi pajudinti mūsų laikų neopagoniškus sofizmus ir tokius aktualius klausimus, kaip sportinę maniją ir perdėtą kūno kultūrą.

Ar *skripturistas* negalėtų tam tikrose vietose homiletikai duoti pagrindų, nurodydamas Švento Rašto gyvenimiškai praktišką panaudojimą pamokslams?

Istorikas, kalbėdamas apie Dievo karalystę žemėje, lengvai galėtų nurodyti analogiją tarp senų istorinių persilaužimų ir mūsų laikų, ir tuomi jis duotų galimybes vertinti tai, ką dabar išgyvename, aukštesniu ir platesniu mastu.

Žodžiu, visas teologiškasis mokslas, nė kiek nenustodamas savo moksliškumo, visai sąmoningai privalo, kiek galima, prisiartinti arčiau prie mūsų laikų gyvenimo ir atsidėjusiai kelti praktiškuosius pastoracijos reikalus.

Tokia teologiškųjų mokslų praktiškoji ir gyvenimiškoji orientacija jaunuose protuose sužadins gyvesnę susidomėjimą mokslu ir padės pasiekti svarbų teologinių studijų tikslą, būtent, kad teologas išgytų ne tik teologinių žinių, bet kad jame susiformuotų ir teologiškoji mintis, kuri siekia jau minėto sintetinio surišimo paskirų teologijos sričių ir savistovaus praktiško teologinės žinijos pritaikymo gyvenime.

Toks gausių tiltų tiesimas tarp mokslo ir gyvenimo plės protinius horizontus. Jaunas teologas palengva su-

pras, kad sąvokomis ir sistemomis apimtą tiesą su audringu ir chaotišku mūsų laikų gyvenimu riša skaitlingi siūlai, kad išėlusiose to gyvenimo bangose, taip nutolusiose nuo teologinio mokslo, dar nevisa yra klaidinga, pikta ir bedieviška, kad mūsų laikų galvojime yra ne vienas refleksas, ne vienas siekimas, ne viena idėja, pati savyje gera ir teisinga, nors apipainiota kitomis pagoniškomis idėjomis ir tendencijomis, pvz. gaivalinis darbo masių judėjimas einąs socializmo materialistinėmis vėžėmis. Tai yra reakcija, pati savyje natūralinė, prieš tą baurią kolektyvinę skriaudą, kokią bedieviškasis kapitalizmas daro milžiniškai žmonijos didžiūmai.

Teologiškasis išmokslinimas privalo turtinti studijuojančio protą ne tik materiališkai, teikiant jam pozityvines žinias, bet nemažiau privalo tikslingai siekti formalinio jaunų protų prirengimo, privalo išaštrinti jų žvilgsnį, kad būsimasis sielų ganytojas lengvai sugebėtų surasti, dažnai paslėptus nekrikščioniškos ideologijos paimėse, teisingus ir kilnius elementus.

Tik tokios plačios, rimtos, palankios ir pozityvinės psichologijos perimtas sielų ganytojas atsistos savo uždavinių aukštumoje ir sugebės užmegsti ryšį ir su mažiausiu krikščioniškuoju likučiu šių laikų žmogaus sieloje, kaip tai mokėjo padaryti tas milžinas sielų ganytojas šv. Povilas, kuris savo pirmą kalbą nesvyruodamas Aeropage surišo su stabmeldžių pastatytu „nežinomajam Dievui“ altoriumi.

Priešingai, per daug siauras, ankštas ir nesugebąs iš sistemos išeiti protas, tiriamu žvilgsniu negalįs įžvelgti į konkretų gyvenimą, bus bejėgis, niekada nesugebės po klaidos sluogsniu surasti tiesos grūdą, nes jo neieškos, kadangi iš anksto yra nusistatęs prieš visa tai, kas yra nauja ir nepaprasta; o tokio ankšto ir nejudraus tipo sie-

lų ganytojas visuomet pasiliks kurčias klausimui „*Custos, quid de nocte?*“, nemokės pažinti laiko ženklų.

Aišku, kad platus ir su gyva orientacija protas nėra galimas pas protiniai silpnus individus. Patyrimas rodo, kad ir vidutinių gabumų individai vystosi ta kryptimi, jei yra nukreipti į platesnį ir gilesnį žiūrėjimą į gyvenimą.

Neginčiju, kad tos rūšies orientacija gali tapti pavojinga, jei neina ranka rankon su labai solidžiu ir pozityviu teologijos mokslu. Be to, labai lengvai gali išnykti ribos tarp tiesos ir melo ar klaidos. Tad pirmiau padarytoms išvadoms negalima prikišti griežtai moksliško ir sistematiško teologijos traktavimo nedavertinimo, priešingai, jos jį suponuoja kaip būtiną sąlygą.

Lygiai labai gerai suprantu, kad toks gyvenimiškai praktiškas teologijos traktavimas, be jos moksliniai sisteminio charakterio įžeidimo, nėra lengvas dalykas. Tačiau to reikalauja gyvenimo interesai, ir tai pripažins kiekvienas teologijos profesorius.

Teisingai nusiskundžiama neretu kunigų tarpe protinės indolencijos apsireiškimu. Tokio kunigo aukščiausios aspiracijos yra rutina liturginių funkcijų atlikime, parapijos raštinės vedimas ir savo medžiaginių interesų saugojimas. Nėra dviejų nuomonių, kad toks kunigo tipas, kuris iš principo vengia knygos, nėra linkęs jokiai gilesnei refleksijai, nesugeba sekti mūsų laikų idėjinių srovių, visu pasaulyu yra nutolęs nuo to sielų ganytojo tipo, kurio šaukiasi gyvenamosios sąlygos. Nepaisant mūsų didžiausių pastangų, visuomet turėsime tokių neįdomių kunigų. Bet ar negalima jų skaičių sumažinti iki minimumo ir nevieną gabų individą apsaugoti nuo tokio protinio sustingimo kaip tik pirma paminėtu teologijos lango atidarymo į gyvenimą keliu? Ar toks dažnai grei-

tas kunigo nutraukimas ryšių su teologiškąja knyga neįvyksta vien todėl, kad jo praktiškai orientuotam protui teologija niekada neatrodė būtina ir neišvengiama pagalbininkė parapijos darbe, o tik teoretiškai nusiteikusių protų privilegija? Tegu klierikas pradeda kas kartą vis aiškiau pastebėti teologijos spindulius, nušviečiančius gyvenimą, į kurį jis jau šiandien dvasia skrieja ir kuriame jis juk turės dirbti kaip sielų ganytojas. Ir neviename jų, nors gabiame, bet nemėgstančiame abstraktinių mokslų, kils mokslo badas, gilus reikalas gilintis į esmę tų tiesų, kurios yra raktas gyvenimo klausimams ir sunkumams spręsti. Tuo būdu būsimasis kunigas įsigys vis daugiau reikiamo protinio judrumo ir greitumo, ką su iniciatyva ir savistovumu reikalinga laikyti mūsų laikų sielų ganytojo vienu esmingiausiu bruožu.

Norėdami nurodyti rytojaus kunigams kelius, kurie teologiją jungia su moderniąja pastoracija ir jos uždaviniais, mes patys, profesoriai, turime tuos kelius žinoti. To kelio nežinos tas, kas juo nevaikščioja. Kitaip sakant, turime patys palaikyti tamprų ryšį su parapijos gyvenimu ir su parapijos kunigija.

Labai lengva įsitikinti, kad profesorius, gyvendamas, kad ir trumpą laiką, iš tolo nuo parapiinio gyvenimo, savo mintimis ir auklėjamąją kryptimi pradės tolti nuo gyvenimo tikrovės, o gal ir apsilenkti su ja. Iš parapijos kunigų gana dažnai galima išgirsti seminarijų profesoriams reiškiamų pretenzijų, kad, nepaisydami savo mokytumo ir uolumo, jie permažai atsižvelgia į tikruosius parapijos darbo reikalus, ir tai tik todėl, kad, gyvendami izoliuoti seminarijos rūmuose, permažai pažįsta parapijos gyvenimą ir neranda reikalo su juo palaikyti ryšį. Ir šis prieštastas nėra be pagrindo. Kame to priežastis? Be kitų momentų, čia tam tikrą vaidmenį vaidina dažnai ir ne-

sąmoningai, ambicija: aš profesorius — aukštesnis už parapijos kunigą. Prisipažinkime, tas pavojus gresia visiems. To fakto akivaizdoje yra naudinga kartą įsisąmoninti, kad *kunigystės idealo išpildymas yra klebonas*, o visi kiti kunigai, susitelkę prie vyskupo seminarijoje ir vyskupijos administracijoje, yra tik tam, kad *parengtų idealų kleboną ir saugotų, kad parapijos kunigas visuomet liktų idealus*. Jei parapijos kunigas iš mūsų rankų turi išeiti tobuliausiai parengtas, todėl ir mes neturime teisės nedavertinti tų nurodymų ir paraginimų, kurių mums gali suteikti tik praktiškas sielų ganytojas.

Tiek apie profesorių vaidmenį klierikų moderniajai pastoracijai parengime. Matome, kad tas jų darbas, savo prigimtimi suvestas į intelektualinę sferą, turi pirmaeilės reikšmės mūsų tikslui pasiekti.

Pripažindami intelektualinio veiksnio svarbumą, mūsų laikams pritaikytam sielų ganytojui išauklėti, galime konstatuoti, kad to uždavinio visas svoris glūdi auklėjamojoje sferoje.

Reikalinga sąmoningai, aiškiai, sistemingai ir ištvermingai veikti visą klieriko sielą ta kryptimi, kad jaunas kunigas, apleisdamas seminariją, bent užuomazgoje turėtų visus esminius bruožus tokio sielų ganytojo, koks mums šiandien yra reikalingas, kad jis, toliau besivystydamas ir brėsdamas, visus tuos bruožus išvystytų ir pagilintų.

Pasistatę klausimą, kurie tų bruožų sudaro mūsų laikams reikalingą sielų ganytoją, prieisime prie atsakymo, kad tie, kurie *plaukia iš pastoracinės pasiuntinybės esmės, be laiko ir vietos skirtumo, kurie randami pas visus garsiuosius sielų ganytojus*: šv. Povilą, šv. Grigalių Didįjį, naujesniais laikais pas šv. Karolį Boromiejų, šv. Pranciškų Salezietį.

Bet jei ir šiandien kyla reikalas kalbėti ir akcentuoti tuos bruožus, tai tik todėl, kad jie jau apsitrynė ir atšipo, ypač prieškariniais laikais, kada gyvenimas, palyginus su dabartiniu laiku, plaukė lėtesne srove.

Tų bruožų, kurių turi turėti mūsų laikų kunigas, galima daug priskaičiuoti, tačiau juos visus galima suvesti į šiuos keturis momentus: antprigimtoji dvasia, iniciatyva, kontaktas su parapiečiais ir prigimtosios dorybės.

1. *Antprigimtoji dvasia*. Čia turima minty ne tik gilų pamaldumą ir sąmoningą žinojimą savo antprigimtosios pasiuntinybės kunigiškos valdžios liturgiškos sferos ribose, Dievo namų viduje. Toks žinojimas juk yra gyvas ir aktualus pas kiekvieną gerą kunigą. Bet čia turima galvoj principinis supratimas antprigimtinėj šviesoje visos kunigo akcijos net ir už bažnyčios sienų, ypač santyky su tais sunkumais, kurie kyla kunigui toje srityje, kur susiduria *bažnytinio, civilinio, kultūrinio, visuomeninio, savivaldybinio, valstybinio, pilietinio ir politinio* gyvenimo sferos. Kiekvienas mūsų gerai žino, kad toje pereinamoje srityje griozdžiasi tipingi gyvenamieji sunkumai, o dažnai net ir aiškūs konfliktai, kuriuose kunigas *turi parodyti* savo pastoracinę išmintį ir subrendimą. Bet, deja, čia jis dažnai negali susiorientuoti ir pasielgia taip, kad galų gale nukenčia Bažnyčia ir religija. Ypač yra nepageidaujamas reiškiny, tikinčiųjų labai skaudžiai atjaučiamas, kad kylančiuose sunkumuose ir konfliktuose taip retai laikomasi vieno fronto. Ar tokių reiškinių priežasties nereikia ieškoti antprigimtinės orientacijos trūkume? Net nemaža ir sąžiningų kunigų tos rūšies sunkumų nevertina ar vertina perdaug vienašališkai, grynai prigimtosios išminties ar net apsukrumo mastu. Labai rimtas didelės ir komplikotos parapijos klebonas mane įtikinėjo, kad visa eilė minėtos rūšies

sunkumų išsprendžiama aiškiai ir be svyravimų, kai tik stojama ant principinės ir išimtinai antprigimtinės plotmės.

Visi Bažnyčios interesų saugojimo būdai, kitaip kalbant, visi mėginimai ginti religiją ir jos interesus grynai natūralinio utilitarizmo keliu, apvilia ir gimdo naujus konfliktus. Tai ypatingai pritaikoma sunkumams, kylantiems *politikos srity*. Ne politinis protavimas, bet tik antprigimtinis, sielų ganytojui gali nurodyti tikrą elgimosi kelią.

Toji antprigimtinė dvasia visų pirma apsaugos kunigą nuo betkurio nekunigiško įsiaistrinimo net ir švenčiausias teises ginant ir padarys, kad nepalenkiamas jo griežtumas ir pastovumas eis ranka rankon su šventa pusiausvyra ir dvelks Dievo taika.

Toji antprigimtinė dvasia padarys, kad sielų ganytojas net santykiuose su aršiausiais Bažnyčios priešais bus tik geras ganytojas, kuris trokšta ir priešų sielą išganyti.

Auklėtojų pareiga, ypatingai rektoriaus ir dvasios tėvo, šia kryptimi ugdyti būsimųjų kunigų protus. Tam tikslui pasiekti tarnauja meditacijos ir konferencijos, be to, kiek galint dažnesni *colloquia* tarp keturių akių ir, mano išmanymu, labai svarbus veiksnys, kuris nevisuomet yra prideramai įvertinamas, tai *kolektyvinė opinija* klierikų tarpe. Tokia opinija visuomet jų tarpe susidaro, todėl yra reikalinga *labai budri rektoriaus akis ir subtili ranka*, kad ta *opini*ja *nevirstų kenksmingu veiksmu*. Ją reikalinga padaryti pagalbiniu veiksmu klasinio auklėjimo darbe. Ji tokia bus tik tada, kai jai sudaryti vadovaus rektorius savo išmintinga vadovybe per rimtesnius kiekvieno kurso klierikus. Ypatingai tam panaudotini vyresnieji kursai. Sveika opinija klierikų tarpe pa-

daro tai, kad jau seminarijoje neišvengiami smulkūs konfliktai jaunų žmonių tarpe likviduojami tikrai kuni-gišku būdu, antprigimtinėje dvasioje, rimtai ir vertingai.

Tokiu būdu būsimasis kunigas jau seminarijoje įgys *per repetitionem actuum* tą *habitus*, apie kurį jau pirma esu kalbėjęs.

Kiti du momentai — iniciatyva ir kontaktas su liau-dimi — yra apimti Katalikiškosios Akcijos, į kurią Šven-tasis Tėvas kviečia visą Bažnyčią.

2. *Iniciatyva*. Pati Katalikiškosios Akcijos sąvoka reiškia aktyvumą, veiksmą, išėjimą iš defenzyvos ir pe-rėjimą į ofenzyvą. Jei šiandien, pvz. komunistų agitato-rius, su nepaprastu pasišventimu, nebijodamas kalėjimo, stengiasi savo idėjas įskiepyti sieloms ir sferoms, kurios iki šiol dar nebuvo pasidavusios komunizmui, jei savo tikslui moka panaudoti ūkines sąlygas ir sudaryti psi-chologinį foną, juo labiau kunigas neprivalo tenkintis bailia defenzyva, bet privalo drąsiai eiti ofenzyvos keliu ir Kristaus religijai vėl laimėti tuos, kurie nuo jos nusi-grižo, o savo šventajai agitacijai panaudoti visus iš pri-gimtųjų gerus ir kilnius žmogaus sielos jausmus ir ilge-sius. Aktyvumas ir iniciatyva suponuoja optimizmą. Šių laikų kunigas turi gyvai tikėti Kristaus bylos laimėjimu. Juk nevisa šiandien yra bloga. Gyvename ne tik krizę, bet ir katalikybės atgimimą visame pasaulyje. *Portae inferi non praevallebunt*. Šalin baimė, nusiminimas ir defetizmas. Vyskupas Kubina sako, kad jam skaudžiaus-ia iš kunigų, išklausių apie naujus darbo metodus, gir-dėti atsakymą: pas mus tai nėra galima. Ir kaip dažnai daugelis taip kalba.

Optimizmas neleidžia kunigui nusiminti ir nuleisti rankų, jei ir patiriama nepasisekimų. Jis ieško naujų priemonių, jei senosios jį apvilia.

Bet iniciatyva ir optimizmas bus pastovūs ir ištvermingi tik tada, kai išaugs iš gilaus kunigiškų pareigų pajautimo. *Omnibus debitor sum. Vae mihi, si non praedicavero!* Ir į tai reikia kreipti ypatingą dėmesį, kad iš būsimųjų kunigų sielų būtų su šaknimis išrautas gyvenimo minkštumas, dvasios tinginystė ir ponystė, nes šalia šių piktžolių nėra vietos pareigai ir rimtam darbui.

Nebijokime, kad iniciatyvos ir savistovumo dvasia sudarytų pavojaus drausmingumo ir kunigiško paklusnumo dvasiai. Ta baimė turėtų pagrindo tik tuomet, jei ta iniciatyva būtų tiktai prigimtas judrumo ir ambicijos padaras. Niekui gyvu to pagrindo nebus, jei iniciatyva ir savistovumas išauga iš antprigimtojo uolumo.

Ir šioje srityje atsiskleidžia plati dirva darbui seminarijoje. Pats pastoralinės teologijos profesoriaus pamokymas čia dar nėra pakankamas. Šalia jo reikalinga, kad pati seminarijos gyvenimo tvarka harmoningai jungtųsi su drausmingumu, iniciatyvos ir savistovumo dvasia. Man atrodo, kad čia kyla labai svarbi refleksija. Ar kartais nevadovaujama klierikams be noro, siauru tikslu: išauklėti tiktai gerą ir idealų klieriką? Ar tas būtinas seminarijos tvarkos saugojimas nepadaro, kad, net ir nenorėdami, užmirštame, jog pagrindinis ir svarbiausias mūsų auklėjamojo darbo tikslas yra idealus kunigas, sielų ganytojas, o ne vien idealus klierikas, kuris iš visos dalykų padėties gali būti suprantamas kaip kunigas *in statu nascendi*, o ne kaip tikslas pats sau. Todėl seminarijos tvarka, suvaržymas laisvės ir drausmė klierikui reikia taip perstatyti, kad tai taptų seminarijos gyvenimo būtinumu, svarbiausia priemone geram kunigui parengti. Jei tas būsimasis kunigas turi pasižymėti iniciatyva ir savistovumu, tai jau visa seminarijos gyvenimo tvarka turi apimti tuos momentus. Jei to nebūtų,

išauklėtumėm tik įsakymų vykdytojus. O tokie kunigai negalėtų atlikti šių laikų kunigo uždavinių. Tegu visa namų tvarka ir visa seminarijos atmosfera palieka klierikams tam tikros veikimo laisvės, o ta laisvė ypatingai reikalinga jų socialiniame gyvenime: *draugijose, akademijose, sodalicijose* ir kitur. Vienos klierikų draugijos visuotiniame susirinkime aš nesvyruodamas jiems pasakiau: „Žinokite, kiek daug dėmesio kreipiu į drausmę ir klusnumą. Klierikas ir kunigas visų pirma turi mokėti klausyti. Bet *būtų bloga, jei jis nieko kito, tik klausyti temokėtų*“.

Būsimųjų kunigų pripratimas prie iniciatyvos ir savistovumo jiems pavesto darbo srityje duoda dar vieną labai svarbų vaisių: juose išugdo gilų, net ir seminariją apleidus, mokslinio ir moralinio stiprinimosi reikalą. Šiame klausime seminarijos vadovybė ir profesoriai turi ypatingai eiti ranka rankon, kad indolencijoje pelėjančių kunigų skaičius vis mažėtų ir mažėtų.

Skiepijimas klierikams iniciatyvos dvasios, kaip būsimiems kunigams parapijos darbe, teiks kunigo darbui meilę ir aukštą įvertinimą. Iniciatyvos dvasios gaivinamas kunigas net mažiausioje parapijoje sugeba susirasti sau darbo, kuris jam net prigimtuoj atžvilgiu suteiks pilno pasitenkinimo. Toks kunigas, į parapijos darbą dėdamas visą savo sielą ir suprasdamas to darbo vertę bei svarbumą, nepasiduos pagundai savo esimą šioje parapijoje vertinti tik kaip neišvengiamą ir laikiną laipsnį kilime aukštyn. Todėl kiekviena proga klierikams turime akcentuoti, kad kunigo idealas yra klebonas ir kad būti klebonu — kiekvienam kunigui didžiausia garbė.

3. *Kontaktas su liaudimi.* Šis kontaktas yra apimtas Katalikiškosios Akcijos programos, kuri pasauliečius kviečia aktyviai bendradarbiauti su kunigais.

Būsimiems kunigams reikalinga gerai išaiškinti to postulato esmę. Čia neturi rūpėti kunigo populiarumas grynai žemiška prasme, juo labiau neturi rūpėti įvesti piktą demagogijos dvasią į pastoracijos darbą ar išnau-do-jant religiją žaisti tamsių minių instinktais. Čia ku-nigui neturi rūpėti šiuo keliu apsuksiai pasididinti iura-stolae, nes prabėgomis priminsiu, kad, kas šiandien tampa kunigu, privalo apsiprasti su ta mintimi, kad gal per visą gyvenimą teks kartu su vargo žmonėmis vilkti nedatekliaus jungą. Visų pirma čia turi rūpėti dėsniš: „*Cognosco meas, et meae me cognoscunt*”. Iš to išeinant, turi rūpėti tai, ką Šventas Tėvas taip smarkiai pabrėžia: betarpiškas ir intensyvus individų ir sluogsnių veikimas, kad juose išugdytume, turint prieš akis religijos priešų platinamą plačią pagoniškos dezorientacijos opiniją, krikščioniškąją sąžinę. Klierikas nuolatos, visur ir visuomet turi girdėti, kad kunigas liaudžiai turi būti tas pats, kas ir inteligentijai, vienodas darbininkui ir gimnazijos direktoriui. Visuose jis vienodai turi siekti sielos išga-nymo. „*Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos*” (I Cor. 9, 22).

4. *Prigimtosios dorybės*. Auklėjant tobulą kunigą ir sielų ganytoją, reikalinga pridaboti, kad jis dar semina-rijoje įsigytų tas smulkias dorybes, vadinamas, gal nevi-sai tiksliai, prigimtomis — natūralinėmis, nors ir tos do-rybės turi būti pakeltos į antgamtinę sferą. Tai yra do-rybės, kurių trūkumas šiandien neigiamiau atsiliepia į kunigo pastoracijos darbą, negu seniau. Tegu kiekvienas klierikas žino, kad paisome ne tik pamaldumo, skaistu-mo, klusnumo ir uolumo moksle, bet ir žodingumo, punk-tualumo, paprastumo (ne praščiokiškumo ar chamišku-mo), mandagumo, švelnumo, charakterio tiesumo, kuris turi būti laisvas nuo nenuoširdumo, asmens vertės pager-

bimo savyje ir kituose bei kuklumo, kuris apsaugos nuo puikybės, taip nesuderinamos su kunigo charakteriu.

Tiek apie seminarijos auklėjimo akciją, kurios tikslas — parengti klieriką mūsų laikams pritaikytam pastoracijos darbui. Visi gerai žinome, kaip yra sunkus to jauno žmogaus, kuris jau nustojo būti vaikas, auklėjimas. Sekant pedagogiška psichologija, auklėjant klieriką reikalinga siekti to, kad svarbiuoju auklėjimo veiksmu (kiek tai liečia psichologinę pusę) būtų paties klieriko refleksijos žaidimas, o po to turi sekti jo išmintingas ir noringas bendradarbiavimas su tomis intencijomis, kuriomis vaduojasi savo darbuose ir patys profesoriai. Jomis tie patys profesoriai, o ypatingai rektorius ir dvasios tėvas, visu nuoširdumu turi dalintis su būsimais kunigais.

Tokiu būdu psichologiškasis auklėjimo darbas susiartina su mokslo darbu seminarijoje. Abi sferos organiškai sutampa, o ilgainiui, kaskart aiškiau ir konkrečiau, klieriko sąmonėje atsistoja mūsų laikų kunigo ir sielų ganytojo idealas: giliai išmokslintas, lengvai susiorientuojąs visuose mūsų laikų pastoracijos klausimuose, tobulas kunigiškomis dorybėmis, kiek galint labiau pritaikytomis mūsų laikų reikalavimams.

Čia neliesiu plačiai skaitlingų ir labai svarbių pastoracijos klausimų. Pakaks priminti, kad Katalikiškosios Akcijos metodas, moterystės etika, mokyklos klausimas, santykiai su mokytojais, labdarybės organizavimas, *socializmas*, *komunizmas*, pastoracija inteligentijoje, pastoracija tarp kaimiečių, kova su sektantizmu, kova su nemoralumu, *visuomeninis darbas*, rekolekcinis judėjimas, *kunigai ir politika*, ir lengvai suprasime, koks didelis vaidmuo tenka suvaidinti būsimųjų kunigų parengimo darbe, ypač pastoralinės teologijos profesoriui.

Tik tiek noriu pažymėti, kad klierikų įvesdinimas į šių klausimų supratimą ir jų supažindinimas su atitinkamais darbo metodais turi būti atliekamas kuo praktiškiausiai ir vaizdingiausiai, į pagalbą kviečiant žymiausius praktikos darbuotojus, sielų ganytojus, organizacijų vedėjus su referatais, ar siunčiant klierikus pas juos, į jų darbo vietas susipažinti su jų darbo metodais vietoje. Lygiai reikėtų pagyvoti apie vyresniųjų klierikų dalyvavimą pastoraciniuose kursuose, katalikiškų organizacijų suvažiavimuose vyskupo sostinėje; klebonus reikėtų įpareigoti seminarijos vyresnybei referuoti, koku būdu klierikas atostogų metu naudojosi proga susipažinti su parapijos administravimu.

Šį klierikų pastoracijai parengimo darbą reikėtų, pagal galimybes, tęsti ir už seminarijos sienų. Pastarajam tikslui pasiekti yra dvi priemonės. Pirmoji priemonė yra vyskupijos pastoracijos kursai, kurie gali geriau atsižvelgti į specialias vyskupijos sąlygas ir yra lengviau prieinami kunigijai, negu visam kraštui skirti panašūs kursai. Tie kursai turi duoti plačiausių galimų diskusijoms, be kurių ir geriausias referatas reikia laikyti nepakankamu.

Antra priemonė auklėti kunigijai už seminarijos sienų yra gausingesnis aprūpinimas teologijai skirtu žurnalo tikrai praktiškais straipsniais bei aktualiomis temomis iš pastoracinės srities.

Štai svarbiausios priemonės mūsų laikams reikalingam kunigui ir sielų ganytojui išauklėti; kunigui, kuris žino ir naujausią pastoracinio darbo techniką ir yra giliausiai įsitikinęs, kad viena technika teigiamų vaisių neduos, jei nebus apšlakstyta širdies kraujo lašais.

KUNIGAS SAKYKLOJE

DIEVO ŽODIS KRIKŠČIONIŠKOJE BENDRUOMENĖJE

Pijaus XII 1956 m. rugsėjo mėn. „pastoracijos sumoderninimo“ VI savaitės dalyviams Italijoje pasakytoji kalba.

Dievo žodžio skelbimas bendruomenėje turi savo ribas ir orientaciją: 1. Dievo Žodis Kristaus skelbime ir 2. Dievo žodis Bažnyčios skelbime.

1. Kristaus ir kunigo Dievo žodžio skelbimas

Jei, maldingai mąstydami Evangeliją, dvasia persikelsime prie minių, besiveržiančių prie Kristaus, skelbiančio Gerąją Naujieną, kojų, mums visų pirma kris į akis tas faktas, kaip Jis moka įlieti į žodį visą savo sielą, kartu su neišsemiamu savo išminties ir meilės lobiu. Dėlto Kristaus žodis tampa Jo asmens tikriausiu veidrodžiu. Kristaus žodžio skelbimas turi asmeninį ir negirdėtai įtakų charakterį.

a. Kristaus skelbimo asmeninis charakteris

Tas charakteris pirmoje eilėje rodo visišką proto tikrumą ir aiškumą ir absoliutinį valios apvaldymą ir pastovumą. Kristus pasišvenčia visas ir išimtinai Dievo žodžiui skelbti. „Mano mokslas ne mano, bet To, kuris

yra mane siuntęs... Kas pats iš savęs kalba, tas jieško garbės To, kuris yra jį siuntęs, tas tiesiakalbis, ir jame nėra neteisybės" (Jon. 7, 16 - 18).

Antra Jo charakteringa žymė — Jo atsidavimas sielų tarnybai: „Gaila man minios" (Mork. 8, 2). Charakteringiausias šiuo atžvilgiu yra prilyginimas apie Gerąjį Ganytoją (Jon. 10, 1-21): „Aš gerasis Ganytojas. Gerasis Ganytojas duoda savo gyvybę už savo avis". Atsiduodavo Viešpats Jėzus žmonėms ir sieloms nuolat kartojamu Dievo žodžio skelbimu: vykdamas iš vietos į vietą, iš miesto į miestą (Luk. 4, 42-43) arba pasilikdamas toje pačioje vietoje (Mork. 8, 2), sinagogose (Luk. 5, 1), šventykloje, ant ežero kranto (Luk. 5- 1) ar laivelyje jūroje (Mork. 4, 1), ant kalno (Mat. 5, 1; 15, 29); gydė ligonius, kėlė iš mirusiųjų, darė vieną po kito stebuklus, kad žmonės tikėtų Jo žodžiu ir kad tuo būdu Dievo žodžio sėkla suleistų šaknis sielose ir duotų vaisių (Luk. 8, 11-15). Iš Viešpaties lūpų plaukė prilyginimai, kurie Dievo žodį gražino, kad pasiliktų išrausti širdyse ir pristatytų juos prie susimąstymo savimi. Tuo būdu Dievo žodžio skelbimą vairavo Viešpatyje milžiniška, nenuilstanti ir veikli sielų meilė.

Trečia Kristaus žodžio skelbimo charakteringa žymė buvo sprendimų ramumas ir nekreipimas dėmesio į tai, ar Jo pamokslais bus žmonės patenkinti ar nepatenkinti, ar jais laimės žmonių palankumą ar nepalankumą. Savo atviru Rašto žinovų ir pariziejų tuščios garbės ir ambicijos smerkimu Kristus įrodė savo visišką nesidomėjimą vadovaujančių sluoksnių palankumu (Mat. 23, 1-36). Minia, pamačiusi Kristaus padarytą stebuklą, norėjo Jį apšaukti karaliumi, bet Jis pats vienas pasišalino į kalną (Jon. 6, 15). Kristus, iškilmingai įžengdamas į Jeruzalę ir kančios metu, visišku dvasios didumu klausė šūkavi-

mų „Hosanna” ir „Ant kryžiaus, ant kryžiaus Jį”. Nepagavo Jo pirmieji šauksmai, bet nenugąsdino ir antrieji (Mork. 9, 11; Luk. 19, 37-40; Jon. 19, 15).

Tos trumpos pastabos apie Kristaus asmeninio Dievo žodžio skelbimo charakterį tebūnie kunigui pamokymas apie to paties žodžio skelbimo vidinį nusiteikimą.

b. Viešpaties skelbiamo Dievo žodžio turinys

Dabar trumpam atkreipkite savo dėmesį į Viešpaties skelbiamo Dievo žodžio turinį, kad pasisavintumėt jo žymes ir turinį, kad jūsų skelbiamas žodis būtų Kristaus ištikimų pasiuntinių vertas.

a. Savo mokslo moraline rimtimi Kristus taip nuteikdavo savo klausytojų dvasią ir širdis, kad jie galėdavo naudingai priimti Jo pamokymus ir vertai artintis prie Apreiškimo ir dieviškų reikalavimų, kurie neprileidžia lengvapėdiškumo ir paviršutiniškumo (Mat. 11, 16-17; 7, 21); iš čia širdies tiesmukumas ir nuoširdumas, kurie išskiria betkokią veidmainystę ir dviveidiškumą (Mat. 16, 6; Luk. 12, 1); rūpestingumas dangaus karalyste, kurios negalima suderinti su neveiklumu ir pasyvumu (Mat. 7, 13; 25, 21; 23, 30); nuolatinis budrumas (Mat. 25, 13; Mork. 13, 35 - 37) ir nuolatinis, sąmoningas prisirišimas prie Dievo žodžio ir valios (Mat. 7, 21; 19, 17; Luk. 11, 28).

Taip parengtoms širdims Išganytojas skyrė aukščiausių savo pamokymų gausybę.

Jis norėjo surišti kaskart vis stipresniu mazgu žmones su Tėvu, kuris yra danguje, dėlto kvėpė jiems iš vienos pusės begalinio Jo didingumo baimę, iš kitos gi — neribotą pasitikėjimą ir didžiausią sūnišką meilę (Mat. 10, 28; 6, 9; 22, 37). Žmonės, Dangiškojo Tėvo įspėjan-

čios ir pramatančios meilės akivaizdoje, turi būti saugūs ir dėlto neprivalo per daug rūpintis medžiaginėmis gėrybėmis (Mat. 6, 25 - 33).

b. Be to, Kristaus Dievo žodžio skelbimas kvėpė į klausytojų širdis pasitikėjimą, meilę ir besąlyginį atsidavimą Kristui ir dėl Kristaus (Mat. 10, 32 - 39) ir sekimą Juo. Kas Evangelijose skaito Kristaus mokslą, mato, kad atskirti Kristų nuo Dievo žodžio skelbimo reikštų Jo esmę klastoti ir pažeisti. Dėlto Kristus yra taip pat neatskiriamas ir nuo kunigo pastoracinės paslaugos. Taip moko ir šventas Povilas Apaštalas, sakydamas: „Mes skelbiame Kristų, prikaltą ant kryžiaus“ (I Kor. 1, 23); „Mes ne patys save skelbiame, bet mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“ (II Kor. 4, 5).

Dėl kitų Kristaus skelbtų dalykų, pasitenkinsime nurodymu, šalia Jo didžiųjų pažadų (dangaus, Eucharistijos, iš mirusių prisikėlimo, amžino gyvenimo), pareigų, kurias skelbė, kad pažintumėm tokiu būdu, apie ką buvo kalbama, kiek reikšmės joms skyrėme, kaip pažymėdavo tuos dalykus, kad kunigas savo pastoracinėje veikloje neišleistų iš akių tų argumentų ir juos savo pamoksluose tinkamu laiku panaudotų, prisimindamas, kad taip elgėsi Viešpats.

Tarp tų įsakymų pirmoje eilėje randame maldos įsakymą (Luk. 18, 1; Mat. 7, 7); vidinio ir išviršinio nuolankumo įsakymą su pasmerkimu bet kokios puikybės ir arogancijos (Luk. 14, 11; 18, 14; Mat. 11, 29); savęs atsižadėjimo ir pasiaukojimo pareigą bei valdyti aistras (Mat. 5, 3); pareigą nešti savo kryžių Kristaus pėdomis (Luk. 9, 23); pareigą siekti tobulumo (Mat. 5, 48); didžiąją artimo meilės pareigą, panašią į pirmą ir didžiausią įsakymą Dievą mylėti (Mat. 22, 39); pareigą paklusti Bažnyčiai ir Kristaus įsteigtam autoritetui (Mat.

18, 17; Luk. 10, 16); moterystės šventumo ir nesuardomumo pareigą; mokslą apie tai, kad mergystė yra pranašesnė už moterystę (Mat. 19, 3 - 12); mokslą apie teisumą ir kad kiekvienam bus atlyginta už jo padarytus darbus (Mat. 6, 4; 6, 18; 16, 27; 25, 34 - 36 ir 41 - 43); mokslą apie neišsemiamą Kristaus gailestingumą kaltės ir bausmės dovanojimo klausime, kol tęsiasi žmogaus gyvenimas žemėje (Luk. 15, 1 - 7; 8, 10; 5, 20 - 24; Jon. 20, 23). Visa tai mus verčia sustatyti Kristaus Dievo žodžio skelbimą su to pat kunigo žodžio skelbimu ir iš Kristaus palikto mums pavyzdžio nustatyti „pastoracinei orientacijai“ ir „pastoracijos sumoderninimui“ aukščiau-
sią normą ir ribas.

2. Bažnyčios ir kunigo Dievo žodžio skelbimas

Dabar norime atkreipti jūsų dėmesį į kitą mūsų kalbos dalį. Ją svarstysime trejopu požiūriu: 1. Bažnyčios pasiuntinybė skelbti Dievo žodį, 2. tos pasiuntinybės vykdymas amžių eigoje ir 3. tos pasiuntinybės vykdymas dabar gyvenamais laikais.

a. Bažnyčios pasiuntinybė skelbti Dievo žodį

Fundamentinė ir dogmatinė teologija plačiai kalba apie Bažnyčios mokymo galią (potestas docendi), jos prigimtį, pradžią, tarpiską ir betarpišką objektą, prerogatyvas ir įvairių rūšių veiklą. Kadangi, būdami teologai, visa tai gerai žinote, kad tuščia būtų jums apie visa tai kalbėti. Dėlto norime pasukti kitu keliu ir, lyg tęsdami pirmąją mūsų kalbos dalį, nurodyti, koku būdu Bažnyčios Dievo žodžio skelbimas yra Kristaus to žodžio skelbimo tęsa, kiek tai liečia Jo turinį (veritas

Christi), Jo tikslą ir Kristaus reikalavimus moraliniam žmonių gyvenimui.

Klasiniame tekste apie Bažnyčios mokymo galios valdžią ir pareigas: „Eikite tad ir mokykite visas tautas..., mokydami jas laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs” (Mat. 28, 19 - 20), norime pabrėžti tik vieną punktą: apaštalai (o jų asmenyje ir Bažnyčia) turi skelbti tai, ką skelbė Kristus ir turi mokyti laikytis visa to, ko mokė pats Kristus tikėjimo ir veikimo srityje. Apaštalų Darbuose skaitome, kad Kristus, prieš įžengdamas į dangų, pamokė apaštalus apie jų pasiuntinybę, kokia juos laukė, ir apie ginklą, kokį jiems duos tai pasiuntinybei vykdyti: „Ir būsite man liudytojai... iki žemės pakraščių” (Apd. 1, 8). Apaštalai turėjo būti Jo, Jo mokslo, gyvenimo kančios ir prisikėlimo iš mirusiųjų liudytojai. Kad tą liudijimą teisingai perteiktų, turėjo būti pakrikštyti Šventąja Dvasia („baptisabimini Spiritu Sancto”, Apd. 1, 5), iš kurios įgys Šventosios Dvasios, kuri ant jų nužengs („accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos”), galią. Tos trumpos pastabos iliustruoja Bažnyčios pasiuntinybės skelbti Dievo žodį idėją kiek iš skirtingo punkto ir siekia kiek giliau, negu tai paprastai nurodo fundamentinė teologija, kuri, teoriškai klausimą svarsstydama, nepažymi pirmoje eilėje gyvosios tikrovės. Bet pilną prasmę to, ką dabar norime pasakyti, norime pasisemti iš paties Išganytojo lūpų, iš Jo atsisveikinimo kalbos, kurioje Jis jautriai nupasakoja savo mintį apie pavestą apaštalams pasiuntinybę, o per juos Bažnyčiai.

Viešpats Jėzus buvo arti savo žemiško gyvenimo pabaigos. Jis turėjo dar daug ką pasakyti tiems, kurie turėjo tęsti Jo pasiuntinybę, bet jie tuo metu nebūtų galėję to pakęsti (Jon. 16, 12), dėlto prašė Tėvą nusiųsti jiems antrą Parakletą, kad jis pasilikėtų su jais visada; tiesos

Dvasią, kurios pasaulis negali priimti, kadangi jos nemato ir nežino (Jon. 14, 16 - 17). Tas pagelbininkas — Šventoji Dvasia — turi apaštalus išmokyti ir jiems priminti visa tai, ką jiems yra pasakęs Kristus, vadinasi — *visą Kristaus tiesą* (Jon. 14, 26). Tuo būdu galės tęsti Dievo žodžio skelbimą Kristaus dvasioje. Visa tai, ką turi mokyti, gavo iš Tėvo ir Sūnaus ir Šventosios Dvasios galios ir autoriteto.

Tuo būdu, Brangieji Sūnūs, turite raktą Bažnyčios Dievo žodžio skelbimui suprasti ir spręsti; Kristaus mokslo skelbimą per Bažnyčios mokymo galios tarpininkavimą: Šventojo Tėvo ir vyskupų vienybėje su Kristumi. Tai pats Dievas Trejybėje vienas per Bažnyčios mokytojus teikia tiesos, šviesos ir gyvenimo.

Šis aiškus ir sistemingas išdėstymas bei teologijos mokslo Bažnyčios mokymo galios pradžios ir charakteringų žymių aptarimas ir sistemingas išdėstymas ir Mūsų tų klausimų apsvarstymas padės išvengti klaidingų interpretacijų ir sauvališkų išvadų, kokių pastaraisiais laikais pasireiškė. Tai padės taip pat daugiau gerbti Bažnyčios Dievo žodžio skelbimą ir atkreipti į jį didesnio dėmesio ir noriau priimti bei giliau suprasti tai, kas iš jo spinduliuoja: tiesa, šviesa ir gyvenimas, einą iš paties Dievo paslapties.

b. Dievo žodžio skelbimo pasiuntinybės vykdymas amžių eigoje

Nemanome čia dėstyti visos Bažnyčios istorijos. Mes norime čia paliesti tik šį klausimą: ar Bažnyčios Dievo žodžio skelbimas, paremtas tiesomis, kurių Kristus liepė mokyti, ir Šventos Dvasios palaikomas, visada ir pastoviai buvo pritaikomas gyvenamo amžiaus laiko žmo-

nėms? Norint atsakyti į šį klausimą, reikia savo žvilgsnį nukreipti į praeitį.

Matome, kad tai, ką psalmininkas kalba apie Dvasią Sutvėrėją, kurią Bažnyčia savo maldoje vadina Šventąja Dvasia, buvo įgyvendinta amžių eigoje: *Emitte spiritum tuum et creabuntur et renovabis faciem terrae*. Bažnyčia, kuri sėjo pasauliui Kristaus tiesą, Šventosios Dvasios galia atnaujino pasaulio veidą ne tik vieną kartą, bet jį naujina nuolatos. Ji savo mokymo darbu beveik per du tūkstančius metų laimėdama išėjo tikrovės ir gyvenimo mėginimus. Tai įrodo pirmieji krikščionių amžiai, išgyventi tarp stabmedžių ir netikrų dievų; Romos imperijos ir jos civilizacijos kritimo laikai; naujųjų tautų kilnojimosi laikai; viduriniai amžiai su suklestėjusia krikščionybe; naujos stabmeldybės laikotarpis; nelaimingos schizmos Vakaruose laikotarpis; iliuminizmo laikotarpis ir t. t. Visur ir visada Bažnyčios Dievo žodžio skelbimo tikslas su gera paseka buvo: padaryti žmogų geru krikščioniu, įskiepyti jam Kristaus malonės lobius, tiesą ir gyvenimą. Šia prasme Bažnyčios mokymas pasirodė pritaikomu ir pritaikytu visiems žmonėms, laikams ir civilizacijoms.

Visiems yra žinoma, kokiais persekiojimų ir kovų keliais ėjo pirmyn tas Bažnyčios Dievo žodžio skelbimas, kaip vienas su kitu mainėsi laimėjimas su pralaimėjimu, pažanga su pasitraukimu, herojiškas išpažinimas su gėrybių ir gyvenimo auka, bet taip pat kai kurių kritimas, išdavystė ir atsižadėjimas. Vienas istorijos liudijimas yra nesugriaunamai aiškus: „Pragaro vartai jos nenugalės“ (Mat. 16, 18). Bet netrūksta ir kitokių liudijimų: ir pragaro vartai turėjo laikinų laimėjimų. Tiesa, jei turėti galvoje tiesos ir malonės lobyną, kokį Kristus suteikė savo Bažnyčiai jos mokymo pareigai įgyvendinti, galima

būtų sakyti, kad jos žygiavimas amžių erdve buvo nuolatinis ir išganingas laimėjimas. Bet įvykiai vystėsi kitaip ir būtent taip, kaip Kristus buvo pranašingai pasakęs savo apaštalams: „Tarnas nedidesnis už savo valdovą. Jei jie mane persekiojo, persekios ir jus... Jei pasaulis jūsų nekenčia, žinokite, kad manęs pirma jūsų nekenčė“ (Jon. 15, 20 ir 18). Iš čia pastangos ir kovos, persekiojimai ir priespaudos, teisingiau — Kryžiaus Keliai, negu iškilminga eisena su triumfaliniu Hosanna. Bet ilgesnėje distancijoje Bažnyčia, stiprinama ir padedama tiesos ir Šventosios Dvasios galios, patraukė nesuskaitomą daugybę žmonių protus ir širdis.

c. Dievo žodžio skelbimo pasiuntinybės vykdymas dabartiniais laikais

Tai, ką esame pasakę apie praeitį, norime pratęsti ir gyvenamai valandai. „Pastoracinės Orientacijos Centro“ tikslas — „pastoracijos sumoderninimas“. Jos siekimas pagrįstas ir daugelyje atvejų reikalingas: besirūpinąs sielų išganymu kunigas gali ir privalo žinoti apie nūdienio mokslo, meno ir technikos laimėjimus, kiek jie siejasi su žmogaus religinio ir moralinio gyvenimo tikslu ir apie tai, kas religijos ir moralės leidžiama ir kas neleidžiama bei kas yra abejinga. Argi turėtumėm, kalbėdami apie gyvenamuosius laikus, pakartoti tai, kas buvo kalbėta apie praeitį, būtent, kad *šiandien dar daugiau reikalingas „pastoracijos sumoderninimas“*, bet *d daugiau prisitaikymo prie Bažnyčios Dievo žodžio skelbimo*, prie gyvos Bažnyčios mokymo galios — *vivum magisterium ecclesiasticum* prasme, *negu „pastoracijos sumoderninimo“ nūdienių mokslų linkme*. Dar daugiau, *turime konstatuoti, kad šiandien yra didesnis reikalas „orientuo-*

ti" nūdienius mokslus, kurie liečia religinę ir moralinę sritį mokomosios Bažnyčios pusėn, negu mokomąją Bažnyčią orientuoti dabartinių mokslų pusėn (nedarant nuostolių kalbamų mokslų autonomijai), kiek jie neliečia, nei tarpiškai, nei betarpiškai, religiniai - moralinės srities ir kiek nuo to nenukentės žmogaus gyvenimo orientavimas į paskutinįjį antgamtinį tikslą. Mums dabar rūpi užmegsti sąmoningesnį kontaktą su Bažnyčios mokymu ir sustiprinti bei palaikyti jį ir tuo būdu juos geriau pritaikyti prie nūdienio amžiaus ir žmogaus. Bažnyčia turi gautą iš Kristaus ginklą: Kristaus tiesą ir Šventąją Dvasią. Tuo būdu apginkluota, Bažnyčia nuolatos laiko savo ranką ant laiko pulso, o tikintieji privalo savo ranką laikyti ant Bažnyčios pulso, kad galėtų gauti gerą orientaciją, rasti ir duoti teisingą diagnozę ir prognozę laikui santykiyje su amžinybe.

Enciklika „*Humani generis*“, paskelbta 1950 m. spalio 12 d., apie kai kurias klaidingas nuomones, grasinančias katalikų mokslo pagrindams (AAS 1950 m., psl. 561 ir toliau), yra nemažame laipsnyje pasmerkimas klaidingos orientacijos ir teologijos, filosofijos ir egzegezės „sumoderninimo“, lenkiant jas į naujasias ir nepakankamai pagrįstas mokslo kryptis ir tendencijas. Ten yra kalbama apie nepagrįstą palinkimą į klaidingas filosofines sistemas ir nusileidimus, kurių kai kurie yra pasirengę daryti (evoliucionizmas, idealizmas, imanentizmas, pragmatizmas, egzistencializmas, historicizmas) teologijos ir egzegezės srityje. „Naujoji teologija“ stengiasi prisiderinti prie naujų laikų, kad katalikui mokslininkui katalikybę padarytų lengvesnę ar labiau natūralią. Ir pradėta sauvaliai taisyti, šalinti, rekonstruoti tai, kas buvo; minkštinti metafizinių dėsnių kietumą ir nekintamumą; lenkti dogminių definicijų tikslumą; revizuoti antprigim-

ties ir jos vidaus struktūros prasmę ir turinį; moderninti Eucharistijos teologiją; naujinti ir artinti prie dabartinio mentaliteto mokslą apie atpirkimą, apie nuodėmės prigimtį ir pasekmes ir daug kitų klausimų. Tolygus sąjūdis prasidėjo ir egzgegezės srityje. Norima priimti pasaulinių mokslų mintis ir išvadas, bet dažnai tai daryta be rimto tyrinėjimo ir nuosaikumo.

Dabar norime paduoti kitų pavyzdžių, liečiančių gyvenamąjį laiką, kad geriau matytumėte, kaip labai svarbu šiandien turėti „orientacijos“ ir „sumoderninimo“ kontaktą su gyvąja Bažnyčios mokymo galia (potestas docendi).

„Nūdienė orientacija“ santykyje su „naująja teologija“ ir „naująja morale“ yra budėjimo ir kritikos stovyje. Bažnyčios mintį šiais klausimais esame išdėstę savo dviejose kalbose, pasakytose 1952 m. kovo 23 d. ir tų pačių metų balandžio 18 d. Kitu giminingu klausimu Šventas Sostas pasisakė per Aukščiausios Šventos Oficijos Kongregacijos instrukciją 1956 m. vasario 2 d., kur liečiama „Ethica Situationis“ (AAS 1956, 144–145 psl.) tema. Ta sistema pavergė nemažo skaičiaus žmonių protus, nes savyje turi kažką patrauklaus, kurie nepastebi aiškiai jos pavojingumo. Prieš „Orientacijos Centro“ akis, kuris nori mokslo pagrindais paremto sumoderninimo, stovi rimtas uždavinys. Bažnyčios kompetencijos ir pasisakymų klausimais, liečiančiais moralinę teisę ir tvarką, visuomenines problemas, laicizmą jo įvairiausiose srityse, kaip pvz. mokykla ir auklėjimas, valstybės gyvenimas, tarptautiniai santykiai ir teisė; ir klausimais, liečiančiais karo teisę ir šiandieninį karą, visais šiais klausimais Šventas Sostas pasisakė, ir nūdienė orientacija gerai padarys, jei atkreips dėmesio į šiuos Bažnyčios nurodymus. Negalima taip pat nutylėti dar vieno klausimo.

mo. Paskutinių Bažnyčios gyvenimo laikų ypatingos aplinkybės privertė Mus dviejose kalbose, pasakytose 1954 m. gegužės 31 d. ir lapkričio 2 d. (AAS psl. 41 - 46 ir 245 - 256), pasisakyti Švento Tėvo ir vyskupų mokymo galios (potestas docendi) pagrindo, nustatyto Dievo teise (iure divino) klausimu ir *teologų mokymo klausimu, kurie atlieka savo funkcijas ne Dievo, bet Bažnyčios delegavimo teise*. Dėlto teologai priklauso nuo teisėtai įsteigtos Mokymo Galios (potestas docendi) autoriteto ir budrumo. Jei jie, kaip teologai, veikliai suinteresuoti „orientacija“ ir naudoja mokslinius teologinius argumentus, gali kilti klausimas, *ar teologų nuomonės, ar Bažnyčios Mokymo Galios turi daugiau autoriteto ir tiesos garantijos*. Tuo klausimu enciklikoj „*Humani generis*“ skaitome: „To depozito (švento tikėjimo) dieviškai Išganytojas *nepavedė... teologams autentiškai aiškinti, bet vien tik Bažnyčios Mokymo Galiai...*“ Dėlto Mūsų nepamiršamos atminties pirmatakas Pijus IX, mokydamas, kad kilniausias teologijos uždavinys yra įrodyti, kokių būdu Bažnyčios apibrėžtas (definijuotas) mokslas randasi Apreiškimo šaltiniuose, ne be priežasties pridūrė šiuos žodžius: „Ta prasme, kokia tos pačios Bažnyčios buvo apibrėžta“. *Tad tiesos pažinimas lemiamai priklauso ne nuo teologų nuomonės, bet nuo „Sensus Ecclesiae“*. Priešingu atveju reikštų teologus padaryti „Mokymo Galios“ mokytojais. O tai yra aiški klaida. Bet tai dar nereiškia, kad teologai ir mokslininkai neturėtų teikti mokslinių pagrindų visai subtilių gyvenimo klausimų serijai. Aišku, kad Šventas Sostas mėgsta, giria ir ragina teologus imtis mokslinių tyrinėjimų ir aukštosios spekuliacijos, kurie pagilina apreikštąsias tiesas ir kurie svarsto, aiškina ir palaiko Bažnyčios Mokymo Galios pareiškimus su moksliniu autoritetu tikėjimo apšviesto proto šviesoje (Va-

tikano Santarybos sesija III, sk. 4), o tai ir reiškia „in sensu ecclesiae” (taip, kaip šv. Bažnyčia supranta), Pijaus IX žodžiais tariant.

Tai temai priklauso visa eilė kitų klausimų, kaip pvz. medicina, psichologija, klinikinė psichoterapija ir psichika, teisė, kaltės ir bausmės, sociologija, tautiniai ir tarptautiniai klausimai ir t. t. Šiais klausimais reikalinga kreiptis į kitas Mūsų pasakytas atitinkamas kalbas.

Naujausioji enciklika „apie šventąją mergystę”, paskelbta 1954 m. kovo 25 d., jums nušvietė, tarp kitų klausimų, ir Bažnyčios mintį apie moterystę ir mergystę. Šituo klausimu modernioje visuomenėje, ypač jaunimo tarpe, kilo nebaigiamų svarstymų, kas svarbiau: moterystė ar mergystė. Kai kurie mano, kad moterystė žmogaus asmeniui esąs neatšaukiamas būtinumas (žmogus be jos, jų manymu, taptų lyg koks dvasinis nykštukas) ir kad moterystė yra viršesnė už mergystę (AAS 1954 m. 174 - 176 psl.).

Taip pat nenorime aplenkti ištraukos iš enciklikos „Musica sacra”, paskelbtos 1955 m. gruodžio 25 d. Joje aiškiai yra išdėstyta Bažnyčios mintis, kuri dažnai yra diskutuojama ir klaidingai išsprendžiama, apie meno nepriklausomybę nuo visa to, kas nėra menas. Gerai žinote, kad dažnai net katalikų sferose šis klausimas yra diskutuojamas be aiškaus tikrų pagrindinių dėsnių žinojimo (AAS 1956 m. 10 - 11 psl.).

Artinamės prie Mūsų kalbos pabaigos. Ji, tikimės, jūsų Centrai galės būti tas „raugas, kurį moteriškė ėmė ir įmaišė trijuose saikeliuose miltų, kolei visa įrūgo” (Mat. 13, 35). Tikrai būsite visam dabartiniam pasauliui išganingas raugas, jei semsitės, šventai Motinai Bažnyčiai vadovaujant, iš Amžinojo Žodžio neišsemiamos gyvybingos jėgos, kuris tapo Kūnu, kad padarytų žmones

savo dieviškos prigimties dalyviais. Tokiu pat būdu kiekvienas sielų ganytojas artinasi prie pasaulio savo protu, žinija ir širdimi ne tam, kad jį patrauktų į savo plokštumą, bet kad savo žmogišku žodžiu perteiktų pasauliui išlaisvinamąją Dievo tiesą ir pakeičiančią žmogų Išganytojo tobulumu.

Tesuteikia jums Viešpats Kristus Kristaus Bažnyčios dvasios jumoje sustiprinimo, kad galėtumėte sėkmingai siekti savo tikslų.

Dėlto, kaip didžios malonės laidą, teikiame jums iš savo tėviškos širdies apaštališką palaiminimą.

ŠV. POVILAS — PAMOKSLININKO IDEALAS

Šv. Povilas savo laiškuose aiškiai kalba apie visus Bažnyčios hierarchijos laipsnius: vyskopus, kunigus, diakonus ir pasišventusias našles arba diakones, ir kiekvieno jų pareigas tarnaujant Dievui smulkiai išdėsto. Iš visų kunigo pareigų, jis ypatingą dėmesį kreipia į Dievo žodžio skelbimą. Toji priedermė moteriškai draudžiama atlikti („o mokyti moteriškai neleidžiu“). Bet užtai vyriškos lyties dvasiškius jis prašo, maldauja ir liepia Dievo žodžio skelbimo neapleisti: „Aš prašau prisiektinai aki-vaizdoje Dievo ir Jėzaus Kristaus, kurs teis gyvus ir mirusius, jo atėjimu ir jo karalyste, skelbk žodį; nesiliauk laiku ir nelaiku; įrodinėk, ragink, bark visu kantrumu ir mokymu“ (II Tim. 4, 1 - 2). Tautų Apaštalas į mokymą ypatingą dėmesį kreipia todėl, kad tai yra apaštalo kunigo pirmaeilė pareiga. Jis mokymą aukščiau stato ir už sakramentų administravimą. „Nes Kristus siuntė mane ne krikštyti, bet Evangelijos skelbti“ (I Kor. 1, 17). Apaštalas, taip žiūrėdamas į mokymą, tai pasiuntinybei skiria ir priderančiai parengtus asmenis. Ir vyskupams, pasirenkant kunigus - pamokslininkus, liepia atsargiai elgtis: „Rankų niekam veikiai neuždėk ir nedalyvauk svetimose nuodėmėse“ (I Tim. 5, 22); juo labiau reikia į tai atsižvelgti, nes pamokslininkas atstovauja patį Kristų: „Taigi, mes einame pasiuntinių pareigas Kristaus vietoje, lyg kad Dievas ragintų per mus. Mes maldaujame Kristaus

vardu: susiđerinkite su Dievu" (II Kor. 5, 20). Taip rašo apie pamokslininkus šv. Povilas, atsimindamas Kristaus žodžius: „Nes ne jūs esate, kurie kalbate, tik jūsų Tėvo Dvasia, kuri jumyse kalba" (Mat. 10, 20).

Aiškliai ir įsakmiai išdėstęs mokyimo reikalą ir kunigų - pamokslininkų dievišką pasiuntinybę, skelbiančių „Kristaus vietoje" Dievo žodį, šv. Povilas toliau svarsto pamokslininko pasiuntinybę. Pirmoji būtina sąlyga yra turėti Bažnyčios pasiuntinybę, nes kiekvienas jų, kaip pirmiau buvo sakyta, moko Bažnyčios vardu. Be pasiuntinybės niekas negali pildyti kilnių pamokslininko pareigų, nors savo gyvenimu angelui prilygtų, nes „kaip jie skelbs, jei jie nesiusti?" (Rom. 10, 15).

Pamokslininkas, gavęs leidimą skelbti Dievo žodį, visomis pajėgomis privalo stengtis savo gyvenimu ir mokymu nepažeminti To, kurio vardu moko, bet rūpintis prilygti, kiek leidžia žmogaus silpnybė, Jo šventumui į Jį, kad galėtų pasisekimu veikti Dievo garbei ir žmonių gerovei. Todėl gilus nuolankumas, tikras pamaldumas, skaisti meilė, išmintis ir mokslas privalo būdinti šv. Povilo nupieštą pamokslininką. Taip apsišarvavęs, Kristaus kareivis nenusigąs siaurų ir erškėčiais klotų gyvenimo kelių, nemalonumų ir persekiojimų, drąsiai eis jam nurodytu keliu ir savo klausytojus ves prie garbės vainiko, dangaus aukštybių linkui, kur yra tikra laimė ir amžina linksmybė, o žemėje sėkmingai platins Dievo karalystę.

Šv. Povilas buvo karštas ir uolus Kristaus ir Jo mokslo garbintojas, trokštąs po visą pasaulį išplatinti Jo karalystę ir žmonių gyvenimą paremti Jo mokslu. Jis primygtinai teikia pamokslininkams įsigyti reikalingas dorybes, ypatingai meilę, skaisčią, tikrą, nesuteptą ir karštą, kuria galėtų tirpdyti žmonių širdis varžančius nedorbių ledus, žadinti ir traukti prie Dievo. „Jei aš kalbė-

čiau žmonių ir angelų kalbomis, bet neturėčiau meilės, aš būčiau kaip žvangantis varis ir skambantis kimbolas. Jei aš turėčiau pranašystės dovaną ir žinočiau visas paslaptis ir visoki mokslą; jei aš turėčiau visą tikėjimą, taip kad galėčiau kalnus perkelti, o neturėčiau meilės, aš esu niekas... Dabar pasilieka tie trys dalykai: tikėjimas, viltis ir meilė; tačiau didžiausia tarp jų yra meilė" (I Kor. 13, 1 - 2, 13). „Bet visų pirma turėkite meilę, kuri yra tobulumo ryšys" (Kol. 3, 14). Tolygių raginimų prie meilės šv. Povilo raštuose galima rasti daug. Ir nieko stebėtino, nes jis buvo uolus Kristaus sekėjas: „Būkite mano sekėjai, kaip ir aš esu Kristaus" (I Kor. 11, 1). Kristus visą savo mokslą parėmė meile, tad ir Jo sekėjus privalo lydėti meilė, nes „Iš to visi pažins, kad jūs mano mokytiniai, jei turėsite meilę vienas kito" (Jon. 13, 35). Todėl ir šv. Povilas visų pirma reikalauja meilės. Be to, logika ir sveikas protas rodo meilę esant kaip variklį, galingą akstiną, žadinantį energingai, nenuilstamai, be paliovos veikiantį išsižadėjimo ir pasišventimo šaltinį, jėgą, stiprinančią kūninių ir dvasinių kentėjimų metu.

Šalia meilės, privalo eiti ir nuolankumas. Meilė skelbėją žadina pasišvesti. Meilė, sujungta su nuolankumu, pavergia širdis, patraukia klausytojus, veikimą daro sėkmingesniu. Šv. Povilas, gerai tai žinodamas, ragina prie tos dorybės. „Taigi, aš, kalinys Viešpatyje, maldauju jus elgtis, kaip verta to pašaukimo, į kurį jūs esate pašaukti, visu nuolankumu ir romumu, kantrybe, meile pakenčiant vienam kitą" (Efez. 4, 1 - 2).

Meilė ir nuolankumas yra Dievo suteiktos dovanos, kurių, nusidėję, kiekvieną valandą galime nustoti. Kad be šių dorybių netaptų nenaudingu pamokslininku, šv. Povilas pamokslininkams teikia priemonę, kurios pagalba galima visuomet apsisaugoti nuo kylančių pavojų. Toji

priemonė yra malda, kuri apšviečia ir pažadina pamokslininką, išprašo reikalingų Dievo malonių. Šv. Povilas malda teikia kaip naudingą žmogui ir malonią Dievui priemonę: „Taigi, aš visų pirma raginu daryti maldas, prašymus, užtarymus, dėkojimus už visus žmones... Nes tai yra gera ir patinka akivaizdoje mūsų Išganytojo Dievo“ (I Tim. 2, 1 - 3). Laiške Romiečiams pataria nuolatos melstis: „Būkite ištvermingi maldoje“ (Rom. 12, 12). Be paties pamokslininko maldos, dar naudinga, kad ir kiti už jį melstųsi. Tai matome iš šv. Povilo žodžių Efeziečiams: „Melsdamies visą laiką dvasioje visokia malda ir prašymu ir, be to, budėdami visa ištverme maldavime už visus šventuosius ir už mane, kad, man burną atveriant, būtų man duota žodžių drąsiai skelbti paslaptį Evangelijos“ (Efez. 6, 18 - 19).

Šv. Povilas, kaip gilus psichologas ir geras žmonių dvasinio gyvenimo žinovas, gerai žinojo, kad įkvėpus kam nors meilę dorybei, bet palikus be nuolatinio kurstymo ir stiprinimo, būtų lygu jos pasmerkimui mirti, nustojant viso darbu ir pastangomis pasiekto pasisekimo. Ant silpno pamato pastatytas pastatas kada nors turi sugriūti, taip ir dvasinis gyvenimas, kad ir aukštesnio laipsnio pasiekęs, bet neturįs nuolatinės paspirties, kaskart vis silpnės, kol visai sugrius, nes labai daug turime priešų, tykojančių pakenkti, arba ir visai sunaikinti, mus su Dievu jungiantiems ryšiams. Piktosios dvasios žabangos, masinantieji pasaulio blizgučiai ir mūsų prigimtųjų silpnybė persekioja mus, vargina kiekviename žingsnyje. Deja, kiekvienas, nutolęs nuo Dievo, turės prapulti jų glėbyje, jei nemokės savo dvasinio gyvenimo stiprinti malda ir kietu užsigrūdinimu dorybėse. Visa tai žinodamas, šv. Povilas tiesioginiai ar netiesioginiai visiems pamokslininkams teikia laikytis tos būtinos užsigrūdinimo prie-

monės: „Aš baudžiu savo kūną ir stengiuos pavergti, kad kartais, kitiems skelbęs, pats nepasidaryčiau peiktinas” (I Kor. 9, 27). Tik tas lieka ištikimas krikščioniškam tobulumui, kas savo kūną sugeba padaryti klusniu dvasios įrankiu, o tai pasiekama tik marinimosi ir atsižadėjimo keliu, kas kunigą daro panašiu į Dievą, koks ir privalo būti pamokslininkas, kalbąs „Kristaus vietoje”, kurs mus ramina nelaimėse, persekiojimuose, pakelia puolus, palinksmina nuliūdus: „Esame persekiojami, bet nesame apleisti; mus numeta, bet nežūname. Mes visados nešiojame savo kūne Jėzaus marinimą, kad ir Jėzaus gyvybė apsireikštų mūsų kūnuose” (II Kor. 4, 9 - 10).

Tačiau ir ant stipraus pagrindo atrėmus dorybes, kunigas, sakąs pamokslus, privalo įgyti dar vieną privatumą, be kurio ir šventas kunigas, ypač šiais proto ir patyrimo garbinimo laikais, negali tinkamai atlikti savo kilnios pasiuntinybės. Kalbu apie mokslą ir išsilavinimą. Mokslas pamokslininkui nutiesia kelius į klausytojų protus ir širdis, kaip šventumas — į Dievą. Pamokslininko šventumas, jeigu jis nebus paremtas mokslu, bus kaip paslėptas turtas, gal vieno Dievo suprantamas, tačiau žmonėms, ypač silpno ir abejotino tikėjimo, atrodys dažnai juokingas, neturįs gyvenime vertės. Tiesa, istorija mums pasakoja apie tokius asmenis, kaip pvz. šv. Antanas, kurių šventas elgesys daugiau mokė, negu iškalbingiausi pamokslininkų žodžiai. Tačiau tokie žmonės ne visais šimtmečiais gimsta. Tai yra tik retos išimtys.

Kad kunigas - pamokslininkas tinkamai galėtų atlikti savo pasiuntinybę, privalo su šventumu sujungti mokslą. Jau ir Senasis Įstatymas bemokslio kunigo negalėjo suprasti. Ne kitaip į tą klausimą žiūri ir Kristus. “Jūs esate pasaulio šviesa”, kalba jis į išrinktus Dievo žodžio skelbėjus. Mokslo iš kunigo reikalauja ir patirtis bei svei-

kas protas. Bažnyčios galia ir krikščionybės įsigalėjimas gyvenime eidavo kartu su dvasiškių šventumu ir mokslu. Silpnėjant dvasiškių išsilavinimui, geso ir Kristaus šviesa pasaulyje. Todėl ir genialusis Tautų Apaštalas iš mokinių, rengiamų pamokslininkais, be krikščioniškų dorybių, reikalaudavo dar ir mokslo: „Žiūrėk pats savęs ir mokslo; tų laikykis; nes, tai darydamas, ir pats save išgelbėsi ir tuos, kurie tavęs klauso“ (I Tim. 4, 16). Kadangi skaitymas yra būtina mokslui įgyti priemonė, todėl ir šv. Povilas savo mokinius ragina skaityti: „Iki ateisiu, užsiimk skaitymu, paragininimu ir mokymu“ (I Tim. 4, 13). Tačiau neprotingas skaitymas, pasišventimas vien tik mokslui, net apleidžiant dvasinio gyvenimo praktiką, dažnai numarina kunigo tikėjimą, įstumia į klaidingas gyvenimo vėžes, padarydamas jį kenksmingu Kristaus mokslui. Kad sutrukdytų tą apsiareiškimą, šv. Povilas pataria, kaip besilavinęs pamokslininkas tokiu atveju privalo elgtis — vengti klaidingų mokslų ir laikytis tiesos, nes kame tiesa, ten Dievas, o kame Dievas, tai žmogui nieko blogo negali atsitikti. „O, Timotiejau, saugok, kas tau pavesta, vengdamas atmestinių naujų žodžių ir taip neteisingai vadinamo mokslo prieštara-vimų, kurį kaikurie išpažinę atpuolė nuo tikėjimo“ (I Tim. 6, 20 - 21).

Tokiu įsidėmėtiniu ir sklandžiu pamokslininko apibūdinimu, regis, šventas Povilas jau turėjo pasitenkinti. Bet ne. Tas pamokslo mėgėjas, tas, kurį slėgė mokymo reikalas, kuris visą gyvenimą pašventė Dievo žodžio skelbimui ir mirė dėl jo, nepaisydamas, kad jo nurodyti pamokslininko privalumai gali kiekvieną pamokslininką išlaikyti jo pašaukimui priderančioje aukštumoje, dar pridėda keletą patarimų bei nurodymų, liečiančių pamoks-lų turinį ir formą. Tuo būdu jis norėjo užtikrinti pamokslo

sėkmingumą, įstatyti į vėžes, kurios baigiasi Dievo garbe ir sielų išganymu. Pasitikėjimas Dievo pagalba ir evangeliškas paprastumas yra krikščioniškieji kunigo pamokslo privalumai.

Kiekvieno pamokslo pagrindas, ašis, apie kurią viskas sukasi, yra Kristus ir jo karalystė. Kitaip ir būti negali, nes kunigas — pamokslininkas moko „Kristaus vietoje“, o Kristus skelbė tik dangaus karalystę. To uoliai laikėsi šv. Povilas. Savo pavyzdžiu ir žodžiu prie to ir pamokslininkus skatino: „Ir aš, kaip buvau pas jus, broliai, nuvykęs, nėjau su aukšta kalba ar su išmintimi jums Kristaus liudijimo skelbti. Nes nesitariau jūsų tarpe žinąs ką kitą, kaip tik Jėzų Kristų ir tą prikaltą ant kryžiaus“ (I Kor. 2, 1 - 2), nors jis „žydams, tiesa, yra papiktinimas, o pagonims paikybė“ (I Kor. 1, 23).

Klausimai, nieko bendro neturį su Kristumi ir jo dieviškuoju mokslu, neįleistini į sakyklą, nes kunigas - pamokslininkas yra „geras Kristaus kareivis“. „Nė vienas, kurs kareiviauja Dievui, nesipainioja į žemiškus reikalus, kad patiktų tam, kuriam apsiėmė“ (II Tim. 2, 4). Šv. Povilas reikalavo vengti bergždžių ir nereikalingų klausimų: „Paikų ir neišmintingų klausimų venk“ (II Tim. 2, 23). Pastaraisiais žodžiais įsakoma, nors ir netiesioginiai, uoliai ir sąžiningai parengti pamokslą. Net ir išmintingiausias pamokslininkas nepasirengęs negalės išpildyti šio šv. Povilo nurodymo. Tokie pamokslai, užuot patraukę žmones į bažnyčią, stums juos laukan, užuot platinę Kristaus karalystę, ją griaus. „Tuščių kalbų saugokis, nes jos vis labiau žengia į bedievystę“ (II Tim. 2, 16).

Tačiau dažnai atsitinka, kad nežiūrint į aukštas pamokslininko dorybes, į jo gilų mokslą, į jo pasišventimą, pastangas įtikinti ir išstobulinti klausytoją, paskelbtas

Dievo žodis išnyksta, tarsi girios aidas, klausytojų širdyse net jokio pėdsako nepalikdamas. Stebėtinas reiškinyss. Bet, deja, dažnai taip pasitaiko. To liūdno reiškinio priežastis yra pamokslų nepopuliarumas, klausytojams neprieinamų ir nesuprantamų dalykų dėstymas, dėstomo turinio nesuprantama forma išreiškimas. Pastaruoju būdu dažniausiai ir nusidedama. Tiesa, žmogui, kuris nuo pat kūdikystės buvo lavintas ir auklėtas kitokiose sferose, negu toji, kurioje turi skelbti Dievo žodį, žmogui, kuris savo kalbą, sąvokas, pasaulėžiūrą iškėlė labai aukštai, ko, žinoma, reikalauja ir aukšta kunigo pasiuntinybė, paskui sunku nusileisti iki kaimo žmonių išsilavinimo lygio, iki jų galvosenos, sunku suprantamais žodžiais aiškinti abstrakčias sąvokas. Todėl dažnai, nežiūrint į pamokslininko gerus norus ir pastangas, jo tikslas palieka nepasiektas, darbas neatneša vaisių. Todėl šv. Povilas, taip vertindamas pamokslus ir tiek naudos iš jų tikėdamasis, negalėjo tą nepopuliarumo ydą pro pirštus praleisti. Jis dažnai apie tai kalba. Ir tokio kalbėjimo priežastis yra aiški, nes pamokslai, kuriuose nevengiama „painių ir neišmintingų klausimų“, nors būtų gerai ir sąžiningai parašyti ir pasakyti, liks nepopuliarūs ir teigiamų pėdsakų klausytojuose nepaliks. Jų pasekmė — vox - vox, praeterea nihil, o gal ir dar blogiau, nes klausytojų širdyse sukelia nepasitenkinimą pamokslininku, atgrasina nuo Dievo žodžio klausymo, stumia iš Bažnyčios išganingos paunksmės, o dažnai net pragaištingos įtakos glėbin. Tokiu atveju šv. Povilas moko betarpiu savo pavyzdžiu: „Tai mes ir kalbame ne mokytais žmonių išminties žodžiais, bet kaip Dvasia moko, dvasinius dalykus dvasiniais paaiškindami“ (I Kor. 2, 13). „Ir aš, kaip buvau pas jus, broliai, nuvykęs, nėjau su aukšta kalba ar su išmintimi jums Kristaus liudijimo skelbti“ (I Kor.

2, 1), nors tai, kaip mokytas žmogus, galėjo lengvai padaryti.

Šv. Povilas neužmiršta ir pamokslų turinio. Jautulingiems korintiečiams taip rašo: „Ir aš, broliai, negalėjau jums kalbėti kaip dvasiniams, bet kaip kūniniams” (I Kor. 3. 1). Nepaisantiems šv. Povilo įspėjimo apie pamokslų populiarumą, yra įsidėmėtini jo žodžiai, pasakyti „kalbų” manija sergantiems korintiečiams: „Taip pat ir jums yra su kalba; jei nekalbėsite suprantama šneka, kaipgi bus žinoma, ką sakote? Juk jūs kalbėsite lyg į orą. Ir jei trimitas duotų neaiškų garsą, kas rengsis į kovą?” (I Kor. 14, 9 ir 8). Šv. Povilas kaip kitus mokė, taip ir pats elgėsi. Jis, žinodamas, kad yra siųstas Dievo žodžio skelbti „ne žodžių išmintingumu, kad Kristaus kryžius nenustotų savo galios” (I Kor. 1, 17), visomis jėgomis stengėsi taikytis prie klausytojų išsilavinimo, pvz. Lystros ir Derbos gyventojams gerąją naujieną jis pasakoja vaikišku paprastumu, tačiau Atėnų senatorių ir gudrių filosofų tarpe, jis paleidžia savo lakios ir ugingos iškaltos vadžias, pakyla iki aukščiausios tobulybės kalbėjimo mene, nustebindamas savo garbingus klausytojus. Šitaip veikdamas, jis Kristui užkariavo beveik visą Mažąją Aziją, daugelį Europos šalių, nors jo kalba „nesusidėjo iš įtikinančių žmonių išminties žodžių, bet iš dvasios ir galybės parodymo” (I Kor. 2, 4). Jeigu pamokslai gali ką nors paveikti, tai ne pamokslai, paremti žmonių išminties žodžiais ir moksliniais aptariais, bet tik tokie, kuriuose didelis uolumas ir meilė jungiasi su krikščioniška išmintimi.

Tokie buvo šv. Povilo pamokslai ir laišakai. To jis reikalauja ir iš savo įpėdinių pamokslininkų, nors pastarieji jo reikalavimų dažnai nepaiso, o galų gale pamokslų

sėkmingas veikimas sumažėja iki minimumo ir tokie pamokslininkai tampa „kalbančiais į orą”.

Šv. Povilas, kaip gilus žmogaus sielos žinovas, nepasitenkindavo tik vienu į protą klabenimu. Jis ieškodavo jautriausių žmogaus sielos stygelių. Jas atradęs, su visu savo igimtu smarkumu ir stebėtina strategija puldavo jas, kad tik įtikintų, kad tik patrauktų Kristaus kareivijon. Iškalba galima ypatingai padaryti įtakos į žmogaus jausmus ir į grožio pajautimą, todėl ir šv. Povilo laiškai mirgėte mirga įvairiais oratoriškais privalumais. Šv. Jonas Chrizostomas jį teisingai vadina „Evangelijos trimitu, krikščioniškosios iškalbos upe, žemės rutulio retoriumi”. Galima pridurti, kad jis, nors kalbėjo paprastai ir populiariai, prilygo Ciceronui. Jis įrodinėja nuosekliai, spaudžia smarkiai, karštai, panaudoja visas iškalbos rūšis: kilniai rašo kolosiečiams, saldžiai ir ramiai pilypiečiams, smarkiai ir aštriai antrame laiške korintiečiams.

Šv. Povilo laiškai yra tikras aruodas, kur pamokslininkai per ištisus amžius ras įvairiausios medžiagos: pavyzdžių, patarimų, įsakymų, kas jų pamokslus padarys sėkmingesniais, vaisingesniais, Dievui maloniais, žmonėms naudingais, Bažnyčios priešams baisiais, o patį pamokslininką, kaip pats šv. Povilas reikalauja, „bonus miles Christi” (II Tim. 2, 3).

PASTOVŪS PAMOKSLO ELEMENTAI

Pamokslas susideda iš nekintamų esminių elementų ir antraeilių, kurie, prisitaikydami prie gyvenimo aplinkybių, nuolatos keičiasi ir priima vienokią ar kitokią, laiko dvasiai geriausiai atitinkančią, formą. Apie nepastoviuosius pamokslo elementus bus galima kalbėti tada, kai gerai žinosime, kas visada ir visose aplinkybėse privalo būti pamokslo pagrindu, sudarančiu pastovų ir nekintamą branduolį.

Pamokslo branduolys yra tai, kas yra dieviškojo Bažnyčios Įsteigėjo palikta: Bažnyčios skelbiamas Kristaus mokslas, Credo, depositum fidei. Visa tai pamokslininkas, sąžiningai ir gerai pasiruošęs, privalo aiškinti ir XX amžiaus tikintiesiems. Tai yra mūsų pasiuntinybė ir tuomi remiasi mūsų autoritetas. Tai įeina į mūsų esminių pareigų sritį, už ką kiekvienas turėsime duoti apyskaitą Dievui.

Reikia pripažinti, kad mūsų laikų pasaulis, dėl perdėto ir stabmeldiško asmens garbinimo, savo sielos gėlmėse jaučia kažkokią neapykantą viskam, kas remiasi autoritetu ar dogmomis. Tai yra mūsų amžiaus liga. Nežiūrint į tai, mes negalime išsižadėti suteikto autoriteto, negalime nieko praleisti iš mums pavesto ir patikėto saugoti ir skelbti religijos lobyno.

Dalis mūsų vadinamos susipratusios visuomenės kriticizmo ir pozityvizmo viesulų blaškoma, yra liguis-

tai silpna tikėjimo dalykuose, su pašaipa atmeta stebuklus ir kitus pozityvizmui nesuprantamus apsireiškimus. Šiuo atveju pamokslininkui nevalia, taikantis prie klaidingų pasaulio pažiūrų, karpyti katalikų mokslą, ty liai apeiti stebuklus, išleisti viską, kas nemalonu, kieta, aštru; nevalia dogmų kitaip interpretuoti ir simboliškais aptarimais ir katechetiškais definicijomis joms skirti kitą prasmę; nevalia mainyti teologinių sakinių reikšmės, pamokslus marginti, vietoj Švento Rašto citatų, įvairių poetų ir mokslininkų išsireiškimais bei mintimis. Neleistina besąlyginiai iš pamokslų vyti velnią, nes tokiu jo nepaisymu daroma jam labai didelė malonė ir palengvinama klaidinti pasaulį. Priešingai, reikia tinkamai apsišarvuoti prieš jo pagundas, dažnai atsimenant Apaštalų Kunigaikščio įspėjimą: „Sobrii estote et vigilate: quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret cui resistite fortes in fide“. Mūsų laikų netikėjimui negalima daryti nuolaidų, net ir nedidelių, nes jei bus tiesa pusiau padalinta, pasidalins ir iš tikėjimo plaukiančios pareigos. Tikėjimo ir sielos išganymo reikaluose vietos kompromisui neprivalo būti. Šiam atvejui labai tinka M. Muellerio žodžiai: „Visuomet biauriuosi kompromisais, nes juose visuomet randasi melagingi tonai“. (Stuttgart. Gyvenimas ir religija. Cf. Ambona, 28 p.).

Tuose dalykuose negalima priimti jokios „minimumo sistemos“. Tokios „sistemos“ skelbia reikalą iki minimumo sumažinti tikėjimo reikalavimus ir iš jo plaukiančias pareigas. Tai yra silpnumo pasekmė. Tokios nuolaidos tik silpnumui ir menkystei padeda išsigalėti.

Mes turime vadovautis sekančiu principu: mūsų sąžinės ir mūsų luomo pareiga yra ir XX amžiuje opportune, importune skelbti visas nesumažintas ir neapkarpy-

tas mūsų švento tikėjimo tiesas, nes tik tada jos gali suteikti mūsų laikų žmonijai šviesą ir išganymą. Bet iš to dar neseka, kad mes tiesos išdėstyme, pagrindimo būduose, pasirinkimo literatūrinių išsireiškimų būde laikytumės senų kelių ir formų. Kai priešai važiuoja moderniausiais meksfaltuotais plenta, mes nežvyruotais keliais netoli nuvyktumėm. Mūsų katalikiškoji byla būtų nedvejojamai pralaimėta. Pasilikę savo veiklos pagrindus ir tikslus neliečiamus, kelius, priemones ir formas turime pritaikyti prie dabartinės būklės, vadinasi — juos sumoderninti, bet tik juos ir tik nurodytose ribose. „Pastoracijos sumoderninimo siekimas yra pagrįstas ir daugelyje atvejų reikalingas, sako popiežius Pijus XII, ...bet daugiau prisitaikymo prie Bažnyčios Dievo žodžio skelbimo prasme, negu jos sumoderninimo nūdienių mokslų linkme.“ Kad lengviau pasiektume savo tikslą, privalome atsižvelgti į gyvenamojo laiko sąlygas, į parapijos nuotakas, idėjas, sroves, kurios blaško mūsų klausytojus ir prie viso to privalome taikyti skelbiamas tiesas, žinoma, neišeidami iš ribų, kas yra teisinga ir leistina.

Nevienas sumodernėjęs žmogus tokius pamokslui statomus reikalavimus vadins neišmintingais, neatitinkančiais mūsų laikų dvasią. Tačiau tie reikalavimai kaip tik geriausiai atitinka mūsų laiko dvasią ir sąlygas, nes mūsų laikų žmonijai taip niekas nėra reikalinga, kaip įkvėpti pagarbą tikėjimui. To pamokslas privalo siekti ir naudoti įvairias priemones: rimtį ir švelnumą, kietumą ir meilę. Pamokslas privalo parodyti, kad tikėjimas, pilnas Dievo pagarbos ir nuolankumo, yra esminė proto žmogaus žymė, nes siela naturaliter christiana et catholica yra tikinti ir tik tikėjime randa pusiausvyrą ir ramumą. Individualinis protas negali būti aukščiau-
sias teisėjas ir paskutinė instancija, kai yra liečiami ti-

kėjimo dalykai. Tikėjimas nepažemina žmogaus, bet jį tobulina, skaistina, nepavergia proto, bet jį išlaisvina nuo klaidų ir prietarų, o bedievybė proto neišlaisvina, bet jį apakina ir silpnina. Tikėjimas yra sielos jėga ir proto sveikumo ženklas, o netikėjimas — protinės silpnybės apsireiškimas, neturįs teisės savęs skelbti žinojimo vaiku, nes jo vaikai — klaida ir prietarai — yra aršiausi tiesos ir žinojimo priešai. Bažnyčia, reikalaudama tikėti dogmomis, nereikalauja iš mūsų, anot F. W. Foersterio, paaukoti protą, bet tik aroganciją. Dažnai mūsų priešai kartoja, kad netikėlių yra didelis skaičius ir kad daugelis mokslininkų yra netikintys. Iš to teigimo negalime išvesti nė vieno pagrįsto tikėjimui priekaišto. Jei kas išklydo į netikėjimo tyrlyklius, tai anaip tol ne mokslo, bet savo prietarų, nepatyrimo, nežinojimo ir klaidingų instinktų vedamas. Daug rasime mokslo vyrų, kurie savo srityse yra pasiekę aukščiausią žinojimo viršūnę, yra tų sričių neginčijami autoritetai, tačiau tikėjimo dalykuose parodo nedovanotiną abejingumą ir visišką nežinojimą.

Nors ir labai aukštai statytume tikrą žinojimą ir pripažintume neginčijamą padarytos pažangos vertę, tačiau nesuklysimė pasakę, kad tas iširęs gyvenimas, būdingas plano ir tikslo trūkumu, prie ko mus yra privedęs šiandieninis dvasios stovis, yra aiškiausias ir tikriausias tikėjimo reikalingumo įrodymas.

Nereikia tenkintis vien tikėjimo reikalo nurodymu, bet taip pat dažnai reikia klausytojų dėmesį atkreipti į tai, kokia yra laimė tikėti į Dievą, būti paklusniu religijos autoritetui, kuris negali klysti, būti užgimusiui Katalikų Bažnyčios prieglobstyje ir būti tikro tikėjimo sūnumi. Tai visais atžvilgiais viršija pasiektą garbę moksle, kurio spindėjimas negali viršyti žmogaus sieloje apsireiškusios dieviškos šviesos, tikrumo ir gyvybės jėgų.

Atsimintina, jog tikras, gilus ir širdingas dėkojimas už tikėjimo malones yra geriausia apsauga nuo nepakankamo tikėjimo vertinimo bei jo visiško nustojo.

Tikėjimo nustojo klausimas yra labai svarbus ir prie jo verta bent kiek ilgiau sustoti. Viena svarbiausių priežasčių, vedančių į netikėjimo dykumą, yra religinis skepticizmas. Šių dienų žmonija yra labai paskendusį abejingume, o tuo keliu eidama, prieina iki absurdo, pvz. kai kurių dar neigiamas istorinis Kristaus asmens buvimas.

Dvasinė atmosfera, kurioje šiandien gyvename, yra persisunkusi abejojimo raugu; tikėjimui priešingos jėgos yra taip vislios, kad jų skleidžiami nuodai greitai užkrečia jaunas sielas, ko paskui net geriausias auklėjimas tikybinėje dvasioje nebepajėgia išrauti. Labai svarbu, apsisarvavus geriausio apologetinio mokymo būdu, užbėgti už akių tam skelbiamam abejingumui ir moralinėmis priemonėmis sielą grąžinti atgal į Bažnyčios globą. Įvairūs abejojimai gali kilti savaime, būti pačios prigimties pažadinami, ir jie stumia protą tyrinėti tikėjimo tiesas. Žinoma, tokios abejonės labai dažnai yra pažadinamos ir iš šalies ateinančių įvairių veiksmų. Tokias abejones nereikia iš karto nustelbti, bet jas panaudoti geresniam tikėjimo tiesų pažinimui, kad vėliau būtų lengviau orientuotis tikėjimo tiesų klausimais. Abejojimai dažniausiai yra pagundos, bet tuomet jie nevisada yra sielai kenksmingi. Priešingai, gerai vedami ir tinkamu būdu slopinami, jie gali tikėjimą net sustiprinti, kaip pavasario vėjas stiprina jauną medelį.

Bet abejojimas, kuris yra maitinamas puikybe, negerbia šventų dalykų, nepripažįsta autoriteto, pašiepia tikybinius įsitikinimus, veda į slaptą nedorą gyvenimą, yra pavojinga, pūvanti dvasinio gyvenimo liga, kurią tik

aštrus peilis, t. y. pilnas ir širdingas atsivertimas, tegali išgydyti. Kitokios išeities nėra, nes jeigu tikėjimas yra numiręs abejojimų pelkėje, tai studijų, diskusijų ar logikos keliu jo negalima susigražinti. Tikėjimas pats savyje yra antgamtinė malonė, o ne vien tik žmogaus proto ir valios reikalas. Todėl žmogus turi turėti skaisčią ir kilnią sielą, gerą valią, norą melstis ir nuolankiai išpažinti nuodėmes, gyventi pagal tikėjimo nurodymus ir saugoti visus jo įsakymus.

Be to, reikia dar paliesti klausimą, kokią vietą mūsų pamoksluose privalo užimti amžinybės sąvokos nagrinėjimas.

Kiekvieną laikinumą imponuoja nepraeinantys ir amžini dalykai. Jei pamokslas, taikomas laiko sąlygoms, nesutinka su amžinybės sąvoka, tai jis tampa išsikvėpusia druska, nustojusiu šildyti ugniakuru, kuris visą savo karštį yra išleidęs per nepastovumo dūmtraukį. Dėl tos priežasties pamokslas turi iškilti aukščiau laiko kategorijų. Tačiau tuomi nereikia norėti pamokslą įvesti į vienašališką idealizmą ir supernatūralizmą. Pamokslininkas privalo žiūrėti abiem akim: viena, realia, klausytojus privalo matyti realybėje, t. y. tikrovėje, kurioje jie gyvena ir dirba, ir tik iš ten juos kelti į aukštesnes sferas, iš jų kasdieninės buities ir paprasto mąstymo, iš jų kasdieninio gyvenimo bėgamųjų reikalų atitraukti ir perkelti į kitą šalį, į geresnį pasaulį. Sekdami Išganytoju, ieškokime įkvėpimo kasdieniauose gyvenimo reiškiniuose, pajėgiančiuose pajudinti sielą. Vėliau reikia klausytojus būtinai nukelti iš aukštybių ant kietos kasdieninės tikrovės dirvos ir parodyti, koku būdu žmogus privalo prisitaikyti prie amžinųjų tikėjimo tiesų, kaip sunaudoti jėgų išteklių, pilna krūtine kvėpuoti amžinybės atmosfera, nors aplinka būtų labai skurdi ir kasdieniška.

Priekaištas, kad religija ir pamokslai esą jau anachronizmas, nieko bendro nebeturįs su naujuoju pasauliu, nustoja savo vertės. Klausytojai matydami, kad pamokslininkas į juos suprantamai kalba, kad jam nėra jų reikalai svetimi, kad tikrai nevieną naudingą dalyką gali jiems pasakyti, kad aukojasi už juos, pabus, o pabudę prasiblaivys ir atgims, tokiu būdu vykdydami karščiausią mums Išganytojo teikiamą, su ypatingu akcentu ir pamėgimu pabrėžiamą Dievo karalystės žemėje idėją.

PAMOKSLAS IR KULTŪRA

„Neįstengsime padaryti išganingos įtakos milijonams žmonių, sako vysk. Ketteleris, jei panorėsime eiti senais veikimo keliais. Atgyvenusių kelių atsižadėjimas ir laiko idealų pažinimas ir supratimas yra svarbiausias pažangos akstinas ir priežastis” (Gabr. Taučius. Jaunuomenė ir idealas. Seinai. 1914 m. 29 pusl.). Reikia pažinti laiko dvasią su jos gerais ir blogais reiškiniiais. Juk turime duoti atsakymą į dabar daromus religijai priekaištus, o ne į tuos, kurie buvo daromi prieš keletą šimtų metų. Mes turime dirbti šiais laikais, o ne viduriniais amžiais. Taigi turėdami kovoti su *dabartinių* laikų tikybėmis ir dorovinėmis negerovėmis, negalime jų nepaisyti ir neturime teisės savo veiklą tvarkyti pagal praejusių amžių doros ir religijos reikalus.

Aišku, kad visuomenėje tik tuomet galėsime sėkmingai dirbti, kai gerai pažinsime visas laiko dvasios apraiškas ir mokėsime prabilti suprantama laiko kalba. Tad pirmiausia dera plačiai ir blaiviai įsižiūrėti į gyvenimą, o paskui galvoti ir veikti. „Saugokimės, rašo Fogazzaro, kad neatsidurtumėme ant priešingo laiko idealams kelio, kuris veda į visuomenės ir ekonomijos reformas, kurios dėl pažangos tapo neišvengiamomis... nes pažanga, laiko reikalų su nepaprasta jėga stumiamą pirmyn, sutrins kiekvieną, kuris stengtųsi tą pažangą sulaikyti ir kaip vergą nuvilks su savim. Be šio laiko dvasios supratimo

ir naujų idealų pažinimo, gyventumėm, kaip nebyliai, nes nieks mūsų nesuprastų, o mes nesuprastumėm kitų" (G. Taučius. L. c. 30 psl.).

Jeigu laiko dvasios ir idealų pažinimas reikalingas kiekvienam norinčiam sėkmingai veikti žmogui, tai juo labiau toks pažinimas reikalingas tiems, kurių veikimo pasekmės priklauso nuo nuoseklaus prašnekimo į žmogaus širdį, į jo supratimą ir įsitikinimus. Tai labai svarbus priminimas kiekvienam pamokslininkui. Įvairiuose kraštuose kunigų pamokslai ilgus laikus nevisai atitiko gyvenimo reikalavimus, nors daugelis kilnių ir šventų žmonių reikalavo prie jų prisiderinti. Šv. Klemensas Hofbaueris pvz. daugiau kaip prieš pusantro šimto metų dažnai kartodavo: „Evangelija turi būti skelbiama visai kitokiu būdu". Sėkmingesnis buvo Pijaus X paraginimas naujai pertvarkyti pamokslų sakymą. Jo enciklika „Acerbo nimis" nurodė naujas vėžes katalikiškajam pamokslui. Pradėta šaukti pamokslininkų suvažiavimai, organizuoti homiletiškieji kursai, visur tartasi, svarstyta, koku būdu geriau pasiekti pamokslų tikslą, kaip tikėjimo ir doros klausimus geriau perteikti klausytojams. Gal daugiausia toje srityje veikta Vokietijoje. Visur prieita prie tų pačių išvadų: norint sėkmingai skelbti Dievo žodį, reikia gerai pažinti laiko dvasią, pasaulį, visuomenės kultūrinį, dorinį ir socialinį gyvenimą, jo pastangas, siekimus, troškimus ir idealus.

Tik ką minėti kultūrinio gyvenimo momentai pamokslui yra didelės reikšmės. Todėl nors apgraibomis juos tenka panagrinėti.

Mokslas ir mokymas tapo šių dienų pirmutine civilizacijos sąlyga. Mokslo akiratis kasdien plėtėja, nes mokslas įvairiausiomis priemonėmis tvirtai ir atkakliai stengiasi visa suprasti ir išaiškinti. Visur daugėja ir da-

rosi prieinamesnės mokymo priemonės, būdai ir metodai. Kraštai nusėjami įvairiarūšėmis mokyklomis. Tobulinamos ir plečiamos mokyklų programos. Žmonių dvasinė būklė pakitėjo neatpažintinai. Pakilo noras raustis po gamtos paslaptis ir ieškoti tiesos. Labai daug laimėta. Kas buvo galima tik pasakose surasti, šiandien virto tikrove.

Kyla klausimas: tokia žmonijos dvasinė būklė ir toks jos nusiteikimas pamokslui naudingas ar kenksmingas?

Toks reiškinyss pats savyje, paėmus abstrakčiai, be abejo naudingas ir pageidautinas. Pamokslas negali bijoti nei žinojimo, nei mokslo. Mokslo praplėtimas, jo supopuliarinimas pamokslininkui suteikia naujų priemonių, naujų argumentų, naujų ginklų, naujesnių ir tinkamesnių išsireiškimo formų... Mokslas pakelia mūsų klausytojų protinio išsilavinimo laipsnį ir tuomi leidžia mums pakelti pamokslo lygį. Privalome atsargiai elgtis, kad nei žodžiu nei darbu neparodytumėm mokslui paniekos ar jo nedavertinimo. Turėdami prieš akis mokslo naudingumą pamokslui, privalome visomis jėgomis stengtis skleisti mokslą ir apsišvietimą ir naujus jo laimėjimus sunaudoti Dievo žodžiui skelbti. Žinoma, tegalima naudoti tik teigiamus atsiekimus, o mokslo vardu pridengtas klaidas atmesti.

Šiandien pamokslininkai labai rimtai turi skaitytis su faktu, jog daug atsiranda tokių, kurie mokslą ir apšvietą sunaudoja bedievybei įsigalėti ir religinei pažangai trukdyti.

Mokslas ir auklėjimas, paremtas bedievybe, verčia pamokslą nukreipti apsigynimo ir puolimo kryptimis. Be abejo, kovoti su netikėjimu pamokslo pagalba visuomet buvo labai svarbu ir tai kovai ginklų visuomet buvo ieškoma mokslo arsenaluose. Tačiau regalima paneigti, kad

toji kova dar niekad nebuvo taip sunki ir atkakli, kaip kad ji šiandien yra. Pamokslas dar niekada nėra turėjęs tokių priekaištų, kokius dabar jam daro bedieviai. Jie sakosi prieš religiją ir pamokslus kovoja, kaip prieš kunigų skelbiamus prietarus ir tamsybes, prieš kurias, mokslo ir apšvietos vardu, reikia kreipti visas mūsų laikų galingas kovos priemonės.

Nors pamokslas, siekdamas savo tikslų, šiandien yra daugybės kliūčių apsunkintas, tačiau pamokslininkas neprivalo nei nusiminti, nei nustoti drąsos ir energijos. Tikras mokslas eina ne su mūsų priešu, bet visuomet eina kartu su mumis. Pagaliau mokslas jau tiek pažengė ir tiek daug įvairių gamtos paslapčių atidengė ir išaiškino, kad bedieviams ir jų apaštalams pasidarė labai sunku kam nors įkalbėti, kad mokslas ir tikėjimas yra nesuderinami ir priešingi dalykai. Bedieviai nekartą jau save apsijuokino pasaulio akyse, skelbdami nebūtus dalykus, peržengdami savo kompetencijos ribas arba stačiai sukdami ir meluodami, pvz. Heckelis buvo sugautas skelbiant pramanytus faktus. Svajojimas religiją pakeisti mokslu ir tuomi išrišti visus gyvenimo klausimus bei žmoniją nuvesti į laimę šiandien jau mažai beturi pasisekimo. Tikėjimo priešai į altorių pradėjo kelti grožio, meno ir dailės dievybę.

Bedieviškasis mokslas, visomis pastangomis populiarinamas, žmogaus širdyje pagimdė tuštumą, sieloje nuiliudimą ir iššaukė karštą troškimą to, kas yra kilnu, aukšta ir amžina. Tačiau protas ir siela tik laikinai tesiduoda apgaunami mirażu. Euckenai teisingai sako: „Žmonija daug gali pakeisti, tačiau negali ilgesnį laiką kęsti to, kad paviršutiniškai ir lengvai būtų svarstoma aukščiausi būties ir laimės klausimai“. Taip lengvabūdiškai ir paviršutiniškai tų klausimų dar niekas nebuvo gvildenęs ir

sprendęs, kaip tai darė ateistai, pasipuošę neva tikrojo mokslo togomis. Amžinos tiesos išalkusi siela, pasiilgusi, vaitodama ir ilgesio kankinama, dažnai nekantriai tiesia rankas prie to, kas nežemiška, nematoma, dangiška. Tas žmonijos ilgėjimasis amžinumo dar niekada nebuvo pasiekęs tokių ribų, tokio įtempimo, kaip kad yra šiandien. Pamokslininko pareiga tą sielos troškimą patenkinti, prie troškulį patenkinančio šaltinio parodyti teisingus kelius.

Gal dar žymesnius pėdsakus kultūriniame šių laikų gyvenime paliko socialinė srovė, negu kad mokslo ir apšvietos populiarinimas. Ši srovė stengiasi savo pusėn pakenkti visus ir deda pastangas užimti vadovaujamą vietą gyvenime.

XX amžiaus pamokslininkas privalo plačiai žiūrėti į šių laikų socialinį gyvenimą, privalo jį pagrindinai studijuoti ir domėtis, kokią jis daro įtaką į parapiją. Tačiau nėra reikalo imtis socialistinių iškalbingumo metodų. Pamokslininkas į liaudį privalo eiti su krikščioniška iškalba, skelbdamas jai išganingas tiesas, kurių žinojimas darbininkams yra labiau reikalingas, negu kitiems luomams. Reikia stengtis suprantama kalba patraukti sielas išganymo keliu, atvesti jas prie Dievo ir auklėti. Pamokslas yra nepaprastai svarbus veiksnys socialiniams klausimams nagrinėti ir juos rišti. Juo pagrindiniau, su didesne meile, prisirišimu ir užsidegimu pamokslininkas nagrinės savo temą, taikys prie įvairių darbininko gyvenimo aplinkybių, rūpesčių, kovų ir kitų gyvenimo reikalų, juo labiau sugebės atkreipti darbininkų dėmesį į skelbiamą dalyką ir surišti jų gyvenimą su Dievo valia, su Kristaus dėsniais ir įsakymais. Tuo keliu einant, bus galima sėkmingiau išlaikyti geruosius išganymo kely, o klystančius sugrąžinti į Bažnyčios globą.

Nevienas pamokslininkas, matydamas ištisus kliūčių kalnus, kylančius iš socialinio judėjimo, gali imti abejoti pamokslų sėkmingumu kovoje su kliūtimis. Tačiau toks abejojimas yra bergždžias, nieku rimtai nepagrįstas. Pamokslininkas privalo save gaivinti ir drąsinti kilniu pilietiškos pareigos jausmu, nes katalikiškas pamokslas, rįšant socialinius klausimus, turi savo griežtą ir sprendžiantį balsą. Pamokslininkas turi nurodyti krikščionybę, kaip socialinę galybę, turi išaiškinti, kiek daug jėgų ir paramos gali suteikti krikščionybė socialinės pažangos darbe. Tokie pamokslai klausytojų tarpe turi pasisekimą, nes darbininkai yra ištroškę Dievo žodžio; ištroškę todėl, kad nei darbininko nuolatinis darbas, nei niekada neišsipildą įvairių agitatorių laimingos ateities pažadai, nei vienašališkai gvildenami jo gyvenimo pagerinimo klausimai, nei dorinių ir religinių pareigų apleidimas ilgesniam laikui negali patenkinti dvasios ir širdies reikavimų.

Labiau įsiziūrėjus į mūsų laikų kultūros žymes, šalia socialinio bruožo, negalima nepastebėti dar vieno labai svarbaus bruožo. Dažnai su išdidumu, mūsų kultūrą prapasta būdinti kaip individualinio tobulinimosi mokyklą; aukštas žmogaus asmens supratimas, gyvas ir aiškus asmenybės pajautimas ir įsivaizdavimas yra būdingos XX amžiaus žmogaus žymės.

Seniau tiek daug nebuvo kalbama apie asmenį, tačiau tvirtų ir tobulų asmenų skaičius buvo žymiai didesnis. Šiandien, nežiūrint į asmens iškėlimą, nežiūrint į išviršinės ir socialinės laisvės pažangą, pasauly randasi daug moralinės ir dvasinės nelaisvės ir net socialinės vergijos. Kiek šiandien rasime asmenų, akiai pažabotų kito asmens pažiūrų apinasriu ir vedančių ne savo asmeninį, bet svetimą, primestą iš šalies, gyve-

nimą. Daug yra žmonių, kurie savo aš išsižada kito asmens naudai dėl žmonių nuomonės baimės, būdo trūkumo ar dėl iškilusių dienos dievaičių garbinimo, pasireiškiančių, be kitų, partijos, spaudos ar viešosios nuomonės pavidalais. Kiek yra asmenų, skęstančių alkohizme, paleistuvystėje, kurie gyvena ir vaduojasi ne savo asmeniu, bet yra gašlumo, geidulių ir ūpo valdomi.

Asmens idėja ne iš karto įgijo dabartinę savo vertę. Kantas ir Shleiermacheris ją nukėlė nuo metafizinio protavimo aukštumų ir pastatė ant moralės pagrindo; garbino ją ir Goethe, vadindamas "aukščiausia šios žemės vaikų laime". Stirneris ir Nietzsche, saviškai ją suprasdami, įkvėpė jai savo dvasios, o apgailėtini jų mokiniai jai suteikė dar abejotinesnės vertės prasmę. Šiandien asmens vertinimo žodis dažnai yra tik mandagus aptarimas, savyje slepiąs biauariausią egoizmą, ištvirkimą, anarchiją ir moralinius puvėsius.

Tai, žinoma, apsunkina pamokslininkui savo tikslą siekti. Iš kitos pusės, mūsų laikų asmens kultas mums suteikia naują galimybę, nurodo naujus kelius, naują priėjimą prie naujojo žmogaus. Religija asmenį kelia, vertina ir laiko pag darboje.

Didžiausias krikščionybės nuopelnas, kokį galėjo suteikti civilizacijai, kaip teisingai pastebi F. W. Foersteris, glūdi tame, kad ji aiškiai įrodė individo vertę ir jo santykį su visuomene, kartu moraliai apsaugojo individą nuo kartais pragaistingos visuomenės galios. Krikščionybė yra didelė kultūrinė galia, kuri pagimdė ir nuolatos gimdo asmenis su aiškia individualybe, nes juk krikščionybė ir yra asmenims tobulinti ir auklėti įsteigta. Krikščioniškasis pamokslas turi tikslą sukurti tvirtas asmenybes. Mūsų laikų pamokslo paskirtis yra suteikti asmeniui, daž-

nai menkam, silpnam ir abejojančiam, dvasinio maisto ir nurodyti kryptį ir aiškų tikslą. Pamokslas privalo mokyti žmogų, kad jis bus saugus, laisvas ir laimingas ne tada, kai sutraukys visus ryšius su religija, atmes kiekvieną autoritetą, nepaklusnumą iškels aukščiau visko, savo įgimtus gabumus ir energiją sunaudos tik gašlumų patenkinimui, bet asmuo sau priklausančią vertę ras nuolankiame tikėjime, darbe ir savęs pergalėjime bei tikslingame kentėjime. Šitas kiekvieno asmens pareigas pamokslininkas privalo įskiepyti savo klausytojų širdyse, nors tas darbas jam ir būtų labai sunkus.

Tokiu būdu ir naująsias pažiūras galima sunaudoti visuomenės ir religijos gerovei. Bus daug gero padaryta, jei sugebėsime žmoniją supažindinti su aiškia ir skaisčia krikščioniško asmens sąvoka.

Privalome labai gerai pažinti dar vieną mūsų laikų kultūrinio gyvenimo ydą: tai baisų doros smukimą ir paleistuvystės išsiplėtimą.

Paleistuvystė, kaip kokia gangrena, gąsdinančiu greitumu plinta ir ypatingu būdu taikosi sugriauti religinius žmogaus asmens pagrindus. Į tai pamokslininkas turi atkreipti savo dėmesį ir tinkamai reaguoti.

Nagrinėjant mūsų kultūrinio gyvenimo žymes, dar būtų galima jų nevieną iškelti. Pasitenkinsiu paminėtomis, nes ir jos aiškiai parodo, kokio tikslo turi siekti pamokslininkas. Ateityje iš pamokslo, atsižvelgiant į laiko dvasios reikalavimus, turime laukti, kad būtų atsižvelgiama į kultūros stovį ir sroves, kad būtų stengiamasi nugalėti ir atmesti visa tai, kas priešinga ir kenksminga, o sunaudoti ir religijos tarnybon įtraukti visa, kas gera ir gražu. Jei tai bus padaryta, bus galima tikėtis, kad pamokslas savo turiniu ir forma pasikeis, kaip reikalavo šv. Kl. Hoffbaueris ir šv. Pijus X.

MODERNIŠKAS PAMOKSLAS

Didysis vengrų pamokslininkas *vysk. dr. Tihamer Tothas* priklausė prie to nedidelio pamokslininkų būrelio, kurių žodžiai gaudomi ore ir net keliomis kalbomis iš karto skubiai užrašomi popieriuje. Jo pamokslai, lygiai kaip ir knygos, šiandien yra išversti į visų kultūrinių tautų kalbas. Keletą jo darbų turime ir mes išsivertę.

Kas yra tas Dievo įkvėptasis pamokslininkas?

Tihamer Tothas — vengras. Ilgą laiką jis buvo Budapešto kunigų seminarijos rektorius ir universiteto profesorius. Universitete dėstė pamokslų sakymo meną. Per ištisus akademinius metus kas sekmadienį, akademinių šv. Mišių metu universiteto bažnyčioje sakė pamokslus. Tuo būdu jis Dievo žodį skelbė iš tos sakyklos, kurioje didvyriška mirtimi mirė vengrų pamokslininkas ir didysis vyskupas *Ottokar Prohaška*. Tihamer Totho pamokslų visada klausydavosi sausakimšai pilna bažnyčia inteligentijos. Jo žodžio įtaka buvo labai didelė. Todėl nestebėtina, kad visos katalikiškos šalys skubėjo pateikti jo žodį, nors spausdintą, saviems pamokslininkams. Totho žodis tapo viso pasaulio nuosavybe.

Kame glūdi jo žodžio galybės paslaptis?

Tothas nėra originalus savo pamokslininkiškame darbe. Jis eina vyskupo Prohaškos pradėtu homiletiniu keliu. Vysk. Prohaškos pamokslų pasisėkimo paslaptis glūdi naujos pamokslui formos ieškojime. Savo Solilo-

quijose jis atvirai pripažįsta, kad savo pamokslais norįs skelbti ne „naują turinį“, bet tik senąsias tiesas norįs išreikšti moderniška forma. Todėl šiam garsiajam vyskupui teko patirti daug nesmagumų ir persekiojimų. Daugelio žymių dvasininkų jis buvo laikomas pavojingu novatoriumi. Vysk. Prohaška, kaip ir pasiteisindamas dėl jam daromų priekaištų, jau minėtose Soliloquijose taip rašė: „Mano kaltė yra ta, kad savo pamoksluose noriu duoti kai ką naujo ir senąsias tiesas įvilkti į naujus, šiandienius rūbus... ir todėl, manau, esu laikomas novatoriumi“ (I. 245).

Prohaška pasisakęs tose pačiose Soliloquijose (II. 13), kaip jis žiūri į mūsų laikų pamokslą ir pamokslininką. Kartą, kažkokio B. paklaustas, ar jis savo pamokslus išmokstąs atmintinai, taip atsakė: „Jų didžiumą apdirbu tiksliai, tobulai ir net juos išmokstu, bet niekada nesu surištas su apdirbtu tekstu. Tikras pamokslininkas, sakydamas pamokslą, turi pareikšti savo kūrybą. Pamokslas sakyti nėra tas pats, kas pamokslas rašyti. Pamokslo sakymas yra iškalba, kuri reikalauja gero pasirengimo, geros temos ir mokėjimo klausytojams gerai nušviesti ir perstatyti skelbiamąsias tiesas. Kai tos sąlygos yra išpildytos, pamokslininko sielai ir nuovokai reikia palikti pilną laisvę: tegu veikia ir kuria, tegu beria ugnimi, tegu iš savęs atiduoda visa tai, ką jis turi. Pamokslas turi gimti *non ex penna, sed ex penu*. Jis turi būti gyvenimo gabalas, gyvas veiksmas. Pamokslininko siela pamokslo metu turi kurti, ir tą kūrybą pamokslininkas turi pats atjausti. Kas recituoja, skaito ar dirščioja į rankraštį, nėra pamokslininkas“. Tuo homiletiniu keliu eidamas, pamokslininkas Prohaška, žymaus vengrų kalvinisto E. Rakoši žodžiais tariant, „kvietė prie savo sakyklos moderniškąjį žmogų, kvietė prie savęs silpnuo-

sius, ligonius, dvasiniai puolusius, nuodėmės ieškančius, įvairių rūšių dvasios nuskurėlius ir visus vedė prie padengto Kristaus stalo.”

Šitoks buvo Tihamer Totho mokytojas pamokslų sri-tyje. Ir Tothas tuo nutiestu keliu drąsiai žengė. Tačiau čia reikia pažymėti, kad Tothas nėra aklas Prohaškos sekėjas. Nuo auksaburnio vyskupo jis pasiskolino tik norą naujų formų ieškoti ir, reikia pripažinti, jas yra suradęs. Nors toji forma dar ir nebuvo galutinai sukris-talizuoti, bet buvo surastas teisingas kelias į mūsų lai-kams tinkamą pamokslo formą. Skaitant Totho pamoks-lus, gaunasi „filmo“ pamokslų išpūdis: prieš akis gy-vai slenka paveikslai, sensacijos, vykusiai mestos amži-nosios tiesos ir gilios mintys... ir visa tai skaitytoją pa-gauna. O ką kalbėti apie klausytoją. Kas vieną kartą jo pamokslą girdėjo, nekantraudamas laukė kito pamokslo. Kame jo pamokslų patrauklumo ir įtakos galia ir paslap-tis glūdi? Tegu atsako pats Tothas, kurio visam pasauliui apie modernišką pamokslą žinomą straipsnį čia pateikiu lietuviui pamokslininkui.

*

*

*

Mūsų žemėje, rašo Tothas, ir net visoje Europoje, girdisi nusiskundimai, kad žmonės bėga nuo sakyklų. Seniau sakyklos mūsų bažnyčiose buvo galybė, galinti perreformuoti pasaulį. Dar neseniai apie pamokslus vie-nas vokiečių socialistas taip išsireiškė: „Jie yra tokia jė-ga, kuri iš pamatų gali išjudinti visą pasaulį”. Jei norime būti patys sau atviri, nevingiuodami turime prisipažinti, kad mūsų laikų pamokslai senesniųjų laikų pamokslų atžvilgiu yra tik mažų vaikų tauškėjimas. Gal kas nu-stebs tokiu palyginimu, bet jame nėra perdėjimo.

Kad tai yra tiesa, užtenka priminti, jog tik nedidelis skaičius miestų tikinčiųjų klauso pamokslų. Iš visų pusių girdisi nusiskundimai, kad pamokslo metu tikintieji laiko parėmę bažnyčių sienas iš šventoriaus pusės. O šiam reiškiniui negali būti abejingi nei miestų, nei kaimų klebonai.

Mūsų laikais išgyvenama Dievo žodžio skelbimo krizė. Tą krizę pagimdė daugelis priežasčių.

Pirmoji priežastis yra materialistinė pasaulėžiūra, kuri nemėgsta atgamtinės minties. Priežastimi yra ir į nuodėmę palinkusi žmogaus prigimtis, kuri instinktyviai vengia mokslo, iš savęs reikalaujančio atsizadėjimo ir susivaržymo. Taip pat to priežastimi yra mūsų laiko žmonių įkarščio nervingas darbas, dvasinis išsiblaškymas, silpnas tikėjimas ir t. t. Visa tai yra tiesa. Bet reikia atvirai pasisakyti, kad tų visų blogybių negalima sukrauti ant „pasaulio sugedimo“ pečių. Labiau pritiks ir greičiau surasime vaistą, jei priežasčių savyje pasieškosime ir išdrįsime pasakyti *mea culpa*. Bėgimas nuo pamokslų dažniausiai slypi persenusiame pamokslų sakymo būde.

Paskutiniais dešimtmečiais atgimė ir naujai persiformavo visi pastoracijos metodai, tik pamokslas ne tik dešimtmečiais, bet keliais šimtmečiais pasiliko sustingimo taške ir toks pat. Meskime žvilgsnį į paskutinius dešimtmečius įvykusį katechetinio sąjūdžio išsivystymą religijos mokymo mokyklose naudai. Vaizdingumas, metodinis vieningumas, penki formaliniai laipsniai, Miuncheno sistema, darbo mokyklos idėja ir t. t. Visa tai mokymą daro įdomiu, gyvu, spalvingu. Dabartinės katechetikos pamokos taip skiriasi nuo seno analitiniu metodu religijos mokymo būdo, kaip skiriasi tobuliausias lėktuvas nuo pereito šimtmečio diržablio.

Patobulinimų randame ir kitose pastoracijos srityse. Pvz. labai gyvas pasirodė jaunimo sąjūdis su savo socialicijomis, patronatais, skautais, jaunimo organizacijomis ir spauda. Turime išplėstą, gyvą ir ištobulintą liturginį, misijų, individualios pastoracijos, pasauliečių apaštalavimo ir kitus sąjūdžius. Visur matome gražią ateitį, iniciatyvą, darbą, naujų kelių tiesimą. Tik pamoksle nieko naujo — ta pati sustingusi teorija ir praktika. Jose nerado atgarsio šv. Klemenso Hoffbauerio raginimas: „Evangeliją turime skelbti visai modernišku būdu.“

Kaip tie visi pirma minėti sąjūdžiai, taip ir pamokslo teorija reikalinga atnaujinti gaivinančiu homiletiniu sąjūdžiu. To reikalauja aptuštėjusios, klausytojų nustojusios sakyklos. Prisipažinkime atvirai, jog turime išganymui reikalingą tikėjimą, bet mums trūksta tikėjimui mokyti sėkmingos formos. Tūkstančiais metų homilija buvo vienintelė pamokslo forma. Bet laiko dantys pakirto jos orumą. Matome, kad net ir labai garsus mūsų laikų homiletikų šauksmas nebegali jos atgaivinti. Jeigu homilija, turinti tūkstančio metų garsią praeitį ir autoritetą, neatsilaikė nuo visiškai pasikeitusio laiko dantų, tad ar galime įsikirtę užsispyrusiai laikytis tų pamokslo formų, dėl kurių Dievo žodis tampa nuobodžiu moderniško žmogaus ausiai, apsunkina turinio supratimą ir dvelkia atsilikimu?

Ne! Mes nepripažįstame jokių pamokslo formų sudogminimo. O jei turime bet kokius nuostatus, formas, kurie anais laikais buvo geri, bet šiandien yra nebetinkami, tai privalome juos nesvyruodami atmesti ir ieškoti geresnių. Tą patį turinį, tačiau kokia skirtinga forma, IV amžiuje skelbė šv. Jonas Auksaburnis. Šv. Bernar-

das iš Clairvaux skelbė tą patį Credo, ką ir Abraham a Sancta Clara, ką ir Segneri.

Kai mūsų laikų pamokslininkas rengia pamokslą, tai dešinėje pusėje turi pasidėti Evangeliją, o kairėje — dienraščius. Kaip tai suprasti? Tai reiškia, kad tikėjimo pasaulis yra amžinas, o žmogiškasis pasaulis — nykštąs. Pamokslo tikslas — sujungti šiuos du pasaulius. Šv. Bernardas iš Clairvaux labai sėkmingai mokė XII amžiuje. Bet jei jis šiandien sakytų tuos pačius pamokslus, tai ne tik nepatrauktų minių į kryžiaus karus, bet kas žino, ar įstengtų saujelę klausytojų patraukti prie savo sakyklos. Tačiau žinome tikrai, kad šiandien šv. Bernardas ne kaip anais laikais pasakytų savo pamokslus. Jis sakytų tą patį, ką ir anais laikais yra sakęs, bet visai kita forma, kitaip apdirbtų ir kitaip išsireikštų.

Jei tikintieji, mirę prieš penkiasdešimt metų, atsikeltų iš savo grabų ir pasiklausytų mūsų pamokslų, tikrai pasakytų, kad jie nėra vykę. Tačiau jei pamoksluose keliamieji klausimai jiems pasirodytų nauji ir nesuprantami, svetimas minčių išreiškimo būdas, nežinomas stilius ir palyginimai, tai galėtumėm didžiulius, kad mūsų laikų pamokslininkai moderniškojo žmogaus reikalus yra supratę. Kodėl kai kurios didžiausios bažnytinio kalbėtojo šv. Jono Auksaburnio pamokslų vietos mūsų aussyse taip keistai ir nesuprantamai skamba? Todėl, kad jie tuo laiku, kai buvo sakomi, buvo tobuli, aktualūs bei puikiai atitiko laiko reikalus.

Tiesos slėpti nėra reikalo. Jei mėgintume tai daryti, mums ją mes į akis dabartinė kritiška pamokslo būklė. Jei senųjų pamokslo dėsnių drąsiai ir revoliuciškai neatnaujinsime, tai atsiradusi praraja tarp apleistos sakyklos ir tikinčiųjų dar labiau didės. Šv. Povilas laiške Timotiejui rašė, kad „Dievo žodis nėra surištas“ (II Tim.

2, 9). Jį galima pritaikyti ir šiandien svarstomajai temai.

Mano supratimu, pamokslininkas yra saistomas šių trijų sąlygų: turi skelbti krikščioniškuosius dėsnius, turi kalbėti taip, kad tikintieji jo klausytų ir kad, išklausę pamokslo, taptų geresniais. Jei pamokslas šias tris sąlygas atitinka, galima drąsiai pasakyti, kad jis buvo geras, nors ir nebūtų atsižvelgta kai kurių homiletikos vadovėliuose nurodomų taisyklių.

*

*

*

Mums liko išspręsti sunkesnis uždavinys: detaliai apsvarstyti, koks turi būti moderniškasis pamokslas. Šis klausimas tik dabar tapo aktuali. Kai kurie tik apičiupa vaikščioja naujais keliais. Tuo tarpu vienur kitur jau girdėti apie naujo pamokslo formas. Iš tokių pamokslų reformatorių primintini šie vyrai: Pfliegeris — Vienoje, Fahselis ir Sonnenscheinas — Berlyne, Dondersas ir Linhardtas — Miunchene, Maederis — Šveicarijoje, Pierre l'Ermitas — Paryžiuje ir kiti. (Tokių pionierių buvo ir Lietuvoje. Iš savo girdėtų tokių pamokslininkų priminsiu kun. Joną Katilių Igliaukoje, vėliau marijoną, kapuciną tėvą Kazimierą Kudirką, paskutinį baltųjų marijonų generolą Senkų, tėvą jėzuitą J. Bružiką. Buvo tokių naujų kelių ieškotojų pamoksluose ir daugiau. M. K.).

Dalinai ir iš savo patyrimo galiu šį bei tą pasakyti apie kylantį, tarp kitų didelių darbų naująjį pamokslo būdą. Iš mano klausytojų tarpo mintimis imu vieną ir sodinuos jį šalia savęs prie savo darbo stalo. Štai pasikalbėjimo su mano tariamuoju svečiu aprašymas.

— Štai, matai, mano brolau, ateinantį sekmadienį sakysiu pamokslą tokia ir tokia tema. Gerai žinau tavo gilų mokslą ir tavo išsilavinimą, ir tai turėsiu minty

savo pamoksle. Lygiai neaplenksiu tuščių šūkių, iškraipytų tiesų, kuriomis yra pripildyta modernaus pasaulio atmosfera ir nuo kurių ant tavęs laša užsikrėtimo lašai, o tu net kaltės už tai neturi. Gerai žinau, kad moderniosios visuomenės doros dėsniai labai sunyko, kad išsitrynė aiški riba tarp blogio ir gėrio. Žinau, kaip sunkūs yra kasdieniniai vargai net ir tikinčio kataliko gyvenime. Kaip labai nubluko Dievo paveikslas, Apvaizda, amžinasis gyvenimas, teisingumas anapus karsto ir t. t. Ir tai neaplenkia net praktikuojančių katalikų. Modernaus žmogaus sielą apsėdo pražūtingas supasaulėjimas. Rengdamas pamokslą į visą tai turėsiu atkreipti reikiamą dėmesį.

Toliau, mano brangusis, imsiu dėmesin tavo kriti-
cizmą, tavo skeptiškąjį galvojimo būdą, tiksliai išanalizuosiu kiekvieną tavo mintį, kad tik nesudaryčiau tau jokių sunkumų! „Pamaldūs klausytojai“? Ne, ne taip pradėsiu savo pamokslą. . .

O dabar paimkime tavo nervingą nerimą, tavo dvasinę neurasteniją, naujovių vaikymąsi. Nedrįstu pradėti savo pamokslo, pavyzdžiui, tuo būdu: tai įvyko naujosios eros IV amžiuje, arba: tai buvo XIX amžiuje. Žinau, į tokią mano pradžią tik pečiais trukteltum. Palauk, štai kaip pradėsiu: prieš keletą savaičių lėktuvu skrido iš Miuncheno į Vieną kažkoks ponas, arba: šiomis dienomis, eidamas kunigaikščio J. Poniatovskio tiltu, arba: New Yorko požeminiu traukiniu važiavo du vyrai. . . Matai, kaip atsidėjęs klausaisi. O juk iš šitų pavyzdžių plaukia tas pats mokslas, kaip ir iš IV amžiaus pavyzdžių, kurių anais laikais būtum su tokiu atsidėjimu klausęs. Bet kadangi seni pavyzdžiai tau yra nuobodūs, stengsiuos surasti naujų.

Išgirsi ne tik naujų įvykių, bet ir naujų pamokymų bei palyginimų. Jei šiandien Kristus įliptų į moderniojo miesto sakyklą, palyginimams tikrai nenaudotų nei tinklo, nei rūgšties su sėjiku, nei lauko lelijų, bet savo palyginimus imtų iš elektros ir radio technikos bei susisie-kimo sričių. Pasistengsiu taip elgtis. Švenčiausios Trejybės paslaptis yra taip populiaringa: „Matai šį stalą? Jis yra ilgas, platus, aukštas — o tačiau yra vienas“. „Žiūrėk, štai laikas: jis turi praeitį, dabartį ir ateitį — o tačiau yra vienas“. Tą patį dalyką šiandien galima ir taip atvaizduoti: „Štai elektra: ji šildo, apšviečia ir suka mašinių ratus — o tačiau ji yra viena“. Naujas palyginimas nėra geresnis už pirmus du senuosius. Bet jo forma yra nauja, moderni, todėl noriau jos klausomasi.

Marijos Teresės laikų sidabrinis pinigas šiandien sąskaitos negalima apmokėti. Daugių daugiausiai jį galima saugoti ir juomi gėrėtis muziejuje. O tačiau to pinigų sidabras ir šiandien turi tą pačią vertę. Tik šiandien jis į apyvartą paleistas kitokia forma. Jeigu tam sidabro kiekiui šiandien duotumėm kursuojančio pinigų formą, tai muziejinis pinigas įgytų vėl šiems laikams atitinkančią vertę ir gyvastį. Tikėjimo nekintamas amžinąsias vertybes tokiu pat būdu reikia pritaikyti išorinėms naujoms formoms, jeigu nenorime, kad krikščioniškojo mokslo dėsniai taptų muziejiniu dalyku; tiesa, saugojamu su pietizmu, bet vistiek muziejiniu, ir kad išliktų ta jėga, kuri vadovauja modernaus žmogaus gyvenimui.

Vokiečių poetas sako: „Greif nur hinein ins volle Menschenleben, du es packst, da ist's interessant — Siek pilno žmogaus gyvenimo; jei tau tai pavyks, pajusi, kaip tai įdomu“. Taip, brolau, noriu su tavimi kalbėti patraukliu būdu. Savaitę ar net mėnesį prieš pamokslo sakymą

pagalvosiu apie ką sakyti ir, pasirinkęs temą, susirinksiu reikiamą medžiagą. Kiek įdomios medžiagos radau gatvėje, tramvajuje, mokykloje, draugijoje, profesorių kambaryje, laikraščiuose, skaitomose knygose! Į savo pamokslą įpinsiu ne mieščioniškus pletkus, bet šen bei ten matytus motyvus, palyginimus ir vaizdus. Ypatin-
gai sunkiausiose pamokslo vietose stengsiuos patraukti tavo dėmesį, ir mano pamokslas taps spalvingas, gyvas ir įdomus. Neturiu reikalo slėpti, kad esu patenkintas, kai, sakydamas pamokslą, turiu prieš akis milžinišką minią, galvų jūrą, taip tirštai pripildžiusią bažnyčią, kad, rodos, vaikščioti jomis galėtum. Ar pasauly galėtų būti gražesnis vaizdas už tuos tūkstančius veidų, kurie, pamaldžiai susitelkę ir krūtinėje sulaukę kvapą, liepsnojančiomis akimis iš pamokslininko lūpų gaudo kiekvieną žodį. Jei norime būti gerais tiesos žodžio skelbėjais — recte tractantes verbum veritatis (II Tim. 2,15), — tai pamokslą rengiant mums nevalia taupyti jėgų.

Taip, tuomet jaučiu, kad išsipildo manyje šie psalmininko žodžiai: „Timor et tremor veneretur super me”.

Nesigėdinu prisipažinti, kad modernaus klausytojo komplikuota siela, jų dvasiniai reikalavimai, pamokslininkui stato labai sunkius uždavinius, kuriuos galima tinkamai išspręsti tik rimtai ir ištvermingai dirbant.

Nesuklysiu teigdamas, kad nepakankamai gerai parengtas pamokslas yra jo įtakos ir sėkmingumo ardytojas. Kai kurie labai lengvai žiūri į pamokslininko pareigas. O tikrumoje reikia ištisomis dienomis ir savaitėmis ieškoti pamokslui temos, tvarkyti, jį formuoti, gerai pergyventi. Ir tai reikia daryti prieš lipsiant į sakyklą. O kai pamokslininkas jį gerai pergyvena, pagrindinai aprėpia ir sugrumbuluoja medžiagą, tai žodžiai savaime atsiranda ir pagauna klausytojus.

Žinau, kad, gyvendamas nuolatiniam skubėjime, neturi kantrybės klausyti senų klasikų laikotarpio pamokslininkų pinių sakinių. Sunku. Greita srove plaukia mūsų modernus gyvenimas. Gerai, kalbėsiu trumpai, aforizmais. Man vistiek, bet noriu, kad manęs atsidėjęs klausytum.

Jau seniai žinau, kad stengies išreikalauti viską, ką galiu. Nenoriai klausais senų pamokslininkų barokinių sakinių. Seniau buvo šaukiama: „Maldingieji, tikintieji, brangiausiu Kristaus krauju atpirktieji krikščionys“. O šiandien? „Brangūs broliai Kristuje“. Paprastai, atvirai ir vyriškai. Arba dar trumpiau: „Broliai“.

Šiandien pamoksle lygiai akcentuojamas tam tikras realus turinys, net daugiau negu iškalbingumo gražumas. Todėl sakykloje vengiu tuščių sakinių. Visų pirma turiu vertinti Dievo žodį. Tiesa, žmonės gėrėsi šviesų žaismu, bet jų siela nuo to geresnė nepasidaro. Dalyko esmė yra mintis, o stilius tėra tik jos tarnas. Sakykloje nedera kalbėti netikusiais sakiniais, bet dar blogiau — kalbėti gražiai be turinio, pilna sauja barstyti tuščius žodžius. Žinau, kiek prakaituoji, geros valios žmogau, norėdamas sujungti prigimtį su antgamtiniais dalykais, principus su gyvenimu, trokšdamas suderinti tikėjimą su mokslu, ir čia tau noriu padėti kiekvienu savo pamokslu. Todėl turiu kai kurias savo pamokslų dalis stipriai apologetiniai pabrėžti ir dažniau paminėti gvildenamos temos racionalumą, tai reiškia — įrodyti, kad to ar kito dalyko iš mūsų reikalauja ne tikėjimas, bet mūsų žmogiškoji prigimtis ar visuomeninė santvarka. Visa tai šiandien yra daugiau reikalinga, negu kuriuo kitu laiku. Visą norima išgirsti lengvais ir suprantamais žodžiais, laisvo pasikalbėjimo forma. Prie šio kuklaus ir

paprasto išsireiškimo būdo galima pritaikyti šiuos šv. Povilo žodžius: „Mes nesame kaip daugelis, kurie Dievo žodį iškraipo; mes kalbame Kristuje Dievo akivaizdoje tikra širdimi, kaip yra iš Dievo“ (II Kor. 2, 17). Jau nebeįstengi klausytis iškilaus Bossueto stiliaus, nei ugingos Lacordairo iškaltos. Kalbėdamas jų būdu, šiandien nepataikyčiau į tuos, kurie dirba biure, virtuvėje, advokato raštinėje, prie teismo aktų, prie mašinų, fabrike; tuo būdu veltui kalbėčiau gatvių minioms, prislėgtoms kasdieninių rūpesčių naštos. Kalbos apie subtilias mistikų vizijas, apie giliausias dogmų paslaptis jie neklausytų visiškai. Šv. Povilas pienu maitino savo vaikus, o ne kietu maistu (1. Kor. 3, 2). Norėčiau apie savo pamokslus pasakyti tai, ką apie savus yra pasakęs Pazmanys. Savo raštuose neliečiu akademiškų klausimų, kurie lavina protą, bet netinka tobulinti sielai. Gali būti kokia dogma, net pagrindinė, bet jos niekada neliečiu, jei ji šiandien nėra aktuali. Efezo susirinkimo metu reikėjo ilgų kalbų Švenčiausios Mergelės dieviškajai motinystei įrodyti. Bet ar šiam klausimui šiandien reikalingi Švento Rašto ir Bažnyčios Tėvų įrodymai? Ar šiandien reikalingi pamokslai apie Filioque? Arba kiek yra Aš Švenčiausioje Trejybėje — vienas ar trys? Šiandien Tridento susirinkimo aptarta katekizminė medžiaga nėra vienodai aktuali pamokslams. Šiandien nereikia, kaip seniau, daug kalbėti apie Komunią viename pavidale, apie sakramentinį Sutvirtinimo charakterį, apie skaistyklos esimą ir apie kitus detalius klausimus. Bet ypatingai reikia akcentuoti pagrindinės tiesos, principiniai krikščionybės ir tikėjimo dėsniai; juo daugiau reikia kalbėti apie Dievą, apie sielą, amžiną gyvenimą, Dievo įstatymus, nuodėmę, teismą, apie Kristų, apie sakramentus. Visa tai pasistengsiu ne „paskelbti“, bet nuoširdžiai išaiškinti.

Mūsų pamokslai stilistiniu, retoriniu ir dogminiu atžvilgiu gali būti visai tvarkoje, o tačiau jie neturės jokios įtakos į modernųjį žmogų, jei jame neįstengsime sužadinti jo jausmų, sujudinti ir supurtinti jį visą, t. y. atidaryti tikėjimui vartus į jo širdį.

Suprantama, kad neįstengsiu to pasiekti, jei pirmas neatjausiu skelbiamo dalyko kilnumo, jei apmąstymais to nepergyvensiu visa siela. *In meditatione mea exardescet ignis*. Tas vidinis pergyvenimas padarys pamokslininko iškalbą nepaprasta, individualia, originalia, aktualia ir pagaus modernųjį žmogų, kuris lenkia galvą „individualumo“ šūkiui. Tas vidinis pergyvenimas pamokslininkui padeda pasirinkti atitinkamą temą, jai duoda reikiamą kryptį ir įvelka į tinkamus tikslui pasiekti sakinius bei žodžius. Tuomet sužadintas jausmas pakiša išsireiškimus, kurie pažadina gyventi. Tegu pamokslininkas gražiai, klausytojų akivaizdoje viešai mąsto sakykloje ir, įsigilindamas į savo sielą, įkvėpimo ieškodamas savo karštoje širdyje, sugebės sujudinti klausytojų sielas. Todėl moderniškąjį pamokslą galima pavadinti „mąstomąja kalba“.

Pamokslininkas šventadieniui pamokslą gerai paruoš tada, jei per visą savaitę pasirinktąją temą jungs su savo dvasiniu gyvenimu, su adoracija, su apmąstymais, su dvasiniais skaitymais, draugyste, nes tik toks pamokslas paveiks klausytojus. Jį pats pamokslininkas pirmas pasakys sau pačiam ir pažiūrės, kokia jam padaro įtaką.

Tegu klausytojai, klausydami mūsų pamokslų, pasidaro išvadą, ar pamokslininkas kalba vien todėl, jog jam atėjo eilė kalbėti ar kad jo pareiga yra kalbėti, ar todėl, kad tai yra jo džiaugsmas, jo sielos vidinis reikavimas, kad jo ausyse nuolatos skamba visada gražūs

šv. Povilo žodžiai: „Vargas man, jei aš neskelbčiau Evangelijos“ (I Kor. 9, 16). „Aš prašau prisiektinai akivaizdoje Dievo ir Jėzaus Kristaus, kurs teis gyvus ir mirusius, Jo karalyste ir Jo atėjimu, skelbk žodį; nesiliauk laiku ir nelaiku; įrodinėk, ragink, bark visu kantrumu ir mokymu“ (II Tim. 4, 1 - 2). „Būk budrus, kentėk visokius vargus, dirbk evangelisto darbą, eik savo tarnystę“ (II Tim. 4, 5). Jei šito nepamiršime, išsipildys Švento Rašto pažadas: „Argi mano žodžiai ne kaip ugnis, sako Viešpats, ir ne kaip kūjis trupinąs uolą“ (Jer. 23, 29).

Kalbuos su tavimi, brangus brolau, ne tik čia prie rašomojo stalo rengdamas pamokslą, bet ir jį sakydamas. Kalbu, kalbu... Matau, kaip tai ar kitai minčiai pritaria klausytojai. Aha! Rengdamas pamokslą tai minčiai neskyriau didesnės reikšmės, o juk būtų nuostolis neišnaudoti padaryto išpūdžio ir geriau neišvystyti šio klausimo. Suprantama, kad naujai atsiradusi pamokslo dalis neigiamai paveiks sakomo pamokslo paskirstymą ir struktūrą. Bet juk pamoksle svarbiausias dalykas yra ne jo proporcingumas, bet įtaka į sielas. Bažnyčios Tėvai lygiai taip pat elgdavosi ir sakydami pamokslus dažnai taikydavosi prie momento reikalavimų. Šv. Augustinas išnaudodavo žmonių susijaudinimą, sužadintą žodžio *mirtis*, šv. Ambrozijus — klausytojų ašaras, o šv. Jonas Auksaburnis — minių pasitenkinimą ir susijaudinimą.

Iš to matome, kad pamoksluose jau anais laikais buvo naudojama didaktiškoji sistema, darbo mokyklos idėja. Modernioji pedagogika būtų neįmanoma be šio modernaus principo, kuris reikalingas taikyti ir pamoksams. Jei sakydamas pamokslą negaliu kalbėti su klausytojais, tai stengiuos tai padaryti bent *virtualiter*: numa-

tau, kokie gali būti daromi priekaištai mano skelbiamai minčiai, kokius naudos pasiteisinimus, jei norės išsisukti iš paskelbtos tiesos, ir į visa tai čia pat duodu atsakymą. Tokiu būdu savo užsispyrusius klausytojus priverčiu bendradarbiauti su manim.

Žodžiu, ruošiu savo pamokslą taip, tarsi kalbėčiau su klausytoju, sėdinčiu prie mano rašomojo stalo. Kai baigiu, manau, kad mano tariamasis klausytojas nulenkia galvą ir meldžiasi, o jo gailesčio suminkštintoje širdyje kyla geri pasiryžimai. Ačiū Dievui. To tik ir norėjau. Mano pasakytas pamokslas nusidėjo nevienai taisyklei, kurios yra paskelbtos Kleutgeno *Ars dicendi*, Schleingerio *Grundzuege der Beredsamkeit*, Jungmanno *Theorie der geistlichen Beredsamkeit* ir kt. Negalėčiau pasakyti, ar mano pamokslas yra didaskalinis ar paregorinis, nes nei vienai minėtai rūšiai netinka; bet kalbėjau apie Kristų, klausytojai noriai mano pamokslo klausėsi ir klausytojai geresniais tapo. O tai yra svarbiausia.

Taip, nuo objekto negalima nukrypti nei per plauką: *skelbkime senąsias švento Rašto tiesas, senąją dogmatiką, senąją dorą, senąją liturgiją, senąją mistiką, bet viską naujomis formomis, pagal naujus reikalavimus, prieš akis turėdami modernaus žmogaus dvasinius reikalavimus; kalbėkime šių laikų kalba. Turinys bus senas, bet forma nauja, nauja minties srovė, nauji palyginimai, nauji pavyzdžiai.*

Nei per plauką negalima nukrypti nuo mūsų švento tikėjimo reikalavimų, tikėjimo turinio negalima taikyti prie „pasaulio“, čia nevalia būti *naujais*, bet galima naujais būti forma, klausimo pastatymu, pamokslo struktūra. Žmonės, trokštą Dievo žodžio, dažnai skundžiasi: „Negauname to, ko mūsų siela trokšta. Iš sakyklų girdime kažkokias abstraktines idėjas, į kurias galima bū-

tų atsakyti: lengva yra taip kalbėti apie gyvenimą tam, kuriam sekasi gyventi, bet ar norėtum pagyventi mano gyvenimu nors vieną dieną”...

Šios rūšies skundas dažnai yra teisingas. Kad tokių nusiskundimų išvengčiau, žvelgiu į paniurusias savo nusidirbusių suaugusių klausytojų sielas ir ten ieškau ne pasakomų, bet giliai nardančių paklausimų ir priekaištų ir stengiuos į juos atsakyti. Tuo būdu pamokslas įgyja gyvumo, aktualumo, nusipurto archeologija, išsilaisvina iš besielio žinomos medžiagos kartojimo, nuo tylaus modernių problemų ignoravimo. Jei panorėsime tokia moderniška dvasia sakyti pamokslus, tai mus nustebins faktas, kad dar ir šiandien esama minių, kurios ištroškusiomis sielomis laukte laukia mūsų žodžių.

Mano pamokslų ciklas „Pamokslai apie Kristaus karalystę” ir kalbos, tilpusios tame pačiame tome, yra naujų kelių homiletikos srityje ieškojimo vaisius. Kasdien, nenustodamas dirbti, vis aiškiau ir aiškiau matau, kas rengia neišvengiamą mūsų laikų pamokslo reformą. Gal tų pastangų rezultate atsiras visiškai naujas pamokslų sakymo būdas. Šiandien daug kur giliai išmėgintose homiletikos dirvose dar nedrąsiai kelia galvą *praktikos* pastangų augalas. Bet jei susiras gausėnis pionierių būrys, jei bandymas pavyks, tuomet tikrai homiletikos vadovėliai teks padidinti vienu teorijos skyriumi, kurio nuostatus padiktavo praktiški moderniškojo pamokslo reikalavimai. Tuomet švėsime homiletinio sąjūdžio trokštamąją gimimo šventę, to sąjūdžio, kuris šiandien dar daug kur tebėra užuomazgoje ir apičiupa žengia savo nedrąsius žingsnius.

PAMOKSLO AR ŽMOGAUS KRIZĖ?

Šiandien jau ne tik kunigai sako pamokslus pasauliečiams, bet ir pasauliečiai kunigams. Kilus klausimui, katras pamokslus dažniau pasako, linkčiau manyti, kad pasauliečiai kunigą lengvai nurungia, nes pasauliečių yra daugiau ir, antra, savo pamokslui pasauliečiai nelaukia šventadienių. Jiems kiekviena diena tinka. Nereik jiems nei sakyklos. Sakyklai jiems kiekviena vieta gera — ir restoranas, ir fabrikas, ir draugų susibūrimas privačiuose namuose, ir po dangaus skliautais, žodžiu — kur atsiranda noras kunigą paakėti, ten ir sakykla. Tuos pamokslus skelbia ne tik antikuniginiai, bet ir kuniginiai, ne tik bedieviai, bet ir dieviai, ne tik iš blogos valios, bet ir iš geros, ne tik gyvu žodžiu, bet ir spaudoj. Pamokslininkai skiriasi vieni nuo kitų tik tuo, kad kunigai savo pamokslus skelbia pasauliečiams į akis, pasauliečiai gi kunigams už akių. Kokius pamokslus kunigams skelbia bedieviai ir antikuniginiai, visi žinome. Todėl čia jų ir neliesiu. Toks jų amatas, nors iš to duonos nevalgo, apakėjęs kunigą ant širdies lengviau pasidaro, nes sąžiningai savo pareigą atliko. Kitas dalykas savieji. Į jų pamokslus reikalinga atkreipti rimtą dėmesį. Tų pamokslininkų tarpe rasime ir popiežius, ir vyskopus, ir žymius katalikų vyrus, ir paprastas davatkėles ir net katalikiškąją spaudą. Jie visi pamokslininkauja geriausia valia, norėdami pašalinti blogį. Ar tie

pamokslai visi objektyvūs, ar tinkama forma sakomi, ar vykusios taktikos laikosi, kita kalba. Bet, tą klausimą palietę, pamėginsime be pykčio paieškoti juose tik tiesos ir, ją suradę, reikiamas išvadas pasidaryti.

Tuščias laiko gaišinimas būtų ieškoti visų tos rūšies pamokslininkų ir jų pamokslų turinio. Mes kunigai labai gerai visa tai žinome. Tad tą klausimą *sine ira et studio* nagrinėsime tenkindamiesi tais duomenimis, kuriuos kiekvienas turime.

Žinomas prancūzų diplomatas ir paskutiniųjų laikų garsiausias poetas Paul Claudel — Povilas Klodelis, pagrindinai susipažinęs su mūsų laikų pamokslais, nes buvo uolus pamaldų lankytojas ir pamokslų klausytojas, nepalankiai juos įvertino. „Krikščionybė buvo išplatinta Dievo žodžio skelbimu. Labai abejoju, ar būtų pavykę ją išplatinti tokiu Dievo žodžio skelbimu, kokis mums dabartiniais laikais skelbiamas.” Tokią nuomonę apie pamokslus susidarė tas žymus prancūzų vyras. Tokios nuomonės apie mūsų laikų pamokslus susidaro daug kas, ne tik Klodelis ir ne tik Prancūzijoje. Pamokslininkas klausytoją apvilia. Išėjęs iš bažnyčios jis guodžiasi, kad veltui laikas praleistas, nes pamokslas jam nieko nedavęs. Bet ir pats kunigas lipa iš sakyklos nepatenkintas, nes jis nieko neišskaitė iš savo klausytojų veidų ir akių. Jokios reakcijos. Jokios vilties po tokio pamokslų susilaukti iš klausytojų tokio paklausimo, kokis buvo pastatytas šv. Petriui po jo pirmo pamokslų Bažnyčioje, tad „ką mes turime daryti, vyrai broliai?” (Apd. 2.37). Ir reikia abejoti, ar bet kas mūsų pamokslininkų po savo pamokslų tokio paklausimo susilaukia.

Žiloj senovėje jaunas Jeremijas, atsistojęs Dievo akivaizdoje, atsisakinėjo nuo pranašo pareigų argumentuodamas tuo, kad nemokąs kalbėti. Nūdienis gi žmogus

pats skundžia pamokslininką, kad nesugeba žodžiu naudotis. Tad tarp klausytojo ir pamokslininko bręsta skaudus ir pavojingas nesusipratimas, formuluojamas dviem žodžiais: *pamokslo krizė*. Prieš keletą metų Prancūzijoje Montpellier mieste buvo sušauktas suvažiavimas nagrinėti bažnytinės iškalbos klausimui. Buvo iškeltas ir opusis pamokslo krizės klausimas. Suvažiavusieji laužė savo galvas, kodėl Prancūzijoje, Bossueto ir Lacordairo tėvynėje, gražiojo žodžio kulto krašte, sakralinis žodis praranda įtaką ir susilaukia aštrios kritikos iš žmonių, kurių nėra mažiausio pamato kaltinti Dievo tiesai abejingumu ar priešišku. Aistringas Dievo bylos gynėjas garsusis šiais laikais rašytojas Leonas Bloy pasakojosi savo draugams: „Sąžiningai ir atsidėjęs klausiausi pamokslų. Ir krito man į galvą tai, kad priemonė, kuria Dievas pasinaudojo Bažnyčiai įkurti — *praedicatio apostolica*, šiandien tapo labai vidutinės vertės ir silpna. *Sal terrae evanescit*“. Leonas Bloy dar sąžiningai pamokslų klausėsi. Kitas žymus prancūzų katalikų rašytojas Mauriakas jau iš klausytojų skaičiaus pasitraukė. Į anketos klausimą, „ko reikalauju iš kunigo“, jis atsakė: „Iš kunigo reikalauju, kad jis man duotų Dievą, o ne kad tik apie Jį pasakotų. Su kiekvienu pamokslininku jau nuo trečio sakinio sueinu į konfliktą“.

Ar negalima būtų ir to nuoširdaus Mauriako išpažinimo ir iš daugybės sakyklos kritikų analizės padaryti išvadą, kad šalia pamokslo krizės yra ir klausytojo, žmogaus krizė? Su pamokslo problema visada siejasi ir mokėjimo klausyti problema. Krintantiems iš sakyklos žodžiams žmogus turi pakišti, kaip dubenį, savo protą, sąžinę ir širdį. Taip daro žmogus, kuris yra išbadėjęs tiesos, susidomėjęs malonės pasauliu, kuriam Evangelija yra visada gera ir visuomet naujiena. Ar taip nusi-

teikę šiandieniniai žmonės stoja prie sakyklos? Gražiausi žodžiai, svariausi savo tiesa ir galia, nukritę į jausmų periferiją, į dėmesio paraštę, susiduria su įsisenėjusiais kompleksais ir išsivėidimais, yra jau pusiau mirę pamokslininko lūpose. Kristaus palyginimas apie sėjiko grūdus yra visuomet aktualus.

Tad bažnytinės iškalbos krizė nėra tik retorikos ir kalbėjimo technikos krizė, bet yra labai sudėtingas ir painus reiškiny su tolimais ir skaitlingais šaltiniais. Aišku, reikia kalbėti ir nagrinėti pamokslininko apsilėidimus, galima kalbėti ir kaltinti klausytojus, kurie gyvajam Dievo žodžiui uždaro savo sielos vartelius, bet tuo būdu net neaptarsime aiškiai problemos. Reikalinga pasistatyti dar vieną svarbų klausimą: kiek šiandieninėse sąlygose ir galimybėse perteikti ir plėsti dvasines ir kultūrinės gerybes gyvasis žodis sugeba būti sėkmingu įrankiu skelbti tiesą ir raginti veikti? Šituo klausimu mėginama sujungti du vienas kito ankštai priklausančius, bet šiandien tarpusavy apsiipykusius pasaulius: pamokslininko ir klausytojo, tuo pat metu primenant abiem, kad abu gyvena žodžio krizę, ypač gyvojo žodžio. Kadaise tas žodis buvo vienintelė priemonė, kuria žmogus žmogui teikė išgyventą ir permąstytą tikrovę. Tas žodis tuomet suko ratu žmones, kaip taurė, pripildyta vietų ir bendruomenių patyrimo vynu. Ir, kaip taurė, buvo branginamas ir vertinamas. Jis, kaip epopėja, braudavosi į senovės graiko pastogę ir pakišdavo jam, kaip pagundą, tolimą ir nežinomą pasaulį, strofa ir antistrofa įsiverždavo į jo sąžinę ir mokė vertinti žmogaus veiksmą ir žygį. Jis krito ant jo, kaip lietus, iš vado lūpų ir vedė į garbės kovų laukus. Tas žodis filosofinių ginčų rinkoje savo subtilumu žavėjo ir vergė jo protą. O jis

atskleisdavo jam savo atmintį ir vaizduotę, kad galėtų kada jį kitiems perteikti.

Tai buvo praėjusių amžių kultūros žymė. Dabar visa tai pakitėjo. Nūdienė kultūra sukūrė priemones lengvai ir greitai sumegsti ryšius su visa tikrove. Jau ne vienas žodis tiesia laike ir erdvėj ribas. Geriau ir sparčiau tai atlieka iliustracija, nuotrauka, filmas, televizija. Kas šiandien išdrįstų žodžiu piešti Niagaros viziją, kai žmogus ją turi iš ekrano. Renka jis visa, ką tik pamato, ir griebia betarpišku sensualiniu išgyvenimu, nereikalaujančiu nei refleksijos, nei hierarchinimo. Iš klausytojo-bendrakūrėjo, gaudančio žodį įtemptu dėmesiu, logiška mintim ir atmintimi, žmogus pasidarė pasyviu išorinių reiškinių siurbliu. Pasyviu ir nepasotinamu. Visada ištroškęs naujų įspūdžių ir visuomet godžiai juos gaudantis. Neturi net laiko jų vardams ir aptartims. Ir tą godumą, su koku puola žmogus prie visų patyrimų šaltinių, vadina gyvenimo dinamizmu. Paradoksas ar skaudi ironija. Tiesa, visa tai skandina garsių žodžių jūroje. Bet kas šiandien juose mato vienreikšmius būties vardus? Kas juose įžvelgia konkretaus žmogaus esimą? Jie į sąmonę atplaukia ir nuplaukia anonimine banga. Techniškosios priemonės sudaugkartino jų skaičių, bet vien kartą nuo jų nuplėšė didingumą ir rimtį. Labai sumažėjo ir supilkėjo tie iškilmingieji žodžiai, kuriais kadaise naudotasi nedrąsiai ir su didele pagarba. Tad šiandien savo akimis matome sudegraduotų žodžių ligi techniškųjų įrankių vaidmens tragediją. Šiandien jie nustoja būti tiesos ženklais ir lieka tik naudingumo ženklu. Tokie ženklai braunasi į žmogaus psichiką įkyriai ir brutaliai, kad jį apglušintų savo triukšmu, išmuštų kiekvieną individualinę mintį ir nepaliktų nei laisvos valandėlės kūrybinei tylai, kitaip pasakius, kad jį išstumtų iš

jo paties. Ir čia matome žodžio krizę. Žodis tapo tuštos aidu. Visi matome ir suprantame, bet net nesistebime, kad taip toli pasistūmėjo visuomenių ir individų gyvenime melo procesas. Bet už tai stebimės miestų griuvėsiais ir nūdienio žmogaus kančiomis, užmiršdami, kad tie griuvėsiai ir kančios yra ne kas kita, kaip žodžio skriaudimo ir niekinimo paseka. Pirmiau buvo nužudytas žodis, o paskui pats žmogus.

Kietas šis suformulavimas, bet teisingas ir neperdėtas. Kokį sprendimą padarys ateity kultūros istorikas apie mūsų laikus, apsistojęs prie dviejų jų reiškinių, su kuriais mes visai esame apsipratę? Turiu galvoje propagandos ir makulatūros reiškinius. Šiandieninė propaganda nusistatė būtinai ir visomis priemonėmis įgyvendinti Fausto principą: *Im Anfang war die Tat* — pradžioje buvo veiksmas. Pradžioje yra veiksmas ar veiksmo sumanymas, o tik paskui žodis, kuriam paliktas to veiksmo pagrindimo vaidmuo. Tuo būdu jis noromis nenoromis turi būti subordinuotas veiksmui, o ne tiesai. Ne vieta čia sofizmatikai. Bet ir sofistai būtų šiurpu supurtinti, pamatę, prie ko gali privesti piktnaudojamu žodžiu prievartaujami protai. Priveda ir žodį ir žmogų prie skaudžios nelaimės. Jeigu žmogus ir pamėgintų gintis nuo gundančios žodžių magijos, tai jis ginsis netikėdamas visais žodžiais. Jie jam bus tik propaganda - pasikėsinimas ant jo minties ir veiksmo laisvės. Ir tuomet augs tiesiogine ir netiesiogine prasme makulatūros kūgiai. Jie auga. Ir žmogui kyla baissi pagunda atmesti ne tik žodžius, kuriuose nėra tiesos, bet visus iš eilės, nors kitų būtų skelbiama tiesa. Taip žodžio skriaudžiamas ir apgaudinėjamas žmogus neturės jėgos nepasiduoti tai pagundai. Štai čia, būtent, ir statomas ant kortos ir žmogaus ir mūsų kultūros likimas.

Šiandieninė techniškoji civilizacija automatiškai ap-
rėžia humanistinių idėjų įtakos ribas. Jos auklėtinis
"homo technicus" operuoja sprendimais, kurie gali būti
tuoj patikrinti ir praktiškajame gyvenime pritaikyti. To-
dėl mato juose kažką konkretaus ir palengvinančio be-
tarpiškai naudotis techniškais laimėjimais. Bendrųjų idė-
jų patikrinimas ir pagrindimas reikalauja ilgų ir sunkių
protinių procesų, istorijos pažinimo, intelektualinio pa-
doro ir pasiryžimo priimti galutinas svarstymo išva-
das, nors jos reikalautų herojiško atsižadėjimo ir aske-
tiškos pasaulėžiūros. O jai kas ir leidžiasi į pirmųjų
priežasčių nagrinėjimą, į filosofijos plotus, tai tuojau
reikalauja gatavų, tuoj patikrinamų ir betarpiškai nau-
dingų formulių. Šitokioje dirvoje ir išaugo šūkis, — ten-
kintis ant greitųjų perskaitytu laikraščiu. F. Tiessas sa-
vo knygoje „Das Gesicht des Jahrhunderts" pasirėmęs tuo
faktu pažymėjo, kad mūsų laikų bažnyčia yra žurnaliz-
mas — *Der Journalismus ist die Kirche unserer Zeit*.
Tokioj bažnyčioj vienintelė evangelija yra „digest".

Techniškosios civilizacijos įsigalėjimo neišvengiama
konsekvencija yra dar ir kalbos desakralizacija. Kuria-
mi vis nauji ir nauji techniškieji patogumai. Kartu su
jais sukuriamą daugybę naujų žodžių: tų patogumų pa-
vaadinimai ir jų funkcijos. Tikslus jų naudojimas yra bū-
tina sąlyga žmogui įsijungti į visus visuomeninio gyve-
nimo pasireiškimus. Savo svarba ir naudingumu jie nū-
dieniam žmogui imponuoja. Tų žodžių bangose prapuola
ir išnyksta tie žodžiai, kuriais seniau buvo nustatomi
santykiai su Dievu, skelbiami gyvenimo idealai ir bendri
elgsenos principai. Yra skaudi ir pavojinga mūsų laikų
žymė, kad krikščioniškose visuomenėse žodžiai, liečią
antgamtinį pasaulį, laikomi negyvenimiškais, nepraktiš-
kais ir bendrai kasdieniniame gyvenime nereikalingais.

Tokių sakralinių žodžių nykimu nūdienis pasaulis ne-
labai susirūpinęs. Jį labiau stebina susidūrimas su to-
kiais sakraliniais žodžiais už bažnyčios sienų ar net re-
liginės knygos pastebėjimas knygų spintoj. Vienas mu-
zulmonų kunigaikštis, darydamas vizitą vieno Europos
krikščioniško krašto valdovui, pradėjo savo kalbą žo-
džiais — „Vardan gailestingojo Dievo“. Krikščionių nus-
tebimo žodžiai nuskambėjo plačiai spaudoje. Krikščio-
nims tokie žodžiai girdėti oficialių žmonių lūpose sveti-
mi ir neįprasti. Jie kelia ne tik nustebimą, bet dažnai ir
pašiepimą iššaukia. Dėlto nususo vidutinio krikščionio
vidaus gyvenimas. Jis nesugeba aptarti savo religinių
išgyvenimų. Jo akyse nusitrina dogmų ir moralinių dės-
nių ribos ir žiūri į tai, kaip į nykstančius rūkus, apie
kuriuos bijosi viešai kalbėti. Palieka tą pareigą kuni-
gams ir Dievo tiesų žinovams ir specialistams, kaip jie
yra radijotechnikos, tiltų statymo, medicinos ar teisių
specialistais. O kai į juos prabyla kunigas, jo žodžiai
atrodo ne iš šio pasaulio, negyvenimiški, svetimi ir keis-
tai skambą, nes tokie žodžiai iš jo kasdieninės apyvar-
tos ir iš jo pastogės jau yra išstumti. Jie mano, kad
jie jam nereikalingi megsti ryšius su tikrove, nei siekti
jo laicistiškai suprastai laimei.

Jeigu mėgintumėm baigti šia nūdieniam žmogui nu-
statyta diagnoze, padarytumėm jam skriaudą. Tiesa, pe-
simizmas šiandien yra madoj. Juo daugiau ar mažiau
yra nudažytos visos pažiūros į mūsų kultūrą, pabrėžia-
mas jos eschatologinis charakteris, atominė bomba lai-
koma vieninteliu mūsų epochos simboliu, bet klaidinga
būtų manyti, kad po keturių dešimtų metų O. Spenglerio
tezės susilaukė pripažinimo ir patvirtinimo. Didžios mai-
šaties ir lūžtvės laikotarpiai visada nuteikia pesimistiš-
kai. Neišvengė to net didysis Bossuetas, nusiskųsdamas:

„Nous vivons dans un temps où toutes choses sont confondues, — mes gyvename tokiais laikais, kada visa yra susimaišę.” Tai jau yra labai daug: suprasti kokiais laikais gyvenama. Tame glūdi sąžinės ir sąmonės budimas, kurios verčia nerimauti dėl žmonijos likimo, o tai yra įžanga į didelį ir rimtą mūsų ligšiolinių laimėjimų apskaičiavimą. Tas apskaičiavimas šiandien kitaip atrodo, negu prieš šimtą metų, kai Renanas taip apodiktiskai — griežtai ir kartu naiviai skelbė mokslo visagalybę ir visąžinojimą ir kai po jo žinomas M. Berthelotas savo „Origine de l'alchimie” teigė: „Le monde est aujourd'hui sans mystère — pasaulis šiandien yra be paslapčių.” Šiandien gi matome ir suprantame kažkokią baisią pasaulio, kurį mes sukūrėme, paslaptį. Mes paskendome moderniojo Babelio bokšto šešėly. Paslaptis nūdieniams mokslininkams jau nėra nežinoma sąvoka. Kas ją taria, vienkart dažnai nesąmoningai išpažįsta savo nuolankumą ir menkumą. Jonas Rostandas, žinomas prancūzų biologas ir netikintysis žmogus, atvirai tai pripažino savo straipsnyje „Grandeur et limite de la biologie” (Les Nouvelles Littéraires, 1955.III.3): „Après le temps d'orgueil, le temps de modestie. Confrontons maintenant le pouvoir de l'investigateur avec l'enormité du mystère où il s'attaque. Sachons réduire à leur juste mesure nos triomphes d'apprenti, sachons mettre une sourdine à nos ivresses de Pygmees”. Herojiškas ir Renano-Bertheloto laikų mokslininkams skaudus ir pažeminantis pripažinimas. Rostandas jų puikybę degradavo, nustumdamas ligi kuklumo. Tyrinėtojo galią ir sugebėjimus patarė atstatyti į jai priklausomą vietą, nes paslaptis tai kalnas, didybė, o mokslininkas nykštukas — Pigmejus, ant kurio svaigulio stygų užmovė surdynę. Tokie žodžiai paradoksiškai skamba cibernetikos amžiaus žmogaus lūpose.

Dėl šito tragediją išgyveno ir naujausiųjų laikų mosklininkas Einšteinas, kuris turėjo paskelbt pasauliui, kad „Moralė daugiau reiškia, negu intelektas“. Taip šiandien labai suaktualėjo Hegelio aptartis: „Žmogus - nerimo vieta“. Vidutinis žmogus, gatvės žmogus savo nerimo ir baimės nereiškia bet kokiomis sintetiškomis ir efektyvinėmis formulėmis, bet juos pergyvena, kiekvienas saviškai išreišdamas nepasitenkinimu, nusiskundimais ir nustojimu tikėjimo dabartinės pasaulio vizijos pastovumu. Paskutiniųjų katastrofų akivaizdoje jis suprato savo benamę našlaitystę, ir dar labiau — idėjinę, nelaukdamas, kol jam egzistencializmas pakuštės į ausį visos tikrovės prasmės praradimo liūdesį. Sartro nelaukė. Perėjo ir tebeina „žmogaus paniekos laikus“, pamatė, ligi kokio tragiško absurdo kranto privedė jį Fausto veiksmo mistika.

Krikščioniškosios kultūros centre išplaukė vėl barbaro ir barbariškumo sąvokos. Tai duoda progos lyginti mūsų nelaimes ir katastrofas su byrančios Romos imperijos kataklizmais. Bet analogijos tarp šių dviejų epochų išgyventų nelaimių nėra. Tiksliai tai pastebi savo „The Idea of Progress“ W. N. Inge: „Senovės civilizacijos, rašo jis, buvo naikinamos iš svetur atėjusių barbarų, mūsų gi civilizacija gimdo savus barbarus.“ Tai yra liūdnas pripažinimas nelaimės ir reikia pasakyti, kad nūdienis žmogus tai daro su kažkokiu cinišku nuoširdumu ir perdėjimu. O daugiausia perdeda jaunimas save niekindamas. Iš įvairiausių pasaulio anketų, į kurių klausimus atsako pats jaunimas, matome jaunimo veidą nevilties ir išgąsties išvagotą, nusivylusį savim ir savo veidu. Literatūrinė jaunimo kūryba vis sukasi apie didžiojo pralaimėjimo ir visų vertybių praradimo problemas. Jo

paties yra sukurtas makabriškas juokas: „Išmokau juoktis iš savo lavono.“

Sunku pasakyt, kaip toli yra nuėjęs jaunimas ta kryptimi ir kokios vertybės jame slepiasi. Nei jo pasisakymai, nei išorinė elgsena nėra tikras jo vertės rodiklis. Iš to negalima susidaryti apie jį tikro ir tikslaus atitin-kančio tikrovę vaizdo. Kodėl? Priežasčių yra daug, bet svarbiausia gal dėl to, kad nūdienis žmogus žvelgia į pasaulį, jį išjaučia ir išgyvena, bet nesugeba savo išgyvenimų vienaip formuluoti ir vienu žodžiu pavadinti. Prarado mastą, ar, teisingiau pasakius, prarado pagarbą visiems mastams. Tokiose sąlygose ir Protagoras nedrįstų teigti, kad žmogus yra visa ko mastas. Kas tad beliko? Pasiliko tik žodis, keistas didžiausių techniškų galimų pasaulių, žodis: pamiršti, izoliuotis, pabėgti. Modernusis žmogus nenori suprasti reikalo pasilikti savyje, savajame pasaulyje, bet ieško vietos pabėgti. Naujausioj filosofijoje ir literatūroje žodis pabėgimas — *évasion*, to *escape* — įgijo metafizinės prasmės. Jis šiandien reiškia pasprukti, išsiveržti ne tik iš erdvės kategorijos, bet ir iš laiko, ir net iš būties kategorijos. Pirmiausia bėga nuo savęs, bijosi vienvietės, nes tuomet turėtų žvilgtelt ir išsižiūrėti į savo veidą. Jis virsta vis daugiau, kaip sako J. Ortega y Gassetas „masės, minios žmogum“.

Leiskim tuo klausimu pasisakyti dviem rašytojams — P. Cheney ir Ed. Conze. Pirmasis aprašo nakties loko lankytojus. „Kiekvienas tų lankytojų, rašo jis, daro pailsusio žmogaus įspūdžio. Jis dėlto taip atrodė, kad jų didžiuma visuomet stengėsi pabėgti nuo savęs ir nuo savo minčių“. Conze apie save taip rašo: „Visada vengiu pasilikti akis į akį su savim, bijau vienvietės, noriu, kad manąjį „aš“ visada lydėtų svetimieji patyrimai“. Žmo-

gus ieško vietos, kur galėtų nusipurtyti savąja, jį slepiančia, tikrove. Tokių gi vietų kiek nori: kinas, kur gali išgyventi vaizduotės sukurtą didvyrių likimą; alkoholis, padedąs sukurti optimistinę pasaulio viziją; kortos, nukeliančios žmogų į kitus pasviečius; seksualizmas, kuris purvinais jautulių smagumais bent akimirkai leidžia užmiršti košmarišką tikrovę. A. Huxley labai rimtai siūlo surasti kažkokį visiems prieinamą ir nekenksmingą narkotiką: „Mums labai reikalingas naujas narkotikas, rašo jis, kuris palengvins mūsų kenčiančios žmonijos kančias ir kuris nedarys daugiau žalos tolimesniame atstume, negu teiks naudos artimesniame.“

Yra dar viena pabėgimo vieta, kurios ieško konkretinės tikrovės suvargintas žmogus. Toji vieta žodžiu vadinama: literatūrinės fikcijos pasaulis. Tiesa, pasaulį visada lydėjo vaizduotės sukurtas herojus. Jis jį lydėjo ar idealo ilgesiu, ar atsisveikinimo už savas silpnybes troškimu. Kiekvienas laikotarpis kūrėsi sau naujus herojus, daugino jų konfliktus ir pavesdavo jiems spręsti žmonijos konkrečias problemas. Tuomet literatūrinis kūrinys turėjo pirmąjį eilę normatyvinį charakterį, buvo lyg veidrodis, bet tuo pat metu buvo ir žmogaus veiksmų mastas, akstinas imtis didelių ir sunkių veiksmų. Tai jam padėdavo statydintis jaukų rūmą pasaulyje ir mokė gyvenimo rimties. Žengimas į tą vaizduotės sukurtą pasaulį buvo lyg religinis aktas. Žodis, giesmė ar daina, vaidilos mostas rodė ir vedė žiūrovą prie absoliuto, bet neleido ir save pamiršti. Visas kūrinys šaukte šaukė į jį Horacijaus žodžiais: *Tua res agitur*. Šiandien grožinė literatūra daugiau narkotiku laikoma. Imamės knygos, kad užmirštume save ir visą pasaulį, kad ji mus permestų į kitą pasaulį, pasaulį gražesnį ir mielesnį, negu mūsų. Arba ieškome joje grėsmės vizijos, vizijos, į

kurios sūkurius mes nesame įtraukiami. Suprantame, kad yra fikcija, bet džiaugiamės, kad ta fikcija leidžia mums ramiai nusiirti nuo realaus gyvenimo kranto. Kas bebūtų, mus gundo nesaistantis ir neįpareigojantis „kitoniškumas“, o jei tas „kitoniškumas“ iškeltų savo išvadose mus bet kurias įpareigojančias ir saistančias normas pasaulyje ir santykiuose su žmonėmis, tai čia pat turime gatavą pasiteisinimą — juk čia tik fikcijos esama. O štai čia ir yra pavojus mūsų santyky su literatūra, matome joje priemonę išslysti iš realaus gyvenimo. Dar pavojingiau yra tai, kad žodžiams priskiriame vienintelę funkciją, funkciją kurti fikcijoms.

Tas bėgimas į fikcijų pasaulį padarė tai, kad mūsų dvidešimtas amžius tikslios minties triumfo amžius tapo kartu ir legendų bei mitų amžiumi. Sumitologinom praeitį ir dabartį, sumitologinom socialinius santykius, nepaneigiamųjų kastų interpretaciją, žinomus visuomeninius veikėjus ir jų veiklą. Prie kiekvieno išradimo jungiame legendą, kuri užtrina ribą tarp to, kas jau yra ir kas dar yra tik svaja ir troškimas. Kiekvieną mokslinį išradimą lydi fantastinių apysakų, vadinamų science-fiction, eilė. Tai pasidarė pagunda ir patiems mokslininkams, ypač istorikams, kurie ieško vienos sintetinės formulės, sugebančios išaiškinti ir įprasminti visos žmonijos istoriją. „Sekmingiausias būtų didis meninis simbolis, koku anais laikais buvo Dieviškoji Komedija, o vėliau Faustas“, rašo E. R. Curtis savo „Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter“. Šiai savo nuomonei paremti paduoda šiuos istoriko Toynbee žodžius: „Taps visai neįmanoma bet kokia kita technika, tik fikcijos technika“. Tame legendų ir fikcijų įsigalėjime, žodžio piktnaudojime fiktyvėms pasaulio vizijoms kurti J. Huizingas įžiūri moderniojo barbariškumo šaltinį:

“Barbariškumas ima balsą; kai senojoj kultūroj, kuri šimtmečių eilė išsiugdė galią aiškiai ir tiksliai galvoti ir tokias pat sąvokas kurti, tai, kai mitas nustumia Logosą, magija ir fantazija karštų akstinių dūmuose pakyla ir aptemdo turinį ir prasmę”, rašo jis savo “Im Schatten von Morgen”.

Čia priėjome prie problemos centro: praradome Logosą. Kas šiandien kelia klausimą apie pamokslo krizę, privalo susidomėti ir ištirti nūdienėj kultūroj ir visuose intymiškiausią, galima būtų pasakyti net mistišką, vidaus jos pasireiškimuose Logoso istoriją. Reikia išanalizuoti ryšį, kuris jungia žmogų su žodžiu. Tuomet tik galima būtų duoti atsakymą į klausimą: kokią šiandien Logos — žodis dar turi galią ir ko iš tikrųjų iš jo dar galime reikalauti? Kai kurie vykstantieji mūsų civilizacijoje procesai yra tiesiog nesulaikomi, pvz. procesas atimti žodžiui monopolį perteikti kitiems išgyvenimus, patyrimus, pergalvojimus. Tad apsigaudinėtumėm manydami, kad tik mes savo žodžiu perteiksime klausytojams visą pasaulį.

Nesulaikoma yra taip pat ir technikos pažanga. Ji atnešė siaurą specializaciją ir turtingą terminologiją, kurią plačiai naudoja žmonės, o dėlto, suprantama, siaurėja apyvartoj humanistinis žodynas. Tačiau tie procesai patys savaime nėra lemiami, nes mums rūpi tik nustatyti žodžio vaidmenį nūdienėj kultūroj. Svarbiausias procesas ar, teisingiau sakant, liga yra atėmimas žodžiui galios reikšti tikrovę, nes nei žodžiu nei žodyje žmogus nesusitinka su absoliutu. Tad turim reikalo su neapgyventu žodžiu, su žodžiu be žmogaus ir be tiesos. Todėl ir kalbėti turime ne tik apie pamokslo, kuris nemaža turi trūkumų, krizę, bet ir žodžio ir žmogaus krizę.

MŪSŲ LAIKŲ PAMOKSLŲ YDOS IR UŽDAVINIAI

Turime naujus laikus, naują gyvenimą ir naują žmogų. Tas žmogus yra skirtingas, nepanašus į prieškarinį žmogų. Jis kitaip galvoja ir kitaip gyvena. Kova už būvį, klasių kova, lengvo gyvenimo pamėgimas, nenoras dirbti, autoriteto krizė pagimdė žmonijai tam tikrą įkarštį, liguistumą, moralinį išsisėmimą ar atbukimą, abejingumą nematerialiniams dalykams, o visa šita pirmiausia pasireiškia religijos abejingumu.

Tas gi abejingumas ir religinis nesąmoningumas pasyvioj masėj šiandien ryškiausiai pasireiškia Dievo žodžio klausymo srity. Tiesa, dar negalime skųstis, kad tektų tą Dievo žodį skelbti plikoms bažnyčių sienoms. Bažnyčios Lietuvoj šventadieniais dar buvo pilnos, nors jose, vysk. Būčio žodžiais, „daugiau buvo matoma skarelių, negu neapdengtų galvų“, t. y. daugiau moterų, negu vyrų. Bet jų santykis pamokslo atžvilgiu jau buvo kitoks. Pamokslų klausymo įsakymas žmonėse labai susilpnėjęs. Tai ligai yra pasidavę net tie, kurie kitas religines praktikas stengiasi atlikti sąžiningai. Šiandien beveik visur pamaldose yra daugiau žmonių, negu pamoksluose. Tai vienas faktas.

Antras faktas. Labai mažai jaučiama pamokslų įtaka į dvasinį mūsų laikų žmogaus gyvenimą. Apaštalų ir šventų vyskupų bei kunigų pamokslai atversdavo šimtus ir tūkstančius žmonių. Kai kalbėjo šv. Bernardas

apie kryžiaus karą, visi skverbėsi į tam karui organizuojamą kariuomenę. Kai šv. J o n a s K a p i s t r a n a s skelbė maldingo gyvenimo reikalą, motinos jėga turėjo laikyti savo sūnus ir dukteris nuo stojimo į vienuolynus. Kai S a v o n a r o l e puolė nepadorias moterų madas, pačios moterys, sukrovusios pasmerktus drabužius vidury miesto didžiulėmis krūvomis, juos sudegino. Kai M a s i l l o n a s, kalbėdamas apie paskutinįjį teismą, stipriu balsu sušuko: „Eikite nuo manęs prakeiktieji į amžinąją ugnį“, klausytojai su išgąsčiu ir pasmerktųjų neviltim puolėsi prie durų.

Šių laikų klausytojai ne tik pamokslo klausymo metu nepasiduoda tuo būdu jo įtakai, bet ir vėliau gyvenime žymiai mažiau girdėtas Dievo žodis juos veikia. Be to, jie yra palinkę pamokslus kritikuoti, dažnai pajuokti ir niekinti. Tokie reiškiniai ne vieną pamokslininką prislegia, nuginkluoja ir pesimizmu susirgdina. Bet iš antros pusės, tie patys reiškiniai pagimdė naują homiletinį sąjūdį, siekiantį mūsų laikų sakyklai atgimdyti. Nusiiminti nėra pamato. Kiekvienas amžius atnešdavo pasauliui naujų sunkumų. Šis žmonių santykis pamokslų atžvilgiu — tai vienas gyvenamo amžiaus atneštas sunkumas. Bet tas santykis ne tiek liečia paties Dievo žodį, nes jis savo įtakos ir jėgos niekad nenustojo ir nenustos, kiek jo skelbimo būdą, metodus. Svarbu tad bent trumpai konspektyviškai pažinti mūsų laikų pamokslų ydas ir būdus, siekiančius pamokslus patobulinti.

I.

Naujųjų laikų homiletikos ryškiausias uždavinys — *pažinti tuos milžiniškus uždavinius, kurie susitelkę prie mūsų laikų pamokslų, išigyti kilnios ambicijos Dievui pa-*

dedant tuos uždavinius atlikti ir siekti pamokslius pakelti ligi gyvenimo sąlygų reikalaujamos aukštumos.

Pamokslų atgimdymo sąjūdis prasidėjo XIX amžiaus pabaigoj. Jau šv. *Klemensas Marija Hofbaueris* dažnai sakydavo: „Šiandien Evangelija reikia skelbti nauju būdu“. Italijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje ir kitur tokie pat balsai girdimi labai dažnai. Pradedant *Leono XIII* enciklika *Litterae spectantes sacram praedicationem*, paskelbta 1894 m., kurią *La Civiltà Cattolica* sutraukė į šį vieną sakinį: „Šiandieniniai pamokslai būtinai reikalingi reformos“, ir baigiant *Benedikto XV* ir *Pijaus XI* ir *XII* enciklikomis ir kitais raštais ir kalbomis popiežiai ir vyskupai pamokslų reformos klausimą gvildena gana dažnai. Atsirado tuo klausimu turtinga literatūra, kuri tiesiog ar netiesiog sprendžia pamokslų reformos reikalą ir būdus. Susikūrė homiletinių draugijų, šaukiami homiletiniai kongresai, leidžiami tuo klausimu įvairiomis kalbomis žurnalai. Žodžiu klausimas įstatytas į plačias vėžes ir jis gvildenamas labai rimtai.

Tiesa, tas visas sąjūdis yra kol kas daugiau grynai teorinio pobūdžio ir daugiau susirūpinęs mūsų laikų pamokslų ydų konstatavimu. Tačiau sprendžiant iš pamokslų istorijos, galima daryti išvadą, kad po šito gyvo, kad ir teoretinio, homiletinio sąjūdžio prasidės pamokslų atgimimas, juo labiau, kad jau šiandien tos teorinės srovės pradeda reikštis homiletiniu veiksmu; kitaip sakant, pradeda rodytis jų pasėto grūdo vaisiai.

Kokius tad mūsų laikų pamokslams stato reikalavimus šiandienė homiletinė teorija?

Iš pamokslų gyvenimo žinome, kad pamokslai ir savo praeity toli gražu ne visuomet stovėjo savo pašaukimo aukštumoj. Pirmaisiais krikščionybės trimis amžiais, aukso Bažnyčios Tėvų laikotarpy, šv. *Bernardo*

laikais, Prancūzijoje Bossueto laikais ir dar tai šen, tai ten tuo ar kitu laikotarpiu pamokslai pasiekdavo aukšto savo išsivystymo ir tobulumo laipsnį, bet po tokio įtempimo jie sistemingai krisdavo žemyn. Didžiausios krizės jie buvo pasiekę XVIII amžių ir XIX amž. pradžioj.

Kiek XVIII amžiaus pamokslai buvo apsilenkę su savo uždaviniais gali mums nusakyti šie pavyzdžiai: kalbėta apie keturias metų dalis, apie sniegą, rožes, rugiapūtę. Mokyta iš sakyklų ilgo gyvenimo taisyklių, kaip elgtis su ugnimi ir šviesa. Kalėdomis buvo pamokoma, kaip tvartuose šerti gyvulius; verbų sekmadienį buvo sakoma apie medžių naikinimą ir miškų ūkį; per Velykas — apie letargo pavojus. Evangelija apie išmaldos prašančius prie kelio davė progos kalbėti apie kelių taisybę ir ubagų globojimą; o žodžiai: „ne viena duona žmonės gyvena“ — apie bulvių auginimo naudingumą.

Toks pamokslų „supasaulinimas“ tai laicizmas; tas Dievo žodžio nutraukimas santykių su Šv. Raštu tęsiasi ligi mūsų laikų, tik gal bent kiek sušvelnėjusia forma. Dar ir šiandien prikišama kai kuriems kunigams, kad jie vengia pamoksle kartoti žodį „Dievas“, o vieton jo kalba apie „pirmąją priežastį“; vieton „nuodėmės“ sako „moralinis blogis“; velnias visai išmetamas iš apyvartos. O velnias daugiausia laimi tada, kada apie jį nekalbama. Jis džiaugiasi žmonių ignoruojamas. Bendrai, vengia teologijos terminų, o Šv. Raštu beveik visai nesinaudoja. Ir sakyklą pasiekė kažkoks kompromisas, nelauktas neutralumas, religinis abejingumas.

„Religinis gi abejingumas yra nusižengimas tikybai“, rašo R. Maeder. (Katalikas esu. Kaunas, 1932 m., 38 p.). „Dievas yra tiesa. Kiekvienas Jo žodis yra tiesa, grožis, gėris, gyvenimas ir saulė. Kada Dievas kalba,

tvariniai turi klausyti, tikėti, nusilenkti ir veikti. Aukščiausiai Išminčiai kalbant būtų labai didelis lengvapėdiškumas atsukti į ją nugarą ir užsikimšti ausis, nors tai būtų daroma ir mokslinio neutralumo vardu. Neutralumas tarp tiesos ir melo, pikto ir gėrio, Dievo ir velnio, Bažnyčios ir sektos yra ne kas kita, kaip paskelbimas Dievui karo. Kas neutralus, tas yra priešas”.

„Kiekvienas tikibinis neutralumas, tęsia tas pats autorius, o ypač kunigo, pridursiu nuo savęs, ir dar einant savo, kaip mokytojo, pareigas, yra kovos skelbimas katalikiškai tiesai. Kiekvienas neutralus žmogus vaidina Piloto vaidmenį... Pasiekę neutralumo, sutrumpinam kelią į Golgotą”.

Geriau nusakyti negalima.

*

*

*

Mūsų laikų pamokslų silpnas, palaidas ryšys su Šv. Raštu, trūkumas reikiamo bažnytinio kilnumo ar net, pasakysiu, šventumo tai antra mūsų sakyklos charakteringa yda.

Pamokslo pamatas, jo vertės mastas yra jo santykis su Šv. Raštu. Pirmais krikščionybės amžiais vyskupas ar kunigas paskaitydavo Šv. Rašto ištrauką ir pasakui ją aiškindavo tikintiesiems. Bažnyčios Tėvų laikotarpiu Šv. Raštas buvo vienintelis pamokslų šaltinis. Viduriniais amžiais Šv. Raštas nebuvo pamirštas pamokslininkų. Pamoksluose jam buvo skiriama daug vietos, bet jis buvo blogai naudojamas, ir jo vertė marinama dėl tuo metu įsigalėjusio alegorinimo.

Barokinių pamokslų santykis su Šv. Raštu yra pakankamai žinomas. XV amžių *Barletta* savo Velykų pirmadienio pamoksle pasakoja, kaip Kristus, atsikėlęs iš

mirusiųjų, ieškojo pasiuntinio pranešti savo Motinai, jog jau esąs gyvųjų tarpe. Siūlosi Adomas: "Aš eisiu, kalba jis, nes aš esu nuodėmės žemėje kaltininkas ir tuo pačiu Kristaus kančių priežastis". Bet Kristus atsakė: "Ne, tu mėgsti vaisius, radęs jų pakely, užtruksi ir pavėluosi pranešti linksną naujieną". Siūlosi Abelis, bet Kristus bijosi jį siūsti: "Sutiks tavo Kainas ir vėl užmuš". Nojus pasiryžęs Kristui patarnauti, bet ir jis atmetamas, nes yra girtuoklis. Netinka ir kiti: šv. Jonas menkai apsirengęs, gerasis latras raišas, nes žydai jam kojas sulaužė. Pagaliau Kristus pasirenka tuo pasiuntiniu angelą, kuris pareiškia šv. Mergelei: *Regina coeli laetare*.

Garsusis *Geiler von Kaisersberg* (XV amž.) savo Apreiškimo šventės pamoksle nagrinėja, kaip pasirodė Arkangelas Gabrieliūs švenčiausiai Mergelei, — vyro ar moteries pavidale, seniu ar jaunuoliu; kokiais drabužiais buvo apsirengęs — baltais, raudonais ar viduramžių mėgiamais įvairiaspalviais? Tokių pavyzdžių galima būtų daug duoti.

Tokis anų laikų pamokslų santykis su šv. Raštu gali mus juokinti ar net piktinti, bet turime pripažinti, kad vis dėlto tų laikų pamokslininkai geriau už mus žinojo šv. Raštą, kad jis jiems buvo kaip ir kasdieninė duona, kad jie galvojo šv. Rašto kategorijomis ir visur įvairiais atsitikimais stengėsi matyti analogiją su juo.

Mūsų laikų pamokslininkas turi kelis ar kelioliką šv. Rašto tekstų, kurių išmoko iš savo konfratų pamokslų, iš dogminės ar moralinės teologijos ar iš brevijoriaus, ir tais teksta is operuoja sakykloj ir tai dažnai ne visai vykusiai. O Senasai Istatymas iš mūsų pamokslų beveik visai yra išnykęs. Didele retenybe tapo epistoliniai pamokslai, nors ir homilijos paskutinės stadijos džiova serga. Tiesa, prieš kiekvieną pamokslą dar skaitoma Evan-

gelijos nuskirtas tarpas, bet atrodo, kad ji skaitoma iš tradicijos, dėl įsakymo, bet ne dėl reikalo, nes dažniausia skaitoma taip, kad tik pats pamokslininkas gali suprasti, ką jis skaito. Ir taip daroma nepaisant to, kad *Evangelija yra svarbiausia pamokslo dalis, nes ji skelbia patį tikrąjį Dievo žodį*.

Em. Fiedleris, vadinamas „naujųjų laikų sąžine“, tą pamokslų ydą yra pastebėjęs ir taip apie ją rašo (Ofensyva ar defensyva. I dalis, 18 pusl. Kaunas):

„Mes esame atmintinai išmokę keletą citatų iš šventraščio, kurias mes kartojame prie kiekvienos progos. Jos teturi tik tą reikšmę, kad klausytojai, jų beklausydami, mąsto sau tyliai: „žinome tai ir be tavęs!“

„Biblijos posakiai! Kas gi pagalvoja, kad tai yra aukščiausios išminties perlai, kad jie yra Dievo žodžiai, duoti tiesos ieškantiems žmonėms, kad jie yra tikriausias kelrodis į garbingą, galingą, džiaugsmingą žmoniškumą, kad jų vieno vienintelio užtenka išgelbėti žmogaus vidujiniam gyvenimui“.

Ir dėl to mūsų laikų garsusis tėvas domininkonas A. D. Sertillanges (Le Orateur Chretien. Juvisy. 1930 m., 18, 80 ir 20 p. p.) rašo, kad „Šventasis Raštas — pirmas mūsų šaltinis, yra esminių žodžių repertuaras, kuriuos mes turime skelbti“. Pamokslininkas, kuris nesilaiko kietai Šventojo Rašto, panašus į menininką, kuris, paniekinęs gamtą, dirba pagal muziejų, pagal fotografiją"... „Didžiausi katalikų pamokslininkai ir dargi originaliausi mito Biblija". Iš visų didžiausių didžiausias dieviškasis pamokslininkas — Kristus ir jo mokiniai — gausiai naudojo savo pamoksluose Šventu Raštu.

Pamokslų ištobulinimas ankštai yra sutapęs su Šv. Rašto studijomis ne tik mokslininkų skripturistų ar universiteto ar seminarijos auditorijose, bet ir praktiško-

mis, kurias gali lengvai atlikti kiekvienas pamokslininkas savo namuose, *skaitydamas Šv. Raštą, kaip asketini kūrinių ir mąstymų vadovėlį.*

Į pamokslus įsigautų nauja atgimimo srovė, jei pamokslininkai įsitikintų, kad senosios Evangelijos šviesa ir šiluma ir šiandien įstengia sušildyti ir nušviesti taip sunkius ir painius mūsų gyvenimo santykius. Evangelija turtinga visiems amžiams gražiais pamokymais, ganytojiškais išpėjimais, paguodomis, paraginimais; tik reik visa tai susirasti, išvystyti, sumegsti ir tinkamai apšviesti.

Tad antras mūsų laikų pamokslų uždavinys — *nu-sikratyti ta ignorantia scripturarum, kuri yra mūsų pa-mokslų tikra gimtoji nuodėmė.*

*
* *

Trečias nūdienės homiletikos uždavinys — *įvesdinti liturginį elementą į mūsų pamokslus, nes sergame ir ig-norantia liturgiae.*

Tiesa, nors liturginis sąjūdis, kuris šiandien yra apėmęs visą Vakarų Europos katalikybę, nėra tai vaistas, kuris sugebėtų išgydyti visus mūsų laikų religiniai dvasinio gyvenimo skaudulius, tačiau jis yra daug padėjęs religiniai atgimti katalikiškai inteligentijai, o ypač jaunimui.

Iš to seka, kad pamokslininkai laikytų savo pareigą tą sąjūdį plėsti ir juo naudotis. Juk liturgija po Šv. Rašto yra gausingiausias ir tauriausias šaltinis pamokslininkams. Bažnyčia joje sutelkė tikrus turtynus: gražiausias ištraukas, patį Šv. Rašto ir Bažnyčios Tėvų žiedą;

vėlyvesni laikai pridėjo puikių komentarų, pilnų gražios poezijos ir kilnių jausmų himnų, sekvencijų ir antifonų pavidale.

Kas gali būti kilnesnio, svarbesnio ir labiau jaudinančio, kaip išaiškinimas tikintiesiems švenčių, maldų, apeigų ir bažnytinių praktikų? Mūsų liturgijos nežemiškas gražumas ir didingumas veikia ne tik protą, bet ir estetiškąjį jausmą, valią ir širdį, žodžiu, visą žmogaus dvasiškąją, etiškąją sritį. Liturgija, jungdama vadovaujamos minties vieningumą ir nepaprastai turtingą įvairumą, yra puikus Bažnyčios meno šv. Dvasios sukurtas šedevras. Visi liturgijos momentai susilieję sukuria vieną gražų, įtikinantį, vaizdingą katalikiškam pasauliui pamokslą.

Pagaliau pats pamokslas yra liturgijos dalis. Liturgijoj bendrai stebėtinai gražiai jungiasi žodis su veiksmu ir kartu plastiškai išreiškia tai, ką žmonių išganymui yra padaręs Dievas ir kas dabar jiems yra daroma.

Jau minėtas *Sertillanges* sako, kad „po Šventojo Rašto mūsų principinis šaltinis yra liturgija. Ji yra kaip ir antrasis Šventasis Raštas, Bažnyčios Biblija... Ji stato prieš žmonių akis visas tikėjimo paslaptis, duoda visą krikščioniško gyvenimo vaizdą, rodo šventą personalą, bet svarbiausia liturgija mums prezentuoja mūsų kulto centrą, mūsų gyvenimo gyvenimą — mūsų Išganytoją Jėzų Kristų. Tai yra dramatinė teologija akcijoje, auklėjantis spektaklis, stiprinanti teisę, pagaušančio ir uždegančio įsakymo žodis, kuris sužadina visas mūsų dvasios ir jausmų galias, visas mūsų gyvenimo jėgas” (*L’Oraateur Chretien*. 35 p.).

„Nepavydėkime krikščioniškai sielai to žavinčio gražumo, kurio jai teikia liturgijos bendras vaizdas, rašo tėvas jėzuitas *Longhayé* (*La predication*. IV lai-

da. Paris. 1927 m., 262 pusl.). Religija yra kartu istorija ir doktrina, ir šita istorija su ta doktrina kartoja ar, teisingiau pasakius, prasideda kiekvienais metais visame savo puikiamame platume. Tai yra tobulas ir pilnas žmogaus antgamtinio paskyrimo paveikslas. Kaip Biblija eina nuo Genezės ligi Apokalipsės, nuo pirmo Kūrėjo *f i a t*, ligi naujosios Jeruzalės apsireiškimo, taip liturgiškieji metai prasideda Mesijo laukimu ir pasirengimu ir baigiasi Visų Šventų garbe, dangiškojo plano įgyvendinimu ir įvykusia žmonijos deifikacija. Liturgijos istorija platesnė ir kilnesnė, negu imperijų istorija; tai perdėm heroiška ir didaktiška epopėja, kuri vystosi prieš mūsų akis su visais Dievo kūrybiniais darbais, tai panorama tiesų, kurias žmonėms reikalingiausia žinoti. O tačiau labai nedaug yra katalikų, kurie pilnai supranta liturgiją ir gali ja sąmoningai naudotis savo dvasios naujai. Ir mes esame kalti, kad pamirštame juos išmokyti ją suprasti. Tad skelbkime iš Dievo žodžio tribūnos liturgijos kiekvieną detalę santyky su jos visuma; aiškiname kiekvienos šventės liturginę prasmę santyky su visu ciklu; nebijokime retkarčiais statyti prieš klausytojų akis visoj puikumoj liturgijos vaizdo visumą. Tai juos labiau sustiprins ir iškels, negu diskusijos ir rezonavimas”.

Šv. P i j u s X savo pontifikato pradžioj *m o t u p r o p r i o*, 1903 m. lapkričio m. 22 d., norėdamas sekmingiau ir greičiau realizuoti savo programą, išreikštą žodžiais „Visa atnaujinti Kristuje”, ėmėsi tvarkyti bažnytinę muziką ir grigališką giedojimą. Tam savo rašte, kaip motyvą, jis palietė visą liturgiją. Apie ją jis taip kalba:

„Mūsų didžiausias troškimas, kad tikra *krikščioniškoji dvasia* pražydėtų visomis savo formomis ir išgalėtų visuose katalikuose; tad yra reikalinga pirmų pirmiau-

sia susirūpinti šventumu ir iškilmingumu šventovės, kur renkasi tikintieji pasisemti tos *dvasios* iš pirmo ir būtinio šaltinio; o tai yra aktyvus dalyvavimas šventose paslapyse bei viešose ir iškilmingose Bažnyčios maldose". Tad *krikščioniškosios dvasios* sustiprinimo motyvas inspiravo Pijų X daryti minėtas reformas liturgijoje. Ir katekizmas, išleistas to popiežiaus įsakymu, primygtinai reikalauja liturginės dvasios.

Dvidešimt penkeriais metais vėliau Pijus XI savo *Apaštališkoje Konstitucijoje*, išleistoje 1928 m. gruodžio m. 20 d., pradžioje paminėjęs kalbėtąjį Šv. Pijaus X aktą, taip kalba apie liturgiją: „Liturgija mus kelia prie Dievo ir jos dėka su Juo susijungiamo; mes Jame pareiškiame savo tikėjimą, mes atliekame Jo atžvilgiu svarbią pareigą — atsisteisti už visas iš Jo gautas gėrybes ir pagalbą, kurios mes visuomet esame reikalingi; iš čia tam tikras ryšys tarp dogmos ir liturgijos, lygiai kaip tarp krikščioniškojo kulto ir žmonių atpildo (*satisfactio*). Taip pat manė ir popiežius Celestinas I, sakydamas, kad tikėjimo teisybės yra išreikštos gerbtinose liturgijos formulėse”.

Tuo būdu Pijus XI visai sutiko su sprendžiamąja Šv. Pijaus X paskelbta tiesa, kad *liturgija yra principinis krikščioniškos dvasios šaltinis*. (*Liturgia*. Encyclopedie populaire des connaissances liturgiques. Paris. 1930 m. XI-XII pusl.). Pijus XII plačiai tą klausimą išnagrinėjo savo enc. *Mediator Dei*.

Šių garbingų popiežių užimtoji pozicija liturgijos atžvilgiu pagrindė gražų ir vaisingą liturginį sąjūdį, kurį vokiečiai visai teisingai vadino „*liturgijos pavasariu*”. Nuo to laiko liturgija popiežių pareikštu noru pradėjo ir pamoksluose užimti prideramą jai vietą.

Bet yra sakyklų, kur dar *žiema* viešpatauja kaip viešpatavusi: *nei žodžio, nei rašto*, nepateisinamas *atsilikimas jas laiko suspaudęs sparnais*. Bet ir žiemos atmosferoj gema gražesnio rytojaus viltis. — Raštas jau gimė. Gims ir žodis. Jo laukte laukia visos mūsų gyvenimo apystovos, jo dvasia.

Pamokslai šiandien gyvena krizę. Taip pat galima pasakyti bendrai apie iškaltos meną. Jis krizę gyvena visose srityse: parlamente, teisme, teatre, universitetų auditorijose. Šiandien menkai bojama artistinė, tikrai graži iškaltos forma. Prarastas tikėjimas gyvu žodžiu, nustota jam reikšti tokia pagarba, kokią jis buvo nusipelnęs anais senais laikais. Kur kaltės ieškoti? Kaltos ne tiek gyvenimo sąlygos, kiek patys kalbėtojai: jie nestovi savo uždavinio reikiamoj aukštumoj. Tą patį galima pasakyti ir apie pamokslininkus. To paseka — didelis pamokslininko sėkmingumo susilpnėjimas. Pamokslo žodžiai šiandien nekrinta taip giliai į klausytojų širdis, kaip seniau, nebegimdo jose religinio gyvenimo. Galime tai aiškinti kaip norim: žmonių religiniu nesąmoningumu, priešininkų agitacija, kunigo autoriteto pakirtimu ir kitomis priežastimis. Šalia anų priežasčių *ne maža kaltė krinta ant mūsų pačių pamokslininkų*: labai dažnai žmonės stumia nuo pamokslo, paraližuoja jo įtaką į klausytojus *nesuprantamas ir nedovanotinas neprirengimas pamokslo nei turinio, nei formos atžvilgiu bei nevykęs jo pasakymas*.

Daugelio mūsų pamokslų stilius ir kalba — ubagystė, jokios palankiausios kritikos neišlaiko, jautresnė ausis to pakeisti negali. Su tuo kartu nukenčia ir turinys. Bloga forma turinį žudo. Turinio klausimas negeresnėj būklėj atsidūrė. Nedidelis pamokslininkų nuošimtis patys rengia pamokslus, juos kuria. Didžiuma „skolinasi”

iš „*Tiesos Kelio*” ar iš „*Lux Christi*”. Bet yra naudojimas ir naudojimas. Pas mus dažniausia *naudojama* blogesne prasme; jie akiai kopijuojami, neatsižvelgiant aplinkybių, kuriose sakoma ir atpasakojama stačiai *vadovėliškai* ir dar savo ydomis pamarginama, nes gerai parengti laiko trūksta, gerai, jei jam randama laiko rengti lovoj gulint, kiti ir to neranda; tenkinasi tuo, kiek gali „pagalvoti” lipdami į sakyklą, ar kitą tolygią progą panaudodami. Ir kas rezultate? Jokio plano, turinys supainiotas tiek, kad ir gerai galvai sunku suprasti, kas sakoma, daug sunkiau vidutiniam klausytojui suprantamos abstrakcijos; maža konkretaus pritaikymo gyvenimui. Pas kitus dar blogiau: *vox, vox — praeterea nihil*. Ir visai suprantama. Ir geriausias kalbėtojas neprisirengęs gero pamokslo nepasakys, juo labiau, jei ir žinių išteklių nėra dideli.

Esu girdėjęs pasakojant tokį faktą ar anekdotą: vienas kunigas pasakojęs vyskupui — „Ekscelencija, aš lipdamas į sakyklą dar nežinau, apie ką ilipęs sakysiu”. Vyskupas jam atsakęs: „Aš tamstą užtikrinu, kad žmonės išėję iš bažnyčios po tokio pamokslo nežino taip pat, kas buvo pasakyta”. Bijau, kad ši teisinga vyskupo išvada netiktų ir daugeliui mūsų laikais sakomų pamokslų.

Primintinos kai kurios ydos, dažnai įsibraunančios ir į tų kunigų pamokslus, kurie jiems parengti nesišykšti laiko.

Dažnai pasitaiko retorinis perdėjimas, kuris, nors ir geru tikslu vartojamas, tačiau sakykloje neturi turėti vietos, kaip pvz. baisių šventvagiškos Komunijos, nuodėmių prieš VI Dievo įsakymą, keiksmų, girtuokliavimo pasekmių perstatymas ir t. t. Rėžia ausį dažnai silpna argumentacija, rimtų įrodimų trūkumas, jų išaiškinimas, nesimas tinkamo sugrupavimo. Ypač silpni būna pa-

mokslai apie šventuosius ir švenčiausiąją Mergele. Nors *De Maria nunquam satis*, bet apie ją per mažai kalbama, o kada kalbama, tai per silpnai: per greitai išdėstoma, nesunaudojama faktinoji medžiaga, Bažnyčios doktrina; ji paverčiama kažkokiu saldžiai aitriu sentimentalizmu bei šauksmais. Ir rezultate, nors mūsų tauta myli Mariją, bet ją mažai pažįsta; o jei pažįsta — tai savotiškai ir tas pažinimas negali nei praturtinti, nei sustiprinti tikinčiųjų dvasios gyvenimo.

Pamokslo struktūroj dažnai nesilaikoma dalių lygumo, trūksta vienalytės minties, daug epizodų, daug trankių mados frazių, svetimų žodžių, pompos, verkšlenančio maldingumo; daug šablono, amžiais nuvalkiotų posakių, komunalų. Pamokslo pasakymas, t. y. akcija ir dikcija, lygiai toli gražu nėra tokis, kokis jis turėtų būti; jis nėra nei sąmoningai artistiškas, nei su meile kultivuojamas.

Tos ydos nėra grynai mūsų lietuviškos. Jos reiškiasi visur ir ne nuo šiandien. *Leonas XIII* 1894 m. liepos m. 31 d. išleistame per Rytų kongregaciją Italijos vyskupams aplinkrašty apie pamokslus štai ką rašė:

„Iš sakyklų reikia kategoriškai išvyt pompastiškas kalbas, kurios gvildena klausimus daugiau spekuliatyvinius, negu praktiškus, daugiau pasaulietiškus, negu religinius, daugiau parodai, negu reikalingam rezultatui pasiekti. Tokios kalbos daugiau tiktų spaudos dirvoje ar akademijos salėje, bet nieku gyvu ne šventoje vietoje”. (T. Mourret. *Leçons sur l'art de precher*. Paris. 1909 m., 40 p.).

Labai gražiai, vaizdingai ir įtikinančiai rašo kalbamuoju klausimu *Emilis Fiedleris*. (Ofensyva ar defensyva. I dalis. 15 - 24 p. p.).

„Fides ex auditu” (Rom. 10, 17), sako šv. Povilas, rašo jis. Tai tinka ne tik krikščionybei, bet ir visiems kitiems tikėjimams. Tam nereikalingi nei įrodymai... Žodis yra natūralinė priemonė sužadinti idėjoms, priemonė, kurią pats Kristus vartojo ir įsakė savo apaštalams ją vartoti. Skelbiant žodį krikščionybės dvasiai turi būti laimėta nauja generacija... Ar nepakankamai pas mus yra kalbama...? Dešimtį kartų taip! Tad kodėl tikėjimas vis labiau ir labiau nyksta, nors jo taip plačiai mokoma...? Kada žodžiai šimtais ir tūkstančiais kartų yra tuo pačiu ritmu, tokia pat tvarka ir tokia pat kreipimosi forma tariami, jie nustoja savo įtakos. Vadinasi, jie veikia, bet veikia taip, kaip malūno ratai. Galima stovint miegoti... Daug kartų ir dažnai yra šaudoma tokiomis kulkomis, kurios prie geriausių norų nebegali įdegti ugnies. Šaudoma, daug šaudoma, bet nedegančiais šoviniiais ir granatų tūtomis.

„Žodžiai, tie dvasios kūdikiai ir pasiuntiniai daug kartų ir pasibaisėtinais plačiais paverčiami šablonais...”

„Įpročių garinės girtos sumala į košę viską, kas tik joms pakliūva. Po šiomis girtomis Dievo žodžiai pasilieka tuščiu iškalbingumu, dieviški apreiškimai — priežodžiais... viskas: žodžiai, simboliai, ženklai pasidaro beprasmiais sakiniais, šablonais, kevalu, iš kurio išskrido dvasia.

„Žodis yra dvasios ginklas arba „dvasios kardas”, taip sako šv. Povilas. Šviesus ir žibantis jis turi būti: saulės spinduliai iš jo turi žerėti. Jis toks stiprus turi būti, kad net pačius akmenis turėtų skaldyti. Mūsų kardas nuo vartojimo atšipo. Jis nebepajėgia įkirsti. Jo ašmenys šukėti. Jis kerta, bet jau nebežvanga. Jis jau nestiprus, nes nuo kietos medžiagos lūžta. Dėlto jam reikia kalvio. Jis turi perdegti dvasios ugnyje, turi vėl

pasidaryti aštrus; aštresnis už tuos ginklus, kuriais prieš mus yra kovojama. Turi vėl tviskėti, kaip žaibas. Kas yra pasidarę šablonu, paprasta kalba, tuščiu skambėjimu, neveikiančia nei ausies, nei širdies, vėl turi būti perkalta į aštrų ginklą.

„Dvasinėje kovoje žodis yra viena didžiausių, jai ne pati didžiausia, priemonė. *Tūkstančiai mūsų žodžių yra užmušti svetimų žodžių.* Nuo jų mes turime perspėti, apginti, apsaugoti. O mes *kovojame tokiais ginklais.* Mes šaudome tuščiais šoviniais.

„Kas nori žodžiu laimėti žmogų, o tai yra pareiga, kurią mums Kristus įsakė, turi tokius žodžius vartoti, kurie įkerta, supurto, kurie parodo Kristaus pasiuntinybės jėgą ir grožį. Mes neturime jiems sakyti tokių žodžių, kurių jie jau seniai nenori girdėti. . .

„Žodis turi būti lyg kumštis, kuris kerta į uždaras duris, jas praveria ir įleidžia šviesos; arba lyg mūsų sielos gilumoje taip garsiai mušantis į varpą plaktukas, kad jo skambėjimas atsiliepia kituose žmonėse. Tuomet ir, nutilus varpo gaudimui, kils jame pasiilgimas vėl jį išgirsti. Nudėvėti žodžiai, nuvalkiotos sąvokos yra įpročiais apvyniotas plaktukas. Daužyk juo kiek sveikas nori, varpas pradės tik ūžti, bet ne skambėti ir džiūgauti. . .

„Pasaulėžiūrą sudaro ne paveldėti papročiai, perduotos formos. Ją sudaro idėjos, kurios kiekvienai generacijai iš naujo turi būti skelbiamos. Reikia kiekvieną generaciją iš naujo įtikinti, sužavėti. Normalus tam tikslui būdas yra *žodis*. Niekas negali būti šioje mūsų su daugeliu priešų kovoje taip nelemta, kaip kovoti nudėvėtais ginklais. Jeigu ginklai aprūdijo ir atšipo, juos reikia dėti į muziejų arba nušveisti ir išgaląsti”.

Ilgiau daviau Fiedleriui kalbėti, nes tiek tiesos ir taip gražiai kitas nepasakys.

Tame pamokslų krizės fakte yra dar vienas liūdnas momentas. Pasauliečių iškalba, matydama savo gyvenimo krizę, reformuojasi, iš lėto kyla ir taisosi. Kitur gana gyvas reformavimosi sąjūdis matomas ir homiletikos srity. Bet, deja, ne visur. Daugely vietų tas pamokslų kritimas mažai atjaučiamas, mažai tuo rūpinamasi, stačiai nieko nedaroma, kad jie pakiltų į reikiamas aukštumas ir laukiamų vaisių gimdytų žmonių sielose. Daug mums karčios tiesos pasako ir šis faktas. Mūsų pasauliečiai neturėjo nei iškalbos katedrų, nei iškalbos profesorių, o sugebėjo pasigaminti ir išleisti iškalbos vadovėlį (Retorika. 1932 m.). O mes turėjome nuo senų senovės dvi seminarijas, paskui jų skaičius padidėjo, su iškalbos katedromis, su iškalbos profesoriais ir lig šiol dar nesusi-laukėm nė vieno, kad ir populiariausio, vadovėlio. Dar daugiau, neteko niekur skaityti rimtesnės studijos net spaudoj apie naujas pamokslų idėjas, apie jų kryptis, apie esamą jų būklę ir t. t. Atrodo, kad jie mums yra sunki, bet mažai vertinga pareiga.

Pamokslus reikia pas mus kelti, gaivinti, tobulinti. Tam tikslui reikia imtis radikaliai veikiančių priemonių. Tokių priemonių pirmoj eilėj statyčiau *pakėlimą religinės kultūros kunigų -- pamokslininkų tarpe*. Tai galima pasiekti teologinių studijų pagiliniu ir asketiniu išsitobulinimu. Šalia to reikia *pakelti tikinčiųjų tarpe religinę kultūrą*, gerai vedamos katekizacijos ir religijos mokymo aukštesnėse ir pradžios mokyklose keliu. Tuo būdu susidarytų atmosfera, kurioj iškiltų bažnytinė iškalba.

Betarpiškai tam tikslui pasiekti reikalinga:

1) Padaryti prieinamus visiems kunigams pamokslų šaltinius ir medžiagą: Bažnyčios Tėvų verstus raštus, geriausių svetimšalių pamokslininkų klasikų verstus pa-

mokslos ir t. t. Tuomet jaunesnieji pamokslininkai nesinaudotų išimtinai gatavais pamokslais iš vadovėlių, kas užmuša pamokslinę dvasią, individualumą ir visiškai pamokslininką sumanierina.

2) Rengti homiletinius kursus, kurti homiletinius ratelius ir leisti žurnalą specialiai pamokslų reikalui, o jei ši priemonė šiandien dar būtų dėl bet kokių priežasčių neįmanoma, įvesti kunigų laikrašty nuolatinį homiletikos skyrių.

3) Pagilinti ir praplėsti kunigų seminarijose homiletikos studijas ir įkurti, kur dar nėra, homiletinius seminarus ar bent ratelius ir juos tinkamai ir sąžiningai vesti.

Tai padarę, įstotumėm į tvirtą ir tikrą lietuviškosios sakyklos atgimdymo kelią.

Formos ir turinio trūkumai — tai ketvirtoji mūsų pamokslų būdinga yda.

Kad mūsų pamokslai pagautų klausytojus, kad pasiektų jų sielas ir gerą vaisių duotų, turi būti *aktualūs*. Pamokslo aktualumas pasireiškia tuo, kad jo turinys visus sudomina, visus paliečia ir visus pažadina iškeltų pamokslo klausimu galvoti ir diskutuoti.

Praktiškajame gyvenime mūsų klausytojų reikalai dažnai griežtai skirtingi, pvz. gamintojų ir vartotojų, darbdavių ir darbininkų. Tačiau bažnyčioje juos visus jungia vienas dalykas: mokslas apie amžinąsias tiesas, apie dvasinį gyvenimą, apie atgimimą Kristuje.

Bet, kad modernaus žmogaus siela būtų patenkinta ir nuraminta, reikalinga ji pažinti, sužinoti, kas jai

skauda, kas joje sugedę, kas yra pasilikę sveiko ir kilnaus. Į kilnų elementą galima apeliuoti, kas skauda — švelnia ranka glostyti ir gydyti, kas sugedę — pašalinti. Milžiniškos pagalbos tame darbe pamokslininkui teikia išpažintis. Išpažinčių klausydamas jis sužinos, kokie pavojai ir dvasios ligos vargina jo parapiečius, kokie idealai ir troškimai jų sielas virpina, kokios aistros ir skausmai nerimą kelia. Nemaža pagalbos suteiks pamokslininkui ir parapijos kartoteka.

Protestantų pamokslininkai lygiai taip pat susirūpinę pamokslų problema. Jie turi tokių pat sunkumų, kaip ir mes. Pamokslų reforma pas juos stovi pirmam dienos darbų tvarkos punkte. Diskusijose jie daug receptų iškelia pamokslų negerovei šalinti. Tačiau pirmoj vietoj statomas *gilesnis klausytojo sielos pažinimas*. Dėl to jie su tam tikru pavydu ir ilgesiu prisimena ir žvelgia į katalikų pamokslininkus, kurie šiuo atžvilgiu stovi geresnėj būklėj negu jie. Ir dėlto tie protestantų pastoriai, kuriems tikrai ir nuoširdžiai rūpi krikščionybės sustiprinimas protestantų tarpe ir jų sielų išganymas, vis garsiau ir garsiau pradeda kalbėti apie reikalą grįžti prie katalikų išpažinties. Ne vienoj vietoj ją jau pradėjo praktikuoti.

Geras išpažinčių klausytojas yra dažnai ir geras pamokslininkas. Žodį *dažnai* čia pavartoju visai sąmoningai, nes toli gražu ne visuomet šiuodu privalumai sutampa. Praktikoje pastebima, kad geras išpažinčių klausytojas yra dažniausia švelnus ir palinkęs į analizę, geras gi pamokslininkas yra dažniausia energiškas, kas penitentams mažiau patinka, ir daugiau linkęs į sintezę. Dėlto rengiant pamokslą ir norint susižadinti reikiamą *pamokslui nuotaiką*, labai naudinga pasiskaityti rimtą išpažinčių klausymo vadovą. Bendrai tarp klausyklos ir

sakyklos yra stipresnis ryšys, negu daugelio manoma ir negu mums oficialinė homiletika sako.

Tačiau mums tos praktiškosios psichologijos iš klau-
syklos nepakanka. Kalbamam tikslui reikalinga pagrin-
dinai susipažinti ir su teorine psichologija. Išsineštos
apie psichologiją žinios iš seminarijos yra liesos. Jų pa-
mosklininkui nepakanka. Psichologija šiandien yra ma-
dos mokslas. Ji daro didelę pažangą. Pamokslininkui ją
reikalinga sekti. Ji plačiai vartojama pedagogijoje, socia-
liniuose moksluose, istorijoje, literatūroje, viešajame ir pri-
vatiname gyvenime, net tokiame praktiškame darbe,
kaip komercija ir reklamos. Ir pirklys, ir gydytojas ir
amatninkas — šiandien visi turi daugiau ar mažiau nu-
simanyti psichologijos mokslą ir jį naudoti savo darbe.
Ar tik vienam kunigui - pamokslininkui psichologija bū-
tų bergždžias ir nereikalingas daiktas? Praktikoje taip
yra. Mes kunigai psichologiją nedavertinam, o ne maža
yra tokių, kurie visai jos nevertina, ranka numoja. O ta-
čiau gyvenamosios sąlygos, pašaukimo darbas ir visos
darbo sąlygos ir apystovos pirštu prikišamai rodyte ro-
do, kad nuodugnus psichologijos pažinimas pamokslinin-
kui šiandien daugiau reikalingas, negu bet kam kitam.

Prancūzai tą reikalą gerai suprato ir šiuo atžvilgiu
jų pamokslai užima bene pirmą vietą. Tą tiesą gerai buvo
supratę ir garsieji senovės pamokslininkai klasikai, kaip
pvz. Masillonis ir kiti.

Tad *siekimas psichologinio pamokslų pagrindimo
ir pagilinimo ir jų suaktualinimo* yra penktas moder-
naus pamokslo bruožas.

Pamokslų aktualumas labai svarbus reikalas. To
klausimo plačiau neliečiu, nes jis gvildenamas straipsny
„Moderniškas Pamokslas“. Nemažiau svarbūs ir reika-

lingi socialiniai pamokslai. Jų reikalas labai gyvas, kaip gyvas ir opus pats socialinis klausimas. Todėl jam skyriaus atskirame straipsny daugiau vietos.

Pasižvalgius šventadieniais po laisvos Lietuvos bažnyčias ir pamačius ten įsimeldusias, įsigiedojusias žmonių minias, atakuojamas klausyklas, džiaugsmu širdis springo, rodės, kad pas mus nėra taip bloga, kaip kitur, rodės, kad mūsų lietuviškoji katalikybė stipri, kaip mūras, kaip anoj geroj senovėj. Tačiau, kai reikėdavo tiems katalikams savo tikėjimas uždokumentuoti, kai reikėdavo savo katalikiškas pareigas atlikti viešajame, privatiname ar politiniame gyvenime ir dar jas atliekant bent kiek savęs atsižadėti, drąsos parodyti, į pavojų stoti, ta gražioji iliuzija išnykdavo: tuomet gera katalikų dalis kaip nebuvusi. Daugelis tuomet tempė katalikybę į savo krautuvėlę. Medžiaginis interesas ėjo prieš sielos interesą, asmens reikalas — prieš Dievo ir Bažnyčios reikalą. Kiek mūsų Bažnyčiai teko pastaraisiais laikais sunkių smūgių patirti — visuomenės dalis miegojo, tarsi tie smūgiai jos visai nebūtų lietę. Rengiama mums Golgota, statomi mums kryžiai, o ta susnūdusioji katalikybės dalis lyg visa to būtų nemačiusi ir nejutusi. Tai sakyte sakė, kad katalikybė su ja nėra suaugusi, nėra įsisunkusi į jos sielos gelmes. Daugelyje mūsų katalikų tik vardas pasiliko, o gilumoje slėpėsi pagonybė su visais jos siekimais ir užsimojimais. Suprantama, kad tokie katalikai visuomenės neišgydys, stiprios valstybės nesukurs ir Bažnyčios nesustiprins. Bet kalbėjau taip tik apie katalikų dalį, kuri nuėjo naujų vėjų pučiama

nekatalikiškais keliais. Didžiosioms nelaimėms Lietuvą užgriuvus ne vienas jų grįžo į Bažnyčią ir nulenkė galvą prieš pasaulio Valdovą. Galime džiaugtis ir didžiuliais. Lietuvos katalikai garbingai neša sunkų persekiojimo kryžių. Daugelis už savo Dievą ir savo Bažnyčią ir žiaurius sibirus patyrė ir kraują praliejo, padidindami Dievo kentėtojų būrius.

Niekad Bažnyčiai nebuvo tekę tokios atkaklios kovos kovoti su savo priešais, kaip dabar. Seniau priešas puldavo atskiras katalikybės tiesas ir atskirais būriais - sektomis, šiandien gi visos antikatalikiškos jėgos, lyg susitarusios, stebėtinai vienybėje atkakliai atakuoja visą Bažnyčią su visu jos tiesų turtynu. Iš antros pusės, Bažnyčia gal niekad nebuvo tokia stipri, kaip šiandien. Atkakli ir žūtbūtinė kova verda visur: prie institucijų ir žmonių, prie visuomenės ir jos atskirų luomų, prie šeimos ir asmenų. Šiandien Bažnyčiai tenka kovoti dėl kiekvienos atskiros sielos. Todėl kunigas sielų ganytojas negali ramiai žiūrėti į žmonių piktybes ir aistrų bangų daužomą Petro laivelį. Jis prakaituotu veidu įtempęs visas jėgas turi stipriai laikyti to laivelio bures, pilti iš jo bangų prilietą vandenį ir Dievo palaimos šauktis. Ar žūsime? Ne. Bažnyčia išgyveno ne vieną tokią audrą ir išliko. Daugelio karalių ir imperatorių, kurie buvo užsimoję Bažnyčią sunaikinti ar „pažaboti“, sostai griuvo, daugybės heretikų ir filosofų burnojančios lūpos nutilo, o šv. Mišios, kaip ir prieš amžius, tebelaikomos. Kiekviena kova su Bažnyčia ją stiprina. Kas yra žema, silpna ir trupu — atkrinta. Ir Bažnyčia išeina iš tos kovos apšvarinta ir sustiprinta, nors ir su mažesniu savo narių skaičium. Taip bus ir šio raudono maro metu. Tačiau... Bažnyčios likimas yra mūsų kunigų rankose. Ar suprasim dabartinę Bažnyčios būklę, ar pajusim di-

delį jai grasantį pavojų, ar pasiryšime stoti į žūtbutinę kovą, ar pasistengsime apsišarvoti stodami ton kovon moderniausiais ginklais, ar sugebėsime Bažnyčios likimą iškelti aukščiau savo aš, ar pavojaus metu neapleisim vado vietos ir nesislėpsim zakristijų sienose, palikę aveles vienu vieną baisaus priešo akivaizdoje tai kovai neparengtas. Klausimai labai aktualūs ir svarbūs. Minkšto ir nerūpestingo gyvenimo mėgėjai jais turi labai rimtai susirūpinti ir susirūpinti greit, nedelsdami. Istorija mus moko, kad pavėluotos minutės tūkstančių kunigų galvomis apmokamos. Ne mūsų naudai ir garbei istorija išrašė sprendimą — *omne malum ex sacerdote*. Nejaugi mes savo elgsena to sprendimo teisingumą norėtumėm patvirtinti?

Kalbamoj kovoje už Bažnyčios ateitį svarbų vaidmenį turi suvaidinti pamokslas. Dėlto pamokslas klausimas pasidarė toks aktualus ir opus, dėlto atsidėjus visu rūpestingumu ieškoma, kokis pamokslas tai kovai laimėti geriausia tinka ir kokia linkme mūsų laikų sielų ganytojas turi dirbti. Bažnyčia tuo klausimu jau yra pasisakiusi: *Omnia instaurare in Christo*. Tai jo darbo jo avindėj pilnas veikimo planas. Tik tą planą reik gerai išstudijuot ir sąžiningai pasirengti jį vykdyti. Turim nurodytą ir išmėgintą metodą. Turim taip pat siūlomas pamokslų rūšis. Vienas minėjau anksčiau. Čia reikalinga priminti vadinamą *luominį pastoracijos metodą*, kuris apima ir luominius pamokslus. Luominė pastoracija paprastai jungiama su *individualine pastoracija*. Kai vedama kova už individą, už šeimą, už luomą — tik tokis metodas gali būti sėkmingas.

Kaip esu minėjęs, luominė pastoracija reikalinga ir *luominio* pamokslas. Visas darbas turi būti darniai sutvarkytas. Tad šalia bendrų pamokslų, kalbamų *visiems*,

reikalinga įvesti pamokslus ir atskiriems luomams ar grupėms: vaikams, moksleiviams, vyrams, moterims, kaimo ir miesto jaunimui, darbininkams, tretininkams ir tt. ir tt. Luominiai pamokslai paliečia kalbamo luomo rūpimiausius ir skaudžiausius reikalus, skaudulius ir rūpesčius, jautriau suvirpina klausytojų sielas ir lengviau pataiko į jų galvosena, dėlto jie paprastai ir sėkmingesni. Jie ir pamokslininkui patogesni, nes gali imtis pamokslui siauresnę temą ir vienlytesnius argumentus vartoti.

Mūsų laikų pamokslai apstatyti skaitlingomis įvairios rūšies kliūtimis. Kai pamokslui reikia užimti bet kurią aiškia poziciją nūdienių mokslų ir visuomeninių srovių atžvilgiu, jis turi tas kliūtis nušviesti aiškia Evangelijos šviesa. Mūsų klausytojai visuomet turi tuos pačius religinius reikalus: šiandien, prieš šimtą metų ar prieš tūkstantį. Tačiau jie yra savo amžiaus ir aplinkos vaikai, gyvenamosios srovės juos liečia ir įsisunkia į jų kraują.

Gyvename visų materialinės kultūros sričių milžiniškos pažangos laikus. Tačiau jos tas milžiniškas išaugimas neina darniai ranka į ranką su vidiniu žmogaus augimu. Jo jau nieks nebestebina, nieks nebeimponuoja. Jis instinktyviai kreipiasi į tai, kas niekad neatgyvena, kas yra amžina. Amžinųjų tiesų paprastumas modernų žmogų veikia lygiai taip, kaip veikia Afrikos gyventoją arba kaip veikė mūsų protėvius XV amžiuje. Ir vyraujamose srovėse galima rasti daug teigiamybių net palengvinančių laimėti amžinąsias tiesas. Tad reikalinga rimtai studijuoti laiko dvasią, jo pažangą, skelbiamas idėjas ir išradimus, pažinti jų gerąsias ir blogąsias puses, kad galėtumėm jų atžvilgiu užimti atitinkamą poziciją sakykloje.

Mūsų laikus pirmiausia charakterizuoja didelis kultas mokslui. Gyvename po jo vėliava, jo viešpatavimo laikus. Dėl jo turime didelę techniską pažangą, išradimus ir patogumus.

Kokias visa tai sudaro pamokslui sąlygas? Ar tie reiškiniai pamokslininko darbo sąlygas lengvina ar sunkina?

Be abejo, visa tai yra teigiamas reiškinys. Pamokslininkui darbo sąlygas palengvina. Pamokslininkas nepriėjo bijoti mokslo. Mokslo pažanga teikia pamokslininkui naujų, patobulintų ginklų, naujų argumentų, tobulina pamokslo formą. Mokykla ir mokslas lavina mūsų klausytojus ir tuo būdu įgalina pamokslininką kelti savo pamokslų formą ir turinį. Todėl nevalia pamoksluose nei tiesioginiai nei netiesioginiai kelti balso prieš mokslą. Kalbėti apie jį su panieka ir pašiepiamai būtų neteisinga. Pamokslininkas pats save tokiu išsišokimu kompromituotų ir sakyklą žemintų, kuri yra skirta tik tiesai ir dievišajam žodžiui. Atvirkščiai, reikalinga sveikus ir gerus elementus, kokių nūdienis mokslas ir žinią duoda, įtraukti į Dievo žodžio tarnybą. Kas yra skelbiamuose moksluose neteisinga, neįrodyta, vaizduotės pagimdyta, į sakyklą neįsileistina, nebent tik tam, kad visa tai, kas moksle nemoksliška, atsiradus rimtam reikalui, sukritikuotum ir demaskuotum. Bet tokiam žygiui reikalinga gerai pasirengti ir turėti rimtos priežasties. Priežastis pakankama tada, kai kalbameji mokslai ir jų atskiri elementai graso parapiečių dorovei ir tikėjimui. Bet ir šiais atvejais reikalinga griežtai laikytis homiletinių nuostatų. Į šią klausimą kreipiu ypatingo dėmesio, nes netinkamas žodis gali reikalui daugiau pakenkti, negu padėti.

Su religija nesugyvena tik pseudomokslas, įvilktas į mokslo rūbą, prasimanymas, vaizduotės kūrinys, o daž-

niausia specialiai religijai griauti prasimanymai, kuriuos objektyvus mokslas ilgainiui iššifruoja ir sugriauna. Tik apie tokius „mokslus“ sakykloje galima kalbėti, bet labai atsargiai, nuosaikiai ir išmintingai. Negalima iš to daryti sporto. Dažnai paprastas, prieinamas ir aiškus pozityvus klausimo išdėstymas geriau sugriauna priešingą pusę, negu audringas puolimų ar priekaištų griovimas.

Kova su klaidingais „mokslais“ šiandien, kaip ir visuomet, yra pamokslų uždavinys, bet tas uždavinys ir ta kova niekad nebuvo tiek sunkūs ir rizikingi, kaip šiądien, nes jie sudaro įspūdį, kad kovojama su mokslu, su kultūra, su daugelio idealais. Dėlto, liečiant sakykloje tokius klausimus, reikalinga aiškiai pabrėžti, kas atmetina, kaip klaida, ir kas palaikytina, kaip tiesa.

Tačiau ta aplinkybė neprivalo mus atgrasinti. Tikrai mokslas visuomet pasilieka su mumis ankštojų sąjungų, o klaidingi mokslaiškai - literatiškai šūkiai ir srovės bankrutuoja ir vis daugiau ir daugiau nustoja savo šalininkų. Grožio kultas, pavyzdžiui, kurio apaštalu buvo Ruskinas, tam tikru metu kėsinosi prieš religiją. Grožio religija turėjusi pakeisti apreikštąją religiją. Tačiau ji neišsilaikė, kaip daugelis kitų apreikštosios religijos konkurentų, kuriuos sukūrė krikščionybės priešai.

Stipresnė mūsų laikais yra nepriklausomos etikos, iš religijos pančių išlaisvintos dorovės, srovė. Ją pradėjo viršūnės, bedieviškasai elitas. Pradžioje joje tik tas elitas telkėsi, bet vėlesniais laikais ta bedieviška religija pradėjo sunktis ir į žemesnius sluoksnius. JAVėse tos bedieviškos religijos lietuviškasai centras yra San Diego. Laiks nuo laiko jis leidžia savo biuletinį. Tokio nepraustaburniško rašto man niekur neteko skaityti. Ko-

kia religija, tokia ir kalba. Reikia manyti, kad patys jos vadai bus jos duobkasiai. Pagelbininkų neteks ieškoti.

Atsiradus reikalui pamoksluose *ramiai ir objektyviai* nurodysime, kad tikroji dorovė ankštai susirišusi su religija, kad negali blogas medis — blogas principas gerą vaisių duoti. Kalbėdami apie kategoriškąją imperatyvą, apie Aukščiausią Esybę ar pirmąją priežastį, apie dorovinį tobulinimąsi nurodysime aiškiai ir suprantamai jų vertę taip, kad daugiau jokių abejonų ir pagundų nekeltų, o šalia to tuoj priminsime savo klausytojams apie teisingąją Dievą, apie sąžinę, apie atgailojimą už nuodėmes, apie tvardymąsi ir pasninką, apie paskutinįjį teismą ir pragarą, kartu demaskuodami ir pasmerkdami visa tai, kas yra priešinga apreikštajai tiesai ir kas kenksminga žmogaus tikėjimui ir dorovei. Bet visa tai reikia atlikti rimtai, kaip sakyklai dera.

Tad šeštas mūsų laikų pamokslo uždavinys — *luominis pamokslas*, kuriam turi būti skirta sakykloje tinkama mūsų gyvenimo reikalavimams vieta.

*

* *

Nepriklausomybės laikai atnešė laisvės ir Bažnyčiai. Atkritus rusų kontrolei ir pradėjus pačiai Bažnyčiai tvarkytis, pasiekta nemaža laimėjimų. Lietuvos Bažnyčia pralenkė kai kuriuos kraštus, kurie senai džiaugėsi savo laisve. Neatsiliko ir pamokslas. Jis taip pat padarė nemažą šuolį pirmyn. Nenoriu tuomi pasakyti, kad jis būtų pasiekęs idealo, bet idealo siekė. Jei lietuviškojo pamokslo kokybė pakilo, tai pirmiausia episkopato nuopelnas. Ne be nuopelno ir patys kunigai. Rūpestingieji kunigai, pažinę dvasinę savo parapiečių būklę, jų reikalus, trūkumus ir pavojus, panaudojo kiekvieną tinkamą

progą pasisakyti pamokslų reikalui. Dekanalinės konferencijos, uolių ir prityrusių dekanų vadovaujamos, ieško tinkamiausių priemonių vyskupų parėdymams realizuoti. Darbas ir pastangos nebuvo bergždi. Sekant pamokslo evoliuciją, pirmoj eilėj galima buvo konstatuoti tikinčiųjų mokymo *planingumą*. O tai jau labai daug. Turint rankose mokymo planą, pamokslininkas iš anksto žino, apie ką turės kalbėti ir gali sistematiškai rinkti ir tvarkyti pamokslui medžiagą, o ne paskutinę valandą komponuoti pamokslo temą ir turinį.

Prieš Pirmą Didįjį karą svarbiausia pamokslo nuosmūkio priežastimi laikė kunigo nerūpestingumą, dažnai ligi nesąžiningumo pamokslo rengimą, jo improvizaciją, pasitikėjimą evangeliškuoju *dabitur in illa hora*. Vienas buvęs mano profesorius Petrapilio Dvasinėj Akademijoje tuo klausimu taip rašė:

„Sakykla serga negyvo, mirusio žodžio liga, žodžio neobjektyvumu ir dėlto praranda klausytojus... Ta liga naikina Bažnyčią. Lavoniškas, neobjektyvus pamokslas atstumia nuo sakyklos net tokius žmones, kurie noriai pamokslų klauso, jų laukia, iš anksto teiraujasi, kuris kunigas sakys pamokslą, ir parėję namo kitiems atpasakoja pamokslo turinį, jei tik pamokslas suteikia jų minčiai ir širdžiai maistingo maisto. Neparengtas, neobjektyvus pamokslas ypač atbaido nuo Bažnyčios inteligentą, kuris nepakenčia be turinio ir formos chaotiško sapaļiavimo. Garsus prancūzų rašytojas ir nuoširdus katalikas Huysmans skundėsi, kad jam klausyti neparengto pamokslo tikra tortūra. Tie faktai pateisina žinomą homiletinį principą: *Qui ascendit sine labore, descendit sine honore*. Pamokslas reikalauja iš pamosklininko sąžiningo ir rimto darbo. Čia negalima spekuliuoti Dievo malone, savo gabumais, turimomis žiniomis, savo iškal-

bingumu nei pagaliau žmonių nuolaidumu. Visi didieji pamokslininkai daug darbo skirdavo savo pamokslams rengti, nes tik gerai apgalvoti ir kruopščiai parengti pamokslai gali būti aktualūs ir savo pasėkomis pavykę. Pamokslai neapgalvoti, mintyse ant greitųjų sumesti — bergždžias laiko gaišinimas ir klausytojų varginimas.”

Tačiau tik pamosklo betarpiškas parengimas klausimo neišsprendžia. Pamokslas yra mūsų gyvenimo dalelytė. Pamokslas medžiagą sudaro visa: malda, darbas, tvardymasis, geri darbai ir kita. Pamokslininkas niekad negali pasilsėti, kalba šv. Bernardas. Jo pašaukimas reikalauja nuolatinio darbo. Jis apima visas žinojimo šakas. Bet ypač jam reikalinga viena žinojimo rūšis — mokėjimas melstis, mąstyti. Pamokslininkas turi būti maldos vyras. Be maldos sielos nieks nepatrauks. Jos laimės tik *ex plenitudine*, bet ne *ex semiplenitudine*. Kunigas vertinąs savo vidaus gyvenimą, maldą, susikaupimą turės daug ką pasakyti ir sakys gerai. Pamokslas ydų ir netobulumo negalima teisinti persidirbimu, laiko trūkumu, nes patys gerai žinome, kiek mes laiko sugaištame automobiliui, televizijai, žaliajam staleliui ir kitiems „dARBAMS”, kurie nieko bendro neturi su mūsų pašaukimu ir su pastoracija. Jei kas apskaičiuotų, kiek mes sugaištame savo pašaukimo darbui ir darbams, kurie neturi jokio ryšio su tuo pašaukimu, patys nustebtume. Tie duomenys tikrai mūsų kunigiškos vertės nekeltų. O laikas brangus. Pagal amerikiečius laikas pinigas. Pinigas jis ir kunigui, dar brangesnis. Šiandien kunigas turi būti eruditas, susipažinęs su visa tuo, kas veikia žmogaus moralę ir tikėjimą. Jei krikščionybės pradžioj Apaštalas ragino savo dvasininkus — *Attende lectioni*, tai šiandien tas paraginimas nepalyginamai aktualesnis ir svarbesnis. Nuo apaštalų laikų kunigo darbas nepa-

prastai išsišakojo. Jo darbo ribos prasipletė neapskaičiuojamai. Seminarijos ir universitetai visa, kas bus reikalinga gyvenime, neduoda. Mokykloje įgytas žinias reikalinga kasdien plėsti. Jei to nedarysime, būsim tušti. O iš tuščio ir Saliamonas nesugebėjo pripilti. Savo klausytojams galime duoti ne daugiau, kiek patys turime. Jei mumyse švies tuštuma, su tuštuma išeis iš bažnyčios po mūsų pamokslo ir mūsų klausytojai. Tad *attende lectioni*. Kas brangina savo pašaukimą, pro šį reikalavimą tydomis praeit negali.

Bažnyčia mus pamokslininkus nuolatos ragina megsti artimą ryšį su Šventuoju Raštu. Nedrįsčiau pasakyti, kad mes tam paraginimui paklusome. Pamoksluose jo kaip tik daugiausia pasigendama. Kur turėtų kalbėti Šv. Raštas, švyti plyšiai. Tenkinamės keliais tekstais ir jais nuolatos operuojame ligi žmonių nuobodulio ir pasipiktinimo. O tuo tarpu Šv. Raštas visų bažnytinių mokymų gyvas ir sėkmingas šaltinis. Pamokslininkas naudodamas tą šaltinį pasiekia iš karto du tikslus: išmoko klausytojus Šv. Rašto ir juos suinteresuoja juo ir, antra, savo pamokslus padaro vertingesniais ir sėkmingesniais. Šv. Augustinas tuo klausimu taip kalba: *Sapienter dicit homo tantum magis vel minus quanto in Scripturis magis minusque profecit*. Ankštas ryšys su Šv. Raštu viena svarbiausių priemonių padidinti pamokslo sėkmingumui ir jo įtakai tikintiesiems.

Sąžiningai parengti pamokslą — pirmas postulat. Kai šv. Pijus X baigė Paduvos seminariją, vyskupas jaunąjį kunigą paskyrė Tombolo parapijos vikaru. Pats Tombolo kaimas ir visi parapiečiai buvo kaimų gyventojai. Kai jaunasis kun. Sarto pasakė savo pirmą pamokslą tomboliškiams, klebonas pagyrė, kad pamokslas buvo gerai parengtas ir gerai pasakytas, bet... pasaky-

tas tomboliškiams nesuprantamai. Per aukštas pamokslo stilius. Jaunas vikaras padėjo savo klebonui už pastabas ir pažadėjo kitą kartą parašytą pamokslą duoti klebonui padaryti pastaboms. Bet klebonas jo pasiūlymo nepriėmė. Jis savo vikarui patarė pasakyti pamokslą jo akivaizdoje ir tik jį išklauses pažadėjo padaryti savo pastabų dėl pamokslo turinio, mostų, stiliaus ir kit. Toks artimas bendradarbiavimas tarp klebono ir vikaro tęsėsi visą kun. Sarto buvimo laiką Tombolo parapijoje. Kun. Sarto noriai klausė savo klebono pastabų ir reiškė jam už tai dėkingumą. Tombole būsimasis popiežius ir šventasis išmoko gerai sakyti pamokslius. Ir kai po to kun. Sarto buvo paskirtas Salzano klebonu, jis tą patį metodą trūkė savo vikarams.

Tokia nuoširdi kontrolė ir tarpusavis bendradarbiavimas būtini. Tai geriausia praktiškoji mokykla. Juk pabaigus seminariją jaunam kunigui artimiausias vadovas, mokytojas ir prietelis yra klebonas. Klebonas už savo vikarą prisiima ir atsakomybės prieš Dievą.

Kalbėjau apie artimiausią pamokslo parengimą. Bet tai ne visa. Yra dar tolimesnis parengimas. Prie jo priklauso visa tai, kas kelia ir tobulina vidaus kunigo gyvenimą, vadinasi — kunigų konferencijos, metinės rinkolėkcijos, įvairūs kunigų suvažiavimai ir kursai ir tt. Tai palengvina mums suprasti, kodėl vyskupai yra taip susirūpinę visais minėtais dalykais ir kodėl griežtai kontroliuoja minėtų pratimų kunigų lankymą.

Primintinas dar vienas svarbus dalykas — tai kunigo dienos darbotvarkė. Į ją būtinai turi būti įtraukiamas rytinis apmąstymas. Jį naudingiausia atlikti prieš pasatoracinius darbus. Sąlygos ne visada leidžia tai padaryti. Kur yra keli kunigai, budėtojas gali savo pareigas bažnyčioje pradėti pirmas anksčiausiomis valandomis. Kiti

kunigai galėtų tuo metų atlikti savo mąstymą, kas dažniausia praktikuojama vienuolynuose. Bet tai priklauso nuo vietos galimybių ir geros kunigų valios.

Noriu baigti šį klausymą praktiškais šv. Pijaus X homiletiniais patarimais.

„Sakote daug gerų pamokslų, kalba popiežius, girdėjau pamokslų, kurie atitiko aukščiausius retorikos reikalavimus. Kai kurie pamokslininkai turi stebuklingiausios iškalbos ugnelę ir kurie savo mostais ir veido žaidimu praneša net teatrų vaidilas. Bet būkime atviri ir nuoširdūs. Kiek iš to laimi mūsų vargšai žvejai? Kiek to pamokslo supranta tarnaitės, uosto darbininkai ir nešikai? Nuo tų audringų homiletinių salvių galva svaigsta, bet širdys, mano broliai, širdys pasilieka tuščios.

„Prašau Jus, broliai, kalbėkite paprastai, kasdieniškai, kad tamsiausias žmogus jus suprastų. Kalbėkite iš geros ir maldingos širdies, tik tuomet pataikysit ne tik į klausytojų ausis, bet ir jų sielas. Ir dar viena. Susirūpinkite vaikais. Mokykite juos su didele meile ir kantrumu. Veskite juos švaria širdimi prie Dievo stalo. Mylėkite juos, nes Viešpats juos vadina savo vaikais ir nešioja savo širdy.“

*

* *

Kalbėtojas — oratorius ir pamokslininkas — du skirtingi dalykai. Iš šv. Pijaus X neseniai cituotų žodžių matyti, kad ir popiežius tą skirtumą pabrėžia. Ne kartą tenka matyti sakykloje gerą kalbėtoją, bet silpną pamokslininką ir, atvirkščiai, silpną kalbėtoją, bet gerą pamokslininką. Kaip pavyzdį galima nurodyti šv. Arso kleboną. Jis buvo labai neiškalbingas, turėjo kalbos ydų, jo pamokslų turinys buvo kuklutas, o tačiau savo pamoks-

lais stebuklus darė. Jo pamokslų klausyti važiuodavo iš visų Prancūzijos kraštų. Klausytojų miniose nuolatos matėsi Paryžiaus valstybės vyrų, net nutraukusių su religija visus ryšius ir kovojusių su ja. Tas šventasis pamosklininkas savo žodžiu savo varganą bažnytelę padarė Prancūzijos dvasiniu centru. Kuo gi skiriasi pamokslininkas nuo kalbėtojo? Daug kuo. Pirmiausia savo siekiamu tikslu, antra, naudojamomis kalboje priemonėmis, pagaliau, ir forma. Kas yra pamokslas? Tai davimas išalkusiems maisto Dievo žodžio pavidale. Jis turi plaukti iš širdies į širdį, iš sielos į sielą. Pamokslininkas pats turi būti tas maistas. Jis turi virsti Dievo liaudžiai aukojamąja auka. Be to, pamokslas bus tik formos, turinio ir mostų demonstravimas, bus ne grūdo, bet pelų sėja. Nereiks ir dangaus paukščiams dirvos ravėti, nes po tokios sėjos joks diegelis neprasikals.

Klysciau pats ir kitus klaidinčiau, jei norėčiau visa atimti iš pamokslininko, kas reikalinga kalbėtojui. Ir pamokslininkui reikalingi ir veido išraiškos derinimas prie skelbamos minties, ir rankų mostai, ir balso moduliavimas. Tačiau visa tai pamokslininkui reikalinga kitu tikslu ir kitokių būdu. Kalbėtojo priemonės pamokslininkavimo darbe ir kitą hierarchinę vietą turi užimti. Kalbėtojui kalbamosios priemonės yra pirmaeilės reikšmės, pamosklininkui gi tolimaeilės. Kalbėtojui jos yra esmė, pamokslininkui gi, pasakyčiau, masalas žmonėms patraukti, bet patraukti ne tomis išorinėmis formomis gėrėtis, bet jo sėjamam dieviškajam grūdui pagauti. Ir bažnyčioj žmonės sėdi su savo silpnybėmis. Jiems reikalingas gražus ir patrauklus paviršius, išorė. Jos nebus, jų ne tik akys, bet ir mintys kažkur klaidžios. Bet kartą klausytojų akis ir mintis patraukęs, pamokslininkas privalo ne lašint lašais, bet srovėmis pilti į klausytojų sie-

las gimdanti malonę žodį, pilnom rieškučiom dalinti dieviškąjį gyvenimą. Gaila, ligi šiol nieks neatkreipė dėmesio į mūsų lietuviškuosius pamokslininkus. Būtum turėję labai įdomią istoriją. Jų pavyzdžiais būčiau galėjęs gausiai savo teigimus pailiuustruoti. O Lietuva plunksnos ir istorikų dėmesio pamokslininkų turėjo. Jais ne tik mes, bet ir svetimtaučiai galėjo pasidžiaugti, kaip mes džiaugiamės jų garsenybėmis. Prisiminkim tik naujaušią laikų tėvą jezuitą Bružiką, tėvą kapuciną Kazimierą Kudirką, kuris, deja, per greit išsisėmė ir nublanko, paprastą kaimo kleboną kun. Juozą Šmulkstį, mirusi Bartinkuose. Nekalbu apie tokius žiburius, kaip arkivyskupas Jurgis Matulaitis ir vysk. Pranas Būčys. Jie minias valdė ir prie Dievo vedė ne savo oratoriškomis priemonėmis, nors jų nebuvo visai atstūmę. Jie gražius vaisius rinko tik ir svarbiausia dėlto, kad, anot Pijaus X, Dievo žodį skelbė iš „geros ir maldingos širdies“, kad juos „zelus Domini devoravit“, kad mylėjo Dievą, savo tautą ir savo tėvynę.

Ką duoda blogas pamokslas, nekartą esu minėjęs. Tačiau noriu pailiuustruoti kito žinomo mokyto kunigo žodžiais.

„Kartą pakliuvau į vedamas viename virš 100.000 gyv. mieste misijas. Misijų lankytojų skaičius labai nykus, rašo jis 1958 m. 3 nr. Homo Dei. Bendrame pamoskle buvo apie 2000 žmonių. Luominiame pamoskle vyrams dalyvavo ne daugiau 150 vyrų. Jų tarpe nė vieno jaunesnio veido. Klausė peržengę 50 metų ribą. Nustebau. Juk šiame mieste misijų metų nuo žmonių lūždavo didžiulės bažnyčios sienos. Iš kur ta atmaina? Pamokslas man visa išaiškino. Ligi galo pamokslo neįstengiau išklaust. Nervai neišlaikė. Pamokslą ir pamokslininką taip galėčiau įvertinti: tikėjimas — insufficienter, prak-

tiškoji psichologija — pessime, gyvenamų problemų žinojimas — ignorantia crassa et completa, puikybė — summa cum laude. Puikybės šėtonas ir misijose rinko gausius vaisius.”

Iškalbinga ir įtikinanti pamoka.

ROMOS KATEKIZMO REIKŠMĖ PAMOKSLAMS

„Eidami į visą pasaulį, skelbkite Evangeliją visam sutvėrimui” (Mork. 16, 15). Tokį įsakymą davė Kristus savo apaštalams. Jų asmeny tas įsakymas buvo duotas ir jų įpėdiniams — katalikų vyskupams. Vyskupai, kaip tikri ir teisėti apaštalo įpėdiniai, tą įsakymą pildo betarpiškai patys arba tarpiškai per savo įgaliotus kunigus, iki pat mūsų dienų. Tokiu būdu, Katalikų Bažnyčia skelbia tikrąjį Kristaus mokslą, t. y. tai, ką Dievas apreiškė ir per savo Bažnyčią paskelbė tikintiesiems tikėti. Bažnytinio mokymo objektas yra „*depositum fidei*” — tikėjimo turinys. Tas turinys yra Šventajame Rašte ir padavimuose. Pamokslų šaltinis yra Šventasis Raštas, Bažnyčios Tėvų raštai ir Bažnyčios nutarimai. Kokių būdu pamokslininkas turi taikyti Šventąjį Raštą ir Bažnyčios Tėvų mokslą savo pamokymuose, nurodo Tridento Santaryba arba Romos Katekizmas, kuris oficialiai taip vadinasi: *Cathechismus Romanus ex decreto Concilii Tridentini Pii V Pontificis Maximi jussu primus editus*.

Tridento Santaryba 1563 m. savo 24 sesijoje priėmė tokią rezoliuciją: „Tikintieji turi eiti prie šventų sakramentų su didesne pagarba ir dvasios susikaupimu. Tuo tikslu Santaryba įsako visiems vyskupams patiems mokyti tikinčiuosius prieinamu klausytojams būdu apie

šventų sakramentų naudingumą ir galią. Vyskupai tai daro tada, kai patys šventus sakramentus teikia. Vyskupams įsakius, taip pat turi daryti ir klebonai, visu išmintingumu ir pamaldumu klausytojų gimtąja kalba: Katekizmo formą nustatys šventasis susirinkimas, o vyskupai pasistengs, kad jis būtų tiksliai išverstas į tikinčiųjų gimtąsias kalbas ir jiems klebonų išaiškintas". Šis nutarimas buvo pradėtas vykdyti po dviejų metų. Susirinkimo posėdžiai tęsėsi nuo 1543 iki 1563 metų. Šv. Pijus V popiežiavo nuo 1566 iki 1572 metų. „Net dviem laikotarpiais Tėvai dirbo prie katekizmo paruošimo. Jie pradėjo darbą dar būdami Tridento santaryboje, nuo 1562-II-26 d. iki 1563 gruodžio mėnesio. Antrą kartą, jau jai pasibaigus, buvo sukviesti Romoje. Į Romą buvo pakviesti Tėvai, kurie prie katekizmo paruošimo jau buvo dirbę daugiau kaip trejus metus, t. y. nuo Santarybos pabaigos iki 1566 metų. Tėvai, užbaigę katekizmą rašyti, jį įteikė šv. Pijui V patvirtinti. Per ištisus dvejus metus garsieji Santarybos teologai įdėjo daug darbo ir pastangų į katekizmo parengimą. Visa medžiaga buvo suskirstyta į skyrius, ir kiekvienas komisijos narys, suvažiavimo pavedimu, gavo apdirbti atskirą skyrį. Šiam darbui buvo pakviesti ne vieni tomistai, bet, pagal šv. Karolio Baromiejaus laišką Varmijos vyskupui kardinolui Stanislovui Hozijui, mokyčiausi suvažiavimo Tėvai. Jų tarpe buvo ir šv. Karolis Baromiejus, kuris daugiausiai čia ir pasidarbavo, nes buvo viso to darbo vedėjas, o varikliu buvo pats šv. Pijus V. Jo pastangomis katekizmas klebonams (ad parochos) buvo parašytas lotynų kalba ir išverstas į italų, prancūzų, vokiečių ir lenkų kalbas" (Aparatus ad cathechismum — articulus secundus).

Romos Katekizmas turi labai didelės reikšmės pamokslams. Jo įžangoje visai teisingai pastebima: „Po

Švento Rašto nėra kitos tokios knygos, kuri būtų taip dažnai skaitytina, kaip šis katekizmas. Jis Bažnyčiai duoda daug naudos visais atvejais. Jis nuslopina iš pragaro kylančias erezijas, kurios nori paglemžti katalikus. Todėl klebonai jį turi atsidėję aiškinti žmonėms, nes jame yra tyras ir nesuteptas tikėjimas. Kai levitai rengiasi į kunigystę, šis katekizmas turi būti dažnai skaitomas. Kunigai, kurie rengiasi klausyti išpažinčių, sakyti pamokslus, vadovauti sieloms, tik šiuo katekizmu turi naudotis."

Romos Katekizmas katechetinius pamokslus siūlo visuomet jungti su Evangelijos aiškinimu. Jame sakoma: „Jei Evangelija skiriama pirmam Advento sekmadieniui, kur sakoma: „Bus ženklų ant saulės, mėnulio ir žvaigždžių“, tuos žodžius reikia sujungti su Apaštalo Tikėjimo išpažinimo žodžiais: „Ateis gyvųjų ir mirusiųjų teisti“. Tuo būdu pamokslininkas vienu kartu mokys Apaštalo Tikėjimo išpažinimo ir skelbs Evangeliją”.

Lietuvoje oficialusis vysk. K. Paltaroko katekizmas padalintas į sekančias dalis: Tikėjimas — Apaštalo Tikėjimo išpažinimas, t. y. gerai tikėti, tikybės mokslas; Įsakymai — Dešimt Dievo įsakymų ir Penki Bažnyčios įsakymai, t. y. gerai daryti, gyvenimo papročių mokslas; Sakramentai ir malda, t. y. gerai sakramentus priimti ir gerai melstis, mokslas apie sakramentus ir malda.

Romos Katekizmas taip padalintas: Pars prima de duodecim symboli articulis; pars secunda de sacramentis; pars tertia de Dei praeceptis in decalogo contentis; pars quarta de oratione.

Abu šie padalinimai iš esmės nesiskiria.

Tokios katekizme nustatytos tvarkos reikia laikytis ir katechetiškus pamokslus sakant. Logiška ir praktiška. Seniau buvo laikomasi nuomonės, kad visą kate-

kizmą reikalinga išaiškinti vienerių metų bėgyje. Dar 1904 m. Galicijos ir Poznanės episkopatas buvo nutaręs visą katekizmą iš sakyklos išaiškinti per vienus metus. Tokį savo nutarimą taip motyvavo: „Pamokslų planas ilgesniam laikui mažai praktiškas, nes tikintieji turėtų ilgiau laukti visumos”.

Seniau gal ir pakako vienerių metų katekizmo išaiškinimui. Tačiau mūsų laikais to permaža. Šiandien kiekvienas tikintysis turi gerai žinoti tikėjimo tiesas ir gerai orientuotis religijos klausimuose. 1905.IV.15 d. paskelbtoje *Acerbo nimis* enciklikoje Pijus X taip rašė: „Qua in re Cathechismo Tridentino utantur, eo utique ordine, ut quadriennii vel quinquennii spatii totam materiam pertractent, quae de Symbolo est, de Sacramentis, de Decalogo, de Oratione et de praeceptis Ecclesiae”.

Pijus X reikalauja sekančių dalykų: kad katechetiniai pamokslai būtų sakomi pagal Romos Katekizmą ir kad jie būtų sakomi per ketverius ar penkerius metus. Tuo laikotarpiu turi būti išaiškinta visa katekizmo medžiaga. Be to, visų kraštų sinodai ir vyskupai reikalauja tuos pamokslus sakyti 3 - 5 metų laikotarpyje. Lietuvos episkopatas 1932 m. nutarė sakyti katechetinius pamokslus trejus metus.

Romos Katekizmas pamokslininkui yra tarsi tas Paryžiaus požemiuose saugomas platininis metras, kuriuo tikrinami matai. Aukštos kultūros kraštuose, pvz. Anglijoje, tas katekizmas laikomas didelėje pagarboje ir yra pamokslininko vadovas. Pas mus, deja, jis buvo gerokai primirštas arba ir visai nežinomas. Tuo tarpu šiais suiručių ir kovų laikais jis yra sėkmingas ir išmėgintas ginklas kovose su herezijomis ir netikėjimu. Jis yra „tikra regula ir tikro tikinčiųjų tikėjimo tiesų mokymo

pavyzdys, saistąs visus, kurie teisėtai dirba ganytojavi-
mo ir mokymo darbą”.

Codex Juris Canonici 1347 can. 2 str. gražiai nusa-
ko pamokslo reikalavimus ir savybes: Dievo žodžio skel-
bėjai, sako jis, negali naudoti pasaulietišių ir painių
temų; jos klausytojų visumai yra nesuprantamos. Evan-
gelijos skelbimas negali būti remiamas žmogiškosios iš-
minties žodžiais, nei pasaulietiško iškalbingumo didin-
gumu, iš kurio kyla tuštybė ir puikybė, nei pataikavimu;
pamokslininkai turi rodyti dvasią ir skelbti ne save, bet
nukryžiuotąjį Kristų. 1344 can. 1 str. sako, kad klebonas
sekmadieniais ir privalomais šventadieniais šv. Mišių
metu turi skelbti tikintiesiems Dievo žodį homilijos for-
ma. Be to, 1332 can. klebonams įsako suaugusiems aiš-
kinti katekizmą klausytojų išsilavinimui prieinama kal-
ba. Šie kanonų teisės reikalavimai yra gražiai realizuoti
Romos Katekizme. Neveltui Vatikanas leidžia šio kate-
kizmo naujas laidas. Romos Katekizmas parašytas gra-
žia lotynų kalba ir yra nepavaduojama dogminė ir mo-
ralinė teologija.

RAMINANTIEJI IR MORALINIAI PAMOKSLAI

Kiekvienas žmogus, kuris nenori būti savo amžiaus anachronizmu, bet nori sėkmingai veikti ir būti savo vienlaikių gerai suprastas, privalo gerai suprasti ir pažinti gyvenamojo laiko dvasios atmainas ir vykstančios evoliucijos kryptis. Katalikiškoji pamokslininkystė, norėdama būti nuosekli, tikslinga ir savo pasekomis vaisinga, visuomet turi turėti tą taisyklę galvoje.

Pamoksluose reikalinga gvildinti ir šviesti rūpimuosius ir aktualiuosius klausimus Kristaus mokslo šviesoje, jo griežtai laikytis, neišeiti iš jo ribų ir neliesti tokių klausimų, kurie išeina iš pamokslininko kompetencijos.

Nūdieniai pamokslai negali nesusitikti su socialiniu klausimu. Bet jį aiškinant sakykloje negalima liesti tokių klausimų, kurie išeina iš pamokslininko kompetencijos, kaip pvz. darbo valandų skaičiaus, įstatymų keitimo ar naujų leidimo, darbininkų atlyginimo konkretaus dydžio ir tt. Į šitų klausimų labirintą ir paines reikia įnešti tik krikščioniškosios šviesos, nurodyti krikščioniško teisingumo tuos klausimus liečiančius dėsnius, kad suinteresuotosios šalys ir kompetentingi organai jais vaduodamiesi patys galėtų tuos klausimus spręsti teisingai ir be skriaudos tai ar kitai pusei.

Katalikų Bažnyčia nuo pat savo esimo pradžios buvo, yra ir bus galingiausia, įtakingiausia ir sėkmingiausia socialinė institucija. Visos dogmos, dorovės įsakymai, visos pamaldumo praktikos šiaip ar taip turi socialinės reikšmės ir vertės. Paimkime pvz. kad ir socialines konsekvencijas mokslo apie gimtąją nuodėmę ir pamatysime, kad šiandieninės visuomenės teigimai apie paveldėjimą ir atavizmą, apie socialinę aplinką ir atmosferą, apie visuomeninį solidarumą ir atsakomybę tame moksle ras tinkamą ir reikšmingą korektyvą ir atramą. Švč. Mergelės Marijos garbinimas daro didelės įtakos į moterų būklę ir bendrai į visą moterų klausimą. Eucharistija, sekmadienių šventimas, tikybinių pareigų pildymas, moterystės, kunigystės ir kiti sakramentai yra veiksmingi ir reikšmingi socialiniai veiksniai. Kas nusideda, kas yra savo geidulių vergas, kas vengia tikybinių praktikų, kas nepildo savo luomo pareigų, tas ne tik pats sau kenkia, bet kenkia ir visai visuomenei.

Pamokslininkas daugiausia pelnys socialinei visuomenės gerovei, kai tinkamai sutvarkys šeimos gyvenimą, išmokys tėvus gerai auklėti savo vaikus ir įtikins juos, kad ta pareiga yra naudinga, kilni, atsakominga ir vertinga, kai išaiškins šeiminių ir samdinių, darbdavių ir darbininkų santykius, išaiškins, kaip svarbu ne tik kūno, bet ir sielos sveikatai namų švarumas, tvarka ir skoningas tautinis papuošimas. Pamokslininko pareiga išaiškinti, kad pirmiausia reikia išspręsti ir sutvarkyti socialinius klausimus savo šeimoje ir tik paskui susirūpinti jais visuomenėje, kurioje gyvena. Šeima visos žmogijos organizmo kertinis akmuo. Pakrikusi šeima — tėvynės nelaimė. Kas nemyli savo šeimos, nemyli ir savo tėvynės. Šeimos kenkėjas ir pūdytojas — tėvynės kenkėjas ir pūdytojas, jai pavojingesnis priešas, negu išori-

nis. Visa tai pasiekęs pamokslininkas turi savo klausytojuose iškiepyti ir išauklėti socialinio solidarumo ir socialinės atsakomybės nuojautą ir supratimą, reikalą rašyti ir uoliai dalyvauti tikybinių ir labdaros organizacijų darbuose, o ypatingai stoti į kovą su pagedimo pavojais, paleistuvyste ir nesusitūrėjimu. Ne mažesnės svarbos yra klausytojų įtikinimas aktingai dalyvauti visuomeninio, Katalikų Akcijos ir valstybės politinio gyvenimo darbuose.

Tačiau kiekvieno pamokslininko pareigų tiksliai apibrėžti negalima, nes jas sąlygoja įvairios vietinio gyvenimo aplinkybės. Čia turi susiorientuoti pats pamokslininkas, kurie klausimai turi būti keliami sakykloje ir kaip jie rišini. Jų rišimo pagrindus duoda Bažnyčia, bet konkretus jų sprendimas priklauso nuo vietos aktualijų reiškinių ir faktų. Svarbu, kad tas darbas pamokslininko nebūtų dirbamas palaidai ir be sistemos. Sistema čia labai svarbus dalykas. Sistemą ir klausimų eilę pagal svarbumą ir aktualumą turėtų nusistatyti parapijoj visi kunigai, jei jų yra keli ir dekanato kunigų suvažiavimas. Tiesa, yra specialių parapiinių blogybių, bet dažniausia jos išigali platesnėse apylinkėse — dekanate ar net keliuose. Antras svarbus dalykas, kad tuo metu tas pats blogis būtų užatakuojamas visose apylinkės parapijose ir tais pačiais ginklais ir intensyvumu. Vienos parapijos darbas nebus toks sėkmingas, nes žmonės ras pateisinamų priežasčių savo kunigų pamokymų neklusėti. Jei kaimynystėse viešpataus tylą, žmonės išsiaiškina, kad tai yra ne Bažnyčios mokslas, tik klebono ar savos parapijos kunigų prasimanymas. Tėvas kapucinas Kazimieras Mariampolės parapijoje buvo įvedęs savo pamokslais griežtą blaivybę. Smuklės buvo tuščios. Atgijo Valančiaus laikai. Smuklininkams gresė pavojus dan-

tis pasikabinti ant tvoros. Bet ši stebėtina palaimintoji būklė tęsėsi vos 2-3 mėnesius. Ryžtas blėso, silpnėjo ir atgijo vėl gerieji smuklininkams laikai. Kodėl? Pirmiausia, Mariampolė buvo blaivybės sala. Aplinkinėse parapijose gėrė, kaip gėrę. Antra, atsirado du mariampoliškiai kunigai, kurie iš tos Kazimiero blaivybės šaipėsi ir patys vedė iš blaivybės kelio žmones. Trumpu laiku geras darbas buvo sugriautas.

Sekdami principu — derintis prie laiko dvasios — mes pamokslininkai privalome įvesti naują pamokslų rūšį, būtent *paguodos, suraminimo pamokslus*. Nūdienis pasaulis yra pailsęs, išsisėmęs, pasiilgęs tiesos, ramybės ir Dievo. Visa tai pamokslininkas jam turi duoti. Tik visa tai reikia paduoti tokioj lėkštėj, kokia moderniam žmogui yra priimtina. Senos priemonės ir metodai netinka. Visos pastangos pasiliks be laukiamų rezultatų.

Ar žmogaus materialinis gyvenimas tapo sunkesniu ar lengvesniu, visaip kalbama ir rašoma. Atrodo vienos nuomonės tuo klausimu nėra. Bet ne tai man ir rūpi. Man rūpi sielos, vidaus žmogaus gyvenimas.

Visi pripažįsta, kaip faktą, kad mūsų visuomenė neįstengia pakęsti tiek nesmagumų, vargų ir nelaimių, kiek senoji visuomenė galėjo; kad širdis yra apsėsta skausmo, gailėsčio, negalios ir kad nusiminimo nuodai lengvai į sielą prasiskverbia. Nuodėmės ir kaltės sunki našta sleigia žmoniją ir nepaisant mūsų civilizacijos tikros ar tariamos pažangos, tas liūdesys palieka joje gilų sunkiai išdildomą pėdsaką. Ypač tai jaučiama ir matoma jaunimo gyvenime. Jis labai nuliūdęs. Dar žiedas neprasiskleidęs, o jau šalnų pakąstas. Dar nepradėjo pilnesniu gyvenimu gyventi, o jau jo neapkenčia. Dar nepradėjo dirbti, o jau beviltiškai rankas nuleido. Matom jį įsidainavusį, matome šokiuose ir žaidimuose įsėjusį, matom taure

linksmybės dažnokai kiekviena pasitaikusia proga belenkianti, bet retai matome giedriai linksmą, linksmą iš savo jaunystės vidaus šaltinių, be išorinių dilginančių akstinių pagalbos, koks privalo būti nieku nesudrumstas jaunimo gyvenimas. Jausnystės pažymių: entuziazmo, dvasios tamprumo, nekalto linksmumo, idealizmo, kilnių norų retai jame pamatysime. Bet už tai visur ir visuomet matome „jaunos“ senatvės žymių: kritikavimo visur ir viso, hiperkriticizmo, nevilties, nepasitikėjimo, gyvenimo neapykantos. Tos dvasios negalios graužte graužia nūdienį jaunimą.

Katalikiškojo pamokslo šventa pareiga tą paraližuojančią visas geriausias pastangas ligą gydyti, kovoti su tuo kirminu, kuris silpnina ir naikina Bažnyčios ir tėvynės ateitį — jaunimą. „Nusiramink, nusiramink, mano tauta, sako jūsų Dievas. Kalbėkite Jeruzalės širdžiai ir šaukite jai, kad jos vargas pasibaigė“ (Iz. 40,1-2). Tie pranašo žodžiai ypač liečia Naujojo Įstatymo pamoklininką. Mes būtumėm žiaurūs, be širdies, kad neišklautumėm to be atvangos šaukiančio gyvenimo balso: guoskite, guoskite mano tautą.

Žinoma, iš pamokslų negalima visai pašalinti tų krikščioniškojo mokslo vietų, kurios sieloje sužadina išganingą baimę. Jos ne mažiau reikalingos sielos žaizdoms gydyti, kaip raminantis, skaidrinantis ir džiuginantis pamokslų elementas. Tačiau reikia saugotis ir tų graudingų, pilnų pasibiaurėjimo erzinančių žmonių jausmus paveikslų, nereikia daryti iš jų sportą, nes jie nemažina, bet didina esantį pasaulyje blogį.

Raminančiuose pamoksluose didelės vertės turi aiškus, metodiškas, švelnus amžinos tiesos išdėstymas. Toks išdėstymas veikia liguistą, nusiminimo suvargintą sielą, kaip saulės spindulių šviesa ir šiluma veikia atgyjantį

pavasario žolynėlių. Labai naudinga įstatyti sielą į tų spindulių veikimo plotą. Joje tuomet kyla kažkoks dvasinis sukrėtimas ir įtempimas, vidinis pasitenkinimas ir nurimimas. Tokių vaisių duoda nuoseklus, šviesus, džiuginas ir gaivinas gyvenimą krikščioniškojo mokslo jėgos panaudojimas. Jį veikia, kaip gydomas balzamas, dedamas pilnos paguodos ir užuojautos rankos ant baisių širdies žaizdų.

Kalbant apie aktualias pamokslų formas, kurios labai reikalingos mūsų nūdieniam žmogui, negalima nutylėti *moralinių pamokslų*. Dorovės įsakymai privalo būti teikiami, kaip Dievo valios postulatai, palikti vykdyti žmogaus laisvai valiai, jo sąžinei.

Skelbiant reikalą laikytis Dievo ir Bažnyčios įsakymų, gyvenimo praktika moko, jog geriau ir čia nevartoti kietos ir šiurkščios formos... „privalote“, bet švelnios: „Dievas reikalauja“ arba „yra mūsų pareiga“. Pasakoja apie vieną Romos vadą, kuris klausiamas, kokių būdu laimi visuomet mūsų, atsakęs, jog niekad nesakydavęs kariaus eikite, bet eikime, ne dirbkite, bet dirbkime ir t. t.

Daugelis mano, kad, jei Bažnyčia reikalauja klusnumo, tai jos norą galima išpildyti tik aklu, neišmintingu, neapsispręstu jos noro vykdymu, pasidavimu be apsiuptymo ir be apsisprendimo, reikią atsižadėti savo valios, prislėgti ir išprievartauti savo sąžinę. Bet tokio klusnumo, tokio aklo atsidavimo ir pasidavimo Bažnyčia niekad nereikalavo ir nereikalaus ir sąžinės tokiu būdu neslėgė ir neslėgs. Nereikia manyti, kad pasyvisios dorybės, kaip antai — susilaikymas, nuolankumas, kantrumas, silpnina ir trukdo veiklias dorybes, kaip antai — darbo pamėgimą, iniciatyvą, būdo stiprumą.

Šiandien moraliniai pamokslai turi remtis tiksliau dabartinio gyvenimo pažinimu, dabartiniais santykiais ir socialine ir dorovine savo parapičių ir klausytojų būkle. Tuomet tik tie pamokslai galės įsiveržti į žmonių gyvenimą ir padaryti išganingos įtakos. Bet sulaukti iš tos pamokslų rūšies pageidaujamų vaisių reikalinga daug — daug darbo, takto, jausmo ir išminties, ypatin- gai — gero noro ir pasišventimo, tų galingiausių moto- rų, be kurių nieko naudingo pasaulyje negalima padary- ti. Svarbu taip pat moraliniuose pamoksluose plačiai pa- naudoti šių laikų ekperimentalinės psichologijos ir peda- gogikos įdomius ir žinotinus pasiekimus.

Su viena ir kita kalbamų pamokslų rūšimi kartais jungiasi apologetika ir polemika.

Šviesa tamsybei nedaro jokių nuolaidų, neina su ja į jokias derybas ir kompromisus. Šviesa tamsybes tik išsklaido. Taip reikalinga elgtis ir katalikiškajam pa- mokslininkui. Būtų didelė klaida nusileisti platinantiems bedievybę veiksniams. Daromi kompromisai ir nusilei- dimas tuos veiksnius tik drąsina ir daro atkaklesniais krikščionybės priešais. Mūsų laikais, kai visos antikrikš- čioniškos jėgos jungiasi ir bendromis jėgomis atakuoja Bažnyčią ir jos mokslą, reikia gintis ligi paskutiniosios nė valandėlei neišleidžiant ginklo iš rankos. Bet to ma- ža. Lygiagrečiai stiprinimo savo klausytojų tikėjimo ir dorovės reikalinga rengti juos stipriais ir sąmonin- gais Kristaus kariais, kad sugebėtų sekmingai kovoti su Jo mokslo priešais.

Šitas darbas pamoksluose yra sunkiausias ir pavo- jingiausias, nes reikalauja gero išmintingo takto ir gero blizgančio ginklo, t. y. sąžiningo pasirengimo. Pasitikėji- mas „dabitur in illa hora“ visas pastangas ir gerus no- rus niekais pavers. Pamokslininkas tokiuose atvejuose

turi būti ir geras strategas. “Nė vienas, kurs kareiviauja Dievui, nesipainioja į žemiškus reikalus, kad patiktų tam, kuriam apsiėmė. Nes ir tas, kurs kovoja imtyinėse, nevainikuojamas, jei nekovoja taisyklingai” (II Tim. 2. 4, 5). Karštos kovos sukuryje reikia vengti Dievo namų pažeidimo ir Dievo tarnybos pažeminimo. Dėlto nereikėtų iš polemikos darytis kasdieninio sporto, bet stvertis jos tik tais atvejais, kai ji yra būtina reikalinga, kai reikalinga atremti prieš šmeižtus, priekaištus, kurie gali būti pavojingi parapičių tikėjimui ir dorovei. Be to, kova turi būti visada objektyvi, nešališka, vengti asmeniškų priekabių ir teisinga. Prasimanymams, nepatikrintiems faktams čia vietos negali būti. Kristus yra tiesa. Jis netiesos nemėgsta net savo tarno lūpose, kurios stoji ginti Jo garbės ir krikščioniškojo mokslo.

Polemiškas tonas pamoksluose vengtinas. Kalbėti ne apie netiesos skelbėją, bet apie netiesą, skleidžiamąjį melą. Tačiau yra atsitikimų, kada maža būtų tik ginti savo pozicijas nuo netikinčiųjų užpuodinėjimų. Tai stačiai žemintų tiesą, jei Bažnyčiai reikėtų visada stovėti kaltinamosios vaidmeny ir teisintis prieš kaltintojus. Bažnyčia yra gimusi teisėju ir turi ne tik teisės, bet ir pareigos šaukti į savo teismą klaidas ir melagystę.

Tad mes pamokslininkai esame įpareigojami atakuoti prieš pozicijas, atskleisti jų argumentų silpnumą ir jų teorijų rūmus griuvėsiais paversti, o jų informacijų melagingumą išvilkti į dienos šviesą. Strategai skiria pirmenybę ne defensyvai, bet ofensyvai. Tai tinka ir sakyklai.

Stojant į ofensyvą reikalinga įrodyti, koku būdu netikėjimas savo šalininkams užkrauna nepalyginamai sunkesnę jungą negu bedievių apšauktas krikščionybės jungas, kad netikėjimas yra tikra *manus mortua*, kuri už-

muša žmoguje ramybę, linksmumą, meilę, o visuomenei ir sielos išganymui nieko pozityvaus neduoda.

Nei defensyviniai, nei ofensyviniai elementai pamoksle nėra esminės jo dalys. Kova pamoksle yra tik atsitiktinis gyvenimo aplinkybių pagimdytas reiškiny. Pamokslo gi esminis ir pastovus *tikslas yra pagrindinis, išsamus, aiškus ir tikslus krikščioniškosios tiesos išaiškinimas*. Šviesa kovoja su tamsybėmis ir nugali jas tik dėlto, kad apšviečia. Taip ir tiesa savo gyvybės pajėgų ir apšvietimo galioj turi nuosekliausią apologiją. Apologija, kuri eina šalia tikslo, o ne stačiai prie jo, dažnai greičiau jį pasiekia. Leiskime krikščioniškajam mokslui stoti prieš klausytojų akis visoj savo šviesybėj ir visokie juos varginą abejojimai ir užmetimai išnyks kaip nakties tamsybės. Garsusis prancūzų vyskupas Bosuetas savo knygoje „Exposition de la doctrine catholique“ labai gražiai apgynė katalikybę nuo protestantų puolimų nė karto nepaminėjęs protestantizmo vardo.

Tad geriausias ginklas apsaugoti tikinčiuosius nuo netikėlių propagandos yra aiškus, nuodugnus ir išsamus tikėjimo dalykų išmokymas. O kad galėtų patys apsiginti nuo užpuolikų, reikia duoti jiems į rankas trumpą, bet aštrų ir kietą kardą, t. y. trumpus, aiškius, tikslius, nuoseklius ir taiklius atsakymus į bedievių statomus katalikybei priekaištus, pašiepimus ir užpuldinėjimus. Laimėjimas bus tikras, kai patys tikintieji išmoks savo tikėjimą ginti ir apginti.

PARAPIJA SAKYKLOJE

Esame kariaujančios Bažnyčios kariai. Tais kariais esame Kristaus valia. Didžiulė armija dirba išsijuosusi pavergti pasaulį Kristui. Gyvename didžiosios ofensyvos į pagonių žemių laikus. Kariaujančios Bažnyčios uždavinys yra ne tik laimėti naujas tautas Kristui, bet ir jau laimėtas išlaikyti prie Jo sosto. Nuo amžių Kristui priklausiusios tautos atsidūrė pavojuje. Dar visų atmintyje tebėra gyvi Meksikos, Ispanijos kruvini siautėjimai prieš Bažnyčią ir tikinčiuosius, o Rusijoje ir kituose bolševikų pavergtuose kraštuose visu žiaurumu kartojami Nerono laikai. Bet ir laisvuose kraštuose bedieviškos organizacijos auga labai sparčiai. Čia labai didelės įtakos turi pornografinė, komunistinė bei įvairių sektų spauda, kuri liejasi visur, tarsi nesulaikomas tvanas. Krikščioniškos tautos pagonėja, bažnyčios tuštėja, masonų planingas darbas žmoniją smarkiai sulaicistina, nukrikščionėjimas visose gyvenimo srityse sparčiais žingsniais žengia pirmyn.

Kristaus vietininkas šį šiurpų pavojų seniai pastebėjo. Iš Vatikano aukštumos seniai jau mestas šūkis: *atsispirti blogybei*. O kadangi laikai smarkiai pasikeitė, taip pat ir gyvenimo būdas bei pasaulinė technika, tai taip pat turi pakilti ir kovos būdai už naujo ir geresnio pasaulio sukūrimą, už Kristaus viešpatavimo žemėje sustiprinimą.

Šventas Tėvas tai jau seniai labai gerai suprato ir į gyvenimą pašaukė *Katalikiškąją Akciją*. Tai buvo didi mintis. Nuo jos sėkmingo įvykdymo daug kas priklausys, nes tėra tik dvi galimybės: arba Bažnyčia virš Europos ir viso pasaulio iškels savo pergalės vėliavą, arba žmonijos istorijos knyga ilgiems laikotarpiams taps išmarginta nelaimių ir visiško žmogaus išniekinimo bei pavergimo vaizdais. Katalikiškoji Akcija! Štai mūsų laikų šūkis, gyvas šūkis, karingas šūkis visam katalikiškam pasauliui. Abejingiems, neutraliems ar drungniems šiandien Bažnyčioje vietos nebėra. Visi turime susispiesti į aiškų Kristaus mokslo gynėjų būrį arba atsidurti Jo priešininko eilėse.

Apie Katalikiškąją Akciją kalbama ir svarstoma kursuose, suvažiavimuose, kongresuose; apie ją rašoma laikraščiuose ir knygos. Kas gi pagaliau yra Katalikiškosios Akcijos esmė? Kokį tikslą ji turi pasiekti? *Katalikiškoji Akcija yra ne kas kita, tik gerai suorganizuota parapija*, kurioje religinį sąmoninimą, tikėjimo gynimą ir doros palaikymą vykdo ne vien tik klebonas su vikarais, bet ir pasauliečiai. Katalikiškosios Akcijos sąvoka yra glaudžiai surišta su parapijos sąvoka, nes parapija yra jos natūralus veikimo plotas. Tame plote ji auga ir veikia. Katalikiškosios Akcijos išsivystymas ir sustiprėjimas yra visų katalikiškų pajėgų subūrimas apie savo ganytojus. Katalikiškoji Akcija turi pažadinti ir pastūmėti plačiąsias tikinčiųjų mases į Kristaus Karalystės žemėje stiprinimo ir platinimo darbą. Žinoma, tikinčiųjų visuma turi žinoti ir suprasti, kad Katalikų Bažnyčiai žmogus priklauso tik per parapiją, todėl ir kiekvienas katalikiškas veiksmas negali būti atliekamas kitokiu būdu, kaip tik šiuo natūraliu keliu. Katalikiškosios Akcijos darbų tvarkon visada atsistoja ir pa-

rapijos klausimas. Ji turi sudominti tikinčiuosius ir juose sužadinti norą dirbti visuomeninį darbą, kuriam katalikus įpareigoja Kristaus vietininkai.

Štai kodėl, šalia dogminių, moralinių ir liturginių temų, retkarčiais iš sakyklos turi būti gvildinama ir parapijos gyvenimas. Katalikiškosios Akcijos fone tema apie parapiją įgyja atitinkamos reikšmės ir aktualumo.

Yra tam tikrų mometų, kurie apie parapiją reikalauja kalbėti, kaip apie mažą Katalikų Bažnyčios dalelę, Bažnyčios gyvenime yra tokių momentų, kuriais būtų stačiai nenatūralu kalbėti kitomis temomis, o nutylėti parapiją. Tokiems momentams priklauso naujos parapijos steigimas — jos kanoniškoji erekcija. Tikintiesiems tai labai svarbi valanda. Jų troškimai yra patenkinti. Pasiryžimas, pasiaukojimas, užsidegimas dažnai padaro didelių, neįtikėtinų dalykų. Tokiomis pakilimais valandomis žmonių širdys ir sielos plačiai atsiveria. Dievo garbe susirūpinęs kunigas tą tinkamą ir iškilmingą valandą turi išgyventi kartu su parapiečiais. Eriguojant naują parapiją, gema naujas ir savistovus narvelis, per kurį žmonėms turės plaukti išganymas. Tai naujas dieviškojo kulto mažas centras. Naujos parapijos kūrimas dažnai tarp žmonių sukelia nesutikimus, o neretai, kas dar blogiau, ir tarp klebonų. Tačiau ir tokiomis atvejais reikia palenkti ir nugalėti visus asmeniškumus, smulkiuosius dienos reikaliukus ir ambicijas ir gyventi tik sielų gerove, darbo palengvinimu ir kunigo susiartinimu su parapiečiais. Nusivylimą, kartumą reikia nugalėti ir sužadinti užsidegimą bei pasiaukojimą. Reikalinga, kad vieni ir kiti gerai suprastų, kaip tamptariai katalikų gyvenimas yra surištas su parapija, o taip pat ir ką parapija tikintiesiems duoda bei ką ji už tai mainais nori gauti. Geležį reikia kalti, kol ji karšta. Naujos

parapijos erekcija — didelė šventė. Žmonių sielos tada palankios pamokslininko žodžiui. Laimingos sielos noriai ir sėkmingai išklauskis visos eilės tokių pamokslų. Tikinčiųjų sielos tuo metu yra taip nusiteikusios, kad, suradus atitinkamą toną, galima daug laimėti; ir praėjus eilei metų, daugelis su džiaugsmu minės tą palaimintą valandą.

Bet parapijos erekcija yra tik parapijos pradžia, jos gimimas. Paprastai naujoje parapijoje dar nėra bažnyčios, ją reikalinga pastatydinti žmonių aukomis. Tai didelis uždavinys, o dažnai ne vienos kartos uždavinys. Tačiau kas nors vistiek turi tą darbą pradėti: turi padėti kertinį akmenį, išvesti sienas ir stogą uždengti. Bažnyčia tai parapijos širdis, iš kurios plaukia Dievo malonių šaltiniai, iš kurios spinduliuoja Kristaus meilė, meilė to amžino Kalinio žemėje. Kiek čia gražių momentų gali sau susirasti pamokslininkas, kur iš širdies gausybės lūpos gali rinktis sau žodžius. Tačiau reikalinga paslaugos ne vieneto, bet viso kolektyvo, visos visuomenės. Negalima prileisti, kad entuziazmas, užsidegimas užgestų pusiauokely. Mokėjimas parapiečiuose palaikyti susidomėjimą parapijos reikalais yra didelė pagalba klebonui ir dažnai jį apsaugo nuo didelių nusivylimų ir kartybių. Paskui jau ateina bažnyčios pašventinimas ar konsekracija. Tai galima pavadinti parapijos krikštynomis. Čia jau nebe kunigas, bet jau vyskupas, ganytojas, su dar didesniu orumu gali tikintiesiems nupasakoti, kokios pareigos ir uždaviniai saisto tuos, kurie kūnu ir siela tai parapijai priklauso.

Bet tokie momentai yra labai reti. Juos normaliai gali pergyventi tik viena kuri nors karta. Kunigas turi susirasti kitų progų parapiečiams prabilti apie parapijos reikalus. Jei jis tam reikalui turi susidaręs aiškų planą

ir parapiečius moko ne atsitiktinai, bet sistemingai, tai Bažnyčios tema jis galės kalbėti gana dažnai. Jis turi išaiškinti apie Bažnyčios hierarchiją, jos vidaus organizaciją. Palietus šiuos klausimus, parapijos tema pati savaime iškils, ją reikės neišvengiamai iškelti ryšy su visa Bažnyčia. Čia parapiečiai išgirs, kad jie su Kristumi yra surišti ne individualiai, bet per Bažnyčią, o su Bažnyčia per vyskupiją ir parapiją. Kas tokia proga nepalies parapijos klausimo, jo mokymas nebus planingas, nes sudarys spragą, kurios negalės užkišti kitais atsitikimais.

Gal kokie atskilėliai dirba parapijos ribose, parapiečių tarpe sėja nesantaiką, griauna pasitikėjimą klebonu, Bažnyčia, drasko avidę, krauna pamatus heretiškai parapijai, net čia pat, šalia parapijos bažnyčios? Kuris kunigas ramiai ir tylėdamas gali į tai žiūrėti? Juk daugelis tų, kurie pereina į priešingą stovyklą, tai daro ne iš blogos valios, bet dėl nepažinimo katalikų mokslo, dėl asmeniškų nesutikimų su kunigu. Todėl reikalinga kartkartėmis aiškiai ir pagrindinai mokyti ne tik tikėjimo, bet ir Bažnyčios santvarkos, o ypatingai jos vieningumo. Heretiškoms užmačioms reikia užbėgti už akių.

Kas keli ar keliolika metų mainosi klebonai. Kartais valdžia perkelia, kartais mirtis padaro vietą naujam. Ateina naujas klebonas ir rūpinasi, kas pasakyti, kaip pasveikinti naujus parapiečius. Čia puiki proga pakalbėti apie parapiją, kaip apie Bažnyčios dalelytę. Štai vyskupo valia ateina į ją Dievo žodžio skelbti ir mokyti krikščioniškai gyventi. Bet tokiu atveju klebonas kalba ne savo vardu, nes už jo pečių stovi vyskupo ir Kristaus vietininko autoritetas. Mokys Bažnyčios vardu ir žmonės jo turės klausyti kaip Kristaus pasiuntinio. Ir vėl tas mažas taškelis žemėje stipriai susijungs su Bažny-

čia, kuri visą pasaulį apima. Juo geriau pamokslininkas savo vaidmenį ir savo uždavinius parapijoje sugebės įstatyti į tinkamas vėžes, juo stipriau pabrėš savo autoritetą, juo greičiau įeis į normalaus darbo kelią ir su savo parapiečiais užmegs reikiamus santykius.

Primicijos, sekundicijos, kunigo jubiliejus, net klebono laidotuvės, vikriam pamokslininkui duos progos, jei ir ne visą pamokslą, tai bent jo dalį pašvęsti parapijai, kuri buvo susirišusi su apleidžiančiu ar apimančiu darbo dirvą.

Kasmetinė bažnyčios dedikacija, kalėdojimas, vyskupo vizitacija, dalyvavimas religiniuose kongresuose, protestai prieš pasikėsinimus į mokyklas, į moterystės sakramentą, parapijos namų statymas, Kristaus Karaliaus šventė — kaip Katališkiosios Akcijos diena — vėl nauja eilė progų aptarti nevienam klausimui, kur parapija, kaip organizuota visuomenė, gali pareikšti savo valią, parodyti iniciatyvos, surengti ofensyvą prieš piktinaudojimus ir iškrypimus jos plote.

Ką pamokslą sakantis klebonas gali ir turi kalbėti apie parapiją? Tai priklauso nuo aplinkybių ir tikslo, kokio norima pasiekti. Pirmoj eilėj, kalbant apie parapiją, klebonas turi išaiškinti parapiečiams, kas yra parapija kanonų teisės prasme. Parapija (C. I. C. 216 § 1) yra vyskupijos dalis, su tiksliai nustatytomis sienomis, turi savo parapinę bažnyčią, su jai priklausančiais žmonėmis, turi savo kleboną, kuris atlieka pastoracijos darbą.

Parapija — tai Bažnyčia miniatiūroje. Parapijoje telpa visa tai, kas apsireiškia ir visuotinėje Bažnyčioje, tik mažesnėse ribose. Parapija — tai gyvoji gyvosios Bažnyčios dalis. Ji, atplėšta nuo Bažnyčios, nustoja gyventi dievišku gyvenimu, nutraukia ryšį su Kristumi. Parapijos neegzistuoja laisvai ir nepriklausomai viena šalia

kitos, bet neatmezzgamai yra įjungtos į milžinišką šventosios Bažnyčios rūmą. Kokia jėga, kokia galia glūdi toje parapijos su visa Bažnyčia vienybėje.

Tikintieji turi žinoti, kad jie Bažnyčiai priklauso per parapiją. Todėl jiems parapijos, kad ir nuskurusi, bažnytėlė turi didesnės reikšmės, negu didingos bazilikos ar vienuolių bažnyčios. Ten, kur šalia parapijos yra ir kitų bažnyčių, kur tokiu būdu žmonės yra išblaškyti, kanonų teisė klebonui duoda specialių privilegijų, kurias jis gali taip panaudoti, kad parapinės bažnyčios autoritetas tikinčiųjų akyse nesumažėtų.

Be vienybės ir neatmezzgamumo ypatybių, dar reikalinga stipriai pabrėžti, kad parapiečiai sudaro visuomenę, todėl turi jaustis sujungti tarpiais brolybės ir meilės ryšiais. Jie turi sudaryti vieną širdį ir vieną sielą pirmųjų krikščionių pavyzdžiu. Parapijos, kaip *visuomenės* pabrėžimas, pasmerkia protestantizmo ir revoliucijų pagimdytą individualizmą. Katalikybė išskiria individualizmą bei pakrikimą ir duoda pirmumo teisę susigrupavimo, vienybės, savanoriškos drausmės, kolektyvinės akcijos ir paklusimo iš aukščiau įsakymams. Visi parapiečiai, kaip visuomenė, yra surišti su klebonu ir tarp savęs religinėje plotmėje. Iš parapiečių, kaip visuomenės, įsisąmoninimo gims *parapijos dvasia*. Dar maža vaikščioti į bažnyčią ir retkarčiais susitikti su klebonu: parapiečiai turi pergyventi kartu bažnytinių metų liūdėsio ir džiaugsmo laikotarpius, kurie aplando jų visuomenę. Parapija nėra kažkas atsitiktinai sujungto, parapija įveda į Bažnyčią gyvenimą, jungia Bažnyčią su Mistiniu Kristaus Kūnu.

Toje parapijoje, kur tokio visuomeniškumo įsisąmoninimas jau yra įvykęs, klebonas niekada nebus vienišas ar atskirtas nuo parapiečių, bet jausis, kaip tėvas šei-

moje, kaip vadas armijos priešakyje, gal ne visuomet skaitlingos, bet visuomet drausmingos, ištikimos ir tikros. Tokioje parapijoje klebonas bus asmuo, be kurio žinios niekas neįvyksta, nieko nėra nutariama. Jis bus visų užsimojimų ir sumanymų širdis ir smegenys.

Parapiečių išamoningumas apie parapijos visuomeniškumą duoda vieną svarbų rezultatą: *sukoncentruojamos parapijos jėgos*. Visa, kas parapijoje yra geriausio, susitelkia apie kleboną ir yra pasiryžę pildyti jo įsakymus. Tai bus sveika parapijos dvasia. Vadas su armija — armija su vadu. Klebonas ir parapiečiai nebus dvi priešingos stovyklos, viena su kita kovojančios, bet tarp jų bus viena mintis ir vienas siekimas. O kai išamoningoje ir aktingoje parapijoje klebonas susiras kelis ar kelio-liką išmintingų ir praktikuojančių katalikų ir juos įtrauks į savo bendradarbių tarpą, Katalikiškoji Akcija bus sekmingai išspręsta. Tokioje parapijoje Katalikiškoji Akcija bus veiklaus tikėjimo natūrali išdava.

Katalikų Bažnyčia — tai kariaujanti Bažnyčia už tiesą, už teisę, už Kristaus dvasią. Visos Bažnyčios reikalai, kaip savo miniatiūroje, turi turėti atgarsį ir parapijoje. Visa tai savaime neįvyks. Dažnai reikalinga pasinaudoti ir sakykla. Ir tik jos dėka parapija dalyvaus aktualiuose Bažnyčios reikaluose.

Parapiečiuose reikia žadinti ne pasyvumo ar abejingumo dvasią, bet religinę iniciatyvą, drasą, pasiaukojimą, kovojančios Bažnyčios dvasią. Toji dvasia turi persunkti visa tai, kas tik yra parapijos plote: visa turi jaustis katalikiškai, pradedant brolijomis ir baigiant kultūrinėmis, visuomeninėmis ir net ekonominėmis organizacijomis. Šiam tikslui pasiekti bus labai dažnai reikalinga naudotis sakykla. Tai parapijai, kur klebonas

sugebės išugdyti kovingą dėl Kristaus reikalų dvasią, bus nebaisios visokių atskilėlių ir laisvamanių užmačios.

Gera suorganizuota ir kariaujančios Bažnyčios dvasia gyvenanti parapija nesitenkins tik vidiniu veikimu, bet ji uoliai dalyvaus ir išviršinėje Bažnyčios veikloje. Ji tikrai atsidurs ir misijų fronte. Misijų reikalai — vienas svarbiųjų uždavinių, kuris turi dažnai sujudinti parapiją. Ne atsitiktinė pagalba misijų dienomis, bet nuolatinė ir pastovi pagalba, štai ko turi siekti parapija. O kai parapijos noras aukoti pažengs taip toli, jog tame ilgame misijų fronte galės savo globon paimti ir išlaikyti nors vieną misijonierių ar nors katechetą, tai šio darbo vaisių palaimos parapijos gyvenime ilgai neteks laukti. Bažnyčios veržimasis į naujus plotus sustiprėjo, kaip niekada iki šiol, misijų reikalai įstojo į naujas vėžes, tai neprivalo likti nei vienos parapijos, kuri šiam darbui liktų abejinga.

Parapija nėra miręs kūnas, bet kariaujančios Bažnyčios gyva dalelytė. Nuo jos ganytojų priklausys, kiek iniciatyvos ir gyvybės parapija parodys. Parapijos aktyvumas yra veidrodis, kuriame atsispindi ganytojo-klebono dvasia ir uolumas.

Tokiu būdu parapijos klausimas darosi vis opesnis ir gyvesnis. Ir nėra ko stebėtis — juk parapija yra natūralus Katalikiškosios Akcijos plotas. *Kova už Kristaus Karalystę ne kur kitur, bet parapijos plote prasi-dėjo, čia yra vedama ir čia baigsis.*

Prancūzų kalba šiuo klausimu yra labai apščiai literatūros. Parapijos tema rašė specialistai ir žinovai, kaip vysk. Gibier, tėvas Monsabré, kun. Francqueville ir kt. 1930 metais knygų rinkoje buvo pasirodęs kalbamu klausimu labai įdomus kan. Moennerio veikalas „Autour du Clocher“. Autorius visų metų pamokslius pašventė pa-

rapijos reikalams. Savo pamokslus jis pagrindė keturiomis pagrindinėmis temomis: *parapija, bažnyčia, klebonas ir parapiečiai*. Jau pirma sakiau, *kada iš sakyklos turi būti kalbama apie parapiją*. Dabar, remdamasis minėtu Moennerio veikalu ir buvusio Lenkijos primo kardino Hlondo ganytojišku laišku apie parapijos gyvenimą, noriu pagvildinti, kas iš sakyklos turi būti kalbama apie parapiją.

Tai, kas čia gvildenama, nėra galutinai parengti pamokslai sakyklai, nėra tai net ir apibraižos pamokslui, bet tik medžiaga, mintys, kurias sielų ganytojas galės panaudoti pastoracijos darbe.

1. Parapija

Žodis *parapija* yra sudarytas iš dviejų graikiškų žodžių, kas lietuvių kalba reiškia *kaimyniniai namai*. Etimologiška prasme parapija reikštų didesnę ar mažesnę namų kiekį, kurie yra pastatyti apie bet kurią bažnyčią. Tačiau toks parapijos aptarimas visko apie ją nepasako ir yra labai paviršutiniškas. Katalikiškoji parapija yra kažkas daugiau ir tobčiau, negu paprastas namų susitelkimas tam tikrame plote. *Parapija yra didžiulė Dievo šeima*.

Kaip atsirado parapijos? Pirmieji misijonieriai — apaštalai ėjo per miestus ir skelbė Evangeliją. Žmonės klausė, įtikėdavo, krikštydavosi, augo kuopelės, krikščionių šeimų skaičius didėjo. Tuo būdu gimė pirmoji krikščionių bendruomenė ir Bažnyčia Apaštalo Darbu ir šv. Jono Apokalipsės prasme. Toms pirmoms bendruomenėms, pirmoms bažnyčioms vadovavo patys apaštalai ir vyskupai. Vyskupų pagelbininkai buvo kunigai ir

diakonai, kuriems buvo pavedamos įvairios pareigos šventųjų apeigų darbe. Tos pirmos krikščionių bendruomenės yra mūsų laikų parapijų prototipas.

Visa jurisdikcija buvo vyskupų rankose, o kunigai buvo tik jų pagelbininkai ir jiems tebuvo galima veikti tik delegavimo ribose. Didesniuose miestuose, labai pakilus krikščionių skaičiui, atsirado reikalas turėti ir daugiau bažnyčių. Vienos buvo permaža. Gyvenimas vertė kurti naujas bažnyčias, o vyskupai skyrė joms kunigus. Tačiau kunigai tose bažnyčiose šv. Mišių laikyti dar negalėjo. Tikintieji turėjo vaikščioti į tas bažnyčias, kur nekruvinąją Auką aukodavo vyskupai. Kadangi pirmieji krikščionys dažnai eidavo prie Dievo stalo, tai vyskupai, tikinčiųjų palengvinimui, švenčiausiąją siuntinėdavo į visas savo bažnyčias. Tik V amžiuje popiežius Inocentas I kunigams šv. Mišias leido laikyti kapų bažnyčiose. Miestų bažnyčios tos privilegijos tada dar negavo.

Kai Evangelija pradėjo plisti ir po kaimus ar toli nuo vyskupų esančiuose miestuose, atsirado reikalas steigti kaimų parapijas. Tokias parapijas įsteigus, iškilo reikalas ir tose parapijose dirbančių kunigų teises praplėsti. Miestuose, kur rezidavo vyskupai, kunigai dar ilgai tų teisių neturėjo, kokios buvo duotos kaimų klebonams. Amžiaiėjo, o kartu su jais kitėjo ir Bažnyčios santvarka, nes reikėjo tobulintis ir prisitaikyti prie naujų gyvenimo sąlygų.

Atėjo XVI amžius. Tai Liuterio pseudoreformacijos ir kartu religinio gyvenimo deformacijos amžius. Buvo sušaukta Tridento Santaryba. Jos tikslas užkirsti kelią tai blogybei ir apgalvoti bei aptarti būdus ir priemones pagyvinti Bažnyčios veikimui. Tarp kitų susirinkimo darbų, didelės reikšmės turėjo nutarimas kiekvieną vyskupiją paskirstyti į pastovias parapijas su klebonais

priešakyje. Tokiu būdu parapija, kokią mes ją šiandien matome kanonų nuostatais suorganizuotą ir sutvarkytą, turėjo pereiti ilgą evoliucijos kelią.

Kas yra parapija? Kardinolo Hlondo aptarimu, „parapija yra bažnyčia Apaštalų Darbų prasme arba tikra katalikų visuomenė, turinti Kristaus Bažnyčios ribose savo organišką gyvenimą, savo santvarką, savo ganytoją, savo tikslus ir uždavinius, savo teises ir veiksmus, savo ryšius ir atribojimus“. Tokiu būdu parapija yra Bažnyčia miniatiūroje; tik su tuo skirtumu, kad nuo visumos atplėšta ji negali gyventi savarankišku gyvenimu. Ji, kaip nuo kamieno atplėšta šaka, nudžiūsta ir vaisių nebeduoda.

Koks yra tikinčiųjų su parapija santykis? Mūsų laikų Bažnyčios organizacijoje kiekvienas krikščionis turi būti bet kurios parapijos narys. Parapijai nepriklausančių krikščionių arba priklausančių betarpiškai Bažnyčiai nėra. Net aukščiausi valstybės atstovai — karaliai, prezidentai — yra kurios nors parapijos nariai. Krikščionis, kuris yra abejingas savo parapijai ir jos reikalams, nežiūrint, kad jis dalyvauja kurios nors bažnyčios pamaldose, daro didelę skriaudą sau. Per parapiją plaukia malonių šaltiniai parapičiams. Kas nusigręžia nuo parapijos, nusigręžia ir nuo tų malonių šaltinių, nustoja sau iš jų sėmęs jėgų. Tačiau kas gyvai ir aktyviai dalyvauja parapijos gyvenime, naudojasi visomis už parapičius laikomomis šv. Mišiomis, atlaidais, nuopelnais, kuriuos pelno tikintieji, nėra našlaitis, bet didelės šeimos narys, kur meilė kiekvieno jos nario yra didžiausia teisė ir svarbiausia pareiga.

Parapija tai Dievo šeima. Parapijoje yra visi šeimos elementai. Ji turi tėvą, motiną ir vaikus; ji turi

židinį — pastogę. Parapijos tėvas yra klebonas, motina — Bažnyčia, o vaikai — parapiečiai. Nėra klebono be parapiečių ir nėra parapiečių be klebono.

Kas yra būdinga parapijai? Organiškas vieningumas: vienas klebonas parapijoje, vienas vyskupas vyskupijoje, vienas popiežius visai Bažnyčiai, o visi tikintieji ir hierarchija kartu sudaro Kristaus avidę. Parapija nėra pačių narių valdomas kolektyvas, bet hierarchiškoji visuomenė. Bažnyčios valdžios nešiotojas nėra pati parapijos visuomenė ar jos išrinkti asmenys, nes Kristaus Bažnyčioje valdžia išvedama iš Kristaus, ir nuo Jo, popiežių bei vyskupų plaukia ant tų, kurie parapijoje turi ganyti Dievo kaimenę.

Koks yra parapijos tikslas? Įgyvendinti Evangeliją. Dievo Karalystė taip išsiplėtė, kad jau yra pasiekusi pasaulio pakraščius. Bažnyčia, nepaisydama kovų ir persekiojimų, nuolatos žygiuoja pirmyn į naujus laimėjimus. Bažnyčia, pildydama Kristaus įsakymą — eidami mokykite visas tautas, tuo pačiu metu turi gilinti ir savo narių dvasinį gyvenimą. Tą uždavinį turi atlikti parapija, kuri turi plėstis ne tik į plotį, bet ir į žmonių sielų gelmę. Jinai turi žadinti antgamtinį gyvenimą, ugdyti katalikišką kultūrą, vesti sielas į dangų. Tai yra parapijos uždavinys.

Parapija gyvena savu gyvenimu. Gyvenimo karikatūra yra vegetacija. Gyvenimas nuolatos turi atsinaujinti, atgimti, vystytis, taip ir parapija negali ilsėtis patogiamе neveiklume. Evangelijos įgyvendinimas reikalauja nuolatinio, pagrindinio, planingo ir sunkaus darbo. Dievas nori, kad žmonės būtų tobuli, kad niekada nenustotų tobulėti. Dievas padeda savo malonėmis, bet iš žmonių reikalauja bendradarbiavimo. Religiniam gyve-

nimui gilinti visų pirma yra pašauktas klebonas, o po jo ir visi parapičiai. Neatlikusios savo uždavinio parapijos yra apmirusios, paskendusios religiniame kolektyviniame pasyvume, senatvės negalių paliestos, viena su kita susipykusios, susnūdusios, apatiškos. To pagrindinio antgamtinio gyvenimo trūkumo, tos dvasinės tuštumos negalima užslėpti nei išoriniu mastu, nei organizaciniu įkarščiu, nei blizgančiomis demonstracijomis. Brolijos ir draugijos, šventės ir minėjimai, bažnyčia ir parapijos salė, žmonės ir klebonas neduos sielų ganymui reikiamo veiksmo, jei kūrybinis Šventosios Dvasios įkvėpimas nesujungs jų į gyvą *Dievo statybą* (1 Kor. 3, 9), jei parapija savyje nepajus aukšto Kristaus dvasios įtempimo, jei jos gyslose, kaip kūju, nemuš antgamtinio gyvenimo pulsas. Parapija turi būti suarta *Dievo dirva* (1 Kor. 3, 9), o ne pūdymas, piktžolynas ar nenaudojama žemė.

Parapija turi būti gyvas organizmas, gyvenąs kolektyviniu gyvenimu, turįs ne tik kūną, bet ir sielą. Parapijos kūnas yra išorinė organizacija, o parapijos siela — malonės gyvenimas, paties Kristaus gyvenimas, gyvenąs tikinčiųjų sąnariuose. To vidaus gyvenimo niekas negali atstoti. Kaip žmogaus sieloje, taip ir parapijos gyvenime, turi gyventi Kristus, o kur gyvena Kristus, ten visa dvelkia Jo dvasia, meile, taika, sugyvenimu, ten visi rūpinasi šeimos narių gerove, vienybe su parapijos tėvu ir motina, vienybe tarp jos narių. Tada ten bus viena širdis ir viena siela.

2. Bažnyčia

Bažnyčia parapijoje tai širdis žmogui. Širdis, nuolatos pulsuodama, siunčia kraują į visus kūno organus,

duoda jiems gyvybę ir galimybę atlikti savo paskirtį. Bažnyčia parapijoje atgimdo sielas vandeniui ir Šventąja Dvasia, gydo nuo nuodėmių, teikia maistą amžinajam gyvenimui laimėti. Kaip iš širdies kraujas, taip iš bažnyčios be atvangos plaukia malonė, be kurios siela negali gyventi antgamtiniu gyvenimu. Kai koja, ranka ar kitas kūno organas nustoja gavęs iš širdies plaukiančio kraujo, praranda gyvybę, miršta ir turi būti nupiaunamas; kai krikščionis nustoja lankęs bažnyčią, tampa mirusiu Kristaus Bažnyčios nariu. Turi vardą, kad gyvena, o jau yra mirusiųjų tarpe.

Yra žmonių, kurie sako, kad jų bažnyčia — visas pasaulis ir kad jiems tos bažnyčios pakanka, kad jie nėra reikalingi žmonių rankomis statytų bažnyčių. Jie klysta. Ir ta klaida juos veda ne pas tikrąjį Dievą, bet į gamtos garbinimą, į panteizmą. Žmogus yra reikalingas Dievo, trokšta su Dievu kalbėti ir, nors pasaulis, kaip Dievo kūrinys, gali jam daug pasakyti apie savo Kūrėją, tačiau to nepakanka; jis turi turėti vietą išimtinai tik Dievui pašvęstą, kurioje toli nuo kasdieninio gyvenimo triukšmo ir rūpesčių galėtų su Dievu susitikti. Bažnyčios ne tik sielos reikalauja: pats Dievas apreiškė savo valią, kad jam pastatytų didingą šventyklą.

Jau senaisiais laikais buvo statoma Dievui namai. Indija, Egiptas, Graikija, Roma statydino šventyklas, kurios liudija apie pagoniškų tautų tikėjimą. Medis, marmuras, brangios naugės buvo aukojama pasaulio Kūrėjui, o mokslas vis ieškojo naujų statybos formų. Liūdesio ir džiaugsmo dienomis šventyklose telkėsi žmonės, nes senovės laikais nežinota skirtumo tarp gyvenimo ir tikėjimo; gyvenimas su religija buvo glaudžiai surišti.

O tačiau Dievas nesitenkino tomis šventyklomis. Jeruzalė buvo tapusi privileijuotu miestu, kur Dievas smil-

kalų debesyse apsireiškė išrinktajai tautai. Dievo įsakymu Siono kalne iškilo šventykla, kuri buvo pasaulio stebuklu vadinama. Kasdien altoriuje degė aukos, o išrinktosios tautos vaikai meldėsi kieme. Kas nebuvo kunigas, į šventyklą negalėjo įkelti kojos, o švenčiausioji vieta buvo uždaryta net kunigams.

a. Jeruzalės šventykla buvo tik kažko tobulesnio figūra ir šešėlis, Naujojo Įstatymo Bažnyčios atspindys. Paskutinės vakarienės metu Kristus įsteigė Švenčiausiąjį Sakramentą, o kunigams suteikė galią duoną ir vyną paversti Kristaus Kūnu ir Krauju. Sugriautosios Jeruzalės šventyklos vietoje iškilo tūkstančiai bažnyčių ir kiekvienoje jų atnaujinama nekruvinoji Auka, kiekvienos tabernakule gyvena įsikūnijęs Žodis, kurį Betliejaus tvartelyje pasveikino angelai.

Kai pakeliu akis į tabernakulą — nieko nematau, kaip į naktį žiūrįs žmogus; kai pastatau ausis klausyti — kokia tyła ir kokios tamsybės, Viešpatie. Bet toje tyloje ir tose tamsybėse mano tikėjimas pažįsta, o širdis jaučia Dievo esimą, kuris visa padarė ir pasislėpė, kad su mumis pasilikėtų.

Tikėjimas man sako, kad čia yra Kristus, čia yra Jo kūnas, čia yra Jo siela, sujungta su Dievo Sūnaus dievybe, čia yra antrasis Švenčiausiosios Trejybės asmuo, visų kūrinių šaltinis; čia yra tas, kuris sukūrė kalnus, padarė pakalnes ir jūras krantais aptvėrė. Tikėjimas dar man kalba, kad čia yra kito pasaulio Kūrėjas, malonės pasaulio, tavo išganymo kaltininkas.

O širdis man sako, kad Jis čia yra todėl, jog mane myli. Dėl meilės tapo žmogumi, dėl meilės kentėjo, dėl meilės ir mirė ant medžio kryžiaus, dėl meilės mums yra palikęs Eucharistiją. Ir tas, kuris buvo tada, kai

pasaulio dar nebuvo, iš kurio gavo pradžią kiekviena dorybė ir gėris, yra nuolatos čia tabernakule.

Katalikų Bažnyčia, tu esi tikriausi Dievo Namai, ne taip kaip stabmeldžių šventyklos, kur tebuvo vietos tik stabams, ne kaip Jeruzalės šventykla, kur žmonės galėjo stovėti tik atsitolinę nuo šventyklos; tu esi meilės namai, kur Kristus šaukia: *eikite visi pas mane, kurie dirbate, o aš jus atgaivinsiu.*

b. Bažnyčia yra namai, kur siela susitinka su Dievu. Siela trokšta Dievo, Jo ieško ir tol yra nerami, kol Jame nepasils. Kur siela randa Dievą? Visur. Ir plačiuose gyvenimo vieškeliuose ir bažnyčioje; bažnyčioje ypatingai.

Nori tiesos, eik į bažnyčią. Ten kunigas moko ne žmogiškosios išminties, bet Dievo tiesos. Nors kunigas ir mažai tebūtų iškalbingas, nieko nereikia, ne išorė mums turi rūpėti, bet tiesa, o tiesa visuomet yra ta pati. Nori apvalyti sielą? Eik į bažnyčią. Ten yra klausykla, kurioje tavo nuodėmės kaip sniegas išbals. Ieškai tikros meilės? Jos kitur nerasi, tik čia prie Dievo stalo. Čia ateinama maldoje ir sielos tyloje ieškoti šviesos svarbiems gyvenimo pasiryžimams, nusiraminiui varguose, ištvermės geriems darbams, čia ir sūnūs palaidūnai suranda tikėjimą ir grįžta prie Dievo.

c. Bažnyčia — tai gyvenimo šaltinis. Dažnas klausia, ką jam bažnyčia duoda. Bažnyčia man nedavė nei gerti, nei valgyti, nei drabužių, nei pinigų. Tiesa. Bet tiesa tik todėl, kad bažnyčia nėra nei kepykla, nei restoranas, nei krautuvė, nei pinigus išmokanti kasa.

Kai atnešama į bažnyčią vaiką krikštyti, kunigas klausia: „Ko nori iš šv. Bažnyčios?“ „Tikėjimo“, atsakoma. „Ką tau tikėjimas duoda?“ „Amžinąjį gyvenimą“, atsakoma. Bažnyčia duoda daugiau, negu anie žmonės

nori, nes ji duoda tikėjimą, gyvenimui pagrindus ir raktus į dangų. Visa, kas yra bažnyčioje, yra sieloms pašventinti ir išganyti. Tam reikalui yra krikštykla, sakykla ir altorius; tam reikalui Kristus įsteigė septynis neišsemiamus malonės šaltinius.

d. Parapijos bažnyčia — tai mūsų bažnyčia. Kai Kristus steigė švenčiausiąjį Sakramentą, Jis galėjo nuspręsti, kad nekruvinoji Auka būtų aukojama tik vienoje vietoje. Bet Dievas nesiima neišbaigtų priemonių. Toji pati meilė, kuri Jam pakuždėjo *visuomet*, įkvėpė tarti ir *visur*. O kadangi tai padarė Dievas, tai padarė iš meilės žmonėms.

Kristus yra kiekvienoje bažnyčioje, kur tik amžinasis žiburėlis žiba, bet oficialiai jis mums gyvena tik mūsų parapijos bažnyčioje. Parapijos bažnyčioje turime susitikti su Kristumi, čia turime eiti prie sakramentų. Parapijos bažnyčia mūsų dvasiniame gyvenime turi pirmą vietą, nežiūrint, kad šalia būtų ir didingos bazilikos. Čia buvome pakrikštyti, čia pirmą išpažintį atlikome, čia pirmą kartą Kristų priėmėme į savo širdį, čia tikintieji amžiniais moterystės ryšiais buvo surišti.

Parapijos bažnyčia yra mūsų bažnyčia, nes ją statydino mūsų tėvai ir protėviai; jie čia meldėsi, per čia nukeliavo į amžinybę. Parapijos bažnyčia bus mūsų ne tik mums gyvenant, bet ir mirus, net iki tos dienos, kada angelų trimitai mus pažadins į paskutinį teismą.

e. Kokios mūsų pareigos parapijos bažnyčios atžvilgiu? Parapijos bažnyčią reikia gerbti, nes ji yra Dievo namai; ją reikia mylėti, kaip mylima tėvų namai, kaip mūsų tėvų palikimą. Parapijos bažnyčios gražumas yra parapiiečių tikėjimo įrodymas. Iš čia matoma, ar parapiiečių tikėjimas yra gyvas ar jau miręs. Nuskurusi, apžėlusi, nuplyšusi, o šventadieniais apytuštė bažnytelė ro-

do liūdną parapiečių sielų būklę. Už gera atsilyginama dėkingumu. Tokia yra žmogiškoji teisė; tokia pat teisė turi saistyti žmogų ir Dievo atžvilgiu. O rūpinimasis bažnyčios gražumu yra veiklus dėkingumas.

6. Kaip dalyvauti bažnyčios pamaldose? Pijus XI savo rašte *Divini cultus* reikalauja, kad tikintieji pamaldų metu nebūtų nebyliai liudininkai, bet jose dalyvautų aktyviai. Prie aktyvaus dalyvavimo priklauso ir visos bažnyčios giedojimas. Katalikų Bažnyčia yra Sinagogos paveldėtoja. Didžiųjų švenčių metu Izraelis giedojo Dovydo psalmes. Izraelis meldėsi giedodamas. Giedojo Kristus sėsdamas prie Paskutinės vakarienės stalo, giedojo pirmieji krikščionys, dar neseniai ir visi lietuviai giedojo savo bažnyčiose. O giedojo jie savo meilę Kristui, pagarbą ir tikėjimą. Tikinčiųjų giedojimas, visos bažnyčios giedojimas, tai bendra malda su kunigu prie altoriaus. Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei ir iš tėvų bei protėvių paveldėtos giesmės — tai giedanti bažnyčia. Tuomet nuobodžiavimo ir susnūdimo bažnyčioje nėra. Išmokti taip giedoti — ilgas darbas, gal net ir sunkus, bet kartu dėkingas ir vaisingas.

Aktyvus ir veiklus tikinčiųjų dalyvavimas bažnyčios pamaldose — tai mūsų pamaldų idealas. Tautos turi savo himnus, turi himną ir Katalikų Bažnyčia. Tas himnas — galingas *Credo*, kuris siekia apaštališkuosius laikus.

Giedojimas nuteikia sielas, paima ir pakėlęs neša į Dievo glėbį. Kaip gražios būtų mūsų bažnyčios, kaip gyvas būtų tikėjimas, kaip iškilmingos ir didingos būtų mūsų pamaldos, kad visi žmonės giedotų. „Kai klausiausi kunigo rimto giedojimo, kai į tą giedojimą vyrų, moterų ir vaikų minios atsakinėjo, mane purtė šiurpuliai ir ašaros veržėsi iš akių“, rašo bedievis Diderot.

3. Klebonas

Klebonas yra parapijos galva. Į kleboną nukreiptos visų parapiečių akys: ir gerųjų ir blogųjų. Tikriausiai nebuvo ir nebus tokio klebono, kuris teturėtų tik vienus prietelius. Jis turi ir priešų. Stovėdamas savo avidės priekyje, dažnai yra puolamas tų, kurie, pakirtę ganytoją, nori išblaškyti avis.

a. Kas yra klebonas? Klebonas yra kunigas, kuriam pavesta parapija kaip titulas (išmitimo šaltinis) sujungtas su pastoracija, kurią jis turi atlikti vietos ordinaro nurodomas (Can 451 § 1).

Klebonas yra kunigas, tarpininkas tarp Dievo ir žmonių. Malda ir auka — esminės kunigo funkcijos. Dievui siunčiama Kristaus vardu malda įgijo nepaprasto ir neišsemiamo sėkmingumo. Stebuklingo persiasmeninimo galia kunigo rankose duona ir vynas tampa Dievo-Žmogaus kūno ir kraujo auka. Dvasinis atgimimas, nuodėmių atleidimas, antgamtinės malonės plaukia per kunigo rankas.

b. Kas įsteigė klebonus? Klebonų instituciją yra įsteigusi Bažnyčia. Tie, kurie mano, jog klebonai yra kilę iš 72 Kristaus mokinių, klysta. Tokio įsteigimo negalima įrodyti nei šv. Raštu, nei tradicija.

Nors klebonatas yra įsteigtas Bažnyčios, tačiau klebonas turi dieviškąją pasiuntinybę. Klebonas savo pasiuntinybę atlieka gauta iš vyskupo galia, o vyskupas ją gauna iš popiežiaus, kaip šv. Petro įpėdinio ir Kristaus vietininko.

c. Kas yra klebonas parapijoje? Vyskupo atstovas. Vyskupo vardu jis moko ir administruoja sakramentus. Vyskupo misija yra tiek būtina sąlyga, kad, jos negavęs, negali būti ganytoju.

d. Kokią valdžią turi klebonas parapijoje? Pilną ir nedalomą. Nėra ir negali būti dviejų klebonų parapijoje. Joks svetimas kunigas be klebono leidimo negali veikti parapijos plote. Pagal kanonų teisę, klebonas parapijoje yra kaip ir *ordinarius loci* ir taip yra surištas su savo avelėmis, kad gali visur, kur tik jų ras, klausyti jų išpažinčių nepažeisdamas vietos klebono teisių.

e. Kuo skiriasi klebonas nuo vienuolių ir pasauliečių žmonių? Klebonas negyvena sau, tik savo vidiniu gyvenimu. Jis turi tobulinti kitus. Klebonas turi gyvenimą, surištą su žeme, yra kunigas žmonėms; jis turi su jais gyventi ir mirti. Klebonas — tai tikras Dievo vyras. Per jį Kristus karaliauja tikinčiųjų sielose.

Klebonas yra iš žmonių tarpo paimtas kunigas ir žmonėms pastatytas. Bet tuo pačiu metu jis yra nuo žmonių atskirtas ir Dievui pašvęstas. Klebonas, kaip kunigas, negali gyventi kaip ir kiti žmonės. Net išoriniai jis nuo jų skiriasi savo sutana ir tonsūra. Juoda sutana — tai gedulo drabužis šioje ašarų pakalnėje; tonsūra — tai pasaulio gėrybių ir malonumų atsižadėjimo ženklas. Teisėjas, apleisdamas teismą, nusiima savo togą ir grandinę ir nieku nesiskiria nuo minios, nes už teismo sienų jis nustoja būti teisėju. Kitaip yra su kunigu. Jis visuomet turi būti savo ganomųjų tarnyboje, juos stiprinti savo žodžiu ir pavyzdžiu, malda ir pasiaukojimu, ir jam nevalia keisti savo drabužio, kuris simboli-zuoja jo pašaukimo šventumą.

f. Kokia yra klebono pasiuntinybė? *Kaip mane siuntė Tėvas, taip ir aš jus siunčiu*, yra pasakęs Kristus savo apaštalams, kai juos siuntė į visą pasaulį. Kristus dieviškąją pasiuntinybę perdavė apaštalams, apaštalai vyskupams, o vyskupai klebonams, skirdami juos į parapijas, ją perduoda. Ką reiškia toji Dievo pasiuntiny-

bė? Kristus atėjo į pasaulį žmonių išganyti. Žmonių išganymas — tai kiekvieno kunigo uždavinys, o ypatingai kiekvieno klebono. Už jo globai pavestas sielas jis atsaako prieš Dievą. Ką klebonas turi daryti, kad išganytų jam pavestas sielas? Turi atlikti tris dalykus: skelbti Dievo žodį, administruoti sakramentus ir pasišvęsti savo parapiečių tarnybai.

Dievo žodžio skelbimas ir sakramentų administravimas klebono veiklos dar neišsemia. Kristus ne tik mokė ir skatino tobuliau gyventi, bet rūpinosi ir sielos skurdu bei kūno negalavimais. Tai labai gerai žinojo pavargėliai, aklieji, kurtiniai, raišieji, raupsuotieji. Jie virtinėmis traukė prie Kristaus, o Jis juos gydė. Ne sausu mokslu Kristus traukė minias paskui save, bet savo neribotu gerumu. Gerumas ir apaštališkas pasiaukojimas sieloms — tai gero *secundum cor Dei* ganytojo savybės.

g. Kas yra klebonas visuomenės atžvilgiu? Klebonas yra Kristaus pavaduotojas. Kristus atėjo į pasaulį nešti taiką geros valios žmonėms. Ir klebonas neša jiems taiką bei sugyvenimą šeimoms, švelnina klasių kovą, moko gerbti teisingus įstatymus ir teisėtą valdžią, skatina paklusti vyresnybei, kovoja su pavojingais šūkiais, kurie žadina žemasias žmonių aistras.

h. Gerbkime klebonus. Klebonas yra vertas savo parapiečių meilės ir pagarbos. Jis kasdien laiko šv. Mišias. Nors ir nieko kito daugiau nedarytų, ir tai jau būtų didelė gerovė parapijai; kasdien kalba brevijorių, kuriuo siunčia tikinčiųjų vardu maldas prie Dievo, ypatingai už savo parapiečius; skelbia Dievo žodį, smerkia nusi-kaltimus, ragina tobuliau gyventi.

Kristus nori, kad žmonės gerbtų kunigus dėl jų pasiuntinybės. Ne kas kitas, o Kristus yra pasakęs, kad

kas jus niekina, mane niekina. Dar Senajame Testamente Dievas apreiškė, kad kas paliečia kunigą, paliečia mano akies leliukę.

Be kunigų pasaulis būtų labai nelaimingas. Šv. Jonas Vianney yra pasakęs: „Jeigu pritrūktų kunigų, tai per 20 metų žmonės pradėtų garbinti gyvulius, pasaulis grįžtų į stabmeldybę“. Garsusis bedievis Volteras teigė, kad jeigu pasaulį valdytų filosofai, pasaulis virstų pragaru. Taip pat ir Viktoras Hugo žinojo, kuomi taptų pasaulis be kunigų: „Kas nieku netiki, yra pasirengęs viską padaryti“.

i. Melskimės už klebonus. Kam reikia melstis už kleboną, kuris tikrai yra geresnis už savo parapiečius? Į šį klausimą jau atsakė šv. Povilas: „Broliai, melskitės už mus, kad Dievo žodis sklistų ir būtų šlovinamas, kaip ir pas jus; kad ir mes būtumėm išgelbėti nuo įkyrių ir piktų žmonių“ (II Tesal. 3, 1-2). Šv. Augustinas rašo: „Vienas tik yra kunigas, kuris nėra reikalingas mūsų maldų, tai kunigas per amžius, Jėzus Kristus“. Maldos reikalingumą sielų ganytojams labai gerai žino ir šv. Teresė. Savo dvasios dukterims ji taip rašė: „Jokia malda nėra taip maloni Dievui ir taip naudinga, kaip malda už kunigus“. Kad už kunigus reikalinga melstis, mums davė pavyzdį ir pats Kristus, kai jis atsisveikino su apaštalais: „Tėve, neprašau Tavęs juos pasiimti iš pasaulio, bet kad apsaugotum juos nuo pikta“.

Melstis už kunigus verčia dėkingumas už visa gera, jų dėka gautas malones. O juk krikščionių dėkingumas savo ganytojams reiškiamas maldomis. Kunigas yra žmogus, bet žmogus, turįs gyventi Kristaus gyvenimu. Jis turi mokyti žmones ne tik žodžiu, bet ir savo dorybių pavyzdžių, kad, sekdamas savo Mokytoju, galėtų pasakyti: *kas įrodys many nuodėmę*. Kad kunigas nepasi-

duotų sugedusiam pasauliui ir jame nepaslystų, yra reikalingas nuolatinės galingos malonės. Tikintieji maldomis atmokės už gautas malones skolą savo ganytojui.

4. Parapiečiai

Parapiečiai yra parapijos vaikai. Kaip vaikai šeimoje, taip ir parapiečiai parapijoje turi savo teises, privilegijas ir pareigas. Parapiečių gerovė — tai natūralinė parapiečių teisė. Tačiau tą dvasinę gerovę realizuoja ne vienas klebonas, bet ir patys parapiečiai jam turi padėti. Parapiečiai nėra vienalytė masė, be jokių skirtumų, pvz. kaip grūdai javų saike. Ta masė yra suskirstyta į luomus, visuomenės klases, pagal jų reikalus, pažiūras ir gyvenimo sąlygas. Pastoracijos darbas — tai tam tikros rūšies dvasinė strategija. Laimingas klebonas, kuris po Kristaus vėliava sugebėjo sumobilizuoti ne tik vienas moteris, bet visus luomus ir visas klases sustatė į karių už Kristaus karalystę eiles.

a. *Vyrai*. Kaip šeimoje, taip ir parapijoje mūsų laikais pirmą vietą užima vyrai. Drąsiai galima pasakyti, kad vyrai sudaro parapijos pagrindą. Jei tas pagrindas yra sveikas, doras, stiprus tikėjimu, klebonas ramiai gali žiūrėti į ateitį.

Jei parapiją palyginsime su vaismedžiu, tai kelmas ir kamienas bus vyrai, šakos — moterys, o žiedai ir vaisiai — jaunimas. Juo sveikesnis bus kelmas, juo daugiau bus šakų ir vaisių, nes tuomet syvai vaikščioja normaliai ir pasiekia medžio viršūnę. Jei kelmas ir kamienas sumursijęs, džiūsta šakos ir vaisiai nyksta. Tuomet nieko nepadės ir geriausio daržininko globa. Tas pats yra ir su parapija. Nykūs bus pastoracinio darbo vaisiai, jei

vyrai nepasiduos ar išspruks iš pastoracijos įtakos ir eis šalia jos, ar, kas dar blogiau, jei stos į atvirą opoziciją prieš „bobišką davatkiškumą”.

Tad, vyrai, į frontą! Visai teisingai jums priklauso pirma vieta. Vyrai turi stovėti parapijos priekyje. Vyrai — tai jėgos, apsimastymo ir ryžtumo įsiasmeninimas. Tūkstantis moterų nepadarys tokio įspūdžio, kokį padaro petys į petį sustoję šimtas vyrų.

„Tauta yra tiek verta, kiek verti tos tautos vyrai”, yra pasakęs Versalio vyskupas Gibier. Vyrai turi dominuojančios reikšmės visuomenėje. Jais remiasi visas komercinis, pramoninis, mokslinis ir politinis sąjūdis; jie duoda minčiai kryptį; vyrai kuria meno kūrinius, leidžia įstatymus. Niekas vyrui negali atimti dominuojančios reikšmės visuomenėje.

Tą patį vaidmenį vyrai vaidina ir parapijoje. Parapija, kur vyrai nedalyvauja religiniame gyvenime, panaši į pasigailėjimo vertą našlę. Deja, mūsų laikais daug yra tokių pasigailėjimo vertų našlių.

Kodėl vyrai daugiau šalinasi nuo bažnyčios? Dvi to liūdno reiškinių priežastys: menkas religinis įsisąmoninimas ir neteisinga pažiūra į viešąją opinią.

Kokiu būdu galima pakelti vyrų religinę sąmonę? Visų pirma planingu išaiškinimu tikėjimo ir doros mokslo. Toks aiškinimas turi būti trumpas, turiningas ir pagrindinis, kad kiekvienas žinotų tikėjimo sintezę — *Credo*. Bet šiandien vieno mokymo bažnyčioje nepakanka, į rankas reikia įduoti ir gerą katalikišką laikraštį. Katalikiška spauda turi įsiskverbti į kiekvienus namus. Daug gera spauda padarys parapijoje: protus įstatys į geras vėžes, išmokys galvoti, argumentuoti, gintis ir net atakuoti katalikybės priešus.

Dažnai vyrai šalinasi nuo bažnyčios ir religinių praktikų dėl klaidingai suprastos viešosios opinijos. Vyras yra didelis bailys opinijos atžvilgiu. Kai yra reikalas, jis eis prieš durtuvų sieną, stovės kulų Lietuje, puls drąsiai prieš apkasus, bet prieš žmonių opinią neišlaikys, nusigąs ir pasitrauks. Didžiųjų vyrų pavyzdys, kurie gyveno ar tebegyvena pagal tikėjimo nurodymus, priduos drąsos nusikratyti ta kenksminga pažiūra į viešąją opinią. Vieni patrauks kitus, o kai pamatys, kad nėra vieni, visi drąsiai pradės darbą ir daug gero padarys.

Vyrai, į frontą! Pasirodykite katalikais esą! Štai šūkis mūsų laikams. Jūsų vieta moterų priekyje bažnyčioje, procesijose, suvažiuoimuose ir kongresuose. Kai pabus ta snaudžianti jėga, kai persisunks Kristaus dvasia ir tikėjimo drąsa, paskui save patrauks ir kitus ir įtvirtins Kristaus viešpatavimą žemėje.

b. Motina. Kažkas yra pasakęs, kad motina savo šeimos namų tris kampus laiko ant savo pečių. Posakis visais atžvilgiais teisingas. Šeima, kurioje motina nėra nutraukusi ryšio su Dievu, nėra beviltiškai žuvusi dangui. „Didieji žmonės formuojasi ant motinų kelių“, sako Bosuetas. Moterys ne visose srityse sukūrė šedevrus ir ne visur susilygino su vyrų protu, bet istorijoje didžiųjų žmonių darbų aureolė yra atsiekta dažniausiai dėka charakterio, kuris susiformavo budrioje ir rūpestingoje motinų globoje. Motina ugdo vaiką pagal savo mintis ir supratimus. Ji meta pirmus tiesos grūdus, ji moko skirti gera nuo pikta, skiepija tikėjimą, Dievo meilę. Motina vaikui yra viskas.

Kūdikystės amžius vaikui yra nepaprastai reikšmingas. Vaiko siela tuomet yra baltas lakštas. Jei motinos ant to lakšto neišrašys tvirtų ir gerų principų, šėtonas

to iš savo budrių akių jau nepaleis. Kova dėl žmogaus sielos jau prasideda ant motinos kelių.

Religija reikalinga kiekvienam žmogui, juo labiau ji reikalinga kiekvienai motinai. Moteris be religijos yra nebaigtas ir iškreiptas darbas. Vyras be religijos — pavojingas žvėris, o moteris — kažkas dar blogiau: pabaisa, monstrum. Moteris, kuri praranda religiją, gyvenime pilnai realizuojasi posakis: *corruptio optimi - pessima*. Vargas moteriai, kuri prarado savo šventumą.

Krikščionė motina yra savo namų židinio angelas sargas. Ji pirmutinė skiepija vaikui kilnius jausmus, pirmus gėrio ir tiesos troškimus, lavina įpročius, kurie labai dažnai pakreipia visą gyvenimą. Vaikas, turįs gerą ir dorą motiną, niekada visiškai nepages; jis gali pulti, bet sielos gelmėje pasiliks kūdikystės dienų ir šviesesnio gyvenimo prisiminimas. Tas prisiminimas jam visuomet bus išsigelbėjimo priemonė.

Geros motinos vaiko sieloje įskiepyti principai jo tolimesniame gyvenime duos gerų vaisių. „Kokio pasigėrėjimo sukelia krikščionės motinos“, vieną kartą sušuko šv. Jono Auksaburnio mokytojas, kuris buvo dar stabmeldis. To pagoniško retorikos pripažinimas buvo duotas jo mokinio motinai Antuzai. Blanka Kastilietė įvedė į šventumo kelią savo sūnų šv. Liudviką. Ji išmokė Liudviką, kad nuodėmė yra didesnė nelaimė, negu mirtis. Ir Jurgis Vašingtonas, atsidėkodamas savo motinai, pareiškė, kad visa, kas jame yra gero, yra gavęs iš savo motinos.

Jei kartais atsitinka, kad vaikas nueina šunkeliais, katalikė motina nenustoja vilties; jei nieko nepadeda įtikinimai ir prašymai, jai dar lieka malda. Geros, tikros ir ištvermingos motinos maldos sėkmingumas yra tikras. Su pagalba ateina Visagalis Dievas. To ginklo griebėsi

šventoji Monika. Po aštuoniolikos metų laimėjo: jos sūnus Augustinas ne tik atsivertė, bet tapo Bažnyčios pažiba. „Savo motinai, jos maldoms, jos nuopelnams esu dėkingas. Jų dėka esu tas, kas esu“, sako šv. Augustinas.

Kažkas yra pasakęs, kad perdaug vaikui kalbama apie Dievą, o permažai Dievui apie vaiką. Motinos turi melstis. Motinos maldos turi supti vaiką, tarsi oras, kuriuo jis kvėpuoja. Motinos pasiuntinybė yra didelė. Kad motina savo pasiuntinybę gerai atliktų, iki pat gelmių turi perprasti savo pasiuntinybės reikšmę ir svarbą. Ieškoma būdų ir priemonių pasaulio moraliniam lygiui pakelti. Ugdykime, renkime geras motinas, ir pasaulis pats pasikeis.

Pagrindinis moters pašaukimas yra būti gera žmona ir gera motina. Iš tų jos pareigų seka, kad svarbiausią darbą katalikybei moteris turi atlikti šeimoje. Čia jos karalystė ir valdžia. Evangelijos realizavimas parapijoje yra įskiepijimas Kristaus dvasios šeimose. O tą darbą turi atlikti motinos. Motina — tai sielų ganytojo patarimų ir įsakymų vykdomasis organas. Ir juo geriau tas organas atliks savo pareigas, juo aukščiau pakils parapijos dvasia. Ne švysčiojanti, ne triukšminga veikla, bet tylus darbas yra moteries dirva. Bet tai dar nereiškia, kad visuomenę ir jos gyvenimą moteris turi ignoruoti. Savo principiniam tikslui ji turi ir gerą aplinką parengti.

c. *Jaunimas*. Kas turi savo rankose jaunimą, turi ir ateitį. Tai labai gerai suprato visos diktatūros. Jos nuėjo taip toli, kad ne tik Bažnyčiai, bet ir tėvams norėjo atimti jaunimo auklėjimo teises. Tai ypatingai gerai suprantą bolševikai. Jie nuo mažų dienų ima savo globon jaunimą ir auklėja karingais bedieviais. Jei materialistinių pažiūrų žmonės taip rūpestingai globoja jaunimą,

tai dar daugiau dėmesio į jaunąją kartą turi atkreipti sielų ganytojas, kad ją išauklėtų katalikiškoje dvasioje.

Auklėjant jaunimą negalima tenkintis tik didesniu ar mažesniu žinių suteikimu apie dorą. Žmogus turi ne tik protą, bet ir laisvą valią, kurią reikia kreipti į gėrį ir ją šioje srityje stiprinti. Tik paremtas tikėjimu į Dievą ir gyvenimą anapus karsto auklėjimas gali pasiekti savo tikslo. Jaunimas be tikėjimo yra linkęs prie visko ir neturi pakankamai jėgų atsispirti blogiui.

Jaunatvė reikalinga idealo, kuris būtų jo gyvenimo tikslas ir veiklos akstinas. Mūsų laikais reiškiasi gyvas jaunimo sąjūdis. Jaunimas rodo daug aktyvumo ir iniciatyvos. Jis apėmė įvairias ir skaitlingas praktiškojo gyvenimo sritis: kultūrą, švietimą, sportą, ūkį ir t. t. Bet praktiškumas negali būti idealu.

Tikro idealo žmonių tarpe jaunimas neras. Idealas — tai Kristus. Pasviro visuomeninė santvarka, ir taika, kurios taip trokšta pasaulis, žemėje neišsigalėjo. Pasaulis verda, tarsi ugniakalnis. Tarptautinės konferencijos neveda į trokštamąją tikslą, nes politika virto melagingu žaidimu. Kur viso to priežastis? *Žemėje pritrūko vietos Dievui*. Nuo tos valandos, kai Evangelija nustojo buvusi kodeksu, kuriuo buvo paremti visi žmogaus su Dievu santykiai, laisvė ir teisingumas nustojo savo pagrindo, o su jais susvyravo ir visuomeninio bei politinio gyvenimo pagrindai. *Ir taika negrįš tol, kol tautos nepripažins Dievo*. Bažnyčia šaukia jaunimą į bendrąją darbą pasaulį atnaujinti Kristuje, gyvenimą pagrįsti dieviškuoju mokslu.

Štai kur kilnioji jaunimo pasiuntinybė. Jei jaunimas pasiryš pats gyventi ir kitų tarpe realizuoti šiuos šūkius, tai kova už Kristaus viešpatavimą žemėje, už tai-

ką ir geresnę ateitį bus vedama labai galingos armijos. Kodėl tai turėtų būti tik svaja?

Parapijos uždavinys yra Evangelijos realizavimas. Kad parapija tą uždavinį galėtų atlikti, turi gyventi pirmųjų krikščionių bendruomenės gyvenimu, turi būti pilna religinio gyvenimo židinių. Į bendrąjį darbą su klebonu turi stoti visi luomai ir visos klasės. „Kai pasaulis ir tautos transformuojasi, sako kardinolas Hlondas, o ryšy su tuo tautoms gresia bent dalinis krikščioniškos kultūros išnykimas, kai parapijos ausis nuolatos pasiekia titaniškų kovų už Dievą kurtūs atgarsiai. . . , atėjo laikas Kristaus rezervams žygiuoti į ryžtingą veiksmą“. Kristaus rezervas — tai sąmoningi parapiečiai. Susirūpinę Dievo garbe, parapiečiai stos šalia savo klebono ir savo darbu parems visus jo darbus ir sumanymus, siekiančius pakelti religinį gyvenimą.

Šio darbo geriems vaisiams pasiekti būtina sąlyga — katalikiškoji drausmė. Be drausmės net kilniausi užsimojimai vėjais nueis. Katalikiškos organizacijos savo tikslus tik tiek tepasieks, kiek savo nariuose išugdys antgamtinį gyvenimą ir katalikišką kultūrą. Katalikiškos organizacijos negali būti pačios sau tikslu, bet turi rengti ir auklėti savo narius solidariam bendradarbiavimui su kitomis organizacijomis savo parapijos ribose. Visa, kas daroma parapijoje, turi būti nukreipta Evangelijai realizuoti.

Kad parapija atliktų savo uždavinį, tarp klebono ir parapiečių turi būti viena mintis ir vienas troškimas. Šiandien katalikui neužtenka jaustis kataliku, bet katalikas dar turi ir parapiečiu jaustis, o tai reiškia, kad jis turi dalyvauti ir parapijos gyvenime visa siela ir širdimi, visu tikėjimu ir simpatijomis.

Parapietis savo santykius su klebonu turi nustatyti tikėjimo ir katalikiškos drausmės dvasioje. Klebonas vadovauja ir stovi priekyje. Tą vadovavimą reikia pripažinti, juo naudotis, stiprinti jo autoritetą. Kritikos ir pasipriešinimo dvasia klebono atžvilgiu yra puvimo ir pakrikimo veiksnys.

Atnaujinimas parapijos gyvenimo — tai vyriausias šūkis. Be to atnaujinimo nesustiprinsim tikėjimo, neatgimdysime šeimos gyvenimo, nesužadinsime rimtesnio religinio sąjūdžio. Didinga, sėkminga ir viską užvaldanti Katalikiškoji Akcija būtinai turi apimti visą parapiją. Kas nebus padaryta per parapiją, bus maža, lokalu, nereikšminga, niekad neturės masinio pobūdžio ir nebus nulemiama. Veltui lauksime Kristaus viešpatavimo tautoje, jeigu jo pirma nesukursime parapijoje.

SOCIALINIS KLAUSIMAS SAKYKLOJE

Socialinis klausimas lydi žmoniją beveik nuo jos lopšio. Suprantama, kokis kultūros laipsnis, kokia sąmonė, tokis ir socialinis klausimas, tokios ir žmogaus kovos dėl jo. Žmonija kultūriniai brendo, kito jos sąmonė, kito gyvenimo reikalai, kito ir socialinio klausimo ribos, jo aštrumo ir sunkumo supratimas ir išgyvenimas, kito ir kovos būdai ir priemonės dėl savo teisių ir gyvenimo pagerinimo.

Socialinis klausimas pasaulyje nesibaigs, nes nieks rojaus pasaulyje nesukūrė ir nesukurs. Keitėsi ir keisis tik jo formos ar aštrumo laipsnis. Viena jo forma pasiibaigs, iškils kita. Naujos gyvenimo sąlygos vieną griuvėsiais pavers, o ant tų griuvėsių išaugs kita, neretai dar skaudesnė ir pavojingesnė. Socialinių negerovių slepiama žmonijos dalis paprastai jomis purtos ir, ieškodama geresnių gyvenimo sąlygų, kovoja su tų negerovių kaltininkais.

Visos kovos su tos ar kitos rūšies negerovėmis yra nelengvos, bet ypatingai kietos ir aštrios yra kovos su socialinėmis negerovėmis. Yra kam jos versti, yra kam ir ginti. Pirmieji skaitlingi, bet nepakankamai gerai organizuoti, solidarūs ir pajėgūs ir silpnai kovos priemonėmis apsirūpinę. Antrųjų, Leono XIII žodžiais tariant,

yra tik „maža saujelė“, bet ta „saujelė“ yra galinga savo turtais ir ji „uždėjo plačioms vargingųjų masėms beveik vergijos pančius... Darbininkai, palikę vieni ir be apsaugos, buvo išduoti turtingųjų savanaudiškumui ir nepažabotam darbdavių gobšumui. Blogi dar padidino rąjus lupikavimas, kurį Bažnyčia nekartą yra pasmerkusi, bet tai gobšųjų bei pelno išalkusiųjų kitu būdu vykdoma toliau. Prie to priklauso tiek visos prekybos, tiek gamybos eiga, kuri yra atitekusi mažumai“ (Rerum novarum).

Socialinio klausimo negerovių sukeltos kovos paprastai gaisrų ir žmonių kraujo upeliais lydimos. Jos daug iš sostų išpūtė vainikuotų galvų, daug nuvertė vyriausybių, daug sugriovė režimų, daug gyvybių nutraukė tų negerovių kaltininkams, bet dar daugiau kovotojai už savo geresnį rytojų savo galvų paklojo. Šiurpios yra socialinės revoliucijos, o jų istorijos — baugiai kruvinos. Ir, deja, jos bus amžinos, kaip ligos, nes ir socialinis klausimas yra liga. Socialinis klausimas visada, kaip stygą, laiko įtemptą valstybės gyvenimą ir laiko ant didelių sukrėtimų ir pavojų briaunos jų visuomenės. Iš jų gali išgelbėti tik tų valstybių vairininkai, kurie savo valstybes tvarko krikščioniškosios doros dėsniais — teisingumu ir lygybe.

Kaip fizinėms žmogaus ligoms gydyti yra gydytojų, įstaigų ir priemonių, taip lygiai ir socialinėms negerovėms lengvinti ir šalinti yra gydytojų, įstaigų ir priemonių... Jų buvo per amžius, net anoje žiloje senovėje. Žydų tautos pranašai buvo kartu ir religinio bei dorinio, ir socialinio gyvenimo reformų skelbėjai ir reformatoriai. Tų reformatorių - gydytojų kyla iš pačių slėgiamųjų ir išnaudojamųjų tarpo, bet jų atsiranda ir kituose sluoksniuose. Socialinių negerovių pašalinimu rūpinasi ir

visa eilė institucijų ir organizacijų. Ir suprantama dėlko. Juk socialinis klausimas yra ne tik moralės pažeidimo pasėka, ne tik išnaudojamiems skriauda ir vargas, bet ir nerimą kelias pavojus darbdaviams ir valstybių santvarkoms, kuriose nesugebama ar nesistengiama esamą socialinį neteisingumą pašalinti ar bent pagal galimybes sušvelninti. Susirgęs vienas organizmo ratelis susargdina ir visą organizmą, todėl tų ratelių sveikatos būkle turi rūpintis ne tik suinteresuotieji savo luomo reikalais, bet ir valstybės, atitinkamos organizacijos ir žmonės.

Kokią poziciją užima Katalikų Bažnyčia socialinio klausimo atžvilgiu?

Ji yra nuo pat savo gyvenimo pradžios budri ir ne-nuilstama socialinio teisingumo saugotoja, su socialinėmis negerovėmis kovotoja ir jų šalintoja. Tai jos pareiga. Tas uždavinys yra jos prigimtyje, jos integralinėje veikimo programoje. Bažnyčia sunkiai nusikalstų savo pašaukimui, jei iš savo veiklos programos socialinį klausimą išbrauktų. Ir todėl ji net savo kūdikystės amžiuje tuo klausomu rūpinosi. Diakonato institucija buvo sudaryta specialiai socialinėmis negerovėmis rūpintis. Pirmasis Bažnyčios kankinys šv. Steponas buvo tos institucijos pirmutinis viršininkas. Bažnyčios priemonės ir metodai tame darbe visuomet atitinka gyvenamojo meto sąlygas ir galimybes.

Kokiu titulu Bažnyčia yra surišta su socialiniu klausimu?

Atvejų atvejais pasaulis yra girdėjęs atsakymą į šį klausimą iš Apaštališkojo Sosto. Naujaisiais laikais atsakymą į šį klausimą paskelbė Leonas XIII. Jis konstatavo, kad socialinis klausimas „yra pirmiausia dorovinio ir religinio pobūdžio klausimas ir kad dėlto jis rei-

kia spręsti daugiausia remiantis dorovės ir religijos principais". Tą tezę, kurią „patys mano ir kitus stengiasi įtikinti, kad socialinis klausimas, kaip jie tą reikalą vadina, esąs tik ekonominis klausimas" (Graves de communi), popiežius visai teisingai ir pagrįstai atmeta. Juk moralė ir religija yra Bažnyčios sritis ir kompetencija. Pats Kristus ją prie to lobyno pastatė, įpareigodamas ją savo mokslą saugoti, platinti ir gyvendinti. Be to, Bažnyčia socialinėms negerovėms švelninti ir šalinti turi tokių priemonių, kurių neturi nei vienas kitas organizmas. Dėlto Bažnyčia, būdama ištikima savo pasiuntinybei ir įpareigojimams, socialinio klausimo neišleidžia ir kas jai priklauso šioje srityje dirba ir rikiuoja į tą darbą dvasininkus. „Kaip ten bebūtų, sako Leonas XIII savo enciklike „Rerum novarum", visiems yra aišku, kad žemesniems sluoksniams reikia suteikti skubi ir tinkama pagalba, nes dauguma jų atsidūrė apverktinoje ir neteisingoje būklėje." Čia pat toliau Leonas XIII konstatuoja, kad „šio dalyko jis imasi su pasitikėjimu ir *pilna savo teise*. Čia liečiamas klausimas vargiai *be religijos ir Bažnyčios pagalbos galėtų būti sėkmingai išspręstas*. Kadangi religijos saugojimas ir visi kiti Bažnyčiai priklausomi dalykai yra Mūsų aukščiausioje žinioje, tai *tylėdami nusikalstume savo pareigoms*".

Tačiau Leonas XIII nė manyte nemano to viso darbo monopolizuoti Bažnyčiai. Jis jį suskirsto, kas kam priklauso, pagal kompetencijas. „Suprantama, kalba ten pat popiežius, jog toks svarbus klausimas reikalauja dar ir kitų darbo ir pastangų. Čia turime mintyje: valstybių valdovus, darbdavius bei turtuolius, galop ir pačius darbininkus, dėl kurių eina ginčas". Bet vėl šia proga popiežius, tvirtai pabrėždamas, skelbia: „Tačiau neabejodami tvirtiname, kad tuščios būtų žmonių pastangos,

jei būtų aplenkta Bažnyčia". Kodėl? Todėl, kad Bažnyčia turi „Evangelijos tiesas, su kurių pagalba socialinė kova gali būti arba visai sustabdyta, arba, pašalinus žiaurumą, tikrai sušvelninta. Josios pareiga ne tik šviesti protus, bet ir savo įsakymais tvarkyti kiekvieno žmogaus gyvenimą bei dorovę. Ji savo gausiais bei naudingais nuostatais pagerina pačių darbininkų būvį, ji nori ir trokšta sujungti visų sluoksnių užsimojimus bei jėgas tam, kad kuo geriausiai būtų patenkinti darbininkų reikalai".

Visa tai konstatavęs, Leonas XIII enciklikos gale, lyg išvadoje, kreipdamasis į vyskopus, kalba: „Esame jums nurodę, kam ir kas šiuo tokiu sunkiu klausimu privalu daryti. Kiekvienas, kurį tik liečia, teatlieka savo pareigą ir tai *neatidėliodamas*, kad tokio pikto daugybė dėl pavėlavimo nepasidarytų dar daugiau nepagydoma... Bažnyčia niekada nesiliaus savo dariusi. Juo didesnę laisvę veikti turės, juo daugiau teiks paramos. Tai turi ypatingai suprasti tie, kurių pareiga rūpintis visuomenės gerove. *Dvasininkams reikia čia pavesti visus savo gabumus ir jėgas*", baigia Bažnyčios Galva.

Daug kas stoja socialinį klausimą spręsti. Jų tarpe yra pašauktųjų ir nepašauktųjų, pasirengusiųjų ir nepasirengusiųjų, bloga ir gera valia. Vieni jų tam darbui daug padeda, kiti — pakenkia, įnešdami daug painių ir maišaties. Jų tarpe yra ir Bažnyčiai griežtai priešišku jėgų, kaip liberalai, socialistai ir iš jų išaugę komunistai — bolševikai bei kiti tolygūs. Jie Bažnyčiai net paneigia teisę rūpintis socialiniais klausimais, o į tų klausimų sprendimą savo teorija ir praktika įnešė daug paties darbui žalingos painiavos ir padidino jų vargus. Tais klausimais paėmė žodį Pijus XI. Jis kal-

bėdamas savo enc. „Quadragesimo anno” apie encikliką „Rerum novarum” pirmiausia pasisako apie socializmą.

„Socializmas po Leono XIII amžiaus pasikeitė, rašo Pijus XI minėtoje enciklikoje... Nuo to laiko jis skilo į dvi viena prieš kitą stojusias partijas, bet tokiu būdu, kad nei viena nei kita neatsitraukė nuo krikščionybei priešingo pagrindo, kuris buvo charakteringas socializmui. Viena socializmo dalis... išsivystė į komunizmą... Negalime be gilaus skausmo žiūrėti į nerūpestingumą tų, kurie atrodo tą gresiantį komunizmo pavojų niekina ir, nieko neveikdami, apsileidę leidžia skliti doktrinoms, kurios prievarta ir žudynėmis sunaikins visą visuomenę. Dar labiau smerktinas neišmanymas tų, kurie nenori pašalinti ar pakeisti tų aplinkybių, kuriomis tautų dviasia stumiama į nusivylimą ir taip ruošiamas visuomenės pražūčiai ir išgriovimui.

„Kita dalis, tęsia Pijus XI, kuri pasilaikė socializmo vardą, yra saikingesnė... Socializmas, nugąsdintas iš jo principų komunizmo išvestų pasekmių, sakytumei, tam tikru būdu linksta ir artėja prie tiesų, kurių visuomet laikėsi krikščioniškoji tradicija. Negalima neigti, kad kai kada jų reikalavimai nuostabiai panašūs į tai, ko teisėtai reikalauja krikščioniškieji reformatoriai.”

To fakto akivaizdoje kyla klausimas, ar negalima būtų sueiti su socializmu į santykius ir surasti su juo vidurio kelią? Ar negalima būtų tokiu būdu socialistus patraukti į savo pusę?

Į šiuos klausimus Pijus XI atsako definityviniu būdu taip: „Mes nusprendžiame: socializmas, ar jį imsime kaip doktriną, ar kaip istorinį faktą, ar kaip „akciją”, jei jis tikrai pasilieka socializmu, dargi ir po to, kai teisybei ir teisingumui šiuose dalykuose, kaip sakėme, nusi-leido, negali būti suderintas su katalikiškos Bažnyčios

dogmomis, kadangi socialistinis visuomenės supratimas yra esmingai priešingas krikščioniškojo mokslo tiesoms. . . *Niekas negali būti kartu geras katalikas ir tikra prasme socialistas.*”

Pijus XI nepraeina tylomis ir pro teigimą tų, kurie kėsinaisi atimti iš Bažnyčios teisę rūpintis socialiniu klausimu. Toje pačioje enc. „*Quadragesimo anno*” jis tiems neigėjams štai kaip atsako:

„Jau Leonas XIII aiškiausia įrodė, kad Mes turime teisę ir pareigą apie šiuos reikalus, būtent — ekonominius ir socialinius, tarti savo sprendimą su aukščiausiu autoritetingu. Be abejo, Bažnyčios misija vesti žmones ne į laikinę, praeinamąją laimę, bet į amžinąją ir dėlto „Bažnyčia laiko neturinti teisės kištis be reikalo į šiuos žemiškus dalykus”. Vis dėlto Bažnyčia niekaip negali atsisakyti nuo jai pavestos pareigos naudoti savo autoritetą, tiesa, ne techniškiems uždaviniams, kuriems ji neturi nei tinkamų priemonių, nei uždėtos pareigos, bet visam tam, kas liečia dorovę. Ir tikrai, kiek tatai ją liečia, ir Dievo Mums patikėtosios tiesos ir svarbiausioji pareiga, kuri Mums tenka skelbti, aiškinti dorovės įstatymus, palenkia ir socialinius ir ekonominius klausimus Mūsų aukščiausiam autoritetui.”

Tad iš visa to, kas ligi šiol buvo pasakyta, aiškiai seka šios išvados:

1. *Bažnyčios aukščiausiam autoritetui palenkti socialiniai ir ekonominiai klausimai,*
2. *nuo tos pareigos Bažnyčia neatsisako, ir*
3. *dvasininkai tos srities darbams turi pavesti visus savo gabumus ir jėgas.*

*

Kunigo visuomeninio darbo programos dėstymas — ne mano uždavinys. Tuo klausimu kiek plateliau kalbėjau kitose šio rinkinio studijose. Čia panagrinėsiu tik socialinių pamokslių klausimą.

Kapitalistiniai - liberaliniame ūkyje jau po pirmojo didžiojo karo prasidėjo didelė lūžtvė. Antrasis karas ją dar daugiau pagilino. Jame vyksta dideli santvarkiniai pakitėjimai. Pradžią matome, bet kur jie sustos ir kokios naujos ūkinės santvarkos formos išgalės, šiandien dar nusakyti ir net apytiksliai įspėti neįmanoma. Aišku viena — senasis ūkinis susitvarkymas miršta, o gema naujasis. Kas tas naujagimis bus, neaišku. Ir dėlto kiekvienam galvojančiam katalikui kvaršina galvą toks klausimas: ar tie vykstantieji pakitėjimai ir jų tendencijos sutinka su katalikų socialine doktrina ir ar katalikų socialinė doktrina gali įnešti kokios šviesos į dabartinį ekonominį ir socialinį chaosą?

Šalia šitų klausimų, kurie vienus domina kaip savo valstybės piliečius, kitus — kaip socialinio ir ekonominio gyvenimo aktyvius dalyvius, dar kitus — kaip vadus ir mokytojus, stoja visa eilė kitų labai gyvastingų ir opių klausimų, surištų su tuo faktu, kad mūsų laikais labai didelis žmonių nuošimtis gyvena iš apmokamo darbo, kad darbdaviai yra jų pragyvenimo šaltinis, ir kad tas nuošimtis nemažėja, bet, atvirkščiai, didėja. Bet ir to maža. Šiuo atžvilgiu ir kaimai pradėjo vytis miestus ir miestelius. Tad suprantama, kad toms uždarbiaujančių žmonių minioms ir ne mažiau — gamybinių priemonių savininkams — darbdaviams ir darboviečių vedėjams ir visuomeninio darbo veikėjams ir vadams reikalinga duoti orientacinės šviesos, reikalinga jiems padėti susigaudyti gyvenamose painėse, suprasti esamą būklę ir ją įvertinti katalikiškos socialės šviesoje, kas sutinka

su katalikiška morale modernųjų laikų gyvenimo sąlygose ir kas su ja nesiderina, kurios pareigos saisto darbavimus, administratorius ir darbininkus, kokie santykiai turi juos rišti ir t.t.

Šios ir kitos aplinkybės mums sakyte sako, kad *šiandien sakykloje katalikų socialinė doktrina turi turėti prideramos vietos*. Jos nuotrupomis tikslo nepasieksime ir tikinčiųjų nepatenkinsime. Reikalinga iš sakyklos paskelbti visa *aktualioji* Katalikų Bažnyčios socialė sistema. Jos reikalauja realiausio gyvenimo realiausieji reikalai.

Vykstantieji visuomeniniame ūkyje kitimai yra lydimi, o dažnai net gimdomi, socialistų ir bolševikų propagandos. Jų propaganda, kur nepasiekia jų valdančioji ranka, yra ideologinio pobūdžio. Bet jos tikslas — į ekonominį ir socialinį gyvenimą praktiškai įvesti savo kolektyvistinę doktriną. Kaip anksčiau buvau minėjęs, ta jų doktrina yra priešinga krikščioniškajam mokslui ir nieku gyvu su juo jos suderinti negalima, nes krikščionybė ir socializmas vienas kitą išskiria. Socializmo doktrina yra perdėm permirkyta antikrikščioniška dvasia, nors kai kurie jos elementai, paimti atskirai nuo visumos, yra geri ir derinasi su katalikų skelbiamaisiais. Mums reikalinga giliai įsisąmoninti, kad, jei socializmas ir bolševizmas net susilaikytų nuo antireliginės propagandos, tai prisidengę savo ekonominių ir socialinių pažiūrų skraiste, jie vistiek tiesioginiai ar netiesioginiai kovotų su religija.

Markso vaikai — ir vyresnysis socializmas, ir jaunesnysis bolševizmas — agresyvūs. Savo idealams skleisti nesigaili nei darbo, nei pinigų. Savo tikslui siekti priemonėms ne labai jautrūs. Jų, be pagrindo prikišamas jėzuitams, „tikslas pateisina priemones“ pačių plačiai

praktikuojamas. Visa tai jiems palengvina jų darbą ir pasisėkimą. Tačiau yra ir kitų veiksmų, kurie jiems padeda sekmingai eiti prie laimėjimų. Marksizmas nėra originalus. Jame yra daug skolinių. Nemaža yra pasisavinęs iš Evangelijos. Vienas prancūzų katalikas socialinis rašytojas visai taikliai ir teisingai socializmą yra pavadinęs *prarūgusia evangelija*. Kas jame yra gero, prarūgo nuo blogos kaimynystės: kitų doktrinos blogų elementų ir jos taikymo gyvenimo praktikoje taktikos ir metodų. Bet socializmui žygiuoti pirmyn padedame ir mes, patys katalikai. Keista, bet teisybė. Taip toli pažengė mūsų artimo meilė, kad pavojingam priešui padedame patys save griauti ir naikinti. Kuo ir kaip? Pirmiausia savo apsileidimu ir nerūpestingumu socialinio gyvenimo tvarkyme. Dažniau — subruzdame tik tada, kai socializmas užmina skaudamąją vietą, ar dar gyviau, kai jo ataka sudaro pavojų mūsų luomo ar asmens gerovei. Manau, kad ir mūsų nerangumas ir Mokytojo pažadas neleisti ir pragaro vartams sugriauti Bažnyčios laiko mus užliūliuotus ir leidžia optimizme nardyti net ir tada, kai priešas stoja ante portas. Nemažiau padedame socializmui žygiuoti pirmyn ir traukti net tikinčius katalikus savo įtakos sferon dar ir kitu būdu: Bažnyčios socialinio mokslo neleidimu į sakyklas, į organizacijas, į susirinkimus. Jį laikome lyg užrakte. Net mūsų nemaža inteligentų, veikėjų dalis jo nežino. Negalime geru jo žinojimu pasigirti ir mes patys kunigai, kuriems Bažnyčia pavedė jį platinti ir savo ganomuosius jo mokyti. Nieko tad stebėtino, kad socializmas su savo propaganda ir demagogija atsidūręs su savo, kad ir falšyva šviesa, tamsybėse laimi dažnai net ir tokius sluoksnius, kurių socialinei būklei socializmas yra pragaistis, kaip pvz. ūkininkija. Socializmo, radikalizmo ir pagoniškojo na-

cionalizmo atakas galima atlaikyti ne kitomis klaidingomis doktrinomis ar pusiau priemonėmis, bet tik katalikiška socialine doktrina ir jos plačiu paskleidimu tikinčiųjų tarpe. O ją turime turtingą ir savo pasėkomis sekmingą. Jos bet kas gali pavydėti.

Tad katalikams, kurie nežino Bažnyčios socialinio mokslo, kurie pasiduoda įvairioms nekatalikiškoms įtakoms, kurie priklauso įvairioms nekatalikiškoms organizacijoms ar yra kandidatai dėl savo ignorancijos pakliūti į priešo varžas, nors dar į bažnyčias vaikščioja, reikalinga nesigailint teikti sveiko katalikiško socialinio mokslo maisto, nurodant ryšį tarp religijos ir žmogaus praktiškojo — medžiaginio gyvenimo ir tas pasekas, kurios tam ryšiui nutrūkus visu skaudumu paliečia žmoniją.

Socialinė networka ir iš to sekąs žmonių skurdas, kaip visa praeitis rodo, neša daug ir dažnai ilgalaikių nelaimių žmonėms. Ne mažiau nelaimių ir rimtų pavojų iš to susilaukia ir Bažnyčia.

„Socialinis skurdas yra daug didesnis krikščionybės priešas, negu Dovydas Straussas, Haeckelis, Nietzsche ir kiti antikrikščioniški pranašai“, rašo žinomas Vokietijos teologas ir žymus rašytojas katalikiškų aktualijų temomis E. Fiedleris (Defenzyva ar ofenzyva. II tomas. 32 p. Kaunas).

„Vargu bau po tvano užtiksime žmonių giminę taip skaitlingais bei sunkiais kūno ir sielos vargais taip skaudžiai kankinamą, kaip tatai matome šiais laikais, nes didžiausieji vargai, nelaimės, kurių pėdsakai neišdildomai lieka tautų padavimuose bei gyvenime, vargina tai vieną, tai kitą tautą. Dabartinėje gi suirutėje visa žmonija yra taip suspausta finansinės bei ekonominės krizės, kad juo labiau ji nori iš jos išsivaduoti, juo labiau neatmezgami atrodo jos raisčiai (l. c. 50 p.).

„Bet pavojingiausia blogybė yra toji, kad tvarkos ardytojai, komunistai, ar kaip jie besivadintų, panaudodami menką žmonių dorovingumą bei perdėdami ekonominis sunkumus, drąsiai deda visas pastangas, kad panaikintų visų žmonių širdyse visus dieviškųjų bei žmoniškųjų įstatymų dedamus varžtus ir pastumėtų žmones kovon prieš religiją bei patį Dievą (l. c. 51 p.).

„Šitie ateizmo vadai, pasinaudodami ekonominiais šių dienų sunkumais, stengiasi sofistikos pagalba įtikinti liaudį, kad Dievas ir tikėjimas esą šių nelaimių priežastimi. Švenčiausias mūsų Viešpaties kryžius, nusižeminimo bei neturto ženklas, šiandien jungiamas su moderniojo kapitalizmo ir imperializmo ženklais, lyg kad religija būtų sąjungininkė tų patamsių jėgų, kurios tiek vargo neša visam pasauliui. Tuo tikslu jie stengiasi, ir ne be pasisekimo, jungti kovą prieš Dievą su kova už kasdienės duonos kąsnį, už nuosavybės įsigijimą, už teisingą atlyginimą, už tinkamą butą, žodžiu — su kova už žmogui tinkamą būklę... Ir daugybė žmonių, manydami, kad kovoja už savo būvį, patiki panašioms teorijoms, visai paneigdami tiesos supratimą, šaukia prieš Dievą ir religiją (l. c. 52 p.).

Gyvenamojo socialinio skurdo rezultate „mes daugiausiai nustojam pasitikėjimo tų, kurie Palestinoje buvo geriausi Kristaus draugai. Šitą pasitikėjimą mes turim atsikovoti. Visas pasaulis vėl turi sužinoti, kad mes, kaip ir mūsų Mokytojas, pirmoje eilėje esame vargstančiųjų ir nuskriaustųjų draugai” (l. c. 53 p.).

Gražiai ir įtikinančiai Fiedleris nušvietė tarp religijos ir žmonių socialinės būklės ryšį ir visai teisingai nupasakojo tą žalą, kokią patiria Bažnyčia dėl socialinių negerovių. Bet jis ne pirmas tai padarė ir nebus mūsų sąžinių klabintojas paskutinis. Pirmas į mus tuo reikalu

prabilo Kristus. Jis šiai sričiai paliko mums ir savo veiklos pavyzdžių ir pamokymų žodžiu. Jam visada buvo gaila išbadėjusios minios ir ją pavalgydindavo. Gal jokių savo įsakymų Kristus neapdraudė tokiomis šiurpiomis sankcijomis, kokiomis apdraudė įsakymus, liečiančius socialines negeroves: alkį, troškulį, ligą, nelaisvę ir kitas. Bažnyčios Tėvai ir popiežiai socialinės santvarkos reikalu ir dvasiškijos privalomu vaidmeniu tame darbe pateikė mums visą biblioteką, kuri turi būti mums pasigėrėjimas ir pasididžiavimas. Vyskupas Ketteleris, kurį Leonas XIII pavadino savo pirmataku ir mokytoju, lyg norėdamas mums palengvinti susigaudyti toje turtingoje Bažnyčios socialinėje literatūroje, pateikė mums jos labai vykusią santrauką: *artimiausias kelias į širdį per pilvą*. Ją kiekvienas kunigas aukso raidėmis išrašytą turėtų išsikabinti prie savo klaupkų ir ja vaduotis visoje savo pastoracinėje veikloje. Ją ignoruodami ir savo įpareigosotos veiklos socialinius laukus užleidę varpučiu, daug Kristui priklausomų sielų perleidom Jo priešams. Mes praradom, mes turim jas ir atrasti ir kaip geras piemuo tas prarastas aveles ant savo pečių atnešti į Kristaus kaimenę. „*Visas pasaulis vėl turi sužinoti, kad mes, kaip ir mūsų Mokytojas, pirmoje eilėje esame vargstančiųjų ir nuskriaustųjų draugai*” (Fiedleris). Mes Kristui turim gražinti tuos, kurie buvo Jo artimiausi draugai.

Toje gražinimo veikloje svarbų vaidmenį turi vaidinti pamokslai. Koks turi būti tas vaidmuo, nurodo Pijus XI savo enciklikoje „*Quadragesimo anno*”.

„Dabarties dalykų padėjimas, sako jis, aiškiai nurodo, kokių kelių reikalinga eiti. Prieš mus dabar, kaip kitados ne kartą Bažnyčios istorijoje, stovi supagonėjęs pasaulis. Kad tos rūšies ištisos žmonių klasės būtų vėl

grąžintos Kristui, kurio išsigynė, iš jų pačių reikia išrinkti ir padaryti pagelbinius Kristaus kareivius, kurie gerai žinotų savųjų mintis ir norus, kurie tam tikra malonia broliška meile galėtų pasiekti jų širdis. Pirmieji ir artimiausieji darbininkų apaštalai privalo būti darbininkai, o apaštalai tarp pramonininkų ir komersantų taip pat turi būti iš jų pačių tarpo.

„Šių pasauliečių, kaip darbininkų, taip darbdavių, apaštalų uoliai ieškoti, išmintingai išrinkti, *tinkamai išlavinti* ir yra *ypatingoji dvasiškoji pareiga*”.

1924 m. rugp. 3 d. kard. Gaspari rašė Lombardijos organizacijų dvasios vadams:

„Kadangi negalima įsivaizduoti sėkmingo krikščioniškojo apaštalavimo be religinio išauklėjimo ir pagrindinio bei vienkart įtempto dvasios gyvenimo, tad dvasios vadas... turi stengtis, kad be uolaus ir nuolatinio lavinimosi krikščioniškose dorybėse organizacijų nariai, o ypač jų vadai, *įsigytų atitinkamo religiniai — socialinio Bažnyčios skelbiamo išsilavinimo*, kad tuo būdu savo pažiūromis ir veiksmais klusniai sektų Apaštališkojo Sosto nurodymus.”

Paryžiaus šv. Sulpicijaus kunigų seminarijos rektorius F. Mourretas taip rašė savo auklėtiniams:

„Jums nedraudžiama sakyti pamokslus apie socialinę moralę. Visas pasaulis šiandien apie ją kalba. Leonas XIII ir Pijus X apie ją kalbėjo savo enciklikose. Visai natūralu, kad ir jūs ją skelbtumėte. Toje moralėje jūs rasite geriausių apologetiškų argumentų krikščionybei. Bet būkite atsargūs ir nepasiduokite tendencijai, kuri pražudė kunigą Lamennais. Jo palinkimas laikyti Bažnyčią daugiau socialine įstaiga, negu dvasinio gyvenimo šaltiniu, išaiškina visas jo padarytas klaidas.

„Kaip individualinėje moralėje, jums reikalinga dar daugiau laikytis bendrų principų, negu jų praktiško pritaikymo. Venkite visa to, kas liečia asmenis ir politines partijas. Viduriniųjų amžių pamokslių istorijoje jūs rasite ir kitokių metodų. Aniems laikams jie buvo geri, bet jūs jais nesekite. Mes jau nebegyvename krikščionybės režime. Atskyrimas dvasiško nuo pasauliško jau yra įvykęs faktas. Mūsų laikų kunigas daugiau gero gali padaryti savo religine įtaka, negu savo įsimaišymu į pasaulietiškus reikalus.

„Jei turėsite prieš akis darbininkų klausimus, nebijokite jiems kalbėti apie jų teises ir pareigas. Kardinalas Mercieras 1908 metais Antverpene darbininkų konferencijoje taip kalbėjo:

„Kaip visi žmonės, jūs turite savo pareigų, jūs turite lygiai, kaip visi žmonės, ir savo teisių. Jūs nesate mašinos, bet esat žmonės, dėlto turite teisės gauti tokias pragyvenimo sąlygas, kurios yra vertos žmogiškosios esybės. Jūs turite teisės į tam tikrą medžiaginę gerovę, kuri normaliai yra būtina moraliniam gyvenimui pakelti. Popiežius Leonas XIII ir Pijus X tas teises visam pasauliui paskelbė. Jūs turite teisės, kad būtų rūpinamasi jūsų fizinių jėgų būkle, jūsų amžiumi. Jūs turite teisės turėti iš vyriausybių specialią globą. Jūs turite teisės jungtis į organizacijas savo profesiniams reikalams ginti.”

„Ir jums galima taip kalbėti, bet niekad nepasidukite pagundai, pasinaudojant klausytojų aistromis ir prietarais, laimėti lengvam pasisekimui ir blogos rūšies populiarumui. Šiame klausime tebūnie jums pavyzdžiu šv. Jonas Auksaburnis. Nedaug yra žmonių, kurie būtų geriau už jį jautę minių skurdą, daugiau kentėję dėl socialinių neteisigumų, energingiau pareiškę savo pasibaurė-

jimą turtingųjų egoizmu. Paskaitykite jo nuostabias Antiochijos liaudžiai homilijas, pasakytas rytojaus dieną po baisaus liaudies sukilimo. Ir jo tuose pamoksluose rasite tik tai, kas ramina ir kelia sielas. Faktas, kad Auksaburnio pamokslai miestui nuraminti padarė daugiau, negu imperatoriaus Teodozijaus žiaurios bausmės." (Leçons sur l'art de prêcher. 75 - 76 p.)

Kunigo pareiga yra raminti žalingus neramumus, bet dar didesnė pareiga savo evangeliškąją įtaką žodžiu ir darbu šalinti tokių pagrįstų skriaudžiamųjų sluoksnių neramumų ir sukilimų priežastis.

Benediktas XV, norėdamas katalikų socialinį mokslą plačiai paskleisti žmonėse, aiškiai įsako jo mokymą įkelti į sakyklą. Savo enciklikoje „Ad Beatissimi“ jis taip tuo reikalu rašo:

„Jūs, garbingieji Broliai, savo rūpestingumu pasi-stengsite, kad nepaprastai svarbūs Leono XIII įsakymai nebūtų pamiršti, ir kiekvieną kartą, kai tik atsiras reikalas, turite katalikų susirinkimuose, *pamoksluose*, visuomenei skirtuose laikraščiuose, juos moksliškai aiškinti ir skleisti.”

Tai va, ko mus moko ir kam įpareigoja Bažnyčia socialinės veiklos ir mokymo reikalu:

1. *Socialinis mokslas yra integralinė krikščioniškojo mokslo dalis,*
2. *dvasiškią įpareigota aktyviai dalyvauti socialinėje veikloje ir mokyti tikinčiuosius socialinio mokslo. Tai yra jos pastoracinio darbo svarbių uždavinių dalis, ir*
3. *socialiniai pamokslai yra kunigo pareiga.*

Katalikų pamokslų istorija mums rodo, kad socialiniai pamokslai buvo skelbiami nuo pat krikščionybės

pradžios. Pats jos įkūrėjas Kristus dažnai savo pamoksluose ir kalbose paliesdavo socialinius motyvus. Bažnyčios Tėvai ir Daktarai savo homilijose labai daug vietos skirdavo socialiniams klausimams. Žinome, su koku griežtumu šventieji Ambraziejus, Augustinas, Jeronimas, Jonas Auksaburnis, Bazilius kalbėjo prieš blogą turtų naudojimą, kaip kietai smerkė turtuolių nejautrumą savo pavargusių brolių atžvilgiu ir už savo gėrybių pikt-naudojimą. Jie plačiai kalbėjo ir apie nuosavybę, jos teises ir pareigas. Tik, deja, tas jų mokslas ilgus laikus buvo pamirštas. Ir tik Leonas XIII, „atkasęs“ šv. Tomą Akvinietį, „atkasė“ iš užmiršimo storo klodo dulkių ir tą mokslą, kuriuo pasirėmęs paskelbė savo neužmirštinąs didelės istorinės reikšmės socialines enciklikas.

Tas senosios Bažnyčios Tėvų minties atgimimas sužadino pasaulyje naują gyvenimą. Jis sušvito ir atgimuisioje nepriklausomoje Lietuvoje, tiesa, dar nedrąsiai ir kukliai, bet kitaip ir būti negalėjo. Juk visa joje okupavusių plėšriųjų arų buvo kietai, it geležinėmis replėmis, užspausta sparnais. Pradėta iš pradžių, o kiekviena pradžia darbą gaišina. Patys mokytojai turėjo mokytis ir tuo pat metu kitus mokyti. Nieko tad stebėtino, kad šios veiklos srityje pasitaikydavo ir pertempimų ir nedatempimų. II amžiuje Klemensas Aleksandrietis svarstė klausimą *Quis dives salvabitur*, ne vienam mūsų atrodydavo tiksliau svarstyti klausimą *Quis pauper salvabitur*. Bet tokius kelius išėjo ir tų kraštų bažnyčios, kurie amžiais buvo laisvi ir nepatyrė tokių okupacinių varžtų, kokius teko išgyventi Lietuvai.

Kokios buvo tos kunigų „socialinės tylos“ ir ramios ir gal malonios neveiklos pasekos? Skaudžios ir nepaprastai nuostolingos ne tik Bažnyčiai, bet ir pačiai kunigijai. Kunigija turėjo už tai apmokėti žiauriu mokes-

čiu. Kilusių socialinių revoliucijų keliai buvo gausiai nukloti kunigų lavonais, o bažnyčios šimtmečiui praėjus neįstengia įeiti į normalaus gyvenimo vėžes. Tie tylos ir neveiklos laikai pagimdė neturtingųjų sluoksniuose nepasitikėjimą kunigais ir visa Bažnyčia, kuri atsidėję sėmingai gilina ir didina įvairūs Bažnyčiai priešingi agitatoriai. Turtingųjų gi sluoksniai, pastoracijos veiksmų neliečiami, pagonėjo ir atsidūrė už Bažnyčios mokslo įtakos ribų.

Socialinės moralės ir socialinio Bažnyčios mokslo nežinojimas ir jo sąmoningas ar nesąmoningas ignoravimas, jo gujimas iš sakyklos, jo nedavimas plačioms katalikų masėms skaudžiai atsikeršijo. To apsileidimo ar klaidos pasekos visur buvo fatališkos. G. Kurthas, analizuodamas didžiosios Prancūzų revoliucijos priežastis, šiuo mums rūpimu klausimu taip pat rašė savo labai įdomios knygos „L'Eglise aux tournants de l'histoire" paskutiniame skyriuje:

„Liūdniausia buvo tai, kad kunigijos didžiuma nežinojo Bažnyčios socialinio mokslo gražumo... Kunigijos eilėse pamiršta tradicijos...

„Skaudi viso amžiaus žaizda buvo ne tiek ausį veriąs klaidos ir nusikaltimo riksmas, kiek tai, jog niekas negirdėjo, kad Katalikų Bažnyčia būtų mokiusi socialinės tiesos. Visi mielai tuo klausimu kalbėjo, o Dievo Bažnyčia tylėjo. Tik jos balsas nekilo tame prieštaraujančių balsų koncerte, kuris XVIII amžių padarė taip audringą ir įdomų. Tas amžius negirdėjo, kad autoritetų ar garsiųjų savo iškalba žmonių žodžiai būtų skelbė šviesias ir stiprias katalikų religijos pažiūras į visuomenės prigimtį, į valstybės ir valdžios uždavinius. Tik šių didžiųjų tiesų nebuvo kam ginti; kai tuo tarpu kiekvienas

sofizmas turėjo už savo nugaros po keletą talentingų ir net genialių gynėjų.

„Įsivaizduokime, kas būtų įvykę, tęsia Kurthas, jei monarchijos didžiausios garbės laikais būtų pakilę vyskupai, kunigai ir visi tikintieji su jais, kurie būtų paskelbę amžinąsias krikščionybės socialines tiesas, kurie pasirėmę viduriniųjų amžių didžiųjų daktarų mokslu, būtų išmoke, kad yra krikščioniškoji politika, bet ji nėra karališkas absoliutizmas, kad joje yra amžinosios tiesos ir jų pritaikymas *nova et vetera*. Kad jie, kaip Fenelonas, būtų užprotestavę už Bažnyčios paneigimą, kad būtų pareikalavę jai laisvės, bent tokios, kokios ji turėjo Turkijoje, kad būtų reikalavę mesti karališkųjų rūmų prabangos gyvenimą, pasmerkę jų visus piktnaudojimus ir ieškoję vaistų socialinėms blogybėms. Ar nėra pamato tikėti, kad jų būtų paklusę, ir monarchija būtų išgelbėta? Lygiai ar pasaulio istorijos bėgis nebūtų buvęs pakeistas, jei tą valandą, kai kilo socialinis klausimas, būtų atsiradęs reorganizacijos episkopatas, kuris būtų priminęs, kad priemonių tai reorganizacijai reikalinga ieškoti Evangelijoje ir katalikų moksle, o ne *L'Esprit des lois* ir *Contrat Social*? Kad tai tais laikais būtų kalbėjusi Bažnyčia su visa šventa rimtimi, kokios ji tik turi, apie visus reikalus, kurie žmonijai kvaršino galvas! Kokia šviesa jos daktarai būtų nušvietę tuos ginčus apie valstybės ir visuomenės uždavinių tamsybes! Kiek pagalbos Bažnyčia būtų suteikusi tiems nuoširdiems ir kilniems žmonėms, kurie revoliucijos pradžioje svajojo apie Prancūzijos atgimimą po religijos ir karaliaus vėliava! Tauta būtų turėjusi savo politinį *credo*, kuriuo būtų galėjusi atsispirti revoliucijos kėlėjams ir „reformatoriams“. Tas religijos ir laisvės išskyrimas, kurį įstengė pravesti sofistai, būtų tuoj išnykęs. *Visuo-*

tinas anų laikų žmonių palinkimas prie revoliucijos buvo galimas tikrai dėlto, kad suvaržyta ir susilpninta Bažnyčia tylėjo... Atrodė, kad Bažnyčia miegojo, kai prapliupo revoliucijos audra.

„Episkopatas, baigia tą liūdną tiesą Kurthas, nebuvo tinkamas vadovauti Bažnyčiai audros metu. Ir žemesnioji kunigija netiko savo vietai. Tiesa, ji davė krikščioniškųjų dorybių pavyzdį. To visuotino moralinio suvedimo ji viena nebuvo paliesta... Tačiau, nors moraliniu atžvilgiu ji buvo gerai išsilaikiusi, jau neturėjo tikro savo uždavinių supratimo. Ji pasidavė bendram nusiminimui ir pavargimui, sutiko su tuo, kad jos įsikišimas nieko nereikštų ir nesukilo matydama Bažnyčios pažeminimą. Ji nustojo drąsos ir tiko daugiau kentėti, negu apaštalauti.

„Ar tos katastrofos nebuvo galima išvengti, baigdamas klausia Kurthas?

„Drąsiai pasakysiu, jis pats atsako, — taip, ir būtų jos išvengę, jeigu ten būtų buvusi Katalikų Bažnyčia. Bet Bažnyčios tuo šturpiu metu Prancūzijoje nebebuvo”...

Kiek daug nors karčios ir baisios, bet vis dėlto neginčijamos tiesos. O kai įsižiūri į tą šturpulingą ir kruviną tragediją, kuriai pagimdyti prisidėjo Bažnyčios vadai — aukštoji ir žemesnioji dvasiškija savo nusikalstamu neveiklumu ir nesuprantamu ir nepateisinamu apsileidimu, savo uždavinių ir pareigų nesupratimu, pro išlieto kraujo garus, pro Bažnyčios griuvėsius ir žmonių kančias matai besirutuliojantį mūsų gyvenamosios būklės vaizdą.

Tos dvasiškosios klaidos skaudžias pasekas ne viena tik Prancūzija patyrė. Ir ateity jas patirs kiekvienas kraštas, kuriame Bažnyčios vadai — dvasiškija pakartos tą pačią klaidą.

Dėlto populiarinti Bažnyčios socialinį mokslą katalikų masėse, skelbti socialinius pamokslus nesiliauja mus raginti visi, kas sugeba plačiau apimti Bažnyčios gyvenimą, gyviau suprasti Bažnyčios gerovės pamatus ir tikslesnę išvadą pasidaryti iš jos praeities. Socialinius pamokslus sakyti mus ragina popiežiai, kardinolai, vyskupai, sinodai, įvairūs pastoraciniai kursai ir suvažiuojimai ir net autoritetingi katalikai rašytojai pasauliečiai.

Šiandien jau socialiniai pamokslai sakyklose ne naujiena. Tik jų dar per maža, ne visuose kraštuose jie yra gavę reikiamos vietos ir laiko sakyklose, ne visur jais išsემiamas visas Bažnyčios socialinis mokslas, dar neturima reikiamos sistemos. Bet svarbu, kad ledai pralaužti. Atsidėjus dirbama aukščiausių autoritetų, kad šis darbas pasiektų reikiamos aukštumos ir tobulumo. Gyvenamas šiurpus ir baugus laikas visus geros valios ir šviesaus proto žmones įtikino, kad ne laikas ilsėtis, kad apsileidimas ir poilsiavimas gali surengti skaudesnių reiškinių, negu buvo surengusi Praucūzų revoliucija.

Kalbant apie socialinių pamokslų sistemą, reikia priminti, kad į ją reikalinga įtraukti ir

Socialinės enciklikos

Koks turi būti, paremto socialinėmis enciklikomis, socialinio pamokslo turinys? Į šį klausimą teks atsakyti bent kiek vėliau, o dabar apsistosiu prie dviejų klausimų, kurie reikalingi tam atsakymui suformuluoti ir supaprasti.

Popiežiai daug kartų yra kalbėję ir rašę socialiniais klausimais. Įvairiomis kalbomis galima rasti tų jų raštų

rinkinius. Galima rasti taip pat jų ilgesnių ar trumpesnių ištraukų rinkinių. Tie rinkiniai labai naudingi ir visuomenininkams ir pamokslininkams, nes ir vieniems ir kitiems geriau ir saugiau naudoti oficialiuosius raštus, negu jų aiškinimus ir nagrinėjimus. Pirmoje eilėje pamokslininkas turi gerai išsiaiškinti ir suprasti šias enciklikas: *Rerum novarum*, *Graves de communi*, motu proprio apie katalikų liaudies akciją, *Certum consilium* ir *Quadragesimo anno*. Suprantama, tai yra tik minimumas. Labai praverstų pagrindinai išstudijuoti tuos popiežių raštus, kuriuos pateikė lietuvių kalba vysk. V. Brizgys savo enciklikų rinkinyje.

Kokius klausimus popiežiai savo socialinėse enciklikose sprendžia? Štai jų turinys.

1. Moraliniai ir religiniai principai bendrai, o specialiai tie, kurie liečia ekonominius ir socialinius santykius,
2. įvertinimas tų principų šviesoje esamų nekatalikiškų socialinių teorijų, kaip pvz. liberalizmo, socializmo ir komunizmo,
3. įvertinimas tų principų šviesoje visuomeninio ūkio visumos ir paskirų jo klausimų, kaip kapitalizmas, kolektyvizmas, samdininkystė, akcinės bendrovės, fašistinės korporacijos ir tt.,
4. būklės pataisymo priemonės, kurias galima suskirstyti į tris kategorijas:
 - a. moralinio ir religinio charakterio,
 - b. tas, kurias suteikia socialinė ir ekonominė filosofija, kaip valstybės uždaviniai, šeimos santvarka ir nepriklausomybė, organizavimosi teisė, teisingas mokestis ir kaina, ekonominės laisvės supratimas ir tt.,

c. tas, kurios neturi betarpiško ryšio su morale, bet esamose sąlygose yra ar gali būti naudingos, kaip darbininkų dalyvavimas įmonių administracijoj, darbininkų dalyvavimas įmonių pelne ir kit.

Visi šie klausimai daugiau liečia prigimtąją, negu apreikštąją teisę. Jie yra pirmoje eilėje katalikų socialinės filosofijos mokslas ir tik antroje eilėje — apreikštasis mokslas. Visai suprantama kodėl. Ūkiškosios ir visuomeninės santvarkos problemos bei santykių tarp darbo ir kapitalo klausimai įeina į prigimtosios teisės ribas, o prigimtąją teisę apreikšimas pripažįsta, papildo ir tuo būdu patobulina.

Kanono 1347 str. 1 sako, kad pamokslų objektu pirmoje eilėje turi būti tai, *kuo tikintieji turi tikėti ir ką turi daryti*, vadinasi — pamokslai turi skelbti apreikštąjį mokslą, Christum crucifixum. Tačiau apreikštojo mokslo skelbimas neuždaro sakyklos durų prigimtajai teisei. Ji ypatingai reikalinga sakykloje tais laikais, kai dėl jos kovojava, kai skleidžiama apie ją principinio pobūdžio klaidingos nuomonės. Mes kaip tik tokiais laikais gyvename, nes modernusis ateizmas kovoja ne tik su krikščioniškąja religija, bet ir su prigimtąja teise.

Iš to seka, kad visais tais klausimais, kuriuos liečia socialinės enciklikos, ne tik galima, bet ir reikalinga kalbėti sakykloje. O reikalinga dėlto, kad ir šie klausimai teikia sąlygų sieloms išganyti ar pražudyti. Patys enciklikų autoriai — popiežiai pasisako, kad jie kelia šiuos klausimus todėl, kad atliktų savo pasiuntinybę ir gelbėtų sielas nuo klaidos ir pražūties. Ta aplinkybė pakankamai išaiškina, kodėl popiežiai ne tik ragina, bet net įpareigoja kunigus sakyti socialinius pamokslius. Paryžiaus bazilikos Notre Dame pamokslininkas Couletas

prieš antrą didįjį karą išleido visą seriją knygų, kuriose tilpo joje pasakytieji socialinėmis temomis pamokslai ir konferencijos. Jose jis išnagrinėjo tokius klausimus, kaip darbo atlyginimas, pramonė, mainai ir kiti tolygūs. Tiems jo pamokslams aprobatą davė pats Apaštališkasis Sostas.

Tačiau, antra vertus, reikalinga pažymėti, kad kai kurie enciklikų paliesti klausimai dėl tų ar kitų priežasčių galima pamoksluose neliesti ir gvildinti juos paskaitose parapijų salėse, laikraščiuose, disertacijose, knygose ir brošiūrose. Bendras mastas šiame klausime turėtų būti laiko ir vietos sąlygos ir reikalai. Taip pavyzdžiui šiandien nereikėtų pamoksluose kalbėti apie fašistų korporacijas, nes tas klausimas visai neaktualus. Kartu su fašizmu išnyko ir jo teikta korporacijų sistema. Antra, šis klausimas yra grynai lokalinio pobūdžio. Lygiai pamokslams netinka ir kai kurios nurodytos taisymo ir gydymo priemonės. Prie tokių priklauso tos, kurios turi daugiau ekonominio ar techninio, negu moralinio charakterio. Kunigas sakykloje nei žemės ūkio, nei socialinės apsaugos ministeris, nei žemės reformos ar žemės tvarkymo departamentų direktorius. Tokie klausimai jiems priklauso.

Tad su minėtais aprėžimais visa, kas yra enciklikose „*Rerum novarum*“ ir „*Quadragesimo anno*“, gali būti pamoksluose nagrinėjama, tik ne visur ir ne vienu būdu. Čia reikia laikytis tikslingumo dėsnių ir laikytis prie aplinkos, kurioje sakomas pamokslas, ir klausytojų psichologijos, kuriems skelbiamas Dievo žodis.

Aplinkų yra įvairių ir kiekvienai jų pamosklininkas turi atitinkamai savo pamokslo turinį palenkti. Į svarbesnias jų meskime akį.

1. *Intelligentiškoji miestų aplinka.* Ši aplinka yra didelės reikšmės, nes ji sudaro raštu ir žodžiu viešąją opinią, rengia profesijoms jaunimą, vadovauja ekonomiam ir socialiniam gyvenimui, vadovauja valstybėms ir tt. Šitoje aplinkoje galima ir reikia liesti visas problemas ir gvildinti jas pagrindinai ir net detalizuojant, nes inteligentai tokių žinių yra reikalingi. Tokio pamokymo reikalauja jų profesijos, užimamos vietos ir intelektualinis pasirengimas.

Ypatingai tokiais klausimais yra susidomėjęs akademinis jaunimas. Jie godžiai gaudo socialinio klausimo sprendimo žinių visur. Jei jis negauna sveiko pilno ir kartu drąsaus ir realaus katalikų socialės mokslo, jis jį semiasi iš katalikybei priešingų ir visuomenei kenksmingų šaltinių.

2. *Miestų darbininkų ir amatininkų aplinka.* Ji yra svarbi dėl savo skaitlingumo ir antra dėl to, kad labiausia suinteresuota socialinio klausimo geru išsprendimu. Visos socialinės teorijos sukasi apie ją. Socialinės enciklikos skiria daugiausia vietos darbininkijai. Darbininkija yra aktyviausias elementas praktiskajame socialinio klausimo sprendime. Dėl savo skaitlingumo ši visuomenės dalis gali nulemti visą socialinį ir politinį gyvenimą. Tad suprantama dėlko visų pasaulėžiūrų reformatoriai tiek daug dėmesio kreipia į ją. Į drumstą vandenį visi meta savo meškeres. Tokiam vandenyje lengviausia žuvis pagauti. Dėlto mums labai svarbu tą vandenį praskaidrinti. To galima pasiekti tik katalikų socialinio mokslo plačiu įvairiais būdais paskleidimu kalbamoje aplinkoje. Priešiškos Bažnyčios srovės, kaip liberalų, socialistų, bolševikų ir kitos, nedaug telaimės, jei susidurs su gerai išsamoninta ir katalikiškai nusiteikusia darbininkų ir amatininkų visuomene. Kur tokio išsamoninimo

nėra, jos didesnė ar mažesnė dalis pasiduoda mūsų priešininkų įtakai.

Darbininkų ir amatininkų aplinkai pamoksluose galima aiškinti visus esamus enciklikose „Rerum novarum“ ir „Quadragesimo anno“ klausimus, nes šios dvi enciklikos kaip tik šiai aplinkai yra skirtos. „Quadragesimo anno“ yra „Rerum novarum“ tęsa. Esminio skirtumo tarp jų nėra. Pirmoji tik papildė antrąją tų klausimų sprendimu, kurie atsirado gyvenime po „Rerum novarum“ pasirodymo pasaulyje.

3. *Kaimo aplinka.* Ši aplinka savo charakteriu skiriasi nuo pirmųjų dviejų. Ją sudaro pirmoje eilėje sava-rankiška ūkininkija ir antroje — nedidelis jos samdinių skaičius. Tie samdiniai, bendrai imant, yra vargingesni ir mažiau socialiniai susipratę už savo miesto brolius darbininkus. Be to, santykiai kaimo darbdavio su samdiniu buvo patriarchališki. Ir vieni ir kiti gyveno lyg viena šeima: ir darbdavys ir darbininkas iš vieno dubenio valgė, vieną darbą dirbo, vienam vežime į bažnyčią važiaavo. Kaimo darbininkai ir mažiau buvo pasidavę kapitalistinei dvasiai bei socializmo įtakai, negu miestų darbininkai. Dėlto visa eilė kalbamų dviejų enciklikų keliamų klausimų jiems nerūpi, jiems jie neaktualūs, nes jų būties neliečia. Tačiau būtų iš mūsų pusės klaida jei socialinių enciklikų lobyno antvožo neatvožtumėm ir šiai auditorijai. Kaimo aplinka nėra apmaurojusi bala, kurios nepasiekia jokio naujo gyvenimo balsai ir kuri gyvena tik kopūstais ir lašiniais. Ji gyvena pilnutiniu gyvenimu. Ji turi savo idealus ir jų siekia. Geležinė uždanga neskiria kaimo nuo miesto. Miesto gyvenimas veržiasi į kaimą ir kaimas į tai reaguoja. Kas yra kaimas ir kokia jo vertė, mums parodė visa mūsų tautinio atgimimo ir nepriklausomybės atstatymo istorija. Jis

čia suvaidino milžinišką vaidmenį, kurio istorija užmiršti negalės. Kaimas ir moraliai sveikiausias buvo išlikęs. Kaimas ir įvairioms okupacijoms buvo ir yra atspariausias. Tad kaimo kunigas to negali praleisti pro pirštus. Jam turi būti išdėstyti visos katalikiškos socialės pagrindai, suprantama tie, kurie kaimą liečia ir lies, kurie jo gyvenimui ir santykiams tvarkyti reikalingi. O prie tų priklauso: teisės ir pareigos nuosavybės atžvilgiu, tarpusaviai darbdavių ir darbininkų santykiai, socialinis teisingumas, atlyginimo klausimas, pareigos tautos ir valstybės atžvilgiu, krikščioniškos santvarkos ekonominės ir socialinės problemos ir t.t.

Kita aplinkybė, į kurią reikia pamokslininkui atsižvelgti sakant socialinius pamokslus, yra tikinčiųjų psichologija ir nuotaika, kuri juose viešpatuoja. Svarbu, kad aiškinamasai klausimas būtų jiems pateikiamas prieinamoje formoje ir kad jie tą aiškinimą suprastų ir priimtų. Lygiai svarbu ir tai, kad pamokslininkas savo aiškinimu be noro nesustiprintų esamų jų tarpe klasiinių prietarų ir nesudarytų įspūdžio, kad pamokslininkas šališkai vienus peikia, o kitus giria. Pamokslininkui reikia žinoti, kad daugelis mūsų laikų katalikų, nors dar vaikščioja į bažnyčią ir atlieka savo religines praktikas, bet socialiniais klausimais jau galvoja liberališkai ar socialistiškai ir kad kunigo žodį leidžia per nekatalikišką kostuvą. Tokių katalikų ir moralė ir tikėjimas yra išjudintas iš šaknų.

Taip pat galima pasakyti ir apie darbdavių dalį. Jie, nežinodami katalikiško socialinio mokslo, garbina liberalizmo, o neretai ir socializmo mokslus, priešinasi sveikai katalikiškai doktrinai, teisingoms reformoms ir pateisnamoms, net jų reikalams naudingoms, organizacijoms, visa tai vadindami kunigų platinamu socializmu

ir net bolševizmu. Yra ir tokių darbdavių, kurie Bažnyčios skelbiamus socialinio gyvenimo dėsnius ir reformas pripažįsta teisingais ir reikalingais, bet juos vadina socializmo skoliniais. Tuomi jie iškraipo Bažnyčios mokslą, silpnina jos įtaką ir tiesia kelia socializmui.

Darbininkų tarpe pasklido klasių kovos, kapitalo žalingumo ir neteislingumo, darbdavio išnaudotojo, pasitikėjimo jėga ir net smurto idėjos. Dažnai tos pažiūros nėra svetimos ir darbdaviams. Tad suprantama, kad pamokslininkas neatsižiūrėdamas į tą savo klausytojų psichinę būklę, padarytų stambią klaidą. Jie galėtų dėl savo tokios nuotaikos, pamokslininko žodžiuose susirasti savo klaidingų pažiūrų patvirtinimą.

Kiekvieną pamokslą pasakyti taip, kad visi taip suprastų, kaip pamokslininkas nori, dalykas nelengvas. Dar sunkiau taip pasakyti socialinį pamokslą. Socialiniam pamokslui taip suprasti kliudo ne tik tas ar kitas pamokslininko neaiškus posakis ar nepakankamai aiškus minties išvystymas, ne tik klausytojo neakylumas ar sakinių nesurišimas, bet ir atsineštos į bažnyčią užpakalinės mintys, noras kitaip pamokslininką suprasti, priešiškas kunigo skelbiamam mokslui nusiteikimas, kurį igijo iš kitų „mokytojų“. Tad gerai ir taikliai pasakyti socialiniam pamokslui reikalinga sąžiningai pasirengti, daug atsargumo ir svarbiausia *takto*. Takto iš rašto išmokti — nelengvas uždavinys. Tačiau viena kita tuo reikalu pastaba pravers. Jos bent nurodytais atvejais padės pamokslininkui, aiškinant slidesnius klausimus, išvengti klausytojų minčių supainiojimo ir pamokslininkui netikėtų išvadų darymo. Tik tuo, ne kitu, tikslu vieną kitą pastabą čia pateiksiu.

1. Ekonominiai ir socialiniai realizuojami konkrečiame gyvenime principai labai lengva vieną supainioti

su kitu ir tuo būdu susilaukti visai atvirkščio, nesiekto ir nelaukto rezultato.

Pavyzdžiui, privatinės nuosavybės gynimą lengvai galima sumaišyti su faktinių santykių gynimu, juo labiau, kad tokią pažiūrą skleidžia socialistai, prikišdami Bažnyčiai, būk ji ginanti kapitalizmą ir būk šiame klausime ji einanti ranka į ranką su liberalais. Čia kunigui reikalinga aiškiai pabrėžti, kad privatinės nuosavybės gynimas nėra tas pats, kas esamos santvarkos su jos neteisingumais ir piktnaudojimais gynimas ir gerai išaiškinti ne tik nuosavybės teises, bet ir jos pareigas, uždavinius ir jos ribas. Tačiau ir šį klausimą aiškinant ir tikslinant lengvai galima išslysti iš takto vėžių ir kartu su klausytojais atsidurti svetimam kelyje. Kalbant apie dabartinės nuosavybės naudojimo neigiamus reiškinius, aiškinant kapitalizmo blogąsias puses, nesunku apkalinti ir savininkus ir darbdavius ir pristatyti juos klausytojams kaip piktos valios žmones, išnaudotojus ir vagis. Pasitaiko pamokslininkui nejučiomis kalbėti socialisto lūpomis ir bažnyčioje skleisti jo teorijas. Taip kalbėdamas apie savininkus ir darbdavius kunigas atsidurtų socialistų bendradarbio ir talkininko vaidmenyje. Pirmiausia, kaip Bažnyčia vertina kapitalą ir kapitalizmą?

„Mūsų palaiminto atminimo pirmatakas Leonas XIII savo enciklikoje „Rerum novarum“, rašo Pijus XI enciklikoje „Quadragesimo anno“, labiausia pabrėžia ekonominę santvarką, būtent, pirm visa ko iškelia kapitalo ir darbo bendradarbiavimą, kaip būtiną ekonominės pažangos faktorių. Jis tai labai vykusiai apibrėžė šiais žodžiais: nei kapitalas be darbo, nei darbas be kapitalo apseiti negali.

„Šią sistemą Leonas XIII visomis jėgomis bando sutvarkyti pagal teisingumo dėsnius. Iš to aiškėja, kad

ji, kaip tokia, nėra smerktina. Ši sistema savo prigimtimi nėra žalinga. Bet tik tada ji iškrypsta iš normalių vėžių, kai kapitalas darbininkus, arba proletarinę klasę, tokiu keliu veda, į tokią būklę pastato, kad darbas ir visa darbo santvarka eina vien darbdavio naudai ir kapitalui didinti, neatsižvelgiant nei į darbininkų žmogišką vertę, nei į socialinį ekonomijos charakterį, nei į socialinį teisingumą, nei bendrą gerovę”.

Tai va kokia katalikiškoji pažiūra į kapitalą ir kapitalizmą. Šventasai Tėvas jo nesmerkia iš esmės, tik dėl aplinkybių ir jo negriauna iš pagrindų, bet stengiasi išvalyti iš blogybių. Tokią poziciją jo atžvilgiu turi užimti ir pamokslininkas.

Negalima taip pat urmu kaltinti darbdavių ir savininkų, kaip tokių. Reikalinga smerkti žmogaus klaidas, kai tokių pasitaiko, bet ne pačius žmones. O blogybių turi ne tik savininkai ir darbdaviai. Įsigalėjusio režimo ar sistemos replėse ir didžausi jų priešininkai tam pa jų vergai ir privalo šokti pagal jų muziką. Taip yra mūsų bolševikų pavergtoje tėvynėje, taip yra ir kapitalistinėse sistemose. Yra neginčijamas faktas, kad pirmieji stojo į kovą su kapitalizmo blogybėmis ir ginti varginamos ir išnaudojamos darbininkijos teisės buržuazinių sluoksnių žmonės, dargi su aukštais titulais ir dažnai nemažais kapitalais. Jų tarpe yra vyskupų, kunigų, baronų, grafų, kunigaikščių, fabrikantų ir dvarininkų. Tų sluoksnių žmonės sukūrė ir krikščioniškąją ir socialistiškąją demokratijas, skirtas kovai už darbininkijos gerovę ir su neteisingos santvarkos blogybėmis. Kalbant apie savininkus ir darbdavius tą faktą reik nurodyt, pažymint, kad nuo paskirų žmonių geros valios dažnai nepriklauso sistemos blogybių pašalinimas.

To paties takto reikalinga laikytis pamoksluose ir

apie darbininkus kalbant, kurių tarpe yra nuosavybės priešininkų. Dėlto būtų klaida ir neteisybė juos vadinti plėšikais, norinčiais pagrobti svetimą nuosavybę ir ją tarpusavyje pasidalinti. Reik suprasti darbininkiją. Ji neturėdama nuosavybės, pastovaus ir teisingai apmokamo darbo, dažnai pakankamai tinkamo maisto, nuo jaunystės dienų sunkų vargą vargusi ir gerai nesuprasdama savo būklės tikrų priežasčių be blogų norų gali prieiti įsitikinimo, kad jų padėtis gali pagerėti tik panaikinus nuosavybę ir atidavus jai gamybos įrankius. Pagaliau turime žinoti ir tai, kad tokią mintį dažniausia jiems įkvepia socialistai, kurie gal geriau ir nuoširdžiau pasirūpino jų likimu, negu mes katalikai.

Kritikuodami ir smerkdami socializmą taip pat turim būti atsargūs ir taktingi. Beatodairiniu jo smerkimu galim padaryti klausytojams įspūdžio, kad giname kapitalizmą ir smerkiame darbininkų teisingų reikalavimų gynimą. Su tokia išvada reikalinga rimtai skaitytis, nes nemaža žmonių klaidingai mano, būk socializmas esąs vienintelis darbininkų teisių gynėjas. Socializmui turime palikti sakykloje daugiau laiko. Jam nagrinėti ir kritikuoti enciklikose rasime pakankamai medžiagos. Pravartu pasinaudoti ir jų metodu ir taktu. Darbininkija darbininkų sąjūdžio istorijos nežino. Jie gyvena tomis žiniomis, kurias gavo iš socialistų, o pagal jas tik socialistai esą darbininkų globėjai ir gynėjai. Dėlto labai naudinga socialiniuose pamoksluose kiek paliesti ir darbininkų sąjūdžio istoriją, nurodant, kad tada, kai dar nebuvo socializmo, Bažnyčia gynė ir globojo darbininkiją, kad krikščioniškoji demokratija atsirado anksčiau marksistinio socializmo, kad krikščioniškosios demokratijos viso pasaulio darbininkijai nuopelnai dideli, kad tik krikščionybė turi tikriausių ir sėkmingiausių prie-

monių darbininkų būklei pagerinti ir kad visa, kas socializmo moksle yra gera, yra pasisavinta iš krikščionybės.

2. Ne be pagrindo teigiama nuo senų laikų, kad katalikybė yra priešingumų pusiausvyra. Jos reikalinga laikytis ir ekonominiuose ir socialiniuose reikaluose. Nesivaduojant ta sinteze, lengva įkristi į vienašališkumą ir sužadinti klausytojuose nepagrįstą pasipriešinimą. Tai įvyksta ypatingai tada, kai jų galvosena agitatorių nukreipta priešinga Bažnyčiai linkme.

Atsargumas ir taktas reikalingas ir patariant darbininkams kantriai kęsti savo vargus ir neturtą. Patarimas teisingas ir pagrįstas, bet kad jis iš patarimo nepasidarytų išvados, kad kunigas tokį patarimą duoda tik dėlto, kad palaikęs kapitalistinę sistemą ir kapitalistus, reikalinga dar prieš tai plačiai išaiškinti jų teisę siekti savo būklės pagerinimo, jų teisę kovoti su išnaudotojais ir skriaudėjais, kovos priemonės ir būdus ir čia tik patarti būti kantriais ir ištvermingais, nes tie tikslai nelengvai pasiekiami.

Kaltinti tik darbininkus dėl jų sunkios būklės būtų šališka ir neteisinga. Socialinio pamokslo tikslas nėra bendrai barimas ir ypatingai darbininko. Neteisinga jam prikaišioti, kad jis savo girtavimu, savo netaupumu ir nerūpestingumu sunkinąs savo padėtį ir didinąs savo vargus. Kad taip yra, deja, tiesa. Bet tokių silpnųjų rasime ir kituose luomuose. Yra sociologų, kurie tvirtina, kad vargas ir skurdas esąs viena alkoholizmo priežastis. Nesiimu to klausimo spręsti, bet yra faktas, kad vienas su kitu, kaip rodo gyvenimo praktika, labai ankštai tarpusavyje yra susipynę. Pagaliau, jei tokių faktų yra, tai ne visur ir ne visada. Aš linkęs manyti, kad blai-

vių darbščių ir tvarkingų darbininkų yra daugiau, negu turtinguose sluoksniuose.

Tačiau, antra vertus, negalima darbininko tik garbinti, pataikauti jo visiems reikalavimams ir net įgeidžiams, neturėti drąsos jam priminti, kad ne visos priemonės savo tikslui siekti yra leistinos, lygiai, kaip negalima urmu smerkti visus darbdavius tik dėlto, kad jie yra darbdaviai. Toks mokymas būtų nesuderintas su tiesa ir virstų demagogija. O demagogija sakykloje profanuoja tą vietą, iš kurios turi skambėti dieviškoji tiesa ir nuvertina visus pamokslininko gerus norus ir pastangas.

3. Smerkiant klaidingus mokslus, piktnaudojimus ir neteisingumus reikia vengti perdėjimų, nes perdėjimas nėra tiesa. Perdėjimai gimdo klausytojuose abejojimą ir įtarimą, ar pamokslininkas sako tiesą. Įtarimai klausytojų neįtikina. Jie, neatskiriami nuo demagogijos, pagilina įvairius prietarus ir klaidingas pažiūras, kurios yra apnikusios mūsų laikų žmonių galvoseną.

4. Socialiniuose pamoksluose reikalinga stipriai pabrėžti moralinių vertybių reikšmę, ypatingai krikščioniškojo mokslo ir krikščioniškojo mokslo pagrindais su tvarkyto asmenų ir visuomenės gyvenimo reikšmę darbininkų klausimui išspręsti ir dvasios ramybei bei visuomeninei taikai įstiprinti.

Būtų nedovanotina klaida nutylėti socialiniuose pamoksluose Bažnyčios vaidmenį kalbamoje srityje. Bet būtų nemažesnė klaida žadėti, įvedus katalikiškąją santvarką, žemę paversti rojumi ir kiekvieną dorą žmogų padaryti laimingu ir turtingu, nes tai praktikoje nepasiekama. Žemė yra ašarų pakalnė ir visų ašarų žemėje niekas niekad nenudžiovins.

Gyvenam sunkius laikus. Žmonės pasišiaušę, prielektrinti, mažai kuo pasitikį, visur pavojus ir klastas

matą. Kankoraižis jiems atominė bomba, mažas kačiukas — tigras, o prietelis su slastais rankose. Svarbiausia — aiškaus kelio nėra. Mintys, pasaulėžiūros susiplakė į kažkokį aitrų kokteilį. Išsikapstyti sunku į šviesų, aiškų, saulėtą kelią. Autoritetai griuvo. Dažniausia pats sau žmogus yra aukščiausias autoritetas. Štai dėlko ir pamokslininko darbas labai pasunkėjo. Reik pataikyt į jo suvargintą psichiką. Reik prasiskverbtį į jo nepasitikėjimo ir didelio atsargumo apšarvuotą, bet tiesos trokštančią sielą. Kad jo darbas ir sielos pagimdytas žodis vėjais nenueitų daug ko reik, bet svarbiausia — *takto*. Išlaikytas taktas ne kartą ir kitą pamokslo silpnybę pri dengia ir išgelbsti situaciją.

Čia pravers priminti socialinių pamokslų skelbėjams dar vieną sunkumą. Neturime tos rūšies lietuvių kalba pagamintų pamokslų. Reik gamintis patiems. Tiesa, tai yra ir plusas, nes savas žodis, savo sielos pagimdytas, išgyventas ir dažnai iškentėtas kita gaida skamba, eina iš širdies ir klausytoją lengviau pagauna ir įtikina. Svetimas žodis šaltu oficialumu skamba, dažniausia be širdies ugnelės ir užsimojimo neturi, virsta deklamacija. Tačiau ta aplinkybė uolaus kunigo negali nugąsdinti. Ji pareikalaus darbo, bet nebus kliūtis. Tačiau be darbo negalima pasinaudoti ir jau turimais, gatavais pamokslais, nes juos reiks įsisavinti, pritaikyti prie savo aplinkos, prie savo klausytojų nusiteikimų, prie esamų parapioj prietarų, klaidų, svetimų įtakų. Juk kiekvienas pamokslas turi būti klausytojui aktualus. Toks turi būti, pirmu pažvelgimu net labai teoretiškas, pamokslas apie švč. Trejybę. Tad juo labiau turi būti aktualūs socialiniai pamokslai.

Svetimomis kalbomis tokių pamokslų yra. Tos rūšies literatūra apsti. Mano išmanymu tikėtų ir mūsų lai-

kams Juozapo Schermo parašyti vokiečių kalba socialinėmis temomis pamokslai — *Joseph Scherm. Popule meus. Aufrufe an die Christenheit in schwerster Zeit. Pustet. Regensburg. 1932 m.* Šie pamokslai glaudžiai surišti su popiežių socialinėmis enciklikomis, ypač su enciklika „*Quadragesimo anno*”. Autorius gražiai ir sklandžiai gvildena visus modernaus gyvenimo skaudulius. Nuo bolševizmo ir bedievybės per moderniąsias materializmo doktrinas ligi naujausių pavojų, grėsiančių žmonijai, girdimas vienas ryškus šauksmas: *Popule meus*. Techniška pamokslų struktūra precizuota, aiški ir be priekaištų. Jie gali būti pavyzdžiu, kaip išvengti pamokslininkiško skystumo. Tiesa, po šių pamokslų pasirodymo audra praūžė ilgi, skaudūs ir pavojų pilni 25 metai. Jie apkaišiojo žmonijos socialinį kūną naujais skauduliais ir gyvenimą dideliais pavojais nusėjo. Visa tai socialiniuose pamoksluose turi atbalsį gauti. Šitą spragą pamokslininkas turės iš kitų šaltinių aplopyti ir užpildyti. Tačiau jie duos pakankamai medžiagos apie socialines enciklikas.

Kitas socialinių pamokslų sakytojų turėtinas veiklas — *Rutten. O. P. La doctrine sociale de l'Eglise. Paris. 1932 m.* Tai ne pamokslai, tik enciklikų „*Rerum novarum*” ir „*Quadragesimo anno*” aiškinimas. Pamokslininkui labai brangi medžiaga. Aiškinimas trumpas, tikslus, aiškus. Pamokslininkui teks tik įvilkti ją į pamokslininkišką formą ir papildyti savo padangės aktualijomis. Tarp kitų klausimų autorius savo knygelėje gvildena socialinę teisingumą, nuosavybę, darbo atlyginimą, valstybės intervenciją, profesinę organizaciją, ekonominę diktatūrą, socializmą, papročių reformą ir kitas problemas.

Tėvas domininkonas Rutenas yra belgų senatorius, žinomas socialinis veikėjas ir rašytojas.

Gera būtų ir pamokslininkams naudinga turėti socialinių pamokslų katalogą. Bet kas jį pagamins. Juk kiekvienas kraštas, net krašto apylinkė, net parapija turi savo reikalų ir aktualijų. Pamokslai reikalingi jiems pritaikyti. Tik tuo būdu jie galės būti aktualūs ir veiksmingi. Tad nesikėsindamas tokį katalogą teikti, paduosiu bent palaidų į vieną sistemą nesurištų tezių virtinę. Jos pravers pamokslininkui. Jomis galima bazuoti pamokslus socialiniai - ekonominiais klausimais, jungiant, esant reikalui ir galimybei, po kelias tezes į vieną pamokslą.

1. Katalikų religija neturi savos ūkiškosios sistemos. Ūkiškoji santvarka yra krikščioniška tada, kai laikosi ir realizuoja religinius ir moralinius, prigimtuosius ir antprigimtuosius principus.

Tad kiekviena santvarka gali būti daugiau ar mažiau tobula, bet nei viena esamųjų santvarkų nėra visiškai tobula. Tai bendras aptarimas.

2. Nusileidus į detales, reikalinga žinoti, kad krikščioniškoji santvarka bus tada, kai:

- a. remsis gaminamųjų ir vartojamųjų gėrybių private nuosavybe. Kai kurios jų gali būti valstybės ar organizacijų nuosavybė. Gal būti taip pat įvairios privatinės nuosavybės formos ir rūšys. Bet ūkio naudingumas, ramybė bei individualinė ir šeimos nepriklausomybė ir gerovė reikalauja privatinės nuosavybės,
- b. vaduojasi socialiniu teisingumu, ypatingai gyvenančių savo darbu atžvilgiu; nustato teisingą kainą ir užmokestį; suderina individualinius siekimus su visuomenine gerove; pašalina skurdą, nors reikalinga priminti, kad pavargėlių bus visose santvarkose. Krikščioniškoji santvarka yra

palanki pelnantiems pragyvenimą savo darbu ir pavargėliams. Tokio palankumo pagoniškose santvarkose nėra. Mūsų gyvenamaisiais laikais kryžiuojasi egoistiniai - pagoniški ir krikščioniški siekimai,

- c. yra persisunkusi meile ir pasiaukojimu ir tuomi iš pamatų skiriasi nuo nekrikščioniškų santvarkų,
- d. viešpatauja šeimyninio gyvenimo nepriklausomybė ir globojamos ir saugojamos šeimos; panaikinamas išteklėjusių moterų darbas fabrikuose ir biuruose; duodami šeimyniniai priedai ir teikiama daugiavaikėms šeimoms pagalba.

3. Bažnyčia nesiriša su jokia ūkine sistema. Ji tik rūpinasi, kad žmonės kiekvienoje santvarkoje galėtų laisvai laikytis savo religijos ir moralės ir pildyti jų įsakymus. Santvarkos keičiasi, o Bažnyčia, visada sena ir visada nauja, gyvena nekisdama ir moko.

Bažnyčia yra aukštesnė ir viršesnė už visas ūkines sistemas, viešpatauja joms ir atlieka savo pasiuntinybę ūkinėje santvarkoje, kiek toji santvarka nori laikytis religijos ir moralės nuostatų.

Bažnyčia pagiria tai, kas yra toje ar kitoje santvarkoje gera, bet ji taip pat žino, kad kiekviena santvarka gali būti geresnė. Ji smerkia, kas santvarkoje yra bloga, ir stengiasi ją patobulinti. Bažnyčia nėra susirišusi ir su kapitalizmu, bet turi drąsos pripažinti, kas jame yra gera. Jo blogybes, kaip ir kitų santvarkų, ji smerkia ir su jomis kovoja. Bažnyčios pažiūrą į kapitalizmą gerai nušviečia enciklikos „Rerum novarum” ir „Quadragesimo anno”.

4. Nustato pareigą dirbti ta kryptimi, kad santvarkoje stiprėtų meilė ir teisingumas; pripažįsta ir palaiko visuomeninio elito reikšmę ir svarbą; skelbia pareigą

rinkti padorius ir išmintingus žmones, jei tas elitas iškeliamas rinkimų metu.

Trumpai metus akį į tas sąlygas ir aplinkybes, kuriose tenka gyvenamuoju metu sakyti socialiniai pamokslai, ne vienam kils klausimas, o kur gauti socialinių pamokslininkų, kokio jie turėtų būti pasirengimo ir, bendrai, kokios savybės ar duomenys jiems reikalingi?

Visi šie klausimai nesudaro problemos. Jiems parengti specialių institutų nereikia. Savybės jiems reikalingos tokios, kokios reikalingos kiekvienam kunigui ir pamokslininkui. Tad kiekvienas kunigas, išėjęs skirtus teologinius mokslus ir gavęs teisę dirbti pastoracijos darbui ir pamokslams sakyti, gali būti ir socialiniu pamokslininku. Tam darbui jis gauna geroko parengimo kunigų seminarijose ir universitetuose. Europos ir kiti kraštai rengia įvairių kursų, kaip socialiniai, katechetiniai, homiletiniai, kur kunigų išsineštos iš mokyklų žinios papildomos, patobulinamos, pritaikomos prie pasikeitusių gyvenimo sąlygų ir reikalų. Norinčiam kunigui bado nėra. Pagaliau visi mes žinome, kad jokia mokykla neduoda visa to, kas reikalinga gyvenimui. Ji suteikia pagrindinių žinių, duoda kryptį ir nurodo šaltinius, iš kurių gali semtis žinių ateities darbams. Tad darbas visa nulemia. Genialus amerikietis Edisonas paklaustas, kas yra genialumas, atsakė: du nuošimčiai gabumų ir visa kita darbas. Kunigų seminarijoje teko kokį laiką dėstyti homiletiką. Žinodamas pamokslų svarbą, į tą darbą įdėjau širdį ir darbo nesigailėjau. Iš vysk. A. Karoso išrūpinau leidimą klierikams sakyti katedroje pamokslus. Klierikų tarpe turėjau tokių, kurie buvo apdovanoti visa kuo, kas reikalinga turėti geram pamokslininkui, bet buvo ir tokių, kurie sunkiai yrėsi per iškalbos bangas. Kiekvieną gyvą sakinį jiems reikėjo smurtu imti ir pra-

kaitu laistyti. Seminarija baigta. Vieni jų, prakaitavę seminarijoje, nenustoję prakaituoti ir tapę sielų ganytojais ir mokytojais. Ir darbu išsimušę į gerus pamokslininkus, kurių žmonės noriai klausydavo ir iš bažnyčios išsinešdavo stipresnę sielą ir šviesesnę protą. O iš tų vadinamų „apdovanotųjų“ atsirado tokių, kurių darbas nebevargino, atsisveikinus su mokykla ir profesoriais. Ir po tokių pamokslininkų pamokslų žmonės išsinešdavo užspengtas ausis ir sugaišto laiko apgailestavimą. Tad darbas išsprendžia visus tuo reikalu kylančius klausimus. Darbe visa pasisekimo ir nepasisekimo paslaptis. Oratores fiunt. Juos darbas ir Dievo palaima gimdo.

Tačiau, kad ir ne tiesioginiai iš šios srities, kai kurie, nors ir bendro pobūdžio, nurodymai socialiniam pamokslininkui bus naudinga žinoti. Nesiplėsdamas trumpai paminiėsiu, gal tik priminsiu tiems, kurie juos yra primirėę.

1. Kaip kiekvienas mokslas, taip ir socialinis, sudaro vieną nedalomą visumą. Jo atskiros dalys tarpusavyje jungiasi, viena kitą papildo ir apšviečia. Nežinant tos visumos, gali nukentėti atskirų jos dalių aiškinimas. Todėl socialinis *pamokslininkas turi gerai išstudijuoti visą socialinę doktriną*. Seminarija duoda savo auklėtinams nemažą žinių iš socialinio gyvenimo moralinėje teologijoje, praktiškoje etikoje, katalikiškoje akcijoje, socialiniuose klausimuose ir politinėje ekonomijoje, kur ji dėstoma. Tad, kad ir kondensuotas socialinio mokslo kursas, socialiniam pamokslininkui daug padės, nes pirmiausia apjungs seminarijoje įgytas įvairiose disciplinose socialinias žinias, antra, apsaugos nuo pasimetimo ir klaidžiojimo po tas tuštumas, kurios susidarė tarp atskirų ir nesujungtų seminarijoje gautų socialinių problemų. Aš siūlau minimumą. Jis vargas, nes šiandien

atskiri socialinio gyvenimo klausimai jau turi plačią literatūrą.

Socialinės enciklikos nėra socialinio mokslo sistema. Jos gvildena tik atskirus gyvenimo iškeltus aktualius klausimus. Jų ekspozicija yra labai suglausta ir dažnokai sunki. Joms suprasti ir jų aiškinamuose klausimuose susigraibyti reikia padėti nemaža darbo, reik į jas įsijausti, įsigalvoti. Jos turi plačių komentarų. Tad socialinės doktrinos visumos žinojimas palengvins ir enciklikas geriau ir nuodugniau suprasti. Didelė ir pavojinga klaida pamokslininkui pasitikėti savo liežuvio iškalbingu vikrumu, savo minties kūrybingu gyvumu, savo atmintimi, kurios aruoduose prikrauta pabirų dažniausia publicistinių žinių iš kalbamos srities. Visa tuo pasiklojimas pamokslininką apgauna ir jo pamokslus paverčia menkaverčiais ar ir visai beverčiais. Trupiniai galvojančio žmogaus nepalesinsi — ne viščiukas.

2. Reik gerai pažinti aplinką, kuriai sakoma pamokslai, ir jos reikalus.

3. Nepasiduoti temperamentui, nes jis dažnai išmuša pamokslininką iš proto vėžių. Susivaldymas, išmintis ir savęs kontroliavimas turi lydėti visą pamokslą.

4. Pamokslininkui reikalinga gerai suprasti ir giliai įsisąmoninti, kad socialinis pamokslas yra ne kažkas nauja, skirtinga nuo kunigo pagrindinių uždavinių, bet tik *religiniai-moralinis pamokslas apie socialinius reikalus*, o ne grynai socialinis ir ne ekonominis, kad tas pamokslas nėra aiškinimas ekonomijos, kooperacijos, agronomijos, teisingesnio turtų paskirstymo technikos ar kitų tolygių klausimų. Pamokslininkas gali būti dažnai lengvai pagaunamas gyvenamos aplinkos ar skaitomų laikraščių nuotaikos, kuri gali būti ne visuomet suderinta su katalikiškos socialės dvasia ir reiškia tik

savo luomo interesus. Tokiai nuotaikai pasidavimas priegerių pasekų neveda.

5. Jei visur, tai ypatingai socialiniuose pamoksluose pamokslininkui nevalia pamiršti, kad krikščioniškoji dvasia — tai *teisingumo ir meilės dvasia* ir kartu *taikos ir vienybės dvasia*, o ne kovos ir kiršinimo: *Pax Christi in regno Christi*.

Socialiniam pamokslininkui grėsia pavojus vaiktis pigaus populiarumo, naujovių ir radikalizmo. Tikrumoje gi katalikų socialinė doktrina yra sena doktrina. Bažnyčia naujus klausimus nušviečia senos krikščioniškos moralės šviesa, įtraukia į moralės lapus. Kai Leonas XIII paskelbė savo encikliką „*Rerum novarum*“, daugelis katalikų, net dvasiškių išsigando, įtarė jį pasidavus socializmui, meldė Dievą jam Šventosios Dvasios. O tuo tarpu tas didysis popiežius naujojo gyvenimo aktualiausių klausimus tik nušvietė ir įvertino katalikiškosios senos moralės mastu ir nurodė kelius, kaip tie klausimai turi būti tvarkomi pagal Bažnyčios mokslą. Šis kelias ir padaro tai, kad katalikų mokslas yra visada senas, bet yra ir visada jaunas. Ir kitaip negali būti, nes jis yra dieviškas, nesensta, amžiams yra duotas.

*

* *

Vysk. V. Brizgys savo įvado žodyje į „Popiežių Enciklikas“ stato tokį klausimą: „Kaip į enciklikas žiūrėti ir kaip jas priimti?“ Tokis klausimas gali kilti ir kiekvienam paskaičius apie pareigą gvildinti socialinį mokslą net sakyklose ir aiškinti tokiu pat būdu popiežių socialines enciklikas, todėl, manau, bus ne pro šalį su atsakymu čia pat susipažinti, juo labiau, kad vysk. Brizgys paduoda šiuo klausimu ne savo, bet pačių popiežių ir teologų mokslą.

Popiežiai „neklysta tik tada, rašo vysk. V. Brizgys, kai kalba, kaip visos Bažnyčios galva, galutinai ir neatšaukiamai išspręsdamas kokią tikėjimo ar dorovės ar su tikėjimu ar dorove susijusį klausimą. Taip daro popiežius, kai skelbia kokią tikėjimo dogmą ar galutinai išsprendžia dorovės dalykuose kilusį klausimą bei ginčą. Šitokiu būdu ir autoritetu kalba pvz. Pijus IX kai kuriais atvejais enciklikoje „Quanta cura” ir Pijus XI kai kuriais atvejais enciklikoje „Casti connubii”, kas popiežiaus šitaip išspręsta ir paskelbta, nėra leista priešingai tam ne tik kalbėti ir manyti, bet reikia tuo tikėti ir pagal tai elgtis.

„Kai popiežius, kalbėdamas kad ir tikėjimo bei dorovės ar tikėjimo su dorove susijusiais klausimais, jų galutinai ir neatšaukiamai nespręsdamas, tada jis neklaidingumo dovana nesinaudoja. Nėra neklaidingas popiežius, kai kalba tokiais klausimais, kurie su tikėjimu ar dorove ryšio neturi. Tačiau nereikia manyti, kad, kai jis nekalba su neklaidingumo dovana, tai nepasako tiesos. Ir tokiais atvejais jis paprastai pasako tiesą, tik nėra tada antgamtinės garantijos, kad ten pareikšta galutinė tiesa. Tikintieji tada nėra įpareigoti priimti tai su tikėjimu, kaip galutinę ir nepakeičiamą tiesą. Kas iš įsitikinimo tais klausimais kitaip manytų, tas tikėjimui nenusikalstų.

„Tačiau, jeigu popiežius kalba ir be neklaidingumo pažymio, bet primena Bažnyčios jau anksčiau išspręstą ir paskelbtą dalyką, tai primena jis neklaidingą tiesą, nes kas kartą jau buvo neklaidingai išspręsta, tai lieka neklaidinga visiems laikams. Tokias tiesas popiežius kartais skelbia ir mažiau iškilmingu bei aiškiu būdu, kada tos tiesos būna kieno nors pamiršamos ar gyvenime

nepaisomos ir panašiai. Tokia yra beveik ištisa Pijaus XI enciklika „Casti connubii”.

„Kaip reikia priimti popiežių enciklikas, kitus jo rašytus dokumentus, kalbas, įvairių Apaštalo Sosto dikasterijų (pvz. Kongregacijų) visokius patvarkymus, kur klausimai sprendžiami be neklaidingumo dovanos?

„Į šį klausimą atsakant, reikia kiekvienam priminti tris dalykus:

1. tai Bažnyčios Galvos, vadinasi, aukščiausiojo žemėje autoriteto direktyvos,
2. visada yra bent moralinis tikrumas, kad tos direktyvos neklaidingos, nes jos išgvildentos ir apsvarstytos ne tik paties popiežiaus, kuriam, teologų nuomone, šventoji Dvasia daugiau dededa, negu kitiems žmonėms, bet jas popiežiaus pavedami išgvildeno ir apsvarstė taip pat tųjų dalykų žinovai,
3. tomis direktyvomis popiežius ar apskritai Apaštalo Sostas nori pamokyti visą Bažnyčią ar kurią jos dalį (kuriai jos skirtos) kokios nors naujos minties, ar priminti tradicinę Bažnyčios mintį, ar atkreipti dėmesio į pasireiškusius katalikų nuomonėse bei ginčiuose netikslumus, ar įspėti katalikus prieš kieno nors skleidžiamą neteisingą mintį.

„Tokie popiežiaus ar apskritai Apaštalo Sosto pamokymai bei nurodymai reikia respektuoti ir gerbti. Jų ne tik negalima viešai pulti, bet reikia juos priimti bei vidiniai jiems pritarti ir pagal juos atitinkamais klausimais galvoti, gyventi ir veikti. Kaip pažymi Leonas XIII, ir tokiais klausimais, kuriais leidžiami abejojimai, kas ką jais bemanytų, visada taip tebūna nusiteikęs, kad tuo klausimu tarus savo žodį Apaštalo Sostui — *nuolankiau-*

siai tam žodžiui paklusti (iš *Graves de communi*). Jeigu katalikas susidarytų kitokią kokių nors klausimų nuomonę, negu Apaštalo Sosto pareikštoji, tai jis turi ją ar tai betarpiškai ar per tarpininkus išsiaiškinti su Apaštalo Sostu. Jeigu kas iš katalikų savo nuomonę, priešingą Apaštalo Sosto nuomonei, skelbtų be Apaštalo Sosto žinios, tai dėl to dar nebūtų eretikas, jeigu, žinoma, ta jo nuomonė nebus drauge priešinga kokiai nors Bažnyčios paskelbtai tikėjimo ar dorovės tiesai. Bet taip elgdamasis jis bus nepagarbus Apaštalo Sostui, nedrausmingas ir katalikams nesektinas."

Šiuo klausimu yra pasisakęs ir Pijus XI savo enciklike „*Quadragesimo anno*”.

„Kas niekintų encikliką „*Rerum novarum*”, rašo jis, ir jos iškilmingą minėjimą, parodytų, kad jis nieku verčia tai, ko nežino, arba nesupranta to, ką jis žino pusiau, arba, jei supranta, tai yra vertas, kad jam būtų į akis pasakyta jo neteisybė ir jo nedėkingumas”.

Pijus XI šiuos žodžius taikė tik dėl enciklikos „*Rerum novarum*”, bet kadangi ši enciklika buvo paskelbta ne „*ex cathedra*”, t. y. be neklaidingumo dovanos, tai, suprantama, jie turi būti taikomi visoms tos rūšies enciklikoms.

Baigsiu gvildenamąjį klausimą žymaus Bažnyčios ir Lietuvos vyro, vėliau tapusio vyskupu, prof. dr. P. Būčio 1925 metais pasakytais kunigų rekolekcijose žodžiais.

„Brangų daiktą teikiame žmonėms, kai Kristaus mokslą skelbiame. Tas mokslas apsaugoja tautas ir visą pasaulį nuo nelaimingų klaidų įsigalėjimo. Užtenka mums sulyginti krikščioniškai išauklėtą pasaulį su neturėjusiomis tos laimės šalimis. Civilizacijos ribos supuola su krikščionybės įtakos ribomis. Nedaro išimties nė sukly-

dusios iki ateizmui tautos, nes jos, kaip sūnus veltleidis, tebegyvena pereitų kartų sukaupta ir dar nebeiškriksusia energija. Bet išklydimo vaisiai — pasaulinis karas ir bolševizmo visuotinis pavojus — jau gana ryškiai mokina, kas darosi atitolstant didelėms visuomenėms nuo Kristaus. Mes skelbdami Evangeliją dedame pastangų apsaugoti žmones nuo tokių nelaimių, kaip pasaulinis karas ir visuotinis bolševizmas.

„Tik ją skelbdami saugokimės patys to, kas bloga. Pirmiausia venkime retorizmo, kuriam rūpi, kad balsas gražiai skambėtų, sakiniai būtų malonūs, stilius žibėtų, o nerūpi, kad žmonės tiesą pažintų ir imtų ją vykdyti darbais. Mūs uždavinys yra skelbti Dievo tiesą, o ne progomis naudotis, kad daugiau garbės įgytume. *Ypatingai saugokimės improvizacijos pelų.*” (Tiesos Kelias. 1925 m. nr. 9).

Vienas kunigas pasigyrė savo vyskupui, kad jis lipdamas į sakyklą dar nežino, ką sakysiąs. Vyskupas jam atsakė, kad žmonės po tokio pamokslų išėję iš bažnyčios nežino, ką kunigas yra pasakęs. Parapija, turėdama tokius pamokslininkus, klauso tų, kurie žino, ką sako, ir žmonės žino, ką jie yra pasakę. O tokių „sakytojų“, darančių kunigui konkurenciją, šiandien knibždėte knibžda visur: gatvėse, smuklėse, darbovietėse, susirinkimuose, spaudoj, šeimose ir net čia pat šventoriuose išėjus iš bažnyčios. Kunigas pamosklą pasako tik kartą savaitėje, šventadieniais. Tie gi „sakytojai“ savo pamokslus skelbia kasdien, kas valandą, kiekvienai progai pasitaikius, kur tik su žmonėmis susitinka. Kunigas už Dievą, „sakytojai“ prieš Dievą. Kur kunigas savo ganomąsias sielas maitina „improvizacijos pelais“, parapiją perima „sakytojai“ prieš Dievą. Ten kunigas pasilieka vienišas našlaitis. O kur vienišas kunigas, ten vienišas ir Dievas.

VELNIAS SAKYKLOJE

Šiandien sakykloje velnias retas svečias. Jis išėjo iš mados. Jo nemėgsta pasauliečiai. Nelabai linkę jį liesti ir kunigai savo pamoksluose. Kodėl? Nejaugi velnias jau būtų miręs? Ne. Jis gyvas ir veikia, kaip veikęs žmonių tarpe. Jis žmogaus neapleidžia nei valandėlei. Jis niekada nemiega, sako šv. Katarina. Bernanoso teisingu teigimu, „nors kažin kaip aukštai mus iškeltų malda ir meilė, prie mūsų nuolatos prikibęs kartu kyla ir mūsų šlykštus draugas“ (*Sous le soleil de satan*). Juo nenusikratysi. Jis eina kartu su žmogumi per visus Dievo meilės laipsnius. Ypatingai stipriai jis yra prikibęs prie tobulų ir šventų žmonių. „Palaiminta siela, — kalba šv. Jonas nuo Kryžiaus, — kuri moka kovoti su ta apokaliptine bestija, turinčia septynias galvas, kovojančias su visais septyniais meilės laipsniais. Tas slibinas kovoja su siela visuose jos septyniuose butuose“ (*Subida del monte Carmelo*). Tad kodėl net kunigai nuo velnio nusigrįžo ir paleido jį užuomarštin? Ar tai būtų kapituliacija prieš jį? O gal pasidavimas mados tiranijai ar laiko dvasios demonui?

Neginčijamas faktas, kad šiandien didesnis krikščionių skaičius tiki Dievu, negu velniu. Kiek paradoksu skamba šis teigimas, bet, deja, jis teisingas. Visai pagrįstai teigia prancūzų rašytojas André Gide — Andrius Židas, kad „Netikint Dievui negalima Jam tarnauti, bet

galima puikiausiai tarnauti velniui ir netikint juo. Niekada velniui taip gerai netarnaujama, kaip atmetus jo esimą". Nūdienė krikščionija nesugeba surasti velniui vietos savo pasauležiūroje, nors žino iš Evangelijos, kad jis išdrįso gundyti patį Dievą. Žmogus taip samprotauja: Dievas yra. Tai galima patirti palyginamai lengvai, pasiremiant priežasčių ir pasėkų išvadomis. Yra ir žmogus, kurio prigimtis yra tam tikroje pasipriešinimo būklėje Dievo pageidavimams. Kiekvienas mūsų iš praktikos esame patyrę šv. Povilo „kitokį įstatymą kauluose". Dievas žmogų šaukia. Žmogus šaukiamas eina arba neina, bet ir tuo atveju, kai eina, po kiek laiko pradeda atsilikti. Pastangos Dievui paklusti silpnėja ir gali visai užgesti. Reikia jas nuolatos akstinti ir stiprinti. Vyksta tarp malonės ir prigimties beatvanginė kova, kova ypatinga, nes malonė prigimties nežaloja, nelaužo, bet nugali ją tiesindama, keldama, tobulindama ir kilnindama.

Bet kur čia vieta velniui? Juk velnias nėra prigimtis. Kas taip manytų, iškryptų į manicheizmo klaidamokslį. Jis yra kažkas įsiterpiąs į malonės ir prigimties tarpą, ir kai malonė skambina aukštesnėmis prigimties stygomis, velnias groja žemesnėmis.

Jei šis muzikinis palyginimas atitinka tiesą, tai reikėtų manyti, kad velnias yra Dievo priešininkas. Tačiau taip nėra. Tai būtų vėl manicheizmas, nes ar gi gali kūrinys būti savo Kūrėjo priešininkas? Dievas su velniu nekovoja. Dievas tik jo veiklą pakenčia, jam veikti leidžia. Kristus sakė šv. Katarinai Sienietei, kad „velnias tapo Jo teisingumo vykdytoju. Jis vargina tas sielas, kurios Jį apleido. Įkurdinau jį šiame gyvenime, — tęsė Kristus, — kad gundytų mano kūrinius, tačiau ne kad juos nugalėtų ir pavergtų, bet kad velnią nugalėtų ir

triumfuotų. Niekas neprivalo bijoti kovos su velniu ir jo pagundomis, nes visus esu sukūręs stipriais”.

Velnius gali žmogų stumti į prapultį, gali jį gundyti, gali jį kalbinti į pikta, gali apgaudinėti, bet negali jam daryti daugiau, negu pats Dievas daro: jam nevalia laužyti žmogaus laisvosios valios. „Tokia didelė yra žmogaus laisvė, — kalba minėtoji šv. Katarina „*Dialogue*”, — tokia didelė jėga, kurią jis gavo Švenčiausiojo Kraujo dėka, kad nei velnius, nei kitas kūrinys negali jo priversti nusidėti, jei jis pats savo laisvu noru nenorės tai padaryti”. Žmogaus „priešininkas velnius aplink eina, kaip kriokias liūtas, jieškodamas, ką prarytų” (I Petro, 5, 8). Bet ir suradęs žmogų be jo paties sutikimo „praryti” negali, nes jo teisės nėra didesnės už Dievo suteiktas savo malonei teises.

Velnius nenuilstamai dirba sieloms pražudyti. Jo tų pastangų strategija mums yra žinoma. Jis randasi ne mumyse, bet už mūsų. Jis nėra mūsų prigimtis. Bet jis sugeba į mus įsibrauti. Tačiau be mūsų pritarimo jis mūsų valios nepavergs. Jis kovoje su žmogumi gali tik tiek laimėti, kiek jam laimėti žmogus leis. Velnius mus tik tiek pažįsta, kiek mes patys jam save atskleidžiame. „Kasianas. — rašo kun. H. de Bremondas, — paliko vidurinių amžių žmonėms stebuklingą talismaną, tikrumą, kad velnius, nors yra labai piktas ir klastingas, mūsų tikrojo „aš” nežino tol, kol mes patys jo jam neparodome” (*La vie spirituelle au Moyen-Age*). Velnius savo veikloje taip yra apręžtas, kad, daugelio teologų manymu, jis gundydamas Kristų tyruose, galėjo nežinoti, jog stovi Dievo Sūnaus akivaizdoje. Euzebijus iš Cezarėjos rašo, kad, Justino manymu, velnius prieš Kristaus atėjimą nežinojo apie savo pasmerkimą.

Velnius yra didelio masto psichologas. Bet ir jis daro klaidų. Jis dažnai aukoja logiką ir kantrybę lengvų audringų, bet nesėkmingų ėjimų sąskaiton. Yra gudrus ir užsispyręs, nuolatos budi ir nenuilstamai seka numatytą auką, rašo šv. Katarina. Kai yra reikalo, jis moka pasislėpti, tykoti ir kantriai laukti. Bet jo prigimtis būdingas bruožas — nekantrumas. Veikia kaip tie, kurie neturi laiko. Šv. Ignotas apie jį sako, kad jis traukiasi susidūręs su kietumu ir griežtumu, o puola tuos, kurie daro kompromisus ir nuolaidas (*Exercitiae spirituales*). Šv. Teresė Avilietė laiko velnius paskutinės rūšies bailiais. Pajutę, kad žmogus juos pažino, praranda drąsą ir jėgos juos apleidžia. „Gerasis Dievas duotų, — sako toji pati šv. Teresė Avilietė, — kad mes suprastumėm tą tikrą ir neginčijamą tiesą, jog viena kasdieninė nuodėmė gali mums padaryti daugiau žalos, negu visos pragaro jėgos” (*Vita*). Velnius paprastai puola žmogaus silpniausias vietas. Jo mėgiamiausia klasta — vaidinti „šviesybės angelą”. Tai konstatuoja ir Šventasis Raštas: „Pats šėtonas ima sau šviesybės angelo vaizdą” (II Kor. 11, 14). Tada jis negundo bloguoju, bet perdėjimu; reikalauja perdėjimo gėryje. Gundydamas kantriai laukia, kol po perdėjimo ateis nusivylimas, atbukimas ir apkartimas. Tuomet stengiasi sielą gramzdinti į neviltį, kuždėdamas, kad gyvenimas esąs tik melas. Neviltis tai jo paskutinis, sėkmingiausias ir galutinai parbloškęs argumentas. Bet jis ne visuomet tą ėjimą vartoja. Lengvapėdiškoms sieloms jis taiko kitą strateginį ėjimą, nemažiau pavojingą ir žudantį už pirmąjį. Jis prisipyręs kartuoja: esi tobula ir Dievui miela, tad jau neprivalai rūpintis savo išganymu, liūdėti ir atgailauti už savo nuodėmes. Šitos dvi būklės, į kurias pastato velnius sielą, vadinasi neviltimi ir šventumo fikcija. Jeigu nei viena,

nei kita jam nepavyksta sudaryti, jis panaudoja kitas savo turtingo arsenalo priemones. Tada jis visu įsiutimu pradeda varginti ir kankinti sielą: šoka ant jos, kaip plėšrusis žvėris, gazdina baisiais riksmiais ir pasibaisėtiniais vaizdais, rodosi jai visu savo šlykštumu ir baisu-
mu, kaip rodėsi šv. Teresei, šv. Antanui Atsiskyrėliui ir šventam Alfonsui; kalba, kaip kalbėjo palaimintajai Margaritai iš Kortonos, Magdalenai Pacaitei, Arso klebonui; muša, kaip mušė šv. Katariną Sienietę, šv. Pranciškų Ksaverą, šv. Teresę, ar pagaliau persekioja viliojančiais nuodėmingais vaizdais ir glamonėmis, kaip persekiojo šv. Alfonsą.

Kiekviena siela gyvena velnio veikmės ribose ir tuo būdu pragaro pavojuje. Pasaulis, kaip jį supranta Evangelija, yra velnio veikimo plote. Jis yra „šio pasaulio kunigaikštis“ ir dėlto pasaulio teisė yra ne gėris, bet blogis. Gimtosios nuodėmės susilpninta žmogaus prigimtis stumia jį į prapultį. „Žmonijos rasė, — rašo Newmanas, — yra apraizgyta kažkokios baisios katastrofos. Ji netelpa Kūrėjo planuose. Velnias neturi reikalo skelbti savo žaidimo su siela“ (*Apologia*). Tą mintį dažnas lietuvis reiškia taip: velnias šiandien nereikalingas, nes žmogus virto velniu. Jis ir jo darbus atlieka. Bernanosas apie tai taip rašo: „Velniui šiandien nėra reikalo pasaulio vergti, nes jis jam jau priklauso. Pasaulis, kaip nunokęs vaisius, pats jam krinta į rankas. Pragaras neturi reikalo atsakinėti į kiekvieno pasmerktojo šauksmą ne dėlto, kad nenorėtų, bet dėlto, kad neturi jam nieko nauja pasakyti“ (*La Joie*). Pragaras laiko žmonią savo nuosavybe.

Bet žmonių sielos nėra vienišos. Yra paslaptingas, mistinis ryšys tarp jų, „požemio sąjunga, — kaip sako E. Mounieras savo studijoje apie Bernanosą, — kurioje

mūsų vardai įjungti į nežinomą grandinę, mūsų mostai pastumti į nepramanytas priklausomybes. Tai yra šventa sąjunga, sąjunga išganymo". Taip pat teigia ir garsus vokiečių teologas prof. Karolis Adamas. „Niekur nėra, — rašo jis, — pavienio, vienišo krikščionio, nes nėra pavienio, vienišo Kristaus" (*Jesus Christus*). Ta sąjunga yra išganymo sąjunga, kadangi šalia sielų, kurios pačios krinta į velnio glėbį, yra ir kitų, kurios stoja į ryžtingą kovą su pasaulio valdovu — velniu. Jos kovodamos tampa malonės nešėjomis, malonės armija.

Velnio sielų veikimui atstanga yra malonė. Tos atstangos nešėjas gali būti žmogus, kuris nepriklausomai nuo savo moralinės vertės turi į tai teisės, kaip pvz. *kunigas*, arba žmogus, kuris malonę laimėjo, pagrobė, savyje sutelkė, smurtininkas, kuris smurtu pagrobė Danguos karalystę, vadinasi — *šventasis*. Tuo būdu velnias ir šventasis kovoja už kitų žmonių sielas. Kunigas, kad ir nebūdamas šventas, yra minių vadas kovoje su pragaro jėgomis.

Velnias betarpiškai nekovoja dėl nykių, suskurduusių sielų. Jos pačios jį pasikviečia. Jis negali tiesioginiai veikti žmogaus proto ir valios, nes jie, kaip dvasinės galios, priklauso Dievui ir tik Jis tas galias gali veikti. Tačiau velnias gali veikti ir veikia vidinius ir išorinius pojūčius, kaip vaizduotė, atmintis, ir jausmines aistras bei geidulius (*appetitum sensibilem*). Tačiau ir šiais atvejais žmogus yra laisvas ir, malonės padedamas, gali velnio pagundoms atsisipirti ir jas atmesti.

„Velnio nėra jūsų knygų plepaluose, nei jūsų blevygose, nei jūsų juokinguose keiksmuose. Jo nėra ir jūsų klastingose rankose, nei jūsų vėjo pripūstose ausyse. Veltui jūs jo ieškosite ir savo kūne... O tačiau jis yra, ir yra ne kaip vėjo dvelktelėjimas, bet kaip asmuo.

Jūs jį rasite vienišo atsiskyrėlio maldoje, jo atgailoje, jo giliausioje ekstazėje ir širdies ramybėje ir tyloje. Jis drumsčia krikštyklos vandenį ir jį apkrečia, dega pašventintoje grabnyčioje, dvelkia mergelių atodūsiuose, žeidžia ašutine, teršia kiekvieną sielą. Jis meluoja lūpomis, kurios prasižioja tiesą skelbti, jis persekioja teisinguosius ligi paties Dievo slenksčio... Akla gauja pati žygiuoja į savo paskirtį, o velnias savo neapykantą laiko šventiesiems ir šventumą skelbiantiems kunigams” (*Sous le soleil de satan*).

Tad šventieji ir kunigai yra tas apsaugos pylimas, į kurį atsimuša ir ištykšta visi velnio įsiutę puolimai. Jų pavojais ir kančiomis perkamas saugumas už jų pasislėpusioms sieloms. Velnias nelydi suskurdusių sielų, bet jis niekad nesitraukia nuo šventųjų ir nuo kunigų. Viena- me mitinge Kaune buvęs Lietuvos prezidentas dr. K. Grinius pasakė, kad kiekvieno kunigo padalkose sėdi po velnią. Jis tais žodžiais norėjo kunigus įžeisti ir atgrasinti nuo jų žmones, tačiau pasakė teisybę. Velnias kunigus lydi kaip Dievo karalystės stiprintojus žemėje ir pavojingiausius savo priešus.

Kova šventųjų su velniu tai lyg dviejų milžinų kova. Ji tęsiasi per amžius. Velnias nežino mirties, bet šventieji turi savo įpėdinių ir paveldėtojų. Mes esame mesti į tamsybes, kaip naujojo gyvenimo sėkla. Mums reikia laimėti tos žemės, iš kur nuodėmė mus išvarė, pėdą po pėdos ir gražinti Dievui. Pasaulis tol tesės ir tol spirsis velnio galybei, kol mūsų tarpe bus šventųjų. Kol bus šventųjų, „pasaulio kunigaikščio” valdžia bus pavojuje.

„Nors sielų priešas būtų ir labai vikrus, jis gali laimėti tik klasta ir apgaule, kaip laimimi miestai užnuodijus jų šulinius. Velnias drumsčia sąmonę, teršia vaiz-

duotę, audrina kraują ir kūną, negirdėtu gudrumu panaudoja mūsų pačių priešgynybes, blaško džiaugsmus, gilina nusiminimus, klastoja veiksmus ir slaptas intencijas, bet dar nieko nesunaikino. Paskutinis leidimas mūsų rankose ir jis nebus duotas, kol iš eilės neprabilis Dievas. Malonė visada ištrykšta. Velnias to ištryškimo laukia su baime, nes žino, kad jo kantrus darbas vienu užsimojimu gali būti sunaikintas. Kur trenks perkūnas? Jis to nežino". (*L'Imposture*).

Tokia velnio koncepcija. Ji kiek literatiška, bet atitinka teologijos duodamą velnio vaizdą. Iš prabėgomis duotos velnio veiklos ir jo pastangų išvesti sielas iš išganymo kelio ir ištraukti iš Dievo teikiamos malonės seka kunigui pareiga apie visa tai informuoti ir pamokyti tikinčiuosius, kad tuo būdu apsaugotų juos nuo velnio statomų jiems sląstų ir pinklių.

Velnio taktika ir metodai labai gudrūs, įvairūs ir painūs. Dažnai nelengva juose susigaudyti net kunigui ir šventiesiems. Juo labiau sunku paprastiems tikintiesiems, kurie toliau katekizmo nėra nuėję. Ir dėlto dažnai net geros valios žmonės į to sielų amžino ir nenuolaidaus priešo statomus sląstus įkliūva, kankinasi ir nesugeba iš jų išsipainioti. Antra, velnio problema yra *de fide*. Ji įpinta į krikščioniškojo mokslo sistemą, kuri turi būti iš sakyklos paskelbta ir išaiškinta. Štai dėl tų motyvų velnias turi turėti sakykloje aiškią ir tikrą vietą. Jokios mados ir jokie žmonių antivelniški nusiteikimai neprivalo kunigo gąsdinti. Kunigo tyla, velnio klausimo ignoravimas sakykloje — didelis, net be mūsų, velnio laimėjimas.

*

*

*

Tai, kas buvo lig šiol pasakyta apie velnią, yra toli gražu ne visa. Tuomi pasitenkinti negalima. Tai būtų nedovanotinas nedasakymas, lyg sakinio viduryje nutraukimas. Svarbu apsaugoti sielą nuo velnio įtakos, bet ne mažiau svarbu ją iššamoninti, kas ją laukia tai įtakai pasidavus, pasukus į nuodėmės klystkelius. Čia kyla *sankcijos* klausimas. Šis sankcijos klausimas yra antras motyvas, dėl kurio velniui ir jo sostapiliui — pragarui turi būti garantuota vieta sakykloj.

Jeigu žmogus būtų visu šimtu nuošimčių protinga esybė, jeigu jo psichinėje organizacijoje viešpatautų tobula darna, jeigu jame visa pasiduotų valiai, o valia protui, tuomet užtektų aiškiai konstatuoti tos ar kitos pareigos esimą ir tuo būdu žmogų įvesti į tos pareigos kelią ir tame kelyje jį išlaikyti. Užtektų įrodyti, kad dorybė atitinka žmogaus prigimčiai, kad pats protas dorybės reikalauja ir jos šaukiasi ir to pakaktų žmogui įvesti į dorybės kelią, iš kurio jis nebeišsuktų.

Bet, deja, taip nėra. Ta žmogaus psichinių galių dar-na, kurios reikalas ir būtinumas plaukia iš žmogaus prigimties, tikrumoje gyvenamoje mūsų būklėje yra tik idealas, kuris tik dalimis laimimas sunkiomis kovomis ir dvasios įtampa. Pageidimai, geiduliai ir aistros spiriasi ir valiai pasiduoti nenori ir pati valia toli gražu nevisa-da suka į proto rodomus kelius, bet renkasi savuosius. Dažnai, žinodamas savo daromą klaidą, žmogus neina proto ir sąžinės rodomu keliu, bet visai sąmoningai pasilieka nuodėmėje trūnyti. Išvesti tokiam žmogui iš dvasios inercijos būklės ir iš nuodėmės kelio reikalinga jam įrodyti, kad su nusikalstamu darbu, su pažeidimu moralinės pareigos ir moralinio įstatymo siejasi blogis ir kad moralinė pareiga yra saugojama atitinkama ir pakankama sankcija.

Sankcija yra viena esminių moralinės tvarkos elementų. Iš jos kiekviena teisė semia savo praktišką jėgą. Ji yra paprastas, savyje kilnus ir labai sėkmingas žmonių veiklos motyvas. Sankcija yra ir visada bus susijusi su moraline tvarka tokiu būdu, kaip yra ir bus visada susijęs spindulys su šviesos ir šilumos židiniu. Kur yra moralinė teisė ir pareiga, ten yra ir sankcija.

Religija tuo ar kitu būdu apima visą žmogaus gyvenimą, ji neapeina nei vieno to gyvenimo sąmoningo akto ir ant kiekvieno akto uždeda savo antspaudą. Galutinioje išvadoje visa žmogaus gyvenime subordinuojasi Dievui, kuris yra visa ko alfa ir omega — pradžia ir galas. Tos tvarkos pažeidimas arba, kitaip pasakius, nuodėmė yra baudžiama. Religiniai-moralinę pareigą saugoja sankcija. Jos laužyti ar žaloti be nusikaltimo ir kartu be bausmės negalima. Tai pamatyti ir suprasti nesunku. Reikia tik pasižvalgyti po žmones, dirstelti į jų tarpusavius santykius, išžiūrėti į jų širdis ir sielas, ir Dievo įstatymų sankcija pati kris į akis.

Sankcijos nereikia laukti ten už žemės ribų. Ji dažnai pritaikoma ir čia, žemėje, dar gyviems esant. Patyrinėję kiekvienos fizinės kančios genezę, labai dažnai rastumėm jos priežastimi nuodėmę. Kančia — jos pasėka, bausmė arba sankcija. Tiesa, toli gražu ne visada paties kenčiančio nuodėmė yra kančios priežastimi. Kartais ji ateina iš tolimesnės kartos. Tenka kentėti už svetimųjų nuodėmes. Tačiau yra genetinis ryšys tarp nuodėmės ir skausmo, kančios ir ligos. Tai, ką galima konstatuoti daugelyje atvejų paprastu tyrimu, patvirtina ir neklaidingas Dievo žodis. „Kaip per vieną žmogų nuodėmė įėjo į pasaulį ir per nuodėmę mirtis, ir taip mirtis perėjo į visus žmones, kadangi visi jame nusidėjo... Teismas virto pasmerkimu dėl vieno nuodėmės... Vieno žmogaus

neklusnumu daugelis pasidarė nusidėjėliai", sako šv. Povilas (Rom. 5, 12 - 19). Mirtis — nuodėmės sankcija. Mirtis gi nešasi su savimi eilę kitų nelaimių ir kančių. Tiesa, gamtinėje tvarkoje mirtis yra būtinas ir neišvengiamas reiškinys, bet Dievo malonė žmogų iškėlė į antprigimtinę būklę, kurioje mirties nebūtų buvę. Paprastam žmogaus protui tai sunku suprasti, tačiau tikėjimas mus to moko.

Sunkios yra kūno kančios, kurioms baudžia žmogų nuodėmė, bet nepalyginamai sunkesnės yra tos pačios nuodėmės gimdomos sielos kančios. Vienos ir kitos dažniausia eina ranka į ranką. Vienos kitas stiprina ir jautrina. Pašalinkime sielos kančias, kūno kančios atslugs ir taps pakenčiamesnės. Nuodėmė, suprantama sunkioji, jei dar žmoguje pasiliko kiek žmogiškosios vertybės ir nėra iš pagrindų sugedęs, jame sukelia tokių dvasios kančių, kurios nekarta baigiasi savižudybe. Silpnesniai žmogui jos tampa nebepakeliamos, jei nebesuranda kelio Dievu susistiprinti. Visai teisingai yra pasakęs Dievo dainius karalius Dovydas: „Kas mėgsta nedorumą, to nenkenčia jo siela. Jis lydins ant nusidėjėlių ugningomis žarijomis ir siera, ir karštas vėjas — jų taurės dalis" (Ps. 10[11], 5 - 6). Savo prigimtimi krikščioniškoji siela negali prisiderinti prie nuodėmės ir pakęsti to, kas nedorumuose gyvena. Kyla aštri ir skaudi kova tarp jos ir nedorumų mėgėjo. Jos pasėkoje tenka iškęsti „ugningas žarijas ir sierą", o jų gyvenimo „taurės dalis — karštas vėjas". Ir kitaip būti negali. „Non est pax impiis" (Iz. 48, 22). „Netikėliai yra kaip įaudrinta jūra, kai negali nusiraminti" (Iz. 57, 20). Tai pranašo Izajo gražus nusidėjėlio sielos būklės teisingas atvaizdavimas. Nuodėmės pasėkų čia neišpasakosi. Joms suprasti ir įvertinti reikalinga į jas blaiviai ir objektyviai akimis pa-

žvelgti. Vienas Amerikos gydytojas yra pasakęs: užtrenkite duris nuodėmei į savo širdis ir pamatysite naują pasaulį: ištuštės kalėjimai, ligoninės ir bepročių namai darbo pritruks, o kartuvės, elektros kėdės ir giliotinos muziejuose atsidurs. Neginčijama tiesa.

Tokios yra sunkiosios nuodėmės dovanos gyviesiems, dar žemėje gyvenantiems. Jos sprangios, įkyrios, dažnai ligi jėgų ir pusiausvyros nustojimo skaudžios. Bet rūgoti nėra ant ko. Pats žmogus kaltas. Ką pasėjo, tai ir nusipiovė. Žmogus savo likimo kalvis. Dorybes pasės, kitokio derliaus susilauks.

Blogiau ir nepataisomai blogiau, kai žmogus tą galimybę iš savo rankų išleidžia. O tai įvyksta tada, kai žmogus susiduria su šiais veiksniais: mirtis, teismas ir dangus ar pragaras. Mirtis pristato žmogų prie amžinojo ir neklystančiojo Teisėjo. Jo teismas turi labai trumpą tik dviejų paragrafų baudžiamąjį kodeksą — dangus ir pragaras. Vienas tų paragrafų bus ir mums pritaikomas. Teismo sprendimas be apeliacijos. Ir dangus ir pragaras amžini. Dievo nustatytos moralinės tvarkos laužymas stato kaltininką prie pragaro vartų. Prie jų priveda sankcija, bausmė už nuodėmę. Prie pragaro vartų laidojamos visos išsilaisvinimo ir būklės pataisymo viltys. Kas jos nepataisė žemėje, kas nepanoro pasinaudoti malone, čia bergždžios pastangos. Ką žemėje laimėjai, amžiams laimėjai.

Kiek kartų kunigas pasirodo sakykloje su velniu ir pragaru, tiek kartų jį palydi ne vieno klausytojo ironiškas šypsnyš, pašaipos žodis ir net tiesiog tamsuolio ir atsilikėlio titulu apdovanoja. Pasitaiko ir kietesnių reakcijų. Broktono, Mass., lietuvių parapijos klebonui kun. V. Dragunevičiui parapijos komitetas vieną kartą štai kokį reikalavimą pareiškė: „Darbovietėse mus pa-

juokia, kad tikime, jog yra velnias. Sako, Dievas dar gali būti, bet šėtonas — kunigų prasimanytas. Taigi, klebone, savo pamoksluose daugiau velnio nebeužsimink, nes už kiekvieną jo suminėjamą atskaitysime iš algos po 5 dolerius" (*Simas Sužiedėlis. Kunigas Jonas nuo Kryžiaus*). Inteligentų, net praktikuojančių katalikų tarpe atsiranda velnio priešų. Jie kitaip kovoja su velniu, negu Brocktono parapijos komitetas. Tiesa, jie neargumentuoja. Jų argumentas — „man taip atrodo". Jų samprotavimu, velnias galėjęs tikti viduriniaisiais amžiais. Dvidešimtojo amžiaus pasauly vietos nei velniui, nei pragarui negali būti. Velnio, kaip asmens kovojančio su Dievu, amžius pasibaigęs. Velnio idėja turinti nueiti užuomarštin. Nūdienė tikrai religiniai-krikščioniškoji pasaulėžiūra velnio su pragaru nesanti reikalinga. Krikščionybėje jam negalinti būti skiriama atskira vieta, kokia buvo skiriama dualistinėse religijose, kurios skyrė du asmenis: vieną valdyti gėrio pasauliui, kitą gi — blogio. Krikščionybėje reikalinga esą kitaip žiūrėti į velnio idėją: joje, tiesa, esąs žmogus apšviestas saulės spinduliais, o melo atstovas velnias — to žmogaus šešėlis. Tokiems žmonėms atrodo, kad velnio negalima net suderinti su Dievo savybėmis, protas gi nesurandąs jokio argumento velnio ir pragaro esimui. Taip samprotauja kai kurie spiritualistai. Apie materialistus, kurie visa, kas nematerialu, atmeta, čia visai nekalbu. Nemanau čia leisti į ginčus su įvairiomis antivelniškomis nuomonėmis ir jų šalininkais. Apsistosiu dabar prie Bažnyčios mokslo tuo reikalu.

Ir velnias ir pragaras yra *de fide*, mūsų tikėjimo tiesa, dogma. Ir vienas ir kitas įpinti į katalikų tikėjimo sistemą. Dogminė teologija konstatuoja: „*De fide est existere Angelos, seu creaturas intellectuales a Deo dis-*

tinctas et hominibus praestantiores; certum est Angelos esse mere spirituales". Angelas yra „*subsistens, seu personalitate gaudens*". Velnias yra sutvertas angelu. Tad kas pasakyta apie angelą, pasakyta ir apie velnią. Velnias yra nusidėjęs, puolęs angelas, dėlto tapęs bloguoju angelu, bet jo prigimtis pasilikusi ta pati; tad, Bažnyčios mokslu, velnias yra, jo esimas yra tikėjimo konstatuojamas; velnias — esybė protinga ir dvasinė. Jis nėra kokia neaiški jėga, bet asmuo (*Tanqueray. Brevior Synopsis Theologiae Dogmaticae*).

Apie pragarą dogminė teologija štai ką kalba: „*Demonnes, et homines in statu peccati mortalis morientes, aeternis suppliciis puniuntur*". — „Velnias ir sunkioje nuodėmėje mirštą žmonės amžinomis kančiomis baudžiami". Amžinųjų kančių vieta vadinama *infernus, gehenna*. Kiekviena tauta turi tai vietai pavadinti savą žodį. Mes lietuviai vadiname ją pragaru.

Kristui pragarą ir velnio klausimas buvo aktualus ir svarbus. Gal jokios kitos tiesos Jis neskelbė taip dažnai, primygtinai ir kietai bei aiškiai įvairiose aplinkybėse ir formose, kaip tiesą apie esimą amžinos bausmės už Dievo įstatymų laužymą. Matyti, Jam labai rūpėjo, kad tie, kurie su Juo vaikščiojo, giliai tą tiesą įsisąmonintų.

„Jei tavo dešinė akis tave piktina, išlupk ją ir mesk šalin nuo savęs, nes tau geriau, kad vienas tavo sąnaris žūtų, kaip kad visas tavo kūnas būtų įmestas į pragarą. Ir jei tavo dešinė ranka tave piktina, nukirsk ją ir mesk šalin nuo savęs, nes tau geriau, kad vienas tavo sąnaris žūtų, kaip kad tavo visas kūnas eitų į pragarą", (Mat. 5. 29-30). O aiškindamas savo mokiniams tą puikų mums lietuviams taip mielą ir savą prilyginimą apie kviečius ir rauges — kūkalius, sako: „Kurs sėja gerą sėklą, yra

žmogaus Sūnus. Dirva — pasaulis, gera sėkla — karalystės vaikai, raugės — netikę vaikai. O neprietelis, kurs ją pasėjo, yra velnias; piūtis — pasaulio pabaiga, pio-vėjai — angelai. Taigi, kaip surenkama raugės ir sudeginama ugnyje, taip bus pasaulio pabaigoje. Žmogaus Sūnus siųs savo angelų, ir jie surinks iš jo karalystės visus papiktinimus ir tuos, kurie daro neteisybę, ir juos įmes į ugnies krosnį. Ten bus verksmo ir dantų griežimo” (Mat. 13, 37 - 42). Savo šiurpiame prilyginime apie negailestingą turtuolį Išganytojas kiek pravėrė paslaptin-gą uždangą, kuri slepia nuo žmogaus akių pragaro gelmes (Luk. 16, 19 - 31). Savo pasakojimą apie paskutinįjį teismą Kristus baigia baisia pasmerkimo ištarme: „Eikite šalin nuo manęs, prakeiktieji, į amžiną ugnį, kuri sukurta velniui ir jo angelams” (Mat. 25,41).

Apaštalai, sekdami savo Mokytoju Kristumi, tą tiesą apie pragarą taip pat dažnai savo pamokymuose skelbdavo. „Viešpats Jėzus apsireikš iš dangaus su savo jėgos angelais ugnies liepsnoje. Jis atkeršys tiems, kurie nepa-žįsta Dievo ir neklauso mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Evangelijos” (II Tes. 1, 7 - 8), rašo šv. Povilas. Šv. Jonas savo Apokalipsėje kalba, kad pasmerktieji „bus kanki-nami ugnimi ir siera šventųjų angelų akivaizdoje ir Avi-nėlio akivaizdoje; jų kančių dūmai kils amžių amžiais; nėra poilsio dieną ir naktį tiems, kurie garbino žvėrį ir jo paveikslą ir kas ima jo vardo žymę” (Apr. 14, 10 - 11).

Norint paneigti pragaro ir velnio esimą, reikėtų paneigti apreikštąjį mokslą, reikėtų savo nuomonę akiplė-šiškai statyti prieš Kristaus nuomonę, reikėtų nustoti būti krikščionimi. Dar daugiau, reikėtų paneigti Dievo teisingumą, išmintį ir šventumą, o tuo pačiu ir paties Dievo esimą, nes pragaras galėtų nebūti tik tada, kada nebūtų Dievo. Bet jei nebūtų Dievo, nebūtų ir mūsų, nes

nebūtų kūrybinės visatos priežasties. Paneigus pragaro esimą, konsekventiškai galvojant, reikėtų paneigti taip pat ne tik Dievo esimą, bet ir žmogaus nemirtingosios sielos, o iš žmogaus sąžinės išbraukti teisingumo sąvoką.

Bet ne tik religija mus moko apie pragaro esimą ir reikalingumą. Žmogaus protas taip pat ne tik neneigia pragaro, bet jo esimą palaiko. Pažiūrėkime, kas pasidarytų paneigus amžinos bausmės esimą. Tuomet susilygintų gėris su blogiu, dorybė su nusikalstamu darbu, ištikimybė Dievo ir žmonių įstatymams su jų laužymu ir mindžiojimu, žmonių meilė ir jų skriaudimas, svetimo turto gerbimas ir jo grobimas ir tt. Paneigus pragaro esimą, amžinybėje vienodą atlyginimą gautų ir skaisti mergaitė ir palaidūnė, vagis, girtuoklis ir žmogžudys su darbščiu, sąžiningu ir artimui paslaugiu žmogumi. Tuomet skriauda iš žemės persikeltų į dangų. Tuomet net Dievas apviltų žmonių viltis surasti pas Jį teisingumą, bet tai jau būtų piktžodžiavimas.

Jeigu pagaliau visiems, geriems ir blogiems, lygiai šypsotųsi vienodai laimė ir visiems būtų atidari dangaus vartai, tai kiltų labai rimtas klausimas, į kurį niekas nesugebėtų duoti patenkinamo atsakymo, būtent: kuriuo tikslu įvyko tas baisus, pasaulio istorijoje vienintelis, atsitikimas — Dievo nužudymas ant Kalvarijos kalno? Kam buvo reikalinga Dievo žmogaus kūne kančia? Jei gu tai buvo reikalinga atsisteisti už nuodėmę Dievo teisingumui, tai matyt, kad nuodėmė reikalauja atpirkimo, kurio žmogus savo jėgomis duoti Dievui negalėjo ir negali. Tad jeigu žmogui pačiam reikėtų už padarytas nuodėmes atsisteisti, o taip yra su pasmerktaisiais pragarė, tai jis niekada neatsisteistų. Sunkioji nuodėmė gali būti akimirkos darbas, tačiau, nors yra aprėžto mirtingo, riboto ir netobulo kūrinio veiksmas, turi savy-

je kažką neriboto, begalinio, beribio, nes ta nuodėme įžeidžiamas begalinis, neribotas ir neaprežtas Dievas. Tad yra teisinga, kad toks nusidėjėlis būtų baudžiamas nepabaigiamai, neaprežtai, jei ne įtampos, tai bent laiko prasme.

Pragaro reikalauja ne tik Dievo teisingumas, bet ir Jo išmintis. Dievas, nustatydamas pasaulyje moralinę tvarką ir skelbdamas įvairius savo įstatymus, negalėjo leisti, kad visa tai žmogus paverstų savo žaislu ir pasityčiojimu. Tad turėjo savo įstatymams ir tvarkai duoti kokią apsaugą, paskelbti kokią pagrasinimą ir tai pagrasinimą bausme, proporcinga nusikaltimui, kad žmogus laikytųsi jam nustatytos tvarkos. Turint prieš akis žmogaus silpnumą, o dažnai ir jo iškrypimą ir moralinį smukimą, be tokių priemonių būtų neįmanoma jį privirsti skaitytis su Dievo paskelbta valia. Nors ir tos priemonės toli gražu ne visada išlaiko žmogų Dievo nustatytame kelyje; bet tai jau ne Dievo kaltė. Jis visa padarė, kas reikalinga apsaugoti žmogui duotus įstatymus ir kas reikalinga laimėti išganymui. Bet pasinaudoti ar nesinaudoti ta pagalba ir priemonėmis priklauso nuo žmogaus laisvo apsisprendimo. Dievas jam davė laisvą valią ir tos valios niekada nevaržo ir neprieivartauja, nors jis ją naudotų Dievo paniekai ir savo pražūčiai.

Kūrėjas savo protinguosius kūrinius myli visa savo begaline meile. Jis nori jiems suteikti savo didžiąją laimę. Jis pats nori būti jiems dovana. Jis nori pats jam atsiduoti nedalomai. Bet žmogaus Dievas neprieivartauja, neima jo smurtu. Nori, kad pats žmogus prie Jo palinktų savo laisvu apsisprendimu ir pasirinkimu, be pašalinės jėgos ir prievartos. Išganymo laimei pasiekti Dievas davė, per savo paliktą žmonėms Bažnyčią sėkmingiausių priemonių. Bet, žinodamas žmogaus silpną, svyruo-

jančią ir nepastovią valią bei palinkimą žavėtis dalykais, kurie jį veda prie nuodėmės ir atitraukia nuo Jo ir Jo sukurtos moralinės tvarkos, žmogui primena ir savo teisingumą, savo bausmes už nesilaikymą jam nustatytos gyvenimo tvarkos. Dievas tad, rūpindamasis žmogaus likimu ir jo galutine laime, judina visas jo jausmų, širdies ir proto stygas, pradedant meile ir baigiant baime. Jei visa tai žmogaus nepaveikia ir jis pasirenka savus gyvenimo ir elgsenos kelius, jis pats už tai prisiima ir atsakomybę.

Tad ir protas, jei jis nėra apakintas nuodėmės ir aistrų, kurios kliudo daryti teisingus sprendimus, pripažįsta pragaro ir jo amžinų kančių esimą tiksliai išminingu ir teisingu dalyku. Kai žmogus, gyvendamas žemėje, kuri jam skirta dangui laimėti, atstumia jam ištiestą Dievo tėvišką ir brolišką pagalbos ranką, nustoja teisės jos prašyti miręs ir gavęs tai, ką buvo pelnęs savo darbais ir savo nesuderintu su Dievo nustatyta moraline tvarka gyvenimu. Ką pasėja, tą ir piauna. Pasmerktasis nei gailestingumo, nei pagalbos iš teisingiausiojo Teisėjo nesulauks. Visas abejones tuo reikalu išblaškė pats Kristus savo prilyginime apie turtuolį ir Lozorį.

„Mirė elgeta (Lozorius) ir buvo angelų nuneštas į Abraomo prieglobstį. Mirė ir turtingasis ir buvo palaidotas pragare. Būdamas kančiose, jis pakėlė savo akis ir pamatė iš tolo Abraomą ir jo prieglobstyje Lozorį. Tuomet jis sušuko: Tėve Abraome, pasigailėk manęs ir siųsk Lazorį savo piršto galo pamirkyti vandenyje, kad atgaivintų mano liežuvį, nes kenčiu kančias šitoje liepsnoje. Abraomas jam atsakė: Sūnau, atsimink, kad tu gavai gėrybių savo gyvenime, o Lozorius gavo nelaimių; dabar jis turi paguodos, o tu kankinamas. Be visa to, tarp mūsų ir jūsų stipriai padaryta didelė gelmė, taip

kad tie, kurie norėtų, negali iš čia nueiti pas jus, nei iš ten čia ateiti. Jis tarė: tai meldžiu tave, tėve, siųsti jį į mano tėvo namus, nes aš turiu penkis brolius, juos jis teperspėja, kad ir jie neateitų į šią kančių vietą. Abraomas jam atsakė: jie turi Mozę ir pranašus, tegul jų klauso. Anas gi sakė: ne, tėve Abraome, bet jei kas iš mirusiųjų ateitų pas juos, jie darys atgailą. Jis tačiau tarė: jei jie neklauso Mozės ir pranašų, jie netikės, jei ir numirusiųjų kas prisikeltų" (Luk. 16, 22 - 31). Tai va Kristaus autoritetingas pragaro ir pasmerktųjų problemos galutinis išaiškinimas ir išsprendimas. Kiekvienam tikinčiajam jis turi būti pakankamas ir lemiamas.

Pragarą ir velnią skelbė Kristus ir apaštalai. Skelbė dažnai.

Kunigo pagrindinis uždavinys ir pašaukimas — skelbti Kristų ir tą patį nukryžiuotą, skelbti visa, ką Jis yra padaręs ir pasakęs, kurti žemėje Kristaus karalystę, vadinasi — išlaisvinti pasaulį iš tamsybių kunigaikščio ir atiduoti jį Kristui. Savo burnoj kunigas turi ne savo, bet Dievo žodį. „Ne jūs esate, kurie kalbate, tik jūsų Tėvo Dvasia, kuri jumyse kalba" (Mat. 10. 20). Jokių kompromisų, jokių nuolaidų, jokių nedasakymų ir nepasakymų negali būti. Tokia diplomatija sakykloje neleistina. Ja neišvedami klausytojai iš klystkelių, bet įveda mi. Mes kunigai „esame pasiųsti, kaip avys tarp vilkų", todėl turime būti „gudrūs, kaip žalčiai, bet ir neklastingi, kaip karveliai" (Mat. 10, 16). Savo evangeliškos tiesos žodžiu mes pasauliui nepatiksime, nes pasaulis atviro tiesos žodžio nemėgsta. Jie už tai „paduos teisti susirinkimams ir plaks savo sinagogose". Dėl Kristaus „būsime vedami pas valdovus ir pas karalius. . .", būsime „visų nekenčiami dėl Kristaus vardo; bet kas bus ištvėrimingas ligi galui, tas bus išgelbėtas" (Mat. 10, 17 - 18, 22).

Geras tiesakalbis kunigas nėra mylimas. To kunigas ir neprivalo vaikytis pigiu populiarumu ir žmonių silpnybėms pataikavimu. Kunigui svarbu žmonių pagarba ir pasitikėjimas. O tai įgyjama savo pareigų sąžiningu ėjimu, atviru ir tiesiu žodžiu, paslaugumu ir tėviška ganomųjų meile. „Dievas davė mums ne baimės dvasią, bet jėgos, meilės ir blaivumo“ (II Tim. 1,7). Esame „geri Kristaus Jėzaus kareiviai“ ((II Tim. 2, 3), todėl turim „pakęsti visa dėl išrinktųjų, kad jie laimėtų išganymą, kuris yra Kristuje Jėzuje, drauge su dangaus garbe“ (II Tim. 2, 10).

Velnius šiandien nemėgiamas. Apie jį rimtai klausyti daugelis nenori. Velnius tuo džiaugiasi, nes tyloje ir ramybėje jam geriau vyksta sielų klaidinimas ir meškėriojimas. Kunigas turi tą jo džiaugsmą sudrumsti ir jo sėkmingą darbą nutraukti. Jis dažniau turi rodytis sakykloje su velniu ir pragaru. Velnius padės nugalėti velnią. Tačiau pamokslai apie juos turi būti gerai apgalvoti ir parengti. Juose reikia vengti visokių perdėjimų, lakios vaizduotės ir pasakų. Pakaks to, kas parašyta Šv. Rašte ir teologijoje. Nei „Peklos Bromas“, nei kitos „pekliškos“ knygos, kurių senoji Lietuva turėjo nemaža, kunigui negali būti nei vadovu, nei pamokslinės medžiagos šaltiniu. Jos gali būti kunigui naudingos nebent tik tuo, kad parodo, kaip nereikia pamokslų apie velnią ir pragarą sakyti. Visokie tokiuose pamoksluose perdėjimai, žmonių gąsdinimai gali privesi prie atvirkščių rezultatų. „Tai primink, imdamas Viešpatį liudytoju, nekovoti žodžiais, nes tai niekam nenaudinga, tik klausytojams žudyti“ (II Tim. 2, 14). Tiktai „kiekvienas Dievo įkvėptas Raštas yra naudingas mokyti, sudrausti, pataisyti, auklėti teisybėje, kad Dievo žmogus būtų tobulas, tinkamas kiekvienam geram darbui“ (II Tim. 3, 16 - 17).

GAVĖNIOS REKOLEKCIJOS IR KATALIKIŠKOJI AKCIJA

Kristaus vietininko balsas Katalikiškosios Akcijos reikalu garsiu aidu nuaidėjo per visą pasaulį. Įvairių kraštų episkopatai tuo klausimu išleido, ir dabar tebeleidžia, eibes komentarų, aplinkraščių ir įsakymų.

Pats žodis *akcija* reiškia užsimojimą, veiksmą, jėgą, iniciatyvą ir kovą už kiekvieno kataliko širdžiai brangiausius idealus. Tas akcijos aptarimas suponuoja jaunos, dvasiniai brandžius žmones, nes suglebę ir dvasiniai liguisti šiam aktyviam darbui netinka. Katalikiškasis veikimas, švento Tėvo mokymu, turi vystytis dvejomis kryptimis: ugdyti dvasiniai tobulus apaštalus ir vystyti ekspansyvinę veiklą. Kitais žodžiais tariant, šio katalikiškojo veikimo tikslas — ugdyti ir kultivuoti skaisčias katalikiškas sąžines, vertikaliai stiprinti Katalikiškąją Akciją, rengti Dievo malone apsišarvavusių žmonių būrius, su kurių pagalba būtų galima veikti į plačiąsias žmonių mases.

Katalikiškoji Akcija savo repertuare turi visą eilę sėkmingai parinktų priemonių: suvažiavimai, kongresai, rekolekcijos, paskaitos, pašnekesiai, filmai, knygos, laikraščiai, sąmoninamieji kursai ir pan. Lietuva jau galėjo pasidžiaugti puikiais suvažiavimais, kuriuose buvo gražiai demonstruojama katalikiškoji mintis. Tačiau, nepaisant viso jų gražumo, jie dar nebuvo pasiekę reikiamo tobulumo.

Kiekviena pradžia darbą gaišina. Turėta praktika mums parodė, į ką reikia labiau dėmesį kreipti, kurias priemones plačiau naudoti. Geriau ir naudingiau daugiau dėmesio kreipti į pagrindus, į katalikų sielas, kurios yra nuolatos reikalingos nesulaužomų Dievo malonės šarvų. Skaisčios ir katalikiškai sąmoningos sąžinės yra nesusigriaunami Katalikiškosios Akcijos pagrindai.

Vienas plačiausių, svarbiausių ir sėkmingiausių kelių, vedančių į Katalikiškosios Akcijos realizavimą gyvenime, gali būti sistemingai ir gerai kasmet vedamos gavėnios rekolekcijos. Kiekvienas kunigas, kuris dirba sielų ganytojavimo darbą, iš savo patyrimo gerai žino, kaip tokios rekolekcijos yra naudingos ir būtinai reikalingos. Klausykla duoda labai daug įrodymų, jog sąžiningai ir gerai vestos, nors ir nelabai iškalbingo kunigo, tokios rekolekcijos duoda milžiniškos naudos. Ir nei vienas pamokslas, kad ir iškalbingiausio kunigo pasakytas, jų savo naudingumu negali atsverti. Rekolekcijose stipriau veikia Dievo malonė, ir jų įtaka yra pastovesnė. Tačiau ir su rekolekcijomis, kaip ir su visais veiksmais, gali visaip atsitikti. Jos gali būti labai galingas Katalikiškosios Akcijos įgyvendinimui veiksnys arba visiškai prasilenkti su siekiamuoju tikslu. Tai daug priklauso nuo rekolekcijų vedėjo ir nuo kitų sąlygų.

Rekolekcijoms išpopuliarinti reikalinga ir apgalvotos reklamos, sėkmingo pažadinimo ir reikiamo išamoniavimo. Tą akciją reikia pradėti bent tris savaites prieš rekolekcijas. Šiuo laikotarpiu kiekviena proga reikia rekolekcijas reklamuoti, skatinti tikinčiuosius jas lankyti bei sunaudoti visas jų teikiamas gėrybes, o paskutinįjį prieš jas šventadienį rekolekcijų tema pasakyti išsamų ir gerai paruoštą pamokslą. Šiuo laikotarpiu po kiekvieno pamokslo, ir kitomis progomis, reikia kalbėti bent po

3 *Sveika Marija*, kad rekolekcijos duotų gerus rezultatus. Kur kunigo balsas nepasiekia, reikia panaudoti bažnytinių brolių narius: tretininkus, rožančininkus, Maldos Apaštalavimo narius. Nepakenks rekolekcijas pavesti žmonių maldoms. Žodžiu, iš rekolekcijų reikia padaryti kažką didingą, žmonėse sužadinti rekolekcijų metui tinkamą šventadienišką nuotaiką, pastatyti ant kojų visą parapiją, kad ji jų lauktų šventadieniškai nusiteikusi ir pasiryžusi pasiaukoti bei pasinaudoti. Šiam tikslui atsiekti reikalinga, kad ir vietos kunigai tokia pat nuotaika traktuotų rekolekcijas ir labai rimtai joms pasirengtų. Tik tada rekolekcijų metas bus didžioji parapijos metinė šventė ir bus atsiekti dideli rezultatai.

Organizuojant ir tvarkant rekolekcijas, reikalinga atkreipti dėmesį į šiuos klausimus: rekolekcijų vedėjo asmuo, rekolekcinių pamokslų turinys, rekolekcijų pravedimo būdas ir kunigų pagalba išpažintims klausyti. Kiekvieną šią temą noriu, nors trumpai, panagrinėti.

1. Rekolekcijų vedėjo asmuo

Ką reikia pasikviesti vesti rekolekcijoms? Vienuolį ar pasaulietį kunigą? Kur jį surasti? Kur gauti pinigų su rekolekcijomis surištoms išlaidoms padengti? Štai tie klausimai, kurie kiekvieną kleboną vargina artinantis gavėnios metui. Daugelis kunigų mano, kad sėkmingiausiai rekolekcijas gali vesti tik vienuoliai. Gal taip, o gal ir ne. Jei ir taip būtų, kur tų vienuolių tiek gausi, kad visas parapijas galėtų aptarnauti? Pasižymėjusių misijonierių daug neturėjome. Ką reikia daryti? Kviestis seminarijų profesorius? Bet ir jų nedaug. Pagaliau jie labai užimti savais darbais. O išeitį reikia surasti. Sunku-

mas susirasti rekolekcijų vedėją ir su rekolekcijų vėdimu surištos išlaidos ne vienam kunigui pagimdo norą jas pačiam vesti arba savo parapiečius pasiųsti į kaimyninę parapiją, kur rekolekcijos yra vedamos.

Lengviausia išeitis yra tokias rekolekcijas pravesti savo dekanato jėgomis. Kiekviename dekanate atsiras keletas kunigų, kurie, turėdami gerų norų, galės sėkmingai pas savo kaimyną jas pravesti. Planingai paskirstytas darbas duos galimybę visos gavėnios metu atlikti rekolekcijas visame dekanate be ypatingo jėgų įtempimo. Yra dekanatų, kur keletas kunigų, jau senyvo amžiaus ar liguotų, negali pakelti sunkios sakyklos naštos ir įtempto darbo. Bet yra ir jaunesnių kunigų, kurie lengvai galėtų net ištisas serijas tokių rekolekcijų pravesti. Senukai ir invalidai galėtų su jais atsisteisti išpažinčių klausymu. Bet yra ir tokių dekanatų, kur visi kunigai tam sunkiam ir labai dėkingam darbui tinka. Esant geriems norams, vis galima susirasti priemonių tam klausimui tinkamai išspręsti. Taip dekanatams susitvarkius, rekolekcijas galima pravesti be ypatingų kliūčių ir sunkumų.

2. Rekolekcijų pamokslų turinys

Daugelio rekolekcijos traktuojamos kaip priemonė parengti parapiečius velykinei išpažinčiai ir prie jos patraukti. Šioje pažiūroje yra daug tiesos. Bet jei į rekolekcijas žiūrėsime tik kaip į Katalikiškosios Akcijos pirmutinę fronto liniją ar avangardą, tai vieno tik parengimo velykinei išpažinčiai būtų permaža. Jos turėtų suteikti pakankamai gausiai tokio maisto, kuris žmones sustiprintų ir padrąsintų, kad katalikai tesėtų visų metų darbams. Taip suprastų rekolekcijų tikslas turėtų būti

— laimėti ir pastoviau įgyvendinti sielose Dievo malonę, katalikų sąmonėje išpausti galingą, gražų ir masinantį dorybės vaizdą, įlieti į jų širdis drąsos, pažadinti troškimą katalikiškiems veiksams arba, kitaip pasakius, žmoguje įkurti Kristaus karalystę ir sužadinti jame norą ir pasišventimą šią karalystę platinti savo aplinkoje.

Temų rekolekciniam pamokslams yra daug: geros išpažinties sąlygos, blogų ir nenuoširdžių išpažinčių atnaujinimas, de novissimis, Kristaus kančia, veikli artimo meilė, parapijoje išgalėjusios ydos, religijai ir dorai gresiantys pavojai, Dievo Motinos kultas, Kristaus Švenčiausios Širdies garbinimas, apaštalavimo pareiga ir daugelis kitų. Momento nuotaika, reikalai ir gavėnios metas visada pakiša naujų temų. Tik reikia jas gerai pergalvoti, su jomis susigyventi ir gerai apdirbti.

Rekolekcijoms netinka asmeniškos sąskaitos, nors iš klebono pusės jos būtų ir labai pagrįstos, nes jos santykių ne tik nepataisys, bet dar labiau suardys. Rekolekcijų vedėjas negali vaidinti parapijos reformatoriaus vaidmens, nors ji būtų ir labiausiai apleista, nes už parapiją atsako ne jis, bet klebonas.

Rekolekcijų vedėjas, gyvenęs savo tėvynės politine situacija, gali pasiduoti pagundai pareikšti savo nuotakas rekolekcijų pamoksluose. Tokie klausimai rekolekcijoms netinka. Tokias temas iš anksto reikia iš savo plano išbraukti. Ramus darbas ir aiškinimas klausimų, kurie stačiai veda prie rekolekcijų tikslo, duos daug geresnių rezultatų. Net tokie dalykai, kaip paraginimas dosniau aukoti bažnyčios statybai ar jos pagražinimui, rekolekcijose neturi būti keliami. Pirmieji ir antrieji klausimai gali rasti vietos ir būti naudingai gvildenami kitu metu, ne per rekolekcijas.

3. Rekolekčių pravedimo būdas

Yra keli rekolekcijos pravedimo būdai: bendros, mišrios ir luominės. Bendros rekolekcijos yra vedamos visiems kartu; mišrios — dvi dienas visiems bendrai, o trečioji — tik motinoms, jaunimui ar kt.; grynai luominės — kai visos trys rekolekčių dienos skiriamos tik parinktam luomui: vyrams, moterims, jaunimui, inteligentams ir tt. Kiekvienas šių būdų turi savo šalininkų. Kiekvienas jų savyje yra geras ir pateisinamas. Teoretiškai žiūrint, mūsų laikams geriausiai tiktų luominės rekolekcijos. Kur tik yra galima, reikėtų jas praktikoje įgyvendinti. Tačiau mūsų turėtoms sąlygoms geriausiai tiko mišrios rekolekcijos, nes, dekanato pajėgomis vedant luominės rekolekcijas, neužtektų gavėnios laikotarpio jas visur atlikti, o mišriąsias esamomis jėgomis yra galima užbaigti reikiamu laiku.

Mūsų liaudies religingumas daugiau remiasi pamaldomis, negu tikėjimo tiesų prasmės suvokimu. Šią silpnybę reikia išnaudoti. Mūsų liaudis mažai supranta pamokslus be pamaldų. Jei tik yra galima, reikėtų rekolekcijas ir pamaldas sujungti kartu, pvz. dvejose šv. Mišiose, graudūs verksmai, kryžiaus kelių apvaikščiojimas, Švč. Jėzaus Širdies ar Mergelės Marijos pamaldos jungti su rekolekčių pamokslais. Kiekvienas pamaldas seka pamokslas. Esu patyręs, kad po graudžių verksmų *coram sanctissimo* giedojimas vienos kitos momentui tinkamos giesmės žmonėms sudaro labai rimtą nuotaiką, o susitelkimas yra labai rimtas introspekcijos veiksnys. Reikia pažymėti, kad kiekvienas rekolekčių vedėjas turi savo individualinę rekolekčių vedimo metodą.

4. Kunigų pagalba

Rekolekcinio darbo vainikas yra išpažintis ir Šv. Komunija. Kiekybė ir kokybė, ypač ši pastaroji, liudija apie pasekmes artimesniam laikotarpiui. Sakau artimesniam, nes tolimesniame laike rekolekčių vaisiai gali būti pastebėti ir įvertinti tik žymiai vėliau. Išpažinčių klausymo srityje mūsų rekolekcijos nėra tobulos, jose yra šis tas taisytino. Gavėnios rekolekcijos vyksta žiemą, dažnai ir pavasario pradžioje. Lietuvoje su maloniu pavasariu mus aplankydavo ir biau rūš, sunkiai išvažiuojami keliai. Dalis kunigų talkininkų atvažiuoja vėlai, dažnai prieš pačius pietus. Tada belieka valandėlė laiko darbui klausykloje, paskui pietūs, o paskui — vėl namučių linkui, nes kaip pasiteisinimas visada išskyla blogi keliai, šaltis ar panašios priežastys. Priežasčių nesunku surasti. Tokiu būdu visa darbo našta krinta ant vargšo rekolekčių vedėjo ir šeimininko pečių. Dažnai jiems išpažinčių tenka klausyti net iki vėlybos nakties. Milžiniškas penitentų skaičius, pailsimas, susinervinimas. Visa tai priveda prie paviršutiniškumo, dažnai šiurkštaus rekolekcinio išpažinčių klausymo. Ir kokia ta iš to dvasinė nauda? Tiesa, išpažinčių išklaudyta labai daug, bet Katalikiškajai Akcijai atlikusieji išpažintį bus „lavonai“, nes tokiose sąlygose sunku tikėtis naudos ilgesniam laikui. Būtų laikas pagalvoti, kaip iš tokios padėties išeiti. Būtų gera, jeigu du kunigai atvyktų pirmą rekolekčių dieną tuoj po pietų ir pasiliktų iki kitos dienos popiečio. Tada juos atvažiuotų pavaduoti kiti du kunigai o didesnėse parapijose ir daugiau, ir taip kasdien iki pat rekolekčių pabaigos. Nurodau tik būdą, bet čia gali būti įvairavimų. Šis būdas daugiau tiko ir tinka Lietuvos sąlygose. Išeivijos parapijose sąlygos yra kiek kitokios, ir kiekviena

parapija rekolekcijas turi pravesti pagal vietoje esamas sąlygas. Visa tai turi būti nustatyta detaliai ir tiksliai kiekvienai parapijai, geriausiai dekanato konferencijoje. Viena tokių konferencijų kas metai galėtų būti pašvęsta specialiai gavėnios rekolekcijų reikalui. Medžiagos svarstymams būtų pakankamai.

Bet ir pakankamo tikinčiųjų išpažintims klausyti talkininkų skaičiaus turėjimas dar nėra viskas. Išpažinčių klausytojai, kunigai talkininkai, turi prisilaikyti darbo sistemos, lokaliųjų skaudulių, vietos klebono pageidavimų. Be šito, rekolekcijos, užuot pagerinusios būklę, gali ją dar pabloginti. Kiekvienas klebonas tam tikru laiku turi koki nors specialų siekiamą tikslą. Vienas siekia pakelti sakramentų frekvenciją, kitas nori įvesti koki nors pamaldumą, dar kitas įdiegti švenčių gerbimą ar pasninkų laikymą ir pan. Tam savo pasistatytam tikslui atsiekti, jis skiria daug dėmesio, energijos ir kovos. Bet svarbiausia priemonė čia yra išpažintis ir ją sėkmingiausiai galima panaudoti. Jei į rekolekcijas suvažiavę kunigai talkininkai, išpažinčių klausydami, į tuos klebono rūpesčius ir siekimus žiūrės pro pirštus, į juos nekreips reikiamo dėmesio, nedarys pastabų ir penitentus paliks be pamokymo, penitentai pasidarys išvadą, kad jų klebono statomi reikalavimai yra jo paties „tušti prasimanymai“, jo „prašmatnybės“, nes kiti kunigai į visa tai nekreipia jokie dėmesio ir nei vienu žodžiu to neprimena. Kas iš to seka? Gražiai klebono pradėtą darbą sutrukdo ir darbo pasekmes nustumia į tolimą ateitį.

Išpažintį paversti mechaniška praktika yra blogas dalykas. Bet dar blogesnis dalykas yra tą patį mastą taikyti rekolekciniams išpažintims. Tokios iš kunigo pusės sumechanintos išpažintys yra rekolekcijų sėkmingumo griovimas. Kas nori rekolekcijas panaudoti ne vien

tik jų tiesioginiam tikslui, bet dar jomis tvirtai pagrįsti Katalikiškąją Akciją, klausykoje turi būti ne tik teisėjas, bet ir mokytojas, dargi — giliai suprantas ir atjaučias visus esmingiausius penitento sielos reikalus bei žaizdas. Todėl kiekvienas prityręs senas rekolekčių vedėjas visuomet, rekolekcijas pradėdamas, visų kunigų talkininkų akivaizdoje klebono paklausia, kas jam svarbiausia rekolekcijomis pasiekti, kad kunigai talkininkai klausomomis išpažintimis galėtų tuos jo siekimus paremti.

Kad rekolekcijos organizaciniu atžvilgiu praeitų sklandžiai, tvarkingai ir per daug nevargintų žmonių, savo dekanato kunigams dekanas išsiuntinėja organizuotos talkos, kuri nutariama dekanato konferencijoje, planą, kuriame nurodoma parapija, rekolekčių vedėjas, rekolekčių laikas, kunigai talkininkai bei tikslus ir griežtai nustatytas laikas kiekvieno kunigo darbui rekolekcijų metu. Tokį planą gauna kiekviena klebonija.

Talkininkai ex officio yra kaip ir budėtojai. Nebūtų tikslu ir gera, jeigu rekolekcijos tik vien jais pasikliautų. Juo daugiau darbininkų, juo geriau. Geri kaimynai tai gerai žino.

Rekolekcijoms pasibaigus, būtų klaida jas greitai pamiršti. Geras ūkininkas nenustoja rūpinęsis pasėtu grūdu tol, kol jo duotą vaisių suveža į kluoną. Parapijos kunigai savo pamoksluose į rekolekcines temas turi dažnai grįžti ir jas tęsti, praplečiant ir pagilinant rekolekčių mintis bei darbus. Tas darbas geriausiai tinka klebonui. Tai išganinga praktika. Jos reikėtų visur ir visiems laikytis.

Tai kelios laisvos pastabos kalbamu klausimu. Nei savo rodytų būdų, nei temų, nei kitų indikacijų nenoriu niekam primesti. Tas mintis iškėliau tik todėl, kad jos

sukeltų didesnę susidomėjimą, iššauktų diskusijas. Rimtos ir objektyvios diskusijos padės ši klausimą geriau išnagrinėti ir susidaryti konkrečius planus bei patobulinimus kalbamu klausimu. Čia ypatingai svarbu būtų išgirsti nuomones tų, kurie savo ilgalaikę praktiką yra daug patyrimo įsigiję.

Rekolekcijos Katalikiškai Akcijai yra tarsi dirvai žagrė. Žagrė nesėja grūdo į dirvą, bet ją išpureną ir parengia tinkamai priimti sėklą. Taip lygiai ir rekolekcijos išpureną sudžiūvusias ir į uolą sukietėjusias žmonių sąžines, jas suminkština ir parengia tinkamai priimti Dievo žodį. Gaivinančioje Dievo malonės šilumoje siela tampa nuolankiu įrankiu katalikiškajam veikimui. Anglai sako: „Mes negalime pirkti pigių daiktų, nes esame per daug neturtingi“. Ir mes, Kristaus ir Bažnyčios priešų įsiutusių atakų bei galybės akivaizdoje, turime sakyti: „Esame per daug silpni, kad Katalikiškosios Akcijos rūmus statytumėm pripuolamai ir ant smėlio. Imkimės darbo rimtai ir siekime pačių pagrindų“. Jei dieviškasis Mokytojas sako: „Be manęs jūs nieko negalite padaryti“ (Jon. 15, 5), tai darbas su žmonėmis, kuris juos apšarvuoja Dievo malone, kuri jiems Kristų laimi, užtikrina mums dangaus pagalbą, šviesą ir ištvermę. Tai žada ir pranašas Ezekielis: „Aš duosiu jums naują širdį ir įvesiu į jūsų vidų naują dvasią; aš atimsiu iš jūsų kūno akmeninę širdį ir duosiu jums kūnišką širdį. Aš duosiu į jūsų vidų mano dvasią ir padarysiu, kad jūs vaikščiotumėte mano įsakymais, sergėtumėte mano teises ir jas vykintumėte“ (Ezek. 36, 26 - 27).

UŽDAROS REKOLEKCIJOS

„Jei kas neatgims iš vandens ir šventosios Dvasios, tas negalės įeiti į Dievo karalystę” (Jon. 3, 5), pasakė Išganytojas Rašto žinovui Nikodemui. Tuo Jis iš žmonių pareikalavo vidujinio, dvasinio atsinaujinimo. Parizėjų ir sadukėjų suklaidinta išrinktoji Izraelio tauta, praradusi teisingą religingumo supratimą, žmogaus santykius su Dievu ir tikėjimą ir dorą pastačiusi ant pagoniškų pagrindų, buvo reikalinga dvasinio atsinaujinimo. Išganytojas jį teikė per šv. Krikšto sakramentą, per šv. Dvasią, per dieviškąją malonę.

Bet, amžiams slenkant, pradėjo silpnėti tikėjimas ir dora pakrypo. Dievas iš savo neišsemiamo žmonių sieloms išganyti priemonių turtyno pradėjo savo Bažnyčiai teikti vis naujų priemonių, kurių pagalba nuolatos sėkmingai dvasiškai atgimdoma žmonija.

Štai pavyzdžiai. Pirmaisiais krikščionybės amžiais šventųjų kankinių kraujas buvo ne tik „naujųjų krikščionių sėkla”, bet ir nuolatiniu krikščionių dvasiniu atgimimu. Vidurinių amžių gilus tikėjimas ir pamaldumas katalikams teikė dvasios stiprybės ir jėgų atsispirti skaitlingoms ir karingoms herezijoms. Maža to, ta anų laikų katalikų savybė tampa net Katalikų Bažnyčios apšaltąją jėga. Sumaterialėjusius vėlesnius amžius sėkmingai gydo ir atgimdo pranciškonų neturtas. Jėzuitai sudrausmina nelaimingus tikinčiuosius Liuterio reformacijos metu. Šventas Vincentas Paulietis ir jo vai-

kai švelnina sunykusio pasaulio skurdą ir karą. Subedievintai ir nuo Bažnyčios atitrauktai darbininkai Leonas XIII duoda savo garsią encikliką *Rerum Novarum*. Atšalusiai ir religijai abejingai naujųjų amžių žmonijai Pijus X suteikia dažną Komunią. O kai po pirmojo pasaulinio karo naujoji pagonybė patraukė dar didesnius suvargusios žmonijos sluoksnius, kai negirdėtai pradėjo plisti bedievybė, kai buvo padėtos didžiulės pastangos krikščionybę išvartyti iš visų gyvenimo sričių, dvasiniai sunykusiam pasauliui Pijus XI paskelbė Katalikiškąją Akciją ir uždaras rekolekcijas. Visa tai yra galingos, laiko dvasiai ir aplinkybėms pritaikytos dvasinio atgimimo priemonės.

Atgauti prarastoms pozicijoms, naujoms užkariauti ir gintis nuo agresyvios bedievybės mes turime du ginklus: *Katalikiškąją Akciją ir uždaras rekolekcijas*. Bet tikslas bus tik tuomet pasiektas, kai tos dvi priemonės bus vartojamos kartu, kai jos viena kitą remis ir veiks sutartinai, lygiagrečiai. Katalikiškoji Akcija greičiau sulaiko laicizmo plitimą, žmonijos supasaulėjimą, lengviau įgyvendina religinį atgimimą, sėkmingiau sukatalikina visas žmonijos gyvenimo sritis ir pagamina reikiamą pasauliečių apaštalų kadrą. Bet visų pirma katalikai turi eiti į rekolekcijų namus uždarytų rekolekcijų laikyti.

Savo enciklikoje „*Mens nostra*“ apie rekolekcijų svarbą Pijus XI šitaip kalba: „Dvasios lavybų svarbumas, naudingumas ir patogumas įvairiais atžvilgiais aiškėja kiekvienam, kas bent kiek pasvarsto dabar gyvenamą laiką. Sunkiausia liga, kuria serga mūsų laikai, ir baisiausia visų blogybių versmė, kuo kiekvienas išmintingas nusiskundžia, tai lengvabūdiškumas ir neapsigalvojimas, kurie žmones išmuša iš tiesaus kelio. Iš čia kyla

nuolatinis smarkus krypimas prie išorinių dalykų, iš čia nepasotinamas turtų ir smaguriavimo godumas, kuris pamažu slopina ir nustelbia amžinųjų gėrybių troškimą žmogaus širdyje ir ją taip įpainioja į išorinius ir nykstamus daiktus, kad žmogus nebepajėgia net mąstyti apie Dievo įsakymus ir apie patį Dievą, visų daiktų pradžią ir tikslą.

„Tačiau Dievas, dėl begalinio savo gerumo ir gailestingumo, ir mūsų laikais, nors visur yra įsigalėjęs doros sugedimas, nesiliauja gausiomis malonėmis žmonių traukęs prie savęs. Tai ligai išgydyti, kuria taip sunkiai yra žmonija susirgusi, kokios pagalbos, kokių tinkamesnių vaistų galime teikti? Vien tik tas negaluojančias, amžinųjų dalykų nepaisančias sielas kviesdami stiprintis šventomis dvasios lavybomis. Ir tikrai, jei dvasios lavyba būtų ne kas kita, o vien tik kelioms dienoms pasišalinimas nuo žmonių, nuo kasdieninių rūpesčių, kad būtų proga neveltui laiką praleisti, bet apsvarstyti svarbiausius klausimus, kurie nesiliauja varginę žmoniją, ypač apie jos tikslą, iš kur yra atėjusi ir kur eina, tikrai niekas nesiginčytų, kad iš dvasios lavybų galima nemaža naudos turėti. Bet dar didesnių dalykų duoda tasai šventas nušišalinimas. Kreipdamas žmogaus dvasią labiau panagrinėti ir stropiau stebėti savo mintis, žodžius ir darbus, jis nuostabiai stiprina žmogaus jėgas. Tuo būdu protas įpranta nuodugniai mąstyti ir bešališkai svarstyti, valia sutvirtėja, pažaboja geidulius ir žmogaus darbus suderina su proto nurodymais. Tuo būdu siela atgauna savo pirmąsį taurumą ir kilnumą.

„Mūsų laikais, kada žmonėms taip labai stinga dvasinės pagalbos, kada ir mūsų šalys yra labai reikalingos iš kunigų ir vienuolių tarpo parinktų vyrų, tinkamų Dievo paslapčių teorijai, ir ištisų būrių dorų pasauliečių,

kurie, artimais santykiais susiję su apaštališkąja Bažnyčios hierarchija, jai padėtų įvairiuose Katalikiškosios Akcijos veiksmuose ir darbuose, Mes, remdamies istorijos patyrimais, *dvasios lavybas laikome paties Dievo duota priemone*, kad kilnios širdies žmonės, amžinųjų tiesų šviesoje, vedami Dievo malonės ir sekdami Kristaus pavyzdžiu, ne tik aiškiai pažintų sielų meilę, užsidegtų troškimu joms padėti įvairiose gyvenimo apystovose ir, rimtai apsvarstę dalyką, pasiryžtų tarnauti savo Sutvėrėjui, bet ir išmoktų apaštališkojo uolumo ir rūpestingumo ir išigyty drąsos apaštalavimo vargams ir sunkumams nugalėti.

„Iš tikrųjų, po didžiųjų karo baisių, kurios taip nuožmiai yra ištikusios žmoniją, po visų žaizdų, kurios buvo padarytos tautų dvasios ir kūno gerovei, kas įstengs suskaityti visus tuos, kurie, išvydę, kad jų puoselėtos viltys juos yra skaudžiai apvylusios ir išnykusios, įsitikino, kad dangaus gėrybės yra vertesnės už žemės turtus ir pomėgius, ir kurie su šventosios Dvasios pagalba ryžosi dvasios lavybose ieškoti sau tikro širdies ramumo. Tai gali paliudyti visi tie, kurie, šventesnio ir tobulesnio gyvenimo grožio žadinami, baisių pasaulio audrų blaškomi, gyvenimo rūpesčių nuvarginti, pakliuvę į pasaulio vylus ir žabangas ir apsikrėtę biauriu racionalizmo maru bei kūno smagumų ir pomėgių suvilioti, yra šalinęsi į tuos šventus dvasios lavybos namus ir tenai vienumoje, juo daugiau buvo iškentėję vargų, juo malonesnio patyrė ramumo ir, svarstydami dangaus dalykus, antgamtinėmis tiesomis yra perdirbę savo gyvenimą.

„Su nemažesniu rūpesčiu darome pastangų, kad gaušingi Katalikiškosios Akcijos būriai dvasios lavybomis būtų tinkamai paruošti, ką mes visomis jėgomis nesiliaujame ir niekada nesiliausime kėlę ir prie jų raginę, nes

pasauliečių dalyvavimas hierarchijos apaštalavime yra ne tik naudingas, bet ir būtinas. Iš tikrųjų, mes žodžiais negalime išreikšti savo didelio džiaugsmo, kai patiriame, kad beveik visur atliekamos ypatingos dvasios lavybės ar jų ištisos serijos, kad jomis išsiauklėtų taikingi ir uolūs Kristaus kariai, ypač nauji jų daliniai. Gausingai juose dalyvaudami, jie ten randa ne tik pagalbos savo krikščioniškam gyvenimui išstobulinti, bet neretai savo širdyje išgirsta slaptą Dievo balsą, skatinantį juos atsiduoti Dievo tarnybai ir rūpintis sielų išganymu, taigi visiškai atsiduoti, pasišvęsti apaštalavimui. Tai skaisti dangaus gėrybių aušra, po kurios ateis šviesi diena, jeigu tik plačiai išigalės paprotys laikyti dvasios lavības ir išmintingu būdu bus prie jų patrauktos įvairios katalikų, ypač jaunimo, organizacijos.

„Kadangi dabartiniais laikais žemės gėrybės ir iš jų kyla gyvenimo patogumai, vadinasi, tam tikra gerovė, sudaranti geresnias gyvenimo sąlygas, yra pasiekama darbininkams ir kitiems, kurių darbas yra samdomas, tad reikia dėkoti gailestingojo ir gerojo Dievo apvaizdai, kad ir didelėms tikinčiųjų minioms gali būti teikiamas šis dvasios lavybų dangaus išdas, kaip priemonė jų pusiausvyrai išlaikyti, kad žmonės, po nykstančių daiktų našta, negrimstų į gyvenimo patogumų ir smagurių dumblyną ir neįklimptų į materializmo klaidas bei ištvirkimą.

„Todėl kai kuriuose kraštuose įsikūrusias dvasios lavybų organizacijas, ypač didžiai naudingas ir laikui pritaikytas darbininkų dvasios lavybų sąjungas ir draugijas, mes su ypatingu uolumu ir palankumu remiame jas visas ir pavedame jūsų ganytojiškam išmintingumui ir rūpestingumui.

„Visų pirma reikia, kad siela mąstymams atsiduotų visai nuošaliai, atsitraukus nuo visų kasdieninių darbų

ir rūpesčių. Nors šventus mąstymus, kuriuos viešai daro žmonių minios, aiškiai giriame ir norime, kad jie su visu ganytojišku uolumu būtų remiami, nes Dievas teikia jiems daugybę laiminimų, tačiau pirmoj eilėj karštai siūlome nuošaliai laikomas vadinamąsias *uždaras dvasios lavvybas*, kurios žmogų lengviau atitraukia nuo santykių su sutvėrimais ir sutelkia išblaškytas dvasios jėgas, kad, svarstydamas amžinąsias tiesas, užsiimtų vien savimi ir Dievu”.

Taip kalba Šventasis Tėvas, Katalikų Bažnyčios Galva, apie uždarų rekolekcijų arba dvasios lavvybų reikalą ir svarbą. Bet tokių pat išvadų prieina ir pasauliečiai, kurie rūpinasi šių dienų žmonijos dvasinio pakrikimo išsiplėtimu ir pasekmėmis. Štai ką šiuo reikalu sako žymus vengrų visuomenininkas dr. Husaras: „Šių laikų žmogus, gyvenimo būdo ir rūpesčių suvargintas, yra būtinai reikalingas susikaupimo valandos. Tokia dvasinės pusiausvyros atgavimo valanda yra sielos poilsio dienos, praleistos rekolekcijų namuose. Gyvenimo triukšmui ten uždarytos durys. Mašinų ir motorų užesys, perkančiųjų ir parduodančiųjų riksmas, strimagalviais vaikymasis aukso — rekolekcijų namams yra svetimas dalykas. Čia žmogus susiranda sau tinkamą mistiškąją atmosferą, kad galėtų išgirsti balsus, skriejančius iš geresnio gyvenimo. Šventojo Rašto žodžiai čia įgyja ryškesnes spalvas, naujos jėgos. Amžinosios tiesos rekolekcijose veikia taip stipriai, tarsi pats Nukryžiuotasis žiūrėtų į mūsų nuodėmingas sielas. Po pirmojo pasaulinio karo beveik visos pasaulio valstybės ėmėsi iš naujo organizuoti savo kraštus. Prakaituoti veidai tvarko valstybių reikalus. Ūkio, teisių, finansų, sveikatos sritims yra specialistai patarėjai. Gi sielos reikalai, deja, palikti atsitiktinumui. Dažnai užmirštama, kad religijos gujimas iš gyveni-

mo veikia labai neigiamai ir triuškinančiai visą tautą. Todėl tikrųjų krašto sunaikinimo priežasčių reikia ieškoti šių laikų supagonėjime. Visuomenė pasveiks tik tuomet, kai jos siela bus išgydyta. O to tikslo sekmingiausiai padės pasiekti *susikaupimo dienos rekolekcijų namuose*".

Šiais pokario laikais daugelis žmonių tapo patys savo budeliais. Daugeliui gyvenimas virto „gyvenimu dėl gyvenimo“. O kodėl? Į šį klausimą geriausiai galima atsakyti Slovackio poemos „Balladina“ jaunos ir ambicingos vyriausios veikėjos, kuri žiauriai nužudė Aliną, žodžiais: „Užmiršiu, kad yra Dievas danguj; gyvensiu taip, tarsi visai nebūtų Dievo“.

Matydamas daugelio nelaimingųjų gyvenimą be Dievo, Leopoldas Staffas savo viename meno kūrinyje vaizduoja eilę duobkasių, kurie su kastuvais ant pečių eina sau duobės išsikasti. O kodėl? Atsakymas trumpas: neturime Dievo, mums trūksta Dievo.

Dievo trūkumas, tas gyvenimas be Dievo yra visų mūsų laiko žmonijos negalavimų, kančių, nervingumo, skurdo ir vargo svarbiausia priežastis. Žmonijai laimė, taiką ir pasisėkimą gali grąžinti *tiktai* vienas Dievas ir Dievo mokslu paremtas gyvenimas.

Čia yra vieta susikaupimui ir apmąstymams apie gyvenimo tikslą, apie santykius su Dievu, apie gyvenimą anapus karsto.

Elyza Ožeškienė vienoje apysakoje aprašo jaunikaitį, kuris, dėl savo kaltės įpuolęs į didelę nelaimę, norėjo nusižudyti. Iš šito pragaištingo sumanymo jį išgelbėjo jo draugas, ištiesęs jam pagalbos ranką, suteikęs drąsos ir nurodęs naują gyvenimo kelią, dvasinio atgimimo kelią. Tas kilnusis draugas, kartu su nevykėliu savižudžiu, parpuolė ant kelių ir šitaip meldėsi: „Dovanok, Išganytojau, kad tavo įstatymui tarnauti nebenorėjau. Savo

milžiniškame, mūsų protui nepasiekiamame plane užbrėžei didelę kančių liniją. Nežinome, kas ji yra ir ko ji siekia. Bet dovanok, kad nukreipiau savo širdį ir pajėgas". Ir ateičiai duoda tokį pasižadėjimą: „Atsižadėsiu velnio ir jo puikybės ir pažabosiu savo jautulius. Rankas įkinkysiu į darbą, kaktą prakaitu padengsiu, kentėsiu su kenčiančiais, tarnausiu tavo karalystės į žemę atėjimui!"

Šiandien ne vienam, nelaimingam dėl sunkių pergyvenimų ar patyrimų, nepatenkinančio ir nepasotinančio smagumų naudojimo nualsintam, nebūties pavojaus prislėgtam ir jau stovinčiam ant amžinos pražūties slenksčio, tokiu draugu yra uždaros rekolekcijos. Čia jis gali įsigilinti ir pažinti gyvenimo prasmę ir vertę, išmokti gerai naudotis šio gyvenimo taika ir ramybe ir ateičiai laimės išgyti. Čia žmogus atgauna prarastą tikėjimą, atlieka lengvą ir patenkinančią atgailą, nusistato ateities gyvenimo programą, randa suraminimo, išigyja pusiausvyros ir sustiprina savo gyvenimo pagrindus. Tikintysis žmogus čia randa neišsemiamą priemonių šaltinį sustiprėti, atsinaujinti ir gyvenimo kovai laimėti.

Gal ne vienas piktadarys, jei prieš tai būtų galėjęs atlikti uždaras rekolekcijas, tos piktadarybės nebūtų įvykdęs ir nebūtų patyręs to baisaus dvasinio slėgimo. Šį momentą labai gražiai pavaizduoja Špillmanas apysakoje „Išpažinties paslaptis". Apysakos herojus Loseris tik nužudęs Blansardienę pradeda galvoti apie gyvenimą anapus karsto, kuriuo iki šiol netikėjo ir iš kurio tyčiojosi, nes save laikė kultūringu ir pažangiu žmogumi. Tačiau šis pažangusis žmogus prie stingstančio savo aukos lavono patyrė tokį sąžinės graužimą, kad, neišlaikęs, nubėgo pas kleboną išpažinties atlikti, nors jau 20 metų nebuvo buvęs prie klausyklos langelio.

Uždaros rekolekcijos nemažiau reikalingos ir gyvo tikėjimo bei apaštališkos dvasios pasauliečiams, nes šiandien pasauliečių apaštalavimas turi didelės reikšmės. Jis gali kiekvieną pasiekti, net labiausiai apleistą sielą. Jis gali ir turi veikti ten, kur kunigas neprieina, kur jo žodis ir įtaka sudūžta jokių vaisių nepasiekus. Pasauliečių apaštalavimas turi eiti vidaus gyvenimo kryptimi, turi būti sąmoningas ir planingas, turi būti katalikiškais principais ir giliu religingumu persunktas, kad netaptų, anot šv. Povilo, „kaip žvangantis varis ir skambantis kimbolas“ (I Kor. 13, 1).

Šventasis Tėvas Pijus XI uždaras rekolekcijas siūlo kaip vaistus nuo „lengvabūdiškumo ir neapsigalvojimo ligos“. „Mens nostra“ enciklikos gale apie jas taip sakoma: „Jei dvasios lavybos bus atliekamos visuose krikščioniškos visuomenės sluoksniuose, tai įvyks dvasinis atgimimas: pakils maldingumas, sustiprės religinė jėga, išsivystys vaisingas apaštalavimo darbas ir pagaliau įsigalės tarp atskirų žmonių ir visuomenės klasių taikingumas“.

Uždaros rekolekcijos yra taip senos, kaip kad ir pats žmogus, kuris nuolatos ieško gyvenimo tikslo, tyrinėja savo santykius su Dievu, perkainuoja visas vertybes ir mąsto apie gyvenimą anapus karsto. Tačiau tą formą, kokią jos šiandien turi, suteikė šv. Ignatas Lojola. Jo „Exercitia spiritualia“ jau XVI amžiuje Bažnyčiai suteikė geriausią uždarų rekolekcijų metodą. Pijus X apie jas taip yra pasakęs: „Dvasinės lavybos turi tą ypatybę, kad pasaulį atnaujina Kristuje“. „Patirta ir nustatyta, — sako Pijus XI minėtoje „Mens nostra“ enciklikoje, — kad iš visų dvasinių lavybų metodų, pagrįstų katalikiškosios askezės dėsniais, visuomet pirmenybę yra turėjęs vienas metodas, kurį vyrai, pasižymėję šventumu ir dva-

siniais mokslais, yra didžiai išgyrę ir kuris beveik per keturis šimtus metų yra atnešęs nesuskaitomus šventumo vaisius. Tai šv. Ignoto Lojolos įvestasis metodas, kurį mums malonu pavadinti žymiausiu ir tikriausiu dvasios lavybų mokytoju, kurio nuostabioji „lavybų knyga“, nedidutė, bet pilna dvasiškos išminties, kaip tik buvo mūsų pranokėjo Povilo III iškilmingai patvirtinta, pagirta ir patarta platinti. Jau tuomet, jei pakartosime mūsų, pirma nei buvome pakelti į šv. Petro sostą, pasakytus žodžius, iškilo ir išgarsėjo kaip išmintingiausias ir visiems pravarčiausias dėsnių rinkinys, sieloms vesti išganymo keliu į šventumą, kaip neišsemiamas tyriausio ir tikriausio maldingumo šaltinis, kaip stipriausia paskata ir gerai prityręs ragintojas pataisyti doros papročiams ir siekti tobulumo viršūnių. Dvasinio mokslo, visai laisvo nuo netikro misticizmo klaidų ir pavojų, kilnumas, nuostabus lengvumas šias dvasines lavybas pritaikyti kiekvienai žmonių klasei ir kiekvienam luomui, kurie vienuolynuose atsidavę šventiems mąstimams ar veikliai leidžia savo gyvenimą pasaulyje, tinkamiausias atskirų dalių sujungimas, nuostabiai aiški tvarka, kur svarstomoji tiesa eina viena paskui kitą, dvasiniai pamokymai, kurie žmogų, nusikračiusį nuodėmės jungu ir pagijusį iš varginusios jo sielą ligos, saugiu, savęs išsižadėjimo ir blogų įpročių metimo keliu veda į aukščiausius maldos ir Dievo meilės laipsnius. Visa tai, be abejo, yra tokie dalykai, kurie užtenkamai parodo ignotinio metodo esmę ir sėkmingumą ir kurie ignotines lavybas teikite teikia”.

Panašiai apie šv. Ignoto Lojolos dvasinių lavybų metodą yra rašę ir visa eilė kitų popiežių, pvz. Aleksandras VII, Benediktas XIV, Leonas XIII ir kiti.

Kaip šios pratybos perdirba žmogų, mums labai ryš-

kiai nupasakoja Vroclavo vyskupijos rekolekcinio judėjimo sekretorius kun. dr. Dubovy. Jis savo pamoksle apie Katalikiškąją Akciją ir rekolekcijas pasakoja, kad vienos parapijos klebonas iš savo parapijos į uždaras rekolekcijas pasiuntė 60 žmonių. Pasekmės buvo tokios, kad daugelis jų, kurie prieš tai ištisais metais nevaikščiojo į bažnyčią, atlikę tas rekolekcijas, meldėsi ir vaikščiojo į bažnyčią, kaip pridera geriems katalikams. Nors ir tekdavo jiems daug nukęsti pašiepimų ir persekiojimų, nenustojo apaštalavę ir darę įtakos į savo draugus, kalbinę juos, metus seną gyvenimą, grįžti prie Dievo ir krikščioniškos doros, kovoti su bloga spauda. O tie, kurie savo kambariuose pirmiau turėjo lengvo turinio arba socialistinius paveikslus, po rekolekcijų pirmoje vietoje iškabino kryžių ir Dievo Motinos paveikslą. Tas pats kun. Dubovy kalba, kad uždaros rekolekcijos yra apaštalavimo mokykla, atgimdo šeimas, pagilina katalikų gyvenimą draugijose ir neša Katalikiškąją Akciją į ištisas vyskupijas ir valstybes. Jas atlikę asmenys virsta Katalikiškosios Akcijos puolamąja armija.

Daug geriau ir pagrindiniau perdirba ir stiprina žmogaus vidų uždaros rekolekcijos, negu bažnyčiose ar mokyklose vedamos rekolekcijos ar net ilgalaikės misijos.

Parapinių rekolekcijų ar misijų metu kunigai misijonieriai per ilgesnį laiką, dažnai ištisą savaitę, sako rekolekcinius pamokslus, primena žmogui, kad jis gyvena šiame pasaulyje, nurodo gyvenimo tikslą, stato prieš akis mirtį, amžiną gyvenimą ar bausmę kitame pasaulyje, o šalia amžinųjų tiesų pastato nuodėmės blaurumą ir dorybių gražumą, kilnumą ir naudingumą; sukrečia sąžines, prirengia prie pagrindinės išpažinties, dažnai net iš ilgesnio gyvenimo laikotarpio, nurodo, kaip pataisyti gyvenimą gerais ir praktiškais darbais bei pasižadėji-

mais: vengti nuodėmių priežasčių, eiti dažniau prie šventų sakramentų ir išpažinties ir t. t., tačiau jos sieloms duoda mažiau naudos, nes čia nėra tiek daug progos giliau pažvelgti į savo sąžinę, pagalvoti apie pagrindinį pasitaismą. Žmogus, dirbdamas savo kasdieninį darbą, kalbėdamas, besiblaškydamas ir besirūpindamas, nustoja tikrojo dvasinio atspindžio. Tiesa, ir atviros rekolekcijos ir misijos sujudina sąžines, jas supurto, bet dažnai tik trumpam laikui, tai valandai, o pastovesnių vaisių sunku ir veik neįmanoma laukti.

Visai kitaip yra uždaroje rekolekciijoje, rekolekcijų namuose. Čia žmogus, pasitraukęs iš kasdieninio gyvenimo sūkuriu, pasilikęs pats vienas akis į akį su Dievu, tiria savo sielą ir jos reikalus, susikaupęs dirba savo vidaus atnaujinimo darbą, visas atsinaujina ir susikuria savo ateities gyvenimui praktišką programą.

Šiaurės vakarų Prancūzijos provincijoje Bretanijoje dar XVII amžiuje tėvas jezuitas Huby, įvairiose vietose laikydamas rekolekcijas, daug žmonių grąžino Dievui. Tačiau jis, pastebėjęs, kad jo darbo vaisiai neilgam pasilieka, kad žmonės, susidūrę su gyvenimo reikalais, grįžta atgal į savo pirmąsias dvasinio sustingimo ir atšalimo stovį, pradėjo rengti uždaras rekolekcijas, kad giliau sužadintų sąžines ir išdirbtų tvirtus religinius charakterius. Jam tame darbe daug padėjo Vannes vyskupo generalinis vikaras Luis Endo de Kerlivio. 1650 metais pastatytas kunigų reikalams, jis atsiduoda rekolekcijų namams įtaisyti.

1672 metais Katarina de Francheville įkūrė moterų vienuoliją Les dames de la Retraite, kurios pagrindinis tikslas buvo vesti rekolekcijų namus, juos kurti ir propaguoti.

Užsienio kraštai jau seniai suprato rekolekčių namų reikalą ir uždary rekolekčių svarbumą. Gyvas rekolekcinis judėjimas užvirė Olandijoje, Belgijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Šveicarijoje, Vengrijoje, Čekoslovakijoje, Jugoslavijoje, Lenkijoje, Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Meksikoje, Kanadoje, Madagaskare ir kitur. Tais kraštais, nors pradžioje kukliai, buvo pasekusi ir Lietuva.

Šių dienų Vokietija uždarys rekolekcijas laiko svarbiausia pastoracijos priemone parapijose. Dedama pastangų, kad ne tik organizacijos, bet ir visa katalikiškoji visuomenė būtų laimėta rekolekciniai idėjai. Pastebėtina, kad vokiečiuose tokios rekolekcijos turi didelio pasisekimo, ypač darbininkų tarpe. Šiandien Vokietija turi virš 80 rekolekčių namų. Be to, dar yra 150 namų, kur atliekamos dvasinės lavybės pripuolamam reikalui atsiradus.

Nuo 1900 metų pradėta kurti Vokietijos vyskupų žinioje ir vadovybėje esančias draugas, kurioms pavesta rūpintis, kad visuomenei rekolekčių atlikimas būtų lengvesnis, prieinamesnis ir patogesnis. Vienuolijos statydinasi rekolekčių namus. Į tą darbą įtraukta vyskupijos ir parapijos. Šiandien vokiečiai katalikai turi turtingą rekolekcinę literatūrą. 1930 m. Miunstery įvykusiame uždary rekolekčių reikalu suvažiavime konstatuota, kad paskutiniaisiais metais uždarys rekolekcijas atliko daugiau kaip 100.000 žmonių. Čia pat nutarta, kad visų pirma uždarymis rekolekcijomis turi susidomėti inteligentija; ji turi rekolekčių idėją propaguoti ir apaštalauti uždary rekolekčių naudai. Tos rūšies rekolekciniam judėjimui tvarkyti vokiečiams daug padeda jų sukurta Vokietijos vyskupijų rekolekcinio sekretoriato sąjunga.

Prancūzijoje visas šių laikų religinis judėjimas, jo gyvumas ir jėga yra kilę iš rekolekcijų. Jos yra tarsi oazė, kur siela igyja pastiprinimo ir jėgų. Kiekvienoje vyskupijoje yra tokių nuošalių vietų, kur be pertraukos vedamos rekolekcijos. 1930 m. suvažiavimas Tuluzoje kunigų pašaukimų skatinimo reikalu uždaroms rekolekcijoms pripažino labai didelę svarbą. Vienoje vyskupijoje 20 atliktų rekolekcinų kursų seminarijai davė 50 klierikų.

Austrijoje uždaros rekolekcijos koncentruojasi vienuolynuose ir katalikiškose institucijose. Leidžiama tuo klausimu daug literatūros ir vedama gyva bei intensyvi propaganda uždarų rekolekcijų reikalu.

Šveicarijoje uždaros rekolekcijos smarkiai propaguojamos iš sakyklų ir spausdintais lapeliais bei brošiūromis. Be to, veikia labai stipri rekolekcinė vyrų organizacija: Schweizer Ignatianischer Männerbund.

Prieš karą Čekoslovakijoje Olomunco vyskupas dr. Stojanas buvo nupirkęs seną bravorą ir jį perdirbęs į rekolekcijų namus, kur buvo įrengta 200 kambarių. Tokių namų jie turi keletą vietų. Buvo leidžiamas rekolekcijų reikalams skirtas laikraštis. Slovakai turėjo savo atskirus uždarus rekolekcijų namus. Dabar ten siaučianti komunistinė diktatūra šį puikų darbą visai nutraukė ir nusavino turėtus namus bei kitokias institucijas.

Panašiai yra atsitikę ir Jugoslavijoje, kur pirmiau sėkmingai tokie uždarų rekolekcijų namai veikė Zagrebe, Diakove, Liublianoje ir Marinore.

Vengrai uždaras rekolekcijas rengdavo vienuolynuose, mokyklose, įvairiose įstaigose ir net kalėjimuose. Uždarų rekolekcijų propagatorių tarpe buvo ir tuometinis Vengrijos ministeris pirmininkas dr. Husaras. 1930 metais uždaras rekolekcijas Didžiosios Savaitės metu lankė net 76 parlamento nariai, ministeris pirmininkas,

teisingumo ministeris, sostinės burmistras ir daug kitų aukštų valstybės vyrų.

Olandijoje, tame vadinamam Katalikų Bažnyčios perle, tėra vos pustrečio milijono katalikų, bet ir jie turi net 12 uždarytų rekolekcijų namų. Paskutiniaisiais keliais metais juose tokias rekolekcijas atliko apie 300.000 žmonių iš įvairių luomų. Vieni tik Venlo miesto namai per paskutinius 15 metų perleido apie 60.000 žmonių. Trečdalis jų tokias rekolekcijas atlieka kasmet. Tokių faktų šviesoje darosi aiškesnis ir tas negirdėtas katalikybės išbujojimas Olandijoje bei katalikų sustiprėjimas, kuo stebisi visas pasaulis. Olandijos katalikai šiandien savo sąmoningumu, organizuotumu, vienybe ir susiklausymu stebina kitus kraštus.

Jungtinių Amerikos Valstybių katalikai, nors daugybės sektų atskiesti, turi gyvą rekolekcinį judėjimą. Ypatingą pasisėkimą uždaros rekolekcijos turi vyrų tarpe. Tokias rekolekcijas atlieka net daugelis gana žymių filmo artistų, kurie, atlikę uždaras rekolekcijas, trokšta būti ne tik tobulais artistais, bet ir tobulais katalikais. Būdavo atsitikimų, kad jie geriau pasitraukdavo iš savo artistinės karjeros, negu sutikdavo vaidinti nepadoriame filme. Jų įtaka veikia ne tik sceną, bet ji siekia net impresarijų ir autorių pasaulį.

Belgijoje su dideliu pasisėkimu uždaros rekolekcijos pravedamos tarp darbininkų. Pradžioje, tiesa, čia turėta nemaža sunkumų. Bet jie buvo nugalėti. Ir šiandien tos rekolekcijos duoda gražių vaisių. Uždaros rekolekcijos su pasisėkimu plinta ne tik darbininkų, bet ir kitų luomų bei profesijų tarpe.

Net misijų kraštai šiandien žino uždaras rekolekcijas. Pvz. Madagaskare tokios uždaros rekolekcijos kas metai rengiamos katechetams ir katechumenams. Vaikus

ir neofitus prie sakramentų rengia trijų dienų uždaro-
mis rekolekcijomis. Brolių, katalikiškų jaunimo draugi-
jų nariai ir katalikiškų valsčių vadai kasmet atlieka to-
kias uždaras trijų dienų rekolekcijas. Be to, katechetams
kiekvieno mėnesio pirmą penktadienį rengiama susikau-
pimo diena. Tokių uždarų rekolekcijų ir susikaupimų
metu užlaikoma tyla.

Daugelyje kraštų pasauliečiams pradeda rengti sa-
vaitinius ar net mėnesinius taip vadinamus *rekolekcinius*
atsinaujinimus. Vienur kitur kuriamos rekolekcinės są-
jungos, kurios padeda išlaikyti ir įgyvendinti rekolek-
cijų metu padarytus pažadus ir sprendimus. Kitos są-
jungos turi uždavinius nustatyti laiku ir nustatytoje
vietoje vėl surinkti buvusius uždarų rekolekcijų daly-
vius, kad sustiprintų jų dvasią ir parengtų rekolekcijų
propagandai. Tokiose sąjungose kalba beveik išimtinai
pasauliečiai. Ši paskutinė priemonė daro daug įtakos ir
stiprina rekolekcinį judėjimą.

Paskutiniais laikais pradėta praktikuoti nauja re-
kolekcijų rūšis, vadinama *gatvių rekolekcijomis*. Jos yra
vedamos tik pasauliečių kurio nors gero kataliko priva-
čiame bute. Į jas kviečiami įvairių luomų ir pažiūrų žmo-
nės. Čia nėra nei pamokslų, nei apmąstymų, nei sąžinės
sąskaitų. Visos rekolekcijos atliekamos laisvų pašneke-
sių forma. Jų tikslas — pašalinti įvairius nusistatymus
prieš Bažnyčią ir kunigus bei antireliginius prietarus,
nuvesti žmones į bažnyčią, prie atgailos sakramento ir
grąžinti juos Dievui. Tokios gatvių rekolekcijos dažniau-
siai rengiamos fabrių darbininkų ir didmiesčių varguo-
menės kvartaluose.

Trumpai pažvelgę į uždarų rekolekcijų reikalu at-
liekamus darbus Vakarų Europos ar užjūrio kraštuose,
meskime žvilgsnį ir į mūsų kaimynę Lenkiją. Čia verta

kiek ilgiau stabtelti, nes lenkams teko gyventi beveik tokiose pat politinėse sąlygose, kaip kad ir mums. Be to, panašiomis rekolekcijomis jie tegalėjo pradėti rūpintis tik atgavę savo nepriklausomybę, kaip kad ir mes. Tiesa, Lenkijos provincijose, kurios priklausė Austrijai ar Vokietijai, turėta daugiau religinės laisvės, todėl ten anksčiau ir pradėta rūpintis uždromis rekolekcijomis, pvz. Silezijoje tėvai jėzuitai tokius namus įkūrė jau 1905 metais, o Lvove — 1908 metais. Bet jais tesinaudojo beveik išimtinai tik kunigai. Į uždaras rekolekcijas platesniu mastu pasauliečius tepavyko patraukti tik nuo 1923 metų. Tai padarė kun. Kazimieras Liutoslavskis. Jis uždary rekolekcijų būdą perkėlė į Lenkiją ir yra skaitomas jų įkūrėju Lenkijoje. Pradžioje buvo pradėta rengti tik katalikų akademiniam jaunimui, kurio tikslai ir veikimas yra panašūs mūsų ateitininkams. Šios akademinės organizacijos pastangomis Lvove buvo įkurta rekolekcinė sąjunga. Aukštesniųjų mokyklų moksleivių sąjunga į tokias uždaras rekolekcijas iki 1927 metų buvo pasiuntusi 796 savo narius. 1928 metais tėvai salvatorijonai Tšebine įkūrė pirmus uždary rekolekcijų namus visiems luomams. Čia suplaukia, daugiausiai inteligentija iš visų Lenkijos provincijų. 1930 m. vasarą šiuose namuose uždaras rekolekcijas atliko virš 70 abiturientų. Kiek vėliau Kokošicuose įkurtieji namai buvo pirmi vyskupijos uždary rekolekcijų namai. Dredžicuose įkurtieji namai pavesta moterų, o Lvovo vyrų rekolekcijoms.

Be to, uždaros rekolekcijos buvo vedamos beveik visuose vienuolynuose ir dažnai net dvarų rūmuose, pvz. Bielianuose pas tėvus marijonus, Tuchove pas tėvus redemptoristus, Zebžidovo Kalvarijoje pas tėvus bernardinus, Podkameny pas tėvus domininkonus, pas seseris uršulietes, nazarietes, elzbietietes ir kitur. Dvarai, kur

buvo uždaros rekolekcijos rengiamos, paminėtini: grafo Kurnatovskio Goscesine, grafo Chlapovskio Raudonkaimy (Červona Vies) ir kitur. Rekolekcijos rengiamos visiems luomams ir lytims, kada kada mišriai, kada atskirai: pvz. moterims, vyrams, mokytojams, studentams, abiturientams, moksleiviams, suaugusiai inteligentijai ir pan. Bet daugiausia dėmesio kreipiama į organizacijų, ypač jaunimo, narius. Šiandien tos organizacijos duoda žymiai daugiau rekolekcijų dalyvių. 1930 metais Tšebine buvo surengti 44 uždarytų rekolekcijų kursai, kuriuose dalyvavo 1858 asmenys.

Kartu su augančiu uždarytų rekolekcijų judėjimu atitinkamai auga ir rekolekcinė literatūra. Lenkai turėjo net rekolekcijų reikalams laikraštį, kuris 1930 metais turėjo 9.000 prenumeratorių.

Uždarytų rekolekcijų reikalams tvarkyti, organizuoti ir propaguoti rengiami specialūs suvažiavimai. Pirmasis toks suvažiavimas — rekolekcinė diena — įvyko 1929 m. Tšebine. Antrą panašų suvažiavimą 1930 m. Poznėje sukvietė kardinolas Hlondas. Joje dalyvavo daug kunigų ir pasauliečių. Ši konferencija Katalikiškosios Akcijos direktoriams pavedė rūpintis uždarytų rekolekcijų reikalais. Be to, padaryta nemaža ir kitų nutarimų, turinčių didelės reikšmės šios rūšies rekolekcijų organizavime, stiprinime ir plėtime. Panašios konferencijos buvo beveik kiekvienais metais rengiamos įvairiose vietose.

Lenkai siekė, kad kiekviena vyskupija turėtų panašius uždarytus rekolekcijoms namus. Šiuo būdu buvo siekiama tikinčiųjų katalikybę, kuri dažnai tėra tik išorinė ir šventadieninė, padaryti sąmoninga ir konsekvantiška. Jeigu ne antrasis karas ir po jo užgriuvusi baisi komunizmo banga, reikia manyti, kad šio darbo vaisiai būtų buvę labai našūs ne tik Katalikų Bažnyčiai ir žmo-

nių išgydymui nuo laiko atnešamų ligų, bet ir pačiai lenkų tautai.

Prancūzijoje daugelis vyskupijų turi taip vadinamas krašto arba vidaus misijonierių įstaigas. Tokiais misijonieriais vyskupas pakviečia kelis kunigus iš savo vyskupijos. Jie apgyvendinami specialiuose namuose, kurie dažniausiai kartu yra ir rekolekčių namai. Visą išlaikymą gauna iš vyskupijos. Tokių misijonierių perdėtinių pažinojau ir aš. Kartą vieną tokių misijonierių, kuris darbavosi Pirėnų miestuke Luchone, paklausiau: „Tiek tu rite vienuolių ir įvairių vienuolynų, kam dar jums vidaus misijonierių institutas reikalingas?“ Jisai man štai ką atsakė: „Matai, tamsta, vienuoliams už jų darbą reikia mokėti, nes jie iš savo darbo turi pragyventi. Kadangi mūsų parapijų didžiuma yra labai neturtingos, tai jos ir tų mažų lėšų negali skirti. Jeigu nebūtų šios įstaigos, tai tokios parapijos liktų be rekolekčių. Mūsų įstaiga tokioms parapijoms ateina į pagalbą. Bet ir vienuoliai turi pakankamai darbo. Juk darbo tokia daugybė, o darbininkų maža. Su mūsų įstaigos pagalba kiekviena parapija praveda kasmetines rekolekcijas“. Daugiau man aiškinti nereikėjo. Supratau.

Lietuvoj caro okupacija vienuolynus naikino be pasigailėjimo. Nepriklausomoji paveldėjo tik griuvėsius. Reikėjo kurtis naujai. Kūrėsi gyvai ir sparčiai. Tačiau vienuolynams pakilt iš griuvėsių reikalinga nemaža laiko. Per trumpą nepriklausomybės laiką vienuolynai padarė didelę pažangą ir išvystė plačią ir energingą veiklą. Tiesa, jie negalėjo patenkinti visų jų laukusių gyvenimo reikalų, bet vis dėlto jų įnašas į mūsų dvasinį, kultūrinį ir visuomeninį gyvenimą yra stambus. Gaila, kad nieks nepriklausomos Lietuvos vienuolynų gyvenimo ir veiklos neįtraukė į istorijos lapus. Senovės Lietuvos mūsų vie-

nuolynų istoriją paliko mums lenkai. Nejaugi ir dabar lauksime pavaduotojų iš kitur? Tai turi atlikti mūsų veikusiųjų vienuolynų nariai. Tai būtų mūsų kultūros istorijai gražūs lapai. Lietuvoj piūtis buvo didelė, darbininkų gi permaža. Savo episkopatui siūliau steigti Prancūzijos pavyzdžiu vidaus misijų įstaigas. Principe sutiko. Žemės reformą vedant tiems tikslams reikalingais rūmais lengva buvo aprūpinti. Bet nesuskubo, kaip nesuskubta atlikti nemaža ir kitų reikalingų darbų. Bolševikų maras sustabdė visų planų realizavimą, o kas buvo padaryta, sugriovė ir sunaikino.

Atsidūrėme svetimose žemėse. Mums — ir pasauliečiams kunigams ir vienuoliams — pasiliko tie patys tikslai ir uždaviniai, bet prie jų naujai susidariusios sąlygos prijungė ir naujų. Esame pakeliui į Lietuvą. Naujos pilietybės ir nauji pasai, kuriais paskubomis apsirūpinome, mus iš tų pareigų neišlaisvins. Jos gula ant mūsų pečių sunkia našta. Gyvenam karštos rugiapiūtės metą. Ilsėtis ir gyvenimu džiaugtis nėra kada. Šiose sąlygose mums kunigams tenka dirbti, kaip anais sunkiais laikais, ir už pasauliečių būrius, kurie pamiršo savo pareigas tėvynės atžvilgiu.

Iš visos pareigų eilės turim svarbiausias: kurti svetimoj žemėj Lietuvą ir saugoti lietuviybę. Mes turim čia gyvendami parengti visa tai, kas bus reikalinga atkovotoj laisvoj Lietuvoj. O joj bus daug kas reikalinga. Lietuvą rasim ne tokią, kokią palikom. Toli gražu ne visais klausimais galėsime susikalbėti su likusiais tėvynėj savo tautiečiais. Sunkiai klysta tie, kurie mano, kad bolševikai nepaliks savo pėdsakų pavergtųjų sielose, galvosenoj ir siekimuose. Ir juo ilgiau jie Lietuvoj pasiliks, juo tie pėdsakai bus gilesni ir žalingesni. Kas žino, ar sugrįžę nerasim savo žemelėj misijų krašto. Tai turim turėt

prieš akis ir tai turėdami galvoje turim tinkamus planus ruošti.

Mūsų dvasiškių darbas turi būti rikiuojamas dviem frontais — vidiniu ir išoriniu. Vidinio fronto tikslas — sugrąžinti Lietuvai išeivius ir gerais katalikais ir gerais lietuviais, geresniais negu jie nelaimių spaudžiami ją ap-leido. Iš to darbo mūsų kunigų nieks nepavaduos. Galim turėt tik talkininkų, bet ir juos *tik mes* galime parengti ir į darbą įstatyti.

Vidinis frontas apima lietuviybės išlaikymo plotus. Kas yra ta lietuviybė? Plačiausia prasme tautinė kultūra. Kultūros siela yra dvasios kultūra. Kultūrinėmis kiaulėmis ir veislinėmis karvėmis dvasinės kultūros neatstatysim. Medžiaginiai griuvėsiai atstatomi greit ir nesunkiai. Tai parodo ir šie pokariniai laikai. Bet dvasios srity padaryti griuvėsiai atstatyti reikalinga ilgų dešimtmečių. Prancūzų didžiosios revoliucijos padaryti griuvėsiai dar ir šiandien juntami. Mūsų dvasios kultūrą Lietuvoj žiauriai griauna bolševikai. O čia — laisvuose kraštuose — mes patys ją kryžiuojame ir niekiname. Kas padaryta su mūsų kalba? Ji paversta kažkokia atmatų duobe. Į ją metame visokių kalbų graužtukus. Suprast dažną lietuvį reik turėt kelis svetimų kalbų žodynus. Kur nukišami mūsų papročiai ir tradicijos? Kiek skiriama pinigų mūsų knygai ir laikraščiui? Ar daug rūpinamasi tėvynės išlaisvinimu? Tai vis mūsų išeivijos gyvenimo pūliuojantieji skauduliai. Ką visa tai rodo? Patriotizmo, tėvynės meilės pasibaisėtiną sunykimą. O tuo tarpu patriotizmas yra prigimties saitas, Dievo įsakymas, Bažnyčios pakeltas į dorybių eiles. Patriotizmas, tėvynės meilė yra integralinė religijos dalis. Kas manytų lietuviybę išlaikyti be religijos ir be moralės, apsigaudinėtų ir save ir kitus. Be šitų priemonių būtų daug plūšama, daug prakaito iš-

liejama, o rezultate būtų apgailėtina klaida. Be šių veiksmų būtų ne lietuviybės laikymas, bet bergždžias, nors ir triukšmingas darbas. Tai va kas nustato mums kunigams šventą pareigą ir vaidmenį Lietuvos ir lietuviybės frontuose.

Išėivių dvasios atgimdymas ir stiprinimas — mūsų programa ir priemonė minėtiems tikslams siekti, mūsų aktualiausias uždavinys ir pareiga. Tam reikalui turim panaudoti visus ginklus, kuriais mus Dievas apginklavo tą valandą, kai prie Jo altoriaus vyskupas mums suteikė kunigystės sakramentą: ir išpažintis, ir pamokslus, ir rekolekcijas, ir misijas, ir bendrąją ir individualinę pastoraciją. Stiprias asmenybes ir narsius karius Dievo armijai sėkmingiausia gamina rekolekcijos ir ypač uždarošios rekolekcijos. Ar šioj srity kas daroma? Mėginama. Putnamiškės vargdienių seselės, kaip jas vadino Lietuvoje, ir broktoniškės Nukryžiuotojo — moterims ir mergaitėms jau padėjo jas rengti. Neteko girdėti apie vyrų uždaras rekolekcijas. O jau geras laikas pradėti. Momentą praleisim, darbas daugiopai pasunkės. Mūsų vyrai vienuoliai suskato beveik vienu metu statydintis sau rūmus. Ką jie mums duos, pamatysim. Tuo tarpu iš jų pačių žinome, kad pagamins vietų susirinkimams, pramogoms, stovykloms ir t. t. O kas manoma apie tokias rekolekcijas? Gal dabitur in illa hora. Dievas duotų greičiau. Visa, kas jų žadama yra gera ir naudinga, bet nepirmaeilės vertės. Pažadėtieji dalykai yra geri priedai prie dvasinių lavybų, bet tik jie vieni be tų lavybų mūsų gyvenimui nieko nenulems ir nerengs to, ko laukia iš mūsų ir Lietuva ir Lietuvos bažnyčia.

Prie to darbo reikalinga gerai pasirengti, nustatyti planus ir taktiką bei priemones. Norėdami mokyti kitus, pirmiausia turim patys išmokyti, kas daryt ir kaip daryt,

padaryt taip, kad būtų gera ir naudinga. Visi mes išėjom ir seminarijas, daugelis ir universitetus. Bet tai dar nepasako, kad mes jau visa žinom ir neturim ką nauja išmokyti. Netiesa. Gyvenimas taip sparčiai žygiuoja pirmyn, tiek daug naujovių atneša ir naujovių, kurios minuoja ne tik atskiras religijos tiesas, bet visą krikščioniškąjį mokslą, net Bažnyčios pamatus. Ir dėl to pasauly, o ypač Europoje, kunigams kursai įvairiomis temomis — kasdieninė duona. Tokių kursų laikas ir mums stvertis. Jus turėtų rengti Kunigų Vienybė. Ji turėtų tam reikalui nustatyti specialią komisiją, susidedančią iš gerai nusimanančių šioj srity žmonių. Ta komisija turėtų parūpinti ir keletą Dievo įkvėptų ir pasišventusių savęs atsižadėjusių dėl Dievo ir Lietuvos bylos misijonierių tėvo Jono Bružiko pavyzdžiu. Tegu ji ne visi vienaip vertino, juk hiperkriticizmo mūsų broliuose yra pakankamai. Bet visi turėsim pripažinti, kad jis stebuklus darė. Gaila, kad ji gyvenimas jau pakirto ir iš plataus kovotojų baro ištraukęs įstatė į siaurą parapijos darbą.

Taip pasirengę galėsim iš suvažiavimų, konferencijų, iškilų į gamtą ir kitų tolygių naudingų, bet nepakanamų kalbėtiems tikslams siekti žygių pasukti prie amžinų ir nepraeinančių dalykų. Tada ir kasdieniniai reikalai nušvis kitokia šviesa. Tik reikia susirūpinti ir pasijudinti, nes trypdami vietoje ir dvasiniame gyvenime jokios pažangos nepadarysime. Rekolekcijos yra „išdas, kurį Dievas šiais laikais yra atidavęs savo Bažnyčiai“, sako šv. Liudvikas Blois. Todėl iš šio išdo Dievo malones ir atgimimo jėga reikia semti pilnomis rieškučiomis. Rekolekcijose „glūdi nuostabi jėga. Jos teikia žmonėms ramumo ir juos kelia į gyvenimo šventumą“, sako Pijus XI. Kodėl nepadėdame savo dvasiniai sunykusiems žmo-

nėms to šventumo ir ramumo siekti? Tam turime panaudoti visas savo galiose esančias priemones.

Pijus XI enciklikoje „Mens nostra” sako: „Kada po giedru dangumi, jau žemei nutilus, nakties glūduma pridengia žemės rutulį, tuomet nuošaliai, toli nuo žmonių triukšmo, pas mirtinguosius atėjo Tėvo Žodis, priėmęs žmogaus prigimtį, padangėse suskambėjo dangiškoji giesmė: Garbė Dievui aukštybėse ir ramybė žemėje geros valios žmonėms. Šitas krikščioniškos taikos paskelbimas: Kristaus taika Kristaus karalystėje, išreiškia didžiausią mūsų apaštališkos širdies troškimą, į kurį kreipiame visus savo troškimus ir darbus. Tegul jis stipriai paskatins tų krikščionių širdis, kurie pasitraukę nuo pasaulio niekų ir triukšmo, tyliai ir ramiai nuošaly svarstys tikėjimo tiesas ir pavyzdžius To, kuris yra davęs pasauliui taiką ir ramybę”.

Kai visur gerai suorganizuotos ir tinkamai vedamos bus atliktos rekolekcijos, o ypač uždaros, „pakils maldingumas, sustiprės religingumo jėga, išsivystys vaisingas apaštalinis darbas ir išsigalės tarp atskirų žmonių bei visuomenės taikingumas, įvyks dvasinis atgimimas”, kalba Pijus XI toje pačioje „Mens nostra” enciklikoje.

Ženkime ir mes, šių šviesios atminties Pijaus XI žodžių raginami, per rekolekcijas į dvasinį atgimimą.

KUNIGAS LITURGIJOJE

PASTORACINĖ LITURGIJA

Pijaus XII kalba, pasakyta 1956 m. rugsėjo 22 d. pastoracinės liturgijos kongrese dalyvavusiems kardinolams, vyskupams ir kunigams.

1. Liturgija ir Bažnyčia

Kaip esame rašę enc. „*Mediator Dei*“, liturgija yra visos Bažnyčios, o ne tam tikros grupės ar bet kurio apibrėžto sąjūdžio gyvenimo funkcija. Šv. Liturgija apima visą viešąją Jėzaus Kristaus Mistinio Kūno, vadinasi — Galvos ir narių kultą (AAS 1947 m. 528 - 529 psl). Mistinis Jėzaus Kristaus Kūnas gyvena Jo tiesa ir malonėmis, duotomis nariams, kurios juos jungia tarpusavyje ir su Galva. Tokia yra mintis ir šv. Povilo, kuris taip rašo savo I laiške korintiečiams: „Visa yra jūsų, jūs gi Kristaus, o Kristus Dievo (3, 22 - 23). Visa tad yra nukreipta į Dievą, Jo tarnybą ir garbę. Bažnyčia, apdovanojama Dievo dovanomis ir gyvenimu, spontaniškai gerbia ir garbina Dievą ir liturgijos keliu, kaip bendruomenė, teikia Jam priklausomą kultą.

Kiekvienas narys, apdovanotas hierarchine valdžia, ar paprastų tikinčiųjų visuma, tai liturgijai įneša visa tai, ką iš Dievo yra gavęs: savo proto, savo širdies ir savo veiksmų visus išteklius; pirmoje eilėje hierarchija, kuri turi savo rankose „tikėjimo depozitą“ ir „malonės

depozitą". Iš „tikėjimo depozito", iš Kristaus tiesos, esančios Šv. Rašte ir Tradicijoje, ji semia didžiąsias tikėjimo paslaptis ir jas įmezga į liturgiją, ypatingai Švč. Trejybės, Įsikūnijimo ir Atpirkimo paslaptis.

Bet sunku surasti krikščioniškojo tikėjimo tiesą, kuri nebūtų bet kuriuo būdu išreikšta liturgijoje, Senojo ar Naujojo Testamento ištraukose, šv. Mišių ir brevijoriaus tekstuose ar psalmių lobyne, kuri žmogaus protas ir širdis suranda. Iškilmingos liturginės apeigos (ceremonijos), pagaliau, yra tikėjimo išpažinimas veiksmais. Jos atvaizduoja didžiąsias tikėjimo tiesas apie Dievo neišsemiamo dosnumo planus ir apie Jo neišsemiamas, skiriamas žmonėms malones, apie Dangiškojo Tėvo meilę ir gailingumą pasauliui, kuriam pasiuntė savo sūnų ir atidavė mirčiai. Tuo būdu Bažnyčia liturgijoje gausiai teikia „tikėjimo depozito", Kristaus tiesos lobio. Liturgijos pagalba Bažnyčia taip pat skirsto ir iš „malonės depozito" gėrybių, kurias Kristus davė savo apaštalams: pašvenčiamąją malonę, dorybes, dovanas, šv. krikšto valdžią, Šventosios Dvasios suteikimą, nuodėmių atleidimą atgailos sakramente, kunigų šventinimą. Liturgijos širdyje vykdoma Eucharistija — auka ir puota. Joje taip pat teikiami visi sakramentai, o sakramentalijomis įvairiose aplinkybėse pagausina malonės dovanas. Hierarchija rūpinasi taip pat visa tuo, kas kelia liturgijos apeigų grožį ir vertingumą. Tai liečia kulto vietą, indus, liturginius drabužius, muziką ir bažnytinį meną.

Jei hierarchija liturgijos pagalba teikia tikintiesiems Kristaus tiesą ir malonę, tai tikintieji iš savo pusės turi jas priimti, visa siela į jas palinkti ir jas paversti gyvenimo vertybėmis. Jie privalo priimti visa tai, kas jiems duodama: Altoriaus Sakramento malonę, kitus sakra-

mentus ir sakramentalijas, tačiau visa tai turi priimti ne pasyviai, tik leisdami jiems tekėti į savo sielas, bet visa savo siela ir jėgomis bendradarbiaudami, ypatingai dalyvaudami liturginėse pamaldose arba bent atidžiai sekdami jų eigą. Tikinčiųjų didelių ir pastovių pastangų dėka augo ir tebeauga kultui reikalingas išviršinis aparatas, statomos bažnyčios ir koplyčios, jos puošiamos, o liturginės apeigos gražinamos įvairios rūšies bažnytinio meno puošmenimis.

Hierarchijos ir tikinčiųjų dalyvavimo liturgijoje negalima laikyti dviem skirtingais dalykais. Jie yra to paties organizmo, kuris veikia kaip viena ir ta pati gyva esybė narių bendradarbiavimo išraiška. Ganytojai ir kaimenė, Bažnyčia mokančioji ir Bažnyčia mokomoji sudaro tą patį Kristaus Kūną. Dėlto nėra jokio pagrindo kelti nepasitikėjimo, rivalizacijos, slaptos ar atviros opozicijos mintimis, žodžiais ar veiksmais. To paties Kūno narių tarpe turi viešpatauti visų pirma vienybė, taika ir bendradarbiavimas. Bažnyčia nesimeldžia, neaukoja ir neveda į šventumą kitaip, kaip tik vienybėje, ir dėlto pagrįstai galima sakyti, kad liturgija yra visos Bažnyčios veiksmas.

Tačiau turime pridėti: *Liturgija nėra visa Bažnyčia*. Liturgija yra tik jos veiklos dalis, nes šalia viešojo kulto, bendruomenės kulto yra dar privatus kultas, kuriuo asmuo savo širdies gilumoje garbina Dievą arba tą pagarbą reiškia išoriniais veiksmais. Tas kultas tiek įvairus, kiek įvairūs yra krikščionys, nors jis yra kilęs iš to paties tikėjimo ir iš tos pačios Kristaus malonės. Bažnyčia ne tik leidžia tokio kulto formą, bet ji pripažįsta ir prie jo ragina, tuomi nė kiek nesumažindama liturginio kulto pranašumo.

Teigdami, kad liturgija neišsemia visos Bažnyčios veiklos, turime mintyje pirmoje eilėje mokymo ir pastoracijos uždavinius. „Pascite qui in vobis est gregem Dei” (I Petro, 5, 2) — „Ganykite Jums pavestą Dievo kaimenę”. Priminėme vaidmenį, kokį atlieka per liturgiją Kristaus tiesos sargas — mokomoji Bažnyčios valdžia (magisterium, vert.); įtaka, kokią daro į ją valdymo galia, taip pat yra aiški, kadangi popiežiams priklauso teisė šiandien saistančias apeigas pripažinti, naujas įvesti, reguliuoti kultą liečiančius parėdymus; vyskupams gi — budriai prižiūrėti vykdymą kanoniškosios teisės nuostatų, liečiančių dieviškąją kultą (AAS, 1947 m. 544 psl.). Bet mokymo ir valdymo funkcijos siekia žymiai toliau. Suprasti tam pakanka mesti akį į kanoniškąją teisę ir į tai, kas pasakyta joje apie Šv. Tėvą, Romos Kongregacijas, vyskopus, santarybas, apie mokomąją tarnybą ir apie bažnytinę drausmę. Tos pačios išvados prieinam sekdami Bažnyčios gyvenimą, o Mūsų 1954 m. gegužės 31 d. ir lapkričio 2 d. pasakytose kalbose apie trejopas vyskupo funkcijas aiškiai pabrėžėme tai, kaip toli siekia vyskupo pareigos, kurios nesiriboja tik mokyimu ir valdymu, bet apima kiekvieną kitą žmogiškąją veiklą, kiek ji liečia religinį ar moralinį gerį (AAS, 1954 m., 313 - 317 ir 666 - 677 p.).

Jei tad Bažnyčios uždaviniai ir interesai yra tiek visuotini, kunigai ir tikintieji privalo saugotis, kad savo galvosena ir veiksmais nepatektų į siaurus horizontus ir netaptų nesuprantami. Mūsų enc. *Mediator Dei* kai kuriuos klaidingus teigimus atitaisė. Tie teigimai kryo į religinio ir pastoracinio mokymo supratimą grynai liturgine prasme ar statymą kliūčių liturginiam sąjūdžiui, kurio nebuvo supratę. Iš esmės nėra jokie objektyvinio skirtumo tarp tikslo, kurio siekia liturgija, ir tikslo kitų

Bažnyčios funkcijų. Kas gi liečia nuomonių skirtumą, nors jis yra aiškus, tai jis nesudaro nenugalimų kliūčių.

Tikimės, kad šių pastabų užteks įrodyti, kad *liturgija yra visos Bažnyčios veiksmas* ir kad visi tikintieji, kaip Mistinio Kūno nariai, privalo ją mylėti, gerbti ir joje dalyvauti, suprasdami tačiau, kad Bažnyčios uždaviniai siekia žymiai toliau.

2. Liturgija ir Kristus

Norime dabar stabtelėti prie šv. Mišių liturgijos ir Kristaus veikimo, kuris yra joje vienkart ir kunigas ir auka. Kadangi čia ir ten *iškyla aiškštėn tam tikrų netikslumų ir kai kurių klausimų nesupratimų*, tad tai temai pašvęsime keletą žodžių, liečiančių: a. Kristaus veikimą, b. Kristaus prezenciją ir c. Kristaus beribį didingumą — majestotą.

a. Kristaus veikimas

Šv. Mišių liturgijos tikslas: matomu būdu parodyti tos paslapties, kuri joje vyksta, svarbumą ir didingumą. Šių dienų pastangos siekia to, kad tikintieji dalyvautų joje didžiausiu aktingumu ir jos supratimu. Nors tas tikslas yra pagrįstas, tačiau, kai nukreipiamas dėmesys nuo pagrindinio veiksmo į kitų ceremonijų grožį, kyla pavojus sumažinti šv. Mišių liturgijai reikiamą pagarbą.

Kame glūdi eucharistinės aukos pagrindinis veiksmas? Kalbėjome apie tai aiškiai savo 1954 m. lapkričio m. 2 d. kalboje (AAS, 1954 m. 668 - 670 psl.). Citavome tuomet visų pirma Tridento santarybos mokslą: „Toje dieviškoje aukoje, kuri vyksta šv. Mišiose, yra ir auko-

jasi nekruvinu būdu tas pats Kristus, kuris ant kryžiaus altoriaus galutinai paaukojo pats save kruvinu būdu... Nes yra viena ir ta pati auka ir tas pats aukotojas, pasiaukojās per kunigus, kuris tuomet pats save aukojo ant kryžiaus; vien tik aukojimo būdas yra skirtingas" (Trid. santaryba. Sesija XXII, sk. 2). Mes gi tęsėme šiais žodžiais: „Tad laiką šv. Mišias kunigas, užėmęs Kristaus asmens vietą, aukoja auką, bet tai jis daro pats vienas: ne tikintieji, ne klierikai ir net ne kunigai, kurie maldingai patarnauja tam, kuris aukoja auką, nors jie visi gali kitokiu būdu aktingai dalyvauti aukoje" (AAS, 1. c. 668 psl.). Pabrėžėme toliau, kad netiksliai atskiriant laikančiojo šv. Mišias kunigo dalyvavimą šv. Mišių aukos vaisiuose nuo jo atliekamų veiksmų esmės, prieita prie tokios išvados: „Vienerios šv. Mišios, kuriose pamaldžiai dalyvauja 100 kunigų, reiškia tiek pat, kaip 100 šv. Mišių, atlaikytų šimto kunigų". Apie tokį teigimą pasakėme, kad „reikia jį atmesti kaip klaidą". Ir davėme tokį paaiškinimą: „Aukojant eucharistinę auką tiek yra Kristaus veiksmo (actio), kiek yra laikančių šv. Mišias kunigų, bet nieku gyvu ne kiek yra maldingai klausančių šv. Mišių, laikomų vyskupo ar kunigo; nes tie visi kunigai, kurie dalyvauja šv. Mišiose, nieku būdu nereprezentuoja besiaukojančio Kristaus asmens, bet tik dalyvauja taip, kaip dalyvauja maldingi pasauliečiai aukoje" (AAS, 1. c. 669 psl.).

Dėl liturginių kongresų ta pačia proga esame pasakę: „Tie kongresai tuo tarpu vaduojasi savo dėsniu, būtent: tik vienas aukoja šv. auką, kiti gi tik dalyvauja toje šv. aukoje ir jos metu priima iš aukojančio kunigo šv. Komuniją. Jeigu tai daroma dėl teisingos ir išmintingos priežasties, nereikia priešintis, jei tik jų tokioje elgsenoje neslypi pirmiau minėtoji klaida, kad šimtas

šv. Mišių, atlaikytų šimto kunigų, yra tiek vertos, kiek vertos vieno kunigo atlaikytos vienerios šv. Mišios, kuriose dalyvavo šimtas kunigų. Centrinis eucharistinės aukos elementas yra ten, kur Kristus dalyvauja aukodamas patį save „*seipsum offerens*“. Čia vėl prisimintini Tridento santarybos žodžiai (Ses. XXIII, sk. 2). Tai vyksta konsekracijoje, kur pačiame peresybinimo (transsubstancijacijos) Kristaus įvykdytame akte laikantis šv. Mišias kunigas „užima Kristaus asmens vietą“ (palygink Trid. sant, ses. XII, sk. 4 ir 3). Net jei konsekruojama be išviršinio iškilmingumo ir kukliai, konsekracija yra visos šv. Mišių aukos liturgijos „*Kristaus veikimo*“ centrinis punktas. Tame veikime Kristaus vietą užima „celebruojantis kunigas“ arba „koncelebruojantieji kunigai“ tikrosios koncelebracijos atveju.

Paskutinieji įvykiai duoda Mums progos patikslinti kai kuriuos tą klausimą liečiančius punktus. Kai duonos ir vyno konsekravimas yra atliktas vertai (valide) pagal nustatytą tvarką, visas Kristaus veikimas yra atliktas. Jei net visa kita, kas seka po konsekracijos, negalėtų būti atlikta dėl bet kurių priežasčių, tai Viešpaties Aukai nieko esminio netrūktų. Kai konsekracija yra baigta, esančios ant altoriaus hostijos aukojimas gali būti atliktas ir yra atliktas celebruojančio kunigo, Bažnyčios, kitų kunigų. Bet tas veiksmas nėra paties Kristaus veikimas atliktas per kunigą, kuris yra Kristaus vietoje. Iš esmės konsekruojančio kunigo veiksmas yra tas pats kaip Kristaus veiksmas, kuris veikia per savo tarną. Koncelebracijos tikra to žodžio prasme atveju Kristus veikia ne per vieną tarną, bet per daugelį. Atvirkščiai, grynai apeiginėje koncelebracijoje, kuri galėtų būti paprasto pasauliečio koncelebracija, nėra visai to paties meto konsekracijos. Ryšium su tuo statomas klausimas: „Kokia

reikalaujama intencija ir išorinis veiksmas, kad ištikrųjų įvyktų tuo pat metu ir koncelebracija ir konsekracija?"

Ryšium su tuo, prisiminkime, ką esame kalbėję savo apaštališkoje konstitucijoje "*Episcopalis Consecrationis*" 1944 m. lapkričio 30 d. (AAS, 1945 m. 1931 - 132 psl.). Ten patiksliname, kad vyskupo konsekracijoje du vyskupai, kurie talkina vyskupui konsekratoriui, turi turėti intenciją konsekruoti išrinktąjį ir kad konsekracijos apeigose turi atlikti išorinius veiksmus ir tarti žodžius, reiškiančius valdžią ir malonę, kurios perduodamos konsekruojamajam. Tad neužtenka tik jungti savo valią su pagrindinio konsekratoriaus valia ir pareikšti, kad to konsekratoriaus žodžius ir veiksmus daro savaisiais. Tuos veiksmus turi patys atlikti ir ištarti konsekracijos esminius žodžius.

Lygiai tą pat reikia pasakyti apie koncelebraciją tikrąja to žodžio prasme. Neužtenka turėti ir rodyti valią daryti savais celebranso žodžius ir veiksmus. Koncelebransai turi patys tarti ties duona ir vynu žodžius: „tai yra mano kūnas, tai yra mano kraujas". To nepadarius jų koncelebracija pasiliks tik gryna ceremonija.

Negalima taip pat teigti, kad „galutinai leliamu klausimu yra tai, kaip asmeninis dalyvavimas kulto aukoje, malonei padedant, padidina dalyvavimą kryžiuje ir Kristaus malonėje, kas mus jungia su Kristum ir tarpusavyje". Tą netikslų klausimo statymo būdą atmetėme savo 1954 m. lapkričio 2 d. kalboje, bet kai kurie teologai negali su tuo sutikti, todėl kartojame: esminis klausimas (koncelebracijai ir vieno kunigo laikomoms šv. Mišioms) glūdi ne tame, kokį vaisių siela laimi, bet kokia yra vykdomo veiksmo esmė, būtent: ar kunigas, kaip Kristaus tarnas, vykdo ar nevykdo „*actio Christi seipsum sacrificantis et offerentis*". Lygiai ir sakra-

mentų klausime ne tai yra svarbu, kokis vaisius laimimas, bet tai, ar sakramentinio ženkle elementai esminiai vertai buvo įvykdyti (vykdymas ar darymas ženkle paties tarno, kuris daro gestus ir taria žodžius su intencija padaryti tai, ką daro Bažnyčia). Tokis pat klausimas statomas celebracijai ir koncelebracijai, ar celebransas atlieka išorinius veiksmus ir, svarbiausia, ar jis taria žodžius, darančius „*actio Christi seipsum sacrificantis et offerentis*” su reikiama vidine intencija. Tai neįvyksta, kai kunigas netaria ties duona ir vynu Kristaus žodžių „tai yra mano kūnas, tai yra mano kraujas”.

b. Kristaus esimas — praesentia Christi

Lygiai kaip altorius ir auka yra liturginio kulto centras, tai pat pasakytina ir apie Kristaus gyvenimą: visas Jo gyvenimas yra sukoncentruotas Kryžiaus aukoje. Angelo žodžiai pasakyti šv. Juozapui: „Jis išgelbės savo tautą iš jūjų nuodėmių” (Mat. 1, 21), šv. Jono Krikštytojo: „Štai Dievo avinėlis, štai, kurs atima pasaulio nuodėmę” (Jon. 1, 29), pagaliau Kristaus žodėiai pasakyti Nikodemui: „Turi būti aukštyn pakeltas žmogaus Sūnus, kad kiekvienas, kurs į Jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąją gyvenimą” (Jon. 2, 14 - 15) ir mokiniams: „Aš turiu būti pakrikštytas krikštu ir kaip nerimstu, iki tai bus atlikta” (Luk. 21, 50), o ypatingai žodžiai, pasakyti paskutinėje vakarieneje ir ant Kalvarijos kalno, rodyte rodo, kad Išganytojo minčių ir gyvenimo centras buvo Kryžius ir Jo asmeninė auka Tėvui, kad naujai sutaisyti žmonės su Dievu ir juos išganyti.

Bet ar tas, kuris aukojasi, nėra didesnis už pačią auką? Dėl to norime dabar kalbėti apie patį Kristų ir atkreipti Jūsų dėmesį į faktą, kad šv. Bažnyčia Eucha-

ristijoje turi Kristų su jo kūnu ir krauju, su siela ir dievybe. Tridento santaryba tai labai iškilmingai aptarė XIII sesijoje (kan. 1), pagaliau pakanka pasakytus Kristaus žodžius paimti raidiškai, aiškiai ir nedviprasmiškai ir prieisime prie tos pačios išvados: "Imkite ir valgykite: tai yra mano kūnas, kuris bus už jus išduotas. Imkite ir gerkite; tai yra mano kraujas, kurs bus už jus pralietas". Ir šv. Povilas pirmame savo laiške korintiečiams naudoja tuos pačius tokius paprastus ir aiškius žodžius (11, 23 - 25).

Katalikai šiuo klausimu neturi jokių abejonių, nuomonių skirtumų. *Bet kai tik teologinė spekuliacija pradeda diskutuoti*, koku būdu Kristus yra Eucharistijoje, *pasireiškia visoje klausimų eilėje rimtų skirtumų*. Nemanome liesti tų spekuliatyvinių kontraversijų, bet trokštumėm nurodyti tam tikras ribas ir užakcentuoti pagrindinį interpretacijos dėsni. Jo pamiršimas yra mūsų susirūpinimo priežastis.

Spekuliacija turi vadotis tuo dėsniu, kad šv. Rašto tekstų raidiška prasmė ir Bažnyčios mokslas stovi virš mokslinės sistemos ir teorinių svarstymų. *Mokslas turi subordinuotis Apreiškimui, o ne atvirkščiai*. Kai filosofinės sąvokos iškraipo apreikštos tiesos natūralinę reikšmę, tai rodo, kad jos yra netikslios arba jos naudojamos neteisingai. Tas dėsnis taikomas moksle apie tikrąją prezenciją. Kai kurie teologai, priimdami Tridento santarybos mokymą apie tikrą prezenciją ir peresybinimą, Kristaus ir tos santarybos žodžius aiškina tuo būdu, kad iš Kristaus prezencijos pasilieka tik tam tikra priedangos rūšis ir iš jos pašalinama jos natūralinis turinys. Jų teigimu, duonos ir vyno pavidalų esminis ir aktualus turinys esąs „Viešpats Jėzus, gyvenąs danguje", su kuriuo tie pavidalai yra vadinamame turinio ir prezenci-

jos realiaame ir esminiame santykiyje. Tokia spekuliatyvinė interpretacija, kuri teikiama kaip visai pakankama, kelia rimtų priekaištų, nes ištikimų tikinčiųjų išjautimas, nuolatinis Bažnyčios katechetinis mokymas, santarybos žodžiai, ypatingai Kristaus žodžiai reikalauja, kad Eucharistijoje būtų pats Kristus. Sakramentiniai pavidalai nėra Kristus net tuo atveju, jei ir turėtų su Kristaus substancija dauguje koki turinio ir prezencijos realų ir esminį santykį. Kristus yra pasakęs: „Tai yra mano kūnas, tai yra mano kraujas“. Nepasakė: „Tai yra matomas pavidalas, reiškias mano kūno ir kraujo esimą“. Be abejonės, galėjo padaryti taip, kad tikrosios prezencijos santykio matomieji ženklai būtų sakramentinės malonės matomais ir efektyviais ženklais; bet čia yra „eucharistinių pavidalų“ turinio klausimas, o ne sakramentinio efektyvumo. Tad negalima sutikti, kad tik ką Mūsų minėta teorija būtų visai suderinta su Kristaus žodžiais, jog Kristaus esimas Eucharistijoje nieko daugiau nereiškia ir jog to užtenka su visa tiesa pasakyti: „*Dominus est*“.

Tikinčiųjų dauguma negali suprasti sunkių spekuliatyvių problemų ir mėginimų išaiškinti Kristaus prezencijos charakterį. Romos katekizmas kreipia dėmesį, kad nediskutuotų jų akivaizdoje to klausimo (II dalis, IX sk., 43 nr.), bet nemini ir nedėsto pirmiau minėtos teorijos; juo labiau neteigia, kad ta teorija išsemia Kristaus žodžių prasmę ir kad visai ją išaiškina.

Galima ir toliau ieškoti mokslinių išaiškinimų ir interpretacijų, bet jie neprivalo, taip sakant, šalinti Kristaus iš Eucharistijos ir palikti tabernakule tik eucharistinius pavidalus, turinčius tarytum tikrą ir esminį santykį su Kristum, kuris yra danguje. Nuostabu, kad tuos, kurie minėtai teorijai nepritaria, vadina neinančiais su

mokslu „fizikais” (phisicistes), arba net nesvyruodami ryšium su jų moksliniu Kristaus prezencijos supratimu skelbia, kad „toji tiesa nėra skiriama minioms”.

Prie padarytų pastabų norime pridėti keletą pastabų apie *tabernakulą*. Lygiai, kaip prieš valandėlę esame pasakę, kad Kristus ligi tam tikro laipsnio yra svarbesnis, negu altorius ir auka, ar negalėtume pasakyti dabar: „Ar tabernakulas, kuriame gyveno Viešpats Jėzus, kuris nužengė į savo žmonių tarpą, nėra svarbesnis už altorių ir auką?” Altorius yra svarbesnis už tabernakulą, nes ant altoriaus atliekama Viešpaties auka. Tabernakulas turi neginčijamai „*sacramentum permanens*”, bet jis nėra „*altare permanens*”, nes Kristus aukojasi ant altoriaus tik šv. Mišių metu, bet nieku gyvu ne po šv. Mišių bet kuriuo kitu metu. Tabernakule Kristus yra tol, kol išlieka pašventinti pavidalai, nesiaukodamas be pertraukos. Skyrimas šv. Mišių aukos ir „*cultus latreuticus*”, kuris skiriamas paslėptam Eucharistijoje Žmogui-Dieviui, yra visai pagrįstas. Apeigų kongregacija savo 1927 m. liepos 27 d. sprendimu Švč. Sakramento išstatymą šv. Mišių metu aprėžė ligi minimumo (AAS, 1927 m. 289 psl.). Tą sprendimą lengva išaiškinti rūpestingu noru išlaikyti skirtumui tarp aukos akto ir paprastos adoracijos kulto, kad tikintieji aiškiai suprastų tikrąjį kiekvieno akto charakterį.

Tačiau vienybės įsisąmoninimas yra svarbiau negu įvairybės: vienas ir tas pats Kristus aukojasi ant altoriaus ir garbinamas tabernakule, iš kurio dalina savo palaiminimą. Jei tai būtų gerai suprasta ir įsisąmoninta, būtų apeita daug sunkumų ir išvengta perdėto vieno išaukštinimo, o kito svarbos sumažinimo ir nebūtų pasi-priešinimo Šventojo Sosto sprendimams.

Tridento santaryba išaiškino, kokios dispozicijos reikalinga laikytis Švč. Sakramento atžvilgiu: „Jei kas sakytų, kad nereikalinga Švč. Eucharistijos Sakramente garbinti Viešpatį Jėzų lygiai ir išviršiniu Dievui priklausomu kultu (*cultus latreuticus*) ir dėlto nereikalinga Jo garbinti ypatingomis pamaldomis, nei nešioti procesijoje pagal šv. Bažnyčios visuotines ir garbingas apeigas ir papročius arba kad nereikalinga Jo išstatyti viešai ištikimiesiems tikintiesiems garbinti ir kad Jo garbintojai yra stabmeldžiai, tebūnie išskirtas.” (Sesija XIII, kan. 6). „Jei kas sakytų, kad negalima laikyti Eucharistijos šventoje vietoje, bet tuoj po konsekracijos reikalinga Ją išdalinti esamiems tikintiesiems arba kad neleistina Ją iškilmingai nešti ligoniams, tebūne išskirtas” (l. c. kan. 7). Kas nuoširdžiai priima tą mokslą, tas negalvoja už laikymą tabernakulo ant altoriaus daryti priekaištų Šv. Officiumo kongregacijos 1952 m. birželio 30 d. paskelbtai instrukcijai „*De arte sacra*” (AAS, 1952 m. 542 - 546 psl.) Apaštališkasai Sostas tarp kita ko pabrėžia šį punktą: „Toji Aukščiausioji Šv. Kongregacija primygtinai paveda tiksliai laikytis kanonų 1268 str. 2 ir 1269 str. 1: Švč. Eucharistiją reikalinga laikyti svarbiausioje ir gražiausioje bažnyčios vietoje, vadinasi, pagal taisyklę, didžiajame altoriuje, nebent kita vieta būtų tinkamesnė ir atsakomesnė taip didžio Sakramento garbei... Švč. Eucharistija reikia lakyti pastovioje vietoje altoriaus vidury (AAS, l. c. 544 p.).

Čia ne tiek rūpi materialinis tabernakulo esimas ant altoriaus, kiek *tendencija*, į kurią norime atkreipti jūsų dėmesį, *siekianti sumažinti Viešpaties Jėzaus esimo ir veikimo tabernakule garbę*. Ji tenkinasi altoriaus auka, o mažina svarbą To, kuris ją atlieka. O juk Kristaus asmuo turi užimti kulte centrinę vietą, nes Jis jungia alto-

rių su tabernakulu ir teikia jiems visą prasmę.

Svarbiausia — Viešpats Jėzus per altoriaus auką tampa esamas Eucharistijoje, o tabernakule yra tik kaip „*memoria sacrificii et passionis suae*“. Atskirti tabernakulą nuo altoriaus reikėtų atskirti du daiktus, kurie turi pasilikti kartu dėl savo pradžios ir prigimties. Klausimas, kokių būdu galima pastatyti tabernakulą ant altoriaus, kad nekliudytų laikyti šv. Mišias veidu į tikinčiuosius, gali būti įvairiai sprendžiamas. Specialistai duos tuo klausimu savo nuomonę. (Šį tabernakulo klausimą išsprendė savo 1957 m. birželio m. 1 d. dekretu šv. Apeigų Kongregacija. Vert.). Klausimo esmė glūdi tame, jog suprantama, kad vienas ir tas pats Kristus yra ir ant altoriaus ir tabernakule.

Galima būtų čia pažymėti ir Bažnyčios poziciją kitų religinių praktikų atžvilgiu: švč. Sakramento lankymo, kuris taip labai Bažnyčios palaikomas, 40 valandų ir amžinos adoracijos, iškilmingo nešiojimo šv. Komunijos ligoniams, šventos valandos, švč. Sakramento procesijos. Uoliausias ir įsitikinęs liturgistas privalo suprasti ir išjausti, kas yra Kristus tabernakule nuoširdžiai pamaldiems tikintiesiems — mokytiems ir nemokytiems. Jis yra jų patarėjas, guodėjas, stiprybė, priebėga ir viltis gyvenime ir prie mirties. Liturginis sąjūdis ne tik tenkinsis tuo, kad žmonės eis prie tabernakulo, bet dės pastangų, kad jų eitų vis daugiau.

c. Begalinė ir dieviška Kristaus didybė

Trečias ir paskutinis Mūsų svarstymo punktas liečia „begalinę ir dievišką Kristaus didybę“. Tai plaukia iš žodžių: Kristus Dievas. Aišku, Žodis yra Viešpats ir žmonių Išganytojas, bet yra ir pasilieka Žodžiu, amži-

nuoju Dievu. Šv. Atanazo simboliyje skaitome: „Mūsų Viešpats Jėzus Kristus, Dievo sūnus yra ir Dievas ir žmogus“. Kristaus žmogiškumas taip pat turi teisės į priklausomą Dievui kultą (cultus latreuticus) dėl hipostatinio susivienijimo su Žodžiu, bet Jo dieviškumas yra tos garbės priežastis ir šaltinis. Dėlto Kristaus dieviškumo negalima palikti tam tikrame laipsnyje liturginės minties periferijoje. Yra normalus dalykas, kad einama „pas Tėvą per Kristų“, kadangi Kristus yra Tarpininkas tarp Dievo ir žmonių. Bet Jis ne tik Tarpininkas. Švč. Trejybėje Jis yra lygus Tėvui ir šv. Dvasiai. Pakaks prisiminti puikų šv. Jono prologą: „Žodis buvo Dievas. . . Visa per jį padaryta, kas padaryta ir be Jo nieko nepadaryta“ (Jon. 1, 1 - 3). Kristus yra pirmas ir paskutinis, alfa ir omega. Pasaulio pabaigoje, kai visi priešai bus nugalėti, pagaliau ir mirtis, Kristus, t. y. esąs žmogaus prigimtyje Žodis, atiduos viešpatavimą Tėvui ir „pats Sūnus pasiduos Tam, kurs visa Jam yra pavergęs, kad Dievas būtų viskas visame“ (I Kor. 15, 28). Mąstymas apie „begalinę ir dievišką Kristaus didybę“ tikrai gali padėti pagilinti liturginę prasmę; dėlto norėtumėm į tai atkreipti jūsų dėmesį.

Baigdami norėtumėm pridėti dar dvi pastabas apie Liturgiją ir praeitį ir Liturgiją ir dabartį.

3. Liturgija ir praeitis

Liturgijoje, kaip daugelyje kitų sričių, reikia vengti praeities atžvilgiu dviejų perdėtų pozicijų: aklo prisirišimo ir visiškos paniekos. Liturgijoje yra nekintamų elementų, šventas turinys, kuris yra virš laiko, bet yra ir kintamų elementų, pereinamų, kartais net tokių dalykų, kurie kelia kai kurių pageidavimų. Dabartinė litur-

ginių veiksmų pozicija Mums atrodo visai teisinga: ieškoma, rimtai studijuojama ir prisirišama prie to, kas tikrai yra verta, nepasiduodant tačiau perdėjimams. Bet tai čia, tai ten iškyla į viršų idėjų ir klaidingų tendencijų, pasipriešinimų, entuziazmo arba pasmerkimų, kurių konkretinės formos jums yra gerai žinomos ir kurias jums jau esame priminę.

4. Liturgija ir dabartis

Liturgija įspaudžia į Bažnyčios gyvenimą ir net į šių dienų religinę poziciją būdingą žymę. Visų pirma pasitebimas tikinčiųjų veiklus ir sąmoningas dalyvavimas liturginėse funkcijose. Bažnyčia iš savo pusės rūpinasi tai plėsti, bet vienkart konservuoti ir ginti. Ji grįžta į praeitį jos vergiškai nekopijuodama ir pačiose apeigose kurdamą naujus elementus: gimtosios kalbos naudojime, tikinčiųjų giedojime ir bažnyčių statyme. Nėra būtina reikalinga dar kartą priminti, kad *Bažnyčia turi rimtų priešasčių išlaikyti lotynų apeigose celebruojančiam kunigui besąlyginę pareigą vartoti lotynų kalbą*; lygiai, jei šv. Aukos metu grigališkai giedama, tai turi būti giedama Bažnyčios kalba. Tikintieji gi iš savo pusės rūpinasi Bažnyčios patvarkymus pildyti, bet čia jų tarpe pasitaiso gana giliai skirtingų nusiteikimų. Kai kurie jų tiems patvarkymams rodo daug palankumo, entuziazmo ir net kartais per daug gyvų aistrų. Tokiais atvejais Bažnyčia yra priversta tarti savo žodį. Kiti pasilieka abejingi ar net stoja į opoziciją. Tuo būdu pasireiškia temperamentų skirtingumas ir polinkis į individualinį pamaldumą arba į bendrąjį kultą.

Nūdienė liturgija rūpinasi taip pat ir kitomis skaitlingomis problemomis, kaip pvz.: liturgijos santykiu su

šiu laikų religinėmis idėjomis, nūdiene kultūra, socialiniais klausimais, psichologijos gyliais.

Šiomis keliomis pastabomis jums parodėme, kad įvairūs nūdienės liturgijos aspektai ne tik kelia Mumyse susidomėjimą, bet ir verčia budėti. Nuoširdžiai trokštame, kad liturginis sąjūdis plėstųsi ir norime jam padėti. Bet Mums taip pat priklauso ginti jį nuo visa to, kas galėtų būti klaidos ir pavojų šaltinis. Faktas, kad galime pasiremti jūsų pagalba ir supratimu, teikia Mums pasitenkinimo ir džiaugsmo.

KUNIGAS LITURGIJOS TARNYBOJ

1. Kunigas liturgijoje

a. Liturgija ir kunigystė

Kunigas yra savo bendruomenės ganytojas. Jis skelbia savo ganomiems Evangelijos naujieną ir Dievo valią. Bet kunigo vaizdas nebus pilnas ir aiškus, jei mes jį nagrinėsime tik kaip ganytoją. Jis yra ir liturgas.

Kas yra liturgija? Šiandien liturgija, liturginis sąjūdis, atnaujintoji liturgija plačiai skamba po visą pasaulį. Nėra žmogaus, kuris apie ją nebūtų girdėjęs. Bet kas yra liturgija, nedaug kas tiksliai atsakys. Jei ir turi koki supratimą, tai gana blankų, nepilną. Liturgiją gerai supranta tik išrinktieji. Tad trumpai išsiaiškinkime. Liturgiją yra graikiškas žodis. Jis sudarytas iš dviejų žodžių: *leitōn* ir *ergon*. Ką tai reiškia? Visuomeninę tarnybą, viešą veiksmą. Tokia liturgijos etimologinė prasmė. Iš esmės gi ji dažniausia taip aptariama: Liturgija yra Bažnyčios viešas oficialus Dievo kultas.

Bet šitas aptarimas tiksliai nenusako, kas yra liturgija. „Dievo kultas“ neišsemia visos liturgijos sąvokos. Tokia aptartis yra net kiek klaidinanti, nes liturgija yra ne tik žmogiškasis veiksmas, ne tik Bažnyčios tarnyba Dievui. Liturgija yra taip pat ir Dievo veiksmas žmogui. Tad liturgijoje reikia skirti dvi akcijas, du veiksmus:

žmogaus ir Dievo. Liturgija nėra tik susirinkę bažnyčioje žmonės šventam veiksmui, bet yra taip pat ir Dievo teikimas savo malonių žmonėms. Iš žmonių pusės liturgija yra tarnavimas dieviškam Karaliui ar Valdovui. Kiekviena draugija ar bendruomenė turi savo papročių ir tvarkos kodeksą. Bažnyčia taip pat turi tokį kodeksą. Ji mus moko reikalingų ceremonijų ir praktikų, kurių Dievas nori savo garbei turėti iš žmonių pusės.

Iš Dievo pusės liturgija yra dieviškoji akcija, kuria jis teikia žmonėms savo malones, Kristaus išganomasis veiksmas, trumpai tariant — *Kristaus žmonių išganymo ir atpirkimo veiksmo tąsa*.

Šitas Kristaus veiksmas liturgijoje neprivalo būti nustumiamas į šešėlį. Mes daugiau stebime ir matome liturgijoje, kaip ir visoj religinėj akcijoje, žmogiškąjį elementą, žmonių veiksmą. Tuo gi tarpu senovės Bažnyčia į pirmąją vietą išstatydavo dieviškąjį elementą, dieviškąjį veiksmą. Liturgija mus veda į šventumą, lyg dievina, pripildo mus Kristaus gyvenimu. Liturgijos dėka mes gyvename su Kristumi, mes esam į Jį įjungiami, inkorporuojami. Štai kur yra giliausia liturgijos prasmė ir reikšmė: *dalyvavimas Kristaus gyvenime*.

Per liturgiją Kristaus Mįstinis Kūnas gyvena, auga ir tobulinasi. Tad liturgija turi kūną ir sielą. Jos kūnas yra Bažnyčios nustatytų formų ir formulių suma, visuma. Gaila, kad daugelis liturgijoje mato tik tą jos kūną. Tie nesuprasdami liturgijos dažnai ir mažai ją vertina. Bet liturgija turi ir sielą kaip esu pažymėjęs kiek anksčiau. Jos siela yra Kristaus malonės veikimas, Kristaus žmonių išganymo ir atpirkimo veiksmo tąsa, pasireiškianti simbolių ir formų pavidalu.

Dabar sustatykim taip suprastą liturgiją ir kunigą. Kils klausimas kas yra kunigas? Iš esmės jis yra tarpi-

ninkas tarp Dievo ir žmogaus. Jo vieta tarp Dievo ir žmogaus. Jis atstovauja Dievo teises žmonėms ir pertiekia Dievui žmonių pareigas Jo atžvilgiu, o taip pat perduoda žmonėms dieviškas malones. Šitas santykis tarp Dievo ir žmogaus iš vienos pusės ir tarp žmogaus ir Dievo iš antros nusistato nustatytomis formomis, kurios vadinamos bendru žodžiu — liturgija. Tad ir *kunigas pirmoj vietoj turi būti liturgas*. Kulminacinis jo tarpininkiškosios veiklos punktas yra auka — sacrificium. Taip buvo visais amžiais ir taip amžiams pasiliks. Auka yra visos liturgijos centras.

Tai pritaikoma kiekvienai kunigystei, net stabmeldiškai. Bet Kristaus kunigas skiriasi nuo visų kitų tikėjimų kunigų. Kokia yra ypatinga katalikiškojo kunigo žymė? Jo vertingumas nepalyginamai aukštesnis už visus kitus kunigus, nes jo kunigystės šaknys išaugo suvereninėj Kristaus kunigystėj. Kristus yra didysis ir amžinasis kunigas, kuris paaukoko savo išganomąją ir atperkamąją auką už žmoniją ir tą aukos aukojimą tęsia savo Bažnyčioje. Tokia yra aukščiausia Kristaus tarnyba. Kristus yra liturgas kilniausia žodžio prasme ir kunigas, kuris ypatingu būdu gali toje tarnyboje dalyvauti. Liturgija, kaip Kristaus kunigystės tąsa, kaip išganomosios ir atperkamosios Kristaus veiklos tąsa, yra aukščiausias ir vyriausias katalikų kunigo uždavinys. Joks kunigas neturi teisės paniekinamai pro liturgiją praeiti ir sakyti — liturgija yra tik ceremonijų ir apeigų demonstracija, kuri man nieko nesako. Kunigas privalo būti sąjūdžio, kuris stato liturgiją religinio gyvenimo centru, čempionas. Liturgija kunigui privalo būti pirmaeilis pašaukimas, sakyčiau, švenčiausia profesija.

b. Liturgija ir sielų tarnyba

Mes dabar turime prieš akis dvi liturgijos ir kunigystės koncepcijas. Ženkime žingsnį toliau ir pasistatykime šį klausimą: koks yra vieno ir kito santykis su kalbama tarnyba?

Kunigų tarpe dažnai tenka nugirsti, kad darbas pastoracinėje tarnyboje yra svarbesnis, negu liturginėje; pastoracinė tarnyba turi žymiai daugiau atliektinų pareigų, pvz. — katalikų organizavimą, draugijų globojimą, asmeninį kontaktą su tikinčiaisiais ir t. t.

Esant tokioms nuomonėms, reikalinga gerai išsiaiškinti tarnybos — ministerium tikslą. *Finis primus in intentione, ultimus in executione*. Kokie yra pagrindiniai kunigo tarnybos uždaviniai? Dievo žodžio skelbimas, išpažinčių klausymas, šv. Mišių laikymas, katekizavimas, asmeninio kontakto palaikymas, pamokymai, patarimai, vadovavimas? Teisybė, visa tai tarnyba apima. Bet svarbu žinoti, kuria kryptimi visą tą darbą kreipti ir ant ko svarbiausią svorį krauti. Praktikoje atsitinka, kad vienas kunigas yra organizacijų vedėjas, kitas maldingųjų moterų direktorius, trečias raštinės žmogus, ketvirtas statistikas, penktas vyrų apaštalas. Tokia padėtis pažeidžia tikslo aiškumą ir vieningumą.

Koks yra tarnybos tikslas? Aišku, Kristaus išganomojo veiksmo realizavimas ir tęsimas. Bet kame glūdi tas Kristaus išganomasis veiksmas? Doktrinoje ar įsakymuose? Kristus yra pasakęs: "Eikite ir mokykite visas tautas... laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs". Kitoj vietoj taip yra nusakęs savo tikslą: "*In hoc veni, ut vitam habeant et abundantius habeant*". Tad dieviškasai gyvenimas yra visos tarnybos, viso ministerium tikslas, tą dieviškąjį gyvenimą kurti, brandinti ir rengti kelią į am-

žinąją garbę. Bažnyčia nėra pirmoj eilėj dorovės įstaiga, nėra filosofijos rūmai. Ji yra malonės įstaiga. Tarnybos tikslas negali būti skverbtis į žmogiškus veiksmus — *actus humani*, bet į dieviškosios malonės veiksmą. Ne žmogiškieji veiksmai — *actus humani* yra pagrindiniai dalykai, bet primatą skiriame malonei. Tad tarnyba turi siekti — atverti žmonių širdis malonei ir leisti Dievui jose veikti. Žmogiškieji veiksmai yra malonei kelio tiesėjai, jos palydovai, bet esminis dalykas pasilieka dieviškai gyvenimas, kurį atnešė mums Kristus.

Gal būt sena krikšto katechezė nušvies ir išaiškins mums tarnybos pareigų hierarchiją.

Ko nori iš Dievo Bažnyčios? — Tikėjimo.

Ką tau tikėjimas duoda? — Amžinąjį gyvenimą.

Jei nori laimėti amžinąjį gyvenimą, laikykis įsakymų. Mylėk Viešpatį savo Dievą... ir savo artimą, kaip patsai save. Šioj katechezėj mes randame stebėtinai aiškiai nušviestas sielų tarnybos sritis ir jų tarpusavį santykį.

Tikėjimas yra prieangis ar priemenė.

Dieviškai gyvenimas — šventykla.

Įsakymai — apsaugos siena.

Įsakymai ir tikėjimas yra žmogiškieji veiksmai — *actus humani*; gyvenimas — dieviškai veiksmas. Žmogus aprūpintas protu (tikėjimas) ir valia (įsakymai), bet malonę teikia Dievas.

Tas pats yra ir pastoracinėj tarnyboj: tikėjimas prezentuojamas Dievo žodžio skelbime — pamoksluose ir tikėjimo mokyme. Įsakymai pastoracinės tarnybos įstatyti į atgailos sakramentą ir į visą pastoracinę drausmę. Bet tikėjimas ir įsakymai yra tik įvadinės ar įžanginės sąlygos, priemonės, bet ne tikslas. Tikslas — įskiepyti sieloms dieviškąjį gyvenimą ir vesti jį ligi subrandinimo,

ligi tobulumo. Kas yra ta priemonė? Priemonė tam tikslui pasiekti yra liturgija su savo Eucharistija.

Eucharistija, kaip auka, turi vėl tapti tarnybos centru. Kunigas, sielų ganytojas, niekad nėra didesnis už susitelkusią apie jį bendruomenę ir su ja kartu aukoja auką. Tai kilniausias ir didžiausias tarnybos aktas. Deja, mūsų moderniųjų ganytojų dalis tiek susiracionalistino, kad visą išganyimą mato žmogiškuose veiksmuose — *actus humani*, organizacijose ir dažnai apleidžia ar net numoja malonės veiksmą krikščionybėje.

Kaip mes vaizduojamės idealų kunigą - ganytoją? Jis gerai suorganizavo savo parapiją, organizacinis aparatas sukasi sklandžiai be užsikirtimų, draugijos parapijoje klestėto klesti, kiekvienas parapietis su visomis apie jį žiniomis tiksliai įrašytas į parapijos sielų knygas, gerai ir sėkmingai organizuojami parapiiečių susirinkimai ir pobūviai, bažnyčioje pavyzdinga tvarka, visiems parapijos gyvenimo reikalams yra numatytos ir sutvarkytos įstaigos ar organai. Toks mūsų akimis yra idealus sielų ganytojas. Su tokia pažiūra reikia sutikti, bet tik su viena sąlyga, būtent — jei šiuos visus savo darbus laiko parengiamaisiais dieviškajai malonei veikti, jei laiko ją savo tarnybos pagrindiniu tikslu ir veda savo ganomuosius tais keliais prie malonės šaltinių, prie šv. Aukos. Nekyla jokios abejonės, kad parapinės organizacijos yra svarbus ir būtinas dalykas, tačiau jei tos organizacijos neturės antgamtinio tikslo, toks sielų ganytojas bus geras organizatorius, geras direktorius, bet nebus tikras ganytojas, nes nesirūpins svarbiausiais sielai reikalais — dievišku jos gyvenimu.

„Aš manau, rašo Parschas (*Le Renouveau Liturgique au Service de la Paroisse*, kurio mintimis aš pasinaudoju šiame rašiny), kad senosios Romos imperijos lai-

kai turi daug panašumo su mūsų mūšais. Todėl pravers dirstelti į pirmąsias Bažnyčios tarnybos charakterį. Supažinę turėsime pripažinti, kad ir pirmąsias Bažnyčia organizavo savo bendruomenes ir jos narius, bet tarnybos centras buvo kulto gyvenime, rūpesčiuos dieviškuoju gyvenimu. Tas gyvenimas buvo visos tarnybos vyriausias tikslas. Ir kai popiežius, kaip Romos krikščioniškosios bendruomenės tėvas ir vyriausioji galva, celebruodavo stotyse, kai Velykų nakčia jis vedė savo bendruomenę į Laterano baziliką, o katechumenus į krikšto šaltinius, kai vadovavo kultui pirmąją Velykų dieną, tai buvo pirmąsias Bažnyčios tarnybos kulminacinis punktas. Visi kiti krikščioniškojo gyvenimo pasireiškimai ir manifestacijos, kartu ir pastoracinė tarnyba buvo sutelkiami priešv. Aukos ir krikšto šaltinių. Aukos bendruomenė, tikinčiųjų malda ir gyvenimas sudarė pirmąsias krikščionių tarnybos esminį turinį.

Jei mes į visa tai rimtai išsižiūrėsime, visi tarnybos uždaviniai mūsų akyse stos kitokioje šviesoje. Ir kas svarbiausia, tie jos uždaviniai išsiriškiuos į vieną tikslą ir metodišką planą ir patrauks į vieną ir tą patį tikslą. Dievo namai nebus altorių, šventųjų paveikslų ir kulto reikmenų muziejus, bet bus Kristaus Mistinio Kūno reprodukcija, namai bendruomenei, šventoji scena dieviškomis misterijoms. Kokį vaidmenį vaidins pamokslas? Tai nebus tik moralizatoriaus vaidmuo, bet bus kartu aukos ceremonijų išaiškinimas, bus sujungimas altoriaus ir gyvenimo vienon glaudžion vienybėn. Klausykla šalinis kliūtis į dieviškąjį gyvenimą. Religiniai pamokymai statys į centrą malonę ir dieviškąjį gyvenimą. Draugijos ir organizacijos taps priemene į šventyklą, katechumenas ves į aukos bendruomenę. Gailestinguosius darbus pašventins altoriaus liturgija.

Yra galima ir reikalinga visą pastoracinę teoriją pastatyti ant liturgijos pamatų. Tuomet bus pasiektas didysis tikslas — gražinti tarnybai jos teocentrinį ir antropinį charakterį ir turinį ir neskirti žmogiškiems veiksmams — *actibus humanis* — pirmaujančio vaidmens. Ir tarnyba vėl taps atidarymo žmogaus sielos dieviškos malonės veikimui menu, menu įvesdinti į žmogų gyvenimo pilnybės.

c. Sielų ganytojo, kaip liturgo, pareigos

Dabar pravers iš visa to, kas ligi šiol buvo pasakyta, padaryti reikiamas išvadas. Tačiau nenorėdamas paskesti smulkmenose, aš apsistosiu tik prie trijų pagrindinių pastoracinės programos punktų, kuriuos laikau savo pateiktų aiškinimų išvadomis.

1. Tarnybos centras yra altorius ar, tiksliau sakant — Eucharistinė Auka.

2. Sielų ganytojas visas savo pastangas turi koncentruoti prie sielų šventumo — *ad sanctificationem animarum*.

3. Tuos, kurie pavesti jo globai ir vadovybei, jis privalo aktyviai vesti per liturginius metus.

Aiškumo dėliai pravers nors trumpai šiuos tris punktus paaiškinti.

1. Tarnybą atremti altoriumi. Mes žinome Eucharistinės Aukos, kaip Kryžiaus Aukos, reprezentacijos reikšmę. Mes žinome taip pat Eucharistiją, kaip vienintelį gyvenimo šaltinį ar, teisingiau sakant — gyvenimo apsaugos ir išlaikymo šaltinį. Kristus nedviprasmiai ir visai aiškiai yra pasakęs: „Jeigu nevalgysite žmogaus Sūnaus kūno ir negersite jo kraujo, neturėsite savyje gyvenimo“. O turėt gyvenimą, dar gi gyvenimą pilnutinį, yra

esminis tarnybos objektas. Turim tad padaryti rimtą sąžinės sąskaitą: ar praktikoje mes šv. Mišių auką statome tarnybos centre. Reikia, deja, rimtai abejoti ar visi sielų ganytojai šį klausimą taip supranta ir taip elgiasi. Paimkim pavyzdžiui tokį atsitikimą. Klebonas rengia patro-
no šventę. Jis paskelbia tridienį - triduum. Tris vakarus iš eilės sako pamokslus. Surengia bendrą komuniją. Pas-
kutinę dieną atlaiko labai iškilmingai šv. Mišias su mu-
zika ir asista. Ir štai atlaidai, šventė. Klebonas patenkin-
tas, nes jo manymu šis pastoracinis veiksmas pavyko gra-
žiai. Dabar tą šventę panagrinėkim iš arti. Teks konsta-
tuoti, kad klebonas leidosi vedamas dviejų požiūrių. Pir-
mas jo veiksmo požiūris buvo grynai psichologinis. Ant-
ras, — noras atversti, įstatyti savo žmones į geresnį, to-
bulesnį gyvenimo kelią. Tai visai suprantama, nes to sie-
kia visa savo veikla kiekvienas sielų ganytojas. Ši šventė
savo didžiąja dalimi buvo paremta žmogiškais veiksmais,
o dieviškai malonei veikti palikta per maža vietos. Pa-
mokslams, vakarinėms pamaldoms, išpažintims duota
pirmenybė. Klebonas patenkintas, kad klausyktos buvu-
sios apgultos. Visa kita ne tiek jau svarbu. Šv. Auka,
kaip toliau, nebuvo parapijos kvasiniame centre.

Taip esti tarnyboje paprastai. Klebonas sėdi klau-
sykloje, skelbia Dievo žodį, priiminėja su reikalais atė-
jusius parapiečius, juos lanko ir tt. Klebono darbas įvai-
rus ir šakotas. Visa tai gera ir girtina. Bet didingiausias
ir įtakingiausias bei sekmingiausias kunigo ganytojo
veiksmas prie altoriaus, apstojo jo parapiečių, kurie ak-
tyviai kartu su juo aukoja šv. Auką ir pelno dieviškąjį
gyvenimą. Bet ar parapija yra parengta suprasti Aukos
prasmei? Dažniausia ne. Ir todėl iš šv. Aukos negali gau-
ti visa tai, ką ji pasirengusi tikintiesiems duoti.

Kas iš to seka? Kunigas privalo įtraukti į savo veik-

los programą visiems metams šv. Mišias ir įstatyti jas į tarnybos centrą. Šitoj veikloj jis turi siekti dviejų tikslų: išmokyti gerai suprasti šventąsias Mišias ir, antra, aktyviai jose dalyvauti.

a. Mes lietuviai turim drąsiai ir atvirai pasisakyti: mūsų parapičiai mažai supranta šv. Mišias, o daugely vietų gal ir visai nesupranta. Skaudus paradoksas: krikščionys nesupranta esmingiausio kulto akto. Tiesa, pamoksluose tam tikromis dienomis pakalbama apie šv. Auką. Bet kaip retai tokios laimingos dienos pasitaiko. Ir kaip mažai apie ją pasakoma. Jei ir sakoma, sakoma be sistemos. Mokoma nuotrupomis. Šv. Mišioms pagrindinai išaiškinti reikalinga sisteminis pamokslų ciklas. Pradėjus tos rūšies pamokslus sakyti, reikalinga sakyti be pertraukos, kol visas klausimas nebus išsemtas. Kur šv. Mišios bus aiškinamos, ne tiek jau svarbu — iš sakyklos ar parapijos salėje. Svarbu, kad būtų išaiškintos visos, su visomis detalėmis, su jų esme ir reikšme. Turim žinoti, kad ir gerai pasakytų pamokslų ciklas stebuklo nepadarys. Kas buvo tiek laiko apleista ir pamiršta, greit tu laiku neatstatysi. Šv. Mišios sielų ganytojui turi būti kasdieniniu rūpesčiu.

Taip pat pasakytina ir apie katekizmą. Kasmet turi būti katekizacijoje paskirta eilė pamokų apie šv. Mišias.

b. Parapičiai ateina į bažnyčią su mišiolėliu rankose. Jų turime. Išeivijai kun. Bartkus yra parengęs padorų ir gražų mišiolėlį „Būk mums malonus“. Lietuvoj turėjom kun. Sabaliausko parengtą mišiolėlį, kurį prof. Pr. Dovydaitis sugebėdavo cituoti atmintinai. Bet geriausią ir išsamiausią mišiolą net keturiose knygose buvo mums parengę ir išleidę Marijampolės tėvai marijonai. Jų daug paplito po Lietuvą, bet nelaimei didžiuma bolševikų buvo sudeginta laužuose. Kinuose, teatruose, koncertuose lan-

kytojams dalinamos programos su paaiškinimais. Ir tai visai suprantama ir natūralu. O tuo tarpu šv. Mišiose, kurios laikomos svetima ir nesuprantama kalba, žmonės paliekami patiems sau be jokių paaiškinimų ir nurodymų. Gaila žiūrėti į juos. Nežino nei ką daryt, nei ką sakyt. Žino, kad dalyvauja kažkokiam labai svarbiame ir šventame akte, bet nei to svarbumo, nei šventumo neįstengia sugraibyt.

c. Labai svarbus uždavinys išmokyti tikinčiuosius aktingai dalyvauti šv. Mišiose. Apie tai kitur kalbėsiu plačiau. Yra įvairių kelių tam tikslui pasiekti. Kelias ir būdas nesvarbu. Svarbu, kad tikintieji galėtų semtis malones iš tokio gausaus malonių šaltinio, kokį teikia šv. Auka.

Daugelyje vietų, ypač didesniuose miestuose, šventadienių pagrindinės Mišios, paprastai vadinamos Suma, daugiau panašios į parądą, negu į jaudinančią Eucharistinę Auką. Klebonui, kaip papapinės šeimos tėvui, būtų idealu suorganizuoti taip Sumą, kad jo vaikai joje dalyvautų visu savo aktyvumu ir taptų tuo būdu savo parapijos tėvo koncelebrantais. Suma turi būti parapičių sekmadienio svarbios iškilmės, kad jie jas pajustų ir išgyventų, kad suprastų, jog ši sekmadieninė Eucharistinė Auka yra parapijos Auka ir kad jie yra aukotojų tarpe. Tam tikslui pasiekti nereikalinga triukšminga muzika nei prašmatnūs solistai bei garsūs chorai, bet reikalingas maldingas Mišių laikymas ir parapičių atyvus jose dalyvavimas, bent jų elito. Pakartotinai primenu, kad visa tai galima bus pasiekti tikrai gerai parengus tokiam aktyviam dalyvavimui parapičius. Parengti reikalinga iš anksto, ne šventės dieną.

Toks Eucharistijos, kaip papapinės bendruomenės gyvenimo centras, celebravimas reikalingas ištisos mėne-

sių eilės kruopštaus parengiamojo darbo. Niekad sielų ganytojas nebūna toks didingas ir autoritetingas, kai tuo metu, kada bendrai su savo parapiečiais aukoja Kristui Auką. Kunigams gerai ir sąžiningai padirbėjus, ateis tokia diena, kai parapiečių akis ir širdis trauks ne altorių papuošimai bei šviesos, bet Eucharistinės Aukos stalas. Jis turės atsidurt apie bažnyčios vidurį. Kunigas gi visada veidu atsigrižęs į žmones bendrai su savo parapiečiais, kurie bus apstoję (circumstantes) altorių, aukos bendruomeninę Auką. Chorai nulips nuo savo viškų aukštybių ir apsirengę liturginiais rūbais bus diriguojami šalia altoriaus. Eucharistija, kaip auka ir kaip maistas, taps bendruomenei tikras kūnas, dieviškojo Avinėlio kūnas, kuriuo sustiprins visai sunkių darbų ir pavojingų į dieviškąjį gyvenimą kliūčių savaitei. Bendruomenė taps „viena širdis ir viena siela”.

2. Sielų ganytojo pagrindinė pareiga sielų atžvilgiu - krikščionių dieviškasai gyvenimas. Įdiegti jį, išvystyti, sustiprinti ir subrandinti ir tuo būdu parengti amžinai laimei. Tokia yra krikščioniškojo gyvenimo prasmė. Bažnyčia turi tam tikslui pasiekti parengtų kulto aktų seriją. Tai yra sakramentai ir sakramentalijos. Šitie malonės instrumentai prasideda moterystės sakramentu, paskui vaikui gimus tęsiasi per krikštą, iškilmingą komunią, sustiprinimo sakramentą ir baigiasi ligonių, mirusiųjų ir laidojimo liturgija. Tame tarpe yra dar skaitlingi palaiminimai, kurie turi vieną tikslą — suteikti krikščionims dieviškąjį gyvenimą, gyvenimą pilnutinį.

Kokis yra aktualiosios pastoracinės tarnybos santykis su malonės instrumentais? Reik dar kartą konstatuoti, deja, kad aktualioji tarnyba mato krikščioniškąjį gyvenimą per daug išoriniu ir per daug natūraliu ir dėlto nepakankamai vertina malonės priemones. Dabartinis

klebonas savo parapiją patenkintas, kai ji atlieka savo pareigas ir vengia sunkių nuodėmių. Bet jis užmiršta, kad jo gnomieji turi pasiekti ne bet kokio gyvenimo, bet pilnutinio — „In hoc veni, ut vitam habeant et abundantius habeant”. Toks klebonas panašus į tą daržininką, kuris naikina piktžoles, bet nesirūpina gerinti ir tobulinti daržovių rūšį. Sielų ganytojui maža parapijos šeima, pasiekusi dieviškojo gyvenimo laipsnio, turi būti jo tarnybos prie altoriaus šerdimi ir nuo altoriaus turi žygiuoti kitoms aplinkoms tam gyvenimui laimėti. Ne dogmų ir moralės mokymas yra esminė kunigo pareiga, bet dieviškasai gyvenimas, malonės gyvenimas yra principinis sielų ganytojo tikslas. Jei jis tai giliai įsisąmonins, visai kitaip vertins ir administruos malonės priemones.

Reikėtų daugiau susirūpinti sakramentų dalinimo ir priėmimo nustatytų apeigų forma. Kodėl, pavyzdžiui, krikšto nepadaryti visos parapijos švente ar iškilme, kaip buvo pirmykštėj Bažnyčioj? Ar nereikėtų krikšto iškilmes nukelti, jei kūdikis nėra silpnas, į *artimiasią* šventadienį, kada gali krikšto apeigose dalyvauti daug žmonių? Žodį „artimiasią” pabraukiu ne dėl tuščio teksto pamarginimo. Bažnytinė teisė (Can. 770) reikalauja gimusį kūdikį krikštyti kuo greičiausia - *quamprimum*, ne vėliau savaitės nuo gimimo dienos. Suaugusių krikštą, jei aplinkybės leidžia, galima, labai senu Bažnyčios papročiu, atidėti į Didįjį Šeštadienį ar Sekminių vigiliją (Can. 772). Kodėl krikšto proga neišdalinti žmonėms to sakramento liturginius tekstus lietuvių kalba? Kodėl neatnaujinti visos parapijos krikšto ir nepasakyti pamokslėlio apie krikšto apeigas, reikšmę ir jo teikiamas malones? Parapijoms reikėtų turėti lapelių ar brošiūrų su visų sakramentų ir apeigų liturginiais lietuviškais tekstais ir jais apdalinti visas parapijos šeimas ir pavienius žmones. Pa-

imkim vėl pavyzdžiui Sutvirtinimo sakramentą. To sakramento apeigos labai įdomios, o reikšmė krikščionio vidaus gyvenimui labai didelė, tik, deja, ne daug kas turi apie jį reikiamo supratimo. Taip pat reikia pasakyti apie Paskutinio Patepimo sakramentą. Daugelis žmonių dažnai jo apeigas mato, ne vienas gyvenančių ir pats jį yra priėmęs, bet ar daug kas tas apeigas supranta ir žino? Ne daug kas žino, kad šv. Komunija neatmezgamu mazgu yra surišta su šv. Mišiomis ir kad normaliai reikalinga eiti prie jos šv. Mišių metu. Eiti prie šv. Komunijos bet kuriuo metu, išskyrus pagrįstas išimtis, yra nustatytos tvarkos laužymas ir šv. Mišių žalojimas. Visa mūsų laikų įsigalėjusi praktika rodo, kad dieviškasai gyvenimas nėra dabartinės tarnybos pagrindinis ir vyriausias rūpestis. Mūsų dabartinė tarnyba yra greičiau gero gyvenimo mokymas, žmonių tarpe maldingumo stiprinimas pamokslais ir dažnai atsivertimų siekimas. Bet tai yra tik tarnybos programos dalis ir, reikia pasakyti, ne svarbiausioji jos dalis.

Iš viso tad seka, kad mūsų programos antrasis punktas yra malonės priemonėmis stiprinti ir šventu daryti — *sanctificare krikščioniškąjį gyvenimą*.

3. Liturginius metus panaudoti sieloms vadovauti, juos padaryti sielų vairuotoju. Liturginiai metai yra nuostabi laiko ir švenčių, nustatytų apeigų ir funkcijų sistema, kuri gimė Bažnyčios širdies gelmėje ir kuriai buvo vienas tikslas nustatytas: suteikti jų pagalba pilnutinį dieviškąjį gyvenimą — *ut habeant vitam abundantius*. Sielų ganytojo uždavinys ne tik naikinti dvasinio gyvenimo piktžoles, bet kultūrinti ir tobulinti to gyvenimo naudingas daržoves ir gėles. Tas antrasis uždavinys reikalinga turėti prieš akis pirmoje eilėje. Tie uždaviniai sekmingiausia pasiekiami uoliai ir vykusiai panaudojant litur-

ginius metus. Savo tarnybos pagrindiniu punktu laikome nuodėmę ir jos atleidimą. Tuo gi tarpu senoji Bažnyčia tokiu punktu laikė katechumenus ir nusidėjėlius. Krikščioniškojo gyvenimo pilnybė mūsų tarnybos programoje išblukusiu mažai įžiūrimu rašalu įrašyta. Praeinam pro jo šalį, arba jei siekiam, tai dažnai siekiam netiesioginiai. Bet dar blogiau, yra ir tokių, kurie tą darbą laiko nevaisingu ir net nenaudingu. O tuo tarpu tas darbas mūsų tarnyboje yra svarbiausias ir esmingiausias.

Liturginiai metai sielų tarnybai suteikia neapskaičiuojamų priemonių savo tarnybos tikslams siekti ir šviesos suprasti religijai ir jos reikšmei gyvenime. Paimkim pavyzdžiui Verbų sekmadienį. Kokia didinga ir dramatiška parapijos šventė gali tapti, jei parapijai būtų išaiškinta jos apeigų prasmė ir reikšmė. Verbų padalinimas yra tolygu naujiems Kristaus riteriams kardų padalinimui. Procesija — dalyvavimas triumfaliniam Kristaus žengimui į Jeruzalę. Ceremonijos už uždarytų durų — atidavimas pagarbos Kristui Karaliui ir laimėtojui.

Liturginiai metai su savo įvairumu, kur jie gerai ir nuosekliai panaudojami sielų reikalams, suteikia apsaugos nuo laiko ir aplinkos demoralizuojančios įtakos ir priartina Dievą ir išganymą.

Nebus pro šalį pateikti idėjų ir sumanymų eilę. Sielų ganytojas pats turėtų būti liturginių metų pagautas ir jų ritmo nešamas. Mišiolas ir brevijorius yra neišsemiamas priemonių ir galimybių šaltinis sieloms sužavėti ir pagauti. Bažnyčia turi būti parapiinės šeimos židinytis ir liturginės dramos scena. Neleistina tad ir nedovanotina, jei šaltu metu bažnyčia nešildoma. Kaip galima norėt sušildyti liturgijos pagalba žmogaus siela ir širdis, jei jo kojos ledu pavirsta ir dantis danties nesiekia. Nerūpi liturgija jam tuomet. Jis nekantriai laukia pabaigos,

kad galėtų greičiau kur į šiltą pastogę užbėgt pasišildyt. Negalima išleisti iš akių bažnyčios puošimo ir gražinimo. Tas gražinimas turi būti įvairus ir atitinkąs liturginių metų laikotarpius. Kitaip puošiama bažnyčia Advento metu, kitaip vėl Kalėdų, Gavėnios, Velykų ir tt. Prieš kiekvieną didesnę ar būdingesnę šventę sielų ganytojas parengia savo parapiečius ne tik dvasiniai, bet ir išaiškina šventės turinį ir reikšmę bei visas šventės ceremonijas ir apeigas. Šventės puošimas turi būti paliktas parapiečiams kunigo vadovybėje, tik, Dieve saugok, ne taupyti ar šykštumo sumetimais. Dievo namai yra visų parapiečių namai. Tad visi turi rūpintis jų gražumu ir jaukumu. Tai turi nemažos pedagoginės ir auklėjamosios reikšmės.

Laikyti iš metų į metus vienodai, uniforminiai papuoštą bažnyčią ar visai nepuošiamą — nusikalstamas apsileidimas. Tokia bažnyčia nepatraukli, nuobodi, alsina žmogaus akį ir širdies netraukia. Kita kalba buvo prieš karus. Žmogus stipresniu religiniu jausmu tai dar galėjo lengvai pakelti. Bet nūdienis žmogus, ištroškęs sensacijų ir naujovių, reikalingas įvairumo. Tai reikalinga ne tik bažnyčios puošimo klausime, bet ir pamaldose. Niekui nepateisinamas paprotys ištisus metus per vakarinius palaiminimus kalbėti tik Švč. Mergelės litaniją. Tokioje tvarkoje nerasi jokio turtingų liturginių metų pėdsako.

Tenka tad ieškoti liturginiuose metuose visa to, kas galima juose surasti ir visa surasta atiduoti parapiečiams. Žmonėms tuos surastus liturginius lobius teiktina vakarinėse pamaldose, pamoksluose, o ypatingai grynai ir oficialiai liturginėse ceremonijose ir apeigose, kurių viršūnėje stovi šv. Mišios. Sekmadienių ir švenčių šv. Mišios turi būti liturginio laikotarpio atvaizdavimas, iškilmin-

gas ir suderintas su mums pastatytais tai šventei reikavimais. Nei apsileidimui nei sauvaliavimui vietos čia negali būti. Liturginio ciklo šv. Mšios turi būti kažkas gražiausio ir kilniausio, ką parapiečiai gali paaugoti savo Dievui. Išvengti nesusipratimams turiu pažymėti, kad tokios Mišios nereikalauja orkestrų, solistų, triukšmingo vargonų grojimo ir išėinančio iš malonaus ir estetiško giedojimo ribų riksmo. Eucharistinė puota bus nusisekusi ir tobula, jei joje parapiečiai dalyvaus aktyviai ir jei ją gerai supras ir išgyvens.

Kiekvienas sielų ganytojas gerai supranta, kad tobulos liturginės tarnybos viena diena nesutvarkys ir neparengs. Tam reikia ilgo laiko ir įtempto metodiško darbo. Ir vienais metais to napasieksi. Reik duot liturginiam gyvenimui pakankamai daug laiko, kad jis išaugtų ir subręstų. Todėl tą darbą reikalinga pradėti nuo mokyklinio amžiaus jaunimo. Suaugusių parapiečių dalis pradžioje sunkiai skirsis su senais savo papročiais ir pažiūromis. Tačiau visa bus nugalėta, jei bus geros valios ir kieto ryžto eiti su Bažnyčia ir gyventi su ja.

Sielų ganytojas yra kunigas ir liturgas, dieviškojo liturgo — Kristaus reprezentantas ir atvaizdas, Dievo planų pildytojas ir žmonių sielų vadas į amžinybę. Jis gavo iš Dievo išganymo lobyno raktus. Jis gali ir turi dalinti žmonėms Dievo malonę. Jis *privalo jiems duoti dieviškąją gyvenimą*, kuris veda į amžiną palaimą.

2. Kunigo sakramentalinis charakteris

„Kunigas toks pat žmogus, kaip ir kiti“. Toks posakis dažnai girdimas žmonėse. Ir teisybė. Kunigas tokio pat kūno ir kraujo, kaip kitų žmonių. Jis toks pat silpnas, kaip kiti. Jis, kaip ir kiti, kritęs ant kelių prieš am-

žinąjį Dievą, turi muštis į krūtinę ir iš sielos gilumos šaukti: „Mano kaltė, mano kaltė, mano didžiausioji kaltė.“ Kunigas tokis pat žmogus, kaip kiti, bet tuo pat metu jis yra ir kitoks žmogus, skirtingas nuo kitų.

Kas gi yra kunigas? Kunigas yra paties Dievo pstatytas būti tarpininku tarp Dievo ir žmonių. Kunigas stovi vidury tarp Dievo ir žmogaus ir į abu ištisęs savo rankas nori abu suvest į idealią vienybę. Bet tam tikslui pasiekti kunigas turi įsigyti abiejų pasitikėjimą. Jis pirvalo laikytis ir Dievo ir žmonių. Ar gali žmogus tokį uždavinį atlikti? Ar tai žmogaus darbas? Juk kunigas, kaip žmogus, vis tiek daugiau šliesis prie žmonių. Tikras tarp Dievo ir žmonių tarpininkas turi būti kartu ir Dievas ir žmogus. Bet toks dviejų prigimčių sujungimas viename asmeny galimas tik Kristuje, kuris tuo pat metu buvo ir Dievas ir žmogus. Ir iš tikrųjų, tik Jis vienas yra kunigas. Nuo Kristaus atėjimo į žemę meto, Jis vienas eina kunigiškas tarpininkavimo pareigas. Jis vienas gali sutaisyti žmones su Dievu. Jis vienas gali skelbti Dievo gailėstingumą ir meilę žmonėms. Jo, kaip tarpininko ir kunigo pašaukimo, tarnybos viršūnėj buvo pasiaukojimas mirti ant kryžiaus, kur Jis pats save paaukojo dangiškajam Tėvui už žmonių nuodėmes. Ta Jo auka tokio didumo ir vertingumo, kad apglėbia visus laikus, visas vietas ir visus žmones. Jos vienos užtenka tikslui pasiekti. Kitos tokios aukos nebereikalingos. Bet Kristus padarė dar daugiau. Jis panoro, kad Jo kryžiaus auka būtų reprezentuojama Bažnyčioje ligi laikų pabaigos. Tai vyksta šv. Mišių aukoj. Ten Kristus yra kartu ir auka ir kunigas.

Bet Kristus nuo savo įžengimo į dangų dienos kūniškos akies žemėje nebematomas. Mes gi — žmonės — nesam nei dvasios, nei angelai. Dėl savo kūniškos prigimtės norim matyti, girdėti ir apglėbti, apčiuopti. Kristus

tai žinodamas ir vertindamas, įsteigė Bažnyčioje savo kunigystės matomąjį pavidalą. Jis įsteigė žmogiškąją kunigystę. Bet tas žmogiškasai kunigas, kunigas - žmogus yra tik Kristaus reprezentantas, atstovas, vyriausiojo kunigo — Kristaus matomasai įsameninimas — personifikacija.

Ar yra įmanoma, kad silpnas žmogus ir nusidėjėlis užimtų Kristaus vietą? Žmogui tai yra negalimas dalykas, bet Dievui visa galima. Kunigas - žmogus turi rūpintis savo išganymu, kaip ir kiti žmonės. Jis gali eiti į dangų arba į pragarą, kaip ir kiti žmonės. Jo likimas priklauso nuo to, kaip jis susitvarkys savo gyvenimą žemėje. Bet kunigystės šventimai jam suteikė kai ką, kas, nepaisant jo žmogiškojo silpnumo, jį įgalino būti Kristaus atstovu. Tai va čia ir yra tas *neišdildomas kunigo ženklas arba sakramentalinis charakteris*.

1. Kas yra tas sakramentalinis charakteris? Iš katekizmo žinome, kad trys sakramentai, būtent, Krikštas, Sutvirtinimas ir Kunigystė paženkliną sielas savo neišdildomu antspaudu, suteikdami žmogui neišdildomo, vadinausi — amžino charakterio. Ką reiškia tas neišdildomasis charakteris? Tai yra antspaudas, ženklas, žymė, kurių negalima išdildyti nei nuo kūno, nei nuo sielos. Tai yra amžina ir žemiškame gyvenime ir po mirties. Ir krikštytas, ir sutvirtintas ir iššventintas į kunigus skiriasi nuo nekrikštyto, nesutvirtinto ir nuo neiššventinto į kunigus. Ir skirsis ne tik čia žemėje, bet ir danguj ir pragare. Iš to jau galime pasidaryti šią svarbią išvadą: sakramentalinis charakteris yra nuolatinis, amžinas. Jis tuomi skiriasi nuo malonės, kad malonė gali būti prarasta, sakramentalinis gi charakteris neprarandamas. Jei pakrikštytasai, sutvirtintasai ir iššventintasai į kunigus praranda malonę, jis netampa lygus stabmeldžiui, kuris niekad

neturi malonės ir nenustoja savo sakramentalinio charakterio. Tokis stovis turi gerų pusių, bet turi ir nelaimingų, net pragaištingų. Apie tai kalbėsime vėliau.

Kame glūdi sakramentalinio charakterio esmė? Principiniai ji glūdi dviejuose dalykuose: 1. priklausomybėj Kristaus Kūnui ir 2. šventosios Dvasios apsigyvenime. Tad sakramentalinis charakteris priklauso Kristaus Mistinio Kūno dogmai. Galima pasakyti, kad sakramentalinis charakteris padaro Mistinio Kūno nariu. Tas charakteris yra lyg tas indas, kuriame laikomas malonės aliejus. Kristus norėjo neatmezgamai visiems laikams prisijungt savo kūno narius. Malone to padaryti negalima, nes savo gyvenime žmogus nuodėme malonę praranda. Tad Jis prisijungė sakramentaliniu charakteriu, kuris niekad neprarandamas. Sakramentalinis charakteris pirmiausia glūdi priklausomybėj Kristaus Kūnui. Per krikštą ir sutvirtinimą žmogus tampa Kristaus Mistinio Kūno nariu ir jame gyvena net tada, kai praranda malonę. Bet kunigystė yra prijungta prie Mistinio Kūno galvos. Kunigystė yra Kristaus atstovė, antras Kristus. Kristus per ją apsireiškia žmonėms ir per ją veikia žmonių tarpe. Tad per krikštą ir sutvirtinimą žmonės tampa Kristaus Mistinio Kūno nariais, o kunigystės sakramentas kunigus prijungia prie to Kūno galvos.

Antra, Šventoji Dvasia minėtų trijų sakramentų dėka sueina su žmogumi į artimesnius santykius. Dėl krikšto žmogus tampa Šventosios Dvasios šventovė. Per sutvirtinimą Šventoji Dvasia įžengia į žmogų su savo septyniomis dovanomis. Per kunigystės sakramentą kunigas tampa Šv. Dvasios įrankiu.

Šventoji Dvasia yra Kristaus Mistinio Kūno siela. Siela gyvena visame kūne ir visuose jo nariuose, bet ne tokiu pat būdu. Ji veikia stipriau širdy, galvoj ir ran-

kose. Tokiu būdu sakramentalinis charakteris yra stipriau sujungtas su Mistiniu Kūnu.

Šitas mokslas randa pilną pagrindimą šv. Rašte ir liturgijoje. Ypatingai daug vietos šiam klausimui skiria savo laiškuose šv. Povilas. Pirmame laiške korintiečiams, kalbėdamas apie krikščionių skaistybę, jis rašo: Kūnas ne paleistuvystei, o Viešpačiui. Dievas prikėlė ne tik Viešpatį, bet prikėlė ir mus savo galia. Ar jūs nežinote, kad jūsų kūnai yra Kristaus sąnariai? Tai argi aš, ėmęs Kristaus sąnarius, padarysiu iš jų kekšės sąnarius? Anaip tol. Ar jūs nežinote, kad kas laikosi su kekše, darosi vienas su ja kūnas?.. Kas paleistuvauja, nusideda savo kūnui. Ar jūs nežinote, kad jūsų sąnariai yra *šventovė jumyse esančios šventosios Dvasios*, kurią turite iš Dievo ir nebeesate savo pačių" (6, 13 - 19). Matome, kad šv. Povilas naudoja sakramentalinį charakterį kaip motyvą išlaikyti skaistybei. Krikščionis, kaip Kristaus sąnarys ir šventosios Dvasios šventovė, neprivalo pasiduoti paleistuvystei. Paleistuvystė jis teršia ir profanuoja Kristaus sąnarį ir šventosios Dvasios šventovę. Šv. Povilas savo laiškuose dažnai grįžta prie Kristaus sąnarių temos. "Atmesdami melą, kalbėkite kiekvienas savo artimui tiesą, rašo jis efeziečiams, nes mes esame vieni kitų *sąnariai*" (5,30). Šv. Povilui sakramentalinis charakteris, kaip priklausomybė Mistiniam Kūnui, yra noriai ir dažnai vartojami samprata ir krikščionio elgsenos motyvas.

Krikšto, sutvirtinimo ir kunigystės sakramentų liturginiai tekstai mums duoda stiprių ir įdomių įrodymų, kad šventoji Dvasia tikrai gyvena pakrikštytame ir išvestame į kunigus. a) Krikšto apeigose randame tokius žodžius: "Exi ab eo, immunde spiritus, et da locum Spiritui Sancto Paraclito — Išei iš jo, nešvarioji dvasia, ir duok vietą šventajai Dvasiai Ramintojai." „Discedas

ab hoc plasmate Dei, quod Dominus noster ad templum sanctum suum vocare dignatus est, ut fiat templum Dei vivi et Spiritus Sanctus habitet in eo — Pasitrauk nuo šio Dievo kūrinio, kurį mūsų Viešpats teikėsi pakviesti būti Jo šventa šventove, kad taptų gyvojo Dievo šventove ir joje gyventų Šventoji Dvasia.”

b. Sutvirtinimo sakramento apeigose beveik kiekvienoje maldoje - oracijoje kalbama apie Šventąją Dvasią. Vienoje tų maldų skaitome: „Kad Šventoji Dvasia nužengtų ant jūsų ir kad Aukščiausiojo galia jus apsaugotų nuo nuodėmės”. Antrojo maldoj kalbama: „Visagalis amžinasis Dieve, kuris teikeisi šiuos savo tarnus atgimdyti vandeniui ir Šventąja Dvasia ir kuris davei jiems visų nuodėmių atleidimą, atsiųsk jiems iš dangaus savo Šventąją Dvasią Ramintoją su septyniomis dovanomis. Amen. Išminties ir proto Dvasią. Amen. Mokslo ir maldingumo Dvasią. Amen. Patirties ir tvirtybės Dvasią. Amen. Pripildyk tavo baimės Dvasia ir maloningai juos paženklink Kristaus kryžiaus ženklui amžinajam gyvenimui.”

c. Teikiant kunigystės sakramentą, maldose Šventajai Dvasiai skiriama daug vietos. Teks pasitenkinti tik viena kita vieta. Šventinant į diakonus vienoj maldoj kalbama: „Imk Šventąją Dvasią sustiprinti ir atsispirti velniui ir jo pagundoms, vardan Viešpaties...” Šventinant į kunigus vienoj maldoj kalbama: „Išklausyk mus meldžiamie, mūsų Viešpatie Dieve, ir išpilk ant šio savo tarno Šventosios Dvasios palaiminimą ir kunigiškos malonės galia.” Kitur randame: „Imk Šventąją Dvasią, kuriems nuodėmės atleisi, yra jiems atleistos...” Įsidėmėtinas visiems daug kartų girdėtas kunigo liturgijoje vartojamas „Dominus vobiscum.” Žmonės atsako: „Et cum spiritu tuo”. Ką tai reiškia? Kodėl ne „cum Spiritu Dei”, ar „cum Sancto Spiritu”, bet „spiritu tuo” — kunigo dvasia? Šven-

toji Dvasia kunige gyvena ir taip stipriai jį veikia, kad galima jau ją pavadinti kunigo dvasia.

Tad kunigo sakramentalinio charakterio tokia esmė. Kunigas krikšto ir sutvirtinimo galia priklauso Kristaus Mistiniam Kūnui ir gyvena jame Šventoji Dvasia. Kuni-gystės sakramento galia žmonėms jis yra antrasis Kris-tus.

2. Dabar pravers iš visų konstatavimų padaryti praktiškas ir religines išvadas. Pirmiausia paimsime bendrai krikščionių sakramentalinį charakterį, kurį jiems suteikia krikštas ir sutvirtinimas.

a. Pakrikštytas ir sutvirtintas krikščionis yra Kristaus narys ir Šventosios Dvasios šventovė. Tad jis yra pašventintas — padarytas šventu. Jis jau nepriklauso pats sau, bet priklauso Kristui ir Šventajai Dvasiai. Krikštytojo ir sutvirtintojo mirtinoji nuodėmė yra šventvagystė ir šventovės suprofanavimas. Pirmieji krikščionys, kurie gerai suprato ir vertino savo sakramentalinį charakterį, su didele baime krikštijosi, nes abejojo, ar turės pakankamai valios išvengti sunkiosios nuodėmės. Dėl tos priežasties daugelis krikštydavosi tik mirties patale. Bažnyčia tą praktiką pasmerkė. Bet tai parodo, kaip anais žilais laikais sveikai buvo žmonių suprasimas ir vertintas sakramentalinis charakteris. Antra, kai krikščionis mirtinai nusideda, jis ne ekskomunikuojamas, ne išskiriamas iš Bažnyčios, bet vis palieka Kristaus Kūne. Tačiau jis laikomas nariu susirgusiu ir kiti nariai stengiasi jį gydyti ir grąžinti į gyvenimą. Kristaus narys ir Šventosios Dvasios šventovė negali būti nešvari ir suteršta, negali vogti, negali meluoti. Jis privalo būti pasipuošęs visomis dorybėmis, o svarbiausia — turėti Dievo malonę. Būti Kristaus nariu be Dievo malonės, būti Šventosios Dvasios šventove be Šventosios Dvasios tai prieštaravimas, kont-

radikcija, tai būti bažnyčia paversta tvartu ar atmatų suvertimo vieta.

b. Sakramentalinis charakteris tai didžiausias artimo meilės motyvas. Krikščionis savo artimą myli ne kaip silpną žmogų, ne žmogų blogą, nedorą, bet myli, kaip Kristaus narį, kaip patį Kristų. Tai lengva suprasti iš paties Kristaus, kuris vaiko, pavargėlio, nelaimingojo asmeny save statė. Paskutiniajame teisme Jis pasakys: „aš buvau išalkęs, aš buvau ištroškęs, aš buvau nuogas, kalėjime ir užbaigs žodžiais: „Kiek kartų jūs padarėte vienam šitų mažiausiųjų brolių, man padarėte“, (Mat. 25, 35-40). Tačiau ką padarysime savo artimui — Kristui padarysime. Artimo asmeny mes realiai mylime Kristų. Kito būdo mylėti Kristų nėra. Šitoj šviesoje mes geriau suprasiame ir Kristaus grasinimą: „Kas papiktina vieną šitų mažutėlių, kurie į mane tiki, tas vertas, kad asilo sukamų girnų akmuo būtų užnertas jam ant kaklo ir kad jis būtų nuskandintas jūros gilybėse. Vargas pasauliui dėl papiktinimų! Nes reikia, kad ateitų papiktinimų; tačiau vargas tam žmogui, per kurį tas papiktinimas ateina“ (Mat. 18, 6-7). Toks šiurpus likimas laukia tų, kurie veda į nuodėmę Kristaus narį. Liturgijoje pavyzdžiui, šv. Mišiose per aukojimą ir mišparuose smilkinamas altorius ir smilkinami tikintieji. Smilkinamas Kristus ir smilkinami pasauliečiai — tikintieji. Kodėl? Ogi todėl, kad jie yra Kristaus dalis, Jo nariai. Smilkinami laidotuvių apeigose ir lavonai. Tai sako, kad Bažnyčia laiko Kristaus nariu ne tik žmogaus sielą, bet ir jo kūną. Jo kūnas taip pat turi sakramentalinio charakterio.

c. Sakramentalinis charakteris yra mums ir pastoracinis motyvas. Tarnybos uždavinys — teikti Kristaus nariams malonės dieviškąjį gyvenimą. Tarnyba tad turi tarnauti Kristaus Kūnui ir pačiam Kristui. Prisiminkim

atsitikimą iš Eliziejaus gyvenimo: jo įsakyta moteris paskolino tuščių indų. Jis juos stebuklingu būdu pripildė alyva. Tai sielų tarnybos atvaizdas. Turime aplink tuščių indų, jų daug. Tai Kristaus nariai ir Šventosios Dvasios indai. Tarnybos uždavinys juos pripildyti malonės alyva. Dėl sakramentalinio charakterio mes labai atsakingi Kristaus narių atžvilgiu. Jie mums kunigams yra patikėti. Mes juos turime išlaikyti geroj sveikatoj, ligonius gi ir nusilpusius turim išgydyti ir sustiprinti. Kiekvieną krikščionį, net biedniausią, net vaikus, juos ypatingai, turim gerbti ir jais atsidėję rūpintis. Tad sakramentalinis charakteris yra stiprus akstinas mūsų sielų tarnybai. Mums nevalia išleisti iš akių ir tų, kurie nususuko nuo Bažnyčios ir su ja kovoja, nes jie nenustojo buvę Kristaus Kūno nariais. Mes esam atsakingi ir už juos. Mes negalim į juos numot ranka, nes ir juos turim vesti į dangaus karalystę.

3. Dabar kiek stabtelsime prie kunigo sakramentalinio charakterio.

a. Pirmiausia reikalinga pabrėžti, kad kunigui suteikta sakramentalinio charakterio malonė pirmoj eilė dėl Bažnyčios gerovės ir tik antroj eilėj jam asmeniškai. Tad ji yra nepriklausoma nuo kunigo vertybės. Ir tai labai gerai. Nušvieskime tai pavyzdžiu. Leiskim, kad kunigas dėl padarytos sunkios nuodėmės nustojo būti Kristaus atstovu, nustojo galios vertai teikti išrišimą atgailos sakramente, vertai dalinti kitus sakramentus, vertai laikyti šv. Mišias. Tuomet tikintieji niekad nebūtų tikri, kad jie tikrai ir realiai gavo malonę ir visuomet skęstų netikrume ir abejonėj. Juk ant kaktos kunigui neišrašyta, ar jis yra malonės būklėj ar ją dėl sunkios nuodėmės prarado. Todėl tikinčiųjų tikrumui ir saugumui kunigo sakramentalinio charakterio nepriklausymas nuo jo asmeni-

nės vertės yra tikra laimė. Kunigas ir sunkiai nusidėjęs ir praradęs malonę pasilieka Kristaus atstovu, vertai išriša iš nuodėmių, vertai laiko šv. Mišias ir vertai atlieka kitas kunigiškas pareigas. Kitas dalykas yra jo atsakomybė prieš Dievą. Išmušus valandai jis už savo kaltes atsakys Dievui ir atsakys sunkiau, negu už tokias pat kaltes turės atsakyti pasauliečiai. Svarbu, kad dėl kunigo netvarkos nenukentės žmonės.

Tačiau nors dėl tokio nesuderinimo kunigo sakramentalinio charakterio su jo asmeniniu gyvenimu žmonės nenukenčia, bet vistiek tokia būklė yra ne tik nenaudinga, bet ir kenksminga. Juk negalima ramiai ir lengvai žiūrėti į faktą, kai Kristaus atstovo gyvenimas nesuderintas su Kristaus mokslu ir jam prieštarauja. Dar daugiau, dėl tokios padėties nukenčia tikinčiųjų tikėjimas, nes mato žmogų, kuris privalo atstovauti ir reprezentuoti Kristų, kuriame turi matyti Kristų ir Jį gerbti, pasukusį iš Kristaus gyvenimo kelio į nuodėmių šuntakius ir kurio asmeninis gyvenimas tapo nekrikščionišku. Krikščioniškasai pasaulis trokšta ir reikalauja, kad kunigas vertai atstovautų Kristų ir kad jis savo gyvenimu ir elgsena būtų tikras Kristaus atvaizdas.

b. Kunigo sakramentalinis charakteris yra didelė Dievo malonė Bažnyčiai. Tas kunigo charakteris labai aukštai vertinamas. Kodėl mes taip aukštai vertinam ir gerbiame šventąjį Tėvą? Ar dėl jo moralinio didingumo, ar dėl malonės pilnybės? Ne. Dėl jo sakramentalinio charakterio, kuris jame reiškiasi ypatingai didingai ir ryškiai ir dėlto, kad jis Kristų atstovauja betarpiškai. Kokiais motyvais mes taip gerbiame savo vyskupus? Tikrai ne dėlto, kad jie užima aukštas vietas, bet dėlto, kad jų sakramentalinis charakteris, kurį gavo konsekrovimo

metu, yra nepalyginamai aukštesnis už paprasto kunigo tokį pat charakterį.

Kunigo sakramentalinis charakteris ypatingai ryškiai pasirodo bažnyčioj. Štai klausykloj sėdi žmogus. Iš tikrųjų gi ten ne žmogus, bet pats Kristus. Kristus klauso nuodėmių išpažinimo, Kristus atleidžia kaltes ir duoda iš jų išrišimą. Juk žmogus nuodėmių atleisti negali. Klausykloj veikia ir kalba, pasinaudodamas žmogum - kunigu, Kristus. „Kas jūsų klauso, manęs klauso“, pats Kristus tai yra pasakęs. Ir prie altoriaus ne žmogus stovi. Ten pats Kristus atkartoja savo kryžiaus auką. Kad taip yra, geriausia įrodo konsekracijos momentas, kurio metu kunigas nesako tai yra Kristaus kūnas ir kraujas, bet sako tai yra mano kūnas ir kraujas.

4. Iš to, kas buvo pasakyta apie sakramentalinį kunigo charakterį, padarykime išvadas, bet tik tokias, kurių tiesioginiai liečia patį kunigą. Jei kunigystė yra toks svarbus ir didingas dalykas, jei sakramentalinis charakteris turi tokios didelės reikšmės tarnyboje, tad kunigas turi dėti visas pastangas savo elgsenai ir visam gyvenimui suderinti su tuo charakteriu. Kristaus atstovas ir šventosios Dvasios įrankis turi būti aukštos moralinės vertės ir susiderinęs su Kristaus mokslu. To sakramentalinio charakterio suderinimo su savo praktiškuoju gyvenimu iš kunigo reikalauja ir laukia ir žmonės. Rėžia akį, nerimą kelia sąžinė ir pasipiktinimą kursto, kai kunigas — antrasis Kristus nekrikščioniškai gyvena.

a. Nieks žmogaus tiek dvasiniai nesupurto, kaip patirtas nusivylimas. Neretai girdima žmonėse kalbant: aš esu matęs kuniguose tokių dalykų, kuriais sunku tikėti. Tokie kunigų skandalai yra krikščionims fatalūs ir praigaištingi, o ypač tiems, kurių tikėjimas nėra tvirtas. Šių skaudžių klausimų nėra reikalo ilgiau gvildinti, nes

visi gerai žino, kokius sunkius smūgius jie kerta sakramentaliniam charakteriui. Dėlto kunigui tenka kai kada vengti ir iš pažiūros nekaltų veiksmų, kad išvengtų žmonių dažnai nepagrįstų pasipiktinimų. Kartais tenka vengti tokių dalykų, kurie iš esmės jam nėra priešingi, indiferentūs, abejingi, bet kurie žmonių akimis yra kunigui netinkami dalykai. Paimkim pavyzdžiui smuklės lankymą. Pats atsilankymas smuklėje nieko neturi blogo. Mūsų sąlygose jis kartais tampa neišvengiamas. Bet jei tas lankymas virsta chronišku reiškiniu, jeigu besilankant teikiama ypatinga pagarba alkoholiui, tai kunigo vardui ir jo charakteriui tokie dalykai į naudą neišėina. Paimkim kitą pavyzdį — kunigo elgsena zakristijoje. Zakristija — pašventinta vieta. Bažnytiniai autoritetai reikalauja joje laikytis tylos. Jei kunigas prieš ar po šv. Mišių vaiko, zakristijono ir gal kitų žmonių akivaizdoje pradeda pykti, šūkauti, liturginiais reikmenimis švaistytis, jo sakramentaliniam charakteriui nemaža pakenkia. Štai dėlko dažnai zakristijonai ir patarnautojai vaikai taip mažai pagarbos rodo zakristijai ir net pačiai bažnyčiai: jie per daug yra matę užkulisiuose. Arba vėl — kunigas ateina į bažnyčią nuskurusiais nešvariais drabužiais ir purvinais batais, nesiskutęs ir apšepęs, liturgines pareigas atlieka, kaip botagu vejamas, rubrikų reikalavimų ir estetikos nei už skatiką, ne mostai, bet nuotaikos nustatytas skrečiojimas, balsas ausis užspengia — visa tai, suprantama, sakramentalinio charakterio pagarbos ir prestižo kelti negali. Žmonės kunigą visur seka, jų akys visur jį lydi, iš jo daug, kartais net per daug reikalauja, kunigo tema liežuviams ramybės neduoda, vieno nuslydusio kunigo veiksmais apmausto visus, net pavyzdingiausius. Čia ieškoti tik blogos valios nereikia. Žmonės iš savo kunigų reikalauja, kad jų gyvenimas ir jų elgsena neprieštarautų

sakramentaliniam charakteriui, kuri jie labai aukštai vertina. Žmonės nori, kad kunigai ne tik kalbėtų apie Kristų, bet kad ir Jį rodytų savo gyvenimu.

b. Bet būtų neteisybė ir skriauda kalbėti tik apie kunigo sakramentalinio charakterio pripuolamus neigiamus reiškinius, nors tuo reikalu yra kas kalbėti. Nepalyginamai daugiau galima būtų kalbėti apie jo pozityvias puses. Jis suvaidino mūsų lietuviškajame gyvenime nepaprastai svarbų vaidmenį ne tik religiniame, bet ir tautiniame. Vargiai lietuvių tauta be kunigo sakramentalinio charakterio vaidmens pagalbos būtų galėjusi sunkiausiose sąlygose parodyti tiek atsparumo neigiamoms įtakoms ir prievartoms bei pasiekti tiek ir tokių laimėjimų. Normaliai sakramentalinis charakteris kunigą kilnina. Jei jis pakiltų ligi reikiamos aukštumos, jei visur ir visada vertai atstovautų Kristų ir Kristum spinduliuotų, jei būtų matoma ir juntama, kad per kunigą kalba ir veikia Kristus, mūsų moralinis ir tautinis gyvenimas pasikeistų iš pagrindų, kas yra būtina šiais sunkiais laikais. Mes darydami kokį žingsnį visuomet turėtumėm pasistatyti klausimą: Ar taip pasielgtų Kristus ir ar toks mano veiksmas yra vertas Kristaus? Sakramentalinis charakteris yra lyg aukso taurė, į kurią mes kunigai turim pilti tikrą ir gryną mūsų sakramentalinio charakterio vyną.

Žymus liturgistas ir liturginio sąjūdžio vienas žymiausių pradininkų ir vadų Klosterneuburgo vienuolyno prioras a. a. Pijus Parschas mūsų gvildenama tema pirmiau cituotoje vietoje, duoda gražių inspiracijų, kurias panaudosiu, kaip šio skyriaus užbaigą. Šias inspiracijas jis suskirstė į tris dalis: 1). gerus papročius, 2). moralines dorybes ir 3). malonę.

1). Mes kunigai, rašo Parschas, sudėsime į tą taurę savo skaistumą, savo tvarkos meilę, savo manda-

gumą, savo punktualumą, gilų ir sistemingą išsilavinimą, nuoširdumą ir savo nuosaikumą. Mes prie visa to dar pridėsime savo žinojimą ir savo gabumus. Žodžiu, savo sakramentalinio charakterio tarnybai mes pajungsimė visa, kas yra teigiamiausio mūsų sieloj ir kūne, mūsų prote ir valioj ligi švariai baltos apikaklės ir ligi gražiai nublizgintų batų. Juk visa kuo mes norime gerbt ir garbinti Kristų.

2). Mes kunigai stosime savo asmeninių silpnųjų budrion sargybon. Jei esu staigus ir ūmus, aš ypatingu būdu save pridabosiu ir budėsiu. Jei mėgstu daug kalbėti ir girtis, aš dabosiu savo liežuvį. Jei esu egoistas, puikybėn pasinešęs, lengvai išsikeičia, šias ydas nugalėsiu. Stengsimės būti su visais žmonėmis malonūs ir jiems paslaugūs; kad Kristaus meilė spinduliuotų. Būsime, kaip mūsų Išganytojas, švelnūs ir nusižeminę. Sakramentalinis charakteris reikalauja iš mūsų augštos tobulybės. Kiekviena įgytoji dorybė didins mūsų kunigišką veiklą.

Kiekvieno kunigo asmeny žmonija turi surasti ir stebėti Kristaus atvaizdą. Dėl to kunigas turi būti Kristaus dorybių, Jo savybių ir bendrai visos Jo asmenybės kopija, Jo atvaizdas.

Kokis gi yra Kristaus atvaizdas? Tą atvaizdą mes turim. Pirmutiniai mums jį davė keturi evangelistai Naujajame Testamente. Kristus yra vyras be nuodėmės. Jis drąsiai galėjo statyti klausimą savo priešams: „Kas iš jūsų gali įrodyti manyje nuodėmę?“ (Jon. 8. 46). Jis yra tobula skaistybė. Jis ir gimė iš skaisčios nekaltai pradėtos Mergelės, kuri yra skaistumo pavyzdys. Jo atvaizdo bruožus atpasakoti nėra jokios galimybės. Apie juos skelbė pranašai ir apaštalai. Jais mirga visų evangelijų ir apaštalių laiškų lapai. Jis nori savo rankomis

apimti visus ir priglausti prie savo širdies. „Ateikite pas mane visi, kurie vargstate ir esate apsunkinti, ir aš jus atgaivinsiu.“ Visos pavargusios sielos ras pas Jį poilsį, ramybę ir sustiprinimą. Kristui geriau pažinti, prisiminkime Jo palyginimus apie pasimetusią avelę, apie sūnų palaidūną... Paklausykim ką Jis kalba latrui ant kryžiaus. „Šiandien būsi su manim rojuje.“ Štai va kokis Kristaus atvaizdas.

Tokį Kristaus atvaizdą žmonės nori matyt ir kunigo asmeny. Gerumas, atlaidumas ir švelnumas turi būti kunigo esminiai bruožai. Kiti gali teisti, bausti, pykti, bet kunigas turi būti geras. Jam niekad nevalia nustoti kantrybės. Klausykloje jis vargšus nusidėjėlius tik su meile priima ir atleidžia. Sakykloje skelbia gerą naujieną, Išganytojo gerumą ir humaniškumą. Sakramentalinio charakterio prisiminimas kiekvieną kunigą turi daryti antruoju Kristumi.

3). Bet svarbiausias dalykas kunigui — malonė. Mes turime aiškiai skirti malonę nuo sakramentalinio charakterio. Bet antra vertus, malonė su sakramentaliniu charakteriu turi būti jungiama, kaip jungiama su krikštu ir sutvirtinimu. Malonė iš esmės yra šventumas. Pasaulis reikalauja šventų kunigų. Vienas šventasis yra pasakęs: duokit man dvylika šventų kunigų, aš pasaulį atversiu, kaip atvertė dvylika apaštalų. Niekas kitas nepadaro sakramentalinio charakterio tokiu spinduliuojančiu, šviesiu ir vaisingu, kaip pašvenčiamoji malonė.

Tad aiškiai matome, kiek šita doktrina apie neišdildomą sakramentalinį charakterį yra svarbi ir reikšminga ir kiek gyvastingai vertinga Bažnyčios ir tautos gyvenimui. Krikštas, sutvirtinimas ir kunigystė yra tie trys svarbieji talentai, kuriuos Kristus davė savo Bažnyčiai, kurių jos tarnai kunigai neprivalo užkast, bet padaryti

našiais ir vaisingais. Ateis diena, kada mums reiks duoti kietą atskaitomybę už tų talentų naudojimą.

3. Kunigo sanktifikacija per liturgiją

Pasistatytam klausimui gerai išgvildenti ir suprasti, pirmiausia reikalinga gerai išsiaiškinti šiuos du terminus: sanktifikaciją — šventėjimą ir liturgiją. Sanktifikacija dažnai aiškinama, kaip žmogaus pastangas nukreipti savo sielą į dorybes, maldą ir mąstymą. Bet tai būtų tik sanktifikacijos dalis. Mums pirmiausia reikalinga suprasti to termino objektyvią prasmę. Kas yra šventas? Šventumas yra dieviškumas. Vienas Dievas tėra šventas. Štai dėlko angelai gieda: „Šventas, šventas, šventas galybių Viešpats“. Šis šventojo terminas perkeliamas ant žmogaus. Kaip šiuo atveju suprastinas šventojo terminas? Būti šventuoju reiškia būti suvienytu su Dievu. Sudievintas žmogus yra šventas. Kristus padarė tą stebuklą, pakeldamas žmogų ligi dieviškojo aukštumo, nes Jis jį padarė dieviškosios prigimties dalyviu. Kristus atėjo į pasaulį žmogui sudievinti, padaryti jį savo Mistinio Kūno nariu *per malonę*. Per malonę žmogus tapo šventu *objektyvine* ir esencialine arba esmine žodžio prasme. Štai dėlko pirmieji krikščionys buvo vadinami šventaisiais. Dabar galime šventąjį aptarti: žmogus tampa šventu per dieviškąją malonės gyvenimą. Tai šventumo esmė. Malonė yra nulotiniai pastovus žmogaus tikslas ir sudaro šventumo esmę.

Tačiau nereikia užmiršti, kad yra dar ir kita šventumo prasmė: šventas yra tas, kas yra Bažnyčios kanonizuotas. Tai subjektyvinė šio žodžio prasmė. Šis šventasis

pasiekia savo šventumo heroiskomis dorybėmis iškildamas ligi tobulumo. Bet reik žinoti, kad šventųjų šventumas ir šia prasme plaukia iš malonės, kuri yra žmogiškosios veiklos šaltinis ir akstinas. Tos žmogiškosios veiklos negalima nedavertinti. Kas yra apkrikštytas, privalo savo gyvenimą formuoti tokiu būdu, kad jis atitiktų tai vienybei su Kristum, kuri buvo sudaryta krikšto metu. Pakrikštytasai turi visada žinot šiuos šv. Povilo žodžius: „Aš esu su Kristum prikalts ant kryžiaus“ (Galat. 2. 19). Abudu sanktifikacijos elementai, malonės objektyvusis elementas ir žmogiškųjų pastangų subjektyvusis, turi darniam vieningume jungtis.

Dabar paliesim liturgiją. Tas terminas taip pat reikalingas išsamesnio išaiškinimo. Jei liturgija aptariama, kaip dieviškosios tarnybos - apeigų, rubrikų ar formų ir formulių sistema, tai nereikėtų stebėtis, kad tas ar kitas nenori pripažinti liturgiją sanktifikacijos priemone. Kas gi yra liturgija? Tiesa, pirmoj eilėj ji yra Bažnyčios dieviškasai kultas, tarnyba, kurioje per Kristų Bažnyčia aukoja Dievui. Bet ir šita aptartis per siaura ir nepasako viso, kas iš tikrųjų yra liturgija. Liturgijoje ne tik Bažnyčia tarnauja Dievui, bet čia ir Dievas veikliai dalyvauja. Jis per liturgiją nori suteikti žmonėms kai kurių savo dovanų. Liturgija yra šventi mainai tarp Dievo ir žmogaus. Tų mainų tarpininkas yra Kristus. Liturgijoje žmogus vienybėje su Bažnyčia duoda Dievui garbę, o Dievas žmogui duoda taiką — malonę. Tad liturgija yra Kristaus įsteigta priemonė sanktifikacijai. Kai kas nustebs dėl to, bet taip yra. Koku būdu mes gauname malonę. Normaliai malonę mes gauname per krikštą, sutvirtinimą, Eucharistiją ir kitus sakramentus. Taip, visa liturgija su savo kanoniškomis valandomis, šv. Mišiomis, sakramentalijomis yra šventumo neišsemiamas šaltinis, upė. Kai

mes duodame Dievui garbę, malonė su šventumu srovena į mūsų sielas.

Šie du terminai — liturgija ir sanktifikacija — dabas yra aiškesni ir mums artimesni. Tretysis terminas — kunigas — su pirmiau minėtais dviem terminais labai artimai, beveik neatrišamai yra sujungtas. Ar kunigas yra pirmoj eilėj liturgas? Kaip liturgas jis duoda Dievui garbę, ne tik garbę, jo dėka nužengia dieviškoji malonė. Šituose šventuose mainuose kunigui veikiant semiamas ir gaunamas šventumas. Tad visi šie terminai, liturgija, sanktifikacija ir kunigas, yra darniai suderinti ir tarpusavy stipriai sujungti.

Kokiu būdu liturgija teikia žmogui, o ypač kunigui, sanktifikaciją? Liturgija aprėžia aplink mus keturis ratus, kuriais lyg apgaubia mus malone ir šventumu. Tie ratai arba apskritimai yra keturi liturginiai laikotarpiai: diena, savaitė, metai ir gyvenimas. Liturgija veda mus prie šventumo. Tuos laikotarpius panaudoja mus pažadinti prie jo artintis ir jo siekti. Čia kalbama, suprantama, apie subpektyvinę sanktifikaciją.

1. *Liturginė diena.* Kokias sanktifikacijos priemonės liturgija naudoja dienai? Šv. Mišias, kanoniškas valandas ir šventųjų kultą.

Kaip pakilusi saulė kiekvieną dieną teikia žemei savo šviesą, savo šilumą, savo gyvybinę jėgą ir savo džiaugsmą, taip lygiai dieviškoji saulė (*oriens ex alto*) pakyla kasdien Eucharistijoje, apšviečia savo šviesa Bažnyčios Mistinį Kūną ir savo narius ir teikia savo antgamtinį dangiškąjį karštį kartu su dieviškuoju gyvenimu. Kulminacinis dienos punktas yra šv. Mišios. Eucharistija, kaip auka ir kaip maistas, yra didžiausia ir subjektyvinės ir objektyvinės sanktifikacijos priemonė. „Kas valgo mano kūną ir geria mano kraują, tas turi amži-

naįį gyvenimą..., tas pasilieka manyje ir aš jame.” (Jon. 6. 55-57). Turėti amžinąį gyvenimą ir gyventi Kristuje, štai kur tikras šventumas.

Tačiau liturgija nesitenkina tik šv. Mišiomis šventumui kelti. Šv. Mišios yra tik lyg dienos liturginė įžanga, jos saulėtekis. Tam pačiam tikslui siekti ji naudoja dar kanoniškas valandas, kuriomis lyg auksine drobule apgaubia visą dieną. Kanoniškosios valandos yra nelyginant planetos apie šv. Mišių saulę. Valandos nutiesia kelią šv. Mišioms, žmogų prirengia joms ir savo veiklą tęsia visą dieną. Jos pašvenčia tikra žodžio prasme visas dienos valandas. Tai laiko objektyvinė sanktifikacija. Ne tik žmogus daro laiką ar dieną šventais savo maldomis, bet čia veikia ir Dievas savo malone ir visos dienos valandas pripildo šventumu, kaip bitės pripildo korius medum. Mums reikalinga pasvarstyti, kaip brevijorius pašventina objektyvine prasme laiką. Jokios abejonės negali būti, kad brevijoriaus maldos yra objektyvinės sanktifikacijos priemonė. Jos yra lyg šv. Rafaelis, keliauninkų archangelas, kuris mus lydi visas metų valandas per visą mūsų žemiškąją kelionę. Brevijorius yra valandų maldos. Kiekvieną valandą jis įduoda mums į rankas kardą kovai už dangaus karalystę ir statybinius įrankius tai karalystei statyti žemėje. Bet tam tikslui pasiekti reikalinga brevijorių kalbėti valandų tvarka. Jei rytais mes kalbėsime vakaro maldas — mišparus ir kompletą — vakarinę ir naktinę, o rytines maldas — liaudes vakarais ir kalbėsime kaip vejami, nesuprasdami, ką skaitome ir ką kalbame, laikydami jas įsakymo našta, tos brevijorinės maldos nebus mums asmeninės sanktifikacijos priemone. Kad brevijorius būtų sanktifikacijos priemone, reikalinga jį kalbėti *attente ac devote*.

Pagaliau Bažnyčia mums duoda beveik kiekvienai

dienai po kelis šventuosius, kurie mus lydi per visą dieną. Tai ypatinga priemonė sanktifikacijai. Šventieji, kaip pasiekę garbės Mistinio Kūno nariai, yra tarpininkai gauti malonei, o tuo pačiu ir objektyvinei sanktifikacijai. Bet šventieji, kaip šviesieji pavyzdžiai, ir paakstina mus dėti pastangų tobulintis ir siekti dorybių.

Dienos šventuosius liturgija mums prezentuoja labai gyvai. Pirmoj vakarinėj - mišparuose mums pristatomas kitos dienos šventasis. Matutinum mums duoda šventojo biografiją ir žadina mus juo sekti. Kiekvieną valandą jis yra su mumis ir už mus meldžiasi, mus paremia ir padeda. Dažnai malda ar kitas liturginis tekstas specialiąją šventojo dorybę mums nurodo ir mus kviečia ją apsvarstyti ir pasekti. Dienos šventasis mus įveda į šv. Mišias, kuriose jis vaidina vado vaidmenį. Lekcija yra mūsų pamokslininkas su šv. Rašto žodžiais. Evangelijoje pats Kristus į mus kalba ir patvirtina, kad dienos šventasis iš tikrųjų sekė Mokytojo mokslu. Aukojimo - ofertoriumo metu mes aukojame ne tik auką bet ir savo gyvenimą savo kančias ir vargus, savo veiksmus, kad ta auka būtų Dievui maloni. Komunijoje mes tampam Jo garbės dalyviai. Jis pasilieka prie mūsų mūsų darbuose, mūsų pagundose, mūsų kančiose ir padeda išvengti pavojų, nugalėti blogį ir kurti Dievo karalystę. Sunku ir nupasakoti, kiek liturginis šventųjų kultas teikia mums sanktifikacijos priemonių.

Dienos vienetas yra turtingas malonėmis, padrašinimais ir pastiprinimais.

2. *Liturginė savaitė.* Antras liturginis laikotarpis ar vienetas yra savaitė, kurią pašventina sekmadienis. Mes žinome, kad savaitė šventajame Rašte yra siejama su Dievo kūrimo veiksmu. Tad žmogiškoji savaitė yra Dievo kūrybinio veiksmo sekimas ir tęsa. Bet Viešpaties ar

poilsio diena krikščionybės buvo kiek pakeista. Sabatas buvo poilsio diena po šešių darbo dienų ir buvo paskutinioji savaitės diena. Krikščioniškai gi sekmadienis tapo pirma savaitės diena. Sekmadieniu savaitę pradedam. Jis suteikia visai savaitei gausių malonių ir sanktifikacijos.

Sekmadienis yra vaisinga sanktifikacijos priemonė. Tiesa, kunigas sekmadienį atsiduria kitokioj būklėj, negu pasaulietis. Pastoraciniu požiūriu sekmadienis kunigui gali suteikti daug sanktifikacijos priemonių. Bet sekmadienis kunigui yra sunkaus darbo diena. Jis neturi laiko galvoti apie savo sielos reikalus. Tačiau nepaisant to, sekmadienis pasilieka jam gyvu sanktifikacijos šaltiniu. Liturginiu požiūriu sekmadieniai yra liturginių metų griaučiai. Jie teikia didžiojo liturginio ciklo idėjas ir malones. Jei kunigas į sekmadienių darbus pasiners su meile ir atsidėjimu, tikrai ir jo sielai atiteks kiek malonių. Reikalinga atkreipti ypatingo dėmesio į sekmadienių šv. Mišias. Jos skiriasi nuo šiokiadienių šv. Mišių. Sekmadienių šv. Mišios savo jėgos ir svarbos įgauna iš Velykų šventės.

Pažvelkim į pamokslą — Dievo žodį. Daugelis mūsų esame visai pamiršę, kas mums kunigams yra pamokslas. Jis taip pat turi sanktifikacijos galios. Dievo žodis yra kardas ir teisėjas, kuris mus kaltina ir kuris pamoko, kaip skirti gėrį nuo blogio. Dievo žodis yra sėkla, kuri pakliuvusi į sielos dirvą dygsta ir vaisių duoda, jei ta dirva yra gerai įdirbta. Dievo žodis daro mus panašius į Dievo Motiną, jei mes jo „klausome ir laikomės.“ Lekcijos ir Evangelijos Dievo žodis, kurį skaitome kiekvieną sekmadienį, turi būti mums visos savaitės programa. Ne tik mūsų parapičiams, bet ir mums patiems kunigams. Dabar sustokime prie ofertoriumo ir aukos. Ką

mes turime daryti tuo metu? Turime sudėti ant aukos altoriaus savo darbus, rūpesčius, savo maldas. Šioj vietoj aukojimas yra žmogiškiausias šv. Mišių aktas. Ofertoriumo metu mes turime gerai įsisąmoninti tą didžiąją bendruomenę, kuri mus jungia su visų trijų Bažnyčių šventaisiais. Štai čia yra pasodintas tas vynuogių medelis, kuris mus stiprina Kristaus krauju. Mes žinome, kad Komunija yra visų malonių ir viso šventumo šaltinis.

3. *Liturginiai metai*. Mes gerai žinome, kad liturginiai metai ne vien tik mums stato prieš akis Kristaus istorinį gyvenimą ir nėra tik gyvasis katekizmas, kuris mums teikia tiesas ir Dievo įsakymus. Bet mes mažiau žinome, kad liturginiai metai yra šventumo ir sanktifikacijos mokykla. Tai yra giliausia liturginių metų prasmė ir vertė. Liturginių metų tikslas — teikti mums malonės dieviškąją gyvenimą ir sudaryti sąlygas tam gyvenimui bręsti ir tobulėti. Dvi malonės srovės čiurlena į mus liturginiais metais. Joms lyg kelią tiesia atgailos srovė. Jos pirmiausia teikiamos Kalėdų laikotarpiu. Adventas — atgailos ir apsimąstymo laikas. Tas laikas skirtas „nutiesti viešpačiui kelią“. Per Kalėdas ir Epifaniją — Tris Karalius Viešpats „ateina“ ir „apsireiškia“ malonėje. Gavėnios metas yra specialus metas Bažnyčiai atsinaujinti. Ji Bažnyčios įsteigta kaip keturių dešimčių dienų rekolekcijos. Velykos reikalauja iš krikščionybės pakilti naujame krikšte. Atsinaujinimo laikotarpis tarp Velykų ir Sekminių pašvęstas Krikšto dovaną ir malonę kultivuoti, stiprinti ir ugdyti. Tad laikas nuo Septuagizimos ligi Sekminių skirtas sanktifikacijai, išsiugdyti tinkamu Bažnyčios nariu. Tačiau liturginiai metai, kaip malonės šaltinis, tuomi, kas pasakytą, toli gražu nėra išsemti. Kunigui brevijorius ir kitos knygos atidaro duris į liturginių metų lobyną. Jis turi gyventi liturginiais me-

tais, daryti jų temomis apmąstymus, turėti minty liturginių metų ritmo asketizmą, skaityti Šventąjį Raštą, kaip sanktifikacijos priemonę.

4. *Gyvenimo konsekracija.* Diena, savaitė ir metai yra bendri visiems krikščionims, o gyvenimo sanktifikacija ypatingu būdu kiekvienam žmogui. Kiekvienas yra krikštytas, sutvirtintas, gavęs išrišimą, kunigystės sakramentą, vieną dieną gaus Paskutinį Patepimą ir apleidęs šią vargo žemę, nukeliaus į amžinąją tėvynę. Reik sutelkti rimtai dėmesį ir į asmeninę sanktifikaciją ir į viso gyvenimo konsekraciją. Kiekvienas žmogus yra Dievo daržo augalas. Jis auga, lapais sužaliuoja, žiedais pražysta, duoda vaisių, kasmet didėja ir eina į dvasinę pilnatį. Visi žinome, kad sakramentai yra malonės ir sanktifikacijos priemonės. Bet jie yra kažkas daugiau, negu tik priemonės. Jie tam tikru būdu kelia krikščionį į aukštį. Krikštas jį padaro Kristaus nariu, sutvirtinimas suvienija su Kristaus mesijaniškuoju uždaviniu, kunigystės sakramentas padaro Išganytojo pontifikalinės didybės dalyviu. Nereikia manyti, kad šie trys sakramentai yra veiksmingi tik jų teikimo ar administravimo metu. Ne. Malonė ir sanktifikacija srovena nuolatos. Krikštytas, sutvirtintas ir iššventintas į kunigus sakramentų ne tik vedamas į gyvenimo šventumą - sanktifikaciją, bet tuose sakramentuose jis gauna padrąsinimo, stiprybės ir ištvermės to šventumo siekti. Eucharistija yra ta malonės jėga, kuri nepaliaujamai gaivina krikšto, sutvirtinimo ir kunigystės malones. Sakramentalijų taip pat negalima numoti ranka. Jos priklauso prie tų priemonių, kurios konsekruoja gyvenimą ir šventina krikščionio aplinką, jos lengvina kelionę į savo asmens šventumą.

Tad visai aišku, kad liturgija yra didžiulė sanktifikacijos priemonė, kurią Bažnyčia davė kiekvienam krikš-

čioniui. Kunigui pirmoj eilėj tie lobynai atidaryti. Jis gali siekti jų pačius gylius.

4. Kunigas ir Šv. Mišios

Visose religijose kunigystė ir aukojimas neatmezgamai surišti. Lygiai taip pat surištas ir katalikų kunigas su Šv. Mišių auka. Šv. Mišių auka yra aukščiausia kunigo funkcija. Niekur ir niekad jis taip aukštai nepakyla, kaip tardamas konsekracijos žodžius. Tai neginčijamas faktas ir visiems labai aiškus. Tačiau aš noriu padaryti kelias išvadas, kurios ne visiems yra pakankamai žinomos.

Aš noriu čia išryškinti pastoracinę šv. Mišių reikšmę ir svarbą. Šv. Mišios yra aukščiausia ir didžiausia *pastoracinė* kunigo funkcija. Tai nesunku įrodyti. Jei pastoracinės tarnybos svarbiausias uždavinys aprūpinti tikinčiuosius malonės dieviškuoju gyvenimu, tai Eucharistija, antgamtinis ir dvasinis maistas, yra geriausia sielų tarnybos priemonė. Bet kunigo uždavinys ir pareiga išauklėti ir išmokyti krikščioniškąją bendruomenę taip, kad ji gerai suprastų šv. Mišias ir jose dalyvautų. Šitam klausime yra daug apsileidimo ir klaidų. Apie šv. Mišias taip retai kunigo kalbama. Lotyniškas posakis teigia, kad lūpos kalba iš pilnosios širdies. Šiuo atveju galima būtų tą posakį taip formuluoti: lūpos tyli, kai širdis tuščia. Reikėtų manyti, kad kunigai nežino ką sakyti apie šv. Mišias. Ištaisais metais neprasitariama apie svarbiausią mūsų tikėjimo kulto aktą. Vaikai lygiai per mažai mokomi apie šv. Mišias. Ir jos eina savo natūraliniu keliu, tarsi nebūtų reikalo apie jas kalbėti ir tarsi be aiškinimo visų būtų suprantamos ir vertinamos. Tačiau mes matome pa-

sibaisėtina ir miestiečių ir kaimiečių šv. Mišių nežinojimą ir nesupratimą. Ir dėlto yra pagrindo galvoti apie pastoracinės tarnybos apsileidimo nuodėmę. Jau ne šimtai, bet tūkstančiai nesilanko į šv. Mišias, nes jų nesupranta, dalyvauti aktyviai jose nemoka ir todėl jos žmogui nepatrauklios. O mes žinome, kai tikintysis nustoja sekmadieniais lankyti šv. Mišias, jis nustoja buvęs praktikuojančiu kataliku. Bet jei kunigui šv. Mišios yra toks retas jo susirūpinimo objektas, tai galima aiškinti tik tuo, kad jis mažai apie jas žino, kad jis neturi su jomis pageidaujamo esminio santykio.

Štai rūpimoji problema: kunigui reikalinga gerai pažinti šv. Mišias, jas mylėti ir aukštai gerbti ir laikant jas parodyti daug meilės, daug rimties, susitelkimo ir šventumo, kad dalyviai iš kunigo laikysenos prie altoriaus suprastų, kad šv. Mišios yra šventų šventasis aktas, o ne teatro vaidinimas.

1. Parschas stato klausimą, ar kunigas supranta šv. Mišias. Pirmu pažvelgimu klausimas atrodytų keistas ir nepateisinamas, tačiau tam tikro pagrindo jam pastatyti yra. Ne tik pas mus Lietuvoje, bet ir Vakarų Europoje liturgika kunigų seminarijose neturėjo jai deramos vietos. Iš seminarijų ne daug žinių apie ją išsinešdavo jauni kunigai. Toli gražu ne visi būdami kunigais ja rimčiau susidomėdavo. Štai kodėl tokiam Parscho klausimui pastatyti atsirado pagrindo.

Yra du liturgijos supratimo būdai: moksliškas ir teologiškas. Kunigas turėtų žinoti šv. Mišių kilmę, jų evoliuciją, visas jų dalis ir jų turinį ir prasmę. Kunigas, pagrindiniai pažinęs šv. Mišias, pats jas giliau pamiltų ir noriau jas aiškintų žmonėms.

Svarbiausias šv. Mišių praktiškas ir teologiškas pažinimas. Kunigas gali tiksliai ir išsamiai pažinti šv. Mi-

šių istoriją. Jis gali plačiai ir moksliskai kalbėti apie šv. Mišių auką, bet tuo pat metu jis gali neturėti su jomis intymaus religinio ryšio. Dėlto reikalinga, kad kunigas būtų maldingas žmogus, kuris gyventų Dievo karalystėj ir malonės pasauly, kad suprastų šv. Mišių funkciją ir tikslą.

Kai kuriems kunigams šv. Mišios yra tik privataus maldingumo pratimas. Jie tiek šv. Mišias myli ir tiek prie jų prisirišę, kad jų neapleidžia nei vienos dienos, net kelionėse. Katalikų kongrese matoma toj pačioj salėj ir tuo pat metu laikant šv. Mišias dešimtis kunigų. Čia nepagalvojama apie bendruomenines šv. Mišias. Kodėl? Ogi todėl, kad kunigo manoma, jog šv. Mišios esančios jo privati malda, jo asmeninis dalykas. Prie tokių privačių šv. Mišių nematyti nei aktyvaus žmonių dalyvavimo, nei ėjimo prie šv. Komunijos.

1958 m. Lenkijos Liublino katalikų universitetas šventė savo keturių dešimtų metų amžiaus sukaktį. Šventėje dalyvavo nemaža ir laisvųjų kraštų atstovų. Jų tarpe buvo ir „Pax Romana“ generalinis sekretorius Tomas Kerstiensas. Jis savo duotame laikraščiui pasikalbėjime (Tygodnik Powszechny, 1958 m. 41 nr.) šventę įvertino teigiamai, bet, jo paties žodžiais tariant, jis prisegė „vieną lopą“. „Man atrodo, sako jis, kad universitetinė bendruomenė galėjo giliau pasireikšti liturgijoje. Iškilmingosios sukakties šv. Mišios nebuvo recituotinės ir nieks nėjo prie šv. Komunijos. Gavau išpūdzio, tęsia jis, kad dalyvavimo šv. Mišiose forma neatitiko katalikiško universiteto — bendruomenės supratimui.“

Štai čia ir pasireiškė tas praktiško ir teologiško šv. Mišių supratimo trūkumas. Pirmąkart Bažnyčia, kuri buvo arčiausia šv. Mišių pirmųjų šaltinių, kuri dar gyveno apaštališkųjų laikų padavimais ir veiksmais, rodo mums

sektiną kelią. Tais laikais šv. Mišios buvo laikomos tik sekmadieniais ir šventadieniais ir tik vienerios kiekvienoj bažnyčioj. Jas laikydavo vyskupas ar seniausias amžium kunigas, o kiti kunigai ir susirinkę tikintieji aktyviai jose dalyvavo. Tais laikais šv. Mišios buvo „eklezijos“ — bendruomenės Auka. Niekam nė į galvą neatėjo privatinės šv. Mišios. Niekas manyte nemanė, kad bendruomeninės šv. Mišios per maža malonės būtų teikusios.

Viduriniais amžiais pradėjo įsigalėti privatinės šv. Mišios. Jos nustojo buvusios „eklezijos“ — bendruomenės Auka. Jos iškilo viduriniųjų amžių subjektyvinėj dvasioj ir pasidarė tik kunigo asmeninis sielos su dangiškuoju Sužadėtiniu dialogas. Tuo pat metu pradėta laikyti šv. Mišios kasdien. Jas laikė kartu keli kunigai prie atskirų dažnai vienas šalia kito esančių altorių. Kuris kunigas jų nelaikė kasdien, buvo laikomas apsileidusiu, be maldingumo dvasios.

Parschas aprašo, kokis dabar yra paprotys vienuolynuose. Nuo ankstyvo ryto pradedamos laikyti privatinės šv. Mišios prie visų altorių. Paskui laikomos konventualinės šv. Mišios, kuriose dalyvauja visa bendruomenė. Bet kunigas, atlaikęs privatinės šv. Mišias, konventualinėse dalyvauja jau be vidinės liepsnelės. Ją išaikvojo savo privatinėse šv. Mišiose. Kas yra įsigilinęs į liturgijos dvasią, tas anot Parscho, turėsias pasakyti, kad čia kažko trūksta, kad ne visa tvarkoje. Jo manymu privatinės šv. Mišios neturinčios vietos bendruomenėj.

Ne vienas Parschas prie tokios išvados prieina. Taip samprotauja visa eilė stambesniųjų liturgistų. Tačiau, pirma, privatinės šv. Mišios šiandien giliai yra suleidusios savo šaknis bažnytinėj praktikoje ir ne taip lengvai jas galima bus išrauti. Antra, tokios reformos priklauso šventajam Sostui. Tik jo tartas žodis gali padaryti atmainų

kalbamoje praktikoje. Ar tokios galimybės yra? Tai spėjimo dalykas. Tačiau galimybių yra, nes bendra tendencija kalbamoje srityje — grįžti atgal prie pirmąsios Bažnyčios praktikos. Tą pat galima pasakyti ir apie liturgistų kalbamą koncelebracijos klausimą. Šiandien ji yra kanoniškosios teisės uždrausta. Ir kalbos apie ją būti negali.

2. Šv. Mišiose reikalinga nusikratyti tam tikrų formalizmų, kad jos taptų gyvu veiksmu. Nemaža kunigų skaito šv. Mišias nuo vieno galo ligi kito labai maldingai, bet jie nesupranta įvairių dalių funkcijos. Šv. Mišios jiems yra tik pamaldumas. Jos pasidarytų žymiai gyvesnėmis, jei kunigas žinotų, pavyzdžiui, kas yra introitas, ofertoriumas, komunija. Kokis šedevras dažnai yra oracija. koks gražus ryšys tarp Lekcijos ir Evangelijos. Kai žiūrima į šv. Mišias, kaip į šventąją dramą, ir introitas ir komunija įgyja simbolizmo, kuris mus stebina ir pasigėrėjimą žadina.

Paimkime penkias pagrindines šv. Mišių dalis, susiraskime jose tai, kas jas pagyvina. Paimkime pradžioj pirmąją *oremus*. Tai lipynė aukštyn į maldą, *Kyrie* — maldavimas, *Gloria* — garbinimas, malda. Ar šių maldų žodžiai randa mūsų sielose tinkamą atbalsį? Kokia jaudinanti malda *Confiteor*. Kunigas nusižeminimo pagautas skelbiasi viešai nusidėjėliu esąs. Trumpas yra *Kyrie*, bet jame yra sudėtas visas žmonijos lūkestis. *Gloria* džiaugsmo giesmė, pirmąsios Bažnyčios iškilmingas himnas. Juo niekad negalima prisisotinti, nes visada gražus ir visada jaudinantis. Pagaliau oracijos — maldos. Kaip puikiai jos sukurtos. Jų turinys neišsemiamas. Jose meldžiame Bažnyčios vardu Kristui tarpininkaujant. Iš jų sužinome, kuo Bažnyčia yra susirūpinus ir ko ji iš Dievo maldauja.

Šv. Mišiose mes skaitome ir girdime Dievo žodį. Tas žodis turėtų mus pagauti ir giliai paveikti. Tai ne šv. Povilas mums kalba. Tai ne šv. Matas mums pasakoja savo prilyginimus, bet pats Dievas mums kalba betarpiškai per savo apreiškimą. Dievo žodis mums turi būti ir sėkla ir kardas. Kad ta sėkla nekristų į akmenuotą dirvą. Kunigas žino, ką jis skaito. Jis tuos žodžius turi susitelkti savyje ir perduoti tikintiesiems. Šv. Mišių skaitymas duoda mūsų pamokslams temas. Kas to nepadaro, neatlieka savo kunigiškos pasiuntinybės. Kristaus įsakymas — mokyti tautas ir žmones. Pagaliau negalim apleist *Credo*. *Credo* nėra malda tikra to žodžio prasme, bet yra išpažinimas, liudymas, patvirtinimas. Savo tikėjimą turime skelbti drąsiu džiaugsmu, tvirtu nusistatymu ir ryžtingai jį pildyti savo gyvenimo kelionėje.

Dabar seka antroji svarbioji šv. Mišių dalis. Jei pirmoje dalyje kunigas yra tarnas ir Dievo žodžio skelbėjas, tai šioj dalyj jis yra konsekratorius ir Kristaus Kūno dalintojas. Kunigas yra panašus į Išganytojo Motiną. O pats dieviškasai Kunigas vilki mūsų pavidalą, nes per mus jis veikia šv. Mišiose.

Ofertoriumas — aukojimas mūsų dabartinėse šv. Mišiose yra nubiednėjęs. Pirmykštėse šv. Mišiose auką duodavo bendruomenė, žmonės. Tai žmogiškiausias aktas šv. Mišiose. Tada, kai žmonės laikė savo drebančiose rankose Dievo Avinėlio Kūną ir Kraują, savo dalyvavimą šv. Mišiose dėl savo aukos galėjo giliai suprasti ir įvertinti. Tikinčiųjų atnešamoji auka pridudavo ofertoriumui — aukojimui turinį ir reikšmę. Bet šiandien ta reikšmė išleista iš akių. Šiandien vieton žmonių aukos naudojama kunigo malda, kuri sudaro įžangą į kanoną. Mums reikėtų palaikyti pirmykščio ofertoriumo prasmę ir padaryti jį suprantamesniu žmonėms. Dabar vienas kunigas aukoja

duonos ir vyno auką. Būtų įtikinančiau, jei ant patenos atsirastų šalia realios duonos ir jo paties duona dienos ir gyvenimo darbų pavidale, o taurėj šalia realaus vyno jo paties vynas jo džiaugsmų ir jo gyvenimo vargų ir rūpesčių pavidale ir kad aukoje susivienytų su Kristaus Išganytojo gyvenimo turiniu. Visa, kas yra kunigo gyvenime ir pašaukimo darbe sunkaus, skaudaus, vargingo, paaukoti altoriaus Aukoje. Taip supratęs ofertoriumą, ta šv. Mišių dalis taps kunigui artimesnė, intymesnė, gražesnė ir labiau paguodžianti.

Su *Sanctus* kunigas įžengia į šventovę, kur pasauliečiai su juo kartu įžengti negali. Nuo šio momento kunigas savo asmenį ir savo žodžius perduoda dieviškanam Kunigui. Kanonas yra Jo kunigiška privilegija. Kanonas visas ištisai yra konsekracinė malda, dėlto kiekvienas tariamas žodis, kiekvienas daromas mostas reikalauja ypatingo respekto, pagarbos ir maldingo susitelkimo. Kanone įžengiama į apskritimo vidų, kurį užbrėžė švč. Trejybė apie Avinėlį, paskirtą Kryžiaus kančioms ir mirčiai. *“Communicantes et memoriam venerantes — Bendraudami ir atminimą gerbdami”* ant altoriaus aukojame Naujosios Sandoros Auką. Kunigas įžengia į tokios nuotaikos kanono maldas. Čia jis privalo nepamiršti ir lengvai pro pirštus nepraleisti dviejų *Memento*. Įjungimas į juos savo artimų ir tų, kuriems šv. Mišios laikomos, yra tikra tarnyba.

Čia pabrėžtini du kanono tekstai, kurie ne visuomet tiksliai suprantami ir į kuriuos neatkreipiamas deramas dėmesys. Prieš patį kanono galą kunigas, darydamas tris kryžiaus ženklus ant šventų pavidalų, kalba: *“Per quem omnia, Domine, semper bona creas, sanctificas, vivificas, benedixis et praestas nobis — Per kuri, Viešpatie, visuomet šiąsias dovanas kuri, pašventi, gaivini, lai-*

mini ir teiki mums”. Nemaža kunigų tuos žodžius skiria Eucharistijai. Bet gerai tuos žodžius išgvildenus pasirodė, kad jie Eucharistijai netinka. Žodžiai *haec omnia* turi ką kita reikšti. Liturgijos istorija mums aiškina, kad šie žodžiai yra ne ką kita, kaip senovėj sudedamų ant altoriaus aukų konsekravimo konkliuzija. Šitas konsekravimas siekia žilos senovės, kada tos aukos žmonių buvo sunešamos ant altoriaus. Jei norime dabar tiems žodžiams priduoti realią prasmę, turime turėti intenciją Eucharistijos dieviškąją palaiminimą išplėsti ir ant gamtos dovanų, kurias mes naudojame savo kasdieniniame gyvenime. Tuomet šv. Mišios veiks mūsų žemiškąją gyvenimą ir pašventins mus supančias gamtos gėrybes.

Paskutinėj kanono maldoj, kalbėdamas žodžius “Per Ipsum, et cum Ipso, et in Ipso... — Per Jį, ir su Juo, ir Jame”..., kunigas daro mažą pakylėjimą. Šita graži kanono konkliuzija yra dažnai paskaitoma mechanškai, be reikiamo dėmesio atkreipimo. Liturgijos istorija mus moko, kad šitas pakylėjimas šv. Mišiose senovėje buvo vienintelis. Dabartinis didysis pakylėjimas, daromas po kiekvieno pavidalo konsekracijos, atsirado tik viduriniais amžiais. Tų laikų kontemplatyvinis maldingumas buvo jo atsiradimo priežastimi. Tuo būdu buvo įvestas šv. Mišioms svetimas elementas — Eucharistijos adoracijos kultas. Senovėje eucharistiniai pavidalai buvo pakeliami ir žmonėms parodomi tik vieną kartą pirmiau minėtoj vietoj. Tariant tuos gražius ir turiningus žodžius, ryškiai ir nedvejojamai pabrėžiama Kristaus tarpininkavimo vaidmuo ir švč. Trejybei garbė išreiškiama. Dabar šis mažasis pakylėjimas daromas beveik nepastebimai. Jis praeina be jokio įspūdžio ir kunigui ir žmonėms. Kitokia kalba bus, kai altorius užims pirmąsias Bažnyčios altoriaus vietą, t. y. kai kunigas prie altoriaus stovės ne

užpakaliu į žmones, kaip dabar yra, bet priešakiu. Tuomet tas pakylėjimas darys kitokio išpūdžio, kitokių pasekų sulauks ir taps vėl kanono išpūdinga vieta.

Prieiname prie paskutinės šv. Mišių dalies — *komunijos*. Prieš tai kunigas skaito ar gieda *Pater noster* — *Tėve mūsų*. Tai vienintelė malda, kurios mus išmokė pats Kristus. Tad kiekvienam jos žodžiui reikalinga reikšti ypatingas respektas ir pagarba. To reik išmokyti ir tikinčiuosius. Tačiau praktikoje matome ką kita. Kitos kanono vietos skaitomos su didesne pagarba ir susitelkimu. Priėjus *Tėve mūsų* — vėju prašvilpia. Įprastas, kasdieninis dalykas, su juo per daug apsitrinta. Tačiau ta aplinkybė tokio elgesio nepateisina. Ta malda vis tiek pasilieka Kristaus malda ir apsipratimas jos vertės nemažina.

Kitos sekančios šv. Mišių ceremonijos, kaip hostijos laužymas, jos dalies įmerkimas į švč. Kraują ir sekančios po to maldos kunigui primena, kad ne jis vienas turi naudotis Aukos vaisiais, bet ir *circumstantes*. Jie turi toj Aukoj aktyviai dalyvauti. O kaip dalyvauti, išmoko kunigas. Šv. Mišios turi būti su tikinčiųjų komunija. Pijus X, atidarydamas duris į dažnąją komuniją, turėjo dangišką idėją. Praėjus keturiasdešimčiai metų po to žymaus ir išganingo fakto, sunku suprasti ir dar sunkiau apsiprasti, kai šv. Mišiose priima komuniją vienintelis kunigas. Deja, yra dar ligi šiol, kurie noriau dalina šv. Komuniją prieš ir po šv. Mišių, negu jų metu.

Ne maža kunigų užmiršta, kad Eucharistija turi būti duodama *ex hac altaris participatione*. Ką tai reiškia? Tai reiškia, kad reikalinga šv. Mišiu metu konsekruoti kunikančių, skirtų tiems, kurie prieis prie Dievo stalo. Komunija yra šv. Mišių vaisius, nes ji tik per šv. Mišias gali būti pakonsekruota. Pirmąkart Bažnyčia niekad nedalino Komunijos prieš šv. Mišias. Bet mums susimoderni-

nusiems krikščionims ankštas ryšys tarp Komunijos ir šv. Mišių pasidarė svetimas ir nieko nereiškiąs. Eucharistija šiandien pradeda įgyt nepriklausomybės nuo šv. Mišių.

3. Kokias pasirinkti dienos šv. Mišias? Toks klausimas nekyla tais atvejais, kai kunigui nepaliekama pasirinkimo teisė. Tačiau yra dienų, kada kunigas gali pasirinkti tokias ar kitokias. Kalbu tik apie pastaruosius atvejus. Yra kunigų, kurie tokiais atvejais renka gedulingąsias šv. Mišias. Bet kunigas su liturgine dvasia pasielgia atvirkščiai. Jam šv. Mišių pasirinkimo klausimas nėra abejingas. Kunigas su liturgine dvasia paprastai pasirenka laikotarpio šv. Mišias: metų ketvirčių, gavėnios ferijų — dienų, ypatingai šių pastarųjų, juo labiau, kad jos galima rinktis leidžiamais pasirinkimo atvejais. Kai pasitaiko pasirenkamoji diena geriausia pasirinkti sekmadienio šv. Mišios, nes jų skaitymai ir tekstai duoda medžiagos visos savaitės programai.

Kodėl nemažas kunigų skaičius noriau renka gedulingąsias šv. Mišias? Dėl įvairių priežasčių. Vieni dėlto, kad jos yra trumpesnės, kiti, kad patenkintų stipendijos davėjo intenciją, treči, kad patiktų tikintiesiems. Abejotina, ar tuomi galima jiems patikti. Kas meldžiasi iš mišių, nusibosta kelis kartus savaitėje kartoti gedulingųjų šv. Mišių tekstą. Reikia pasakyti, kad gedulingąsias šv. Mišias ypatingai yra pamėgę tie kunigai, kuriems trūksta liturginės dvasios. Tačiau nereikėtų daryt išvados, kad gedulingosios šv. Mišios visai nepageidaujamos. Norima buvo tik pasakyti, kad laisvojo pasirinkimo atvejais dienos šv. Mišios turėtų pirmenybės. Jono XXIII mišiolų reforma kalbamąjį klausimą liturgistų pageidauta linkme išsprendė.

Šv. Mišios yra auka ir dėlto yra aukos aktas. To akto subjektu yra Kristus ir Bažnyčia. Betarpiškas aukotojas yra pats Kristus. Kristus vieną kartą pasiaukojė ant kryžiaus ir daugiau tokiu būdu aukos akto neatlieka. Ir dėl to, kaip kalba Tridento santaryba: „Auka vykstanti šv. Mišiose ir ta, kuri įvyko ant kryžiaus, yra ta pati auka ir tokia turi būti laikoma, taip kaip viena ir ta pati yra aukos dovana; mūsų Viešpats Jėzus Kristus tik kartą save paaukojo, praliedamas savo Kraują ant kryžiaus altoriaus. Auka kruvinoji ir nekruvinoji ne dvi aukos, bet tik viena, kuri pagal Kristaus įsakymą „Tai darykite man atsiminti“ kasdien Eucharistijoje naujai aukojama.“

Šv. Mišiose kartu su Kristumi yra aukotoja ir visa Bažnyčia.

Šv. Mišios yra pagrindinis ir svarbiausias Bažnyčios gyvenime aktas. Bažnyčia yra visas Kristaus Mistinis Kūnas — kunigai ir tikintieji pasauliečiai.

Iš tos trumpos santraukos kunigai gali pasidaryti būtinai reikalingų išvadų.

5. Kunigas ir brevijorius

Šalia mišiolų yra dar viena liturginė knyga, kuri turi lydėti kunigą per visas valandas ir visą gyvenimą nuo įšventinimo dienos ligi amžiaus pabaigos. Ta knyga — brevijorius.

Bažnyčia, imdama pavyzdį iš Kristaus, kuris dažnai melsdavosi, neapleisdamas ir naktų, norėjo prisijungti prie jo maldų. Šalia Eucharistinės Aukos ir ryšy su ja Bažnyčia įvedė garbinimo auką — *sacrificium laudis*. Tą maldos tarnybą pavadino Dievo tarnyba — *Opus Divi-*

num arba *Divinum Officium*, kadangi ji yra šventa pareiga, kurią Kristaus pavedama atlieka Bažnyčia. Tos maldos pagrindas — Kristaus įsakymas: “Visuomet reikia melstis ir nepailsti” (Luk. 18. 1). Tos brevijoriaus maldos yra dar vadinamos kanoniškomis valandomis — *Horae canonicae*.

Kas yra ta brevijoriaus malda? Jos aptarimą davė mums pastaraisiais laikais Pijus XII savo enc. “*Mediator Dei*”. “*Divinum Officium*, rašo jis, yra Kristaus Mistinio Kūno malda, kuri kreipiama į Dievą visų krikščionių vardu ir jų naudai. Ją kalba kunigai ir kiti Bažnyčios tarnai bei vienuoliai pačios Bažnyčios pavedami.”

Iš tos Pijaus XII aptarties aiškiai matyti, kad tos maldos charakteris. Kunigas ją kalba Kristaus ir Bažnyčios vardu, pats pasilikdamas tik įrankiu ir tarpininku. Tą maldą kalba ir kiti asmenys, kuriuos Bažnyčia įpareigoja, nes ji kalbama Bažnyčios vardu. Brevijoriaus maldose gali dalyvauti ir tikintieji pasauliečiai, bet tai nėra pareiga, o tik patarimas ir Bažnyčios noras. Pasauliečių dalyvavimas joje padaro ją visos gyvosios Bažnyčios malda. Brevijoriaus malda kalbama Bažnyčios narių vardu ir už juos, bet gali būti kalbama ir kartu su jais. Tačiau dėl daugiau techniško pobūdžio kliūčių brevijorius šiandien kalbamas beveik išimtinai tų, kuriems Bažnyčios yra pavesta.

Lietuviai pasauliečiai brevijorių vadina “kunigų poteriais”. Pavadinimas teisingas, jei suprantama, kaip kunigų pareiga kalbėti juos visų žmonių vardu. Tačiau, jei suprantamas, kaip kalbėjimas paliktas tik kunigams, nėra teisingas, nes Bažnyčia nori, kad prie jo kalbėjimo tokiu ar kitoku būdu prisidėtų ir pasauliečiai. Kai kuriose tų maldų ir dabar jie dalyvauja, pvz. vakarinėje —

mišparuose. Pijus XII savo enc. "Mediator Dei" tuo reikalu taip rašo:

"Senesniais laikais tikintieji rinkdavosi į tų valandų maldas skaitlingai, bet ilgainiui tas paprotys pradėjo nykti. Dabar jo kalbėjimas pasiliko tik kunigų ir vienuolių pareiga. Įstatymas neįpareigoja pasauliečius jį kalbėti, tačiau labai pageidaujama, kad jie aktyviai dalyvautų kanoniškose valandose, ar kalbėdami jas ar giedodami, ypač dalyvaudami tose valandose, kurios laikomos pavakariais jų parapijų bažnyčiose. Primygtinai raginame jus, Garbingi Broliai, ir Jūsų tikinčiuosius, kad tas maldingas paprotys nenyktų, o kur jau yra išnykęs, kad būtų pagal galimybę atgaivintas. O tai be abejo pavys ir duos išganingų vaisių, jei vakarinė — mišparai bus laikomi vertingai ir iškilmingai ir, be to, taip, kad įvairiais būdais švelniai būtų į jas tikintieji patraukiami. . . Sekmadienius ir šventadienius reikalinga užpildyti šventais veiksmais, kurie Dievui duoda garbę, o sieloms teikia dangišką maistą. Nors Bažnyčia įsako tomis dienomis tik susilaikyti nuo darbų ir dalyvauti Eucharistinėje Aukoj ir nieko nekalba apie dalyvavimą vakarinėse pamaldose, tačiau Bažnyčia karts nuo karto ką kita pasiūlo ir pageidauja. Pagaliau ko kito reikalauja ir pačių tikinčiųjų gerovė. Juk visi turi atsiprašyt Dievą už savo kaltes, kad Jo gėrybių sau išmelstų. Skausmas labai spaudžia mūsų širdį, kai matome, kaip mūsų laikų krikščioniškas pasaulis leidžia šventadienių popiečius: viešų pramoginių įstaigų patalpos yra žmonių prigrūstos, o mūsų šventovės mažiau lankomos, negu derėtų. . ."

Brevijorius yra Bažnyčios meilės Kristui balsas. Yra nuolatinis numylėtinės, laukiančios savo numylėtinio atėjimo, šauksmas. Dėlto Bažnyčios istorijoje matome, kad brevijoriaus kalbėjimas pavedamas tiems, kurie skaisty-

bės įžadais savo gyvenimą paveda Dievui ir jo Bažnyčiai. Brevijoriaus maldos ir skaistybės įžadai visuomet eina ranka į ranką, nes Kristaus numylėtinės — Bažnyčios malda gali plėstis tik skaisčiose širdyse.

Brevijoriaus maldos ankštai jungiasi su Kristaus auka ir su šv. Mišiomis. Jos yra lyg šv. Mišių rėmai. Tarp brevijoriaus tekstų ir šv. Mišių formuliarais yra stiprus ryšys ir nuolatinis santykis. Į brevijoriaus maldas reikia žiūrėti, kaip į prisirengimą prie Eucharistinės Aukos ir kaip į padėką už ją.

Brevijorius istoriniu, teologiniu, asketiniu ir estetiniu požiūriu yra labai įdomus kūrinys. Brevijoriaus istorija rodo, kad jis yra viena seniausių Bažnyčios maldaknygių. Jo amžius tokis, kaip ir pačios Bažnyčios, nes abu beveik tuo pačiu metu yra gimę. Pirmieji krikščionys buvo "išsvermingi maldoje" (Apd. 1. 14). Kas gi buvo jų maldos? Psalmės, himnai ir šv. Rašto ištraukos, vadinasi — pagrindinės mūsų brevijoriaus dalys, arba kitaip pasakius, sutrumpintas brevijorius.

Brevijorius gražus ir grandiozinis kūrinys. Tuomi nenoriu pasakyti, kad nerastumėm jame ir silpnųjų vietų. Bet paėmus dėmesį visumą, tos silpnosios vietos pasilieka tik menkas šešėlis. Ir yra rimto pagrindo tikėt, kad jos bus pašalintos tų, kurie turi teisės tai padaryti.

Jei norime brevijorių teisingai įvertinti, turime žinoti jo tikslus uždavinius ir siekimus. Jis turi du uždavinius: 1. kaip Bažnyčios malda ir 2. kaip kunigų sielų vadovas.

1. Brevijorius yra Bažnyčios malda, malda, kuri kalbama Bažnyčios vardu. Reik gerai suprast skirtumą tarp privatinės maldos ir liturginės. Privatinė malda tai mano malda, kuri apima mano asmeninius vargus ir džiaugsmus, rūpesčius ir gėlas. Privatinės maldos centre

stovi savas aš. Tuo būdu ją galima pavadinti daugiau ar mažiau egocentrine. Liturginėj gi maldoj, prie kurios priklauso ir brevijorius, ne aš meldžiuosi, bet meldžiasi Kristus sužadėtinė — Bažnyčia. Ji meldžiasi už Dievo karalystę žemėje ir jos didžiuosius reikalus. Liturginėj maldoj žmogus jaučiasi didžiosios bendruomenės nariu, Bažnyčios medžio lapu, jaučiasi jos gyvenimo ir veiksmų dalyviu. Jau dėl to brevijorius mylėtinas ir gerbtinas. Bažnyčia meldžiasi mano lūpomis. Brevijoriaus dėka mes tampame tikrais sielų ganytojais. Jo dėka sielų ganytojavimo pareigas mes galime eiti net savo kambariuose rytais ir vakarais. Liturginėj maldoj Bažnyčia garbina Dievą mano lūpomis, Bažnyčia kovoja mano rankomis už sielų gerovę, saugumą, už jų išganymą. Gera kalbėti brevijorių tai šventa ir sekminga tarnyba.

2. Bet brevijorius turi ir kitą labai platų ir sunkų uždavinį: vadovauti kunigo sielai. Todėl jis kunigui turi būti lyg keliauninko lazda, vadas, laiptai į dangų.

Su šita maldų knyga Bažnyčia lydi kunigą per visą jo gyvenimą. Šiuo atžvilgiu brevijorių galima palyginti su archangelu Rafaeliu, kuris lydėjo jauną Tobiją per visas jo kelionės kliūtis. Brevijorius yra kunigo palydovas per visus liturginius metus. Jokia kita knyga nesugeba taip gerai mus lydėti per krikščioniškuosius metus, kaip brevijorius. Beveik kiekvieną dieną jis mums duoda specialų vadovą ir sektinu pavyzdžiu naują didvyrį — dienos šventąjį. O kiek idėjų mums suteikia brevijorius kiekvienai dienai. Kiekvienai dienos valandai Bažnyčia mums duoda per brevijorių ir kardą ir įrankių statydintis savo sielos rūmams. Brevijorius, kaip valandos malda ir kaip liturginių metų malda kilniausia žodžio prasme yra mūsų sielos vadovas. Tad mes tą vadovą turim gerai pažint ir lengvai pasiduoti jo vadovybei.

Tokie brevijoriaus pagrindiniai uždaviniai. Liturginė arba pastoracinė malda apima visą pasaulį. Privatinė malda tik savąjį pasaulį. Abi tos maldos jungiasi ir sudaro vieną. Pirmoji daro mus tikrais sielų ganytojais, kita gi šventaisiais. Brevijorium meldžiasi ecclesia et anima — Bažnyčia ir siela, bendrai imant abi kartu, bet tarpais atskirai. Tarp jų santykis tokis, kokis yra tarp motinos ir dukters.

Koks santykis tarp šv. Mišių ir brevijoriaus? Ir šv. Mišios ir brevijorius sudaro vieną vienetą, vieną liturginę dieną ir vieną kunigo liturginę dieną. Tėvas Pijus Parschas lygina šv. Mišias su saule, o brevijorių su planetomis. Kaip planetos sukasi apie saulę, taip kanoniškosios valandos apie šv. Mišias. Jos parengia šv. Mišias, lyg vainiku apsupa ir padeda išlaikyti visą dieną gautas šv. Mišiose malones.

Brevijoriaus istorija. Brevijoriui suprasti naudinga susipažinti su jo istorija. Brevijorius išėjo ilgą evoliucijos kelią ir dar jo neužbaigė. Parschas skundžiasi, kad apie brevijorių mažai išleista studijų, ypač kamentorių. Jis skundžiasi ne be pamato. Tačiau jo istorija išstudijuota pakankamai kruopščiai, nors dar kai kurie klausimai pasiliko neišaiškinti ir migloti. Daugiausia nusipelnė šioj srity tokie vyrai kaip Bäumeris, Kallewaertas ir Righeti.

I-III amžius. Pirmą žinią apie bažnytinę maldą mums suteikia Apaštalo Darbai. „Jie laikėsi apaštalo mokslo, rašoma ten,... ir maldų“ (2. 42). Kokios buvo jų maldos, neištirta. Pasilikę šaltiniai iš poapaštalinio laikų mums paduoda du Bažnyčios liturginės maldos tipus — *vigiliae* — aušrinė ir *legitimae et apostolicae*.

Vigilijos - budynės tai nakties maldos. Budynės buvo dviejų rūšių: sekmadienių ir kapų. Apie sekmadienių

budynes kalba Apaštaly Darbai. Jos būdavo iš šeštadienio į sekmadienį (12.12 ir 20.7). Budynės tęsėsi ištisą naktį ir buvo jungiamos su Eucharistine vakariene. Vėlesniais laikais pradėjo trumpėti. Plinius (115 m.) ir Tertulijonas tvirtina, kad jų laikais jos tęsėsi ligi gaidžiagystės — *ad galli cantum*. Velykų gi naktis buvo visa skiriama maldai. Tos naktinės maldos Rytuose buvo vadinamos *Pannuchie*. Kapų budynės būdavo katakombose užmiestyje. Apie tai rašo *Martyrium Policarpi* (156 m.) ir šv. Kiprijonas. Tertulijonas rašo dar apie budynių trečią rūšį — *stationes* — stočių budynes. Jos buvo rengiamos pasninkų dienomis. Tertulijono žodžiais, jose buvo skaitomas šv. Raštas, giedamos psalmės, sakomas pamokslas ir kalbama litanija. Kitų teigimu prie šių keturių Bažnytinės maldos elementų buvo pridedami ir himnai. Šios visos budynės -vigilijos sekančio amžiaus nesusilaukė. Jų pėdsakų galima rasti metų ketvirčių ir Didžiojo Šeštadienio pamaldose.

Ne tik naktimis meldėsi kunigai ir tikintieji. Jie rinkdavosi liturginei maldai ir dienomis. Rytinės ir vakarinės maldos buvo privalomos. Tertulijonas jas vadina *preces legitimae*. Jos buvo liturginio pobūdžio, nes buvo kalbamos bendrai, nors buvo leidžiama jas kalbėti ir namieje. Iš čia kilo vėliau rytinių ir vakarinių poterių paprotys krikščionių tarpe. Buvo dar taip vadinamos apaštališkosios maldos — *orationes apostolicae*. Jos taip buvo vadinamos dėlto, kad buvo apaštaly tradicija rinktis kasdien tris kartus melstis į šventovę. Tai buvo trečioji, šeštoji ir devintoji — *tertia, sexta ir nona*, pagal romiečių valandų skaičiavimo būdą.

Ankstyviausių laikų Bažnyčios Tėvai matė tame ar švč. Trejybės ar Kristaus kančių valandų: Kristaus kryžavimo, merdėjimo ir mirties simboliką. Tos maldos bu-

vo trumpos. Buvo kalbama tik Tėve mūsų ir doksologija — garbė Tėvui, ir Sūnui ir Šventajai Dvasiai. Jas kalbėdavo tris kartus: ryte, vidudieny ir vakare. Jų pagrindinis tikslas buvo neapleisti dienos be maldos ir net darbo metu prisiminti Dievą. Tos orationes apostolicae pirmaisiais trimis amžiais buvo labiau privataus ir askeitinio pobūdžio, negu vigilijos - budynės, tačiau jos nutiesė pagrindus būsimai brevijoriaus maldų tvarkai.

IV amžius. Ketvirtasis amžius yra liturgijos ir kartu brevijoriaus suorganizavimo amžius. Pradžią tam darbui davė Rytų vienuoliai, atsiskyrėliai ir merginos, kurie jau gyveno ar jau suorganizuotuose vienuolynuose, ar privačiai namuose, bet rinkdavosi nuskirtomis valandomis bendrajai maldai. Į jų vyskupų ar kunigų vadovaujamas maldas rinkdavosi pagal galimybes ir tikintieji pasauliečiai.

Tų laikų šaltiniai taip aprašo minėtas maldas: sekmadieniais visi tikintieji rinkdavosi nakties maldoms. Tai anų pirmųjų amžių likutis. Šiokiadieniais naktinėms maldoms rinkdavosi tik asketai. Pamaldos prasidėdavo vakarais šviesų sužiebimu, paskui vyskupas su kunigais laikydavo pamaldas, kurios buvo baigiamos litanija. Po vidurnakčio rinkdavosi asketai ir budinčio kunigo vadovaujami meldėsi ligi ryto. Paryčiu ateidavo vyskupas su kunigais.

Tai pagrindiniai brevijoriaus elementai jau yra. Išvengti nesusipratimams reikia žinoti, kad senųjų šaltinių matutinum reikia suprasti mūsų laikų *laudes*, o dabartinį matutinum tuomet vadino *vigiliae*.

Šiame amžiuje buvo įvesta didelė naujovė liturginių maldų laikymo tvarkoje, būtent, įvestas vadinamas antifonalinis psalmių giedojimas, t. y. giedojimas dviem choralais. Ta naujovė buvo pradėta Rytuose, bet greitai

paplito ir Vakaruose, nes tas būdas buvo mažiau varginantis. Giedoti visą naktį — ne juokų darbas.

V - VI amžius. Liturginė malda ir toliau vystosi vienuolynų įtakoj. Bet ta malda nebuvo vienuolių nuosavybė, nes joje gyvai dalyvauja vyskupai, kunigai ir pasauliečiai. Asketai buvo įpareigoti rūpintis, kad pamaldose visada būtų žmonių ir kad Dievo tarnyba nebūtų nutraukiama. Jie taip pat tvarkė ir nustatinėjo maldų ir skaitymų eilę. Ta jų nustatyta tvarka buvo vadinama *cursus*. V ir VI amžiuje atsirado visa eilė kanoniškų valandų kalbėjimo sistemų. Rytuose tos sistemos buvo vadinamos kanonais.

Svarbiausiu buvo laikomas Egipto vienuolių ir asketų kursas, o iš jų žymiausias buvo Pachomijaus ir atsispyrėlių. Galiojį jį išplatino Kasijanas. Plačiai buvo žinomas Sirijos - Palestinos kursas. Jame jau randama *prima*. Tuose kursuose buvo labai daug psalmių, todėl pamaldos buvo labai ilgos ir vargino tikinčiuosius ir kunigus. Jie dėjo pastangų tuos kursus sutrumpinti.

Vakaruose buvo žinomi šv. Cezario (502 m.), Kolombiano ir šv. Benedikto kursai. Pastarasis buvo skirtas tik vienuoliams, bet, kadangi skyrėsi nuo kitų savo praktiškumu ir logiškumu, pradėjo jį savintis ir kiti. Popiežius tą Benedikto kursą pavadino „išmintingu ir nuosai-kiu.“

Tokių kursų turėjo ne tik vienuolynai, bet ir atskiros vyskupijos. Ypatingai gerai buvo žinomas Romos kursas, kuris buvo vadinamas *Cursus Ecclesiae Romanae*. Jis buvo naudojamas Romos bazilikose. Jame buvo vigilijos, liaudės, mišparai ir penkios dienos valandos: *prima*, *tertia*, *sexta*, *nona* ir *completorium*. Paskirose jo dalyse buvo psalmių ir lekcijų. Tačiau nei įžanginių maldų, nei himnų nebuvo. Pamaldas baigdavo giedotu Tėve mūsų.

Oracija buvo giedama tik tada, kai pamaldose dalyvavo popiežius.

Šiokiadienių vigilijose buvo dvylika psalmių ir trys lekcijos, o šventadienių — tiek pat psalmių ir dvylika lekcijų. Spėjama, kad to kurso autorium buvęs popiežius Damazas (336 - 384 m.).

Popiežius Grigalius I Romos kursą kiek pakeitė. Pridėjo kelias įžangos maldeles — *Deus in adiutorium, Invictatorium*, pakeitė antifonų eilę ir tt. Daugiau palietė savo reforma Septuagezimą. Jis palietė giesmininkų mokyklą, kuri turėjo rūpintis kanoniškų valandų giedojimu. Iš tos mokyklos išėjo visa eilė žymių popiežių, kaip Sergijus I, Sergijus II, Grigalius II, Steponas II, Povilas I ir kiti. Archikantorius, kuris stovėjo minėtos mokyklos priešaky, vaidino didelį vaidmenį liturginės maldos organizavime ir tvarkyme. Ta mokykla veikė ligi 1309 m. tai yra — ligi popiežių iškėlimo į Avinioną.

VII-X amžius. VII amžiuje Romoje atsirado daug vienuolynų, kurių didžiuma kalbėjo kanoniškąsias valandas pagal benediktinų kursą. Tai turėjo nemaža įtakos į Romos bažnyčios kursą. Minėtoji kantorijų mokykla dažnai giedodavo kartu su vienuolių choriais. Iš jų chorų mokykla tai vieną tai kitą dalyką pasiskolindavo ir įtraukdavo į savo programą. Tokiu būdu atsirado naujas maišytas kursas, kuris greit pasklido po visus Vakarus.

Šiuo laikotarpiu į kanoniškas valandas įvedamas naujas elementas *commune sanctorum*, šventųjų *passiones* ir istorijos skaitymas. Pradžioje tas naujas šventųjų officium buvo jungiamas su dienos officiumu. Tokiu būdu buvo kalbami lygiagrečiai du officiumai. Tai buvo *duplicis officii-duplex* dienos. Tas žodis pasiliko ligi šių dienų ir reiškia aukštesnio laipsnio šventę. Netrukus tačiau die-

nos šventė užleido vietą šventojo šventei ir pasiliko tik vienas officium.

Komplikuotesnė brevijoriaus vystymosi istorija buvo kitose Vakarų bažnytinėse provincijose. Bet kaip Romos liturgija, taip lygiai ir Romos kursas nors lėtai, bet vis tik plito visoj Vakarų Europoj. Pepino ir Karolio Didžiojo pastangos suvienodinti bažnytinį giedojimą padėjo paplisti Romos antifonynui, bet neįstengė pašalinti įsigalėjusio įvairumo kalbamoj srity.

Bet ir Romos kursas nestovi vietoje. Ir jis kinta. Ypatingai paliestos lekcijos. Montekassino dijakonas Povilas Varnefridus įveda naują Bažnyčios Tėvų homilijų ir lekcijų tvarką. Ta reforma buvo taikoma visai Vakarų liturgijai. Jo reforma bendrais bruožais išliko dabartinia-me brevijoriuje. Tačiau ne visur ir ne visi panoro jo reformą priimti. Atsirado vėl skirtingų įvairių homilynų. Devintajame amžiuje Amalarius įvedė gana stambių pakaitimų homilyne. Tai sukėlė gana gyvos ir aštrios reakcijos, tačiau neįstengė jo įtakos susilpninti. Pagaliau IX amžiaus pabaigoj Romos kursas bent principe buvo priimtas visuose Vakaruose ir išsilaikė ligi 1909 m., t. y. ligi Pijaus X reformos.

XI amžius ir Grigaliaus VII reforma. Dešimtojo amžiaus pabaigoj ir XI pradžioj kanoniškosios valandos buvo labai ilgos ir sunkios. Vienuolynai jų laikėsi ir kalbėjo labai uoliai. Tačiau katedrų ir mažesnių bažnyčių kunigai, kuriems ganytojavimo pareigos neleido tiek laiko skirti liturginei maldai, pradėjo apsileist ir valandas arba trumpinti arba ir visai apleisti. Popiežius Grigalius VII pastūmėjo reformą dar toliau ir įsakė dvasiškijai kanoniškose valandose dalyvauti. Jo kursas pasirinko tradiciniu Romos kursu ir taip atrodė: Velykų, Sekminių ir jų oktavų turėjo po 3 psalmes, 3 lekcijas ir responsorijas.

Kitos šventės — po 9 psalmes, 9 lekcijas ir 9 responsorijas. Šiokiadieniai — 12 psalmių, 3 lekcijas ir 3 responsorijas. Sekmadieniai — 18 psalmių, 9 lekcijas ir 9 responsorijas.

XII - XIV amžius. Brevijoriaus atsiradimas. Grigaliaus VII reforma gražino kanoniškoms valandoms autoritetą tarp kunigų, bet nepašalino buvusių sunkumų. Ta reforma nesumažino maldų ir nepritaikė jų prie sielų ganytojų išgalių. Nepavyko jai įvesti ir vienodų formų. Pačioj Romoj svarbiausiose bazilikose — Vatikano ir Laterano giedota skirtingi kursai. Tie kunigai, kurie negalėjo dalyvauti tokiose ilgose valandose, darydavosi sau jų sutrumpinimus, kuriuos vadino *libella abbreviata* arba trumpiau — *breviarium*. Tie breviariumai arba mūsiškai vadinami brevijoriai labai sparčiai plito Vakarų kuniguose, nors neturėjo kanoniškos sankcijos. Popiežius Innocentas III 1215 metais leido juo naudotis Vatikano kūrijų tarnautojams. Tačiau nepaisant to, tas brevijorius Katalikų Bažnyčioj pasidarė populiariausiu.

Tuo pačiu metu šv. Pranciškus Asiziėtis, norėdamas suvienodinti visų pranciškonų maldas, įsakė naudoti minėtą Innocento III *Breviarium Curiae Romanae*. Bet ir pranciškonai pradėjo jį keisti, trumpinti. XIII amžiaus pranciškonų kronikininkas rašo: „Kaip gi gali kalbėti tą sekmadienio primą, kai žmonės laukia šv. Mišių“. Tad kunigų pastoraciniai darbai ir rūpesčiai lėmė brevijoriaus likimą.

Tridento Santarybos reforma. XIV-XV amžius Bažnyčiai buvo nelaimingas. Avinionas ir Vakarų schizma įnešė į vidaus Bažnyčios gyvenimą suirutės ir netvarkos. Kritė drausmė. Tai negalėjo neatsiliepti ir į brevijoriaus likimą. Tokioj atmosferoj turėjo nukentėti ir pranciškonų brevijorius. Pradėjo vėl smarkiai ir garsiai reikalauti

brevijoriaus reformos. Čia žymų vaidmenį suvaidino 1403 reguliarinis kanauninkas Radulfas iš Tongreso. Jis reikalavo grynai romiško brevijoriaus ir smarkiai kritikavo pranciškoniškąjį. Tai kritikai Radulfas daug pagrindo neturėjo, nes pranciškoniškasai brevijorius iš visų kitų esamųjų tuo metu geriausia tiko sielų ganytojų darbo sąlygoms, nors visų sunkumų jis nebuvo išsprendęs. Pirmiausia jis buvo nevisai aiškus, o kai kurie elementai, kaip pvz. lekcijos, buvo netikras šv. Rašto ir Bažnyčios Tėvų skaitymas, bet tik formalus trumpų mažai reikšmingų sakinių kalbėjimas. Be to humanistai smarkiai kritikavo jo kalbą, vadindami „barbarų kalbą“.

XVI amžius buvo naujų brevijoriaus reformų ir ieškojimų amžius. Popiežius Leonas X pavedė Zacharijų Ferreri ištaisyti brevijoriaus kalbą. Ferreri buvo garsus humanistas. Kalbą jis ištaisė tų laikų klasicizmo dvasioje, įterpė daug pagoniškų posakių ir išsireiškimų, brevijorių padarė neskoningą. Štai jo *Veni creator* vienas posmas:

Xenophanis ceu Lesbiis
Te iambicis attolimus
Consentibus; sic effice
Nos esse coeli compotes.

Suprantama, kad liturginėj maldoj lesbijos jambai prigyti negalėjo ir Leono X reforma krito.

Kita reforma, turėjusi kiek ilgesnio pasisekimo, buvo *Breviarium S. Crucis* parengimas. Jį buvo parengęs taip pat garsus humanistas šv. Kryžiaus bazilikos kardinolas Pranciškus Quignonezas. Tas brevijorius pasirodė 1535 m. Povilas antrasis leido jį naudoti tik privačiai. Jame vigilijos ir kitos valandos turėjo tik 3 psalmes ir tris lekcijas, bet už tai buvo labai prailgintas šv. Rašto skaitymas. Tame brevijoriuje buvo apleisti visi priedai.

Ligi 1558 metų jis susilaukė virš šimto laidų. Tai didelis pasisekimas. Tačiau ir jis turėjo išeiti aštrios kritikos kelią. Kritikai jį laikė naujove, per toli nuėjusia nuo tradicinių kursų. Kadangi jame buvo mažai psalmių, o daug skaitymo, tad buvo jam suformuluotas toks priekaištas: "Daugiau skaitymo, negu maldos". Svarbiausias ir labiausia pagrįstas priekaištas, kad kunigus atitraukia nuo bendros maldos ir pratina prie individualinės. Ir teisybė. Ligi šv. Kryžiaus brevijoriaus pasirodymo kanoniškosios valandos buvo kalbamos kolektyviai. Jei kuris kunigas negalėjo dalyvauti bendram kalbėjime, jis susirasdavo joms kalbėti klieriką ar ir pasaulietį. Bet vis buvo kolektyvus kalbėjimas, liturginė malda. Nuo šv. Kryžiaus brevijoriaus laikų pasukta prie individualaus valandų kalbėjimo. Ir tas paprotys įsigalėjo visoje Bažnyčioje ir ligi šiol yra pasidaręs visuotinu. Bendruomeninė malda virto private. Kalbamas brevijorius suvaidino nepalankų liturginei dvasiai vaidmenį.

Povilo IV dekretu Quignonezo brevijorius buvo uždraustas. Jis buvo užsimojęs išleisti savąjį, kurį buvo parengę Reguliarinių Klierikų vienuoliai. Bet mirtis sukliudė jam įgyvendinti savo sumanymą.

Bažnyčia pasiliko be brevijoriaus. Teko to klausimo imtis Tridento Santarybai. Jis buvo iškeltas paskutiniojo sesijos 1563 m. Bet ir santaryba to klausimo neišsprendė. Joje pasireiškė dvi kryptys: vokiškoji, palaikanti šv. Kryžiaus brevijorių, ir ispaniškoji, reikalaujanti gražinti VII amžiaus tradiciją. Santaryba nerado kitos išeities, kaip nutarti sudaryti tam klausimui specialią komisiją, kurią turi sudaryti popiežius.

Tą komisiją sudarė Pijus V. Ji savo darbams paėmė pagrindan ispanų pasiūlymą ir brevijorių parengė. Jį Pijus V užtvirtino 1568 m. liepos m. 9 d.

Naujasis brevijorius įpareigota kalbėti visi kunigai ir vienuoliai ir privačiai kalbantieji ir chore. Išimtis buvo padaryta tik toms vyskupijoms ir vienuolynams, kurie 200 metų kalbėjo savą brevijorių. XVI amžiaus pabaigoj naujasis brevijorius buvo kalbamas visoj Bažnyčioj. Su savo brevijorium pasiliko tik Mediolano ir Liono vyskupijos ir vienuoliai: benediktinai, domininkonai, karmelitai ir norbertinai.

Pijaus V komisijos darbai nebuvo baigti, o sprendimai nebuvo definityviniai. Tad jis buvo taisomas. Pataisų į jį įnešė iš eilės keli popiežiai: Sikstas V, Klemensas VIII, Urbonas VIII ir Klemensas X. Svarbiausia tų reformų buvo Urbono VIII. Jis sudarė iš jėzuitų, kurių tarpe buvo ir mūsiškis Sarbievijus, komisiją himnams taisyti. Komisija daugiausia atsižiūrėjo stilistinių himnų netobulumų, neatsižvelgdama į liaudies kalbą, kuria ankstyvuosiuose viduramžiuose nemaža himnų buvo parašyta. Tos komisijos darbais nebuvo patenkinti ir visai pagrįstai; dėl jų kalbėjo: *Accesit latinitas, recesit pietas*.

Klemensas X daugelį šventųjų, kuriuos Pijus V buvo išmetęs, vėl grąžino į kalendorių. Tuo būdu ferijos atsidūrė vėl antroje žemesnėje vietoje, o šventųjų ciklas iškilo net virš velykinio.

XVII ir XVIII amžiuje prieš Pijaus V brevijorių sukilo disidentiški jansenistai, galikanistai ir juozapinistai. Prancūzija pradėjo gamintis savo galikaniškus brevijorius, kurie buvo atremti senų laikų dar prieš Karolio Didžiojo reformas tradicijomis. Šventasai sostas su tuo sąjūdžiu kovojo ir tuo pat laiku galvojo apie naujo brevijoriaus parengimą. Benediktas XIV manė pagaminti naują originalų brevijorių, bet didieji pasaulio įvykiai tuos sumanymus sukliudė. Po didžiosios prancūzų revo-

liucijos tėvo Guerangero pastangomis Prancūzija susigrąžino Pijaus V brevijorių.

Pijaus X reforma. Vatikano Santarybos plane buvo ir brevijoriaus klausimas. Bet nutraukus santarybos darbą, brevijorium pradėjo rūpintis pats Pijus X. Jo pagrindinė reformos mintis buvo suderinti proprium de tempore, kuris nuolatos buvo turtinamas naujais šventaisiais, su ferijų maldomis. Nuolatos kalbant pagal kalendorių šventųjų valandas, beveik per ištisus metus kartota tos pačios (20 - 30) psalmės, kurios buvo commune Sanctorum skyriuje ir tos pačios lekcijos. O principas buvo savaitės bėgyje atkalbėti visas 150 psalmių, o metų bėgyje paskaityti kiek galima daugiau Šv. Rašto knygų (lectio de feria - de scriptura occurrente). Tokia buvo Pijaus X brevijoriaus reformos vedamoji mintis.

Pijus V pasistengė savo reforma užleisti daugiau vietos ferijoms, kad jų maldos nebūtų per dažnai apleidžiamos. Su ypatingu pietizmu buvo sustatytos sekmadienio, kaip svarbiausios savaitės dienos, maldos. Pijus X atkreipė rimto dėmesio į sielų ganytojų sunkias darbo sąlygas ir gerokai sutrumpino maldas. Pranciškonų brevijorių kasdien kalbamų psalmių buvo 656 eilutės, o Pijaus X siekė tik 387. Panaikintos buvo visos pridedamosios maldos.

Pijus X savo bulėj *Divino Afflatu* 1911. XI. 11, skelbdamas ir įvesdindamas naują brevijorių, pranešė, kad jo reforma dar nebaigta ir kad sumanyta reformuoti dar lekcijas, homilijas ir rubrikas. Šias pastarąsias jis norėjo suprastinti. Gaila, kad tą gražiai užsimotą Pijaus X darbą sustabdė kilęs didysis karas.

Pijus XII 1945 m. įvedė naują neprivalomą psalmyną ir sudarė komisiją tęsti naujoms brevijoriaus reformoms. Pijaus X reforma padarė didelę pažangą palygi-

nus su kitomis reformomis, bet visų klausimų neišsprendė ir pasiliko dar užpildytinų spragų. 1955 m. kovo 23 d. buvo paskelbtas Šv. Rytų Kongregacijos dekretas, kurios komisija nusprendė toli siekiančias rubrikų reformas. Valandų maldos kiek sutrumpintos ir rubrikos suprastintos. Iš to dekreto aiškėja, kad tai tik pirmas žingsnis šioje srityje. Prieš komisijos akis stėjo aktualus uždavinys, kad šiose labai pakitėjusiose gyvenimo sąlygose brevijorius kunigui nebūtų našta, bet gaivinanti Bažnyčios malda, kurioje dalyvaudamas kunigas galėtų semtis naujų jėgų savo sunkioms ir atsakingoms pareigoms atlikti. Brevijorius vėl turi tapti visos Bažnyčios malda, kurioje galėtų dalyvauti ir tikintieji pasauliečiai.

Pijus XII mirė nesulaukęs komisijos darbų užbaigimo. Jo įpėdinis Jonas XXIII to darbo nesustabdė ir 1960 m. liepos 25 d. savo motu proprio *Rubricarum instructum* paskelbė naują kodeksą *Rubricae generales Breviarii Romani* ir *Rubricae generales Missalis Romani*. Kodeksas įsigaliojo nuo 1961 m. sausio 1 d. Tuo pat metu nustojo galiojęs tokis pat senasis rubrikų kodeksas.

Bet ta reforma dar nebaigta. Tas klausimas bus tiriamas ir antrojo Vatikano Santaryboj.

Brevijoriaus valandos. — Kodėl brevijoriaus maldos pavadintos valandomis? Kodėl net oficialine kalba jos vadinamos kanoniškomis valandomis? Valandos idėja mums pravartu pažinti — brevijorius šviesesnis pasidarys. Tą idėją mums išryškina žiloji senovė, brevijoriaus istorija.

Pirmąkart Bažnyčia šalia šv. Mišių turėjo ir kitų maldų, kurios buvo kalbamos bendruomeniškai - kolektyviškai. Tuomet įstatymai tikintiesiems jokių įpareigojimų neskelbė. Jie patys savo valia įsipareigodavo. Tam įsipareigojimui akstinu buvo Kristaus meilė. Pirmutinė tokių

maldų buvo vadinama vigilija — budynė. Jos buvo kalbamos švenčių išvakarėse naktimis. Tos vigilijų maldos buvo suskirstytos į tris dalis. Kiekvienoj buvo maldų ir skaitymų. Vigilija davė pradžią pirmoms trimis valandoms: vesperae — vakarinei, matutinum — rytinei ir laudes — aušrinei. Pirmoji buvo kalbama vakare, antroji nakčia ir trečioji paryčiu aušrai tekant. Matutinum — rytinė savo ruožtu vėl buvo dalinama į tris dalis, vadinamas nokturnais. *Officium nocturnale* buvo vadinamas visas matutinum su visais trimis nokturnais. Šitoms trimis naktinių pamaldų dalims atitinka trys dieninės valandos: trečioji, šeštoji ir devintoji — *tertia*, *sexta* ir *nona*. Tad buvo trys naktinės valandos, trys dieninės, viena rytinė ir viena vakarinė. Visos tos valandos buvo kalbamos nustatytu laiku. Tokiu būdu visa diena buvo pašvęsta maldai. Paskiausia yra atsiradusios dvi valandos *prima* ir *completorium*. Jos gimė vienuolynuose. Vienuoliai atbudęje naktį ėjo gulti. Atsikėlę į darbą be maldos nenorėjo stoti. Malda prieš darbą buvo pavadinta *prima* — pirmoji. Tai buvo antra ryto malda. Vakarinė — mišparai buvo kalbami vėlai po piet, bet prieš einant gulti. Einant gulti vienuoliai vėl meldėsi. Iš tų maldų ilgainiui susiformavo nauja valanda, vadinama *completorium*. Tuo būdu valandų evoliucija baigta. Šiandien mes turim tris nakties valandas, tris dienos, dvi rytines ir dvi naktines, iš viso dešimt.

Tokiu būdu valandos yra kunigo dienos ir viso gyvenimo vadovės į amžinybę ir į krikščionišką, juo labiau — kunigišką gyvenimą žemėje. Laimingas kunigas, kuris tinkamai savo gyvenime tomis valandomis pasinaudoja.

Dabar trumpai visas tas valandas peržvelgsime atskirai.

Matutinum — *rytinė*. Naktinės maldos buvo žinomos Senojo Testamento maldingiems žmonėms. Apaštalai sekdami Kristumi taip pat noriai meldėsi naktimis. “Vidunaktį Povilas ir Silas melsdamies garbino Dievą” (Apl. 16.25). Kristus “išėjo į kalną melstis ir praleido naktį maldoje Dievui” (Luk. 6.12). Naktinis budėjimas yra patartas Kristaus: “Palaiminti tie tarnai, kuriuos atėjęs valdovas ras budinčius” (Luk. 12.37).

Naktinės maldos, vadinamos paprastai nokturnais buvo kalbamos nakties pradžioj ar į pabaigą — antrą - trečią valandą. Dėlto tos maldos buvo dar vadinamos ir *matutinum*. Tas vardas pasiliko ir brevijoriuje. *Matutinum* pradedamas malda *invitorium*. Jis pirmu kartu randamas Vakaruose šv. Benedikto reguloje. *Invitorium* ragina aukoti auką Kūrėjo garbei ir pabrėžia svarbesnius liturginių metų momentus. Romos brevijorius *invitoriumą* prisiėmė vėliau. Himnas ragina mus kovoti su apsilaidimu Dievo tarnyboj. *Invitorium* yra liturgijos šedevras. Jis yra įvadas į tas valandas. Baigiama gi iškilmingu *Te Deum* laudamus. Šis himnas, kuriuo visa Bažnyčia garbina Švč. Trejybę, yra gražus perėjimas į laudes.

Laudes — *Aušrinė*. Seniau jos buvo vadinamos taip pat *matutinum*, kaipo ryto garbinamoji malda. Savo vardą ši valanda gavo nuo kalbamų rytais 148 - 150 psalmių, kurios prasideda žodžiais *laudate*. Sekmadieniais ir šventėmis čia naudojamos charakteringos psalmės — 92, 99 ir 62. Krikščionys kalbėdavo rytais ir 50 psalmę, kaip atgailos ir gailesčio malda. Čia kalbamas taip pat iš Seno Įstatymo paimtas “Trijų Jaunikaičių” kantikas. Jis buvo labai populiarius liturgijoj jau pačioj krikščionybės pradžioj. Tas kantikas krikščionims yra prisikėlimo vilties

pareiškimas. Paskutinė psalmių grupė (148-150), kaip rytinė malda, buvo sinagogos maldų knygose.

Liaudžių himnai sveikina saulę, kuri yra prisikėlusio iš mirusiųjų Kristaus simbolis. Liaudės kaip mišparai baigiamos Naujojo Įstatymo kantiku. Zacharijas, šv. Jono Krikštytojo tėvas, skelbia Mesijo atėjimą, kuris išblaškys tamsybes.

Mišparai — vakarinė. Liaudės ir mišparai turi panašią schemą ir vienodai yra sukonstruoti. Pradžioje tai buvo oficialinės rytinės ir vakarinės Bažnyčios maldos. Vėliau prie jų prisijungė prima ir completorium. Sinagogos liturginė diena prasidėdavo vakare, vadinasi taip pat mišparais.

Mišparai turėdavo visuomet, o ypač švenčių išvakarėse, nemaža iškilmingumo. Tai šviesos valanda — *Lucernarium*, arba vakaro malda — *Vesperae*.

Mišparai buvo ne tik vakarinė malda, bet taip pat ir šviesos pasveikinimas. O šviesa simbolizavo išblaškantį tamsybes Kristų. To *Lucernarium* prasmės likutį randame Didžiojo Šeštadienio pirmoj apeigų daly. Mišparuose kalbama ar giedama penkios psalmės — *psalmi vespertini*.

Ferijų mišparų himnai duoda lyg pasaulio sutvėrimo komentarą. Sekmadieniams psalmės specialiai parenkamos. Jų vedamoji mintis jungiasi su Velykų temomis, nes pats sekmadienis yra Velykų atbalsys.

109 psalmė šlovina Kristų kunigą ir karalių, 110 — yra Dievo didybės himnas, 111 — yra katechezė, kalbanti apie kelią į dangų, 112 — trumpa doksologija, o 113 — aprašo išlaisvinimą iš Egipto nelaisvės.

Tad visos tos psalmės jungiamos su Didžiojo Šeštadienio liturgijos temomis.

Mišparai baigiami Marijos kantiku *Magnificat*. Apie tai jau kalba benediktinų regula. Vakarinis garbės aukojimas vyksta smilkalo dūmuose, o visa Bažnyčia, jungdamasi su atpirkimo bendrininke Marija, garbina Viešpatį. Valanda labai iškilminga. Seniau liturgija ją lydėdavo varpų skambinimu.

Prieš kiekvieną psalmę dedama antifona, kuri dažnai ją riša su dienos Evangelija.

Viduriniaisiais amžiais atsirado liturgijoje antrieji mišparai, kurie buvo laikomi šventadienių popietyje. Šventadieniais žmonėms lengviau susirinkti bažnyčiose, negu jų išvakarėse. Tokiu būdu antrieji mišparai tikintiesiems svarbesni ir iškilmingesni, negu pirmieji. Sekmadienių ir šventadienių mišparai — vienintelė kanoniškoji valanda, kurioje dalyvauja tikintieji pasauliečiai. Bet, deja, ir mišparus tikintieji pradėjo mažai lankyti. Kai kurie klebonai, norėdami patraukti žmones į bažnyčią, vieton mišparų įvedė iškilmingas pamaldas su švč. Sakramento išstatymu. Vyskupas Karosas tai uždraudė ir liepė grąžinti vėl mišparus. Tai padaryti jis turėjo rimto pamato. Juk negalima prileisti, kad tikintieji nutrauktų paskutinį ryšį su kanoniškomis valandomis. Tik tie mišparai reikalingi bet kokio didesnio patrauklumo. Kokis tas patrauklumas turi būti, patys klebonai nusistato. Ir Pijus XII savo enc. „*Mediator Dei*“ tuo klausimu susirūpinęs. Jis pageidauja, kad tikintieji „aktyviai dalyvautų kanoniškose valandose“, ypatingai tose, kurios „pavakariais laikomos savose parapijose“, vadinasi, mišparuose. Jis ragina dvasiškiją ir tikinčiuosius, kad lankyti mišparus“ paprotys neišnyktų, o kur jis yra jau apleistas, pagal galimybes jį vėl atgaivinti.“ Popiežius praeinomis nurodo ir patraukimo būdą. Tas patraukimas „be abejo pasiseks ir duos išganingų vaisių,

jei mišparai bus laikomi vertingai ir iškilmingai, bet kartu taip, kad įvairiais būdais švelniai patrauktų tikinčiųjų maldingumą.”

Prima ir completorium. Abi šios valandos vienuolynų pagimdytos, dėlto ir jų struktūra skiriasi nuo kitų valandų. Prima pasirodė jau užbaigtoje formoje apie 382 m. Betlejaus vienuolyne. Ji sudaryta iš dviejų dalių. Į pirmąją dalį įeina 3 - 4 psalmės, trumpas šv. Rašto skaitymas — *capitulum*, rytinis nuodėmių išpažinimas — *confiteor* ir maldos — *preces*.

Antroji primos dalis vadinama — *officium capituli*. Ši dalis buvo atliekama vienuolyno patalpoj, vadinamoj kapituliaru, dėlto tai daliai ir tas vardas buvo duotas. Šioj primos daly buvo skaitoma martirologija, maldos prieš darbą ir suteikiamas rytinis palaiminimas. Kai kurie tos dalies pėdsakai ligi šiol pasiliko brevijorių.

Completorium — *naktinė* taip pat vienuolyniškos kilmės. Rytai jį žinojo jau IV amžiuje, o Vakaruose atsirado tik V am. Išplisti visame katalikiškajame pasaulyje jai padėjo šv. Benedikto regula. Ji taip pat turėjo dvi dalis: įžanginė buvo atliekama minėtam kapituliare, o antroji — chore ir dėlto buvo vadinama *officium chori*.

Įžanginėj daly buvo skaitoma kokios ištraukos iš Bažnyčios Tėvų raštų. Dažniausia buvo skaitoma iš Kasijano *Collationes*. Kadangi tie skaitymai dažniausia vykdavo po vakarienės, tad ir pati vakarienė pradėta vadinti collatio. Kas kelionėj negalėjo skaityti tų ištraukų, turėjo skaityti iš šv. Petro laiško: *Fratres sobrii estote*. . . Paskui darė sąžinės sąskaitą ir išpažino nuodėmes — Confiteor.

Kalbamoj chore antroj daly buvo trys psalmės, vėliau pridėtas Simeono kantas. Baigėsi himnu ir baigiamomis maldomis.

Completorium yra gražus vakarinių maldų pavyzdys. Jame dėkojama Dievui už gautas tą dieną malones ir atsiprašoma už padarytas kaltes. Tai gražus pasirengimas nakties poilsiui, kuris yra amžino poilsio simbolis.

Tertia, sexta ir nona yra kilusios iš *orationes apostolicae*. Bažnyčia nori, kad tikintieji ir kunigas ir dirbdami dienos metu nepamirštų Dievo ir keltų prie jo savo širdis. Tas valandas galima laikyti trumpais aktais. Kiekviena jų turi tris psalmes, kelias eilutes iš Šv. Rašto ir baigiamąją maldą.

Pagrindiniai brevijoriaus elementai. Brevijoriaus pagrindiniai elementai daugumoje paimti iš Šv. Rašto. Bet šalia jų yra nemaža paimtų iš neįkvėptų religinių giesmių ir poezijos.

Psalmės. Svarbiają brevijoriaus maldų dalį sudaro psalmės. Bažnyčia perėmė visą psalmyną, kaip įkvėptą knygą, iš sinagogos liturgijos. Visų psalmių rinkinį, kurios yra surašytos Šv. Dvasios įkvėpimui vadovaujant, kaip maldą, Bažnyčiai yra davęs pats Dievas. Kadangi Bažnyčia tiki, jog visos psalmės be išimties yra įkvėptos, tad nesirenka savo liturgijai gražesnių ar turiningesnių, bet naudoja visas be skirtumo. Kai kurių liturgistų noras sunkesnių psalmių į liturgiją neįsileisti rodo jų nežinojimą tų principų, kuriais vadovaujasi Bažnyčia. Psalmės, kaip įkvėpta malda, yra taip pat ir Kristaus malda. Kai kurias psalmes ne kartą naudoja Bažnyčia, kaip Kristaus žodžius, pvz. tamsiojo aušrinėj. Iš Evangelijos žinome, kad Kristus ne kartą pats kalbėjo psalmes.

Psalmės buvo ir yra ligi šios dienos katalikybės svarbi malda. Jos yra artimos viso pasaulio katalikams. Iš jų daugelis poetų sėmėsi įkvėpimo ir jų temomis sukūrė gražių poetinių kūrinių. Psalmynas yra išverstas į įvairiausias kalbas. Bažnyčia pradžioje naudojo graikų

psalmynu, kuris išverstas septynių dešimtų ir dėlto pavadintu *septuaginta*. Vakarai II amžiuje naudojo psalmyną, vadinamą *itala*. Šv. Jeronimas du kartu taisė tą vertimą. Antras jo darbas paplito Galijoje ir buvo pavadintas *Galikanišku Psalmynu*. Šis tekstas buvo patalpin-tas *Vulgatoje*, o iš jos perėjo į Pijaus V brevijorių.

Šv. Jeronimo psalmių vertimas nebuvo aiškus ir tiks-lus. Todėl Pijus XII pavedė Biblinio Instituto profeso-riams parūpinti naują iš originalinės kalbos vertimą. Tas naujausias vertimas buvo išleistas 1945 m. Popiežius lei-do jį naudoti kalbant brevijorių.

Be psalmių previjoriuje naudojamos dar ir kitos šv. Rašto maldos, vadinamos kantikais. Svarbiausias jų yra Marijos kantikas *Magnificat*.

Antifonos. Trumpos maldelės, kalbamos prieš psal-mę, vadinamos antifonomis. Antifonos turi dvejopą funk-ciją: muzikinę ir liturginę. Antifonos melodija yra įva-das į psalmės melodiją. Kadangi psalmių tonacija yra gerokai monotoniška, tai antifonų uždavinys jas kiek pajavairinti.

Antra antifonų funkcija — paduoti vedamąją min-tį. Ji arba riša su dienos liturgija, arba pateikia labai suglaustą psalmės turinį.

Antifonos savo kilmės atžvilgiu gali būti padalintos į sekančias rūšis:

1. Psalminės, kurios yra paimtos iš psalmių,
2. Evangelinės, paimtos iš Evangelijų,
3. Istorinės, paimtos iš šventųjų gyvenimų,
4. Laisvosios, sukomponuotos viduriniaisiais am-žiais; jos paprastai yra ilgesnės ir yra origina-lios melodijos.

Kai kurios antifonos yra paimtos iš bizantiškų giedojimų. Prie jų priklauso *Sub tuum praesidium*, *Adorna thalamum*, *Mirabile Mystrium* ir kitos

Himnai. Krikščioniškoje literatūroje himnai užima gana svarbią vietą. Rufinas (IV am.) himną vadina *Laus Dei cum cantu* — giedamoji Dievui garbė. Krikščioniškųjų himnų tėvynė — Rytų Bažnyčia, ypatingai Sirijos ir Mesopotamijos provincijos. Garsus poetas buvo Edesos diakonas šv. Efremas (IV am.) Vakaruose uolus himnologijos skleidėjas buvo Poitierso vysk. šv. Hilaras.

Himnai savo amžiaus atžvilgiu dalinami į tris dalis:

1. Senųjų amžių — III - IX amž.
2. Viduriniųjų amžių — IX - XV amž.
3. Naujųjų amžių — XVI - XX amž.

Minėtas šv. Hilaras paliko savo kūrybos storoką himnų knygą, kuri, gaila, yra dingusi. Žymus himnų autorius buvo šv. Ambraziejus (IV amž.) Jo himnais žavėjosi šv. Augustinas. Ambraziejaus himnai paprasti, pakilūs ir pilni ramaus lyrizmo. Ambraziejaus vienlaikis buvo poetas Prudencijus Aurelijus, autorius knygų *Cathemerinon liber* ir *Peristephanon liber*. Jis paliko 28 himnus brevijoriui ir šventųjų garbei. Dabartiniame brevijoriuje turime Prudencijaus 7 himnus, jų tarpe *Salvete flores*, *O sola magnarum ubria* ir kit. Jo himnai pasižymi gražiu stilium.

Iš kitų himnų kūrėjų pažymėtini gyvenęs V amžiuje Sedulijus, sukūręs himną *Carmen paschale*, iš kurio paimtas introitas *Salve Sancta Parens* ir kalėdinių himnų bei *Herodes hostis*, popiežius Gelazijus, Grigalius I ir Venancijus Fortunatus (VII am.) autorius garsaus himno *Pange, lingua, gloriosi lauream certaminis* ir *Vexilla Regis*.

Ypatingai turtingi himnais buvo vidurinieji amžiai. Jus galima pavadinti himnologijos amžiais. Tų laikų pažymėtini šie poetai: Povilas Diakonas, autorius himno *Ut queant laxis*, Povilas iš Akvilejos, *O Roma felix* autorius, Teodulfas, Rhabanus Maurus, *Veni Creator Spiritus* ir daugelio kitų himnų autorius.

Iš naujųjų amžių himnų autorių atžymėsiu šv. Robertą Belarminą, sukūrusį Angelams Sargams himną, ir Joną Escallara, didįjį humanistą ir lotynų kalbos žinovą, kuris paliko gana daug savo himnų. Iš jų paminėtini himnai šv. Juozapui, Leonui XIII, Šventajai Šeimai, Kiriui ir Metodijui.

Himnai buvo labai populiarūs Rytuose ir Galijoje, bet Romos liturgija ilgai jų kratėsi. Jie, mat, nelabai tiko Romos liturgijos šaltumui. Brevijoriuje jie pradėjo atsirasti tik XI amžiuje.

Lekcijos ir responsorijos. Brevijoriaus skaitymai dažniausia paimti iš Šv. Rašto. Bažnyčiai rūpėjo liturginės maldos keliu šviesti ir stiprinti žmones Dievo žodžiu. Senovėje buvo laikomasi praktikos — visą Šv. Raštą perskaityti kas metai, o Psalmyną išgiedoti kas savaitė. Pradžioje Šv. Rašto tekstai buvo parenkami laisvai. Parinkimas dažniausia priklausė nuo giedojimo vadovų. Tik vėliau į tą svarbų klausimą atkreipė rimtesnio dėmesio ir buvo nustatomos schemos. Nustatytos schemos nustatė tokias Šv. Rašto ištraukas, kurios tiko liturginiam bažnytinio metų laikotarpio charakteriui. Tuo būdu buvo pasiekiami du tikslai: Šv. Raštas buvo tiksliai suskirstytas visiems Bažnytiniais metams ir, antra, bažnytinio metų laikotarpio dvasia ir atmosfera padėjo geriau ir giliau suprasti naudojamai Šv. Rašto knygai. Skaitant pvz. advento metu pranašo Izajo knygą, galima geriau prisi-

rengti Kalėdoms ir antra — geriau įsigilinti į pranašo vizijų turinį.

Iš viduriniųjų amžių mums pasiliko tokios kelios schemos. Dabartinis breviorius laikosi schemos, kurią nustatė IX amžiuje Amalarijus, būtent:

Septuagezimai paskirtos Mozės knygos.

Kristaus kančiai — Jeremijo.

Velykoms — Apaštalų Darbai, Katalikiškieji laišakai ir Apreiškimas.

Liepos m. — Karalių knygos.

Rugpiūčio — Išminties knygos.

Rugsėjo — Jobo, Tobijo, Juditos, Esteros ir Ezdro.

Spalio — Makabiejų knygos.

Lapkričio — Ezechielio, Danieliaus ir dvylikos mažesnių pranašų.

Adventui — Izajo knyga.

Kalėdoms — šv. Povilo laišakai.

Be šv. Rašto, brevioriuje telpa patristinės lekcijos ir homilijos, kurios aiškina Bažnyčios Tėvų raštus, ir šventųjų gyvenimų aprašymai.

Homilijų tvarka buvo kelis kartus keičiama. Šventųjų gyvenimuose buvo nemaža legendinio elemento. Kelis kartus jie buvo tikrinami, bet dar ligi šiol liko taisytinių dalykų. Dirbančios liturginės komisijos renka tinkamesnes homilijas ir istorines lekcijas.

Dažnai vietoj ilgų skaitymų valandose randami trumpi, lyg šv. Rašto aukso mintys. Jos vadinamos *Capitulum* arba *Lectio brevis*.

Prieš skaitymą paprastai teikiamas vadovo palaiminimas, o po jo įprastinė užbaiga: *Tu autem, Domine, miserere nobis. Deo gratias.*

Tarp skaitymų giedotos responsorijos — skaityto teksto tema giedotos meditacijos. Jos turėjo ir kitų tiks-

lų. Reik žinoti, kad senovėje skaitymai buvo kartais net labai ilgi. Vienas nokturnas apimdavo kelis šv. Rašto skyrius. Pailsdavo jų skaitytojas ir pailsdavo klausytojai. Responsorijos duodavo progos kiek pasilsėti ir vieniems ir kitiems.

Responsorijos duodavo progos giesmininkams muzika ir melodijomis pajvairinti nakties pamaldas. Viduriniaisiais amžiais responsorijos buvo eiliuotos.

Responsorijos, kaip ir antifonos, vienos paimtos iš Psalmyno, kitos iš istorijos, iš šventųjų gyvenimo, dar kitos — laisvos giesmininkų kompozicijos. Trumpos lekcijos turėjo ir responsorijas trumpas — *responsoria brevia*.

Kitos maldos. Anksčiau minėti elementai buvo jau IV - V amžiuje, kiti gi priediniai, kuriuos randame dabartiniame brevijoriuje, atsirado viduriniaisiais amžiais. Kai kurie jų šv. Apeigų Kongregacijos 1955.III.23 dekretu buvo iš brevijoriaus išimti.

Iš priedinių maldų primintinos šios:

1. *Deus in adiutorium*,
2. Absoliucijos, kuriomis kartu su *Pater noster* baigiamas kiekvienas nokturnas,
3. Versai, kurių uždavinys kiek pagyvinti malda
4. Baigiamosios maldos:
 - a) *Preces*, baigiamosios litanijos likučiai,
 - b) *Pater noster*, iškilmingai giedotas pabaigoje,
 - c) *Oracija*. Senovės valandos turėjo savo oracijas. Bet vėliau stipriau pabrėžti ryšiui su šv. Mišiomis, jų oracijos įtraukta į brevijorių.
 - d) Marijos antifonos, kurias po pasaulį plačiai paskleidė pranciškonų brevijorius.

Vartojamos šios Marijos antifonos:

1. *Alma Redemptoris*. Autorius nežinomas. Pirmu kartu su ja susitikta XII amžiaus rankrašty.
2. *Ave Regina coelorum*, kilusi XI amžiuje.
3. *Regina Coeli*, XII amžiaus kilimo. Seniau naudota kaip Magnificat antifona.
4. *Salve Regina*. Jos originalus tekstas buvo kiek kitokis. Jos autorium laikomas Hermanas iš Reichenau, vadinamas Contractus (XI amž.) Viduriniaisiais amžiais ši antifona buvo giedama procesijose. Tuomet ji buvo vadinama *antiphona gloriosa*.

Marijos antifonos apdovanotos tokiomis pat privilegijomis, kaip XV amžiaus malda *Sacrosanctae*. Šv. Apeigų Kongregacijos 1955.III.23 dekretu už jos atkalbėjimą atleidžiama kaltės, padarytos Dievo tarnyboje.

Šiuo ilgesniu brevijoriaus paaiškinimu norima sužadinti tam mūsų gyvenimo palydovui daugiau pagarbos ir meilės. "Ką esi paveldėjęs iš savo tėvų, paimk savo nuosavybėn", rašo vienas žilų laikų poetas. Mūsų šventas paveldėjimas, Bažnyčios maldų lobynas, yra čia pat šalia mūsų. Mums reikia tik jį įsisavinti, pasidaryti savo intelektualine nuosavybe, kad galėtumėm pasiskelbti: tai mūsų gėris.

6. Kunigas ir jo tarnyba

Išmintingas ir atsargus kunigas, susidūręs su bet kuriuo sąjūdžiu ar siūloma reforma, pirmiausia pasistatys klausimą: o ką tai duos jo pastoracinei tarnybai? Lygiai tokį pat klausimą jis statosi susidūręs su liturginiu sąjūdžiu. Ne mažas kunigų skaičius iš liturginio sąjūdžio

nelaukia pastoracijai jokios apčiuopiamesnės pagalbos ir paramos. Jų manymu liturgija pastoracijai tik desertas, ne duona.

Liturgija negali būti akademinių sluoksnių monopolis. Liturgija turi būti visiems tikintiesiems, už ką kalba ir pats jos vardas: *Leiton ergon* — liaudies, žmonių veiksmas. Liturgija yra žmonėms. Reik manyti, kad taip suprastos liturgijos šalininkais pasidarys visi kunigai, kurie gerai pažins ir supras, kokios naudos duoda liturgija pastoracijos darbui.

Tad statomas klausimas: kokios paramos ir pagalbos teikia liturgija kunigo pastoracinei tarnybai? Atsakymą galima padalinti į dvi dalis. Pirmą dalį bus skiriama tiems kunigams, kuriems liturgija yra ne daugiau, kaip viena iš daugelio pastoracinio darbo priemonių, antra — tiems, kurie žvelgia į šį klausimą plačiau.

1. Pirmieji kunigai statosi klausimą, kuo, būtent, liturgija gali būti naudinga jo tarnybai? Atsakymo neplėsiu. Trumpai nurodysiu liturgijos naudą kunigo pastoracinei tarnybai.

a. Įvedimas liturgijos į parapijos gyvenimą suteikia jam įvairumo. Monotonija ir nuolatinis vienodumas, kaip visur, taip ir religiniame gyvenime veikia migdančiai ir paraližuojančiai. *Quotidiana vilescunt*. Nuolat tas pats švč. Sakramentu laiminimas, nuolat tos pačios litanijos, nuolatos tos pačios gedulingosios šv. Mišios ir t.t. ir t.t. Visas tas vienodumas stingdina ir migdo parapijos gyvenimą. Liturgija įneša gaivinančio įvairumo. Kiek to įvairumo suteikia leidimas liturginiams metams apsireikšti visu savo išganiu lobynu. Kiekvienas klebonas nori turėti pilną bažnyčią žmonių. Liturgija padeda ją pripildyti. Liturgija pagyvina Dievo tarnybą. Ji suinteresuoja,

patraukia ir duoda maisto akiai, ausiai, širdžiai ir jausmui.

b. Atnaujintoji liturgija padeda tikintiesiems suprasti šventąsias apeigas. Tuščiai sugaištas laikas, kur žmonės kantriai sėdi, nesuprasdami, kas vyksta prie altoriaus ar kitose apeigose. Nūdieniai žmonės nori visa suprasti. Nesuprantamų dalykų jie vengia. Net kinai tik tuo motyvu dalina žmonėms savo programas su paaiškinimais, kad geriau suprastų rodomus filmus.

c. Gyvenimo praktika rodo, kad žmonės daugiau susiinteresuoja tais dalykais, kur jie patys gali aktyviai dalyvauti. Kodėl mūsų bažnyčios tuštėja? Viena iš rimtų priežasčių yra ta, kad jie joje neturi darbo. Įtraukimas į aktyvų dalyvavimą apeigose susnūdusią parapiją atgaivina, abejingus žmones ir atšalusius atšildo ir įveda į religinę praktiką. Ten, kur liturgijai duota priderama vieta, patirta, kokis didelis pasikeitimas įvyksta pasauliečių krikščioniškume. Ten gimsta naujas krikščionio tipas: ten krikščionis ima į savo rankas savo sielos likimą, ima į rankas Šventąjį Raštą ir jį padaro savo vadovu. Liturgijos kultūra nebylė ir sustingusią parapiją padaro gyva ir aktyvia. O to tik ir trokšta kiekvienas rūpestingas ir gerai suprantas savo atsakomybę sielų ganytojas.

d. Liturgija padeda klebonui sukurti *gyvą parapijos bendruomenę*. Liturgija sujungia parapiečius į bendruomenę, sužadina bendruomeninę dvasią parapiją, parapiečius sujungia į vieną parapiinę šeimą. Dabartinėse parapijose ar nėra, ar neįtampa "mes", joje vyrauja "aš". Liturgija gi parapiją iškelia virš "aš". Kai parapiečiai bendruomeniškai meldžiasi, jie kartu kuria ir stiprina savo parapijos bendruomenę. Liturgija tad padeda klebonui pasiekti visa, ko jis laukia ir ko trokšta: pilną

žmonių bažnyčią, parapijos aktyvumą ir parapijos gyvą šeimą.

2. Dabar keli žodžiai tiems, kurie žvelgia giliau į kalbamą klausimą. Kokios naudos teikia liturgija pastoracinei tarnybai? Liturgija yra pagrindinė ir esminė pastoracinės tarnybos dalis. Nėra tikros pastoracinės tarnybos be liturgijos. Kas gi yra ta tarnyba? Tai yra žmogaus tarnyba? Tai yra rūpinimasis žmogaus religiniu gyvenimu. O kas tas krikščionio religinis gyvenimas? Pilną atsakymą į tą klausimą duoda krikšto apeigos. "Kori iš Dievo Bažnyčios? — Tikėjimo. Ką tau tikėjimas duoda? — Amžinąjį gyvenimą. Jei nori laimėti amžinąjį gyvenimą, laikykis įsakymų.." Čia nurodomos trys didžiosios krikščioniškojo gyvenimo gėrybės: tikėjimas įsakymais ir malonė. Tos gėrybės nėra koordinuotos. Tikėjimas yra bazė, pagrindas, įsakymai — apsaugos siena, o malonė — pati stiprybė. Senajame Įstatyme yra tikėjimas ir įsakymai. Bet mokyti ir brandinti tikėjamą ir įsakymus tai dar nebus pilna krikščioniškosios pastoracijos tarnyba, nes jei tik šie du elementai būtų tos tarnybos visa programa, tai dar nebūtumėm išėję iš Senosios Sandoros.

Specifiniai krikščioniškoji tarnyba yra rūpestis malonės gyvenimu. Tad mūsų tarnybos didysis uždavinys — *formuoti įvilkta malone žmogų.*

Šią idėją toli gražu ne visi sielų ganytojai yra išsamoninę. Kiti dar gyvena Senu Įstatymu ir pamoksluose, klausykloje vaduojasi šiuo principu: venkite nuodėmių ir darykite gera. Jiems pastoracinė tarnyba — organizuoti krikščionis ir auklėti gerus žmones. Jų pastoracinės priemonės — asmeninis kontaktas, parapičių lankymas, prietelystė, paguodimas, dvasinis pastiprinimas. Visa tai gera ir reikalinga, bet jų vienų nepakanka tarny-

bos tikslui pasiekti. Visai pagrįstai rašė šv. Povilas kointiečiams: “Nors jūs turėtumėte dešimtį tūkstančių mokytojų Kristuje, tačiau nedaug jūs turite tėvų; juk Evangelija aš jas pagimdžiau Jėzuje Kristuje” (I Kor. 4.15). Tarnyba turi iškilti virš naturalizmo ir sakramentų ir malonės sritį. Mums privalu praktikuoti ne įsakymų pietizmą, bet malonės pietizmą, ne įsakymų tarnybą, bet malonės. Ko visa tai mus moko? Ant širdies padėję ranką galim pripažinti, kad vakarykštis subjektyvus maldin-gumas ne daug mums galėjo kalbėti apie malonės kilnu-mą ir didingumą. Malonė dažniausia mokslinės dogmati-kos siužetas. Liturginis sąjūdis pirmas mums atvėrė akis į pilną malonės gyvenimą. Jis atidarė laisvą kelią į sakra-mentalinę tarnybą. Jis taip pat mus išmokė, ko mūsų tarnyba nori ir siekia, ką jau pirma buvau sakęs, būtent — suformuoti malone įvilktą žmogų.

Kas gi yra liturgija? Liturgija nėra tik Bažnyčios tvarkomas dieviškas kultas, nėra tik tai, ką žmogus ar susivieniję žmonės Bažnyčioje duoda Dievui. Liturgija yra instrumentas ar organas, per kurį Dievas mums duoda malonę. Dievas duoda savo malonę tik išimtinai to-mis priemonėmis, kurias įsteigė pats Kristus. Jos visos yra liturgijoje — sakramentai, o ypatingai Eucharistija. Tad liturgija turi du uždavinius: vesti žmones į Dievo norimą kultą ir suteikti žmonėms Dievo malonę.

Dabar kyla klausimas, ką liturgija duoda pastoraci-nei tarnybai? Kokią jai turi reikšmę? Kunigas už litur-giją nieko didesnio ir geresnio savo bendruomenei negali duoti. Tuo keliu jis ją veda *in spiritu et veritate* prie Die-vo kulto ir plačiai atidaro malonės šaltinius. Ar gi jis ga-lėtų visa tai padaryti be liturgijos?

Pastoracinė tarnyba yra rūpinimasis malone per-

sunktu gyvenimu. O liturgija yra tos dieviškosios malonės šaltinis ir esminė priemonė.

Galutinėj išvadoj — liturgija yra esencialinė tarnybos dalis.

Sunku manyti, kad bet kuris sielų ganytojas galėtų ta išvada purtytis ir su ja nesutikti. Joks kunigas iš savo pastoracinės programos liturgijos negali išbraukti. Ir pedagoginę tarnybą, ir įsakymų tarnybą mes turime sodinti į sakramentalinės tarnybos sostą. Nėra tarnybos be moralės ir be drausmės. Bet reik žinoti, kad žmogus, gavęs malonės, pozityviau ir noriau priima ir įsakymus. Jam nereikia kartoti: tu tai privalai, o to neprivalai. Žmogus malonės apšviestas ir sustiprintas žino, kad vaikas turi būti panašus į savo Tėvą.

Jei mes atsistosisime ant sakramentalinės tarnybos pagrindo, mes gausime geriausias jos priemones. Šv. Mišios taps parapiinės bendruomenės centras. Kunigas turės rimtai susirūpinti parapičiams gerai nušviesti šv. Mišias. Švietimo vieta — ne tik bažnyčia, bet gali būti mokykla, susirinkimas, parapijos salė ir kitos tinkamos vietos. Prie altoriaus jis kurs ir stiprins savo bendruomenę, kuri yra Kristaus Mistinio Kūno dalis. Elijas liepė našlei parūpinti daug tuščių indų, kuriuos jis pripildė stebuklinga alyva. Tas pat vyksta su sielų ganytojo parapičiais. Jis turi pripilti malonės alyvos į tuos gyvus indus, kurie yra jam pavesti. Parapija tiek turi vertės, kiek ji turi malonės. Tad sielų ganytojas visą savo tarnybos darbą turi nukreipti malonės pusėn, o be liturgijos jis to nepadarys. Krikštas ir Eucharistija jam turi būti jo tarnybos židiniai. Krikšto įsisąmoninimas, Krikšto atnaujinimas tai malonės įsisąmoninimas. Auklėjamasis Bažnyčios metodas yra ugdyti žmoguje tikrą krikšto supratimą. Visa Gavėnia, visas Velykų laikotarpis, kiekvienas

sekmadienis yra skirti kultivuoti ir atnaujinti krikšto malonei. Eucharistija, kaip auka ir kaip dvasinis maisas, turi būti didysis parapijos centras. Apsuptas savo parapiečių, skelbiąs Eucharistijos mokslą ir dalinąs eucharistinę duoną, kunigas yra didingas ir nepaprastai reikšmingas. Kito tokio momento savo pastoracinėj tarnyboj jis neturi. Čia yra jo tarnybos viršūnė. Liturginiai metai su savo ciklais ir su savo šventėmis vaidina svarbų vaidmenį malonės klausime. Čia auga ir bręsta dangui Dievo vaikai.

Liturgija mums paduoda į rankas labai vertingą knygą, kurią mes ligi šiol laikėme savo bibliotekos dulkėse: tai Šventasis Raštas. Šventasis Raštas gali duoti mūsų Bažnyčiai daugiau gilumo, dvasinio gyvenimo ir šventumo. Šv. Rašto tinkamas naudojimas suteiks mums kuni-gams daugiau sugebėjimo tobuliau dirbti savo tarnybos darbą ir vaisingiau skelbti Dievo žodį. Įsigyvenęs žmonėse Šventasis Raštas padarys juos tikrai evangeliškais žmonėmis, kurie bus perdėm persunkti krikščioniškąja dvasia.

Šventasis Raštas ir liturgija padės Bažnyčiai ir tarnybai pražysti nauju gyvenimu. Šventajame Rašte ir liturgijoje krikščionis subręs pagal Kristaus širdį.

KULTŪRINĖ IR AUKLĖJAMOJI LITURGIJOS REIKŠMĖ

1935 metais Belgijos Mont-Cezario benediktinai šventė liturginio sąjūdžio 25 metų sukaktį.

Tiesa, pats liturginis sąjūdis yra prasidėjęs žymiai anksčiau. Prancūzijoje jį pradėjo Guerangeris, Vokietijoje — Volteiras, o kituose kraštuose — kiti dvasiškiai. Bet tai buvo tik paskirų žmonių darbas. Stiprų akstiną ir tvirtą pagrindą šiam sąjūdžiui davė Pijus X savo nepamirštamam 1903 metais išleistu motu proprio apie bažnytinę muziką. Tačiau tų motu proprio nurodymų realizavimas, įstatymas į konkrečias formas ir organizuota akcija nurodyta kryptimi prasidėjo ne iš karto po jo paskelbimo. Pasirengimas tam darbui užėmė apie šešerius metus. Platesniu mastu sąjūdis pradėjo savo veiklą, kai tėvas Lambertas Beauduinas, kartu su Mont Cezario benediktiniais ir kai kuriais pasauliečiais kunigais, artimai bendradarbiaudami su kard. Mercieru, organizuotai stojo į tą darbą. Iš Belgijos jis persimetė į Olandiją, o iš Olandijos į Vokietiją, kur to sąjūdžio centrinis židinyss susikūrė Maria Laacho vienuolyne. Čia jį pradėjo tėvas Mulbergas, kuris vienu studijų metu susipažino Mont Cezaryje su tėvu Beauduinu. Maria Laache tas sąjūdis labai išaugo ir sustiprėjo vienuolyno viršininko Ildefonso Hernegeno vadovybėje. Šiandien liturginis sąjūdis yra apėmęs beveik visus Europos kraštus. Jis neaplenkė ir Lie-

tuvos. Tiesa, Lietuvoje liturginis sąjūdis dar nebuvo pasireiškęs plačia vaga, bet vis tik jau buvo užuomazgų, kurios ilgainiui turėjo išsiplėsti rimtomis formomis ir duoti gražių vaisių. Visa nutraukė ir suardė bolševikų okupacija.

Trumpai peržvelgus liturginio sąjūdžio nueitą kelią, turėsime konstatuoti, kad Pijaus X ir kitų sąjūdžio organizatorių nustatytoji programa dar toli gražu nėra pilnai įgyvendinta. Tačiau reikia konstatuoti ir kitą faktą: ir dvasiškių ir pasauliečių psichikoje yra įvykęs didelis persilaužimas. Šiandien jau visų suprantama, koks reikšmingas liturgijos vaidmuo Bažnyčios gyvenimui.

Šiandien sunku įsivaizduoti, kad dar galėtų atsirasti rimtų žmonių, kurie nebūtų supratę gilių ir visuotinių to sąjūdžio pagrindų ir jį traktuotų tik kaip nedidelio būrio užsidedėlių fanatikų partizaninį išsišokimą. Daryti jiems priekaištai, kad esą archajinių formų garbintojai, lėkšto estetizmo mėgėjai ir pavojingo novatoriškumo ieškotojai šiandien nebegirdimi.

Reikia pripažinti, kad liturginis sąjūdis, palyginus su tuo, kuo iki jo eilinis katalikas gyveno ir mito, gali būti pavadintas tikru revoliuciniu sąjūdžiu. Tačiau ši revoliucija skiriasi nuo visų kitų revoliucijų tuo, kad ji kilo iš aukšto ir kad jos svarbiausi vadai yra popiežiai. Ji nėjo prieš tikrąsias Bažnyčios tradicijas, bet, atvirkščiai, skelbė grįžimą į tradicijas, į pirminius ir gryniausius jų šaltinius. Jo šūkis yra Pijaus X žodžiai *ut vetus consuetudo renovatur — atnaujinti senus papročius*. Ši liturginė revoliucija puolė svetimus katalikybei pradus ir individualistinių srovių praeitus laikus charakterizuojančias nuosėdas. Tų srovių pradžia siekė toli, net reformacijos laikus. Individualizmas nutolino žmones nuo bažnytinių

tradicijų, ypač nuo tų, kurios reiškėsi bendroje visuomeninėje maldoje arba liturgijoje.

Individualizmo sukurtasis religinis gyvenimas buvo vienašališkas, atremtas į asmeniškų žmogaus santykius su Dievu. Ryšys su kitais žmonėmis, o ypačingai tarpininkavimas, jam buvo svetimas ir nepageidaujamas, nes jo manymu juo labiau žmogus atsiriboja nuo savo aplinkos, tai juo labiau realizuoja savo asmenybę ir aukštesnio tobulumo laipsnio pasiekia. Nuo kraštutinio protestantiškojo individualizmo kataliką visuomet saugojo tam tikras ryšio palaikymas su kolektyviniu, hierarchiniu Bažnyčios gyvenimu, su esmingiausiais aktais, kaip Auka, šv. sakramentai, ir tomis viešomis maldomis, kuriose žmogus nedalyvaudamas negali būti kataliku. Bet tas jo dalyvavimas nebebuvo gyvas, sąmoningas ir gaivinas. Tuose aktuose ir maldose jis dalyvavo tik dėlto, kad jo tėvai taip darė, kad Bažnyčios tvarka to reikalavo. Tikras ir gilesnis asmeniškasis religinis gyvenimasėjo kitu keliu, nusitęsusi jau už įsakytų praktikų ribos. Tuo būdu gyvenimas suskilo ir nuėjo lyg dviem keliais. Vienas tų kelių buvo daugiau formalinis, apsiribojęs bažnytinių praktikų ir apeigų atlikimu. Kitas buvo labiau susietas su žmogaus asmenišku religiniu gyvenimu, ir tik nedidelis kontaktas jį rišo su tikrąja bažnytinio gyvenimo srove.

Suprantama, tokia būklė turėjo neigiamai paveikti ištisų kartų religingumą. Pirmiausia religinis gyvenimas prarado reikiamus ryšius su apreiškstomis tiesomis ir antgamtinių jėgų šaltiniais, kuriuos teikė tradicinė, kolektyvinė Bažnyčios malda, o tai praradęs sumažėjo, susilpnėjo ir pasuko supasaulėjimo ir natūralizmo linkme. Visa tai įvyko todėl, kad dogmos, iš kurių Bažnyčia semiasi savo maldos turinį ir jėgą, nustojo būti religinio gyvenimo tvarkančiu veiksmu. Kas iš visa to sekė? Teocentrizmo

vietą užėmė egocentrizmas ir subjektyvizmas, užuot kreipusis prie Dievo, nusikreipia į patį save. Jausmas, plaukias ne iš objektyvinės tiesos pažinimo, išsigimė į tuščią pasaldintą sentimentalizmą. Žmogus prarado ryšį su savo broliais, su visuomene. Religija, užuot jungusi žmones, skyrė vienus nuo kitų vis tolyn. Iš socialinio gyvenimo plotmės pradėjo leistis į privatinų reikalų sritį. Iš čia ir gimė labai išsiplatinęs posakis, kad „religija esanti privatus reikalas“. Tuo būdu prasidėjo socialinio gyvenimo nukriksčionėjimas, kuris labai sparčiu žingsniu nužengė į laicizmą.

Užuot sėmęsis iš malonės šaltinių, kuriuos suteikia žmonijai liturginis gyvenimas, žmogus nugrimzdo į psichologinę analizę, kuri negali jam suteikti trokštamo išsilaisvinimo. Galų gale visa tai nuvedė į jau minėtą natūralizmą ir laicizmą.

Pragaištingus natūralizmo padarinius Pijus X gerai numatė ir suprato. Jiems nugalėti ir pašalinti jis nurodė sėkmingą priemonę: *grįžti atgal į senąsias Bažnyčios tradicijas*, kur tikintieji gyvai, sąmoningai ir veikliai dalyvavo liturgijoje ir pilnomis rieškučiomis sėmėsi jos gėrybių. Pijaus X giliu įsitikinimu, tas tikinčiųjų dalyvavimas Bažnyčios liturginiame gyvenime bei jo paslaptysė, turėjo būti nepakeičiamu „*visa atnaujinti Kristuje*“ šaltiniu, kas buvo jo pontifikato vyriausias tikslas ir šūkis. Pijus XI ne tik neatšaukė ir nenusilpnino savo pirmatako nurodymų, bet, atvirkščiai, dvidešimt penktaisiais po motu proprio paskelbimo metais visa tai dar labiau sustiprino savo paskelbtąja apaštališkąja konstitucija „*Divini cultus*“. Pijus XI matydamas, kad Pijaus X didžiosios idėjos lėtai ir sunkiai gyvendinamos krikščioniškoje visuomenėje, kad dažnai ieškoma priežasčių išvengti pareigos joms realizuoti, kad daugelis, lyg individualiz-

mo pančiais supančiuoti, ne tik parapijų, bet ir vyskupi-
jų valdytojų sąmoningai ignoruoja popiežiaus nurodymus,
primygtinai kviečia dvasiškiją šalinti visas kliūtis, kurios
stovi kelyje į realizavimą plano, nurodyto *Divini cultus*
konstitucijoje, kuri yra ne kas kita, kaip Pijaus X motu
proprio tęsinys ir praplėtimas. Pijus XI paragino, kad
sutinkamos šiame darbe kliūtys būtų akstinu stiprinti
jėgoms ir kaitinti norams jas greičiau ir sėkmingiau pa-
laužti, nugaleti ir pašalinti.

Vienas katalikų rašytojas apie katalikybę yra pasa-
kęs, kad *ji yra neišvengiama*. Tuos žodžius galima pri-
taikyti ir liturgijai. Liturgija, Pijaus XI žodžiais, yra
malda, pagimdyta mistinio „vidinio gyvenimo, kuriuo gy-
vena Bažnyčia“, gelmėse, — *ipsa quam Ecclesia vivit*
interiore vita.” Liturgija yra toji milžiniška banga, kuri
per amžius žmonijai neša Kristaus mokslą ir gyvenimą.
Ji yra tarsi jo tęsinys — *continuatrice de la vie de Jesus*,
tėvo Festuagiero pasakymu. Kadangi liturgija nustato
žmogaus santykį su Dievu, tad ji yra esmingiausia Baž-
nyčios, kaip Mistinio Kristaus Kūno, gyvastingumo ap-
raiška, kuri Bažnyčiai duoda pradžią, kuri gaivina ir
stiprina, kuri formuoja „Kristaus pilnybės amžiaus sai-
ką — in mensuram aetatis plenitudinis Christi” (Efez.
4. 13). Kiekvienas, kuris taip supranta liturgijos esmę,
supras, kad be jos negalima pasiekti religinio gyvenimo
pilnybės.

Kas nori religinio auklėjimo, kas auklėjimo uždavi-
niu laiko Kristaus formavimą sielose pagal šv. Povilo žo-
džius: „Mano vaikeliai, kuriuos aš vėl gimdau su skausmu
iki Kristus gaus jumyse paveikslą” (Gal. 19), tas savo
rankose turi geriausią priemonę sielas privesti prie stip-
rinančių Mistinį Kristaus organizmą šaltinių ir jas įjungti
į Mistinį Kristaus Kūną.

Pirmoje eilėje tas įjungimas įvyksta per šv. krikštą. Dar jauną atžalą krikštas sujungia su Mistiniu Kristaus Kūnu ir ją aprūpina nuolatine cirkuliuojančių organizme gyvastingųjų jėgų srove. Sutvirtinimas, Eucharistija, Paskutinis Patepimas dar stipriau užveržia tą ryšį su Mistiniu Kristaus Kūnu. Jei jis nutrūksta, atgaila grąžina. Moterystė ir kunigystė įgalina atlikti specialias funkcijas Bažnyčios organizme. Bet pilniausia ir matomiausiu būdu Mistinio Kūno, kurio galva yra Kristus, narių vienybė pasireiškia toje aukščiausioje funkcijoje, kurią Mistinis Kūnas skiria savo Kūrėjui. Ta funkcija — maldos ir Aukos aktas. Jame pasireiškia visas mistinis organizmas su visais savo atitinkamais organais ir jungiasi vienoje bendroje akcijoje. Įvedimas į veiklųjį dalyvavimą toje akcijoje, kurioje įvyksta žodžiais neatpasakojamas misterium atsinaujinimo Mistinio Kūno narių ir jo Galvos Auka, kurioje įvyksta susivienijimo ir vienybės — *Sacramentum unitatis* — paslaptis, mums duoda galimybės pasiekti aukščiausiąjį auklėjimo idealą. Kodėl? Nes ta Auka sujungia ir asimiliuoja žmogų su Kristum pačiame Dievo garbės, garbinimo, dėkingumo, atsiprašymo ir prašymo akte. Tai pavadinau aukščiausiu religinio auklėjimo idealu, nes Dievo garbė yra kūrinio aukščiausias tikslas, o žmogaus tobulumas tiesioginiai priklauso nuo Dievo didybės pažinimo ir nuo teikiamos Jam garbės ir meilės. Dėlto tikintysis žmogus yra visuomet nuoširdus ir uolus Dievo garbintojas.

Iš visa to, kas buvo pasakyta, aiškėja ypatingas liturgijos auklėjamasis vaidmuo, plaukias iš tikinčiųjų dalyvavimo Dievo garbinimo akte. Tai suteikia tikinčiojo religingumui ryškią teocentrinę kryptį. Užuoat kreipęsis į save, žmogus vis daugiau atsikreipia į Dievą, prie jo artinasi ir vis stipriau su Juo jungiasi. Žmogaus vertybės

ir jo dvasinės kultūros mastas yra jo tarnavimas didžiajai idėjai iki savęs užmiršimo.

Jokia auklėjimo sistema neturi galimybės tiek ir tokiomis paprastomis priemonėmis šio idealo realizuoti, kaip tai gali atlikti liturgija. Šio tikslo ji atsiekia savo ryškiu teocentriniu ir garbinimo, dėkojimo bei teologinių dorybių aktais.

Maldos įstatymas — tikėjimo įstatymas — *lex orandi - lex credendi*. Šiuo principu dalyvaudami liturginiame gyvenime, mokomės tikėjimo tiesų, kurios pasiekia mūsų sąmonę ne kaip teorinės ir atitrauktinės sąvokos, bet kaip betarpiškai mus supanti realybė, nematoma ir paslėpta, tačiau labai artima ir beveik apčiuopiama matomų ženklų ir simbolių dėka, kurie, matomojo pasaulio padėdami, mus veda į nematomąjį pasaulį. Ta tiesa labai gražiai yra išreikšta Kalėdų prefacijos žodžiais: „*Ut dum visibiliter Deum cognoscimus per hunc in invisibilibus amorem rapiamur*“. Nuolatinis su tomis tiesomis, kurias mums pateikia bažnytinių metų ciklas, kontaktas mūsų prote išugdo tikėjimo įprotį — *habitus fidei*, kuris tampa mūsų gyvenimo tvarkytoju. Tuo būdu tikėjimu paremtas maldingumas yra apsaugotas nuo atsitiktinumo ir neturtingumo. Tikėjimas jam duoda objektyvinį pagrindą, saugojantį nuo bergždžio sentimentalizmo ir iškrypimų, nuo atsitiktinumo ir nenormalaus bei iškrypusio laisvumo, kuris charakterizuoja dažno kataliko maldingumą. Yra nemaža aprobuotų ir Bažnyčios rekomenduojamų asketikos knygų, kurios mums rodo tikrojo maldingumo kelią. Bet neviesiems tos knygos yra prieinamos, nes ne visi iš jų sugeba išsirinkti tai, kas yra geriausia. Pagaliau jokia aprobata ir rekomendacija negali tose knygose dėstomai doktrinai suteikti tokio autoriteto ir reikšmės, kokių ji įgauna tapdama liturginių bažnytinių maldų teks-

tu. Tapdama liturgine malda, ji įgauna ne privatinį, bet pačios Bažnyčios maldingumo charakterį. Tai yra tikras maldingumo kelias — *secura devotio*, kaip ji aptaria Pelenų dienos malda. To kelio tikrumo ir saugumo niekas negali rimtai diskutuoti. Tas kelias yra visiems atviras ir net privalomas, jis turi aukščiausio autoriteto, nes Bažnyčioj jis yra autentiška mokykla, kuri formuoja sielas Kristaus pavyzdžiu. Toji mokykla praneša visas kitas mokyklas ir visas kitas auklėjimo sistemas, nes apima visą gyvenimą ir visą žmogų. Iš tos mokyklos niekada neišeinama. Joje pasilieinama nuo lopšio iki karsto. Čia kiekvienam auklėtojų atkrinta žinomas rūpestis: kaip išlaikyti auklėtinį mokyklos įtakoje ir vėlesniame jo gyvenime. Liturgijos įtaka tęsiasi per visą gyvenimą. Įgytos tiesos ir principai ilgainiui ne tik nepamirštami, bet kiekvienų metų švenčių ir paslapčių neišsemiamo ir visuomet gyvo turinio dėka, pagal šių dienų pedagogijoje branginamą ir vertinamą koncentracijos dėsnį, viskas dar pagilinama ir sustiprinama. Į tą pagilinimą ir sustiprinimą daug įtakos turi ir tamprus jų tarpusavio ryšys bei priklausomybė. Čia viskas susitelkia apie Kristaus asmenį, per kurį, kuriame ir su kuriuo atiduodame Visa-galinčiam Dievui Tėvui su Šventa Dvasia vienybėje visokeriopą garbę ir šlovę, pagal šv. Mišių kanono žodžius: *Per Ipsum et cum Ipso et in Ipso es Tibi Deo Patri Omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor et gloria*. Visa liturgijoje koncentruojasi tame garbės ir šlovės — *honoris et gloriae* — akte, kuriame jie turi ir savo išaiškinimą. Net menkiausia smulkmena čia turi savo reikšmę, randa savo pateisinimą ir pagrindimą ryšyje su visu-ma, pasiduoda vyriausiajai idėjai, viską dominuojančiai ir kiekvienam daiktui skiriančiai priklausomą vietą.

Kaip tik to logiško surišimo ir įvairių religinio gy-

venimo aktų suhierarchinimo, to jų gilesnio pagrindimo ir surišimo su vyriausia idėja taip labai trūksta vidutinio kataliko religingumui. Paimkim tik pavyzdžiui šventųjų kultą, kuris liturgijoje turi prideramą vietą. Jis yra tampriai surištas su Dievo garbinimu ir Jam subordinuotas. „Pagarbinkime Viešpatį, visų karalių Karalių, nes Jis yra visų šventųjų vainikas. Garbinkime Viešpatį Jo šventuosiuose — *Regem regum Dominum venite adoremus. Ipse est enim corona omnium sanctorum. Laudate Dominum in sanctis ejus*“, šaukia Bažnyčia.

Tad Bažnyčia moko, kad visa garbė, kurią skiriame šventiesiems, kreipiama šventumo priežasčiai — Dievui. Liturgija skiria šventiesiems tik užtariamąjį vaidmenį. Net šventųjų švenčiausiajai — Mergelei Marijai — neleidžiama duoti tos garbės, kuri vienam Dievui tepriklauso. Marijai galima duoti tik aukščiausioji garbė, kuri priklauso šventiesiems Dievo tarnams. Dėlto Bažnyčia skiria tris kultus liturgijoje: *latrijos* kultą priklausančią vienam Dievui, *dulijos* kultą, priklausančią visiems šventiesiems ir *hyperdulijos* kultą, priklausančią švč. Mergelei Marijai. Liturgijoje *meldžiamasi ne šventiesiems, bet su šventaisiais — cum sanctorum patrocinio supplicantes*. Mes jaučiame jų artumą, jų priklausomumą tam pačiam Kristaus Mistiniam Kūnui, kurio nariais ir mes esame. Iškilmingiausiu kanono momentu konstatuojame tą ryšį, tą šventųjų bendravimą šiais žodžiais: *Communicantes et memoriam venerantes in primis gloriosae semper Virginis Mariae* — Bendraudami ir atminimą gerbdami visų pirma garbingos visuomet Mergelės Marijos ir tt.

Taip kalba Bažnyčia. O tuo tarpu net daugelis katalikų inteligentų labai skirtingai žiūri į šventųjų garbinimą. Ta jų pažiūra ir praktika kartais labai skiriasi nuo Bažnyčios nustatytosios.

Ar daug rasime katalikų, einančių prie švč. Sakramento, kurie gerai suprastų, kad priimamoji šv. Komunija juos sujungia su Kristaus Auka ir su toje Aukoje komunikuojančiais broliais, kad ji jų sielas stiprina ne tik individualiai, bet ir palaiko Mistinio Kūno, kuriam priklauso, gyvenimą, kad jos vaisius yra, šalia sustiprinimo meilės žmonijoje, aukos ir pasišventimo dvasia? Ar nerasime ir dabar žmonių, kurie dar nesupranta, kad šv. Auka ir šv. Komunija sudaro eucharistinio kulto esmę, kad joms turi būti subordinuotos visos kitos to kulto formos ir kad jokios kitos, kad ir iškilmingiausios pridedamosios pamaldos, šv. Mišių neatstos ir nesusilygins su jų begaline vertybe.

Ne vienas mūsų turėjome progos konstatuoti, kaip tokis atsitiktinis, nesuderintas ir nepakankamai su dogma surištas maldingumas yra tolimas nuo gilesnio visame ieškančios konsekvencijų sielos patenkinimo, kaip lengvai jis gali išsigimti į bergždžią formalizmą ar pasaldintą sentimentalizmą. „Nėra gražesnių maldų, kaip Mišių knygos maldos, šimtų ir tūkstančių metų tradicijos pašventintos,” rašo liturginės maldaknybės autorius kun. A. Sabaliauskas. O tėvas Šusteris sako, kad „Mišiolas yra kilniausias ir svarbiausias krikščioniškos literatūros veikalas, kuriame tobuliausiai atsispindi Bažnyčios gyvenimas.” Tokiu būdu, dažnesnis susidūrimas su liturgija, susipažinimas su mišiolu atidaro akis į Bažnyčios esmę ir jos maldingumą.

„Enfin, me disais — je, voila l'Eglise,” susipažinęs su liturgija sako vėliau tapęs kardinolu Eduardas Pie. Oh, vraiment, elle est bien plus aimable, que tout ce qui vent se substituer a elle”, ir daro tokią išvadą: „Il faut faire aimer a notre siecle la liturgie pour le rendre catholique” — „Pagaliau pasisakiau — štai Bažnyčia. Ji yra

daug daugiau patraukli, negu visi jos substitutai. Jei norime mūsų amžių padaryti katalikišku, reikalinga ji išmokyti mylėti liturgiją”.

Liturgija auklėjimui duoda ne tik grynai religinių vertybių, tiesindama mūsų pamaldumą, apsaugodama jį nuo iškrypimų - egocentrizmo, natūralizmo ir sentimentalizmo, ne tik sukuria jam stiprų dogminį nugarkaulį, bet auklėjamai veikia žmogų ir kultūrina jo charakterį.

Liturgija atsižvelgia į žmogaus psichologiją, kuri mums kalba apie sąvokų formavimąsi iš patyrimų ir išpūdžių. Tokiu būdu liturgija operuoja ne tik atitrauktinėmis sąvokomis, bet konkrečiais vaizdais, gyvomis asmenybėmis, kurias ji ima iš Šventojo Rašto, šventųjų gyvenimo, Bažnyčios istorijos ir iš mus supančio pasaulio milžiniško lobyno. Visus pojūčius ji įkinko į religijos tarnybą, stengiasi sužadinti žmogaus aktyvumą, jį įpareigodama daryti tam tikrus veiksmus ir darbus, kaip pasninkas, malda, išmalda, pradedama nuo praktikos ir baigdama analize ir sąvokų pagiliniu. Tuo būdu, liturgija jau nuo amžių realizuoja tuos postulatus, kuriuos tik šiandien pradeda skelbti vadinamos „aktyvinės” mokyklos šalininkai. Neduodama atbaigtų sąvokų, bet veddama prie šaltinių, kuriais yra liturginiai tekstai, ji naudoja kūrybinį arba laboratorinį metodą, sužadindama įsigilinimą, įsijautimą ir susidomėjimą Dievo reikalais.

Savo veikimą į pojūčius liturgija stiprina grožiu: plastiniu, žodiniu ir muzikos menu. Tuo būdu kilnina žmogų, jame ugdo Dievo reikalų skonį ir tokio grožio meilę, kuri paprastai, turi labai artimą ryšį su žmogaus moraliniu gyvenimu. Todėl ir Pijus X, XI ir XII tiek daug dėmesio kreipė į Dievo namų meninę pusę, į apeigas ir muziką. „Noriu, kad mano žmonės melstųsi grožyje”, sako šv. Pijus X. Ypatingai stipriai žmogaus psichiką vei-

kia muzika. Ji yra viena stipriausių evokacinio meno šakų. Gera žinoma, kokį vaidmenį muzika suvaidino šv. Augustino atsivertime. Pats šv. Augustinas apie tai šitaip kalba: „O, kaip verkiau, himnų ir giesmių, skambančių tavo Bažnyčioje, lydimas. Tie balsai maloniai čiurleno į mano ausį, o tavo tiesa į mano širdį“, (Confes. IX kn. 6 sk.). Bažnytinis menas ir mūsų laikais ne vieną sielą grąžina Dievui. Čia paminėsiu tik „Pesimizmo, romantizmo ir krikščionybės pagrindų“ autorių. Savo minėtame veikale jis pasakoja, kad bažnytinės muzikos galybė jame iš numirusiųjų prikėlė tuos pasaulius, kuriuos filosofija buvo sugriovusi. „Bet ta stebuklinga žadintoja, rašo jis, nebuvo toji sekli ir aistri muzika, kurią mes girdime savo bažnyčiose šventadieniais ir iškilmingų sumų metu. Ji nieko bendro neturi su sielos skridimu pas Dievą. Mūsų maldaknygės, mūsų bažnyčių paveikslai ir šventųjų rokokinės statulos su išverstomis akimis, su iškeltais aukštytyn pečiais, ne apie maldingumą kalba, bet iškalbingai ir grasinančiai skelbia maldingumo išsigimimą, religinių jausmų lėkštumą. Visa sakyte sako, kad religinių jausmų vidinė tuštuma ir nemokėjimas sutelkti savo minčių Dievo akivaizdoje maldingumą pakeitė į nenuoširdžią ir sentimentalią deklamaciją“. Citatos autorius kalba apie grigališką giedojimą, kuris yra autentiškas Bažnyčios giedojimas. Apie tą giedojimą Amienso vyskupas savo ganytojiškame laiške taip rašo: „Tas giedojimas, pilnas pasitikėjimo ir meilės, kyla prie Dievo sosto be disonansų, be kartojimų ir dantų griežimo, be blogos ir neramos aistros, be pretenzijos. Majestotingoje ir sutelktoje ramybėje jis garbina ir maldauja. Tas giedojimas yra malda. Kristaus krauju atpirktas ir Dievo malonės apšviestas žmogus, šventosios teisės saldaus jungo padedamas, išsilaisvina iš aistros ir sielos dvelkime, kuriame

skamba angeliški tonai, kurie garbina Dangiškąjį Tėvą, atgailoja, viliasi, dėkoja ir su prie Aukos stalo išmaitintos meilės entuziazmu pasakoja savo troškimus. Pojūčiams čia nieko nerasi. Ta muzika nenori sukelti nervų šiurpulio. Ji siekia sielų, kurias kelia prie Dievo, ir tuo būdu vykdo aukščiausią, tikrai dangišką, meno uždavinį”.

Jei Pijus X savo motu proprio ir Pijus XI savo apaštališkąja konstitucija reikalauja bažnytinės muzikos reformos, pirmoje eilėje reikalaudami į bažnyčias sugrąžinti grigališkąjį giedojimą, tai daro, svarbiausia, dėl to, kad tas giedojimas turi labai didelės reikšmės auklėjamųjų vertybių.

Šiame giedojime yra dar ir socialinis atžvilgis. Grigališkas giedojimas yra labai paprastas, tad jis lengvai gali tapti žmonių, liaudies giedojimu. Be to, jis, paplitęs pasauly, turi grąžinti tuos laikus, kada, kalbant Pijaus XI žodžiais, „kaip senovės bazilikose vyskupas, kunigai ir žmonės, pakaitomis giedodami, garbino Dievą, darydami galingos įtakos į barbarus, kurie, istorijos teigimu, liturginio giedojimo veikiami, prisiimdavo krikščionišką ir apskritai žmogišką kultūrą”. Tikintieji turi liautis buvę „bažnytinių pamaldų svetimais ir nebyliais žiūrovais, bet, liturgijos grožio paveikti, aktingai dalyvauti švento-se apeigose”, sudarydami „vieną didžiulį chorą”.

Giedojimas jungia žmones, maitina juos ir iš jų sudaro vienalytę bendruomenę. Viso to rezultatas — pakilimas solidarumo jausmo, ir tai aukščiausio solidarumo, nes paremto religine sąmone. Tikintieji pajunta priklausomybę vienam Kūnui ir atsokomybę už Jį bei Jo paskirus narius. Čia išryškėja šv. Povilo žodžiai: „Jūs esate Kristaus kūnas, narys iš nario”, „vienas kūnas, viena dvasia, vienas Viešpats, vienas tikėjimas”. Kardinolo Pie

teigimas, kad „liturgijos reikalas savo giliausioj esmėj yra ir socialinis reikalas“, yra labai teisingas.

Reikia pastebėti, kad toks liturgijos teikiamas socialinis gyvenimas taiko į pačius laicizmo pagrindus. Todėl kiekvienas religinis persekiojimas visų pirma kelia šūkį:: „Sudeginkite visas Dievo šventoves žemėje“ (Ps. 73, 8). Suprantama, kad toks gyvenimas turi suvienyti visus tikinčiuosius Bažnyčioje, kad turi juos išmokyti gyventi ir jausti kartu su Bažnyčia — *sentire cum Ecclesia*.

Iš pasakyto turi būti aišku, kad religinio per liturgiją atgimimo klausimas yra svarbus dalykas ne tik Bažnyčiai, bet ir bendrajai kultūrai ir kad liturgija į auklėtojo rankas duoda tobulų auklėjimo priemonių. Todėl joks kunigas, juo labiau tikybos mokytojas, negali abejingai žiūrėti į liturgiją.

Motu proprio ir apaštališkosios konstitucijos visiškas įgyvendinimas yra sunkus darbas, suplanuotas ilgam laikui ir reikalaujantis daug parengiamųjų darbų ir pastangų. Pijus XI savo apaštališkosios konstitucijos pabaigoje kalba, kad kovojant su sunkumais ir kliūtimis, kuriuos teks sutikti realizuojant konstitucijos nuostatus, mus turi drąsinti ir stiprinti, o pati liturgija, iš kurios dvasios visuomet gema dideli dalykai, padės pasiekti laimėjimo ir triumfo.

Kalėdų laikotarpy liturgija mums prieš akis stato Kristaus su Bažnyčia sužiedotuvių viziją. „Šiandien Dangiskajam Sužadėtiniui priskirta yra Bažnyčia“, girdime Epifanijos dieną. Tos pirmos sužiedotuvės, kurios įvyks tais laikais, kai sukaks laiko pilnatis ir kai bus pasakyta: „Atėjo Avinėlio sutuoktuvės, ir jo žmona yra prisirengus“, bus iškilminga Kristaus karalystės pergalės žemėje diena. Tarp šių dviejų momentų Kristaus Numylėtinė tu-

ri laiko prisirengti toms antroms sutuoktuvėms. Tą prisirengimą atlieka pats Kristus. „Kristus mylėjo Bažnyčią ir pats save atidavė už ją, kad ją pašventintų, apvalydamas vandens plovimu, tarpininkaujant gyvenimo žodžiui, kad Jis pats sau paruoštų garbingą Bažnyčią, neturinčią sutepimo, raukšlės ar ko kito panašaus, bet kad ji būtų šventa ir nesutepta” (Efez. 5, 25-27).

To prisirengimo priemonė yra liturgija. Kristus per ją pašventina Bažnyčią: *mundans lavacro aquae in verbo vitae*, per liturgiją jis ją padaro gražia, garbinga ir šventa: *non habentem maculam aut rugam, sed ut sit sancta et immaculata*. Tad ar gali būti kilnesnis ir šventesnis pašaukimas, kaip bendradarbiauti su Kristumi jo Numylėtinės parengimo darbe?

LITURGIJA IR PASTORACIJA

Pijus X yra vadinamas Eucharistijos popiežiumi. Tai charakteringa jo pontifikato laikams: jis išleido dekretą apie dažną komunią, jis leido jauno amžiaus vaikučiams eiti prie Dievo stalo ir pan.

Bet Pijus X nemažiau yra nusipelnęs ir kito vardo: Liturgijos popiežiaus. Savo viešpatavimo pradžioje, 1903 XI.22 d., jis paskelbė *motu proprio* apie bažnytinę muziką. Joje Pijus X pabrėžia, jog liturgija yra galinga priemonė šūkiui "Visa atnaujinti Kristuje" realizuoti. Ten Pijus X rašo: "Karštai pageidauju, kad tikra krikščioniška dvasia kiekvienu atveju naujai pražydėtų visuose katalikuose ir giliai išsisklaidytų; ypatingai reikia susirūpinti šventyklos šventumu ir rimtimi, nes katalikai į jas ir renkasi, kad tos dvasios pasisemtų iš pirmutinio ir būtinai reikalingo šaltinio, kuriuo yra veiklus dalyvavimas šventiausiose paslapyse ir viešoje bei iškilmingoje Bažnyčios maldoje. Veltui lauksime dangaus palaimos, jei mūsų Dievo tarnyba, užuot kilusi aukštyn dėkingumu, bruks Viešpačiui į rankas botagą, kuriuo anais laikais Dieviškasis Išganytojas iš šventyklos vijo nevertus pirklius".

Popiežiaus žodžiai aiškūs ir suprantami. Paiškinimų nereikalinga. Kaip arti širdies tam popiežiui buvo liturgijos reikalai, mums dar įrodo brevijoriaus reforma. Apribojimas *Proprium Sanctorum*, votivinių oficijų panaiki-

nimas, psalmyno suskirstymas tokiu būdu, kad kas savaitę jis visas būtų atkalbėtas — visa tai nebuvo tik išorinis dalykas, bet giliai siekias pačią religinio gyvenimo esmę. Tai buvo sąmoningas ir tikslingas *cultus latrīae* pabrėžimas. O *cultus latrīae* juk yra liturginės maldos pagrindinis pažymys. Ar tuometinė visuomenė suprato popiežiaus siekimus? Ar ji suprato jo reformų svarbą? Deja, ne. Gal aplinkybės, kurios vyravo tas reformas vykdant, gal pats kovos dėl katalikybės ir bendrai religijos pagrindų, laikotarpis — kova su modernizmu — apsunkino jų reikšmės ir svarbos supratimą bei įvertinimą. Perdaug stiprus ir naujas tebebuvo dar Leono XIII paraginimas kunigijai “išeiti iš zakristijos”. Todėl daugelis šias Pijaus X reformas vertino tik kaip bažnytinės drausmės dalyką. O kiti, matydami tas baisias tarp įvairių srovių kovas bei jų pasekmes, net stebėjosi, kad popiežius, šiais Bažnyčiai pavojingais laikais, randęs laiko tokiomis “smulkmenomis” rūpintis.

Eucharistinio popiežiaus liturginių reformų linija, jam mirus, buvo kiek iškreipta. *Proprium Sanctorum* kiek padidinta, į didžiausių švenčių (Epiphania) oktavas ir į *Proprium de tempore* vėl įvesta votivinės ofcijos (*Festum S. Familiae* ir *SS. Cordis Jesu*). Bet tai dar ne-reiškia, kad jau buvo užsimota nusikreipti nuo liturgijos ir jos stiliaus viešose Bažnyčios pamaldose ir sąmoningai panaikinti Pijaus X reformas. Tai buvo nuolaida, liturgijos ribose, liaudies pamaldų naudai.

Reikia žinoti, kad katalikybėje yra dvi lygiagretės religingumo srovės: liturginė — Bažnyčios maldos tikra ir griežta šio žodžio prasme — ir liaudinė. Abi šios srovės yra katalikiškos, abi dogmomis paremtos ir abi Bažnyčios, nors ir kitokiu būdu, pripažintos ir aprobuotos. Ne vienodas jų likimas būdavo: tam tikrais laikotarpiais

religiniame gyvenime daugiau įsigalėdavo ir į pirmą vietą prasiskverbdavo liturginė srovė, o kitais laikotarpiais — liaudinė.

Pirmaisiais Bažnyčios amžiais, buvo tik viena malda ir vienas religingumas — liturginis. Buvo du dalykai: iš sinagogos paimta ir Bažnyčios praplėsta bei išvystyta valandų malda (bendras psalmių ir valandų kalbėjimas) ir Eucharistija. Su Eucharistija — kaip prisirengimas prie jos ir net papildymas — jungėsi kaip su savo centru, kiti sakramentai ir net sakramentalijos. Tai dar nereikia, kad anų laikų krikščionys nebūtų meldęsi pavieniui, už liturgijos ribų. Bet ir jų privatinė malda buvo liturgijos įkvėpta ir jos motyvais persunkta. Tokį liturgijos motyvų įsisavinimą mes galime rasti šv. Ignoto iš Antijochijos kankinimo aprašyme: "*Frumentum Christi sum; dentibus bestiarum molar, ut panis mundus inveniar*". Šv. Jeronimas rašo, kad dar V amžiuje girdėjęs ūkininkus ir darbininkus bendrai giedant psalmes prie darbo vynuogynuose.

Koks yra pagrindinis liturgijos pažymys? Tai yra garbinimo malda — *sacrificitium laudis*, kurią Bažnyčia siunčia Dievui. Visi susirinkę apie altorių (circumstantes), t. y. katalikai, su savo galva Kristumi sudaro vieną Mistinį Kūną, ir kartu su Kristumi, aukojančių *vi sacramenti ordinis* per vyskupą ar kunigą švenčiausiąją Auką, aukoja švenčiausioje Trejybėje vienam Dievui — *Deo vivo et vero* — duonos ir vyno pavidalais Kristaus Kūną ir Kraują, kaip *Hostiam puram, Hostiam sanctam, Hostiam immaculatam* — Ostiją tyrą, Ostiją šventą, Ostiją be sutepties; o kartu su ja, tuo pačiu Aukos aktu, ir save pačius aukoja Dievo tarnybai.

Čia turime mūsų laikų katalikams kažką svetima, o gal net ir visai nežinoma. Vienoje pusėje savo didybėje

Dievas, o kitoje — Kristus, kaip Tarpininkas ir Išganytojas, su savo Bažnyčia, su savo *Sponsa* — Sužadėtine — ir *Corpus Mysticum* — Mistiniu Kūnu. Tai yra šių šv. Pavilo žodžių įgyvendinimas: „Nes vienas yra Dievas, *vienas taip pat tarpininkas tarp Dievo ir žmonių*, Žmogus, *Kristus, Jėzus*; jis pats save davė kaip atpirkimą už visus, — liudijimą savu laiku, kuriam aš esu paskirtas skelbėjas ir apaštalas” (I Tim. 2, 5-7). Ta Kristaus už mus pasiaukojimo mirtis, apie kurią kalba Apaštalas, kiekvienose Mišiose sakramentaliniu būdu vyksta tikrai ir realiai. Ji yra kartu ir Bažnyčios auka. Kaip ant kryžiaus, taip ir čia, Kristus yra ne kulto subjektas, bet vyriausias kunigas ir tarpininkas tarp Dievo ir žmonių.

Kita pagrindinės liturginės maldos bei aukos žymė yra kolektyvizmas. Tai yra bendra visos Bažnyčios malda, o ne paskiro asmens, kuris joje dalyvauja kaip Mistinio Kristaus Kūno narys. Toje maldoje ir aukoje dalyvauja visa Bažnyčia, tačiau kunigai vienokiu būdu, o tikintieji pasauliečiai — kitokiu. Prie altoriaus susitelkia ne tik kovojanti, bet ir triumfuojanti Bažnyčia (malda — *communicantes*). Tas visos Bažnyčios bendrumas maldoje ir vienybė pirmiesiems krikščionims buvo tiek svarbi ir esminga, kad Eucharistija jiems buvo Bažnyčios simbolis.

Šv. Komunija yra ne tik kunigo, bet ir visų katalikų psauliečių *integralinė* Mišių liturgijos dalis: *nulla missa sine Communione fidelium* — be tikinčiųjų komunjijos nėra Mišių. Komunija yra Aukos puota, o kaip tokia, ir natūralus tos aukos papildymas. Pirmųjų amžių katalikai šv. komunjiją priimdavo ir ne Mišių metu. Kad dažniau ir lengviau galėtų priimti komunjiją, ją nešdavosi net į namus. Bet ir tuomet ji jiems buvo Aukos dalis: *corpus pro mundi vita*.

Vienas dalykas mus turi kiek nustebinti. Yra tikra, istorinis faktas, jog pačioje krikščionybės pradžioje tikėta, kad Kristus tikrai yra Švenčiausiame Sakramente, o tačiau tuomet dar nebuvo specialaus Eucharistijos kulto, nebuvo adoracijų, tų specialių garbinimo apeigų, kurios mums yra tokios brangios ir kurias mes taip mėgstame. Švenčiausias Sakramentas pradžioje, kaip komunija ligoniams, buvo laikomas kunigų butuose, kiek vėliau perkelta į pastforijas, mūsiškai tariant, zakristijas. Tikintieji pasauliečiai imdavosi komunią į savo namus ir patys komunikuodavosi. Nieko nežinoma apie amžinąją lemputę, jokio pėdsako priklausymo prieš Švenčiausią Sakramentą. Kai Švenčiausias buvo perkeltas į bažnyčias, jis buvo laikomas sienų angose, kabinamas tam tikrose dėžutėse arba statomas ant altorių. Toks tabernakulas, kokį mes šiandien turime, pasirodė labai vėlai, tik XVI amžiuje.

Ar tai būtų reikiamos pagarbos Švenčiausiajam Sakramentui trūkumo įrodymas? Ne. Tai tam tikros pažiūros, o kartais net nuotaikos, į Eucharistiją pasekmė. Eucharistija pirmoj eilėj yra auka ir sielos maistas, o kadangi Mišios yra taip pat auka, tai jos ir paglemždavo visą tikinčiųjų dėmesį. Tokia padėtis tęsėsi iki XI amžiaus. Paskui šis dalykas pasikeitė. Dvi priežastys paveikė tikinčiųjų pažiūras ir davė pradžią kultui garbinti Kristų esamą Eucharistijos pavidaluose. Pirmoji priežastis buvo — pasmerkimas Berengarijaus klaidų. Jis manė, kad Kristaus nesą Švenčiausiame Sakramente. Antroji priežastis buvo — įsiliejimas germanų tautų į Bažnyčią. Germanams šv. Mišios kaip „mysterium“ buvo kažkas svetima, nesuprantama. Jie, iš prigimimo individualistai, nesugebėjo įsijausti ir susigyventi su Bažnyčia kaip su Mistiniu Kristaus Kūnu ir privatinę maldą daugiau ver-

tino už liturginę. Tai buvo naujos krypties pradžia. Praslinkus kuriam laikui, pradėta kreiptis ne į Dievą *per Iesum Christum Dominum Nostrum*, kaip buvo pirmiau, bet tiesiog į Eucharistijoje esantį Kristaus Išganytojo asmenį. Atsiranda specialūs Kristaus asmeniui išorinio gerbimo aktai. Ne Kristus *Sacerdos et Victima* (Kunigas ir Auka), bet *Emmanuel* — Dievas su mumis — tikinčiųjų religinėje sąmonėje užima pirmą vietą: adoracija ir komunija ne kaip *complementum sacrificii et cibus animae* (aukos papildymas ir sielos maistas), bet kaip Dieviškojo Išganytojo pagerbimas. Vietoje pirma buvusio *sacra actio* atsiranda *contemplatio* ir *beata sessio*.

Su šiuo nauju nusiteikimu ir kryptimi siejasi ir naujas, senajai Bažnyčiai visai nežinomas, momentas: troškimas matyti šventųjų pavidalus. Bažnyčia savo esminio nusistatymo nepakeitė: ir toliau pabrėžia pareigą aktingai dalyvauti šv. Mišiose, bet kartu skaitosi ir su šiuo moderniu maldingumu — *devotio moderna*, nes ji sutinka su dogmomis. Šį maldingumą Bažnyčia ima savo globon ir stengiasi išlaikyti reikiamose ribose. XII amžiaus pabaigoje į šv. Mišias įvedama pakylėjimas, kaip Kristaus garbinimas, XIII amžiuje (1264) atsiranda Dievo Kūno šventė. Bet procesija su žmonėmis matomais sakramentiniais pavidalais pirmą kartą įvyksta tik 1279 metais. Pasakui pasirodo švenčiausiojo Sakramento išstatymas monstrancijoje, o teoforiškos procesijos, tapusios liaudies mėgiama pamaldų forma, vis dažniau pradeda būti vartojamos, kaip priemonė religinėms išskilmėms pagražinti, nors jos nėra betarpiškai ir pirmoj eilėj surištos su Eucharistijos pagerbimu. Tai buvo daugiau dekoratyvinis motyvas. Tokios naujos Eucharistinio kulto formos augimas buvo visai natūralus. Tai buvo tarsi reakcija prieš XVI amžiaus „reformatorius“, kurie beveik vienbalsiai neigė

tikrąjį Kristaus buvimą Eucharistijoje. Paskui jau jansenistai vienašališkai akcentavo *mysterium tremendum*, norėdami nuo jos atbaidyti žmones. Bažnyčia visuomet budėjo, kad tas garbinimas ir išoriniai būtų atskirtas nuo šv. Mišių. Iš čia ir kilo tas nuolatinis atsargumas ir pastangos apibrėžti Švenčiausio Sakramento išstatymą šv. Mišių metu. Klemensas XI 1731 metais įsakė 40 valandų šventėse laikyti *tik* sumą prie altoriaus, kur yra išstatytas Švenčiausias Sakramentas.

Taip pat gana charakteringą atspalvį plačiųjų masių sąmonėje įgijo ir šv. Komunija. Liturgijoje ji buvo ir yra Aukos puota, integraliai pačios Aukos papildymas ir *cibus spiritualis hominis viatoris*, laimingo nemirštimumo laidas, *annuntiatio mortis Domini donec veniat*. Komunija tarp tikinčiųjų buvo *vinculum unitatis*. Ypatingo prisirengimo šv. komunijai be dalyvavimo šv. Mišiose pirmieji krikščionys nepažinojo. Priėmę šv. komuniją, jie kalbėjo tik mišiolo maldas. Kitų padėkos maldų jie neturėjo. To viso rezultatas buvo: pamilimas Kristaus ir Jo pagerbimas artimų asmenyse. *Vidisti fratrem tuum, vidisti Dominum tuum*. Bet ilgainiui tikinčiųjų praktikoje palaipsniui įvyko atmainų: atskiriama šv. komunija nuo šv. Mišių ir padaroma nepriklausoma nuo jų bei įvedama specialios pamaldos. Kristus pirmoj eilėj jau nebėra *cibus* — maistas, bet *hospes animae*. Susidarius tokiai pažiūrai, kaip teisingai pastebi tėvas Vilmartas, O.S.B., pradėta bijoti, kad toji švenčiausioji paslaptis nenusibostų, nors duona, net ir kasdien valgoma, nenusibosta, bet *lankymai* gali greit nusibosti. Dėl didelės pagarbos, pradėta vis dažniau susilaikyti nuo šv. komunijos, pradėta statyti vis didesnių reikalavimų ir sąlygų prisirengti šv. komunijai, ir priėmus — padėkoti. Šia kryptimi eidami, jansenistai tuos reikalavimus privedė iki kraštutinumo,

ir šv. komunijos priėmimas tikintiesiems virto kančia, kurios pradėta vengti.

XVI amžiuje šv. Mišias Liuteris puolė kaip stabmeldybę ir pasityčiojimą iš išganingos Kristaus mirties, kaip nereikalingą ir sielai kenksmingą dalyką. Komunijai jis skyrė nepriklausomą kulto formą. Reformatorių mokslas ir veiksmai darė įtakos ir tų laikų katalikams. Jie labai nenoriai pradėjo eiti prie šv. komunijos šv. Mišių metu. Iš anų laikų pasiliko posakis, kad geriau mirti, geriau viską prarasti, negu prie šv. komunijos eiti Mišių metu. Gal ir nedaug kas taip kalbėjo, bet vis tiktai šis pasakymas yra šiurpus.

Įsigalėjęs paprotys prie šv. komunijos eiti prieš arba po šv. Mišių, bet ne per pačias šv. Mišias, tikinčiuosius atskyrė nuo kovojančios ir besimeldžiančios Bažnyčios. Žmonių esimas pradėjo kliudyti, pradėta norėti būti su Kristumi „akis į akį“, vienų vienam. Tikroji Kristaus sužadėtinė — *sponsa Christi* — yra Bažnyčia. Tuomet ir kiekvieną paskirą sielą pradėta vadinti *sponsa Christi*. *Sponsa Christi* — siela pastatyta prieš *sponsa Christi* — oficialiąją Bažnyčią. Net kai buvo klausoma šv. Mišių, buvo pasirenkama skaitytinių šv. Mišių forma, kurios lengviau buvo vaizduotis privatiškomis pamaldomis. Tikinčiųjų maldos nebeturėjo nieko bendro su pačiomis Mišiomis. Šv. Mišių *tik klausyta*, bet *nedalyvauta* jose. Ne bažnyčia, bet koplyčia pasidarė mėgiamoji susitelkimo vieta, ne parapija, bet brolija su savo privatiniu maldingumu pasidarė jų bendruomene.

Šie reiškiniai mus gali stebinti. Bet net ir šiandien jie nėra retenybė ir dažnai net aštria forma pasireiškia. Ir mūsų laikais ne viena maldinga siela *opus operatum* stato aukščiau *opus operantis*. Jų manymu, apmąstymas yra Dievui brangesnis dalykas už dalyvavimą šv. Mišiose,

o prisirengimas ir padėkojimas vertesnis už pačią komuni-
niją. Vengimas liturginių pamaldų — šv. Mišių, mišpa-
rų ir kitų — yra būdinga mūsų laikų inteligentijos yda.
Kiek turim pamaldžių sielų, kurios Švč. Sakramentą sten-
giasi priimti prieš Mišias, kad Mišių metu galėtų už jį
padėkoti.

Tačiau būtų klaida, jei šiame naujame eucharistinia-
me sąjūdyje tematytumėm tik ydas ir klaidas. Iš esmės
tai buvo teigiamas sąjūdis. Jis davė pasauliui sielos as-
menišką santykį su Išganytoju, sužadino naują religinio
jausmo pakilimą ir įtampą. Tačiau nevalia pamiršti, kad
Bažnyčia savo oficialios senovinės pozicijos nepakeitė ir
kad Bažnyčios, kaip Mistinio Kristaus Kūno, malda yra
tik liturgija.

Kova su XVI amžiuje kilusia reformacija, kuri kirto
smūgį ne tik katalikiškajai dogmai ir moralei, bet užata-
kavo ir Bažnyčioje liturgijos esmę, nebuvo palanki tikin-
čiųjų liturginiam gyvenimui atgimti.

Katalikų visuomenė stojo ginti savo tikėjimą. Pirmoj
eilėj šioje kovoje visą savo dėmesį atkreipė į tikėjimo tie-
sų ir papročių gynimą. Liturgija taip pat nepamiršta. Šv.
Ignaco rekolekčių knygelė — *Regulae ad sentiendum cum
Ecclesia* — aiškiai perša: laudare Missae auditionem fre-
quentem, item cantus, psalmos et longas orationes in
Templo et extra illud; item horas ordinatas tempore desti-
nato ad omne officium divinum et ad omnem orationem et
omnes horas canonicas; bet praktikoje plito privatinės,
nuo liturgijos atskirtos pamaldos. Tuo būdu su individu-
alizmu kovota prieš protestantiškąjį individualizmą. Ta
linkme nuėjo ir XVII bei XVIII amžiai, kaip „apšviesto-
jo proto“ laikotarpis, nedraugingai nusiteikęs prieš litur-
giją. Šis laikotarpis ją norėjo savotiškai reformuoti. Ta
gi jo reforma siekė ją suracionalizuoti ir nuplėšti nuo jos

antgamtninius pradus. Juozapinizmas liturgijai dar pripažino auklėjamosios įtakos. Tačiau ir jis dėjo pastangų ją kiek galint daugiau aprėžti ir „suprastinti“. Tokių „reformatorių“ buvo ne tik pasauliečių, bet ir kunigų tarpe. Albanas Stolzas pasakoja tokį, aniems laikams charakteringą atsitikimą: vienos seminarijos profesorius naujai išventintiems kunigams rekomendavo mesti brevijorius ir jų vieton kasdien atkalbėti po skyrelį iš „Kristaus sekimo“. Kunigų seminarijose ir teologijos fakultetuose liturgija, kaip atskira disciplina, visai nebebuvo dėstoma. Apie ją jaunieji kunigai iš seminarijų išsinešdavo tik paviršutiniškų žinių. Jie apie liturgiją supratimo neturėjo, nors kiekvienas kunigas ex professo turi būti liturgas. Deja, toji klaida kai kurių kraštų seminarijose išsilaikė net iki mūsų laikų. Liturgija ten dar neįsileidžiama, nežiūrint popiežių dekretų ir galingo liturginio sąjūdžio. Jeigu tokių kraštų religinį gyvenimą tvarkantiems vadovams tektų pasiteisinti dėl tokio savo „konservatizmo“, vargu ar jie galėtų surasti kokių nors įtikinančių argumentų. Liturginio gyvenimo atgimimas prasidėjo tik XIX amžiaus antroje pusėje. Šį atgimimą Prancūzijoje skatino Guerangeris, Vokietijoje — Monfangas, Belgijoje — Beauduinas. Didžiojo popiežiaus Pijaus X dekretai ir visa veikla davė galingą akstiną gyvenamam liturginiam sąjūdžiui, kurio židiniais tapo benediktinų vienuolynai. Pas mus, nors dar ir nedrąsiai, ir daugiau „apačių“ rūpesčiu vienur kitur jau buvo pradėję kaltis šio sąjūdžio jaunučiai diegeliai.

Koks yra santykis tarp liturgijos ir pastoracijos? Ne visiems ir ne visur jis yra aiškus. Kai kam atrodo, kad liturgija praktikoje kliudanti pastoracijos darbui. Ne vienam, turint prieš akis mūsų laikų baisų religinį indiferentizmą bei ignoranciją, ateina į galvą šie šv. Povi-

lolo žodžiai: „Kristus siuntė mane ne krikštyti, bet Evangelijos skelbti“ (I Kor. 1, 17).

Liturgija gimė Kalvarijos kalne, kai Kristus savo auką aukojo, kad, mirdamas, savo siela atpirktų žmonių sielas. Su liturgijos atsiradimu surišta ir Paskutinės Vakarienės pastogė, kur pats Kristus nekrvinu būdu aukojo tą pačią auką, kurioje, lygiai sakramentiniu būdu, atidavė savo Kūną ir Kraują pasauliui išganyti. Dėl savo mirties Kristus tapo *princes pastorum*, *Episcopus animarum nostrarum* ir įsigijo nuosavybėn mūsų sielas. Jis yra vienatinis tikrasis mūsų ganytojas. Ir visas ganytojavimas Jo „atidavime savo sielos už savo avis“ yra gavęs pradžią. Iš kryžiaus ištryško malonių šaltinis. Tas pats šaltinis trykšta kiekvienose šv. Mišiose ir apšlaksto visą pasaulį. Kalbame šiuo atveju apie Eucharistiją. Bet tą patį galima pasakyti ir apie visus sakramentus, nes juose visuose *Passio Christi est causa sanctificationis nostrae*. Tokiu būdu, laikydami šv. Mišias ir administruodami kitus sakramentus, atsistojame prie mūsų ganytojavimo šaltinio ir gauname tam ganytojavimui patvirtinimą per kunigystės sakramentą. Jį gauname taip pat ir per liturgiją.

Bet liturgija yra kartu ir mūsų pastoracijos tikslas. Mūsų uždavinys — išmokyti žmones tobulai garbinti Dievą. Pirmasis liturgijos tikslas yra Dievo garbinimas. Liturgijoje Dievą garbina Kristus. Mūsų garbinimas bus juo tobulesnis, juo stipriau jį sujungsime su garbinimu, kurį liturgijoje Dievui duoda Kristus. Tuo būdu liturgija tampa mūsų pastoracijos tikslu. Juo geriau žmonėms išaiškinsime liturgiją, juo geriau ją supras, juo geriau mes, sielų ganytojai, išpildysime savo uždavinį.

Pagaliau liturgija yra mūsų pašventinimo — *sanctificationis* šaltinis. Mes, kaip sielų ganytojai, turime įves-

dinti į žmonių sielas Dievo malonę. O ji kaip tik randama liturgijoje. Iš jos, pradedant krikšto sakramentu, žmonės gausiai semiasi ją ir per liturgiją, dalyvaudami šv. Mišiose bei sakramentuose, palaiko ir išvysto iki Kristaus pilnybės.

Reikia pašalinti visus galimus nesusipratimus. Tvirtinimas, kad liturgija yra pastoracijos šaltinis, tikslas ir priemonės dar nereiškia, jog sielų ganytojas turi apsiriboti tik liturgija ir "užsidaryti zakristijoje". Tai būtų laibai lėkšta ir nevykusi išvada. Kaip tik liturgijos išskėlimas ir nuvalymas nuo dulkių, kuriomis ją buvo amžiai apkloję, bei tikinčiųjų joje sąmoningas, pilnas, vertingas ir veiklus dalyvavimas sužadins norą ir reikalą panaudoti visas galimas priemones pastoracijos tikslui pasiekti ir reikalaus patvaraus ir išsamaus socialinio darbo. O mūsų pastoracija susiras konkretų tikslą ir veikimo centrą liturgijoje. Be to, joje ras minčių ir motyvų, apvaisinančių mūsų išorinį veikimą ir stiprinančių mūsų darbų ir užsimojimų pagrindus.

Šiandien daug kalbama apie mūsų laikų religingumą arba jo trūkumą. Dar sunku šį dalyką galutinai ir teisingai įvertinti. Tačiau vienas dalykas mums dažnai krinta į akis: modernusis žmogus jaučia Dievo reikalingumą, nori prisiartinti prie Kristaus, bet tuo pačiu metu sustoja ties Bažnyčia. Iš to dažnai galima išgirsti, jog Bažnyčia jam užstoja arba paslepia ir Dievą ir Kristų. Čia nenoriu liesti klausimo, ar toks tvirtinimas turi nors kiek tiesos, o jei ir turi, tai kokia kaltės dalis tenka Bažnyčioje esančiam žmogiškajam elementui ir kokia šia negerovė Bažnyčią kaltinančiam žmogui. Tačiau į vieną dalyką reikėtų atkreipti dėmesį: ar mūsų laikų žmogus ne per dažnai į Bažnyčią žiūri tik kaip į grynai teisinio pobūdžio instituciją, kas mūsų sampratoje reikštų *ca-*

thetra veritatis, o jo supratimu — dvasinį jungą. Mistinio Kristaus Kūno idėja, Kristaus, gyvenančio žmonijoje, sąsumo idėja jam yra visai svetima. Svetima gal todėl, kad per retai, o gal ir niekada jam tokie dalykai nebuvo aiškinami. O juk “*Quo iter ad Christum pateat, — ante oculos est: per Ecclesiam videlicet. Quamobrem iure Chrysostomus: Spes tua Ecclesia, salus tua Ecclesia, refugium tuum Ecclesia*” (Pijus X, E supremi apostolatus cathedra, 1903.X.4 d.). Liturgijoje susitinkama su Kristumi, “gyvenimo amžino” davėju. Už jos ribų nūdienis žmogus nesusiras nei tų vidaus pergyvenimų, nei galės pasijusti Mistinio Kristaus Kūno nariu, o jo religingumas, atskirtas nuo amžinųjų liturgijos šaltinių, lengvai nukryps į šunkelius.

Tai yra laicizmo reiškiny, kuris mūsų laikais yra labai rimtas pavojus. Laicizmas Bažnyčiai nepripažįsta antgamtinio vaidmens. O kai pajuntama tokio antgamtiškumo reikalas, tai tos rūšies žmogus ryžtasi griebtis teofizijos, antropozofijos ar kurios kitos moderniosios gnozės, bet niekada nesikreips į tikrosios mistikos šaltinį — į Bažnyčią. Ir tuo būdu jis savo gyvenimą stumia pirmyn be jokio ryšio su Bažnyčia, nors retkarčiais ir nueina šv. Mišių „išklaudyti“ arba kada-ne-kada priima šv. komunią. Bet visa tai yra tik jo „privatus dalykas“. Tos rūšies žmonėms tikriausias kelias į *sentire cum Ecclesia*, į visa savo būtimi *vivere cum Ecclesia* yra įvesdinimas į liturginį gyvenimą, sujungtą su bendrąja Bažnyčios malda, alsuojančia sakramentų ir sakramentalijų antgamtinio gyvenimo dvelkimu.

Pagaliau dar vienas labai konkretus klausimas. Klebonams, kaip sielų ganytojavimo vadovams, Bažnyčia pavedė tam tikrą visuomenę, tiksliai atribotą bažnytinę bendruomenę, parapiją. Mūsų idealas — sukurti iš tų

skaitlingų parapijos sielų *cor unum et animam unam*. Kuo tuos žmones galima sujungti į religinę bendruomenę? Ne vien tik parapijos raštine ar klebono bei vikarų socialiniai ekonomine akcija. Senovės Bažnyčia tą paslaptį žinojo ir mums ją paliko. Ta paslaptis — krikščionių tarpusavio meilė ir solidarumas, kuriais taip stebėjosi anų laikų stabmeldžiai. *Quotidie perdurantes unanimiter in templo et frangentes circa domos panem*. . . Bendra liturginė malda, psalmių kalbėjimas ir *fractio panis*, šv. Mišios arba, kitaip pasakius, liturgija.

Dar reikia aptarti priemones, kurias reikia naudoti, norint katalikus įvesti į liturginį gyvenimą.

Viena svarbiųjų priemonių yra pamokslai. Labai reikšmingi yra dogmatiniai pamokslai apie šv. Mišias bei liturginis šv. Mišių išaiškinimas. Tokį norą labai aiškiai pareiškia ir Bažnyčia. Apie tai jau buvo kalbama ir Tridento Santarybos ses. XIX, kurioj buvo sprendžiamas klausimas, ar leisti į šv. Mišias įvairių tautų kalbas — *lingua vernacula*. Buvo atsakyta neigiamai. *Etsi Missa magnam contineat fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim lingua celebraretur*. Quamobrem. . . ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem patant et non sit, qui frangat eis: mandat Synodus pastoribus et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem vel per se vel per alios, ex his, quae in Missa leguntur inter cetera sanctissimi huius Sacrificii mysterium aliquod declarent, diebus presertim Dominicis et festis.

Pamoksluose katalikams reikia nurodyti, jog ir jie turi šv. Mišių Aukoje aktyviai dalyvauti, kad peresybinimo metu, kai Kristus nužengia ant altoriaus ir kai Jo mirtis sakramentiniu būdu vyksta prieš mūsų akis, privalo Dangiškam Tėvui aukoti nuo savęs Dievo Sūnų. Kar-

tu su ta brangiausia auka reikia pavesti ir save Dievo valiai, be kompromisų, be išimčių, be pertraukos, nors ir kažkiek pareikalautų pastangų ir valios įtempimo, pildyti tai per visą savaitę. Tokiu būdu katalikai galės suvaidinti Dievo Motinos vaidmenį, kuri, stovėdama po kryžiumi, nuo savęs aukoją savo Sūnų, o kartu su Juo ir pati save už žmonijos išganymą. Kartu galima priminti, kad jie gali aukoti ne tik už save pačius, bet ir už tuos, kurie negali dalyvauti šv. Mišiose dėl religinių persekiojimų Lietuvoje, Sibire ir už tylinčiąją Bažnyčią, arba net ir už tuos, kurie, ir galėdami, nenorėjo ateiti šv. Mišių išklaudyti. Čia reikia pabrėžti, kad žmonės, jei tuo būdu aukojasi, aukojasi kartu su visais, kurie šiose šv. Mišiose dalyvauja, ir kad ta auka yra ne paskirų žmonių, bet visos jų parapijos, visos Bažnyčios. Toks galvojimas ištrauks žmogų iš siaurų asmeninių troškimų ir rūpesčių rato. Atitinkamų intencijų davimu galima žmones sudominti plačiais visos Bažnyčios reikalais. Be to, reikia mokyti, kad širdyje dovanuotų savo kaltininkams visas kaltes.

Aiškinant šv. Mišių apeigas, nevalia pamiršti, kad jose turime realų, bet ne realistinį, Viešpaties kančios ir mirties atkartojimą, kuris įvyksta peresybinimo metu. Dėl to negalima ieškoti Kristaus kančios detalių jau katechumenų Mišiose, lygiai negalima naudotis kai kurių ceremonijų neskoningais aiškinimais, kurių dar vis pilna mūsų maldagnygėse: kunigas bučiuoja altorių — Judas bučiuoja Kristų, kunigas mazgoja rankas — Pilotas mazgoja rankas, kunigas priima komunią — Kristus įžengia į karstą ir pan.

Labai graži ir dėkinga tema, bent didesnių švenčių proga, išaiškinti dienos šv. Mišių formuliaro prasmę. Žmonės supras bažnytinių metų ir jų paskirų dalių reikš-

mę, pvz. Gavėnios, jos ryši su Mišių liturgija. Kristaus gyvenimą ir mirtį, kurie įvyksta kiekvienose šv. Mišiose, Bažnyčia suskirsto paskiromis šventėmis, kad žmonės visą savo dėmesį galėtų sutelkti į vaizduojamąją paslaptį.

Pamokslų apie šv. Mišias cikle, pamokslininkas žmonėms turi išaiškinti ir šv. komunijos vaidmenį, kuri yra priimama šv. Mišių metu. Tai yra aukos komunija, kuri yra mūsų pasiryžimų ir mūsų aukos patvirtinimas, o kartu ir mūsų kasdieniniam gyvenimui reikalingoms jėgoms ir atsparumui pasisemti šaltinis, kurį mums atveria mūsų sieloj esąs Kristus. Su tuo jungtinas dažnos ar net kasdieninės komunijos priėmimo paraginimas, išaiškinimas geros komunijos sąlygų ir pamokymas, kaip reikia prie jos prisirengti ir priėmus padėkoti. Čia taip pat vieta ir laikas žmonėms išaiškinti apie reikalą priiminėti šv. komuniją šv. Mišių metu, kad geriausias prie jos prisirengimas yra veiklus dalyvavimas šv. Mišiose ir kad padėkos maldose reikalinga dėkoti ne tik už šv. komuniją, bet ir už visas šv. Mišias. Iš to seka kunigo pareiga, kiek aplinkybės leidžia, laikyti šv. Mišias prie to altoariaus, kuriame laikomas Švenčiausiasis.

Labai svarbu tuose pamoksluose žmonėms išaiškinti, kad šv. komunija, kaip sakramentas, mus jungia ne tik su Kristumi, bet kartu ir mus visus tarpusavyje, t. y. ne tik su *Corpus Christi verum*, bet ir *Corpus Christi Mysticum*, ir kad iš to išplaukia *veiklios* artimo meilės pareiga: „kad tarpusavyje mylėtumės”.

Tokių liturgijos su sakramentais sujungimo pavyzdžių randame Bažnyčios Tėvų palikime, pvz. šv. Grigalius iš Nazijanzo, kalbėdamas neofitams po krikšto, sutvirtinimo ir šv. komunijos, primena, kad jie yra tapę turtingais, kad juos Kristus pasotino savo Kūnu ir Krauju, kad išgydė jų sielos žaizdas. O už visas tas gautas

gerybes ragina savo artimiesiems atsimokėti tokiu pat būdu: pasotinti sutiktą išbadėjusį vargšą, nuogą aprengti ir t. t.

Pagrindinai ir išsamiai išaiškinęs šv. Mišių esmę ir apeigas, pamokslininkas dar turi žmones supažindinti su lotyniškai lietuvišku mišiolu, kad jie išmokytų iš jo kartu su kunigu gerai melstis. Kai žmonės plačiau pradės naudotis tokiais mišiolais, bus naudinga kas sekma-dienį, tuo ar kitu būdu, jiems nurodyti, kokis tą dieną privalomas formaliaras ir visos jo kintamos dalys. Geriausiai tai užrašyti ant tam tikslui įtaisytos ir matomoj vietoj iškabintos lentos.

Taip parengus parapijos katalikiškąją visuomenę, galima imtis organizuoti *Missam dialogatam* arba *Missam recitatam*. Tačiau šiam reikalui jau reikalingas vyskupo atskiras leidimas. Missa dialogata arba recitata vadinamos tokios šv. Mišios, kuriose žmonės garsiai, kartu su kunigu kalba ministrantūrą ir kai kurias šv. Mišių dalis, pvz. Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei, o prieš tikinčiųjų komuniją — Domine non sum dignus ir t. t. Tokios Mišios nėra lengvas dalykas, nes, be to, kas buvo sakyta, dar reikia gerai žmones išmokyti kalbėti choru. Tas darbas reikia pradėti nuo vaikų. Kapelionai mokyklose juos gali geriausiai parengti tokioms Mišioms. Kitur tokios Mišios vaikams yra vyskupų įpareigos, pvz. 1927 m. Lombardijos vyskapai jas savo kolektiviniu laišku įsakė. Jos buvo privalomos net ir Lenkijos atskirose vyskupijose bei kitur.

Be jau minėtų dalykų apie šv. Mišias, žmones dar reikia rūpestingai mokyti ir apie sakramentus apskritai. Dauguma žmonių juose mato tik išorines formas. To negana. Jie turi gerai suprasti, kad per sakramentus žmogus dalyvauja antgamtniame gyvenime, kurį Kristus

mums nupelnė savo mirtimi ir iš kur plaukia Jo palaimintos kančios vaisiai. Be atgailos sakramento, kaip vaisto prieš nuodėmės ir sielos ligas, labai rimtą dėmesį reikia atkreipti į krikšto sakramentą, per kurį užgemama dvasiniai, į sutvirtinimo sakramentą, per kurį įgyjama pilnos pilietybės teisės *sacerdotium regale* Bažnyčioje ir į Paskutinio Patepimo sakramentą, kaip į betarpišką parengimą amžinai garbei. Atskirą vietą šios rūšies pamoksluose turi užimti moterystės sakramentas. Jis reikalinga išaiškinti liturginiu atžvilgiu ir, kiek galimybės leidžia, sąryšyje su šv. Mišiomis. Pamokslai apie kunigystę žmones išmokys branginti kunigišką pašaukimą ir gerbti kunigų luomą.

Labai būtų naudingos nedidelės brošiūrelės apie paskirų sakramentų liturgiją lietuvių ir lotynų kalba. Iš jų žmonės galėtų geriau įsigilinti ir suprasti liturginius tekstus ir melstis Krikšto, Paskutinio Patepimo bei kitų sakramentų teikimo metu.

Pagaliau reikia pasakyti žodis ir apie sakramentalijas. Žmonės su sakramentalijomis dažnai riša įvairius prietarus bei burtus, o inteligentai apie jas dažniausiai neturi jokio supratimo. Tikrovėje jos veikia *ex opere operantis Ecclesiae*. Per jas Bažnyčia neprotingą gamtą įtraukia į atpirkimo sferą, ją pašventina ir palaimina kasdieninį gyvenimą bei rūpesčius ir darbus, kad jie nekenktų mūsų satykiams su Dievu. Taip reikia suprasti valgio, žolių ir panašius šventinimus. Sielų ganytojo pareiga šviesti ir sąmoninti žmones, o prieš pildant tą ar kitą sakramentaliją, naudinga išaiškinti apeigas, išversiti į lietuvių kalbą maldas ir tuo būdu mokyti žmones jomis pasinaudoti. Tokių progų kunigas turi daug: laukų, namų šventinimas ir t.t. Dar galima priminti *Benedictio infantium*. Šiandien, kai visų vaikai leidžiami į mokyklas,

kai mokyklų darbas pradedamas pamaldomis, toks vaikų palaiminimas būtų ypatingai pravartu įsivesti į mūsų praktiką.

Taip atrodo bendrais bruožais liturgijos panaudojimo pastoracijos reikalams klausimas, Praktikoje tas klausimas ir iš pačių kunigų pareikalaus daug darbo ir rimto prisirengimo bei gilių studijų, kad ir patys gerai įsigyventumėm į Bažnyčios maldas ir jas gerai suprastumėm. Vyskupas Dupanloup yra pasakęs: "Kuris kunigas gerai žino mišiolą, yra neblogas teologas". Bet kartu tos rūšies darbas yra giliai prasmingas kunigo darbas ir šv. Benedikto šūkio *Nihil operi Dei praeponatur* kilnus realizavimas.

LITURGIJA IR VAIKAI

„Kas tiki į mane, iš to vidaus tekės gyvojo vandens upės” (Jon. 7, 38). Amžių eigoje tokios gyvojo vandens upės neretai ištrykšta žmonijai atgaivinti. Ir XX amžiuje tokia upė ištryško, kurios tikslas — atgimdyti sumaterialintą visuomenės gyvenimą. Paprastai ta upė vadinama liturginiu sąjūdžiu, o Moze, išsukusiu tuos gaivinančius vandenį, yra Pijus X, metęs pasauliui šūkį *omnia instaurare in Christo*.

Pijus X vienoje savo pirmųjų enunciacijų išaiškino, kaip reikia tuos žodžius suprasti. „*Pirmas ir svarbiausias krikščioniškos dvasios šaltinis yra dalyvauti Bažnyčios liturginėse pamaldose ir iškilmingose Bažnyčios apeigose*”, sako tas popiežius. Tiesa, nei čia, nei kur kitur Pijus X nėra pasakęs, jog šv. Mišių metu nekalbėkite kitų maldų, o tik mišiolo maldas. Tačiau jis tikinčiuosius skatino artintis prie liturgijos lobyno. Pagaliau kas yra kasdieninė šv. komunija? Aktyvus dalyvavimas aukojamoje šv. Mišių puotoje, aukos papildymas. Iš čia ir prasidėjo liturginis pavasaris. Jo gaivinanti srovė jau baigia apimti Prancūziją, Belgiją, Vokietiją. Italijoje liturginis sąjūdis niekada nebuvo apmiręs. Tą sąjūdį visur sukėlė tėvai benediktinai. Prieš pat antrąjį pasaulinį karą tas sąjūdis gyvai buvo pradėjęs reikštis ir Lenkijoje. Tik Lietuvoje sunkiai kalėsi iš po kietos gyvenimo plutos pirmieji liturginio gyvenimo daigai. Tam silpnam daigui prasikalti

daug pastangų buvo padėjęs Vilkaviškio kunigų seminarijos rektorius prelatas Jonas Naujokas. Jis buvo mūsų liturginio sąjūdžio pionierius. Darbą pradėjo pačios idėjos propagavimu. Savo gražiais liturginėmis temomis straipsniais skaitančius traukte traukė prie liturginių lobynų ir vertė jais susidomėti. Paskutiniaisiais laikais jis buvo padaręs didelį žingsnį į priekį ir liturginės praktikos srityje: buvo išleidęs jaunimui vertingą maldaknygę „*Vadovėlis bendram šv. Mišių klausymui*“ (1936). Jaunų kunigų tarpe buvo atsiradęs būrelis žmonių, kurie buvo pradėję vienur kitur bendrai „šv. Mišių klausyti“ su vaikais. Kun. Naujokas tą darbą jiems buvo palengvinęs, ir ši praktika Lietuvoje jau buvo gerokai pasistūmėjusi pirmyn. 1937 m. Kelmėje progimnazijos kapelionas kun. Mikalčius savo mokinius buvo išmokęs „sekmadieniais per mokinių pamaldas bendrai melstis“. Padavęs žinią korespondentas pažymėjo, kad labai gražu, kai visi mokiniai per šv. Mišias bažnyčioje garsiai meldžiasi. Dar reikia pridurti, kad ne tik gražu, bet ir labai naudinga.

Įvairiuose kraštuose liturginis atgimimas yra įvairiai prasidėjęs, bet dažniausia jis buvo ir yra tvarkomas vyskupų. Pas mus, kaip daug kur, jis buvo prasidėjęs iš apačios. Buvo būtina, kad ir mūsų episkopatas į jį atsižvelgtų ir tinkamai patvarkytų. Žinoma, taip ir būtų įvykę, jeigu nebūtų užgriuvusios viską naikinančios bedieviškojo komunizmo bangos. Tvarkančios vyskupų rankos reikalavo ne tik švento Petro Sostas, bet ir pats gyvenimas.

Į plačiuosius liturgijos laukus nemanau eiti. Imu tik jos mažą dalelę: liturgija ir vaikai. Bet ir šis klausimas yra platus. Šia proga bandysiu apsiriboti tik vienu šio klausimo punktu: šv. Mišių liturgija ir vaikai.

Kokiu metodu čia reikia vadovautis? Kai jau vaikas turi pažinti liturgiją, kaip krikščionio gyvenimą Bažny-

čios apeigose, geriausias metodas bus tas, kuris veda į gyvenimą, į patį religinį veiksmą.

Kuriais vaikais mes susirūpinsim? Įvedus privalomąjį mokymą ir visai jauno amžiaus vaikams pradėjus lankyti mokyklas, kunigo veikla ir globa, noromis nenoromis, turi koncentruotis mokyklas lankančiuose vaikuose. Tiesa, negalima apleisti ir užmokyklinio amžiaus jaunimo. Bet tai jau nebebus vaikai ir kitokis metodas bei programa jiems turės būti taikoma.

Visų pirma kyla klausimas, kas ir kaip reikalinga daryti, kad net patys mažiausieji pirmo skyriaus vaikučiai šv. Mišias suprastų ir pamiltų, o pamilę šv. Mišias, dėl jų ir per jas pamiltų ir patį Kristų?

Vaiko psichologija reikalauja, kad kapelionas pirmą pamokymą apie šv. Mišias paremtų vaizdais. O juk *liturgija kaip tik ir duoda pirmąją ir giliausią vaizduojamąją pamoką.*

Sugrįžkime į vaikystės amžių. Tikriausiai jokio pamokslo neprisiminsime, bet šviesoje ir gėlėse paskendusį altorių, su auksu žibančią ir spinduliuojančią monstranciją, tikrai prisiminsime. Tas vaizdas, tarsi šiandien matytas, dar gyvai stovi prieš mūsų dažno akis, ir mes patys dar, rodos, jaučiame, kaip, išsižioję, išpūtę akutes, kažkokio nežinomo jausmo pagauti, stovime tarsi devintame danguje. Iš to seka, kad visų pirma veiktumėm jautrias vaikučių širdeles pamaldų didingumu ir jų grožiu. Viskas dar nesupranta, kas prie altoriaus darosi. Bet pats žiūrėjimas į altorių jo nekaltoje širdyje pagimdys pagarbos ir džiaugsmo jausmą. Tokiu būdu Dievo namus vaikučiams padarysime miela pastoge ir sukursime pagrindą vertingiems išgyvenimams. O kai paskui vaikučius atvesime į bažnyčią jiems išaiškinti didžiojo altoriaus ir ta-

bernakulo reikšmei, jau nebus sunku juose sužadinti maldingą susitelkimą ir gyvą susidomėjimą. Juo noriau ir lengviau vaikas supras, kad altorius yra svarbiausia bažnyčios dalis, kai sužinos, kad ten gyvena Kūdikelis Jėzus. Suprantama, kad vaikui neužtenka visa tai išgirsti iš kapeliono lūpų, bet jis tai turi jausti iš visos kapeliono elgsenos, priklaupimų, maldingo susitelkimo, kad *Deus in loco sancto suo*. Ypatingą išpūdį padarys, jei kapelionas, apsirengęs kamža ir stula, šią savo gražią pamoką užbaigs Švenčiausiojo išstatymu (*expositio privata stricte dicta*), ką galima padaryti ir be specialaus vyskupo leidimo.

Ilgesniam laikui išlaikyti sukeltam susidomėjimui, vadovaujantis darbo mokyklos dėsniais, ateinančiose pamokose reikia vaikučiams duoti stebėjimo uždavinių: pvz. stebėti, kiek ateinantį sekmadienį degs žvakių ant didžiojo altoriaus, kokiomis gėlėmis jis bus papuoštas, kokios spalvos drabužiais apsivilkęs kunigas laikys šv. Mišias ir pan. Būtų naudinga mokiniams įsakyti nupaišyti altorių, tabernakulą. Galima net paskatinti namuose pasidaryti altorėlį ir jį papuošti gėlėmis. Tiesa, šie išoriniai veiksmai dar nebus tikri maldingumo pasireiškimai, bet jie pasitarnaus sužadinti maldingumo jausmus. Padarius tokią įžangą, vaikams galima pradėti aiškinti liturginius ženklus ir veiksmus, pvz. atsiklaupimas, rankų sudėjimas ir tt. Šiuo klausimu labai gražių nurodymų 1928 m. Miuncheno katechetiniame kongrese davė kun. Minichthaleris: „Kunigas, besitartindamas prie altoriaus, galvoja: dabar man reikia eiti prie Dangiškojo Tėvo, bet nedrąsu. Dievas toks didelis ir galingas, o aš toks mažas ir silpnas. Kunigas, norėdamas nusižeminti prieš Dievą, klaupiasi. Dievas džiaugiasi tokiu kunigo nusižeminimu ir kviečia jį pas save, tarsi sakydamas: ateik pas mane, nes aš mažuosius

myliu. Dabar kunigas jau nebebijo ir drąsiai lipa aukštyn, prie altoriaus”.

Toliau Minichthaleris nurodo, kaip kunigas rankas sudeda, kaip stovėdamas prie altoriaus laiko sudėjęs rankas. Toks rankų sudėjimas reiškia: Dangiškasis Tėve, štai tau mano rankos, dabar nieko daugiau nebenoriu, tik melstis. Savo rankas dedu į Tavo gerąsias tėviškas rankas.

Panašiu būdu, prie progos, vaikams reikia išaiškinti visus kunigo mostus ir judesius, kokius jis daro laikydamas šv. Mišias, kad vaikas juos gerai suprastų ir, supratęs, aktyviai dalyvautų šv. Mišiose.

Kitas svarbus kapeliono uždavinys yra žadinti vaiko vaizduotę ir jai vadovauti. Vaiko vaizduotė visuomet veikia. Jis žaizdamas mėgsta visus daiktus gaivinti, kalbėti į juos, tarsi jie būtų gyvi žmonės. Todėl kapelionas vaiko vaizduotei turi visada teikti sveiko maisto, maitinti ją sveikais įvaizdžiais.

Tam tikslui labai gerai tinka, būriu angeliukų papuoštas, barokinis altorius. Kapelionas, pakilęs į vaikų vaizduotės pasaulį, turi sugebėti tuos angeliukus prašnekinėti, džiaugtis altoriuje esančiu Jėzumi. Tuomet ir vaikučiai savo vaizduotės sparneliais nuskris prie tų angeliukų ir pradės kartu su jais džiaugtis ir linksmintis; tada iš sielų išnyks nuobodulys, kuris dažnai atsiranda pamaldų metu, o taip pat sustiprės noras dažniau atlankyti altoriuje esantį Kristų. Jei tokio barokinio altoriaus bažnyčioje nebūtų, dalinai jį gali atstoti angelas sargas su vaikučiu. Jei ir to nėra, reikia spalvingu ir gyvu pasakojimu pakeisti realybę ir savo žodžiais prieš vaikų akis sukurti angelais apsuptą altorių. Ir taip, žingsnis po žingsnio, per kurį laiką reikalinga suteikti gyvybės viskam, ką vaikas bažnyčioje mato. Varpo garsas vaikui turi kalbėti, kad

eitų į Dievo namus, pagerbtų Jį. Dievas jo laukia Altoriuje degančios žvakės turi vaikui priminti, kad jos šviečia Jėzui; gėlių grožis ir jų kvėpėjimas yra taip pat Jėzui skirtas. Iš čia labai lengva prieiti prie vaikų ir jiems išaiškinti, kad geri vaikučiai savo dalyvavimu bažnyčioje gražiau puošia altorių, negu žvakės ir gėlės.

Vėliau, antrais arba trečiais mokymosi metais, galima vaikus supažindinti su savęs aukojimu Kristui. Tą gražią mintį pavaizduoja ir sukonkretina žvakė, kuri visa, sekdamą Kristumi, iki paskutiniųjų tam pačiam Kristui pasiaukoja. Žvakės pavyzdys labai lengva supinti su vaiko gyvenimu, nurodant, kad žvakės labai gražiai elgiasi visiškai pasiaukodamos Kristui, bet dar gražiau elgiasi vaikučiai, visuomet pasilikdami skaistūs, ir kai jų širdyse, tarsi tos žvakės, nuolatos dega karšta meilė Jėzui.

Pagaliau kyla klausimas, ar pirmais dvejais mokymosi metais jau galima vaikams duoti į rankas maldaknygę? Patyręs auklėtojas kun. Minichthaleris, remdamasis savo ilgamete praktika, kategoriškai pasisako prieš tai. Jo mėginimai mokymo pradžioje duoti vaikams maldaknyges davė neigiamų vaisių. Tačiau, kad ir neduodant jiems maldaknygių, dar nereiškia, kad jau visai nereikia mokyti melstis. Atvirkščiai, iš pat pradžių reikia vaikus mokyti maldų. Vaikų sielai geriausiai tiktų eiliuotos maldos. Jos turi būti trumpos ir pritaikytos pagrindinėms šv. Mišių dalims. Iš liturginių maldų kalbamu laikotarpiu vaikas turi pažinti ir suprasti tik šias: Kryžiaus ženklą, Gloria Patri, Deo Gratias, Dominus vobiscum, Pater noster ir kt. Gera ir naudinga, kad, kitam kunigui skaitant šv. Mišias, kapelionas garsiai kalbėtų su vaikais išmoktąsias maldas, o paskui mokykloje paveikslų pagalba patikrintų, ar tinkamu momentu vaikas tas maldas kalbėjo ir ar sugebės jas pats vienas be kunigo kalbėti,

kai bus reikalinga. Pagrindines šv. Mišių dalis vaikas turi pažinti, lyg atsitiktinai, tikybos pamokose, pvz. pamokoje apie sekmadienį vaikai supažindinami su konsekracija — duonos ir vyno peresybinimu, pamokoje apie Kainą ir Abelį — apie Kristaus pasiaukojimą, pamokoje apie Kristaus užgimimą — apie šv. komuniją. Tokio anticipuoto supažindinimo su šiomis trimis dalimis reikalauja didaktiškieji ir auklėjamieji atžvilgiai. Tuo būdu vaiko dėmesys nukreipiamas į natūralinę šv. Mišių paslaptį.

Kalbant apie vaiko dalyvavimą aukojime, reikia dėmesį atkreipti į tai, jog vaikas turi bendradarbiauti su kunigu, Kristui aukodamas savo skaisčią ir maldingą širdį. Tuo tikslu reikalinga paskatinti vaikus per visą savaitę pamaldžiai kalbėti rytinius ir vakarinius poterius ir šv. Mišių metu juos paaukoti Kristui. Išaiškinus, kada žmogaus širdis yra skaisti, reik vaikus paskatinti nugalėti, savaitės bėgyje, tą savo ydą, į kurią jie labiausiai yra linkę. Kai ta kryptimi vaikas gerai padirbės, tai sekmadienį aukojimo metu iš širdies galės pasakyti: „Štai, Jėzau, per visą savaitę, dėl meilės Tau, nemelavau. Aukuju Tau savo švarią širdį, priimk ją ir pašventink!“ Tad vaikas smulkias savo gyvenimo aukas turi jungti su Kristaus auka. Taip supраста vaiko auka įgis didelės reikšmės jo ateities gyvenimui. Tuos pasižadėjimus ar aukas, sudėtas ant altoriaus per aukojimą, sukoncentravus mintis reikia pakartoti per pakylėjimą, kad viską sujungtų su Kristumi, o Kristus pašventintų Dievui vertas ir malonias dovanas. Šv. komunijos metu reikia sužadinti šv. komunijos, bent dvasinės, priėmimo troškimą, kad įsigytų reikiamos jėgos ištesėti savo pažadams ar naujoms aukoms aukoti. Mažiems vaikams reikia gerai išaiškinti, kad geriausias dalyvavimas šv. Mišių aukoje yra šv. komunijos priėmimas. Tas ankštas ir tamprus su Kristumi sutapi-

mas ar susijungimas yra galimas vaikams perteikti apaštalų pavyzdžiu, kai jie, paskutinės vakarienos metu, bendrai su Kristumi priėmę šv. komuniją, dėkojo Dievui ir Jį garbino ir kad Dievas šią apaštalų su Kristumi bendradarbiavimo metu pareikštą padėką noriai priėmė, tarsi tai būtų kilę iš pačios Kristaus širdies. Tad kai vaikai susijungs su Kristumi, melsis ne vieni, bet su Kristumi. Suprantama, tuo būdu dar nebus vaikams išaiškinta šv. Mišių paslaptis. Bet toks aiškinimas juos parengs geriau suprasti liturgiją.

Padėjus tokius pagrindus, trečiais mokymosi metais, rengimo prie pirmos Komunijos proga, jau galima vaikus supažindinti su Dievo namais, su šv. Mišių sudėtimi. Čia kapelionams labai daug gali padėti tam tikslui skirta literatūra, kurios įvairiomis kalbomis yra gana daug. Čia ypatingai atidžiai reikia vaikus stebėti. Vaikai dažniausiai gerai pažįsta savo parapijos bažnyčią, o kartais ir artimų kaimyninių parapijų bažnyčias. Kapelionas jiems duoda kelis klausimus, liečiančius tos ar kitos bažnyčios vidų bei išorę. Atsakymus į tuos klausimus jie paruošia namie. Paskui reikia vaikus nusiųsti į tą bažnyčią ir tų atsakymų tikslumą vietoje patikrinti. Tokiu būdu yra lavinamas vaikų pastabumas. Viso to pakartojimas mokykloje, sustiprins pamokos metu bažnyčioje įgytas žinias. Nors jau pirmais mokyklos lankymo metais vaikai buvo mokomi, kaip reikia elgtis bažnyčioje, tačiau dabar jiems reikia ypatingai pabrėžti, kaip pavyzdingai, pagarbiai ir susikaupus reikia užsilaikyti Dievo namuose. Bet niekad nereikia pamiršti, kad kiekvieną mokymą turi lydėti pratybos. Tokio gražaus elgimosi akstinu gali būti pirmos šv. Komunijos prisiartinimo priminimas. Šiai dienai vaikas savo širdį turi gerai parengti maldingais aktais ir maldomis.

Kaip reikia vaikus supažindinti su šv. Mišių sudėtimi? Tinkamiausios priemonės geriems rezultatams atsiekti yra vaizdas ir pratybos. Deja, kol kas savo vaikams negalima pateikti tokių maldaknygių, kokias vokiečių vaikai turi, tai „*Das Kind bei der Hl. Messe*“. Jų vienam puslapy yra paveikslėlis, vaizduojąs šv. Mišias celebruojantį kunigą įvairiose situacijose, o priešingame puslapy — labai tikslus ir gražus paaishkinimas bei trumpa malda, jungianti vaiką su aukojančiu kunigu. Mums dar trūksta tinkamos šv. Mišias vaizduojančių paveikslų kolekcijos, kokią vokiečiams yra parūpinęs žinomas katechetas kun. Goetzelis. Tokios vaizdų kolekcijos pagalba, taikant darbo mokyklos dėsnius, vaikams galima puikiai išaiškinti šv. Mišių sudedamąsias dalis. Tačiau ir neturėdami šių puikių priemonių arba naudodami svetimųjų sukurtas, šio tikslo turime ir galime siekti. Jeigu neturima jokių priemonių, tai geriausia vaikus nusiųsti į bažnyčią, kai ten yra laikomos skaitytinės tyliosios šv. Mišios ir juos supažindinti su paskiromis šv. Mišių dalimis. Po tokios vaizdinės pamokos bažnyčioje, kapelionas mokykloje padaro įgytoms žinioms pagilinti pakartojimą, paskui vėl dalyvaujama skaitytinėse šv. Mišiose ir vėl visas pakartojama, ypatingai ilgai ir pagrindinai sustojant tose vietose, kurios silpniau vaikų buvo suprastos. H. Mayeris savo veikale „*Religionspädagogische Reformbewegung*“ tokius supažindinamuosius pakartojimus pataria daryti kasmet, pirmą kartą duotus paaishkinimus vis plečiant ir gilinant. Kai ilgainiui susilauksime ir mes geros liturginės maldaknygės vaikams, sėkmingiau galėsime vesti savo pamokas ir sąmoningiau išmokysime vaikus dalyvauti šv. Mišių aukoje bei melstis iš liturginių maldaknygių.

Trečio ar ketvirto skyriaus mokiniams jau galima, bendrais bruožais, pateikti šv. Mišių vertimą, kaip to rei-

kalauja ir nurodo nūdienis liturginis sąjūdis. Senesnieji šv. Mišių vertimai jas vaizduodavo kaip Kristaus kančios arba atpirkimo vyksmo pakartojimą. Dabartinio liturginio sąjūdžio atstovai mums duoda tikslų šv. Mišių vertimą, kuris yra griežtai istorinis ir daiktinis. Šio vertimo bendrieji bruožai yra sekantys: šv. Mišios yra sudarytos iš dviejų dalių. Pirmoji dalis: *katechumenų* šv. Mišios — skaitymai ir maldos. Jos yra tolimesnis senovės žydų pamaldų tęsinys, kuriose tilpdavo psalmės, maldos, šv. Rašto skaitymas ir jo aiškinimas. Ta šv. Mišių dalis yra parengimas Aukai. Kadangi joje Aukos dar nėra, tai jose galėdavo dalyvauti ir katechumenai. Antroji šv. Mišių dalis yra *tikintųjų Mišios* — paskutinė Kristaus vakarienė. Joje yra dvi dalys; 1. *tikras aukojimas* — nuo ofertoriumo iki Amen prieš Pater noster ir 2. *Aukojimo puota* — nuo Pater noster iki šv. Mišių pabaigos. Aukodami tobuliausią auką, Dievui duodame tobuliausią garbę. Dievas, atsiteisdamas už tai, mums leidžia toje puotoje dalyvauti.

Katechumenų Mišiose, kurių tikslas savo maldomis ir skaitymais parengti žmones prie besiertinančios Aukos, žmonės kartu su kunigu bendrai kalba maldas, mąsto ir svarsto skaitymus ir tuo būdu rengiasi tinkamai ir vertai dalyvauti Aukoje. *Tikintųjų Mišiose* aukojimo metu meldžiamasi ir aukojamasi Dievui, nes toji Auka simbolizuoja mus pačius. Kaip tą etiniu ir estetiniu atžvilgiu Aukos simbolizmą išnaudoti, jau pirmiau buvo nurodyta. Iki konsekracijos vėl jungiamės su kunigu maldomis. o kai kunigas pradeda tarti konsekracijos žodžius, sveikiname Švenčiausiąjį Kūną ir Švenčiausiąjį Kraują šv. Tomo žodžiais: „Mano Viešpats ir mano Dievas“ (Jon. 20, 28). Kadangi Aukos dovana ir mus simbolizuoja, turime įsisąmoninti, kad pašventinamosios maldos apima ir

mūsų pašventinimą. Skirdami Dievui konsekracija pašventintas dovanas, skiriame su Kristumi ir save Dievui Tėvui. Norėdami šią tiesą padaryti suprantama vaikams, jiems taip galime kalbėti: norime Dievui ką nors paaukoti, bet iš savęs nieko neturime, kas būtų Dievo verta. Tuomet mums į pagalbą ateina, kaip Aukos dovana, Kristus, pasislėpęs duonos pavidale. Kunigas mums visiems parodo tą duoną, tarsi norėdamas pasakyti: Išganytojas, nužengęs ant altoriaus, šiame reikale mums padėjo. Dabar turime Dievui ką paaukoti. Žiūrėdami į Išganytoją, pagerbkime Jį ir paaugokime Jį Dievui Tėvui. Kunigas, stovėdamas altoriaus pakilime, kaip ir Kalvarijos kalno viršūnėje, meldžiasi už mirusius ir nuodėmės pavojuje esančius gyvuosius. Paskui Dievas, mainais už tą kunigo auką, leidžia ir dalyvius į tą Aukos puotą. Tą jungtį tarp Aukos ir šv. Komunijos vaikams lengva išaiškinti jiems gerai suprantamu pavyzdžiu: dovana ir atsidėjimas už ją. Ši mintis turi didelės auklėjamosios reikšmės, nes vaikas pirmiau išmoksta duoti, o tik paskui gauti. Be to, vaikas supras, kad Dievas yra ne tik davėjas, bet kartu Viešpats ir Tėvas, kurį turime gerbti ir mylėti ir kuris mums viską dovanoja, jei tik Jį reikiamai mylime ir garbiname. Kas gerai supranta tarp Aukos ir Komunijos esantį ryšį (Aukos puotą), tas šv. Mišių metu jaučiasi tarsi verčiamas eiti prie Aukos stalo ir dalyvauti Aukos puotoje. Liturgikos pamokoje neprivaloma gilintis į Aukos teorijas, todėl mūsų aiškinimai neprivalo nutolti nuo to, kas yra kalbama Mišių maldose. Privalome vengti visa to, kas galėtų sudaryti įspūdžio, jog Kristus šv. Mišių metu kenčia. Iš numirusių prisikėlęs Kristus negali kentėti. Jis tik aukojasi, o šv. Mišios visų pirma yra padėkos ir nekruvinoji pastiprinimo Auka.

Šitame vaiko amžiuje ir išsilavinimo laipsnyje galima *kryžiaus Auką perkelti į vaiko gyvenimą, į jo susidomėjimo ribas, t. y. į šeimos ir mokyklos aplinką*. Tada jau laikas vaikui suprasti, jog visa šeima turi pareigą garbinti Dievą, reikšti Jam padėką, siųsti Jam savo prašomąsias maldas, kad pamaldus dalyvavimas šv. Mišiose teiktų gausiai Dievo palaimos; kad tik tuomet šeimoje viešpatauja vienybė, vaikų klusnumas ir sutarimas tarp visų šeimos narių, tarpusavio meilė, noras ir pasiryžimas kantriai nešti savo kasdieninio gyvenimo kryžių, kai visa šeima, su meile ir pagarba, aktyviai dalyvauja šv. Mišiose. Nemažiau gali laimėti ir mokyklos gyvenimas. Mokyklos Mišios, kurios pas mus buvo ne visai tiksliai mokinių Mišiomis vadinamos, iš grynai formalaus ir privalomo dalyko, kaip pas mus kad buvo, turi virsti tikra visos mokyklos tarnyba Dievui. Ten meldžiasi jau nebe vaikas, ten jau siunčia savo maldas Dievui mokykla. Iš čia mokytojai ir mokiniai kryžiaus Aukos vaisius perkelia į mokyklos gyvenimą. Kai mokykla šv. Mišiose dalyvauja *in spiritu et veritate*, mokytojuose įsiviešpatauja vaikų meilė, vaikuose mokytojų gerbimas ir prisirišimas prie jų, o vaikų tarpusavio santykiuose daina ir nekaltas džiaugsmas. Net vaikų klaidos taps tikybinės ir dorinės pažangos šaltiniu. O kai vaiko charakterį pasireišk kokia yda, jam nurodykime šv. Mišias ir šv. komuniją, kaip gydomasias priemones.

Augant vaikui metais, plėtėja ir jo horizontai. Iš šeimos ir mokyklos gyvenimo dėmesio ribų išėjęs, jis jau siekia tautos ir Bažnyčios gyvenimą. Šitame perijode nesunku vaikui pakišti mintį šv. Mišias aukoti už pavargėlius, už klystančius, už persekiojamus tikinčiuosius, už pavergtą Lietuvą, už tylos Bažnyčią, už misijas ir misiонерius. Šiuo būdu vaikas supras, kokios didelės reikš-

mės turi šv. Mišios visuomenei, ir tuo keliu įsigys visuomeninės bei socialinės dvasios. Mūsų istorija pateiks daug pavyzdžių pamokai pailiuustruoti ir vaikų gerai nuotakai bei dvasiai sužadinti. Bet ne tik dideli ir svarbūs įvykiai vaiką turi skatinti išklausyti šv. Mišių. Prieš kiekvienas šv. Mišias vaikas turi apsispręsti ir nusistatyti, kokia intencija jis šiandien dalyvaus šv. Mišiose. Paraginkime vaikus tik pagalvoti, o jau intenciją jie tikrai susiras, kuri jiems padės reikiamai susitelkti.

Pasiekus dar aukštesnę mokyklos laipsnį, pirmiau vaikui suteiktas žinias reikia vėl plėsti ir gilinti. Prieš apleisdamas pradžios mokyklą, vaikas turi žinoti apeigų simboliką, žodžius, kuriais, laikydamas šv. Mišias, kunigas kreipiasi į tikinčiuosius, žmonių atsakymus, mokėti su kunigu kartu melstis bent pastoviąją šv. Mišių dalį — *ordinarium missae*, ir, kiek galimybės leis, pažinti svarbiausius šv. Mišių formularius Adventui, Kalėdoms, Velykoms, Sekminėms, Dievo Kūno ir kelių sekmadienių po Sekminių. Be įsigilinimo ir gilesnio šv. Mišių formuliario supratimo, liturginė malda gali virsti tik bereikšme formalybe. Kai vaikas ilgesnį laiką kalba tą patį Mišių tekstą, kapelionui palengvėja vaikui parodyti to teksto gražumą, jo ryšį su bažnytiniais metais ir vaiko asmens gyvenimu.

Penktame skyriuje jau yra mokoma liturgikos. Čia galima jaunimą sistematiškai įvesti į liturginį gyvenimą. Tam reikalui yra labai geros literatūros. Vokiečių kalba yra labai puiki Bergmano parašyta knyga „*Das heilige Messopfer mit seinen Weltanschauung und Lebenswerten*“. Šios knygos dėsniai labai gerai atitinka darbo mokyklos reikalavimus. Bergmanas visų pirma reikalauja nepamiršti šios svarbios pedagoginės taisyklės: ką gali pats mokinyš laimėti, mokytojas tenesako jam. To-

dėl mokytojas, bendradarbiaudamas su mokiniu, mažiau-
siai turi jo klausti, bet tik leisti jam pasisakyti. Supran-
tama, mokinys dažnai pasisakys netiksliai, o gal net ir
klaidingai, bet be to pasisakymo ne vienas neaiškumas gal
per visą gyvenimą pasiliktų mokinio galvoje. Pagaliau
jaunimas džiaugiasi galėdamas panaudoti savo jėgas
aukščiausių vertybių srityje; tai tie „išradimai“ žadina
vaikų susidomėjimą, verčia juos gilintis į tą *misterium*
fidei. Bergmanas tvirtina, kad toks darbas palieka ne-
išdildomą išpūdį, o dažnai net duoda jaunimui visam gy-
venimui pastovią kryptį.

Su penktuoju skyriumi *pirmąsias pamokas reikia*
atlikti bažnyčioje. Šiose pamokose kapelionas, bendra-
darbiaudamas su mokiniams, nurodo, kaip žmogus, iš mei-
lės Dievui, brangiausias aukas aukoja altoriui: brangiau-
sius audinius, brangiausius akmenis, bičių vašką, auksą,
geriausius miltus, geriausią vyną, įvairių spalvų šilką,
gražiausiai grojančius vargonus. Šv. Mišių sudėtį moki-
niams reikia parodyti vaizdiniu būdu. Galima ant lentos
iš 15 atitinkamų paveikslėlių pastatyti piramidę, vaiz-
duojančią šv. Mišių dalis: malda prie altoriaus laiptų,
Kyrie, Gloria, Epistola, Evangelija, Credo, Offertorium,
Prefacija, Sanctus, Konsekracija, Pater noster, Agnus
Dei, Komunija, palaiminimas, paskutinioji Evangelija.
Konsekracija stovi piramidės viršūnėje. Offertorium,
Konsekraciją ir Komuniją galima pavaizduoti paveikslė-
liais su ostija ir taure. Konsekracijoje ir Komunjijoje os-
tija yra spinduliuojanti. Geriausia vaizdinė pamoka yra
tarnavimas šv. Mišioms. Todėl, kiek tik aplinkybės lei-
džia, to skyriaus vaikai iš eilės turi tarnauti Mišioms.

Tačiau dar maža jaunimui vien tik pažinti šv. Mišių
sudėtį. Jis turi jas išgyventi kaip trijų dalių dramą: Au-
kojimas, Konsekracija, Komunija. Jei jaunimas turi pa-

tirti asmeniškų išgyvenimų, turime jį įvesti į tokių maldų, kaip Confiteor, Gloria, Credo, Prefacija, minties gelmes ir parodyti jų visą grožį. Jau atsakinėdami chorą, mokiniai pajaučia tų maldų grožį, juo labiau jei jas bažnyčioje chorą gieda. Lygiagrečiai mokinius reikia supažindinti, kokios gilios tiesos, susijungusios su atpirkimo aktu, glūdi tose maldose. Bergmanas deda daug pastangų tas didžiąsias vertybes padaryti vaikų protui artimomis ir suprantamomis. Šv. Mišių reikšmę ir vertę mokinys geriau pažins tik tada, kai kepelionas, palyginimo keliu, parodys, kaip šv. Mišių auka skiriasi ir praneša visas pagoniškas ir Senojo Testamento aukas vertybės ir meilės atžvilgiu. Juo geriau mokinys išsigilins į šv. Mišių milžinišką vertę, kai kapelionas išaiškins kryžiaus aukos tikslą: išlaisvinti nuo Adomo kaltės, o taip pat, kad šv. Mišių Auka, kaip pastiprinamoji Auka, jungdama su Kristumi, stiprina žmogaus prigimtį.

Čia reikia pabrėžti, kad vystymosi amžiuje jaunimas išgyvena dvejopą krizę: seksualinę ir dvasinę. Tuo metu jau atsiranda pasitikėjimas savimi, savo vertės supratimas, nemėgimas prievartos ir bet kokių išorinių įtakų. Kadangi egocentrinė srovė ima viršų ant teocentrinės, tad pradėdama atvėsti ir apsileisti religinėse praktikose. Ką reikia tuo sunkiu metu daryti? Reikia paliesti tokio bręstančio vaiko savimeilę, jo vertės pajautimą, įrodant, kad *malonė yra ne tik pastiprinimas silpniesiems, bet dalyvavimas Dievo didybėje, vertybėje ir Jo šventume*. Kiekvieno žmogaus širdyje glūdi amžinumo ir begalybės siekimas. Galime trokšti to amžinumo, bet savo jėgomis negalime tapti „dieviškos prigimties dalyviais“ (II Petr. 1, 4). Tačiau ko mes patys neįstengiamo, Dievas suteikia savo malonę. Tą vertingąją dovaną — Dievo malonę — gausiausia gauname per Eucharistiją, nes per ją vienija-

mės su amžinuoju Dievu. „Kaip mane siuntė gyvasis Tėvas, ir aš esu gyvas per Tėvą, taip ir tas, kurs mane valgo, bus gyvas per mane” (Jon. 6, 58). Su šv. komunija nebūtinai turi eiti ranka rankon religinių smagumų jautimas. Yra daugelis žmonių, jų tarpe ir jaunimo, kurie kitaip mano. Tai pagimdo nenormalius santykius su šv. komunija. Todėl reikalinga vaikams nuolatos pabrėžti, kad priimant šv. komuniją visų pirma reikalingas moralinis veiksmas. Bet pasiekti susivienijimui su Dievu, žmogus turi šv. Mišių auką padaryti savąja auka, jis pats turi tapti gyvąja auka. Tas pasiaukojimas, atsidavimas Dievui ir yra moralinis veiksmas, nuo kurio priklauso malonių gausumas. Kai jaunimas taip supras šv. komuniją, nugalės visas krizes ir pažins milžinišką šv. Mišių ir šv. komunijos vertę.

Išganytojo mokslas ir pavyzdys mums rodo, kad tikras krikščionio gyvenimas yra nuolatinės aukos gyvenimas, nuolatinis realizavimas ar vedimas į gyvenimo praktiką šių Kristaus žodžių: „Jei kas nori eiti paskui mane, teišsižada pats savęs, tegul kasdien neša savo kryžių ir teseka mane” (Luk. 9, 23). Jei norime pagilinti ir įprasminti religinį gyvenimą, visų pirma turime sužadinti aukos norą. Tai reikalinga ypatingai šiais laikais, kada visas gyvenimas plaukia mažiausio pasipriešinimo kryptimi. Turime nurodyti aukos grožį. Bet taip pat ne mažiau atsidėję turime rodyti ir įtikinti, koks neišsemiamas jėgos šaltinis trykšta iš šv. Mišių aukos. *Jaunimas turi suprasti, kad be aukos nėra krikščioniškojo gyvenimo ir kad prie šv. Mišių židinio turi uždegti savo širdį aukos meile ir ten ją sustiprinti.* Ta mintis aukso siūlu turi nusitęsti per visas pamokas. Visus religinio gyvenimo sunkumus jaunimas turi nešti prie altoriaus, ten juos palyginti su Kristaus auka ir ten pasisemti jėgų tiems sunkumams nu-

galėti. Viso to akivaizdoje kyla klausimas: kaip jaunime sužadinti tą aukos dvasią? Du keliai veda į šį tikslą. Galima nurodyti į Kristaus meilę ir pareigą atsisteisti ar atsidėkoti už ją, bet kartu pabrėžti, kad už meilę tik meile tegalima atsilyginti, o meilė, iš savo pusės, reikalauja mylimajam asmeniui atiduoti tai, kas turima brangiausio. Antrasis kelias, nagrinėjamą klausimą sumegzti su šiais šv. Povilo žodžiais: „... ko Kristaus kančioms netenka, tai aš papildau savo kūne Jo kūnui, tai yra, Bažnyčiai“ (Kolos. 1, 24). Tai mokslas apie Mistinį Kristaus Kūną. Kapelionas, šio mokslo padedamas, savo mokiniams geriausia galės išaiškinti apie žmogaus ryšį su Dievu — Šventųjų bendravimą, o, svarbiausia, galės sužadinti juose aukos dvasią. Jei mes sudarome Kristaus kūną, tai ir patys esame aukos kūnu, o kiekvienas mūsų tos aukos kūno narys. Tad mūsų uždavinys — sujungti visas mūsų aukas su Kristaus auka. Tos tiesos šviesoje, reikalinga išaiškinti tos aukos reikšmę, kurią kunigas daro iš savęs: aukoja savo laiką, savo sveikatą, dirba savo gyvybei pavojingą darbą, važinėdamas pas sunkiai sergančius ligonius, atsižada savo šeimos, atsižada daug žemiškų leistinių džiaugsmų ir tt. Kai jaunimas visa tai supras, tuomet įsitikins, kad tikintieji, kaip Mistinio Kristaus Kūno nariai, savo aukas taip pat turi jungti su Kristaus auka, kad tuo būdu savo aukoms pelnytų antgamtinės vertės.

Dar lieka mokyklos pamaldų klausimas. *Missa recitata* yra tų pamaldų idealas. Prelatas Naujokas savo „Vadovėlio bendram šv. Mišių klausymui“ pratarė šiuo klausimu daro tokias nuoseklias ir rimtas pastabas: „Katalikų šalyse, kur labiau rūpinamasi liturgijos klausimais, įvestas paprotys, kad mokyklinis jaunimas drauge dalyvautų šv. Mišių klausyme, tas pačias maldas, kaip ir ku-

nigas garsiai kalbėdamas. Po įvairių bandymų prieita ta nuomonė, kad tikslu yra šv. Mišiose dalyvauti ir kalbėti tas pačias maldas, kurias kunigas kalba. Kadangi kunigas ne tik savo, bet ir visų tikinčiųjų vardu daro auką, maldose beveik visuomet vartojama „mes“, tai savaime kyla mintis, kad ir žmonėms naudinga tas pačias maldas kalbėti. Suaugusius žmones prie to nelengva papratinti. Lengviausia tai pavyksta su jaunimu. Mokyklose jiems dėstomas šv. Mišių klausymas. Ten kunigas su mokiniais daro bandymus, o paskui tai daro bažnyčioje, bendrai šv. Mišių klausydami, ir tas pačias maldas visi drauge balsiai kalbėdami. Šioms bendroms maldoms vadovauja patyręs mokytojas arba kunigas. Pradedant pas mus jas įvedinėti, teks pačiam kunigui vadovauti... Tokios bendros mokiniams šv. Mišios yra kitose šalyse; iš to turima daug gerų pasekų ir daug ateityje tikimasi”.

Prelatas Naujokas, giliai ir plačiai išstudijavęs prancūzų ir vokiečių kalbomis kalbamu klausimu literatūrą, savo jau minėtame leidiny nurodo ir tą naudą, kuri gaunama iš *missa recitata*. Jo išvadas čia ištisai ir pacituoju:

„1. Jaunuoliai pas tėvus, rašo prel. Naujokas, o pasčiau mokykloje, išmoksta įvairių maldų. Maldų mokėjimas ir jų sąmoningas kalbėjimas — du skirtingi dalykai. Išmokti melstis ir maldas gyvenimui pritaikyti geriausiai pamoko bendrasis šv. Mišių klausymas. Kalbėdami atskiroms šv. Mišių dalims paskirtas maldas ir drauge su kitais kartodami, jaunuoliai papranta ir išmoksta be maldaknygės sekti šv. Mišias ir drauge su kunigu daryti auką. Tikėjimo tiesos pasidaro aktualios, daro jauno žmogaus gyvenimui įtakos. Jis išvengia rutinos, mechaniškos maldos ir kartojimo mažiau suprantamų maldų.

2. Kaip reikia jaunimas mokyti melstis, galima sėkmingai pasiruošti, tik reikia nusižiūrėti, kaip pamaldi

motina tai daro. Ji moko vaiką melstis, pati drauge su juo melddamasi. Ji su vaiku kartoja tas pačias maldas. Ji, galima sakyti, perkelia savo religinį jausmą ir tikėjimą į vaiko sielą. Vaikas jaučiasi esąs kilnioje atmosferoje. Mokykla, norėdama tų pasėkų, turi vadovautis giliai tikinčios motinos pavyzdžiu. Mokslas ir darbas turi būti religinės nuotaikos įtakoje; mokykla savo uždavinį turi atlikti taip, kaip jį atlieka giliai tikinti motina. Bendras šv. Mišių klausymas, kunigo ar mokytojo vadovaujamas, jaunime palieka gražią atmintį. *Tokios bendros šv. Mišios yra mokytojams ir mokiniams pirmąją maldos mokykla, drauge giliai siekias religinis auklėjimas.*

3. Bendrame šv. Mišių klausyme jaunuoliai raginami pasiaukoti, nugalėti save, būti pasirengusiais kitiems atleisti, geru už blogą atsilyginti. Nėra kitos tokios geros progos įdiegti pasiaukojimo ir savęs nugalėjimo reikalą, kaip bendrai šv. Mišiose dalyvaujant. Kada sakoma, kad jie šv. Mišiose yra aukotojai, jiems vis labiau aiškėja Viešpaties Jėzaus pasiaukojimas. Jėzaus pavyzdys galimai veikia, o malonė padeda ir sutvirtina tame.

4. Bendras šv. Mišiose dalyvavimas ragina sužadinti įvairių dorybių aktus: tikėjimo (Credo), meilės, vilties, dėkingumo ir nuolankumo (Gloria, Confiteor), taip pat keliama geri norai, pasižadėjimai.

5. Jaunimas, šv. Mišias bendrai klausydamas, daro išvadą, kad kunigas yra Dievo ir žmonių tarpininkas. Kunigas savo pašvęstomis rankomis paliečia Viešpatį Jėzų. Jisai dalina Jį šv. Komunijoje žmonėms. Jaunimui žinoma, kad Viešpats Jėzus apaštalams ir kunigams suteikė didžią valdžią perkeisti duoną ir vyną į Viešpaties Jėzaus Kūną ir Kraują. Iš to kyla pagarba kunigams, ir jaunuoliai gerai supranta, kuo yra kunigas savo padėtimi, kad jis šv. Mišiose yra Kristaus pavaduotojas”.

Prel. Naujokas, nurodęs, ką laimi jaunimas iš *missa recitata*, nurodo, kad iš tos šv. Mišių rūšies daug laimi ir suaugusieji. Jis rašo, kad „jaunimas geru pavyzdžiu patraukia ir suaugusius į gera. Šie girdi paaishkinimus, bendras maldas ir papildė savo žinias apie šv. Mišias”.

Prancūzija, Vokietija, Lenkija, Italija *missa recitata* jau yra įsivedusios savo vaikams. Buvome jau ir mes pradėję ir vienur kitur ta praktika buvo jau įvesta. Suvalkų Kalvarijos dekanato kunigų 1936.XI.25 d. konferencijoje buvo nutarta *missa recitata* įvesti vaikams viso dekanato bažnyčiose. Bet, toli gražu, ne visur ta praktika būtų prigijusi, o be dirigento ji galėtų nueiti įvairiais keliais ir savo tikslo nepasiekti, kokį galėtų pasiekti gerai tvarkoma ir diriguojama.

Missa recitata turi ir savo priešininkų. Vienos katechetiniuose kursuose, dar 1905 m., prieš ją smarkiai pasisakė kun. Holzhausenas, o 1929 m. Krokuvos katechetiniuose kursuose tuos pačius argumentus pakartojo kun. Werynskis. Holzhausenas ir Werynskis tvirtina, kad 1. mokinių kalbamos maldos gali virsti rutina; 2. darydami analogiją su vaikų žaidimais, jie konstatuoja, jog vaikai nemėgsta primetamų žaidimų, o ištisomis valandomis patys juos kuriasi. Tuomi nereikia stebėtis, nes kiekviena nauja idėja ar praktika turi savo priešų. Tačiau ši praktika labai mažai teturi priešų ir jų argumentai nėra tvirti. Tuo tarpu už *missa recitata* kalba stipriausi pedagogai, visi Vakarų Europos kraštai tai praktikuoja, o Bažnyčia tai praktikai pritaria. Šiai praktikai įsigalėti net ir vyskupai visais galimais būdais padeda.

Šalia vaikų supažindinimo su šv. Mišiomis, juos reikalinga supažindinti ir su *bažnytiniais metais*. Vaikų išgyvenimas į bažnytinius metus, tą liturginį *sentire cum Ecclesia*, yra labai reikšmingas momentas. Tiesa, tikybos

pamokose vaikams aiškinama bažnytinių metų laikotarpiai, svarbesnės šventės. Bet tai tik teorija, o teorija ir pasilieka teorija. „Grau ist jede Theorie“, sako vokiečiai. Vaikas turi matyti, girdėti, betarpiškai išgyventi. Tikybos pamokoje pilno vaizdo duoti negalima. Jis turi betarpiškai dalyvauti pamaldose ir bažnytinėse apeigose.

Vaikai labai mėgsta bažnytines apeigas ir iškilmingas šventes. Paklausti tikybos pamokose apie jas kalba gyvai ir užsidegę. Tačiau jie graibsto tik jų išorines formas. Todėl reikia palaipsniui eiti prie to, kad jie suprastų bažnytinių apeigų turinį ir reikšmę. Tuo būdu iš lengvo vaikus uždegsime meile liturginio renesanso srovei, kuri baigia užlieti kultūrinį katalikiškąjį pasaulį.

Mokslu apie bažnytinius metus vaikas tada daugiausia pasinaudoja, kai jį kartu su kapelionu giliai išgyvena. Todėl reikalinga ne tik mokyti apie besiartinančias šventes, bet sudaryti tokias sąlygas, kad vaikas savo dalyvavimą iškilmėse sustiprintų koku nors konkretesniu veiksmu. Metų pradžioje spalio mėnuo duoda progos kalbėti apie rožančių. Vėlinių diena turi pažadinti vaikus aukoti už skaistykloje vargstančias sielas. Advento metu vaikučiai dieviškajam Kūdikėliui rengia prakartėlę. Gavėnios metu reikia pratinti vaikus daryti aukas Kristui. Pvz. galima jiems išdalinti gavėnios korteles, kuriose jie įrašo, ko jie yra atsižadėję iš savo malonumų gavėnios metu Kristui: mėgiamo valgio, čiuožimo, pramogos ir tt.

Labai naudinga ir pravartu įvesti kalendoriaus rašymo praktiką. Kiekvienam mėnesiui vaikas gauna kortelę. Vaikas visų pirma joje įrašo sekmadienius, paskui atitinkamu simboliniu ženklu pažymi šventes. Jeigu vaikas su kiekvienos šventės išgyvenimu išmoks jungti konkretų biblinį faktą, susikurs pagrindą gyvenimui *ex*

fide. Tam tikslui daug padės ir šventų Mišių formuliarų išaiškinimas. Rengiant vaikus didelėms šventėms, reikalinga, pasiremiant šv. Mišių formuliais, išaiškinti vaikams, kad šios šventės nėra tik prisiminimas, bet tikras, nors ir nematomas, antgamtinio gyvenimo įvykis. Kas anais laikais istoriškai ir matomai visai žmonijai įvyko, dabar visa tai mistiškai ir sielai nematomu būdu kartojasi bažnytinių metų šventėse. Kalėdos duoda Išganytoją, išlaisvina iš nuodėmės jungo. Velykos atneša naują gyvenimą, o Sekminės siunčia šventąją Dvasią, bet tik tiems, kurie aktyviai per šv. komuniją dalyvauja tose šventėse. Tokiu būdu tos šventės virsta tikrais išgyvenimais, ir bažnytiniai metai, Kristaus noru, atlieka žmonių pašventimo uždavinį, virsta tikra gyvenimo mokykla.

Bažnyčiai kadaisia didelės reikšmės turėjo Gavėnia: katechumenai rengėsi prie švento krikšto, o visa katalikiškoji bendruomenė kartu su jais meldėsi ir pasninkavo. Atgailos keliu stengtasi atsisteisti už nuodėmes, ypatin-
gai praėjusių metų, o gerais darbais siekta religinį gyvenimą sustiprinti ir suintensyvinti, kad prisikėlimo dieną kartu su katechumenuis prisikeltų laimingesniam gyvenimui.

*

*

*

Kunigas paima savo globon vaikus tik mokyklinio amžiaus ir tik tuos, kurie lanko mokyklą. Mokyklinio amžiaus vaikas jau turi savo susidarytą gyvenimą ir praktiką. Ne visuomet jie palankūs kunigo planams ir siekiamiems tikslams. Dažnai jų praktika sudaro rimtą kliūtį kunigui mokant juos šv. Mišių liturgijos teorijos ir praktikos. Tad kunigui ne vis tiek pat, kokių nusiteikimų ir kokio parengimo vaikus ima į savo auklėjamą įtaką. Jam labai svarbu, kad vaikas ateitų į mokyklą jau

su parengimo minimumu, kad suprastų, kas yra bažnyčia, kuo ji skiriasi nuo to trobesio, kuriame jis gyvena, ir nuo mokyklos, kurią jis pradėjo lankyti, ir kaip reikalinga tame Dievo trobesyje deramai laikytis ir elgtis. Pavadinasi tą parengimą įvadu į praktiškąją liturgiją. Jis trumpas, bet svarbus ir kunigo darbui labai reikalingas. Kas tokį įvadą vaikui gali suteikti? Bendrai imant, šeima, dar tiksliau sakant — *motina*, nes vaikų darželių ne visur yra, o pagaliau, jei ir būtų, ne visi jie rūpinasi tuo, kas kunigui rūpi. Kitų auklėjimas kunigo darbą tik apsunkina.

Motina yra savo šeimos šventos ugnelės palaikytoja ir kurstytoja - vaidilutė, šeimos kunigas. Ji tad parengia kunigui - kapelionui medžiagą. Jau dėlto jis motinos ignoruoti negali, o juo labiau turi ją rūpintis, kad ji yra motina. Kunigas turi paimti motiną savo artimon globon ir išmokyti ją būti savo artima bendradarbe, dirbti Kristui, savo šeimą paversti bažnyčia.

Kokia motinai skiriama programa šiam darbui? Ko ji turi išmokyti savo vaikus prieš atiduodama juos į kunigo rankas?

Tas klausimas nedervonuoja. Literatūra plati. Yra iš ko pasimokyti. Jis buvo gvildenamas ir mūsų tos rūšies negausioje raštijoje. Iš tokių raštų paminėsiu čia žymaus mūsų pedagogo, vėliau tapusio mūsų garsiu didvyrišku vyskupu, prof. kun. K. Paltaroko tilpusį 1925 metų nr. 9 „Tiesos Kelyje“ rašinį „Vaiko mokymas Mišių klausyti“. Trumpa, bet kondensuota studijėlė. Jo žodis bus mums autoritetingas. Tad gvildenamam klausimui nušviesti, paduosiu kun. K. Paltaroko minėtos studijos santrauką.

Reikia vaikas išmokyti dievotai dalyvauti šv. Mišiose dar prieš lankant mokyklą. Kol vaikas bažnyčioje ramiai nesiels, verčiau tepasilieka namieje. Nurodymas,

kad bažnyčioje gyvena Dievas, vaikui ne daug tesako. Vaiko mintis bematant apsistoja ant realybės ir šokinėja nuo vienu daiktų ant kitų. Dėlto nepravartu ilgai laikyti vaiką bažnyčioje, kad nepajustų nuobodulio ir nenustotų noro eiti į bažnyčią.

Prieš pirmą bažnyčios aplankymą, reikia papasakoti vaikui, kad Kristus dėl žmonių meilės ir noro būti su jais, kasdien nusileidžia iš dangaus ant altoriaus, bet ne kūdikėlio, o mažo baltos duonos paplotėlio pavidale. Nusileidęs Jis pasilieka mažame kambarėlyje - tabernakule, iš kur mato visus ateinančius į bažnyčią. Jis ypatingai myli gerus vaikus. Jei vaikas gražiai elgiasi bažnyčioje, Jis džiaugiasi, o jei blogai — nuliūsta ir nuo tokių vaikų nusigręžia. Kristus žengia ant altoriaus tada, kai vargonai nustoja groję, žmonės giedojo, bažnyčioje pasidaro ramu ir tylu, visi suklaupia ir laukia, kada kunigas tame mažame paplotėlyje ir vyno taurėje parodys nužengusį Kristų. Toliau motina išaiškina vaikui Evangelijos skaitymą. Ją skaito kunigas iš didelės knygos. Evangelijoje yra pasakyti dar Jam žemėje gyvenant Kristaus žodžiai. Iš pagarbos Evangeliją skaitant visi sustoja. Po Evangelijos netrukus suskambina varpelis ir kunigas parodo tą paplotėlį, į kurį įžengs Dievas. Kas tik dabar ateina bažnyčion, žymiai pavėluoja ir Dievui nusikalsta.

Aiškindama apie trečiąją šv. Mišių dalį — šv. Komuniją, motina papasakoja vaikui, kad Kristus, gyvendamas mažame altoriaus namelyje, duodasi save priimti žmonėms, ir kiek smulkiau papasakoja, kaip žmonės priima švenčiausiąjį ir apie visus kunigo veiksmus prie altoriaus šv. komunjijos metu. Tuo metu motina pasako, kad ir vaikas paūgėjęs galės priimti į savo širdį Dievą.

Suprantama, visos tos pamokos ne vienos dienos darbas. Tas pamokas reikalinga pradėti, kai tik vaiko pro-

tas tokius dalykus pradės sugebėti suprasti ir jais interesuotis.

Rūpestinga motina kiekviena pasitaikiusia proga nusiveda vaiką į bažnyčią tada, kai joje nėra jokių pamaldų. Čia ji vaiką praktiškai pamoko, kaip reik elgtis ir kas daryti į bažnyčią įėjus ir iš jos išeinant, kas daryti bažnyčioje, parodo ir paaiškina apie Dievo namus — tabernakulą, altorių, amžinąją lempelę, jei yra galimybės — liturginius rūbus, taurę, komunikantus ir tt. Apie šiuos dalykus galima ne daug pasakoti, svarbu, kad vaikas pamatytų ir žinotų, kas ir kam jie yra. Platesnių žinių suteiks kapelionas mokykloje. Kapeliono vietą motina turi užimti ir platesnių žinių visais tais klausimais suteikti vaikui tik tais atvejais, kur kapelionų nėra. Išėivijoje ir tokių dalykų pasitaiko. Bet motina turi būti pasirengusi visa kam ir tada, kai savo vaiką atiduoda į kapeliono rankas. Mokyklinio amžiaus vaikui daug daugiau kas rūpi sužinoti. Kapeliono pasakojimo sužadintas smalsumas vaiko prote sukelia daug klausimų. Su jais dažniausia jis kreipiasi prie motinos, nes kapeliono nediršta, o motina sava ir ji visa žino, bent taip vaikas apie ją galvoja. Ir motina turi visa žinoti. Klysta ta motina, kuri nesugebėdama vaikui duoti prašomų paaiškinimų, nekantriai jį nuo savęs pavaro.

Motinos padėtis nepavydėtina. Iš kur ji vargšė visa žinos. Ir kapelionui tenka ne kartą pasiteirauti knygy, arba palaužyt galvą, kaip gerai atsakyti į vaiko jam pastatytą vaikiškai gudrų ir painų klausimą. Motina gi tinkamos knygos, bent lietuvių kalba, neturi. Ją verkiant reikalinga parūpinti. Tai specialistų neatidėliojamas uždavinys. Vysk. Paltarokas minėtame jo rašinyje nurodo du tos rūšies veikalus: Schüller. Die religiöse Erziehung der Kinder durch die Mutter ir Schwala. Seelsorge und

Kind. Abu nurodyti veikalai išleisti seniau. Su naujesniais veikalais tuo klausimu man neteko susidurti. Klausimo žinovai literatūrą žino. Jie suras kalbamam vadovėliui motinai parūpinti medžiagos.

Nederamas vaikų elgesys bažnyčioje „tai apkaltinimas motinos, rašo vysk. Paltarokas, kuri paleidžia tikybinių vaikų auklėjimą. Yra tai rimta tiesa, kad vaikų klaidų motina privalo ieškoti pačioje savyje.

„Vaiko elgesys yra vaisius tikslaus pamokymo, kuris lieka papročiu. Tais dviem auklėjimo būdais mokinausi vaikas kiekvienu metu ir kiekvienoje vietoje elgtis, kaip Dievas nori. Geras jo elgesys yra jo supratimo veidrodis ir jo sutvarkytos sielos vaizdas. Jei vaikas duoda priežasties nusiskusti jo elgesiu, tai motina neprivalo primesti to jaunam jo amžiui, bet turi panagrinėti savo sąžinę ir klausti savęs, kaip ji galėjo savo vaiką nuo tos klaidos apsaugoti.

„Negalima kęsti, tęsia toliau vysk. Paltarokas, netinkamo vaikų elgesio bažnyčioje. Kai tik įsibraus netvarka, bus sunku ji panaikinti. Užtat pravartu nuo pat kūdikystės mokyti vaikus, kaip jie turi elgtis bažnyčioje.

„Vaikai turi žinoti, kad jie bažnyčioje yra prižiūrimi. Jeigu jiems leidžiama daryti, ką jie nori, jų netvarka neatitaisoma, tai vaikai tos netvarkos darys daugiau.

„Labai svarbu, kad vaikai žinotų, ką ir kaip jie turi daryti bažnyčioje. Kiekvienas vaikas turi turėti malda-knygę ir mokėti ją vartoti... Jei vaikai mokės melstis ir gražiai elgtis bažnyčioje, tai jų tikybiniame auklėjime bus labai daug padaryta.”

Daug yra veiksmų, kurie daro įtakos į vaikų tikybinių auklėjimą. Tačiau svarbiausi — motina ir kunigas. Šiame darbe vienas kitą papildė ir paremia. Juodu ir daugiausia atsakomybės turi už juos. Kolektyvinis dar-

bas ir kolektyvinė atsakomybė. Už nepasisekusį auklėjimą vieną motiną kaltinti negalima, nors jos vaidmuo vaikų auklėjime kai kuriais atžvilgiais svarbesnis už kunigo. Bet svarbos klausimą keliant reikalinga neišleisti iš akių tai, kad motinų didelė didžiuma savo uždaviniui atlikti nėra pajėgios, neturi reikiamo parengimo. Spraga didelė. Tą spragą turi užpildyti kunigas. Motinos - mokytojos ir auklėtojos mokytoju yra kunigas. Tad kunigas atsakingas ne tik už vaiką, bet ir už motiną. Koks bus vaikas, toks bus ir užaugęs vyras ar moteris. Šita tiesa padeda suprasti visą tos atsakomybės svarbą ir sunkumą.

Vysk. Paltarokas atkreipia dėmesį dar į vieną klausimą, būtent, į ministrantus, į tuos vaikus, kurie patarnauja šv. Mišioms ir kitoms pamaldoms.

„Reikia žiūrėti, rašo jis, ministrantų elgesio. Jie dažnai daro prie altoriaus daug netvarkos: šaiposi, pešiojasi, švaistosi be jokios pagarbos. Jų pavyzdys gadina kitus vaikus. Reikia vaikams įkalbėti, jog būdami taip arti altoriaus, kame Kristus gyvena, turi dievotai elgtis ir savo draugams rodyti gerą pavyzdį... Kunigas privalo juos gerai išmokyti apeigų. Ypatingais atsitikimais, kaip metų ketvirtyse, Didžiojoje Savaitėje, iš anksto išmokyti, kas ką prie altoriaus turės padaryti. Niekas taip negadina pamaldumo, kaip prie altoriaus daroma netvarka.”

Vyskupo Paltaroko keliamas klausimas yra aktualus visur ir visada. Ar galima vaikus išlaikyti prie altoriaus tinkamoje tvarkoje? Praktika parodo, kad taip. Juk yra bažnyčių, kur vaikai prie altoriaus elgiasi pavyzdingai ir kelia žmonių pasigėrėjimą. Kokios priemonės tam tikslui pasiekti? Rimtas jais susirūpinimas — rimta nuolatinė priežiūra ir geras pareigų ir elgsenos išmokymas. Lietuvoje vaikus tvarkė dažniausia zakristijonai. Rūpestingi ir sąžiningi zakristijonai šią savo pareigą atlikdavo ge-

rai, jei, žinoma, jie patys susivokdavo savo pareigose. Gerą zakristijoną gali padaryti tik kunigas. Tai jau klebono pareiga suteikti jam jo profesinių žinių.

Lietuvoje ir mažiausia parapija turėdavo zakristijoną. Užsieniuose gi yra kitaip. Zakristijonas yra retenybė, gal ir prabanga. Net ir turtinga Amerika neturtinga zakristijonais. Tad kieno globoje ir priežiūroje yra ten vaikai? Vienur seserų vienuolių, kitur tiesioginėje pačių kunigų, nors, kaip bebūtų tas klausimas sutvarkytas, visada vyriausiu bažnyčios tvarkytoju ir už jos tvarką atsakytoju yra klebonas.

Ministrantų darbas prie altoriaus yra liturgija praktikoje. Tad visai suprantama, dėlko jų klausimu yra susirūpinę ir daugelio vyskupijų vyskupai. Yra įdomių jų patvarkymų tuo reikalu. Vokietijoje ir J. Amerikos Valsitybėse daugelyje vyskupijų ministrantai organizuojami rateliais ar draugijomis. Kai kur jie jungiami į vieną visos vyskupijos draugiją, vadinasi, centralizuojama. Ar tas organizavimas savo tikslo pasiekia. Organizacija yra iš esmės tiksli priemonė, bet tik priemonė. Ji ne vadovas. O organizacija be vadovo yra tai, kas kūnas be galvos. Tekdavo ir tenka šv. Mišias laikyti tokiose vyskupijose, kur tokios ministrantų organizacijos veikia. Ir turiu konstatuoti, jog geriau būtų, kad tokie ministrantai visai nesimaišytų prie altoriaus. Nekalbu apie jų rimtį, bet net atsakymų nežino pačioje šv. Mišių pradžioje. Kokia išvada? Organizacija yra, bet ji neturi vado. Vadas kunigas neturi jai skirto laisvo laiko. Ir ten prie altoriaus, šventas pareigas atliekant, vaikai išmoksta negerbti nei altoriaus, nei tų apeigų. Sunku tikėti, kad jie užaugę patį Dievą gerbtų.

Omne vivum e vivo. Iš Vatikano Apaštališkojo Sosto aukštumos įsakyta grįžti į liturgijos lobynus. Geriau

ją pažinę, stipriau pamils. O kam ji taps gyvojo vandens šaltiniu, tos meilės ugnį sugebės įžiebtį ir jaunimo širdyse, ir laiko suras, ir energijos nesigailės. Mūsų laikų jaunimo antgamtinis gyvenimas yra atsistojęs labai didelių bandymų ir pavojų akivaizdoje. Ta padėtis yra pakankamai juntamas akstinas liturgiją padaryti savo aktualių dienos klausimu ir į jos šventus plotus įvesti visą tikinčiąją su jos jaunimu bendruomenę.

Teko man dalyvauti viename kunigų suvažiavime. Jame buvo jaunų, vos pradėjusių kunigauti kunigų, bet buvo ir tokių, kurie bekunigaudami buvo savo amžių bebaigia. Iškilio dialoguotų arba recituotų Mišių klausimas. Referato apie jas susikaupe išklausė ir pareiškė, kad priitaria ir sutinka pas save jas įsivesti, nes, matyti, geras dalykas esąs, bet paprašė referentą papasakoti, kaip recituotas Mišias reikalinga pravesti. Reiškia, dialoguotos Mišios — klausimas nežinomas. Ir iš kur jis galėjo būti žinomas? Kunigų seminarijose liturgijai pritrūko vietos. Išmoksi išėjęs į gyvenimą, man klierikaujant sakydavo seni optimistai. Tekdavo tenkintis apeigų (vadinamų rubrų) gana taupiomis pamokomis. Kas nežinoma, tai ir nemėgstama, o kas nemėgstama, tai savu noru ir nestudijuojama. O jei ir atsirastų tokių laimingų išimčių, tai kur literatūra tuo klausimu? Sava kalba jos turėjom ne daug. Svetimomis kalbomis, toli gražu, ne visi galėjo naudotis. Bet nepaisant tų kliūčių liturgijos mėgėjų atsiradavo vis daugiau. Liturginio sąjūdžio pionierius prel. Naujokas susilaukdavo talkininkų iš jaunesnės kunigų kartos. Grįžus į nepriklausomą Lietuvą, jį reiks iš pagrindų atgimdyti Kristuje. Vieno, kad ir labai dažnai linksniuojamo, šūkio milžiniškam Lietuvos atnaujinimo darbui neužteks. Šį tą čia išėivijoje rengiame nepriklausomos Lietuvos atgimdymo ateičiai. Į tą darbų planą tu-

rétumēm įtraukti ir liturgijos klausimą. Tokios sekmin-
gos kalbamam tikslui pasiekti priemonės, kaip liturgija,
iš akių išleisti negalima. Suprantu, kad išeivijoje tokie
darbai yra nelengvai atliekami. Bet ir sunkiausiose darbo
sąlygose kai kas padaryti galima. Kas ir kaip daryti, tu-
rėtų išspręsti Kunigų Vienybė.

PASAULIEČIŲ TEOLOGIJA

Pasauliečių teologija tiria ir gvildena apreiškimo šviesoje pasauliečių padėtį Bažnyčioje. Ji apima labai daug klausimų, kurie domina ne tik dogminę, bet ir moralinę, asketinę ir pastoralinę teologijas ir nemažiau kano-niškus įstatymus. Liečiamas klausimas šiais laikais labai platus, literatūra tuo reikalu labai turtinga, tad beveik neįmanoma pasauliečių teologiją apimti visoj platumoj. Teks čia pasitenkinti tik tais pagrindiniais klausimais, kurie yra aktualūs dabartiniu metu teologams.

Gyvenamą teologų susidomėjimą pasauliečių funkcija Bažnyčioje iššaukė tas vienašališkumas, kuriuo buvo pasauliečiai traktuojami ir kuris įsigalėjęs bažnytinio gyvenimo praktikoje. Pasauliečių luomas buvo dažnai laikomas kažkokia koncesija, nuolaida žmogaus prigimties silpnumui, tam tikru nukrypimu nuo pilnutinio krikščionybės idealo, kurį tariamai turėję atstovauti tik kunigai ir vienuoliai. Šiandien teologija aiškiai ir garsiai pabrėžia, kad pasaulietis yra pilnavertis Bažnyčios narys.

Pasauliečiai priklauso Bažnyčiai. Terminai „laikas, pasaulietis“ ir jų prasmė bei reikšmė išėjo savo evoliucijos kelią. Graikiškas žodis *laós* reiškia liaudį, žmones. Biblijos prasme *laós* — Dievo liaudis, išrinktoji tauta. Senajame Įstatyme ta išrinktoji tauta yra Izraelis, žydai.

Naujajame Įstatyme laikomasi tos pačios prasmės, bet su papildymu, pridavimu naujo antspalvio. Naujajame Įstatyme laós reiškia naująją Dievo liaudį, sujungtą Kristaus tarpininkavimo dėka ypatingu būdu su Dievu. „Tauta, kuri ne mano, aš vadinsiu manąja tauta, nemylimą — mylimą ir negavusią pasigailėjimo — pasigailėjimo gavusią; ir atsitiks, kad toje vietoje, kur jiems buvo pasakyta: Jūs nesate mano tauta, tenai jie bus vadinami gyvojo Dievo vaikais” (Rom. 9. 25-27). Senovės krikščionija žodžiu laós vadino bendruomenę, dalyvavusią liturginiuose veiksmuose, kuriuos atlikdavo kunigai. Tad terminas „laikas, pasaulietis” čia turėjo sakralinės prasmės ir reiškė viešojo kulto dalyvį. Pasauliečiai kartu su hierarchija sudarė vieną visumą, kuri surado savo pilną išraišką liturgijoje. Tie du luomai — kunigų ir pasauliečių — skyrėsi viens nuo kito, tačiau jie nebuvo vienas kitam priešpastomi. Tas priešpastatymas atsirado tik vėliau.

Šiandien prasidėjo Bažnyčios gyvenime pasauliečių renesansas, atgimimas.

Aptarti, kas yra laikas - pasaulietis, nėra lengvas dalykas. Negatyviniai tos aptarties elementai yra aiškūs: pasaulietis yra Bažnyčios narys, kuris nėra nei kunigas, nei vienuolis. Bet sunkiau tiksliai aptarti, kas iš esmės yra pasaulietis. Pasauliečio, kaip skirtingo Bažnyčios luomo, esmę galima būtų aptarti, kaip situaciją tų žmonių, kurie priklauso išrinktajai Dievo liaudžiai, kuri neatlieka hierarchinių veiksmų ir kurių uždavinys, pasiliekant pasaulį, jį keisti ir visas jo objektyvines vertybes įprasminti, stiprinti ir įtikinamai konstatuoti. Pijus XII pasauliečių darbo uždaviniu stato *consecratio mundi* — pasaulio pašventinimą, jo padarymą šventu. Pasaulis čia suprastintas pozityvine prasme, kaip Dievo sutvertų daiktų visuma, kuri yra atiduota žmogui valdyti ir naudoti.

Pijus XII aiškiai konstatuoja, kad pasauliečiai ne tik priklauso Bažnyčiai, bet jie yra tikra Bažnyčia (AAS. 38. 1946. 149).

Tai yra didelės reikšmės Šventojo Sosto konstatavimas. Jis primena Bažnyčiai senovinę žodžio laos reikšmę ir prasmę. Aptarty „laikas — pasaulietis“ negali būti jokio pažeminimo nei papeikimo. Krikščioniškoje terminologijoje pasauliečio sąvoka turi atgauti prideramą garbingą vietą.

Pasauliečių vieta Bažnyčioje. Bažnyčia yra gavusi iš savo Steigėjo galią valdyti, mokyti ir šventinti. Jos Steigėjas — Kristus yra karalius, pranašas ir kunigas. Bažnyčia yra išganomoji institucija ir išganomųjų žmonių bendruomenė. Kaip institucija vykdo hierarchiniu būdu jai Kristaus suteiktą valdžią. Tačiau visa bažnytinė bendruomenė — Kristaus Mistinis Kūnas tam tikru būdu dalyvauja Kristaus karališkose, pranašiškose ir kunigiškose funkcijose. Teologai, kurie svarsto ir nagrinėja pasauliečių poziciją Bažnyčioje, įterpia juos į tuos rėmus. Tuo pasauliečių teologija įgavo organišką ryšį su christologija ir ekleziologija.

Tie trys aspektai nėra tarpusavy aiškiai atriboti nei aiškiai nusako pasauliečių vaidmenį Bažnyčioje. Jie tik nušviečia, koku būdu Bažnyčios — Mistinio Kūno rėmuose pasauliečiai susieti su Kristum.

Nepaisant didelių teologų pastangų, mums dar toli ligi paskutinių ir neginčijamų išvadų kalbamu pasauliečių klausimu. Turime gana daug klausimo išsprendimo mėginimų, skirtingų išvadų ir konstatavimų, tačiau žymiai mažiau turime neabejotamų ir neginčijamų konkliūzijų.

Koku būdu pasaulietis, neturėdamas hierarchinės kunigystės, dalyvauja Kristaus kunigystėje? Pasauliečių kunigystė turi savą specifinį charakterį. Ji plaukia iš

krikšto ir sutvirtinimo sakramentų. Tuo būdu pasauliečių kunigystės šaltiniai yra sakramentaliniai, bet ji pati nėra kunigystės sakramentas. Kas yra pasauliečių kunigystė tiksliai ir pilnai aptarė vienas teologas tokiu būdu: „Pasauliečių kunigystė yra realus ir bendruomeninis dalyvavimas Kristaus kunigystėje. Ji yra jiems suteikta Krikšto ir Sutvirtinimo sakramentų. Tuo būdu jie yra įgalinti į nustatytas sakramentalines funkcijas Kristaus ir Bažnyčios kulte, kas suteikia jų visam gyvenimui teocentrinę orientaciją.” Šita aptartis derinasi su šv. Tomo Akviniečio mintimi tuo reikalu.

Teologai smulkiai nurodo įvairias pasauliečių kunigystės reiškimosi formas. Ši jų kunigystė jokių atveju nesiaurina, nežemina ir nemažina reikšmės ir reikalo hierarchinės kunigystės, kuri sau skirtomis funkcijomis su pasauliečiais nesidalina.

Kristaus pasaulio valdymo veiksmuose pasauliečiai dalyvauja tuo būdu, kad jie turi įduoti Kristaus valdžiai visą Dievo sukurtąjį pasaulį. Jie Kristaus vardu valdo tikrovę.

Vidaus bažnytinėj valdžioj pasauliečiai dalyvauja įvairiomis formomis, kurias mums nusako istorija. Žiloje senovėje pasauliečiai turėjo daug įtakos į įvairių laipsnių dvasiškijos skyrimą. Ta praktika siekia pačios krikščionybės pradžios. Bet, pasirodžius praktikoje tų teisių stambių piktnaudojimų, Bažnyčia pradėjo jas siaurinti. Šiandien jų pėdsakų beveik nerandame. Kanoniškoje teisėje jos pasiliko tik nykūs likučiai. Vienas svarbiųjų pasauliečių teologijos uždavinių yra aiškiai ir tiksliai nustatyti pasauliečių kunigystės formas ir teises.

Pasauliečių dalyvavimas Kristaus pranašiškosiose funkcijose paliečia jautrų ir subtilų pasauliečių dalyvavimo Bažnyčios mokymo galioj klausimą. Visa Bažnyčia tęsia

Kristaus mokymo pasiuntinybę, bet ne visi vienodu būdu. Hierarchiją globoja Šventoji Dvasia, kad ji galėtų mokyti. Globoja Šventoji Dvasia ir pasauliečius, bet jiems Ji teikia kitokios rūšies galios, būtent — kad jie galėtų tikėti. Būtų klaida tvirtinti, kad šioj plotmėj pasauliečiai yra pasyvūs. *Sensus fidelium* — pasauliečių viešoji nuomonė visada buvo ir yra laikoma vienu apreiškimo šaltiniu. Pijus XII primygtinai pabrėžia viešosios nuomonės vaidmens reikalingumą Bažnyčioje (AAS. 42. 1950. 256).

Kai kurie pasauliečiai gauna kanoniškąją mokymo pasiuntinybę. Jie tuo būdu dalyvauja autoritetinėj Bažnyčios mokymo funkcijoj. Kiti reiškiasi kaip patarėjai nesuskaitomuose pagelbiniuose ir teologijai gretimuose moksluose. Iš tų mokslų galima išvardinti įvairius gamtos mokslus, mediciną, psichologiją, ekonomiką, sociologiją ir kitus. Jie šiandien yra būtinais reikalingi įvairioms teologijos sritims.

Net be specialaus hierarchijos įgaliojimo bei paraginimo tikintieji pasauliečiai nuo senų senovės laikė savo pareigą mokyti kitus savo pavyzdžiu ir žodžiu, ypatin-gai tose vietose, kur kunigui sunkiau prieiti.

Senieji amžiai žinojo rimtų pasauliečių teologų. Daugelis Bažnyčios Tėvų savo veiklą buvo pradėję būdami pasauliečiais. Šiandien ši pasauliečių aktyvumo Bažnyčioje forma išnyko. Įsigalėjo nuomonė, kad „profesinis“ teologijos klausimų nagrinėjimas neįeina į pasauliečių pašaukimo ribas. Jie daugiau tinka statyti tiltams tarp teologijos ir kitų mokslų. Suprantama, kad tam darbui jie turi įgyti reikiamo išmokslinimo ir patyrimo. Tačiau reikia konstatuoti, kad ir mūsų laikais yra pasauliečių tarpe žmonių rimtai susipažinusių su teologijos mokslais ir pasireiškusių šioj srity savo rimtomis studijomis. Per maža būtų pasakyti, kad Bažnyčia toleruoja tokį reiškinių.

Nesuklysiu pasakęs, kad Bažnyčia džiaugiasi susilaukusi tokių talkininkų, nes kai kuriuose sluoksniuose pasauliečio pasakytas teologinis žodis daugiau nulemia, negu kunigo.

Teologų pastangos aptarti pasauliečių pozicijai Bažnyčioj ir nustatyti jų ryšiams su trejopa Kristaus funkcija ir Bažnyčios trimis valdžiomis iki šiol patenkinamų rezultatų nedavė. Katalikija jų laukia. Pijus XII pasauliečių apaštalavimui skyrė daug daugiau savo dėmesio ir reikšmės ypač mūsų religinio vėsimo laikais. Neužbaigtąjį Pijaus XII darbą tęsia Jonas XXIII. Jo pirmas žingsnis šioj srity buvo paskyrimas pradėtam tarptautiniu mastu sąjūdžiui tarptautinės vyriausios vadovybės. Kiek pasauliečių apaštalavimo sąjūdis brangus Jonui XXIII, galima spėti iš to fakto, kad jis šį reikalą pavedė įtraukti į Antros Vatikano Santarybos darbų tvarką.

Reikia manyti, kad minėtieji faktai bus teologams rimtu akstinu negailėti savo jėgų ir su padinta energija ir entuziazmu savo darbą šioj srity tęsti ligi greito laimingo galo.

Pasauliečių bendradarbiavimas Bažnyčios pasiuntinybėj. Kristus visai Bažnyčiai pavedė tęsti Jo pasiuntinybę, apaštalauti. Apaštalavimas yra dvejopos rūšies: hierarchinis ir pasauliečių. Tos apaštalavimo formos neišalšia viena kitos, lygiagrečiai. Autoritatyviniai apaštalauja tik hierarchija. Pasauliečiai šios rūšies apaštalavime nedalyvauja.

Šioj srity stebime būdingą terminologijos kristalizaciją. Pijus XI dažniausia kalba apie pasauliečių dalyvavimą — *participatio* — Bažnyčios apaštalavime. Pijus XII gi beveik išimtinai čia vartoja žodį bendradarbiavimas — *cooperatio*. Ką tai reiškia? Pasaulietis nedalyvauja hierarchijos pasiuntinybėj ir valdžioj, bet tik su ja bendradarbiauja jos apaštalavimo veikloj. Jonas XXIII

savo naujame mišiole rubrikų kodekse (240 str.) naudoja Pijaus XI terminą *participatio*. Šis popiežius savo aktyvaus dalyvavimo šv. Mišiose būdo nenurodo, o liepia vaduotis Pijaus XII laikais 1958 m. rugsėjo 3 d. Šv. Apeigų Kongregacijos paskelbta Instrukcija apie bažnytinę muziką ir šventą liturgiją — *Instructio de Musica sacra et sacra Liturgia*. Iš to persasi išvada, kad šis popiežius tarp terminų *participatio* ir *cooperatio* skirtumo nedaro.

Gauto krikšto ir sutvirtinimo galia visi krikščionys yra pašaukti apaštalauti. Tai apaštalavimas maldos, aukos, pavyzdžio, žodžio ir veiksmo. Pijus XII dažnai pabrėžia, kad apaštalavimas yra krikščioniškojo gyvenimo kiekvienoj būklėj būdingoji žymė.

Be šio „visuotino“ apaštalavimo, yra dar specialių pasauliečių apaštalavimo formų, kurios taip pat yra tikras apaštalavimas. Tai yra ypatinga pasauliečių aktyvumo forma, naudojama sukrikščioninti pasauliui. Nelengva nustatyti ribą tarp visuotino pasauliečių apaštalavimo ir tikros apaštalavimo formos. Suprantama, kad toli gražu ne visi pasauliečiai tinka tam specialiam apaštalavimui ir ne visi gali būti pašaukti tam darbui.

Pasauliečių teologija žino tos tikrosios pasauliečių apaštalavimo formos dvi rūšis: *Katalikiškąją Akciją* ir *Katalikų Akciją*. Tas paskutinis terminas buvo pirmu kartu pavartotas 1951 m. tarptautiniame pasauliečių apaštalavimo kongrese. Abi šios Akcijos skiriasi viena nuo kitos savo santykiu su hierarchija..

Katalikiškoji Akcija, Pijaus XII vadinama oficialiuoju pasauliečių apaštalavimu, yra hierarchinio apaštalavimo pratęsimas ir praplėtimas. Ji priklauso tiesiog ir betarpiškai nuo hierarchijos. Tačiau negalima iš to daryti išvados, kad kai kurie jos nariai negalėtų turėti specialių hierarchijos pavedimų ir įgaliojimų.

Katalikų gi Akcija yra apaštališkoji pasauliečių veikla, kurios individualiai ar organizuotai imasi pasauliečiai sava iniciatyva ir atsakomybe. Bažnyčia čia tik doktrinalinius klausimus sprendžia.

Antras svarbus tarp Katalikiškosios Akcijos ir Katalikų Akcijos skirtumas glūdi tame, kad Katalikiškoji Akcija plečia savo veiklą tik religiniame plote, o tuo tarpu Katalikų Akcija savo veikla apima įvairias gyvenimo sritis: visuomeninę, ekonominę, politinę ir kultūrinę. Pasauliečiai veikėjai čia reiškiasi kaip savo bendruomenės nariai, kuriai padeda krikščioniškai spręsti visas kylančias problemas. Jie savo veiklą gali vystyti pavieniai ar kolektyviai nebažnytinėse organizacijose. Tą pasauliečių veiklą Pijus XII vadina pasaulio pašventinimu — *consecratio mundi* (AAS. 49 — 1957. 927). Ji priklauso specifiniams pasauliečių uždaviniams.

Neaprietai nuo subtilių dažnai nesugaudomų tarp minėtųjų abiejų Akcijų skirtumų, Pijus XII pabrėžia, kad krikščionių apaštalavimą turi gaivinti solidarumo ir bendros atsakomybės dvasia. Veikla neprivalo tenkintis tik savo parapijos ar valsčiaus ribomis. Ji turi apimti vyskupiją ir visą tautą ar valstybę ir siekti net tarptautinės arenos. Teoriniai skirtumai yra mažesnės reikšmės. Terminų ir išsireiškimų klasifikacija ir tikslumas bei precizijs dažnai pasiekiami tik po metų patyrimo ir refleksijų virtinės.

Pasauliečių askezė. Pasauliečių teologija apima dar vieną čia išsiaiškinantiną klausimą, būtent — ar pasauliečių užimama Bažnyčioj pozicija ir jų uždaviniai, kurie stovi prieš jų akis, reikalauja skirtingos pasauliečiams askezės?

Kiekviena krikščioniškoji tobulybė glūdi dalyvavime dieviškame gyvenime ir meilėje. Tačiau tam tikslui pa-

siekti yra įvairių kelių ir būdų. Bendrai įpareigojami asketiniai principai nevienodai taikomi prie įvairių gyvenimo būklių reikalavimų. Galima sakyti, kad yra įvairių skirtingų krikščioniškojo gyvenimo stilių.

Vienuolis pameta ir atsižada pasaulio net išviršiniai, kad betarpiškai siektų Dievo. Kunigas paimtas iš pasaulio, bet vėl jam gražintas, kad ten kurtų Dievo karalystę — yra pasaulyje, bet „constitutus in iis, quae sunt ad Deum — įstatomas žmonėms tuose dalykuose, kurie liečia Dievą” (Žyd. 5. 1). Pasaulietis turi gyventi pasaulyje ir juo rūpintis ir tuo pat metu dvasiniai turi būti su pasauliu surištas. Ir tik tokiu būdu pasiekia Dievą ir savo tikslą: *krikščioninti pasaulį iš vidaus*.

Tokiu būdu pasauliečių askezė negali būti tik vienuoliškos askezės sekimas ir pritaikymas. Pasaulietis turi savus kelius į krikščionišką tobulumą.

Kokie yra tie keliai? Įsijungimas į dabartinį žemiškąjį gyvenimą, siekimas Dievo žemiškomis vertybėmis. Būta ir kitokių griežtai priešingų pirmiau nusakytai asketiškų krypčių. Jos likučiai ligi šios dienos išsilaikė gyvenimo praktikoj ir gula naujas pažiūras į pasauliečių tobulumą.

Antra būdinga pasauliečių askezės žymė yra supratimas krikščionio vaidmens, kaip pašaukimo. Šalia kunigiško ir vienuoliško pašaukimo yra taip pat ir pasauliečio pašaukimas į krikščioniškąjį gyvenimą pasaulyje. Kiekvienas gi Dievo pašaukimas yra garbingas ir vertingas.

Toliau, pasauliečių teologija nurodo pasauliečių atsakomybę už pasaulio krikščioninimą. Tos pareigos negalima atlikti tik dalyvavimu labdaros baliuje ar kokių karitatyvinių organizacijų ženklelių pardavinėjimu. Tos pa-

reigos kataloge figuruoja daug rūšių veiklos. Jos reikalauja ir rimto darbo ir nemažo pasiaukojimo.

Taip supраста askezė pabrėžia, kad pasaulis yra Dievo sukurtas ir dėlto pasaulio formavimas yra bendradarbiavimas su Kūrėju. Tačiau ji neužmiršta, kad šis pasaulis kartu su žmogum yra apimtas nuodėmės teisės. Dėlto kiekviena tikros krikščioniškos askezės forma yra atžymėta kryžiaus ženklu. Tas kryžius kitaip reiškiasi pasauliečiui, kitaip kunigui ir dar kitaip vienuoliui, bet visuomet reiškia bendrą mirimą su Kristum.

Štai dėlko pasauliečių askezė greta pasaulio pripažinimo skelbia tuo pat metu pasaulio atsižadėjimą ir nuo jo traukimąsi. Pasaulietis gyvena pasaulyje, bet neina su juo. Taip suformuluotas „pasaulio“ žodis yra panaudotas įvairiose prasmėse.

Tik dabar galima pastebėti pasauliečių askezės pirmas ir bendriausio pobūdžio užbraižas. Reikia pasakyti, kad ši askezė savo esmėje nėra krikščioniškosios askezės reikalavimų silpninimas, kaip kai kurie mano. Jos praktika nėra lengvesnė už kunigiškos ir vienuoliškos askezės praktikas.

Kovos su reformacija įkarštyje šv. Robertas Belarminas paskelbė tokią Bažnyčios aptartį: Bažnyčia yra žmonių bendruomenė, apjungta tuo pačiu tikėjimu ir dalyvavimu tuose pačiuose sakramentuose ir pasidavusi teisėtų ganytojų, pirmoj eilėj Romos vyskupo, valdžiai.

Tos aptarties „hierarchiologinis“ aspektas yra labai ryškus. Bažnyčia yra telkinys, kuris yra pasidavęs trejopai hierarchijos valdžiai.

Pijus XII vienoje savo kalboje padavė kitaip suprastą Bažnyčios esmę. Jis Bažnyčią aptarė kaip žmonių bendruomenę, kuri antgamtinės malonės įtakoje, siekdama

savo asmeninės Dievo sūnų vertybės tobulumo ir darnaus visų jėgų ir polinkių išvystymo, stato galingą žmonių sugyvenimo pastatą (AAS. 38. 1946. 149).

Tuo būdu „laikologija“ tampa būtinu ligšiolinio ekleziologijos vystymo būdo papildymu.

KATALIKAS ŠVENTOSE MIŠIOSE

„Šventadieniais Mišių *klausyk*“, rašo aštuonioliktasis vysk. Paltaroko Katekizmo leidimas.

Popiežius Pijus X, aiškindamas viename savo rašte, kaip reikia suprasti *Omnia instaurare in Christo*, rašo: „Pirmas ir svarbiausias krikščioniškosios dvasios šaltinis yra *dalyvauti* Bažnyčios liturginėse pamaldose ir iškilmingose Bažnyčios apeigose.“

Ir Pijus XI savo konstitucijoje „*Divini cultus*“ rašo: „Tikintieji turi liautis buvę bažnytinių pamaldų svetimais ir nebyliais žiūrovais, bet liturgijos grožio paveikti, aktyviai *dalyvauti* šventose apeigose,“ sudarydami „vieną didžiulį chorą.“

Koks čia klausimas kyla? Kataliko dalyvavimo šv. Mišiose būdo klausimas.

Tik ką minėto Pijaus XI rašto ištrauka į tą klausimą trumpai, bet aiškiai atsako: *katalikas privalo aktyviai dalyvauti šventose apeigose, o nebūti svetimu ir nebyliu žiūrovu arba klausytoju.*

Tad kyla vėl naujas klausimas, argi vysk. Paltarokas, mokydamas šv. Mišių *klausyti*, kirstūsi su minėtais popiežiais, kurie reikalauja šv. Mišiose *aktyviai dalyvauti*? Ne. Esmė ta pati, tik terminai skirtingi.

Čia susiduriame su klausimo esme. Jis verčia mus šį reikalą paliesti ir iš toliau, ir iš giliau.

Laikas, žmogus ir įvykiai nepraeina pro šalį nepalikę tokių ar kitokių pėdsakų. Jie paliko jų ir liturgijoje. Jie pasilieka dar ligi šios dienos negalavimų formoje, su kuriais stoja į sistemingą, organizuotą, nenuolaidžią kovą. Tų negalavimų priežasčių pažinimas nedaug mums padėtų. Tik prabėgomis prisiminsime, kad viena jų yra XVIII amžiaus racionalizmas. Faktas, kad pereita iš *aktyvaus* dalyvavimo tikinčiųjų liturginėse apeigose, kokis buvo nuo pat krikščionybės su savo apeigomis atsiradimo pradžios, į visišką pasyvumą, kuris šiandien reiškiasi tik šv. Mišių *klausymu*. Tuo būdu dabar yra per daug tokių katalikų, kurie apeigose tiek tedalyvauja, kad jie į jas ateina. Iš to seno palikimo mes dar neįstengiam išbristi, nors ir daromos stiprios pastangos. Kokis tas palikimas? Kokiais negalavimais reiškiasi? Tai mums svarbu pažinti. Juos pažinę lengviau galėsime su jais kovoti ir kovą laimėti. Tad kiek apsisistosime bent prie svarbesniųjų.

1. Pamiřšta, kad šv. Miřios yra visuomeninio pobūdžio. Pijus XII savo 1956 m. rugs. 22 d. kalboje sako: „Kiekvienas Kristaus Mistinio Kūno narys, ar apdovano-tas hierarchine valdžia, ar paprastų tikinčiųjų visuma, liturgijai įneša visa tai, ką iš Dievo yra gavęs: savo proto, savo širdies ir savo veiksmų visus išteklius... Liturgija yra visos Bažnyčios gyvenimo funkcija, o ne tik tam tikros grupės ar bet kurio apibrėžto sąjūdžio. Hierarchijos ir tikinčiųjų dalyvavimo liturgijoje negalima laikyti dviem skirtingais dalykais. Jie yra to paties organizmo narių bendradarbiavimo išraiška, kuris veikia kaip viena ir ta pati esybė. Ganytojai ir kaimenė, Bažnyčia mokinančioji ir mokinamaoji sudaro tą patį Kristaus Kūną. To paties kūno sąnarių tarpe turi viešpatauti pirmiausia vienybė, taika ir bendradarbiavimas. Bažnyčia nesimeldžia,

neaukoja ir nešvenčia kitaip, tik vienybėje ir dėlto pagrįstai galima sakyti, kad liturgija yra visos Bažnyčios veiksmas." Tokios turi būti ir šv. Mišios. Tuo gi tarpu šiandien šv. Mišios laikomos tik kunigo, vargonininko ir choro reikalui. Tikintieji neranda pareigos prie jų kiek prisidėti. Jie į jas atkreipia rimtesnio dėmesio tik per pakylėjimą.

2. Iš daugelio atminties išsitrynė ta tiesa, kad šv. Mišios yra Auka. Mažai kam ateina į galvą, kad šv. Mišios laikomos ne tiek tam, kad pagerbtumėm esantį ant altoriaus Dievą, kiek tam, kad susijungtumėm su Kristum, pasiimtumėm Jo nuotaika ir Jo pavyzdžiu ir save visą atiduotumėm Dievo tarnybai.

Vyriausias šv. Mišių tikslas — atiduoti garbę Švč. Ttrejybėje vienam Dievui, o ne Kristaus ar Jo Švč. Širdies garbei. Kodėl? Todėl, kad Kristus dalyvauja šv. Mišiose kaip kunigas ir kaip tarpininkas tarp Dievo ir žmonių. Jungdamasis dvasioje, o dar geriau sakramentalinėje komunijoje, t.y. priimdamas Švč. Sakramentą su Kristum — Auka ir su Juo lyg sutapdamas, katalikas pareiškia visišką atsidavimą Dievui ir tuo pačiu išreiškia aukščiausią ir kilniausią, kokią tik žmogus gali, Dievui garbę. Tuo pat metu pasiekama dar du antraeiliai nuo pirmojo priklausą tikslai:

a. Katalikas jungdamasis su Kristum - Auka, gauna iš Jo sėkmingiausią akstiną atiduoti savo valią Dievo valiai ir bendrai visiškai Jam pasiduoti, su Dievu susivienyti ir

b. Katalikas įsigyja tų malonių, kurių Kristus nupelnė savo Kryžiaus Auka.

3. Į šv. Mišias pradėta žiūrėti vien kaip į Bažnyčios įsakytą pareigą. Jos lankomos labai dažnai tik iš papratimo arba dėl nuodėmės baimės, bet tik ne iš įsitikini-

mo, kad auka yra reikalinga asmens ir visuomenės gyvenime.

4. Šv. Mišios atskirtos nuo gyvenimo. Žmonių akyse jos yra garbinga apeiga, kuri gerbiama ir net daugelio mylima, bet ji nesuprantama, ir dar blogiau, net nesistengiama suprasti. Ir todėl, kaip nesuprantamas dalykas, nustojo turėjusi bet kokios įtakos kasdieniniam gyvenimui.

5. Šv. komuniją atskyrė nuo šv. Mišių. Ji nustojo buvusi organiškoji Šv. Aukos — šv. Mišių dalis.

6. Į Šv. Mišias pradėta žiūrėti kaip į dalyką, kuris yra daugiau reikalingas žemiškiems reikalams. Vyriausias šv. Mišių tikslas — atiduoti Dievui garbė — labai dažnai pamiršamas. Pirmoje vietoje paprastai statomas žemiškasis tikslas: sveikatos išprašymas, pasisiekimas ūkyje, bylos laimėjimas ir tt.

Tai mūsų liturginio gyvenimo kai kurios ydos ir negalavimai. Pasitenkinti tik ydomis būtų šališka, juo labiau, kad mūsų katalikiškoje visuomenėje yra kuo ir pasidžiaugti. Iš pasidžiaugtinių dalykų paminėtini šie: mūsų lietuviškos visuomenės žymi dalis dar gerbia šv. Mišias ir skaitlingai jas lanko. Neliesiu priežasčių, kodėl taip daro: iš meilės ar prisirišimo prie jų, ar iš baimės, „ką žmonės pasakys“, ar pagaliau dėlto, kad Dievas to nori. Antras girtinas dalykas — sveikas mūsų žmonių santykis su šv. Mišiomis: jie gerai jaučia tapatybę tarp šv. Mišių ir Kalvarijos kalno Aukos. Pagaliau, pažymėtina dar ir tai, kad nemaža mūsų lietuvių katalikų dalis atsineša su savim į šv. Mišias tai, kas yra svarbiausia: aukos nuotaiką, nuolankumą ir pasidavimą Dievo valiai. O visa tai, šv. Tomo Akviniečio mokymu, yra būtina sąlyga tikrai ir gerai dalyvauti šv. Mišių Švč. Aukoje.

Tuos įsibrovusius į šv. Mišias negalavimus mato ne tik liturginio gyvenimo žymesnieji žinovai, bet žino ir aukščiausieji Bažnyčios vairininkai - popiežiai. Ir jie tuo reikalu savo žodį yra pasakę.

Pirmas garsiau pradėjo tuo reikalu klabinti duris Benediktas XV. Jo pradėtąjį darbą tęsė Pijai — X, XI ir XII ir tebetęsia Jonas XXIII. Jų tikslas — įvesti tikinčiuosius į aktyvų dalyvavimą šv. Mišiose, atgaivinti liturginį gyvenimą ir padaryti juos sąmoningais liturginio gyvenimo bendradarbiais. Pirmas stipriai kalbamu klausimu prabilo Pijus X savo 1903 m. lapkričio 22 d. motu proprio. Jis pirmas ir liturginio gyvenimo atgaivinimo ir pasauliečių jame dalyvavimo vaidmeniui apibūdinti ir nustatyti pavartojo terminą, būtent — *“pasauliečių aktyvus dalyvavimas liturgijoje.”* Nuo tada tas terminas iš popiežių raštų neišnyksta. Mes su juo susitinkame, vėl 25 metams praslinkus po Pijaus X žodžio, 1928 metais gruodžio 20 d. Pijaus XI paskelbtoje konstitucijoje *“Divini cultus”*. 1947 metais lapkričio 25 dieną, vadinausi, beveik po 20 metų mes su juo vėl susitinkame Pijaus XII enciklikoje *“Mediator Dei”*. Tad Pijaus X motu proprio galima pavadinti kataliko pasauliečio *“Didžiąja Charta”* liturgijos srityje. Tą chartą priminė, aiškino ir įpareigojo jos laikytis Pijus XI. Jos nemanė paleisti užuomarštin ir Pijus XII. Ją palaiko ir gyvendina ir Jonas XXIII. Visi jie liturgijos ir pasauliečio santykio reikalu pasakė svarų, įpareigojantį ir ne tik pasauliečius, bet ir kunigus saistantį žodį.

Pijus X gvildenamu klausimu yra parašęs: „Pirmas ir svarbiausias krikščioniškosios dvasios šaltinis yra *dalyvauti* Bažnyčios liturginėse pamaldose ir iškilmingose Bažnyčios apeigose.” Pijus XI savo konstitucijoje „*Divini cultus*” rašo: „Tikintieji turi liautis buvę bažnytinių pa-

maldų svetimais ir nebyliais žiūrovais, bet liturgijos grožio paveikti, *aktyviai dalyvauti* šventose apeigose.”

Daug medžiagos galvoti apie aktyvų kataliko dalyvavimą liturginiame gyvenime, ypatingai šv. Mišiose, ir direktyvų, kaip tai atlikti, duoda Pijus XII savo enciklike „Mediator Dei“ ir savo kalboje, pasakytoje Pastoracinės Liturgijos Kongrese 1956 m. rugs. 22 d. Tik atskiras ir palaidas jo mintis šiuo reikalu pažersiu skaiatytojams prieš akis.

„Liturgija yra visos Bažnyčios gyvenimo funkcija, o ne tik tam tikros grupės ar bet kurio apibrėžto sąjūdžio... Kiekvienas narys, ar apdovanotas hierarchine valdžia, ar paprasta tikinčiųjų visuma, tai liturgijai įneša visa tai, ką iš Dievo yra gavęs: savo proto, savo širdies ir savo veiksmų visus išteklius... Jei hierarchija liturgijos pagalba teikia tikintiesiems Kristaus tiesą ir malonę, tai tikintieji iš savo pusės turi jas priimti, į jas palinkti visa siela ir jas paversti gyvenimo vertybėmis. Jie privalo priimti visa tai, kas jiems duodama — Altoriaus Sakramento malonę, kitus sakramentus ir sakramentalijas — tačiau visa tai *privalo priimti ne pasyviai*, tik leisdami jiems tekėti į savo sielas, bet *visa siela ir visomis jėgomis bendradarbiaudami, o ypatingai dalyvaujant liturginėse pamaldose arba bent atidžiai sekant jų eigą.*”

Hierarchijos ir tikinčiųjų dalyvavimo liturgijoje, kalba Pijus XII, negalima laikyti dviem skirtingais dalykais. Jie yra to paties organizmo narių bendradarbiavimo išraiška, kuri veikia, kaip viena ir ta pati gyva esybė. Ganytojai ir kaimenė, Bažnyčia mokinančioji ir Bažnyčia mokinama, sudaro tą patį Kristaus Kūną... To paties Kūno narių tarpe turi viešpatauti pirmiausia vienybė, taika ir bendradarbiavimas. Bažnyčia nesimeldžia, neaukvoja ir nešvenčia kitaip, tik vienybėje ir dėlto pa-

grįstai galima sakyti, kad liturgija yra visos Bažnyčios funkcija.

„Šventųjų Mišių liturgijos tikslas — matomu būdu parodyti tos paslapties, kuri joje vyksta, svarbumą ir didingumą. Šių dienų pastangos siekia to, kad tikintieji *dalyvautų joje didžiausiu aktingumu ir jos supratimu*”.

Pijus Parschas, vienas žymiausiųjų šių laikų liturgistas, apie kurį kartu su Stephanu prancūzų akademikas Robertas d'Harcourtas rašė: „Abudu nenuilstamai stengėsi dienos šviesoj parodyti tikėjimo, kuriame liturgija nebeturi tinkamos vietos, suglebimą ir pakrikimą. Abudu išeidami ne iš mokslininko, ar galvotojo, ar vienuolyno celės požiūrio, bet iš miesto ir kaimo, iš jų įkarščių ir kovų, stengėsi liturgijai gražinti jos aktyvią vietą, jos nuostabų aktualumo vaidmenį sielų vadovavime”, daro iš popiežių žodžių tokių išvadų:

„Apeigos, rašo jis savo veikale „Le nouveau liturgique au service de la paroisse”, mūsų religijai yra tai, kas mūsų organizmui plaučiai ir širdis. Gražinti žmonėms tas apeigas visoje jos pilnybėje, visoje jos gilybėje ir reikšmingume, sujungti tautą su ta, nelyginant, kraujo apytaka, ją padaryti *aktyviai dalyvaujančia* — toks yra mūsų papuliaraus liturginio darbo tikslas. Tačiau tuo, tęsia toliau Parschas, mes negalime tenkintis, juo labiau, kad didžiosios šių laikų idėjos, bendruomenės idėjos, mus verčia ieškoti bendruomeninio charakterio mūsų religinėje veikloje ir maldoje.”

„Kad klebonas žiūrėtų, kaip į svarbų savo uždavinį, kaip įpratinti savo parapičius aktyviai dalyvauti liturginių metų apeigose turi žinoti Pijaus XI šūkį: Tikintieji neturi būti tylūs klausytojai liturginių metų apeigose, bet tikri jų dalyviai.”

Popiežiai ir žymaus masto liturgistai sužadino gyvą liturginį sąjūdį. Ko tas sąjūdis siekia ir kas jis yra?

Liturginiu sąjūdžiu vadiname visus Katalikų Bažnyčios šių laikų siekimus ir pastangas supažindinti tikinčiuosius su bažnytinėmis apeigomis ir maldomis ir įvesti tokias liturgines praktikas, kad jie sąmoningai ir veikliai dalyvautų ir bendradarbiautų su Bažnyčia tose apeigose ir maldose ir kartu su ja per liturgiją Dievą garbintų ir į Jį melstųsi. O siekia jis štai ko: jis nori grąžinti kiek pritaikytus mūsų laikų sąlygoms pirmųjų krikščionių liturginius papročius, kai žmonės kartu su kunigu meldėsi ir buvo sudarę vieną krikščionišką bendruomenę, kaip gyvą parapiinę šeimą.

Ar tai pasukimas atgal, į gilią senovę? Taip. Pijus XII savo jau minėtoje 1956 m. rugs. 22 d. kalboje sako:

„Liturgijoje, kaip daugelyje kitų sričių, reikia vengti praeities atžvilgiu dviejų perdėtų pozicijų: aklo prisirišimo ir visiškos paniekos. Liturgijoje yra nekintamų elementų, šventas turinys, kuris yra virš laikų, bet yra taip pat ir kintamų elementų, pereinamų, kartais net tokių dalykų, kurie kelia kai kurių pageidavimų.

„Dabartinė liturginių veiksmų pozicija Mums atrodo visai teisinga: ieškoma, rimtai studijuojama ir prisirišama prie to, kas tikrai to yra verta, nepasiduodant tačiau perdėjimams...

„Bažnyčia iš savo pusės rūpinasi tai plėsti, bet vienkart konservuoti ir ginti. Ji grįžta į praeitį jos vergiškai nekopijuodama ir pačiose apeigose kurdamą naujus elementus — gimtosios kalbos naudojime, tikinčiųjų giedojime, bažnyčių statyme... Bažnyčia turi rimtų priežasčių išlaikyti lotynų apeigose celebruojančiam kunigui besąlyginę pareigą vartoti lotynų kalbą. Lygiai, jei Švč. Aukos

metu grigališkai giedama, tai turi būti giedama Bažnyčios kalba.

„Nūdienė liturgija rūpinasi taip pat ir kitomis skaitlingomis problemomis: santykiu liturgijos su šių laikų žmonių religinėmis idėjomis, nūdiene kultūra, socialiniais klausimais, psichologijos gyliais.”

Pijus XII baigia savo kalbą pažymėdamas, kad „įvairūs nūdienės liturgijos aspektai ne tik kelia mummyse susidomėjimą, bet ir verčia budėti. Nuoširdžiai trokštame, kad liturginis sąjūdis vystytųsi ir norime jam padėti. Bet Mums taip pat priklauso ginti jį nuo visa to, kas galėtų būti klaidos ir pavojų šaltinis.”

Kodėl popiežius tiek rimtai yra susirūpinęs liturgijos padėtimi, visa aiškėja iš to, kaip Bažnyčia liturgiją vertina. Savo minimos kalbos pradžioj Pijus XII apie tai yra pasakęs:

„Sunku surasti bet kokią krikščioniškojo tikėjimo tiesą, kalba Šventasai Tėvas, kuri nebūtų bet kuriuo būdu išreikšta liturgijoje, ar Seno ar Naujo Testamento ištraukose, šv. Mišių ir brevijoriaus tekstuose, ar psalmių lobyne, kurį žmogaus protas ir širdis suranda. Iškilmingos liturginės apeigos yra pagaliau išpažinimas tikėjimo veiksmiais. Jos atvaizduoja didžiąsias tikjimo tiesas apie Dievo neišsemiamo dosnumo planus ir apie Jo neišsemiamas malones, skiriamas žmonėms, apie Dangiškojo Tėvo meilę ir gailestingumą pasauliui, kuriam pasiuntė savo Sūnų ir atidavė mirčiai.”

Šv. Bažnyčia mums atstovauja Dievą žemėje: jos dogmos — tai nekintamos Dievo tiesos, Jos dorovė — Dievo gerumas, o jos liturgija — Dievo grožis. Bažnyčia be liturgijos būtų, kaip medis be lapų ir žiedų. Medis be lapų negyvena, medis be žiedų neduoda vaisių. Liturgijoje matomai reiškiasi visa Bažnyčios vidinė dvasia, jos

siela, jos visas mokslas. Liturgijoje randa pateisinimo ir nušvietimo visos tikėjimo paslaptys, visos mūsų tikėjimo dogmos, o krikščioniškai maldingumas semiasi iš jos stiprybės ir sveiko dvasinio maisto. Liturgija yra lyg Atpirkimo įkūnijimas, jo kalba ir jo regimu būdu mums parodymas.

Liturgija yra turtinga. Ji apima visas Bažnyčios pamaldas ir veiksmus. Bet iš jų visų svarbiausias dalykas — šv. Mišios. Liturgijoje plaukia skaisčia ir plačia vaga Išganytojo gyvenimas ir mokslas. Liturgijos centras ir pamatas yra šv. Mišios — Švč. Auka. Šv. Mišios yra tikras, nors nekruvinas, pakartojimas to, kas prieš šimtmečių eilę buvo įvykę kruvinuoju būdu Kalvarijos kalne. Istorija ir dabartis, laikas ir amžinastis jose susitinka ir susilieja į vieną. Pats Kristus mums įsakė tą Auką kartoti. Ir kiekvienas šv. Mišias ne kas kitas atlaiko, bet pats Kristus, kaip yra atlaikęs ir pirmąsias. Kristus yra vyriausias kunigas - aukotojas, bet Jis yra kartu ir auka, nes Bažnyčioje yra tik viena kunigystė, būtent: Dievo - Žmogaus, kuris mus atpirko savo visu gyvenimu, o ypatingai savo gyvenimo paaukojimu. Tiesa, turim ir matomąją kunigystę - kunigus žmones. Bet ši matomoji kunigystė Bažnyčiai reikalinga tik dėl to, kad jai reikia matomų įrankių arba organų, kad galėtų matomais ženklais, žodžiais ir sakramentais semtis ir naudotis Kristaus nupelnęta malone ir visais Jo nuopelnais.

Kunigas, kuris šv. Mišių Auką aukoja, yra pats Kristus su tikinčiais, kurie per krikštą įsigijo teisės aktyviai dalyvauti šv. Mišiose ir tos teisės nepraranda net dėl didelių nuodėmių. Matomasai kunigas, kuris laiko šv. Mišias, yra tik dalyvaujančių šv. Mišiose katalikų atstovas, kuris jų vardu, už juos visus ir net neatėjusius į bažnyčią katalikus tą Auką aukoja. Tad šv. Mišių mal-

dos nėra pavienio žmogaus ar tik kunigo maldos. Jos yra visų žmonių. Todėl šv. Mišios turi aiškiai visuomeninį pobūdį.

Bet jos įgyja visuomeninio pobūdžio ir dėl kitų motyvų. Šv. Mišių metu kunigas yra nuolatiniam ankštame ryšyje su žmonėmis: jis jų klausia, jie jam atsako. Tuo būdu tarp kunigo ir žmonių kyla kilnus ir šventas pasikalbėjimas, kuris vėliau pereina į bendrą maldą. Tiesa, šianiden pas mus skaitytose šv. Mišiose atsako tik ministrantai, kurie patarnauja prie altoriaus, o giedotose — vietomis choras ar vargonininkas. Tačiau ir jie kalba ar atsako ne savo, bet žmonių vardu. Jie yra tik žmonių atstovai ar pavaduotojai. Krikščionybės pradžioje atsakinėdavo visi buvę bažnyčioje žmonės. Tai tęsėsi gana ilgai, maždaug ligi XVII amžiaus.

„XVII amžius, rašo minėtoje knygoje Parschas, su savo choris mirtinai nusidėjo prieš žmonių aktyvų dalyvavimą šv. Mišiose. Choristai giedojime buvo išskiriami iš visų žmonių, suvaromi į bažnyčios kampą ir jiems buvo duodamas giedojimo monopolis. Chorai atstūmė ir atpratino žmones nuo bendro giedojimo. Paskui choristai buvo patalpinti viršuje prie vargonų, ant viščių, kaip koncerto scenoje. Jie tegyveno savo menui ir daugiau ar mažiau nutolo nuo tikinčiųjų bendruomenės. Žmonės turėdami savo pavaduotoją — giesmininkų chorą, kuris giedojo vienas, nutilo, išėjo iš aktyvaus dalyvavimo šv. Mišiose ir į jas įsibrovė negerovė: šv. Mišios nustojo buvusios visuomeninės. Žmonės išstumti iš bendro darbo baro ieškojo kito darbo ir pagal savo nuotaiką ar pasiduodavo meniškam pasigėrėjimui, ar mąstymui, ar individualinei maldai.

„Kas gerai žino padėti, tas žino, kiek patys choristai tokiose sąlygose prarado pamaldumo. Ar dalyvavimo Au-

koje religinė dovana ką reiškia tribūnoje? Ten susirenka artistinių sugebėjimų žmonės, bet ar jie yra visuomet geriausi katalikai?"

Tas ankštas ryšys tarp kunigo ir žmonių yra priežastimi ir to, kad kunigas šv. Mišiose meldžiasi ne tik savo, bet ir visų tikinčiųjų vardu. Jis visuomet kalba daugiskaitoje — sako oremus — melskimės, o ne melskis. Jis visų vardu meldžiasi net tada, kai bažnyčioje visai nėra žmonių.

Dėl visa to mums turi būti visai aišku, kad šv. Mišios nėra toks veiksmas, kuris mus visai neliečia, kuris vyksta prieš mūsų akis, bet kuris neturi su mumis jokio ryšio, kad mes atėję į šv. Mišias galime daryti tai, ką mums nuotaika pakušta. Ne. Taip manydami klystumėm ir klystumėm stambiai. Šv. Mišios yra toks liturginis veiksmas, kuris reikalauja iš visų dalyvaujančių talkos, įsijungimo į betarpišką dalyvavimą jų vyksme, kuriame mes turime mums pasauliečiams skirtą vaidmenį vaidinti. Šv. Mišių auka yra mūsų tikinčiųjų. Už mus ji aukojama. Dėlto nepakanka tik būti šv. Mišiose, per maža jų tik klausyti, bet *reikia jose veikliai dalyvauti ir bendradarbiauti kartu su kunigu.*

Čia ir kyla klausimas, ką reiškia tas veiklus ar aktyvus kataliko dalyvavimas šv. Mišiose? Kas reikalinga daryti? Kuo skiriasi aktyvus dalyvavimas nuo dabartinio mūsų šv. Mišių klausymo?

Kaip katalikai turi dalyvauti šv. Mišiose yra nurodžiusi Bažnyčia. Dabartinis mūsų dalyvavimas yra nukrypęs nuo reikiamojo dalyvavimo būdo. Naujojo turime išmokti. Išmoksime ne iš karto. Reikalinga padirbėti ir pasauliečiams ir kunigams, ir pamokslininkams ir katechetams. Kunigų mes nemokysime, ką jie turi šiame

darbe daryti. Jie patys tai turi žinoti, nes yra pastatyti žmonėms mokyti. Kas darytina pasauliečiams?

1. Pirmiausia reik gerai suprasti ir giliai įsisąmoninti šv. *Mišias, kaip auką*, ir bendrai bet kokios aukos reikšmę kasdieniniame gyvenime, ypač gi kataliko gyvenime. Tas dalykas nėra visai lengvas, bet pagrindinis ir svarbiausias. *Kol nesuprasime pačios aukos esmės, tol negalės būti kalbos apie pasinaudojimą visais šv. Mišiose esančiais turtais ir apie tikrąjį tikinčiųjų aktyvų dalyvavimą švč. Aukoje.*

2. Gerai suprasti šv. Mišių aukos pobūdį, reik gerai suprasti, kad šv. *Mišių garbė skiriama ne Kristui, bet su Juo ir per Jį Dangiškajam Tėvui*. Iš to nesunku suprasti, kad netikslu sakyti — šv. Mišias aukoju švč. Jėzaus Širdžiai, švč. Mergelei Marijai, šv. Antanui ar bet kuriam kitam šventajam.

3. Tuo pačiu keliu eidami turime suprasti, kad tikinčiųjų komunija yra šv. *Mišių Aukos papildymas* ir dėlto tikintieji turi stengtis *eiti prie švč. Sakramento šv. Mišių metu, kaip įprasta, po kunigo kunijos, o ne po šv. Mišių.*

4. Sekantis žingsnis tuo keliu bus įsisąmoninimas to ankšto ryšio, kuris yra tarp tikinčiųjų ir Kristaus. Šv. Mišias prie altoriaus *laiko ne tik kunigas, bet ir tikintieji - pasauliečiai*. Be to, reikia gerai suprasti, *ko aš einu į bažnyčią*. Ar tik pasimelsti? Ne. Pasimelsti galima ir namie. Pareigą atlikti? Taip. Bet kokių būdu? *Einame į bažnyčią tam, kad paaukotumėm dvejomis aukomis: Kristų ir save*, kad šv. Mišių padedami įsigytumėm tokios vidinės nuotaikos, kokią turėjo Kristus ant kryžiaus ir kokią dabar turi ant altoriaus. Renkamės į bažnyčią skaitlingais būriais, nes tą *auką turime aukoti ne kas sau pavieniai, ne kiekvienas paskirai, bet visi kartu*. Ir dėlto eina pa-

rapiečiai į bažnyčią, kaip į savo gimtąją pastogę, kaip vieno Tėvo vaikai ir *kartu* su savo vyriausiu Broliu ir Aukščiausiu Kunigu - Kristum *atiduoda garbę Dievui Tėvui*. Jei taip žiūrėsime į šv. Mišias ir taip jas vertinsime, šv. Mišios bus mums tikras „*bažnytinės vienybės Sakramentas*“ ir sėkmingiausia priemonė artimo meilei ugdyti.

5. Pagaliau reikia gerai suprasti ir įsisąmoninti tą ankštą ryšį tarp šv. Mišių ir kasdienio krikščioniškojo gyvenimo. Žmogaus *tobulumo esmė* — *savo valią suderinti su Dievo valia arba atsiduoti Dievui*, o šv. Mišios žadina sielose pasidavimą Dievo valiai visose gyvenimo apylostose ir sąlygose, ne tik bažnyčioje, bet ir namieje. Reik mokėti savo džiaugsmus ir liūdesius, sveikatą ir ligą, pasisėkimus ir nepasisėkimus paaukoti Dievui šv. Mišių metu. Sudėkim ant patenos kartu su aukojamąja duona savo rūpesčius, surinkime į taurę visas savo ašaras, ir tegu kunigas sujungs juos konsekracijos metu su Kristaus kančiomis ant kryžiaus. Tuo būdu mūsų gyvenimas įeis į šv. Mišias, o šv. Mišios įeis į mūsų gyvenimą ir jį nušvies ir sudievinas.

Taip suprastos šv. Mišios nepasibaigs su kunigo nužengimu nuo altoriaus. Kunigo baigiamieji žodžiai — *Itē missa est* — skelbs šv. Mišių pabaigą bažnyčioje ir kartu pradžia kasdieniniame gyvenime. Tuo būdu visas žmogaus gyvenimas bus vienos ištisos šv. Mišios. Ir kaip tikintieji šv. Mišių metu kartu su Kristumi pasiaukoja Dievui Tėvui, taip tie patys tikintieji, per šventąsias ir darbo dienas nuolatos susijungę su Kristum, įves į gyvenimą šv. Mišių metu padarytus pasiryžimus ir pažadus. Tuo būdu jie įrodys, kad jų atsidavimas Dievui nebus paviršutinis ir trumpalaikis, bet nuoširdus ir pastovus. Šv. Mišių dėka visi katalikų darbai ir veiksmai bus atžymėti aukos antspaudu. Eidami šiuo keliu grąžinsime šv. Mišioms tą

vaidmenį ir reikšmę, kuriuos joms yra paskyręs pats Dievas.

Daug kelių veda į šį nurodytą tikslą. Vienas jų yra *lietuviškas mišiolas*, iš kurio kartu su kunigu galima kalbėti tas pačias šv. Mišių liturgines maldas. Jas kalbėdami kartu su kunigu, seksime kunigo žodžius ir mostus bei judesius. Kokia iš visa to bus nauda?

1. Geriau suprasime ir išmoksime tikėjimo paslaptis. Bažnyčia sąmoningai įvedė į liturgiją skaitymų. Lekcija ir Evangelija duoda žmogaus maldingumui mokslo, kuris yra pačios šv. Dvasios įkvėptas. Šv. Mišių dalys, vadinosimos Introitas, Gradualas, Traktus, Ofertorium — yra sudarytos iš gražiausių šv. Rašto ištraukų. Katalikas peržvelgs metų laikotarpyje visas tikėjimo dogmas, apsvarys ir apmąstys visas tikėjimo paslaptis, Kristaus gyvenimą, Jo mirtį, Jo viešpatavimą, Jo mokslą ir didžiąsias išganymo tiesas.

Bažnyčios švenčių yra liūdnų ir linksmų. Liturgija pritaikoma tų švenčių nuotaikai: ji liūdi ir ašaras lieja arba džiaugiasi ir linksmiasi. Tuo pačiu ji žadina tą pačią nuotaiką ir katalikuose. Katalikai, kurie meldžiasi iš liturginių maldaknygių arba lietuviškų mišiolų, gyvens ir jaus per visus metus tai, kuo gyvena ir ką jaučia pati Bažnyčia.

2. Katalikai, kurie melsis iš liturginių maldaknygių, išmoks geriausia melstis, nes jos duoda šalia šv. Rašto ištraukų gražiausių pasauly maldų. Mišių maldos: oracijos — kolektos, sekretos ir postkomunijos duoda gražiausių prašymų ir maldavimų rinkinį. Tos maldos išreikštos trumpais ir suglaustais žodžiais. Be to, bažnytinių metų laikotarpyje liturgija paliečia visas reikalingas kūnui ir sielai malones. Katalikas, kalbėdamas kasdien dienos maldas iš liturginių maldaknygių, nepamirš jokio savo

reikalo: tai jis mels tikėjimo, vilties ir meilės ir kitų dorybių, tai prašys sveikatos, pasisekimo, apsaugos nuo nelaimių, kitais atvejais vėl melsis už mirusius ir maldaus savo sielai išganymo. Ir visa tai darys su visa Bažnyčia, su visais tikinčiaisiais — kunigais ir pasauliečiais. Tas maldas kalbės bažnytine kalba, kuri pasižymi pusiausvyra, karštumu ir nuolankumu. Tokioje kasdieninėje maldos mokykloje žmogus išmoks melstis ir melsti Dievą. Tokia malda negalės praeiti pro Dievą. Dievas tokią maldą išklausys, žinoma, jei žmogus iš savo pusės pridės visa tai, ko Dievas reikalauja iš geros maldos.

3. Pagaliau, kas melsis iš liturginių maldaknygių kartu su kunigu, geriau supras ir įsisąmonins, kad ir jis pats yra auka ir aukotojas. Kalbėdamas kartu su kunigu atnašavimo - ofertoriumo ir kanono žodžius, sekdamas reikšmingus laikančio šv. Mišias kunigo judesius ir motus, katalikas suvaidins Kristaus Mistinio Kūno nario, bendradarbiaujančio su to Kūno Galva — Kristum, vaidmenį. Katalikai kartodami paskui kunigą žodžius „*aukojame*“, „*mūsų auką*“, kalbėdami tai daugiskaitoje, ankštai jungiasi su aukojimo veiksmu, o kartu ir su Kristumi, Jame ir per Jį duoda aukščiausią vienam Švč. Trejybės Dievui garbę.

Žmonėms, išmokusiems tokiu būdu melstis, jau nebeatrodys, kad šv. Mišios esančios tik kunigo dalykas ir privilegija. Jie matys jose savąsias Mišias, tad todėl pilna gražiausių jausmų širdimi jie bendradarbiaus su kunigu ir tam tikra prasme kartu su kunigu jas laikys.

Iš to seka, kad šitoks šv. Mišių klausymas, t. y. skaitymas iš liturginių maldaknygių tų maldų, kurios tai dienai yra skirtos, yra geriausias šv. Mišių klausymas ir tiksliausias įsakymo — „Šventadieniais Mišių klausyk“ — išpildymas.

Išmokus šio šv. Mišių klausymo būdo, paliks mums tik vienas žingsnis į *missa recitata arba dialogata*, kurios laikėsi katalikai nuo pat krikščionybės pradžios ir prie kurios nori mus grąžinti Šventasai Sostas ir visas liturginis sąjūdis. Šis žingsnis nebus sunkus, kai bus gerai pasirengta naudotis liturginėmis maldaknygėmis. O išmokti jomis gerai ir lengvai naudotis — darbas nelengvas ir kunigui ir pasauliečiui.

Kad liturginės maldaknygės privestų prie aukščiau minėtų laimėjimų, pirmiausia reikalinga jas gerai pažinti ir išmokti jomis gerai ir tiksliai naudotis. Trumpo kunigo paaiškinimo maža. Reik supažindinti ne tik su šv. Mišių formuliaru, t. y. su jų sudėtimi, ne tik su bažnytiniu kalendorium, nes prie liturginių maldaknygių reikalingas toks pat kalendorius, koku naudojasi kunigai šv. Mišias laikydami ir brevijorių skaitydami, tik suprantama populiaresnėje formoje, bet ir su kiekvienos šv. Mišių dalies turiniu ir net jos trumpa istorija. Ta pačia proga teks kunigui supažindinti tikinčiuosius ir su laikščio šv. Mišias kunigo liturginiais veiksmais.

Kai tėvai marijonai Marijampolėje buvo išleidę lietuvių kalba pilną mišiолą tikintiesiems, ėmiausi jį įvesti savo parapijoje. Į mano paraginimą iš karto atsiliepė apie 500 tikinčiųjų, kurie kalbamą mišiолą užsiprenumeravo. Visus tad sunkumus ir kliūtis žinau iš savo praktikos. Kunigas negali pasitenkinti tik tikinčiųjų pamokymu, kaip reikalinga mišiолu naudotis ir kaip jis suprasti visas su jo atskiromis dalimis. Jis turi būti pasirengęs ir atsakyti į kylančius tikinčiųjų klausimus. O tokių klausimų pas žmones kyla nemaža ir gana įdomių. Atsakyti į kai kuriuos tikinčiųjų klausimus ir neblogai žinančiam liturgiją kunigui ne kartą sudaro sunkumų ir tenka pasiknaisioti po liturginę literatūrą. O į juos at-

sakyti reikia, jei norima priversti pradėtąjį darbą ligi galo ir iš pasėto grūdo derlių surinkti. Tad reikalinga sudaryti sąlygas tokiems klausimams kelti ir gauti į juos atsakymus. Tai galima pasiekti dviem keliais: susirinkimuose arba paklausimais kortelėmis bažnyčioje, pastatčius tam reikalui specialią paklausimams dėžutę. Šis antusias būdas yra gal praktiškesnis tuo atžvilgiu, kad kunigo paaiškinimus turi galimybės išgirsti didesnis tikinčiųjų skaičius.

Bet čia sunkumai nesibaigia. Jų atsiranda iš pačių tikinčiųjų pusės. Liturginė maldaknygė, kaip naujovė, paprastai pagauna žmogų, ypač, kai išgirsta klebono paraginamą žodį apie jos naudingumą ir reikalingumą. Bet tas susižavėjimas naujove greit atšala. Iš pirmų mėginių tokia maldaknygė naudotis pamato, kad jos reikalauja ir darbo, ir įtempimo dėmesio, nes reikalinga sekti ir kunigo žodžius ir veiksmus, ir suskubti skaityti su kunigu tekstus ir pagaliau praradimą laisvės pasirinkti tokį maldos būdą, kokis geriausia patinka, arba ir nieko nesisirinkti, ir tenkintis tyliu neaktyviu kunigo veiksmų stebėjimu, o gal net įdomesnių veidų apžvalgymu. Tos kliūtys palaužti pavyksta, bet tik tada, kai mišiolas pasidaro lengvai įveikiamas ir kai pamato jo naudingumą. Toms kliūtims nugalėti reikalinga kunigo noro ir pasišventimo, švento užsispyrimo. Iš kunigo šis tikslas pareikalaus dar vienos „aukos“: jis turės kiek sulėtinti ir šv. Mišių laikymą, kad žmonės suskubtų sekti jo veiksmus prie altoriaus ir skaityti kartu su juo šv. Mišių tekstą.

Čia kils klausimas, ar nenusitęs per ilgai šv. Mišios ir nesukels žmonėse nuobodulio? Į klausimą atsako žymus liturgistas, turįs pusšimtį metų įtemptos liturginės praktikos kardinolas G. Lercaro savo įžangos gale į knygą „A Messa, figlioli. Direttorio liturgico per la partecipa-

zione attiva dei fedeli alla santa Messa.” (Bologna. 1955 m.). Jis atsako griežtu „ne”. „Tai, kas mus domina, ir tai, ką mes mėgstame ir mylime, mums atrodo visuomet trumpa. Mums prailgsta tik tai, ko mes nesuprantame ir kas dėlto mums nepatinka”, rašo kardinolas. Vokietijoje missa recitata plačiai vartojama ir suaugusių ir mokyklinio jaunimo. Pas juos ji eina labai sklandžiai ir natūraliai, lyg kitaip ir nebūtų galima šv. Mišių klausyti ir jose dalyvauti. Išsikalbėjus su vienu jau pagyvenusiu klebonu jų reikalu, patyriau, kad ir vokiečiams šioje srityje teko palaužti ir nugalėti visos tos kliūtys ir sunkumai, kurie kyla kiekviename krašte, kur tik šis šv. Mišių klausymo ir jose dalyvavimo būdas pradedamas praktikuoti.

Bažnytinė muzika ir giedojimas įtraukia žmones į aktyvų šv. Mišių dalyvavimą. Ne be pagrindo jų reikalu susirūpino visi trys paskutiniai popiežiai Pijai X, XI ir XII. Pijus X pasisakė „norįs, kad jo žmonės melstųsi grožyje.” O grožis pagauna žmogaus sielą ir kelia lyg ant sparnų į aukštybes prie Dievo sosto, jis įjungia į dvasinį išgyvenimą ir veiksmą su kunigu prie altoriaus. Tarp įvairių aktyvaus dalyvavimo liturgijoje priemonių — procesijų, aukojimo (aukų rinkliavos), komunijos, bendros maldos — labai svarbią vietą užima visos bendruomenės ar visos bažnyčios — ne tik choro — giedojimas, kas kitų vadinamas bendruoju giedojimu, mes gi vadiname *visos bažnyčios giedojimu*.

Parschas savo minėtajame veikale rašo: „Giedojimas yra svarbiausia aktyvaus dalyvavimo liturgijoje priemonė: tikinčiųjų giesmei priklauso aktyvus, o chorui vadovaujamas vaidmuo.” Tai lyg trumpa išvada iš popiežių žodžių, pasakytų bažnytinės muzikos ir giedojimo klausimu. Tikintieji turi liautis buvę “bažnytinių pamaldų svetimais ir nebyliais žiūrovais, bet liturgijos grožio pa-

veikti, aktyviai dalyvauti šventose apeigose", sudarydami "*vieną didžiulį chorą*", rašo Pijus XI.

Parschas, davęs tokią išvadą, žvelgia į dabartinę dažnai dar pasitaikančią praktiką.

„Dabartinė suma — iškilingosios šv. Mišios yra dažnai (dovanokite už tokį pasakymą) daugiau paradas, negu jaudinanti eucharistinė auka.

„Būtų idealas, kad klebonas, kaip parapijos šeimos tėvas, laikytų sumą kuo aktyviausiai dalyvaujant joje savo tikintiesiems. Toji Viešpaties auka turėtų tapti didžiausia iškilme. Nereikia, kad būtų triukšminga muzika, bet kad pats šv. Mišių laikymas būtų parapičių aktyviai ir pamaldžiai padedamas. Klebonas kreipiasi žodžiu į savo bendruomenę, parapijos šeima jam sudeda savaitinę rinkliavą kaip savo dvasios auką, parapija priima Gyvenimo Duoną įgyti reikiamai stiprybei savaitės kovoms... Niekur klebonas nėra toks didis, kaip tada, kada jis su savo parapičiais atnašauja „Dievo Avinėlių“ ir jiems teikia Gyvenimo Duoną.

„Tikinčiuosius reikia aprūpinti tekstais, tęsia toliau Parschas. Kinuose, teatruose, koncertuose dalina programas. Tai visai natūralu. Juk šv. Mišios laikomos svetima kalba. Žmonės jų nesupranta ir pasilieka vieniši. Kartais tikrai pasidaro gaila žmonių, juos matant bažnyčioje nežinant, ką daryti. Daugelis jų nervingai kovoja su nuoboduliu ir išsiblaškymu.”

Koks yra bažnytinio giedojimo pagrindinis tikslas?

Į tą klausimą duoda tokį atsakymą Parschas: „Pirmasis bažnytinio giedojimo tikslas, jis tai pabrėžia visu griežtumu, *ne kultivuoti tikrąjį meną, bet duoti galimybę žmonėms aktyviai dalyvauti šventoje Aukoje. Menas turi būti nuolankus Bažnyčios tarnas, ir jam negalime leisti reikštis egoistiškai. Kas gi šiandien dažnai atsitinka su*

bažnytiniu giedojimu? Chorų dirigentai ir patys choristai ateina į bažnyčią sumos metu tik meno reikšti. Jų neliečia tai, kas vyksta bažnyčioje. Į žmonių giedojimą jie dažnai žiūri iš aukšto. Ir kaip klaidingai dažnai įsivaizduoja, kad šv. Mišių iškilmingumui pakelti reikia gausti chorams ir skambėti cimbolams ir kad šv. Mišios būtų ilgiausiai užtęstos.

„Gražiausias ir kilniausias dalykas, ką parapija gali Dievui duoti, nėra būtina suma su muzika, bet šv. Mišios, vykstančios tam tikroje liturginėje atmosferoje, atseit, parapijos šeimos gerai suprantama ir aktyviai švenčiama eucharistinė šventė”.

Polifoninės šv. Mišios, kuriose gieda vieni choristai ir kur žmonės visai neprisideda savo giedojimu, Bažnyčios nėra uždraustos. Jos leidžiamos. Bet jose yra reiškinijų, kurie nesiderina nei su bažnytinio giedojimo nuotaika, nei su jo siekiamu tikslu. Labai dažnai muzika neįjungta organiniai į šv. Mišias. Mišios sau, o muzika sau. Iš tiesų gi turėtų būti harmoningas ryšys tarp choro giedojimo ir visos bažnyčios giedojimo. Šiaip ar taip iš chorų reikia atimti giedojimo monopolį.

Parschas daro bažnytinio giedojimo reikalu tokią išvadą, kuri randa pagrindimą popiežių raštuose. „Jei choras nori kultivuoti tikrąją bažnytinę muziką, tai jo norams yra plati dirva: *giedoti grigališkai*. Tuomet šventė nenustoja savo iškilmingumo.” Tai bus menas ir grožis. Kur tik bus gerai susipažinta su paprastu giedojimu, ten bus susirūpinta rasti religingų choristų, kurie supras, kokis jų turi būti vaidmuo, kaip bendro populiaraus giedojimo vadovų ir pirmūnų.

Reikia tik įsiklausyti į visos bažnyčios bendrąjį giedojimą, tuomet bus nesunku suprasti, jog tai, kas buvo apie jį pasakyta, yra tiesa, teisingas kelias, kataliko ide-

alas, kad tikintieji nėra vien gražaus koncerto paprasti klausytojai, gražių apeigų žiūrovai, bet tikri dalyviai, net savotiškai veikėjai didžiojoje eucharistinėje Aukoje.

Kai visa bažnyčia gieda, tai gražu ir pamaldu. Tai liturgiška. Tai tikra, klausanti Šventojo Tėvo katalikybė.

1955 m. rugsėjo 18-25 d.d. Italijoje Bolonijos mieste vyko Ketvirtoji Pastoracinės Liturgijos nacionalinė savaitė. Savaitės pirmininku buvo žinomas didelių nuopelnų liturgistas Bolonijos arkivysk. kardinolas G. Lercaro. Savaitės tema buvo: Aktyvus tikinčiųjų dalyvavimas šv. Mišiose. Kard. Lercaro prieš savaitės sušaukimą parašė liturginį vadovą, kurio pavadinimą esu anksčiau pažymėjęs. Tas vadovas kartu su Parscho taip pat paminėta knyga turi būti kiekvieno kunigo bibliotekoje. Šie abu autoriai pateikė parapijos kunigam vertingus liturginius vadovus įvesdinti krikščionims liturginius papročius vienybėje su Bažnyčia.

Kard. Lercaro įvade į savo liturginį vadovą — *Direttorio liturgico...* rašo: „Šv. Mišios turi būti Bažnyčios gyvenimo centre lygiai, kaip ir viso krikščioniškojo gyvenimo centre. Šv. Mišios yra religinis veiksmas, į kurį turi įsijungti tikintieji ne kaip nebyliai stebėtojai, bet kaip aktyvūs dalyviai. Tas aktyvusis dalyvavimas turi reikštis ne individualiai, bet kolektyviai.”

Liturginio vadovo autorius stoja prieš egoistinę maldingumo deformaciją. Aktyviai dalyvauti šv. Mišiose, rašo autorius, nepakanka, kad kiekvienas tikintysis atskirai iš savo maldaknygės sektų apeigas *individualiai*. *Šita individualinė pozicija yra antiliturginė.* „Kai aš, įėjęs į bažnyčią, pamatau žmones įnikusius į savo maldaknyges, iš kurių seka šv. Mišias, įgaunu išpūdžio įėjus į restoraną. Restorane taip pat žmonės valgo vienu metu gal tą patį valgį, bet vienas kito nežino, kiekvienas susitelkęs

savyje ir savimi gyvenąs, kiekvienas pasilieka svetimas, abejingas savo kaimyno džiaugsmams ir rūpesčiams. *Viešpaties namai nėra restoranai. Dievo stalas yra šeimos stalas.*"

Toliau kard. Lercaro, norėdamas savo mintis paremti popiežių žodžiais, rašo, kad šv. Mišios yra *viešas „Dievo vaikų šeimos“* veiksmas ir dėlto jis reikalauja *bendruomeninio, kolektyvinio* tame veiksmo dalyvavimo. O šios rūšies dalyvavimas reiškiasi mostais, giedojimu, atsakymais, bendra tikinčiųjų malda. Toksai tikinčiųjų veiksmas eina suderintoje vienybėje ranka į ranką su atitinkamais kunigo veiksmais ir žodžiais.

Kad šv. Mišios buvo ir yra krikščioniškojo gyvenimo centras, kard. Lercaro to teigimo įrodymui paduoda du tokius faktus:

„Rytų Vokietijos vyskupas man pasakojo, rašo kardinolas, kad rytų Vokietijos katalikai neturi nei spaudos, nei mokyklų, nei draugijų. Jiems pasiliko vienintelis dalykas: sekmadienį šv. Mišios, bet reik pažymėti ir tai, kad ne kiekvieną sekmadienį tikintieji turi galimybės šv. Mišiose dalyvauti. Tačiau dar prieš bolševikų okupaciją tikintieji buvo išmokyti aktyviai dalyvauti šv. Mišiose. Ir tai buvo Dievo Apvaizdos dovana. Tikintieji buvo parengti savo nelaimėms. Ir šiandien šv. Mišių, kuriose jie aktyviai dalyvauja, pakanka išlaikyti savo tikėjimui ir savo krikščioniškoms praktikoms, nors tam atlikti reikalinga nugalėti okupanto pastatytas sunkiai įtikėtinas nežmoniškas kliūtis. Dar daugiau, aktyvaus dalyvavimo šv. Mišiose dėka pirmiau buvę drungnieji ir abejingieji katalikai šiandien yra pasidarę karštais."

Dabar pereisime prie detalesnio kataliko aktyvaus dalyvavimo šv. Mišiose peržvelgimo. Daug tuo klausimu davė nurodymų popiežius Pijus XII savo enciklikoje „Mediator Dei“, kuri buvo paskelbta 1947 m. lapkričio 20 d. (AAS, 1947 m. 560).

Iš minėtos Pijaus XII enciklikos seka, kad skiriamas dvejopas kataliko aktyvaus dalyvavimo šv. Mišiose būdas. Pirmąjį galima pavadinti liturginiu, antrąjį — neliturginiu. Liturginis reikalauja iš kataliko tikslaus įsijungimo į šv. Mišių tekstą; neliturginis gi reiškiasi kitomis maldomis ir maldingomis praktikomis.

Liturginį kataliko dalyvavimą šv. Mišiose enciklika skiria 1. į vidinį ir 2. — išorinį įsijungimą į liturginį šv. Mišių tekstą.

1. Apie vidinį dalyvavimą Pijus XII taip kalba: „Verti yra pagyrimo tie, kurie, trokšdami palengvinti tikinčiųjų dalyvavimą šv. Mišiose ir užtikrinti jiems išgaingesnes pasekas, duoda jiems į rankas *Romos Mišiolą*. Tuo būdu tikintieji, sujungti su kunigu, bendrai meldžiasi tais pačiais žodžiais ir ta pačia Bažnyčios dvasia — *una cum sacerdote copulati, iisdem eius verbis iisdemque Ecclesiae sensibus comprecantur*.“

„Bendra malda“ čia reiškia tik vidinę maldą, bet ne garsią. Tai seka iš Šv. Tėvo žodžių, kuriais jis aptaria išorinį tikinčiųjų ryšį su liturgija. „Lygiai ir tie yra verti pagyrimo, rašo Pijus XII savo kalbamoje enciklikoje, kurie stengiasi, kad liturgija ir išoriniai taptų šventu veiksmu, kuriame visi atvykę dalyvauja — *ut Liturgia externo etiam modo actio sacra fiat, quam reapse adstantes omnes communicent*.“

2. Išorinio kataliko dalyvavimo šv. Mišiose enciklika nurodo kelis būdus.

a. „Visi žmonės, prisilaikydami nustatytų rubrų nuostatų ir reikiamos tvarkos, atsako į kunigo žodžius — *universus populus, e sacrorum ritum normis,... sacerdotis verbis recto servato ordine respondet.*”

Išidėmėtina, kad enciklika kalba tik apie tikinčiųjų atsakymus, o ne apie bendrą su kunigu visos maldos kalbėjimą, kaip pvz. *Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei*. 1935 m. lapkričio 30 d. Šv. Apeigų Kongregacija į Genujos arkivyskupo paklausimą dėl šio tikinčiųjų dalyvavimo šv. Mišiose būdo atsakė labai nuosaikiai, kad nesukeltų pamaldose maišaties.

Šitą šventųjų Apeigų Kongregacijos atsakymą palietė ir 1936 metų (474) „Theologie und Glaube”. Čia tuo klausimu buvo pabrėžta, kad dar didesnė maišatis kyla, kai tuo pat metu, kada kunigas lotyniškai skaito *Gloria, Credo, Sanctus* ar *Agnus Dei*, kitas garsiai tas pačias maldas skaito savo gimtąja kalba. Tą patį klausimą kelia ir paprotys skaityti tuo pat metu Lekciją ir Evangeliją — kunigas lotyniškai, o kuris nors pasaulietis tikintiesiems — gimtąja kalba. Šiais abiem atvejais kunigas verčiamas paminėtas mišiolų vietas skaityti tylomis ir tuo pačiu laužyti rubrikų nuostatus, nes pagal jas *Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei, Lekcija ir Evangelija* priklauso toms šv. Mišių liturgijos vietoms, kurias kunigas privalo skaityti garsiai (*Rubricae gener. Missalis, tit. XVI, n. 1*). Šituo reikalu J. Pascheris daro tokią visai teisingą išvadą: “Garsiu skaitymu galima ištrinti visą struktūros gylį, kuris suteikia liturginei visumai vidinį turinį”, (*Eucharistia. Gestalt un Vollzug. Muenster. 1947*).

Reikalinga atkreipti rimto dėmesio ir į šiuos Pijaus XII aprėžimus: *ex sacrorum rituum normis* ir *recto servato ordine*. Tikinčiųjų atsakymai turi tiksliai atitikti ku-

nigo maldą, tad šiuo atveju prisimintina rubrika, kuri betarpiškai liečia kunigą:

„Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea quae clara voce dicenda sunt, distincte et apposite proferat, non admodum festinanter, ut advertere possit quae legit, nec nimis morose, ne audientes taedio afficiat; neque etiam voce nimis elata, ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tunc temporis celebrat, neque tam submissa, ut a circumstantibus audiri non possit, sed mediocri et gravi: quae et devotionem moveat, et audientibus ita sit accommodata, ut quae leguntur intelligant” (Rubr. gener. Missalis, tit. XVI, n. 2).

Tad liturginiai nuostatai, kurie liečia kunigo balsą, kokių turi skaityti nurodytas šv. Mišių maldas, yra labai aiškūs ir nepalieka jokios spragos, kuria pasinaudojus, galima būtų jas kitaip aiškinti. Tad mūsų minėtos šv. Mišių liturginės dalys, kaip Gloria, Credo, Agnus Dei, Sanctus, Evangelija ir Lekcija kunigo turi būti skaitomos garsiai — *clara voce*, bet netriukšmingai. Jo balsą turi girdėti tik arčiau altoriaus stovintieji — *circumstantes*, bet ne visa bažnyčia — *adstantes*. To nuostato nepakeičia ir Missa recitata. Jau pirmiau minėtas šv. Apeigų Kongregacijos 1935 metų lapkričio 30 d. atsakymas nurodė, kad ir toks tikinčiųjų dalyvavimo šv. Mišiose būdas kelio maišatims ir nukrypimams iš nustatytos tvarkos neužkerta. Klausimą baigti noriu šv. Apeigų Kongregacijos 1922 m. rugp. 5 d. dekretu.

Į paklausimą: „An liceat coetui fidelium adstanti sacrificio Missae, simul et coniunctim respondere, loco ministri, sacerdoti celebranti? atsakyta: Ad Revmum Ordinarium iuxta mentem. Mens autem est: Quae per se licent, non semper expediunt ob inconvenientia quae facile oriuntur, sicut in casu, praesertim ob perturbationes

quas sacerdotes celebrantes et fideles adstantes expertiri possunt cum detrimento sacrae actionis et rubricarum". (AAS, 1922 m. 505).

b. Pijus XII giedojimo reikalu toje pačioje enciklikoje „Mediator Dei” rašo: „Žmonės gieda giesmes, pri-taikytas kiekvienai šv. Mišių daliai — *cantus edit, qui cum variis Sacrificii partibus congruant.*” Šv. Tėvas reiškia pageidavimą, bent tai seka iš žodžio *congruant*, kad bažnyčioje žmonių giedamos giesmės būtų priderintos prie paskirų šv. Mišių dalių. Suprantama, kad pirmoje eilėje čia reikalinga turėti mintyje tris liturgistų nustatytas tikinčiųjų šv. Mišių dalis: aukojimo, Eucharistinės Aukos arba peresybinių ir šv. Komunijos.

c. Enciklika prileidžia galimybę abu šiuos *a* ir *b* tikinčiųjų dalyvavimo šv. Mišiose būdus jungti — „vel *utroque facit*”. Vadinasi — tose pačiose šv. Mišiose tikintieji gali aktyviai dalyvauti giedodami ir atsakydami į kunigo žodžius. Iš to jungimo seka, kad giedojimą reikalinga aprėžti. Giedoti tinkamiausios vietos po *aukojimo* - *ofertoriumo*, po *Sanctus*, po *pakylėjimo* - *peresybinių* ir pagaliau po *Agnus Dei*.

d. Ketvirtasis dalyvavimo būdas liečia iškilmingąsias šv. Mišias, „kai žmonės iškilmingose šv. Mišiose pakaitomis atsakinėja į Kristaus kunigo maldas ir bendrai dalyvauja liturginiame giedojime — *cum in Sacris solemnibus alternas Jesu Christi administri precibus dat voces unaque simul liturgica cantica concinit*” („Mediator Dei”). Čia tikintieji aktyviai dalyvauja šv. Mišiose dvejopu būdu: 1. gieda *atsakymus* pavaduodami chorą ir 2. gieda liturginius *tekstus*, kuriuos bendrai imant gieda taip pat choras. Žmonėms giedoti galima palikti lengvesnius tekstus, kaip *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus*, *Benedictus* ir *Agnus Dei*.

Šv. Tėvas įsakmiai pabrėžia, kad visi šie tikinčiųjų aktyvaus dalyvavimo šv. Mišiose būdai tik tuomet verti pagyrimo ir palaikymo, kai „tiksliai laikomasi Bažnyčios ir rubrikų įsakymų — *cum Ecclesia praeceptis sacrorumque normis diligenter obtemperant*“. Iškilmingosios šv. Mišios turi pirmenybės prieš visas kitas šv. Mišių iškilmingumo formas. „Šv. Mišių dialoguota ar recituota — *alternis vocibus* — forma negali užimti iškilmingųjų šv. Mišių vietos, nei jų pavaduoti. Iškilmingosios šv. Mišios, nors laikomos tik su asista, dar dėl savo apeigų ir ceremonijų iškilmingumo ir puošnumo įgyja ypatingo garbingumo. Tas jų puošnumas ir didingumas padidėja, kai jose atsilanko skaitlingai maldingieji žmonės, ko Bažnyčia visuomet trokšta“ („Mediator Dei“).

Be šito, vadinamo liturginio, žmonių aktyvaus dalyvavimo šv. Mišiose, enciklika „Mediator Dei“ numato dar ir kitokius žmonių dalyvavimo būdus.

„Daugelis tikinčiųjų, rašo enciklikoje Pijus XII, nesugeba naudotis *Romos Mišiolu*, nors jis išleistas ir jų gimtąja kalba. Ne visi sugeba tiksliai, kaip reikiant, suprasti apeigas ir liturgines formules.“ Bet ir tokie žmonės gali vaisingai ir naudingai dalyvauti švč. Aukoje, kaip pavyzdžiui, „svarstydami Jėzaus Kristaus paslaptis (kai kurie mano, kad šv. Tėvas čia turėjo galvoje šv. Rožančių. M. K.) ar atlikdami kitas maldingas praktikas ir kalbėdami kitokias maldas, kurios savo esme atitinka šventas apeigas, nors savo forma nuo jų ir skiriasi — *alia peragendo pietatis exercitia aliasque fundendo preces, quae, etsi forma a sacris ritibus differunt, natura tamen sua cum iisdem congruunt*“ („Mediator Dei“).

Paliko dar vienas klausimas panagrinėti, būtent — kaip tikintysis turi aktyviai dalyvauti kiekvienoje šv. Mišių dalyje. Šį klausimą nagrinėdamas laikysiuosi tokio,

maždaug visų liturgistų priimto, šv. Mišių padalinimo: I. Katechumenų Mišios ir II. Tikinčiųjų Mišios. Antroji šv. Mišių dalis, t. y. Tikinčiųjų šv. Mišios dalinamos į tris dalis: 1. nuo katechumenų Mišių pabaigos, vadinasi — nuo ofertoriumo pradžios ligi sekretos imtinai. Ši dalis vadinama *aukojimo dalimi*, 2. nuo prefacijos ligi Pater noster imtinai, nors yra liturgistų, kurie Pater noster skiria trečiosios dalies pradžiai. Ši antroji dalis vadinama *Eucharistinės Aukos ar peresybinimo vardu* ir 3. nuo Pater noster pradžios ar užbaigos ligi šv. Komunijos. Paskutinioji dalis vadinama šv. *Komunijos vardu*. Visa kita nuo trečiosios dalies galo ligi šv. Mišių pabaigos priklauso šv. *Mišių baigiamajai daliai*.

Katechumenų šv. Mišios. Katechumenų šv. Mišios, kaip visuma, yra didelės vertės meno kūrinys. Bažnyčia savo turtingoje literatūroje gal vienintelį tokios meniškos vertės kūrinį turi. Tam stebėtinam kūrinui sukurti medžiaga buvo imama iš įvairiausių kultūrų: žydų rytietiškosios, graikų helenistiškosios, romėnų lotyniškosios, germanų viduramžiškosios. Tačiau nepaisant to jos atskiros dalys yra taip gražiai ir darniai sujungtos, kad sudaro pilną grožio ir harmonijos struktūrą. *Romos šv. Mišių* struktūrai praturtinti ir pagražinti padėjo ir Rytų ir Vakarų liturgijos. Jos abi jungiasi taikingai ir susilieja vieningai visų bažnyčių Motinos Romos liturgijoje. Sunku surasti religinėje literatūroje tokį atskirų dalių įvairumą ir turtingumą, ir tuo pat metu tokį jų susiderinimą ir susiliejamą į vieną originalų lydinį. Visa žmogaus sielos kūryba, net religinė, palieka joje savo tautos kultūros pėdsakus. O tuo tarpu Romos šv. Mišių liturgija, kuri jau pirmoje savo dalyje sutelkė gražioje harmonijoje įvairių senųjų ir naujųjų kultūrų elementus, yra *anttautinė*, stovi virš visokių tautiškumų, yra Kristaus Bažnyčios visuoti-

numo simbolis, telkia savo motiniškame prieglobstyje vienoje religijoje visų laikų, įvairiausių rasių ir kultūrų, papročių ir kalbų tautas. Tikėjimo tiesa apie *šventąją visuotinę Bažnyčią* — *una, sancta, catholica et apostolica Ecclesia* rado natūraliausią ir ryškiausią liturginį atspindį monumentalinėje Romos šv. Mišių katechumenų dalyje. Tas puikus meno kūrinys yra vertas būti prieangiu šventyklos, kurioje aukojama didžioji tautų Auka, švenčiausioji Eucharistija, Bažnyčios katalikiškumo ir vieningumo kūrybinis simbolis.

Išiziūrėję į *katechumenų Mišių struktūrą*, ne sunkiai pastebėsime du vyriausius momentus. Pirmas, apleidę maldas prie altoriaus pakopų, kylame nuo introito ligi oracijos arba kolektos. Antras prasideda nuo lekcijos ir veda per gradualą, aleliuja ir t.t. ligi Evangelijos, kuri be jokios abejonės šioje Mišių dalyje yra aukščiausiu, kulminaciniu punktu. *Credo* baigia katechumenų Mišias. Jis betarpiškai jungiasi su pamokslu, kuris sakomas tuoj po Evangelijos, ir tam tikra prasme pamokslą atstoja, nes *Credo*, kaip teisingai rašo Blume savo rašte „Messe und Brevier“ (43 p.), yra „trumpiausias visų tikybos tiesų rinkinys, kurį turi išplėst pamokslas.“ *Credo* atstodamas pamokslą yra tam tikra prasme Evangelijos papildymu, atsakymu į ją, lyg tikinčiųjų tam tikros rūšies *Amen*.

Koks yra katechumenų Mišių *uždavinys*? Bažnyčia, vesdama žmones prie ypatingai šventų aktų, juos prie jų parengia. Katechumenų Mišios veda prie švenčiausių veiksmų, būtent — prie eucharistinių apeigų vykdymo. Tai parodo jų uždavinį. Jos prie tų aukščiausių apeigų žmones turi parengti. Savo uždavinį katechumenų Mišios atlieka labai sekmingai. Geresnės priemonės tam tikslui pasiekti Bažnyčia negalėjo pateikti. Kalbamos Mišių dalies maldos labai turtingos turiniu. Jose rasi atgailą, mal-

davimą, garbinimą, tikėjimo išpažinimą ir kita. Jos maldos yra turtingos ir įvairios savo forma. Nei psalmės, nei Kyrie nesusilygins savo forma su Glorijos ir net oracijos aukštai meniška forma. Jos yra lyg puokštėmis iškaišytos Šventojo Rašto ištraukomis. Tarp jų aukščiausią vietą užima Evangelija. Paduodami tekstai yra trumpi. Bažnyčia nori jų pagalba sužadinti sieloje religinius jausmus ir pažadinti ją prie refleksijos. Bažnyčia nori, kad Mišias laikančio kunigo ir jose dalyvaujančių tikinčiųjų sielose įsiviešpatautų toks dvasinis nusiteikimas, kokiose gimė pateikiami šv. Rašto tekstai. Tokiam tikslui pasiekti trumpi tekstai geriausia tinka. Ilgi tekstai sielą vargina ir apsunkina susitelkimą ir jų turinio sugriebimą.

Katechumenų Mišių dogminis turinys nėra turtingas. Mokslui apie švč. Trejybę ir christologiją yra svarbūs Kyrie ir Gloria. Mokslui apie šventųjų bendravimą turi ne mažos vertės Confiteor ir Oramus te, Domine. Apie Credo svarbą ir reikšmę esu pasakęs kiek ankstėliau.

Katechumenų Mišiose talpinamos įvairios liturginės ištraukos skiriamos betarpiškai tikintiesiems. Dėlto skaičiuotose Mišiose kunigas jas kalba garsiai, o iškilmingose vienos kunigo giedamos, kaip pvz. oracija, kitos — asistentų, kaip pvz. lekcija ir Evangelija, dar kitas, kaip Kyrie, Gloria, Credo—choro. Iš to, kas pasakyta, nesunku suvokti, *kokiu būdu šioje Mišių dalyje tikintieji turi dalyvauti*. Iškilmingose Mišiose choro, kuris atstovauja tikinčiuosius, giedamas dalis tikintieji atkalba tyliai, o kur jau sudarytos galimybės, pačių žmonių atgiedamos. Į tas Mišių dalis, kurias gieda kunigas ar asistentai, kaip oracija, lekcija ir Evangelija, tikintieji vidiniai įsijungia, prideramu maldingumu jų klausydami. Maldas prie altoariaus pakopų, ypatingai *Confiteor*, reikalinga kalbėti kar-

tu su tikinčiais, nors jos pirmoje eilėje skiriamos parengti Švč. Aukai kunigui ir ministrantams.

Tikinčiųjų Mišių pirmoji — aukojamoji dalis. Šią Mišių dalį nagrinėjant kyla klausimas, ar duonos ir vyno aukojimas yra reikalingas ir ar jis pateisinamas. Juk Bažnyčios mokslu mūsų auka yra Kristaus Kūnas ir Kraujas. Kokio tad tikslo siekia duonos ir vyno aukojimas? Juk tai gamtos dovanos. Ar tai nėra pasukimas į Senąjį Įstatymą?

Suprasti šio aukojimo, kuris vykdomas prieš tikrą auką, vykdomą konsekracijos metu tikslingumui, reikalinga panagrinėti du dalykus:

a. Ne tik visuotinės istorijos įstatymas, bet ypatin-
gai Dievo išganymo ekonomijos įstatymas skelbia, kad
visa, kas didinga ir reikšminga, nepasirodo staiga, neti-
kėtai, kaip *deus ex machina*, bet reikalinga jo pasirody-
mui nutiesti kelią, jį parengti.

Senasis Įstatymas rengė kelią Naujajam. Senasis Įstatymas yra figūra to, kas yra iš tikrųjų Naujasis. Kristus neatėjo į šį pasaulį netikėtai, betarpiškai, bet Jo atėjimas buvo parengtas figūrų ir pranašų. Didžiąją Kryžiaus Auką, kuri sutaikė žmoniją su Dievu, parengė įvairios Senojo Įstatymo kruvinos aukos. Taip elgiasi ir Bažnyčia. Ir ji vaduojasi tuo didžiuoju įstatymu, kuris viešpatauja visoje Dievo išganymo ekonomijoje: parengia savo didžiausias šventes, pradėdama jas įvedamąja specialia iškilme ar tai vigilijos formoje ar ilgesnio parengiamąjo laikotarpio, kaip pvz. Adventas ar Gavėnia. Net mažesniausias šventes Bažnyčia skelbia išvakarėse Martirologijoje.

Ar tad didžiausias iš visų esamų pasaulyje faktų, kuris žmonijai davė gyvenantį jos tarpe ir naujai besiaukojantį Kristų, galėjo įvykti be parengimo? Tai būtų nei-

manoma. Taigi kalbamame atvejuje *aukojimas* yra tik parengimas. Kalbamu aukojimu parengiama tikra auka, kaip Naujojo Įstatymo auka buvo parengta Senojo Įstatymo aukomis. Ir kaip tos pastarosios turėjo prasmės tik ryšyje su Naujojo Įstatymo auka, taip lygiai duonos ir vyno aukojimas turi prasmės tik ryšyje su Kristaus Kūno ir Kraujo Auka duonos ir vyno pavidaluose.

b. Šis nagrinėjimas mus nuves dar toliau. Aukos idėjoje slypi aukojamosios dovanos šventinimo ir konsekrovimo samprata: „*Omnis hostia ex hoc quod Deo offertur, Deo sanctificatur*“, sako šv. Tomas Akvinietis (Sum. Theol. III, q. 22 a. 2, ad 3). Kad skiriami peresybinti į Kristaus Kūną ir Kraują elementai tikrai taptų mūsų aukojamąja dovana, reikalinga prieš peresybinimą juos pašventinti ir pašvęsti Dievui. Tai visai suprantama ir jokių abejonių kilti negali. O toks aktas ir vadinamas aukojimu. Iš čia aiškėja, kodėl tikinčiųjų Mišių pirmoje dalyje iškyla tie du momentai: elementų aukojimas ir pašventimas. Be to, iš čia darosi aiškiau, kodėl sekretos vartoja du pavadinimu ir kodėl pirmąjį kalbamų elementų pašventimą vadina *aukojimu*.

Šitie du nagrinėjimai daro visai ntūraliu faktą, kodėl ne tik Romos Mišių tvarkoje, bet ir visose kitose rytų ir vakarų liturgijose prieš konsekraciją išsivystė organiškai atskira dalis, vadinama aukojimu. Rytų liturgijos aukojimo dalį įvilko į dar iškilmingesnę ir turtingesnę rūbą, negu Romos Bažnyčia. Liuteris tą šv. Mišių dalį panaikino. Jis padarė smurto žygį. Tai buvo revoliucija liturgijos srityje, kurios Bažnyčia nepripažino ir pripažinti negalės.

Tokioje formoje aukojimas Romos liturgijoje atsirado žymiai vėliau. Dar XI amžiuje nežinota jokios pastovios ir nekintamos aukojimo maldos Mišių liturgijoje.

Tos rūšies maldos atsirado Romos Bažnyčioje tik XIV amžiuje. Bet iš to fakto dar neseka, kad senoji Romos liturgija nebūtų žinojusi aukojamųjų maldų ir apeigų. Ji žinojo sekretas ir kanono maldas: *Te igitur, Hanc igitur, Quam oblationem*. O tose maldose ir sekretoje yra tos pačios mintys, kurios yra ir dabartinėse aukojimo maldose, kurias dėlto, kad yra sudėtos tikrojo kanono pavyzdžiu, visai teisingai vadina *mažuoju kanonu*. Pastovios aukojimo maldos Romos Mišiose yra ne kas kita, kaip sekretos ir kanono maldų, skaitomų prieš konsekraciją, tąsa. Jos yra toje pačioje plotmėje. Kai kurie jų išsireiškimai yra paimti iš kanono maldų.

Iš tų visų pasiaiškinimų ir nagrinėjimų galima daryti tokią išvadą: duonos ir vyno dovanų aukojimas nėra švenčiausias Mišių aktas, bet vis tik labai aukšto laipsnio šventas. Ir dėlto Bažnyčia turėjo rimto pagrindo reikalausti, kad jau paaukotai hostijai būtų rodoma didžiausia pagarba (*De defectibus circa missam occurrentibus*, tit. X, 9.) ir kad, staiga atsiradus būtinam reikalui, prieš konsekraciją būtų bent mintimis atliktas paaukojimas (ten pat. Tit. III. 4, 5, 6 ir 7 ir tit. IV. 3 ir 5). Kunigas aukojimo maldas kalba tyliai, nes tai yra paslapties aktas. Aukodami duoną ir vyną turime įsisąmoninti, kad tas šventasis aukojimo veiksmas yra ne kas kita, bet tik tikrosios aukos įvadinė iškilmė ir figura, ir dėlto ji turi teisės tam tikrame laipsnyje dalyvauti jos vertingume ir didingume.

Tridento Santaryba padarė tokį iškilmingą sprendimą šv. Mišių kanono reikalui: „*Si quis dixerit, canonem missae errores continere ideoque abrogandum esse: Anathema sit*” (Sess. 22, can. 6). Šitas sprendimas analogiškai galima pritaikyti ir toms nekintamoms aukojimo maldoms, kurios yra pasekusios kanoną. Mokslą gi, kurį toji

pati Santaryba skelbia apie kanoną savo „*Doctrina u. sacrificio Missae*“, galima daugiau ar mažiau, *mutatis mutandis*, pritaikyti prie aukojimo maldų ir apeigų, kurios nuo amžių yra visuotinės Bažnyčios naudojamos. Toje „Doctrinoje“ rašoma:

„*Ecclesia catholica, ut digne reverenterque offerretur ac perciperetur (sanctissimum sacrificium), sacrum cano- nem multis ante saeculis instituit, ita ob omni errore pu- rum, ut nihil in eo contineatur, quod non maxime sanctita- tem ac pietatem quandem redoleat mentesque offerentium in Deum erigat*“, (Sess. 22, can. 4). Čia yra pirmo reikš- mingumo *locus theologicus*. Pravers paieškoti joje dog- minio turinio.

Jau pirmoje tikinčiųjų Mišių aukojamoje dalyje ga- lima pastebėti *aukos teologiją*. Čia pravestos šios mintys, kad 1. duodame auką — *Offerimus tibi, Suscipe, sancte Pater... quam ego indignus famulus tuus offero, Suscipe, sancta Trinitas... quam tibi offerimus*. 2. tą auką duoda- me prisiminti Viešpaties Jėzaus Kančiai, iš numirusiųjų prisikėlimui ir įžengimui į dangų — *Suscipe, sancta Tri- nitas*, 3. ji duodama šventųjų garbei ir už visus gyvus ir mirusius tikinčiuosius — *Suscipe, sancte Pater, Offeri- mus*, 4. „mažajame kanone“ prašome Viešpatį, kad teik- tųsi priimti mūsų duonos ir vyno auką — *Suscipe, sancte Pater, Suscipe, sancta Trinitas*, 5. kad ji pakiltų ligi Vieš- paties veido — *ut in conspectu divinae maiestatis tuae ascendat* ir 6. pasisakoma, kad mūsų materialinė auka yra dvasinės, vidinės aukos, nusizėminusios ir sujaudin- tos širdies aukos simbolis — *In spiritu humilitatis*.

Aukojimo apeigos pirmoje eilėje išreiškia dvi mintis:

1. pasidavimo Dievui ir tuo pačiu ir pakeitimo min- ti — pakylėjimas hostijos ir taurės. Tą pačią mintį iš-

reiškia ir kilstelėjimas akių prieš kai kurias aukojimo maldas;

2. sujaudintos ir nužemintos širdies mintį — pasilenkimas kalbant maldą. *In spiritu humilitatis*, kuri formaliai tą mintį išreiškia ir kalbant *Suscipe, sancta Trinitas*.

Šioje dalyje randame tik vieną duodamų aukų palaiiminimą — *Veni sanctificator*.

Aukos simbolika dar turtingiau reiškiasi iškilmingose Mišiose — *Missa sallemnis* — iškilmingo smilkymo metu. Kylą į viršų smilkalo dūmai, kuriuos galima laikyti platesne prasme auka, yra taip pat aukos simbolis. Juk kiekviena auka ne tik subjektyviai — etine, bet ir objektyviai — ontologine prasme reiškia suėjimą į sąlytį su Dievu, pakilimą ligi Jo. Tą pačią mintį patvirtina ir abi minėtos maldos: „Offerimus... ut in conspectu divinae maiestatis tuae cum odore suavitatis ascendat“, ir „Supplices... iube haec perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum in conspectu divinae maiestatis tuae.“

Šiuo atžvilgiu smilkymo simbolika yra toje pačioje plotmėje, kaip ir vyno ir duonos pakylėjimo apeiga. Be to, smilkalo auka yra pirmoje eilėje maldos aukojimo simbolis. Jis simbolizuoja tikinčiųjų, kurie dalyvauja šventoje Aukoje, maldas. Smilkalo ryšys su maldos auka nurodomas ir altoriaus smilkymo metu kalbamos maldos: *Dirigatur, Domine, oratio mea*.

Einant prie svarstymo *tikinčiųjų dalyvavimo šioje Mišių dalyje būdo*, pradžioje reikalinga pažymėti, kad šiuo atžvilgiu katechumenų Mišios labai skiriasi nuo tikinčiųjų Mišių pirmosios dalies. Katechumenų Mišiose paskiros jų dalys didžioje dalyje skirtos betarpiškai tikintiesiems. Kitaip yra su tikinčiųjų Mišių pirmąja aukojimo dalimi.

Bendrai imant jos *charakteris yra specifiniai kunigiškas*. Dėlto šioje dalyje visos maldos, kurios sujungtos su šventais veiksmais, kalbamos tylomis ir tikinčiųjų dalyvavimas nėra tiek betarpiškas.

Kokiu tad būdu tikintieji gali čia įsijungti į aktyvų dalyvavimą šventose Mišių maldose ir apeigose? Tai gali padaryti įvairiais būdais.

1. Gali vidinę auką lyg papildyti bet kokią materialinę auką, kuri reikalinga Dievo namams, Jo tarnybai ar pavargėliams paremti. Juk pavargėlio asmenyje yra pats Kristus. Kas jo neparemia, neparemia Kristaus. Šitas dalyvavimo būdas yra senųjų krikščionybės laikų aukų skyrimo būdo tąsa.

2. Vidinė auka yra svarbesnė už materialinę. Vidinė auka yra pasidavimas Dievui, *devotio*, kuri yra visų religinės dorybės veiksmų siela. Savo aukščiausioje formoje, kurioje žmogaus valia yra visiškai susiderinus su Dievo valia, tas pasidavimas pasiekia tobulo šventumo laipsnio. Tokius žmones Šventasis Raštas vadina Dievo tarnais, Dievo tarnaitėmis.

3. Išorinė auka simbolizuoja ne tik atsidavimą Dievui, bet taip pat sujaudintos ir nužemintos širdies auką. Dėlto tikintieji turi dalyvauti šv. Mišių Aukoje su nušižeminimo ir skaistumo jausmu.

4. Vidinę atgailą ir gailestį turi lydėti tvardymosi ir nušižeminimo išoriniai aktai. Tikintieji turi tuos aktus skirti prie aukos ir lyg atsinešti juos į šv. Mišias. Tai yra tikrai vienas galingiausių tikinčiųjų dalyvavimo šv. Mišiose būdų.

5. Pagaliau prie šitų aukų reikalinga prijungti dar vieną, būtent — *maldos auką*. Kai ji susijungia su pirmiau minėtomis aukomis, auka pasidaro labai sekminga

ir pakyla ligi Dievo, kaip kvepiąs smilkalas: *Dirigatur, Domine, oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.*

Pirmajame punkte išvardintą auką galima pavadinti *išmalda*, ketvirtajame gi *pasninku* plačia prasme. Penktajame punkte patalpinta malda. Antrajame ir trečiajame punkte išvardintos grynai vidinės aukos. Prie maldos, pasninko ir išmaldos sampratų galima patraukti visus kitus gerus darbus. Tos aukos platesne prasme privalo lydėti eucharistinį dovanų teikimą. Visi geri veiksmai privalo rīstis su Auka, kad ji taptų tikrai mūsų viso gyvenimo centriniu punktu ir tuo būdu pateisintų savo etimologinę reikšmę, nes kalbininkų aiškinimu žodis *offerre* yra kilęs nuo žodžio *operari*.

Tuo būdu tikinčiųjų aktyvusis dalyvavimas šioje tikinčiųjų Mišių pirmoje aukojimo dalyje gali reikštis dvejopa vidine auka — *atgaila* ir *atsidavimu* ir trejopa išorine — *tvardymosi, išmalda* ir *malda*.

Tikinčiųjų Mišių antroji — Eucharistinės Aukos dalis. 1. Antrojoje tikinčiųjų šv. Mišių dalyje *prefacija ir Sanctus* priklauso prie garbinamojo pobūdžio maldų rūšies, kitų gi didžiuma — *aukojamosios* maldos, kaip pvz. *Te igitur, Hanc igitur, Quam oblationem*. Kadangi jose pravedamos tos pačios mintys, kurias buvom suradę pirmojoje tikinčiųjų Mišių dalyje „mažajame kanone“, tad apie jas galima pasakyti tik tai, kas buvo pasakyta apie pirmąsias iš „mažajo kanono“, būtent, kad jų uždavinys yra parengimas konsekracijai. Tai liečia ypač tą maldą, kuri telpa kanone betarpiškai prieš konsekraciją. Joje yra formalus prašymas apie peresybinimą. Tačiau yra ir skirtumas tarp abiejų kalbamų kanonų. „Mažajame kanone“ vientisai eina aukojamosios maldos, tuo gi tarpu didžiajame į aukojamųjų maldų tarpą du kartu įterpta maldos tarpininkaujamiosios: pirmu kartu po pirmosios

Te igitur maldos dalies ir antru kartu — maldoje *Hanc igitur oblationem*. Šios maldos įterpta į aukojamųjų maldų tarpą, kad dėlto jos taptų sekmingesnėmis.

2. Kaip jau minėta pirmajame punkte, aukojamosiose maldose randame tas pačias mintis, kokias radome ir „mažajame kanone“. Aukojame gyvam ir tikram Dievui garbės auką už mūsų pačių ir kitų reikalus — *Memento, Domine*. Ta auka yra ne tik liturginių betarpiškų veikėjų — dvasiškių, bet ir visų tikinčiųjų pasauliečių — *Orate fratres, Hanc igitur*. Kiekvienoje aukoje realizuojasi šventųjų bendravimo dogma — *Communicationes*. Be to, prašome Dievą palaiminti mūsų auką — *Te igitur, Quam oblationem*, kad ją patvirtintų ir padarytų sau malonia — *Quam oblationem* ir kad ją priimtų — *Te igitur, Hanc igitur*.

Aukojimo apeigose reikia atkreipti dėmesį į pačioje kanono pradžioje pakėlimą akių ir tuojau po to nusielenkimą — *Te igitur*. Akių pakėlimas reiškia pasidavimą Dievui, o pasilenkimas — nusizėmusios ir sujaudintos širdies auką.

Palaiminimo apeigos čia yra turtingesnės, negu pirmoje Mišių dalyje. Palaiminimo prašyme, kurį reiškiamo *Te igitur* maldoje, randame tris kryžiaus ženklus. Tokia-me pačiame prašyme, kurį reiškiamo paskutinėje prieš konsekraciją maldoje randame net penkis kryžiaus ženklus. O maldoje *Hanc igitur* randame senovinę palaiminimo formą — per inpositionem manuum, per rankų uždėjimą.

3. Šioje Mišių dalyje kunigas gieda arba garsiai skaito *prefaciją ir Sanctus*. *Sanctus* skaitomas tyliau, negu *prefacija*. Tikintieji tų maldų metu privalo jungtis su kunigu specialiu būdu: *prefacijoje* Dievą adoruoti ir garbinti, o maldose *Sanctus ir Benedictus* — atiduoti Dievo

Sūnui, kuris netrukus nusileis ant altoriaus, pagarbą. Tikintieji dar jungiasi su kunigu ir Memento metu ir meldžiasi už Bažnyčią, už jos Galvą — popiežių, už savo vyskupijos vyskupą, už kunigus ir už kitus savuosius reikalus.

Šioje Mišių dalyje yra šv. Mišių centrinė dalis, jų pagrindas — konsekracija arba peresybinimo aktas. Kiekvienas pakonsekruotas pavidalas — duona ir vynas pakeliama į viršų, kad tikintieji galėtų juose esamus Kristaus Kūną ir Kraują adoruoti. Šis pakylėjimas vadinamas didžiuoju, kad galima būtų atskirti nuo mažojo pakylėjimo, daromo prieš pat *Pater noster* gale maldos *Per ipsum, et cum ipso*. Didysis pakylėjimas turi savo istoriją. Jis išėjo įvairius kelius. Pradžioje kunigas kėlė ostiją tuo metu, kai ją ėmė į rankas tarti konsekracijos žodžiams, vadinasi — dar nekonsekruotą, tardamas žodį *accepit*. Hostiją kėlė visu rankų ilgiu, kad geriau matytų tikintieji ir galėtų ją adoruoti. Paskui pradėta kelti jau konsekruota Hostija. Kai kurių vyskupų ir vyskupijų sinodų buvo nustatoma adoruoti Hostiją kunigui ją dedant ant altoriaus. Vėlesniu laiku pradėta kelti, kaip Hostija, ir taurė su konsekruotu vynu. Kunigo priklaupimai konsekracijos metu atėjo dar vėliau. Ta praktika atsirado apie XIV amžiaus pabaigą Vokietijoje. Galutinai nustatė visas Hostijos ir taurės pakylėjimo apeigas popiežius šv. Pijus V.

Nustačius pakylėjimo apeigas minėtu būdu, t. y. po kiekvieno pavidalo konsekravimo, savaime nusistovėjo Mišiose ir jų liturgijos centrinis punktas. Didžiojo pakylėjimo apeigų nustatymu buvo baigta evoliucija, kuri siekė ryškiausiai pabrėžti konsekracijos žodžius ir padaryti juos liturgijos siekimų sutelktine, centrine vieta. Tam tikslui pasiekti padėjo ir ta aplinkybė, kad ilgainiui at-

sižadėta procesijų su švenčiausiomis Aukomis ir kad žmonės vis rečiau pradėjo tuoj po konsekracijos eiti prie šv. komunijos, tad visas žmonių dėmesys buvo sutelktas prie konsekracijos akto ir prie Kristaus Kūno ir Kraujo garbinimo ir adoravimo.

Didysis pakylėjimas, o dar daugiau švč. Hostijos išstatymas monstrancijoje, kuris yra ne kas kita, kaip tik pastovus, ilgalaikis pakylėjimas, reiškia tam tikru atžvilgiu Eucharistijos sudvasinimą arba spiritualizaciją. Iš esmės šis Sakramentas yra maistas — *Panis Angelorum*. Tuo būdu jis yra iš visų sakramentų kilniausias ir švenčiausias, bet kartu ir materiališčiausias. Visos to Sakramento sakramentinės malonės gaunamos jo sunaudojimo keliu, tačiau nėra jokios abejonės, kad maldingas, viltingas ir pilnas tikėjimo žiūrėjimas į švenčiausią taip pat teikia skaitlingų malonių.

„Aspicere corpus Christi provocatio est ad dilectionem Dei... multorum enim petitiones exaudiuntur in ipsa visione corporis Christi, unde multis infunditur gratia,” (Vilhelmas iš Auxerre. *Summa Aurea*, lib. IV. Q. 3). „*Ex ista inspectione sacramenti accidit commodum inspicienti... tum ex ponderatione caritatis Salvatoris, tum ex subventionem beneficii reparationis, tum ex recordatione passionis Redemptoris,*” (Aleksandras iš Halės. *Summa Theol.* p. IV, q. 11, m. 3, a. 4). Kadangi žiūrėjimo veiksmas yra dvasiškesnis už gomurio veiksmą, tad galime kalbėti apie sakramento spiritualizaciją, kuri vykdoma pakylėjimo ir išstatymo metu. Tad iš to seka, kad žiūrėjimas pakylėjimo metu į Hostiją ir į taure šioje Mišių vietoje yra svarbus aktyvaus dalyvavimo liturgijoje būdas. Svarbus, bet tai nūdieninėje Romos liturgijoje pirmos vietos neužima.

Nors šioje šv. Mišių dalyje labai aiškiai reiškiasi aukojamasis Eucharistijos charakteris — akių kėlimo apeiga, pakėlimas taurės ir Hostijos, tariant žodžius *accepit* ir *accipiens*, tačiau pirmą vietą šioje liturgijos dalyje užima *Kristaus esimas*, kurį iššaukia įsteigimo žodžiai. Iš to fakto, kad kunigas ištara Kristaus žodžius prie duonos ir vyno tuoj priklaupia ir parodo iškėlęs konsekruotus pavidalus tikintiesiems, kad galėtų juos adoruoti, galima padaryti katalikų mokslui labai tikrą išvadą, būtent, kad peresybinimas įvyksta įsteigimo žodžių dėka. Pagaliau yra tam tikrų rodiklių, kaip pvz. žodžiai *accipiens et hunc praeclarum calicem, qui pro vobis et pro multis effundetur*, kurie įgalina teigti, kad Kristaus paskutinėje vakarienėje pasakyti žodžiai nuolatos turi šventąją veikimo galią, kurią kunigas turi tik taikyti atitinkamai materijai.

2. Iš to, kas buvo pasakyta, matyti, kuo ir kaip turi reikštis tikinčiųjų aktyvus dalyvavimas šioje švenčiausioje šv. Mišių dalyje: *Dievo Žmogaus, kuris yra tarpe mūsų, adoravimu*. Tuo tikslu yra nustatytas didysis pakylėjimas. Pakylėjimo metu tikintieji atsiklaupę turi adoruoti ir žiūrėti į šventąją Hostiją ir į taurę, kurioj yra Švč. Kristaus Kraujas, tardami šv. Tomo apaštalo žodžius: „*Mano Viešpats ir mano Dievas*“, (Jon. 20 28), už kurių atkalbėjimą Bažnyčios yra skiriami atlydai. Iš pačios pakylėjimo apeigos seka, kad tuo momentu *žiūrėjimas į pakeltus šventuosius pavidalus yra svarbiausias dalykas*. Tik tam jie ir keliame, kad tikintieji galėtų juos matyti: rodymas reikalauja žiūrėjimo. Kas norėtų dar daugiau švenčiausiąjį pagerbti galvos palenkimu, gali jį pagarbiai nulenkti tuo metu, kai Jį pagerbia kunigas priklaupimu. Viduriniais amžiais toks žiūrėjimas į švenčiausiąjį buvo laikomas dvasine komunija. Ado-

ruojantis ir pilnas vilties Švenčiausiojo kontempliavimas yra dangiškosios *visio beatifica*, nors ir silpnas, paveikslas. Šiuo momentu išsipildo šie psalmės žodžiai: „Tavęs ieško mano veidas; Viešpatie, aš ieškau Tavo veido” (Ps. 26. 8). Tiesa, tai nėra Kristaus regėjimas akis į akį, bet yra regėjimas pavidalų, kuriuose tikrai ir realiai yra Kristus. Dėlto ir šiuo atveju yra aktualūs šie Kristaus žodžiai: „Palaiminti, kurie nematė ir tikėjo” (Jon. 20. 29). Tad Eucharistija yra amžinosios laimės paveikslas dviem titulais: 1. kiek ji yra puota, nes amžinąją laimę dažnai simboliškai vaizduoja puota ir 2. kiek šventosios Hostijos regėjimas yra amžinojo Dievo regėjimo danguje paveikslas.

Beveik visuotinu teologų teigimu konsekracijoje vyksta Kristaus Auka dėlto, kad Jis pats naujai aukojasi savo dangiškajam Tėvui. Iš to turėtų sekti, kad tikintieji, kurie yra viena su Viešpačiu, tuo momentu turi kuo ankščiau su Juo jungtis ir iš savo pusės aukoti Tėvui Jo Sūnaus Kūną ir Kraują. Tokia išvada peršasi ir dėlto, kad didysis pakylėjimas kilo dėl aukojamųjų apeigų ir kad Bažnyčia ir toliau paveda kunigui aukojamąsias dovanas aukoti tuoj po konsekracijos maldoje *Unde et memores*.

Popiežius Pijus XII apie tikinčiųjų dalyvavimą kalbamoje šv. Mišių dalyje savo enciklikoje „*Mediator Dei*” štai ką rašo:

„... idcirco quod sacerdos divinum victimam altari superponit, eandem Deo Patri qua oblationem defert ad gloriam Sanctissimae Trinitatis et in bonum totius Ecclesiae. Hanc autem restricti nominis oblationem christifideles suo modo duplicique ratione participant: quia non tantum per sacerdotis manus, sed etiam una cum ipso quodammodo Sacrificium offerunt: qua quidem partici-

patione, populi quoque oblatio ad ipsum liturgicum refertur cultum." Popiežius tą mintį enciklikoje vysto ir toliau, bet aš tenkinuosi šia trumpa ištrauka, nes ji pakankamai aiškiai nusako, kas reikalinga žinoti ir kunigui ir pasauliečiui.

Tikinčiųjų Mišių trečioji — šv. Komunijos dalis. Pačioje pradžioje pravers bent trumpai peržvelgti šios Mišių dalies pokonsekracinių maldų ir apeigų aukojamąjį mokslą.

Iš kalbamų čia maldų seka tokia išvada: 1. Kunigai ir tikintieji pasauliečiai aukoja švenčiausiąją Auką, 2. kas yra ta Auka, pradžioje aiškiai nepasakoma, daugiau tik užmenama — tai amžinojo gyvenimo šventoji Duona ir amžinojo išganymo Taurė. Ir tik trečiojoje maldoje — *Supplices* Auka pavadinta aiškiai Kristaus Kūnu ir Krauju, 3. Kristaus pavedimu ta Auka aukojama Jo kančiais, iš mirusių prisikėlimui ir į dangų įžengimui prisiminti — *Unde et memores*, 4. su dovanų aukojimo mintimi logiškai rišasi ir tos Aukos malonaus priėmimo prašymas — *Supra quae*. Ypatingai gražiai tas prašymas reiškiamas maldoje *Supplices te rogamus*:

„Nuolankiai meldžiame Tave, Visagalis Dieve, tenuneša Tavo šventojo Angelo rankos šiąsias dovanas į Tavo dangiškąją altorių, į Tavo dieviškosios didybės akivaizdą, kad visi, kurie, šioje Aukoje dalyvaudami, priimsime švenčiausiąją Tavo Sūnaus Kūną ir Kraują, būtume pripildyti visokios dangaus palaimos ir malonės.”

Su aukos idėja vėl susitinkame maldoje *Agnus Dei*: Kristus esąs sakramentiniuose pavidaluose čia pasirodo kaip Aukos Avinėlis, kuris naikina pasaulio nuodėmes. Ta malda visai pagrįstai rišama su laužymo apeiga.

Maldose *Supra quae* ir *Supplices te rogamus* prašome Dievą, kad pažvelgtų savo maloniu ir meiliu veidu į

Kristaus Kūno ir Kraujo Auką ir teiktusi ją priimti. Kyla klausimas, kam ta malda? Ar ji nėra beprasmė? Ar Eucharistinė Auka ne visada yra Dievui maloni ir miela?

Tokie abejojimo klausimai gali kai kam kilti. Abejojimams išblaškyti reikalinga žinoti, kas yra tos Aukos aukotojas. Aukotojas yra Bažnyčia. Kas yra Bažnyčia? Kristus, kunigas ir tikintieji pasauliečiai. Aukojamosios Aukos malonumas priklauso nuo jos aukotojų tobulumo ir šventumo laipsnio bei nuo aukos vertingumo. Aukojamoji Auka konsekruota. Tad ji nemaloni Dievui negali būti. Iš pagrindinio aukotojo Kristaus taip pat negali būti jokių kliūčių. Bet tos kliūtys gali susidaryti iš kunigo ir tikinčiųjų pusės, nes jiems gali trūkti reikiamo šventumo. Štai dėlko tokia malda yra reikalinga.

Šv. Rob. Bellarminas šiuo klausimu taip rašo:

„Etsi enim oblatio consecrata ex parte rei, quae offertur, et ex parte Christi principalis offerentis semper Deo placeat, tamen ex parte ministri vel populi adstantis, qui simul etiam offerunt, potest non placere. Id igitur est quod petimus, ut Deus benigne respiciat hoc munus, ut a nobis offertur”, (Controvers. Lib. II de Missa, c. 24).

Šioje šv. Mišių dalyje, ypač jos pabaigoje, stipriai reiškiasi aukojimo apeigos. Iš jų dažniausia vartojamas palaiminimas. Dogminiu požiūriu svarbi yra malda už mirusius — *Memento defunctorum*, kuri įrodo, kad gyvųjų maldos padeda mirusiems. *Nobis quoque peccatoribus* patvirtina šventųjų bendravimo dogmą. Kanono gale tilpusios maldos *Per quem* ir *Per ipsum* klasiškai formuluoja Kristaus tarpininkavimą.

Idomi kanone ramybės — *taikos idėja*. Maldos, kuriuos seka po *Pater noster*, yra tos idėjos užviešpatautos. Malda po Tėve mūsų yra lyg lieptas tarp Viešpaties mal-

dos ir kitų maldų bei apeigų. Jos pradžioje pravesta anti-tezė tarp blogio ir ramybės: „*Gelbėk mus, meldžiame Viešpatie nuo visokio... pikto ir ...duok maloniai ramybės mūsų dienose — da propitius pacem ir diebus nostris*. Po minėtos maldos *Libera nos, quesumus Domine* seka *Pax Domini sit semper vobiscum* — Viešpaties ramybė tebūnie visuomet su jumis. Net maldoje *Agnus Dei* viešpatauja taikos idėja. Seniau tris kartus kalbėta *miserere nobis*, o šiandien vieton paskutinio *miserere nobis* kalbama *dona nobis pacem — duok mums ramybę*. Taikos maldavimas pasiekia savo kulminacinio punkto maldoje *Domine Jesu Christe*. „Viešpatie Jėzau Kristau, kuris tarei savo apaštalams: Aš palieku jums savo ramybę, savo ramybę Jums duodu... pagal savo valią teikis duoti ramybės bei ją suvienyti“. Tą maldą vainikuoja *Taikos pabučiavimo — osculum pacis* — apeiga, kuri seka iškilmin-gose Mišiose tuoj po *Pax tecum — ramybė su tavim*.

Kadangi *Pax* ne tiek rengia prie šv. komunijos, kiek reiškia aukojimo veiksmo užbaigimą, tad galima ta pras-me aiškinti visas kitas maldas dėl ramybės. Jos visos yra parengimas ar jungtis su *osculum pacis — ramybės pabučiavimu*. Visos tos ramybės prašančios maldos, kaip ir ramybės pabučiavimas reiškia mintį, kad Eucharis-tinė Auka teikia Kristaus Mistinio Kūno vienybę (Dievo Kūno sekreta). Tad Eucharistija Romos Mišiose reiškia-si, ir tai švenčiausiuose momentuose, tarp konsekracijos ir komunijos, taip *signum unitatis et vinculum caritatis — vienybės ženklas ir meilės ryšys*. Jos vaisius yra ra-mybė. taika. Kanonas pradedamas malda už Bažnyčios vienybę ir ramybę ir nuvedamas per Tėve mūsų į ketve-riopą ramybės prašymą ir ramybės pabučiavimo apeigą. Ryškiau negalima išreikšti ramybės ir vienybės minties. Ir šv. Augustinas su šv. Tomu Akviniečiu moko, kad es-

minė Eucharistijos paseka yra *unitas Corporis mistici* — Kristaus Mistinio Kūno vienybė.

Kokis tikinčiųjų pasauliečių vaidmuo šioje šv. Mišių dalyje? Čia giedama ar garsiai kalbama *Pater noster*, *Pax Domini* ir *Agnus Dei*. Tikintieji į tą maldą turi ypatingai įsijungti. *Benedictus* iškilmingose Mišiose giedamas choro.

Liturgijos ribose *Pater noster* turi tokios reikšmės, kaip prefacija: prefacija kanoną pradeda, *Pater noster* jį baigia. Ir prefaciją ir *Pater noster* kunigas arba garsiai kalba arba gieda. Šioje maldoje tikintieji privalo pagal nustatytą vyskupijoje tvarką gyvai reikštis, ankštai jungtis su kunigu ir šioje visuotinoje ir iš visų prašomųjų maldų švenčiausioje maldoje išdėstyti visus savo prašymus. Šią valandą jos sekmingumas Kristaus akivaizdoje yra didžiausias. Pats Kristus tuos prašymus perteikia Tėvui.

Konsekracijos metu mintis, kad Kristus save aukoja, užleidžia vietą kitai minčiai, kad Jis tikrai čia ant altoriaus yra ir gyvena mūsų tarpe ir dėlto turi būti tikinčiųjų garbinamas. Maldoje gi *Agnus Dei* labai stipriai reiškiasi aukos mintis. Dėlto tikintieji šiuo metu turi gerai žinoti, kad tarp mūsų yra Kristus, kaip aukojamasis Avinėlis, ir kad dėlto reikalinga šauktis Jo gailestingumo.

Betarpiškai po kunigo komunijos Bažnyčios pageidavimu (*Ritus celebrandi Missam*, X. 6; *Rituale Romanum* tit. IV, c. 2, n. 11) turi eiti prie šv. komunijos tikintieji. Taip buvo nuo krikščionybės pradžios. Tačiau ankstyvuose viduriniuose amžiuose pradėta šv. komuniją dalinti tikintiesiems betarpiškai po šv. Mišių. Šiuo atveju dar vis lieka ryšys su atlaikytomis šv. Mišiomis. XVI amžiuje pradėta dalinti šv. komunija bet kuriuo lai-

ku, be jokio ryšio su šv. Mišiomis. Ta praktika pradėta tada, kai po Tridento Santarybos jėzuitai ir barnabitai pradėjo skelbti dažnos komunijos reikalą. Norėdami palengvinti tikintiesiems dažniau eiti prie komunijos, ją pradėjo dalinti nesurištu su šv. Mišiomis laiku. XVIII-XIX amžiuose tas paprotys tapo visuotinu, (Theologie und Glaube", XXXIII, 1931 m. 755-762).

Šv. komunijos priėmimo reikalu ima balsą ir Pijus XII savo enciklikoje „Mediator Dei". „Yra labai tinkamas dalykas, rašo joje Pijus XII, kad ...žmonės eitų prie šv. komunijos po to, kai kunigas sunaudoja šventąjį maistą prie altoriaus... Verti yra pagyrimo tie, kurie dalyvaudami šv. Mišiose priima konsekruotą Hostiją šv. Mišių - Aukos metu, kad tikrai būtų atsieкта, „jog visišio altoriaus dalyviai, priimdami Tavo Sūnaus švenčiausiąjį Kūną ir Kraują, gautų iš dangaus palaiminimo ir malonės pilnybę". Tiesa, kai kada atsiranda priežasčių; ir tai neretai, kai reikalinga dalinti Eucharistinę Duoną prieš ar po Mišių Aukos, o taip pat, kai reikalinga dalinti konsekruotas Hostijas senoviniu laiku, nors komunija atliekama tuojaus po to, kai kunigas priima dangiškąjį maistą."

Iš to seka, kad šv. komunijos dalinimo po šv. Mišių negalima vadinti piktnaudojimu, („Theologie und Glaube" 1935 m. 353).

Šv. komunijos priėmimas yra principiniai asmens reikalas, todėl ši šv. Mišių dalis yra *daugiau privataus charakterio* ir tuomi ji skiriasi nuo buvusių prieš ją dalių. Eucharistiją, kaip sakramentą, galima priimti tik sau, o ne kitiems. Eucharistija, kaip sakramentas, duoda vaisių tik ją priėmusiems asmenims. Tačiau, jei Eucharistija traktuojama, kaip auka — sacrificium, tuomet jos vaisiai jau liečia bendruomenę. Tos tiesos teologinį

pagrindą galima rasti šv. Tomo Akviniečio *Summa Theol.* III, q. 79, a. 7: *Utrum hoc sacramentum prosit aliis quam sumentibus.*

1. Kad šv. komunijos priėmimas yra daugiau privatus reikalas, įrodo ir maldos, kurios kalbamos vienaskaitoje. Dėlto šioje dalyje kunigas privalo ypatingai susitelkti. Šią valandą Bažnyčia skiria jo privatinei maldai, dėlto jis privalo ją panaudoti deramam susikaupimui, švč. Sakramentui priimti pasirengimui ir padėkai jį priėmus.

2. Kaip pirmoji tikinčiųjų Mišių dalis reiškia *aukos teologiją*, taip ši trečioji apima *mokslą apie šv. komunijos pasekas*. Šv. komunija a. nuvalo nuo žmogaus nuodėmes. Tai skelbiama maldoje *Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi* ir *Corpus Tuum*. b. Toji pati malda nurodo, kad šv. komunija suriša žmogų su Kristum labai aukštu ryšiu. c. Malda *Quod ore sumpsimus* moko, kad šv. komunija yra vaistas. d. Maldoje *Perceptio* matome, kad šv. komunija yra apsauga kūnui ir sielai. e. Ji išlaisvina žmogų nuo visų blogybių (*Domine Jesu Christe, Fili*). f. Apsaugoja nuo priešų (*Quid retribuam*), g. Šv. komunijos formulė skelbia, kad ji išlaiko sielą gyvenimui amžinajam ir h. jei kas šv. komuniją priima nevertai, nusipelno teismą ir pasmerkimą (*Perceptio*).

3. Tikinčiųjų dalyvavimas čia yra aiškus: priėmimas tikrosios šv. komunijos. Jeigu kas dalyvių dėl bet kokių priežasčių jos negali priimti realiai, privalo priimti bent dvasiniai. Bažnyčia „pageidauja, kad krikščionys bent troškimu priimtų *Eucharistinį Maistą*, rašo Pijus XII savo enciklikoje „*Mediator Dei*“, ypatingai tada, kai jiems nelengva tai padaryti realiai. Dvasinė komunija priimama šiuo būdu: reik sužadinti savyje gyvą tikėjimą ir nusižeminus bei pilnai pasitikint Dieviškojo Išganyto-

jo valia su pagarba ir karščiausiu meilės jausmu jungtis su Kristum."

Tos pačios enciklikos kitoje vietoje Pijus XII tuo pačiu reikalu rašo, jog tikinčiųjų komunija nereikalinga, kad šv. Mišios būtų užbaigtos. „*Tačiau, kaip visiems yra žinoma, Mišioms užbaigti užtenka, jei jas laiką kunigas priima Eucharistinį Maistą. Kad žmonės eitų prie Dievo Stalo nėra būtina, bet labai pageidautina.*” Vadinasi, šv. Mišioms teisėtai baigti nėra būtina tikintiesiems šv. Mišių metu eiti prie Švenčiausiojo. Jei kunigas, kuris jas laiko, šv. komuniją priima nustatyta tvarka, ir be tikinčiųjų komunijos šv. Mišios yra baigiamos teisėtai. Šventosios Mišios yra teisėtos ir be jų dalyvavimo komunijoje. Bet to dalyvavimo pageidauja Bažnyčia ir jų pačių dvasinė nauda, nes kaip jau buvau minėjęs priimamoji šv. Mišių metu komunija yra dvasiniai pelningesnė, negu priimamoji bet kuriuo kitu metu.

Baigiamoji tikinčiųjų mišių dalis. Ji prasideda komunija ir baigiasi paskutiniąja Evangelija, o skaitytose šv. Mišiose — Leono XIII įsakytomis maldomis. Ši dalis nėra tiek savistovi, kaip tikinčiųjų Mišių dalys ir Katechumenų Mišios, kurias galima vadinti — visos šv. Mišių liturgijos įvedamąja dalimi. Ypatingai komunija ir postkomunija labai ankštai rišasi su trečiąja tikinčiųjų Mišių — šv. Komunijos — dalimi. Tačiau, nepaisant to, daugelis liturgistų ją išskiria į atskirą dalį ir tai daro dėl sekančių priežasčių:

1. Komunija labai aiškiai skiriasi nuo savo kaimyninių iš trečiosios Mišių dalies maldų, sudarydama kažko naujo pradžia. Su po jos sekančiais *Dominus vobiscum* ir malda *postkomunija* ji sudaro vienumą. Gal tuomi galima paaiškinti įsakymą komuniją giedoti *sumpto sanctissimo Sacramento*. Ji patariama giedoti po tikinčiųjų

šventosios komunijos, kad nesusidarytų igedojime tarp komunijos ir postkomunijos perilga pertrauka.

2. Visos maldos, pradedant Komunija, išskyrus *Placet*, vėl kalbamos garsiai. Tuomi jos išsiskiria iš tikinčiųjų Mišių, kuriose visa kalbama tylomis.

3. Visų tikinčiųjų Mišių metu — nuo *ofertoriumo* ligi šv. komunijos pabaigos — taurė yra atskleista. Šios gi Mišių dalies pradžioje ji vėl uždengiama, kaip buvo katechumenų Mišiose.

4. Išskyrimą šios dalies iš tikinčiųjų Mišių palaiko ir ta pozicija, kokią užima kunigas prie altoriaus, pradėdamas šią Mišių dalį.

5. Baigiamoji dalis savo struktūra tolygi katechumenų Mišių struktūrai ir turi jos sudedamąsias dalis: psalmę, maldą ir skaitymą. Net kunigo pozicija prie altoriaus abeiose Mišių dalyse — ir katechumenų ir baigiamojoje — vienoda: skirtumas tik toks: katechumenų Mišios daugiau išvystytos ir išbaigtos, negu baigiamoji Mišių dalis.

Tikinčiųjų Mišių visose trijose dalyse kunigas yra altoriaus viduryje, baigiamojoje gi dalyje — epistolos pusėje ir tik vienu atveju — Evangelijos, kaip ir katechumenų Mišiose.

Baigiamojoje Mišių dalyje tikintieji neturi kur pasireikšti savo ypatingai aktyviu dalyvavimu jose. Pasielkia tik komunijos giedojimas ar kalbėjimas, atsakymas į postkomuniją ir dalyvavimas Leono XIII įsakytose maldose skaitytų šv. Mišių pabaigoje. Čia vienas jų tikintieji kalba pakaitomis su kunigu, į kitas tik atsako.

Pasaulis neturi nieko brangesnio, didesnio ir šventesnio už šv. Mišias. Jų svarbą ir didybę sudaro svarbiausia ta aplinkybė, kad jos yra kartu ir auka ir sakramentas.

Kaipo tikroji auka, šv. Mišios praneša visus kitus kulto aktus, kurie gauna aukos — *sacrificium* vardą. Kaip sakramentas, kuris turi savyje patį Kristų, praneša visus kitus sakramentus.

Šv. Mišiose jungiasi visi tie elementai, kuriuos liturgika svarsto atskirai: auka, sakramentas, malda. Dėlto mokslas apie Švenčiausiąją Auką sudaro kulminacinį punktą liturgikoje.

Dėlto visi Bažnyčios vaikai, o ypačiai kunigai, kurie tą Švenčiausiąją Auką aukoja, turi gerai suprasti, koks lobis jiems Dievo pavestas, kiek naudos gali gauti iš to lobia ne tik savo sieloms, bet ir savo žemiškojo gyvenimo tvarkai, ir kokia atsakomybė gula ant tų, kurie to lobia nenori tinkamai vertinti ir iš jo semtis tų malonių gausybės, kurios yra žmogui skirtos.

Mes turime prisiartinti prie šv. Mišių Aukos ir surasti būdus, kuriais daugiausia galima laimėti iš jų Dievo malonių. Tie būdai yra pačios Bažnyčios nurodyti — tai aktyvus tikinčiųjų dalyvavimas šv. Mišiose. Mums lietuviams tas būdas dar mažai yra žinomas ir mažai naudojamas. Kunigų — sielų ganytojų yra šventa pareiga to aktyvaus dalyvavimo šv. Mišiose išmokyti, o tikinčiųjų pasauliečių — išmokti.

Eucharistija yra vienybės ir ramybės šaltinis. „*Dominus Christus... misterium pacis et unitatis nostrae in sua mensa consecravit*,“ sako šv. Augustinas savo 272 pamoksle ad infant. Gyvenam tokius laikus, kurie šaukte šaukiasi taikos, ramybės ir vienybės. Kad Švenčiausioji Auka išprašytų Dievą tų dovanų Bažnyčiai, visai kenčiančiai žmonijai ir mūsų nelaimingajai tėvynei Lietuvai ir mūsų tautai.

Esame matę, kad popiežiai nuo XX amžiaus pradžios reikalavo pasauliečių aktyvaus dalyvavimo šv. Mišiose.

Tuo reikalu yra išleista visa eilė raštų ir jų aiškinimų. Tas jų reikalavimas nepasiliko be pasekų. Vienur pažengta toli, kitur gi labai mažai ar visai iš vietos nepajudėta. Popiežius Jonas XXIII šį klausimą nori galutinai baigti. Jis savo valią šiuo klausimu pareiškė tokioj formoj, kuri jokių svyravimų ir interpretavimų neprileidžia, būtent — įtraukė į naują mišiolų rubrikų kodeksą. Visos gi tos rubrikos, kurios liečia pačias šv. Mišias, yra privalomos, *praeceptivae* ir saisto sąžinę. Jų nepildymas ar ne toks pildymas surištas su atitinkama sankcija. Ta rubrika minėtame kodekse atžymėta straipsniu 272 ir taip skamba: "Šv. Mišių prigimtis (natūra) reikalauja visų esančių bažnyčioje dalyvavimo jose tuo būdu, kuris jiems nurodytas. Tuos gi įvairius būdus, kuriais tikintieji gali aktyviai dalyvauti šv. Mišiose, reikalinga taip sutvarkyti, kad būtų išvengiamas bet kurių iškrypimų pavojus ir pasiekiamas to dalyvavimo pagrindinis tikslas — pilnesnis, tobulesnis Dievo pagerbimas (plenior Dei cultus) ir tikinčiųjų dvasinis sustiprinimas (aedificatio). Apie šį tikinčiųjų aktyvų dalyvavimą šv. Mišiose plačiau kalba 1958 m. rugs. 3 d. Šv. Apeigų Kongregacijos paskelbta *Instructio de Musica sacra et sacra Liturgia*."

Jonas XXIII recituotines šv. Mišias įvedė Romos šv. Petro bazilikoje. Bažnyčios Galvos duotas pavyzdys turi netik padrąsinti, bet ir patraukti.

Liturgija gyva. Ji žygiuoja. Koją į koją su ja žygiuoti mes nesam nei parengti, nei pasirengę. Šį didelį trūkumą savo dvasiniame gyvenime matome ir juntame. Jį reik pašalinti ir spragą užpildyti.

Kas mokyklą esam išėję, iš jos čia pagalbos nelaukiame. Gyvenimas tiems yra mokykla, o patys — savo mokytojai. Pasauliečiai tuo atžvilgiu yra laimingesni, nes jie turi teisės laukti tokio pamokymo iš kunigų. Mūsų tad

švietėjai ir vadovai liturginiame gyvenime yra knygos ir spauda. Knygos maža. Prie jos paskutiniojo taško sustoja ir liturgijos veiksmas. Tad šalia knygos reikalinga sekti ir ta spaudos rūšis, kur konstatuojami liturginiai faktai ir atvaizduojamas liturginis sąjūdis ir liturginė veikla. Tie mokytojai kunigams yra privalomi, o pasauliečiams — labai pravartūs.

Literatūra šiuo klausimu plati. Jos visos nurodyti nėra galimybės. Paminėsiu du rimtus dalykus, su kuriais esu pats susipažinęs ir kurie turėtų būti kiekvieno kunigo ir sąmoningo kataliko pasauliečio knygų spintoje. Vieną ir kitą šiame rašinyje esu minėjęs ir citavęs.

Pirmoji — Pijaus Parscho „Atnaujintoji liturgija parapijos tarnyboje“ — *Le renouveau liturgique au service de la paroisse*. Autorius — austras, vokietis, augustinas ir Klosterneuburgo prioras, mūsų laikų vienas žinomiausių ir produktyviausių liturgistų, pamokslininkas, rašytojas, paskaitininkas, tik, deja, jau nebegyvas. Jo „Šventieji Metai“ — „*Das Jahr des Heiles*“, yra išversti į daugelį kalbų. Mano minimoji knyga yra vertimas iš vokiečių kalbos į prancūzų, nes autoriaus visi skaitlingi raštai liturginiais klausimais rašyti jo gimtąja vokiečių kalba. Ši jo knyga ypač dėl to skaitytina ir turėtina, kad gvildena specialiai čia keliamus klausimus, skirtus parapijos tarnybai liturginėje srityje.

Savo kalbamoje knygoje autorius pateikia vertingą vadovą įvesdinti krikščionims liturginius papročius vienybėje su Bažnyčia. Knygoje 8 skyriai. Mums ypatingai svarbūs ir aktualūs: Kunigas liturginiame sąjūdyje, Liturgija ir parapija, Liturgija ir šv. Mišių laikymas, Liturginiai laikai ir Liturgija ir pasauliečiai.

Savo kalbamam veikale autorius aštriai paliečia kai kurias idėjas ir kai kuriuos įsisknijusius papročius. Tar-

pais jis visa jėga verčia atmerkti akis istoriniais, dogminiais, moraliniais, nuostabiai naujais ir tiksliais samprotavimais, jis skatina įdomias refleksijas ir daro praktiškas išvadas, jis pirštu prikišamai nurodo klaidas ir nenuginčijamus paklydimus.

Antras turėtinas ir studijuotinas veikalas tuo pačiu klausimu parašytas italų kalba yra kard. G. Lercaro Liturginis vadovas tikintiesiems dalyvauti šv. Mišiose — „*Card. Giacomo Lercaro. A Messa figlioli, Direttorio liturgico per la partecipazione dei fedeli alla Messa letta.* Bologna. 1956 m.

Šiame rašte minėtoje Pastoracinės Liturgijos IV savaitėje, kuri vyko Bolonijoje 1955 metais, priimtose rezoliucijose apie autorių ir jo kalbamą čia knygą skelbiama: „Literatūra apie žmonių dalyvavimą Mišiose laimingai praturtėjo Jo Eminencijos kardinolo Lercaro Vadovu, kuris yra gilaus mokslo ir ilgametės praktikos vaisius“. Toliau rezoliucijoje reiškiamas pageidavimas, kad kalbamasis vadovas būtų studijuojamas Katalikų Akcijos sambūriuose, religiniuose institutuose ir kitose katalikų organizacijose.

Kalbamoji knyga *A Messa figlioli* yra labai turtiniga turiniu ir nurodymais, dažnai labai detaliais, kaip pasiekti aktyvaus tikinčiųjų dalyvavimo šv. Mišiose. Ji padalinta į kelias dalis. Jos visos svarbios ir naudingos ne tik kunigui, bet ir kiekvienam tikinčiajam. Bet ypatin-gai svarbios ir katalikui žinotinos pirmoji ir trečioji knygos dalys: *Sussidi* ir *Catechesi*. *Catechesi* yra liturginis katechizmas. Jis yra išleistas ir atskira knygele ir pavadintas *Il giorno del sole*. Lietuvių kalba tokio katekizmo mes ligi šiol neturėjome. Tad labai praverstų jį įjungti į savo religinę literatūrą. Pirmoji dalis svarbi kunigui.

Joje yra daug svarbių ir įdomių detalių, liečiančių tikinčiųjų aktyvų dalyvavimą šv. Mišiose.

Kard. Lercaro yra liturginio apaštalavimo pionierius Italijoje. Įsitikinęs, kaip ir Pijus X, kad aktyvus kataliko dalyvavimas šv. Mišiose yra viso krikščioniškojo gyvenimo svarbiausias šaltinis, jis pašventė visą savo kunigystės amžių įtraukti katalikus į aktyvų dalyvavimą, pradžioje būdamas studentų kapelionu, paskui klebonaudamas parapijoje, vėliau — vyskupijos ordinaru — valdytoju ir pagaliau tapęs labai subolševikėjusios Bolonijos arkivyskupijos arkivyskupu ir kardinolu. Jis išvystė labai gyvą ir įdomią veiklą bolševizmui nugalėti. Jo veiklos metodai originalūs ir taiklūs bei tikslūs. Bolševikai dėlto jį laiko savo priešu nr. 1, ir nebe reikalo, nes savo dideliu pasišventimu ir darbštumu bolševizmą iš savo vyskupijos šluoja. Kardinolo vartojamose savo tikslui pasiekti priemonėse pirmąją vietą užima liturgija su aktyviu dalyvavimu joje tikinčiųjų. Gavėnios metu jis kas šventadienis sako po du pamokslus, pasirinkdamas raudoniausias parapijas. Pamokslus skelbia liturginėmis temomis labai patraukliai prastais, bet mokytais ir šiltais žodžiais. Centrinė jų vieta — šv. Mišių apeigos ir tikinčiųjų jose dalyvavimas. Jis tikisi, kad išvystyta gyva liturginė akcija jam pavyks savo arkivyskupiją išlaisvinti iš bolševikų įtakos ir veiklos. Jo darbo geri vaisiai jau dabar matomi.

MINISTRANTAS LITURGIJOJ

Nejaugi ir tokio klausimo esama? Taip. Liturgijoje ministrantų klausimas turi svarbios reikšmės. Tiesa, teorinė šio klausimo pusė seniai išspręsta ir ganėtinai išaiškinta. Aktualų klausimą sudaro tik teorijos pritaikymas praktikai, realizavimas ir kompetentingų organų paskelbtų tuo reikalu nuostatų įgyvendinimas. Apie kokius ministrantus čia bus kalbama? Apie pasauliečius, patarnaujančius šv. Mišioms. Joms patarnauti gali ir suaugę vyrai ir vaikai. Praktikoje dažniausia ministrantais yra jauni vaikai. Lietuvoj tokius patarnautojus dažniausia vadina klapčiukais, tarniukais ar stačiai vaikais. Ministranto žodžio žmonės nevartoja. Vokiečiai ministrantus vadina messdiener, anglai — altar boy, prancūzai — servant, bažnytinėj terminologijoje vartojamas žodis minister Missae, inserviens arba minister. Visi mano paminėti terminai ministrantui aptarti nenusako jo funkcijos ir pašaukimo. Laimingiausi gal anglų ir vokiečių terminai. Bet ministranto vardas ne tiek svarbus. Svarbus jo uždavinys ir jam skirtas liturgijoje vaidmuo. O tas vaidmuo labai svarbus. Apie ministrantą kalba ir kanonų teisė, ir moralinė teologija, ir liturgika, ir atitinkamos Vatikano kongregacijos. Pagaliau jų klausimu prabilo ir aukščiausias ganytojas ir Bažnyčios mokytojas popiežius Pijus XII savo enciklikoj „Mediator Dei.“ Tai pirmas atsitikimas Bažnyčios istorijoje, kai ministrantai tampa šventojo Sosto susirūpinimo objektu. Visa tai rodo, kad minis-

tranto darbas nėra paprastas vaikų žaidimas ir kad jis reikalingas prie altoriaus atlikti tik paprastom mechaniskoms funkcijom.

Koks gi ministranto yra pašaukimas ir koks jam skirtas atlikti vaidmuo?

Ministrantas yra tiltas tarp altoriaus ir tikinčiųjų, tarpininkas tarp kunigo ir žmonių. Ministrantui skirta veikti žmones nuo altoriaus ir per altorių. Jis nuo altoriaus skelbia žmonėms šventas paslaptis savo elgsena, priklaupimais ir atsistojimais ir visais judesiais iškalbingiau, negu savo žodžiais ir varpeliu. Ministrantas kalba be žodžių. Ministranto svarbą nusako ir tas faktas, kad be ministranto negalima laikyti šv. Mišių. Šis draudimas įtrauktas į kanonų teisę (kan. 813, 1). Yra, tiesa, išimčių, apie kurias bus kalbama vėliau. Laikymas šv. Mišių be ministranto, suprantama, išskyrus išimtis, mirtinoji nuodėmė. *Requiritur sub gravi minister respondens isque masculus ad serviendum in Missa*, rašo žinomas moralistas prof. dominikonas M. Prümmeris savo „Manuale Theologiae Moralis.“ (III tomas. 217 psl. 1955 m.). Taip pat skelbia Vermeerschas ir kiti žymieji teologai.

Ta enciklikos „Mediator Dei“ vieta, kuri yra paskirta ministrantams, vadinama ministrantų *Magna Charta*. Pijus XII nori ir trokšta per ministrantų funkciją įgyvendinti pasauliečių aktyvų dalyvavimą — *actuosa participatio* — liturgijoje. Ministrantai — tai apaštalavišas parapilys. Todėl klebonas turi rimtai susirūpinti ministrantais. Peiktina ir nepateisintina tvarka, kur ministrantai paliekami išimtinoj zakristijono ar vienuolės globoj. Už ministrantus atsako tik klebonas, nors jis ministrantų globą ir priežiūrą būtų pavedęs vikarui ar kitam asmeniui.

Geras ministrantas gali būti tik išauklėtas. Į jų auklėjimą Pijus XII kreipia ypatingą dėmesį savo minėtojo enciklikoje „Mediator Dei“. Prie jo žodžių tuo reikalu bent trumpai naudinga stabtelėti ir pasiaiškinti.

1. *Parapičių formavimas nuo altoriaus.* „*Ad hoc assequendum.*“ Ministrantų pastoracija — ne mados reikalas, ministrantai ne dekoracija, ne iškilmingumui didinti, bet svarbus pastoracijos parapijoje veiksnys, kuriuo klebonas privalo rimtai susirūpinti ir neišleisti iš akių. Juk čia altoriaus reikalas. Kristaus ir Jo šventos Aukos reikalas. Tai liečia gyvenimo šaltinius ir žmonių sielas. O visa tai yra kiekvieno parapijos kunigo pašaukimo ir darbo branduolys ir esmė. Argi tad gali kunigas ministrantų klausimo nedavertinti ir nekreipti į jį reikiamo dėmesio? Kurioje parapijoje geresnė ministrantų atranka, ten žmonių liturginis išgyvenimas yra aktyvesnis. Geras ir pavyzdingas altoriaus aptarnavimas žadina tikinčiųjų maldingumą. Tokia pavyzdinga tarnyba — tai liturginės paslapties didingumo ir kilnumo tylus skelbimas, tai religinio gyvenimo ugnies mėginimas. Altoriaus tarno — ministranto rimtis, aukingumas, vertingumas — abejingiesiems liturgijos tikrumo įrodymas. Per ministrantą pagaunami tėvai, namai, jaunimas.

2. *Rūpestinga atranka.* „*Accurate seligere*“. Tinkamiausias amžius altoriaus tarnybai tarp pirmosios komunijos ligi mokyklos baigimo. Tačiau griežtos amžiaus ribos nustatyti nėra reikalo. Altoriaus tarnybai tinka visokie sveiki temperamentai ir nusiteikimai, dėlto nėra pagrindo ir šiuo atžvilgiu rūšiuoti kandidatų. Ministrantų parengimas ir išauklėjimas atliekamas palyginamai trumpu laiku. Ministrantams rengti mokyklos nėra. Dėlto, renkant į tą tarnybą kandidatus, reikėtų atkreipti daugiau dėmesio į jų nuotaikas, polinkius ir sugebėjimus,

kad trumpu auklėjimo laiku galima būtų pasiekti geriausių vaisių.

Auklėjant ministrantus reikalinga kreipti dėmesio į jų uolumą, punctualumą, elgesį, maldingumą. Auklėjimo termino nustatyti nėra jokios galimybės. Tai priklauso nuo daugelio aplinkybių, kurios liečia ir kunigą — auklėtoją ir kandidatus auklėtinius.

Auklėjimo kursui pasibaigus rengiami kvotimai, kurie jungiami kartu su atatinamomis išskilmėmis. Kvotimuos dalyvauja visi parapijos kunigai, kandidatų tėvai ir tų mokyklų, kurias lanko kandidatai, mokytojai, jei jie yra tikintieji katalikai. Pabaigtuvių išskilmės gali būti tokios: kamžų ir parinktų ministrantų pašventinimas, giesmė į Šventąją Dvasią, tikėjimo išpažinimas, malda į bažnyčios patroną, klebono žodis, tėvų žodis ir kita. Svarbu ne ministrantų kiekybė, bet kokybė.

3. *Savybės.* „*Probos beneque pueros qui sponte libenter accedentes*“. Ministrantui reikalingos šios savybės: maldingumo dvasia, skaistumas, paslaugumas, mandagumas, punctualumas ir ryžtas. Išauklėt šias savybes — šeimos pareiga. Tačiau kunigas privalo tas atsineštas iš šeimos ministranto savybes plėsti, tobulinti, papildyti. Altoriaus tarnybos metas — nuolatinė ministranto mokykla.

Ministrantas neapmokamas. Skirtas jam atlyginimas turi eiti į bendrą ministrantų kasą. Tačiau ministrantai atlyginami kitokiu būdu: ekskursija, vakarėlis, pavaišinimas, didesnių švenčių dovanos ir kita. Ministranto tarnyba turi būti savanoriška. Jokia prievarta nei iš tėvų, nei iš mokytojų, nei iš kunigų pusės neleisti na.

4. *Ministrantų pastoracijos auklėjamieji tikslai.* „*Sedulo studioseque*“. Ministrantų parengimo ir auklėjimo

laikotarpis negarantuoja geriausio kandidatų parinkimo. Priimtieji auklėjami ir toliau. Reikalinga kovoti su pasireiškimais juose apsileidimo, melo, teatrališkumo kalboj, elgsenoj, judesiuose. Pareigos turi būti atliekamos pagal jiems pateiktas instrukcijas. Jos turi būti griežtai pildomos. Nei vienas iškrypimas negali praeiti be kunigo pastabos ir pataisymo. Altoriaus tarnyboj visa svarbu: nėra nei mažų, nei stambių dalykų. Kunigas su ministrantais elgiasi visada ramiai, rimtai, nenuolaidžiai. Ministrantas turi įsitikinti, kad kiekvienas jo sąmoningas ar nesąmoningas iškrypimas auklėtojo pastebimas ir žinomas. Pastoracijos auklėjamasis menas — atsineštąjį ministranto gerą norą ir užsidegimą kurstyti, plėsti ir stiprinti, neduoti jiems užgesti ir išnykti. Negalima paversti ministranto lėle, įrankiu, mašina ar altorių puošiamuoju baldu. Ir ministrantas žmogus. Ir jis Dievo tarnas. Tad jis turi turėti visas Dievo tarnui reikiamas savybes, gal miniaturines, užuomazgoje, atitinkamas jo amžiui ir išsilavinimui. Jį, kaip patį kunigą, turi gaivinti Sekminių ugnis. Pagal Guardini, ministranto tarnyba „lyg ugniakalnis, liepsnojęs pasiaukojimu ir užsidegimu, bet išoriniai — ramus, paskendęs savo šventose pareigose“.

„*Constanter*“. Kuris ministrantų pačioje pradžioje pradeda nuobodžiaut, kuris pradeda apleidinėti savo pareigas, tas lengvai ir greit altoriaus tarnyba persisotins ir tuoj išnyks, o jei dėl kai kurių priežasčių pasiliks, tai nieks jo tarnyba nepasidžiaugs. Tesėjimas tai Dievo malonė. Jį reikalinga iš Dievo išmelsti. Tesėjimą reikia ugdyt, rėst kaip pastatą, kraujant rąstą po rąsto.

„*Reverenter*“. Altoriaus tarno profesinė liga — apsiplakimas su Dievu, nustojimas pagarbos visam, kas šventa. Nustojimas pagarbos — maldingumo ir ryžtingo

pasiaukojimo mirtis. Jis paraližuoja tikėjimą ir meilę ir yra netikėjimo priemonė. Kai pasidaro visa, kas šventa, kasdieniška, neįdomu, priprasta, tai pradedama su Dievu bendrauti, kaip su sau lygiu — liūdno galo pradžia. *Quotidiana vilescunt*. Kas tokiais atvejais darytina? Reik duot naują meilę. Kas duoda naują meilę, duoda naują gyvybę.

5. *Auklėjamieji veiksniai*. „*Opportune excolantur*“. Kunigui reikalinga meilė santykiuose su savo šventos tarnybos talkininkais ir bendradarbiais. Organizacijos klausimas čia menkesnės reikšmės. Svarbiausią vaidmenį vaidina širdis, širdis išmintinga, jautri, budri ir plati. Iš auklėjamųjų veiksmų eilės galima nurodyti bent šiuos:

a. Hierarchinis ministrantų laipsniavimas: mėginimo ir lavinimo laikotarpis — pareigos procesijose, paskui antraeilėse pamaldose, paskui skaitytose šv. Mišiose, paskui mokinių pamaldose, paskui giedotinėse ir t.t. Keliant į naują patarnavimo laipsnį negalima tenkintis tik naujų pareigų nurodymu, bet reikalinga nurodyti naujų veiksmų reikšmę, svarbą, atsakomybę ir naujai sukurstyti užsidegimą ir entuziazmą. Susižavėjimas naujumu apsaugoja nuo persisotinimo.

b. Ministrantų sugrupavimas: pradedantieji, mokykliniai, pomokykliniai ir kitos ypatingos grupės.

c. Zakristija — tikras auklėjamasis veiksnys. Ten negali būti jokio apsileidimo, sauvaliavimo ir laisvumo. Zakristija — bažnyčios dalis, tad ir bažnytinė elgsena joje privali. Tvarka ir režimas veikia ministrantus labai teigiamai. Tyla ir maldos atmosfera padaro zakristiją lyg dangaus prieangį. Visa tai nesunku sužadinti ir išlaikyti ministrantuose, jei kunigai joje laikosi deramos tvarkos ir nustatytos drausmės. Blogas kunigo pavyz-

dys, kaip audra, sugriauja jų geriausias intencijas ir pasiryžimus. Naudinga turėti ministrantams atskira patalpa — antroji zakristija. Bet čia jiems reikalinga budresnė priežiūra. Be to, ji greit virsta sporto, garsių pasikalbėjimų ir žaidimų sale. Amerikoje beveik visose bažnyčiose yra tokių antrųjų zakristijų. Tos zakristijos pavertimas ministrantų linksmuoju klūbu — neretas reiškinys.

d. Ministrantų valanda. Kaip turėtų atrodyti tokia valanda. Štai tos valandos pavyzdys: giesmė, Šventojo Rašto ištraukos skaitymas ir aiškinimas, tylos ar susikaupimo valandėlė, kita giesmė, valandos svarbos ir turinio aiškinimas, pašnekesys parinktąja tema, pratimai. Kiekviena valanda baigiama Švenčiausiojo aplankymu. Pašnekesių temos gali būti imamos iš šventųjų gyvenimo, liturgijos, eucharistinio auklėjimo ir kit. Ar dažnai tokios valandėlės rengtinos? Jei jas veda pasaulietis, kas savaitė. Kunigas jas privalo rengti bent kas antra savaitė. Tačiau tos valandos duos gerų vaisių tik tada, kai bus gerai prie jų prisirengiama ir kai įvairiai, įdomiai ir gyvai pravedamos. Blogas prisirengimas, amžinas vienodumas, nuobodumas, neplaningumas, nedrausmingumas ir netvarkingumas, nepunktualumas, kunigo vėlavimasis ar ir visiškas neatsilankymas nuskirtą valandą — auklėjimo priešas, kuris sudemoralizuoja ministrantus ir gražų darbą sugriauja.

e. Darbo sąmoningumas. Kiekviesnas ministranto veiksmas turi būti jam žinomas ir suprantamas. Priaužas vaikas turi žinoti, ką ir kaip daryti ir kodėl taip, o ne kitaip daryti. Labai praverstų turėti ministrantams Liturgika.

f. Ministrantų knygynėlis.

g. Susikaupimo dienos, rekolekcijos, pramogos.

6. *Auklėjimas ir vidaus gyvenimas.* Ministrantų tarnybos, kaip kiekvienos kitos šventos tarnybos, esmė — vidaus arba dvasinis gyvenimas: *Agnosce o christiane, dignitetem tuam.* Ministrantas turi įsigyti savo tarnybos ir vertės švento pasididžiavimo. Dėlto jam turi būti statomas prieš akis Kristaus kario ir riterio idealas. Liturginė tarnyba tai tikra riterio tarnyba pas Aukščiausią Valdovą. Tad geram ministrantui privalomos šios riteriškos dorybės: garbė, apvaldyta povyza, rimtumas, ištikimybė tarnybai. Tai yra liturginė askezė jauniesiems. Prieš savo tarnybą ir po jos ministrantas turi pasimelsti. Vysk. K. Paltarokas pataria ministrantam eiti į zakristiją per bažnyčią ir valandėlę pasimelsti prieš Švenčiausiąjį, prašant Dievo pagalbos gerai atlikti savo pareigas. Taip pat vysk. Paltaroko patarimu, ministrantas turi atlikti ir po savo tarnybos, šiuo atveju padėkodamas Dievui už gerai atliktas pareigas. Jei jos buvo atliktos blogai, atsiprašyti Dievą ir pasižadėti pasitaisyti. Labai praverstų sukurti įvairiems atvejams specialias ministrantines maldas.

Geras liturginių veiksmų ir jų vidinės prasmės supratimas — sėkmingas kelias į eucharistinį auklėjimą. Iš pirmos Komunijos vaikų išauga ministrantas. Ministrantro ryšys su Eucharistija turi stiprėti ir augti kartu su jo amžiaus augimu. Kristaus esimas Eucharistijoje veda prie asmeninio ir gyvo susitikimo su Dievu. Žmogaus religinis veiksmas tai asmeninis pasikalbėjimas su Dievu. Tam pasikalbėjimui reikalingas tylus susikaupimas ir sielos atidarymas. Ministrantui būtų labai naudingas specialus ministrantų mišiolėlis. Kitos tautos jų turi.

Eucharistinis auklėjimas yra šv. Mišių Aukai išauklėjimas. Augantis ryžtas aukotis, pasišvęsti — geros tarnybos altoriui pasėka ir vaisius. Visais atvejais, o

ypač sunkesniais, ministrantas turi statytis klausimą: Ką padarytų Kristus mano vietoje? Ko dabar iš manęs laukia mano dangiškasis Valdovas?

Ministrantui reikėtų eiti dažniau prie Dievo stalo, bent nerečiau kaip kas pirmą mėnesio penktadienį. Eucharistiniam ministranto gyvenimui priklauso visa diena: jo darbas mokykloje, pareigos, tikybos pamokos, namų darbas, atsižadėjimai, gailestingumo darbai. Ministrantas tai *Christoforas*, nešąs ant savo pečių Kristų į pasaulio viešumą. Didelės auklėjamosios reikšmės turi ministrantų švenčiausiojo adoracijos ir maldos valandos. Jos gali tapti Eucharistijos „garbės sargyba“. Vaikų malda pramuša dangaus skliautus ir pasiekia Aukščiausiojo sostą. Ministrantų malda labai daug gali padėti ir kunigui, atsidūrusiam sunkesnėj padėty.

7. *Pavojai. „Vigilanti cura.“* Pavojų pilni visi gyvenimo keliai. Jie visur knibždėte knibžda. Jie nesitraukia iš kelio nei vienam amžiui. Ir senas ir jaunas gali tapti jų auka. Ypatingai jie tykoja jaunimo. Ministrantų kelyje yra taip pat daug pavojų. Čia paminėsiu tik kai kuriuos.

a. Smulkios vagystės. Ministrantai lengvai prieina prie pinigų, surenkamų bažnyčioje rinkliavų metu, ir prie aukų dėžučių. Ne vienas jų nesugeba atsispirti pagundai ir pasiima savo „reikalams“. Susektas nusikaltėlis turi būti iš karto smarkiai subartas ir pamokytas. Kaipgi gali tos rankos, kurios paduoda aukas prie altoriaus, tas aukas vogti nuo Dievo. Juk tai Judu Iskarijotu pasekimas. Ministrantuose reikalinga išugdyti aukštą moralinę sąmonę ir atsakomybės jausmą, kurie jį lydėtų per visą gyvenimą.

b. Nusikaltimai skaistybei. Daugelis ministrantų yra lytinio brendimo amžiaus. Kokių pavojų neša šis am-

žius, žino gerai kiekvienas pedagogas ir kiekvienas moralistas. Jie žino taip pat, kokių reikia imtis priemonių ir taktikos tiems pavojams užbėgti už akių. Kunigui santykiuos su kalbamo amžiaus ministrantais reikia turėti daug kantrybės, rodyti daug budrumo ir imtis išmintingos taktikos. Silpna priežiūra ir nerūpestingumas lengvai gali jaunimą išstumti iš vėžių.

c. Noras vadovauti ir išpuikimas. Nuolankumas didelė dorybė. Jos reikalinga mokyti ministrantus. Bet nereikia auklėjant nuolankumą perdėti, kad vien ugdydami neišugdytum kitos neigiamybės, būtent — žemumo komplekso.

d. Papiktinimas. Kunigas visur ir visa kuo: savo elgsena, kalba, garbingumu, punktualumu, išviršine išvaizda turi duoti gerą pavyzdį. Ministrantai labai stebi kunigą ir juo seka. Jie žino, kaip kunigas elgiasi bažnyčioje, kokis yra santykiuose su kitais, kaip laiko šv. Mišias, jo būdą ir visas kitas parodomas silpnybes. Jie visa tai papasakoja savo tėvams, o tėvai išpasakoja kitiems. Bet čia dar nevisa. Jie paseka kunigo silpnybėmis, jie nustoja kunigui pagarbos. Jų akyse krinta kunigo autoritetas, ypač, kai pastebi, kad jis vienaip moko, o pats kitaip elgiasi.

Kunigas su ministrantais turi būti reikiamam atstume — nei per arti, nei per toli. Elgtis su jais be išdidumo ir su meile. Labai svarbu kunigui išlaikyti ministrantų akyse vidinį autoritetą. Kartą jį praradęs, nebeatstatysi. O be vidinio autoriteto joks auklėjimas neįmanomas. Kunigas savo maldose neturėtų apleisti ministrantų. Reikiamu atveju kunigas privalo reikšti ministrantams savo padėką ir palankumą. Tai yra nemažos reikšmės auklėjimo priemonė.

8. *Auklėjimo pasekos*. Pijus XII daug deda vilčių į kunigų darbą su ministrantais. Labai dažnai kelias į kunigystę ima pradžia nuo tarnybos altoriui. Nuo sėjos priklauso derlius. Kunigo pareiga žadinti ir ugdyti ministrantuose kunigystės pašaukimą, jį stiprinti ir sudaryti tokią atmosferą, kurioje galėtų tas pašaukimas bręsti.

Gera vedama ministrantų grupė yra lyg vaikų seminarija parapijoje. Rodantiems palinkimų į tokį pašaukimą ministrantams kunigas turi skirti daugiau dėmesio ir laiko. Jų auklybai jis turi turėti ir papildomą programą. Iš tokių ministrantų galima daugiau ir reikalauti, pvz. sąžinės sąskaitos vakarais, dažnos išpažinties ir komunijos, daugiau žinių teikti apie kunigystę ir kunigo vaidmenį Bažnyčios ir tautos gyvenime.

Džiaugsmas — jaunojo žmogaus pažymys. Jaunam žmogui džiaugsmas tiek reikalingas, kiek ir šviesa. Džiaugsmas yra auklėjimo paslaptis. Nekalbu čia apie triukšmingą džiaugsmą, bet tylų ir paslėptą, kuris tačiau yra pilnas šilumos, spindėjimo ir rimties. Bažnyčia visuomet stoja Dievo akivaizdoje in *exultatione*. Šv. Mišios tai tikras džiaugsmo dėkingumas. Džiaugsmas — Kristaus dovana. „Tai aš jums kalbėjau, kad mano džiaugsmas būtų jumyse ir kad jūsų džiaugsmas būtų pilnas“. (Jon. 15. 11). Tą tiesą reikia padaryti ministrantams prieinama ir suprantama. Nešvarioj zakristijoje, purvinoj bažnyčioj, nesąžiningoj altoriaus tarnyboj, apskretusiame altoriuje, apkartusio, surukusio, visada nepatenkinto kunigo elgsenoj Bažnyčios liturgijos džiaugsmo nesurasi ir nesuprasi. Tuščias darbas jo ieškoti ir gaudyti.

Nors kunigas būtų sunkios darbų ir rūpesčių naštos prislėgtas, turi visa nugalėti, kad galėtų pats susitikti su liturgijos džiaugsmo grožiu ir kad galėtų kitiems jį per-

teikti. Tuomet ir ministrantai ir kiti tikintieji ras Kristų — *gaudium nostrum* — savo džiaugsmą. Liturgijoje surasime džiaugsmo lobyną. Bet tą džiaugsmą pirmiausia turi išgyventi pats kunigas. Tik džiaugsmingas žmogus gali sekmingai vesti jaunąjį tarną prie Dievo.

*

*

*

Palietus ministrantus, pravers panagrinėti iš tos srities kai kuriuos atskirus klausimus, kurių prašosi mūsų gyvenimo praktika.

Šv. Mišioms, kaip jau esu minėjęs, net *sub gravi* reikalingas ministrantas (Cán. 813, 1, Prümmeris l. c. III tomas, 217 psl.). Iš šitos kietos taisyklės yra kelios išimties, būtent šios:

a. kai nesant ministranto atsiranda reikalas konsekruoti komunikantai ligoniui,

b. sekmadieniais ir privalomais šventadieniais, kai tikintieji yra įpareigoti dalyvauti šv. Mišiose,

c. siaučiant epidemijai, kai sunku surasti ministrantą ir kunigas dėlto ilgesnį laiką negalėtų laikyti šv. Mišių,

d. kai ministrantas šv. Mišių metu nueina nuo altoriaus,

e. *probabiliter*, kai kunigas neturėdamas vilties susilaukti ministranto, tą dieną negalėtų laikyti šv. Mišių.

Kunigo pareiga dėti visas pastangas ministrantų susirasti. Jei nėra galimybių jų susirasti, kunigas privalo prašyti šventąjį Sostą leidimą - indultą laikyti šv. Mišias be ministranto. Šv. Sostas tokius leidimus duoda nelengvai, tačiau jį gauna misionieriai ir rečiau parapijų kunigai. (Congr. Sacr. 1949.X.1).

Kunigas, kuris laiko šv. Mišias be ministranto, turi pats atkalbėti tas šv. Mišių dalis, kurios skirtos atkalbėti ministrantui. Tais atvejais kunigas kalba tik vieną kartą *Confiteor* ir vieną *Misereatur nostri*, ne *vestri*, maldoje *Suscipiat Dominus sacrificium de manibus meis*, ne *tuis* (Rit. serv., VII, 7; Congr. Rit. nr. 3368).

Kas daryti kunigui, kai ministrantas visai nemoka atsakinėti? Prümmeris rašo (op. cit.), kad tais atvejais ir mažesniai būtinumai — *ex minore necessitate* esant kunigas šv. Mišias laikyti gali. Jei ministrantas savo atsakymuose blogai ištaria žodžius, ar kai kuriuos apleidžia, celebrantas be skrupulų šv. Mišias laikyti gali, tačiau jam dera — *convenit* ministranto apleistus žodžius pačiam pasakyti (loc. cit.). Tačiau yra moralistų, kurie mano, kad tokiais atvejais celebrantas gali nekreipti dėmesio į ministranto daromas klaidas. Atsakomybę už ministranto daromas klaidas imasi klebonas, kuris ministrantą turi parengti ir globoti.

Ar gali ministranto pareigas eiti moteris? Normaliai ne. Leidimas moteriai eiti *visas* ministranto pareigas yra *gravis transgressio praecepti ecclesiastici* — sunkus Bažnyčios įsakymo pažeidimas. Tačiau neturint vyriškos lyties ministranto galima leisti moteriai (pirmenybė palikta vienuolei) kalbėti ministrantui skirtus atsakymus. Bet jai leidžiama *tik* atsakinėti. Atsakymai duodami ne nuo altoriaus, kur paprastai ministrantai tarnauja, bet kiek nuo jo atokiau. Viešose bažnyčiose leidžiamas toks moters šv. Mišioms patarnavimas tik būtinumui esant — *existente necessitate* (Congr. Rit. 1898. III. 18). Kokios rūšies tas būtinumas turi būti, nenurodyta. Tuo būdu tas klausimas paliktas spręsti pačiam kunigui, žinoma, jei vyskupijos ordinaras tuo reikalu nėra davęs reikiamų

instrukcijų. Apeigų Kongregacija (Congregatio Rituum) 1893. VIII. 14 vieną tokio būtinumo atvejį išaiškino tokiu būdu: tokio būtinumo nėra, kai kunigas dėl ministranto neturėjimo turi apleisti šv. Mišias, kuriose tikintiesiems neprivalu dalyvauti. Bet tas jos reskriptas 1894. I. 13 buvo suspenduotas ir vėl pasiliko to klausimo laisvas aiškinimas ligi naujo kanonų teisyno paskelbimo. Naujasis teisynas savo 813,2 kanone paskelbė, kad moteriai galima pirmiau nurodytomis sąlygomis patarnauti šv. Mišioms. Naujoji teisė jau nereikalauja būtinumo *necessitatem*, bet tik pateisinamos priežasties — *iustam causam*. Prūmeris (loc. cit.), darydamas iš to išvadą, prileidžia, kad moters patarnavimu galima naudotis ir tais atvejais, kai kunigas laiko šv. Mišias net savo asmens maldingumo motyvais — *devotionis causa*. Savaiame suprantama, kad visais atvejais moteris gali pavaduoti ministrantą nurodytomis sąlygomis tik tada, kai nėra vyriškos lyties ministranto.

Mūsų liturginėj praktikoje yra nemaža taisytinių dalykų. Dažnai čia laužomi liturginiai nuostatai. Ne mano reikalas kalbėti apie visus šios srities iškrypimus. Paliesiu tik šiuos klausimus: ministrantų skaičių, jų teises ir pareigas ir skambučio vartojimą.

Ministrantų skaičius. Skaitytinėse šv. Mišiose, jei jos neatstoja iškilmingųjų — Missa solemnis, leidžiamas tik vienas ministrantas (Congr. Rit. 1857. IX. 12, nr. 3059 ad 7). Skaitytinėse šv. Mišiose jokio rango kunigui, išskyrus vyskupus ir turinčius pontifikalinių teisių prelatus, dėl didesnės garbės ar iškilmingumo negali patarnauti kitas kunigas (Can. 812). Išimties keliu leidžiama tais atvejais patarnauti kunigui tik aklam celebransui ir primicijantui.

Kai vyskupas laiko skaitytines šv. Mišias su tam tikru iškilmingumu, jam patarnauja du kunigai ir du ministrantai.

Kai tokias pat šv. Mišias laiko apaštališkasai protonotaras, jam priklauso patarnauti vienas kunigas ir du ministrantai. Ta teisė yra numatyta motu proprio *Inter multiplices*.

Skaitytinėse šv. Mišiose, nors jos turėtų atstoti iškilmingąsias, negali dalyvauti patarnautojų vaidmeny apsilvilkę liturginiais rūbais diakonas ir subdiakonas (Congr. Rit. 1851. VII. 21, nr. 3031 ad 9).

Iškilmingose, giedotinėse, konventualinėse ir parapijos (mūsų vadinamoje sumoj) šv. Mišiose leidžiama naudoti du ministrantai. Jei kur norima jų turėti daugiau, tai reikalinga laikytis tokios taisyklės: *kiekvienas ministrantas turi aiškiai apibrėžtas pareigas; ministrantų be pareigų nėra*. Tokiu būdu be minėtų dviejų ministrantų gali būti du akolitai, vienas smilkytojas, vienas ceremonijų tvarkytojas, suprantama, liečiančių ministrantus, bet nieku gyvu ne celebransą ir jo asistą, kurią sudaro kunigai ar klierikai. Sumos iškilmingumui padidinti dar leidžiama nuo Sanctus ligi pakylėjimo dviem ar daugiausia keturiems ministrantams su užžiebtomis žvakėmis paklūpoti ties altoriaus viduriu. Kunigai, mėgstą teatrališkumą liturginėse iškilmėse, prasimano įvairių nepateisinamų ministrantų demonstracijų: vienur pastato ar, dar blogiau, pasodina prie Dievo stalo du ministrantus, kurių pareigų nežino nei pats tokią tvarką įvedęs kunigas. Kitur vėl išveda 10 - 12 ministrantų, kuriuos išrikiuoja dviem gretim nuo altoriaus ligi Dievo stalo, pakylėjimo metu palaikyti užžiebtas žvakes. Yra ir kitokių praktikų. Jos visos neturi jokio pateisinimo, neturi atramos jokioj rubricistikoj, paprasčiausias be-

prasmis teatrališkumas, duodąs progos jauniems vaikams šventos valandos metu paišdykauti, o žmonėms jų elgsena pasipiktinti.

Ministrantų teisės ir pareigos. Visa tai nurodyta platesniuose liturgijos vadovėliuose. Yra veiksmų, nurodytų tos ar kitos Romos Kongregacijos, kiti nustatomi vyskupijų ordinarų, dar kiti tvarkomi kanoniškai supras ta prasme papročių. Aš čia paliesiu tik tos srities neigiamus reiškinius, neteisėtus veiksmus, pasisavintus iš kitų aukštesnio laipsnio ministrantų ir netiksliai ir blogai atliekamus ministrantų veiksmus. Nurodysiu visa tai pozityvine forma.

Visi atsakymai turi būti kalbami rimtai ir be paskubos.

Kol kalbama ministrantūra, klūpoma ant grindų. Po ministrantūros, kai kunigas nužygiuoja prie altoriaus, klaupiama ant pirmos pakopos, jei jų yra daugiau. Jei yra tik viena pakopa, visą laiką klūpoma ant grindų.

Klūpoma gražiai rankas sudėjus prie krūtinės tokiu būdu, kad delnas siektų delną, pirštai būtų suglausti, o dešinėsios rankos nykštis kryžmai padėtas ant kairiojo nykščio.

Kryžiaus ženklą daryti ramiai, nesiskubinant, kad išeitų tikras kryžius, o ne koks beprasmis mostas.

Klaupti reik tokiu būdu, kad dešinysis kelis pasiektų grindis. Jei klaupiama abiem keliais, tai abiejų kojų pėdos turi būti suglaustos. Klūpoma tiesiai, nesusilenkus ir rankas laikant nurodytu būdu.

Vidury altoriaus klaupiama tik tada, kai einama iš vieno altoriaus galo į kitą. Kai reikalinga pasitraukti kuriam reikalui nuo altoriaus, tai priklaupiama toj vietoj, nuo kurios reikalinga pasitraukti.

Visa, kas paduodama kunigui, paduodama dešiniąja ranka, niekad kairiąja.

Per *lavabo* rankšluostėlis padedama ant altoriaus. Jis negalima laikyti ant peties ar ant rankos.

Vyną ir vandenį pilti tik ant pačių kunigo pirštų galų. Nepilama ligi krumplių. Pilama lėtai, nesiskubinant, kad kunigui davus ženklą, galima būtų tuoj pylimą sustabdyt ir tuo būdu įpilti vyno ir vandens į taurę ne tiek, kiek nori ministrantas, bet kiek nori kunigas.

Ar per pakylėjimą reikalinga pakelti arnotą? Senovėje arnotų forma buvo kitokia. Jis dengė kunigą nuo kaklo ligi letenų. Dėlto jam ir vardas buvo duotas — *casula* — trobelė, namelis. Tas arnotas labai varžė kunigo judesius. Kai kuriais atvejais ministrantai turėdavo jį kilstelėti, kad kunigas galėtų laisvai tą ar kitą veiksmą atlikti. Bet arnotą sureformavus, kai kunigas be kitų pagalbos gali laisvai atlikti visus liturginius veiksmus ir mostus, ar jo kilstelėjimas reikalingas? Tikroji to kilstelėjimo priežastis atkrito, tačiau rubrikos rado reikalingu tą praktiką palikti. Mišiolio rubrikos skelbia: „*Minister manu sinistra elevat fimbrias posteriores planetae, ne ipsum celebrantem impediatur in elevatione brachiorum; quod et facit in elevatione... et manu dextera pulsatur campanulam*” (Rit. celebr. VIII. 6). Tad pakylėjimo metu arnoto kilstelėjimas privalus. Kilstelėjimo būdą nurodo pacituota rubrika.

Po kunigo komunijos ministrantas *neneša* į Evangelijos pusę taurės užtiesalo - veliumo. Kur tai praktikuojama, leidžiama ministrantui neteisėtai savintis teises tų, kurie turi teisės imti taurę į savo rankas ir ją aprengti ant altoriaus. Pagaliau kunigui patogiau turėti tą užtiesalą iš dešinės.

Ministrantui draudžiama rankas dėti ant altoriaus. Tą teisę turi tik kunigas ir tik tais atvejais, kuriuos nurodo rubrikos. Lygiai draudžiama ministrantui remtis į altorių.

Šv. Mišių pertraukoj, pvz. pamokslo, Gloria ir Credo metu kunigas sėda skirtoje vietoje lekcijos pusėj. Kai laikomos iškilmingos šv. Mišios, šalia celebranso sėda diakonas ir subdiakonas. Kai asistos nėra, jų vietą kai kur užima ministrantai. Ta praktika neleistina. Ministrantai gali sėsti tuo metu tik celebranso užpakaly specialiai jiems pastatytose kėdėse. Kitur tuo metu ministrantai sėda ant altoriaus pakopų. Tokia praktika taip pat nepateisinama.

Atversti mišiолą ant altoriaus ir vartyti lapus šv. Mišių metu pasauliečiams ministrantams draudžiama.

Bendra taisyklė: pasauliečiai liturginės tarnybos metu prie altoriaus gali trukti tik tiek, kiek reikalinga atlikti savo pareigas. Tad neleistina tokia praktika, kai ministrantai per *Lavabo*, užpylę vandens ant kunigo pirštų, stovi prie altoriaus tol, kol kunigas baigia skaityti psalmę, arba, padavę aukojimo metu kunigui vyną ir vandenį, stovi prie altoriaus tol, kol kunigas, sutvarkęs taurę, pastato ant altoriaus.

Kol atviras tabernakulas ar stovi ant altoriaus Švenčiausiasis, ministrantai turi klūpoti. Stoją savo pareigoms eiti, pvz., vyną ir vandenį paduoti, tik tada, kai Švenčiausiasis uždaromas tabernakule.

Skambutis. Skambučio vartojimas šv. Mišių metu reguliuojamas nuostatų. Nei kunigas, nei ministrantas šioje srityje negali rodyti savo iniciatyvos bei kūrybos. O tačiau ji rodoma, net per uoliai, ir todėl įnešama nemaža chaoso ir iškrypimų, kurie negali teigiamai veikti tiki-

čiųjų nei prisidėti prie liturgijos grožio ir didingumo pakėlimo ir padidinimo.

Koks skirtas skambučiui uždavinys liturgijoje? Skambutis turi duoti svarbesniais liturginės tarnybos atvejais tikintiesiems ženklą, įspėjimą. Skambinimas nėra nei malda, nei muzika, nei akompaniamentas. Iš to turi aiškėti ir skambinimo būdas. Pirmiausia, neleistinas tęstinis skambinimas - continuatus. Dažnai skambinama prieš pakylėjimą, kalbant kunigui *Hanc igitur*, tol, kol kunigas baigia tą maldą kalbėti. Taip pat tęstinai skambinama per visą hostijos aukojimą, *Domine non sum dignus* ir kitose vietose. Tai iškreipimas skambučio pašaukimo. Rubricistai aiškiai nurodo kokių būdu turi būti skambinama, būtent — „Non continue, sed singulo vel duobus ictibus.” Nėra vienos nuomonės dėl dūžių-ictus skaičiaus, bet absoliutinės didžiumos nuomonė tęstinį skambinimą atmeta. Bet ir tie atskiri dūžiai turi būti švelnūs, netriukšmingi. Vienas rubricistas rašo: „Neskambink, kaip aliarmui ar kaip akompaniamentui, nes skambinimas yra skirtas tik tikintiesiems įspėti.”

Kas liturginių nuostatų yra nustatyta skambinimo reikalu? Skaitytinėse šv. Mišiose reikalaujama skambinti tik du kartu: per *Sanctus ir pakylėjimą*. Šiais atvejais reikalinga skambinti ne tik bažnyčiose, bet ir viešose ir net privatinėse koplyčiose. Šiais dviem atvejais reikalinga skambinti ir tada, kai šventose Mišiose nedalyvauja nei vienas žmogus (Rit. celebr. Miss.; Congr. Rit. 1885. VII. 18, nr. 3638 ad 3).

Apie skambinimą iškilmingose ir pontifikalinėse šv. Mišiose nieko nekalba nei rubrikos, nei vyskupų ceremonialas, bet Apeigų Kongregacija išaiškino, kad ir šiose šv. Mišiose skambinama, kaip skaitytinėse, du kartu (Congr. Rit. 1922. X. 25, nr. 4377). Visi kiti skambini-

mai paremti papročio teise. Dėlto jie labai įvairuoja pagal atskirus kraštus. JAV-bių rubricistas I. Wapelhorstas (*Compendium Sac. Liturgiae*. New Yorkas. 1945 m.) nurodo šiuos skambinimo atvejus: *Offertorium*, *Sanctus*, *Hanc igitur*, *pakylėjimas*, *Domine non sum dignus* ir dalinant komuniją, kai kunigas taria žodžius *Domine non sum dignus*.

Kitų kraštų rubricistai nurodo kitokių, papročio teise paremtų skambinimų, pvz. vysk. Novovieiskis nurodo skambinimą per *Per Ipsum*. (Ceremonjal parafjalny. Plockas. 1931 m.). Kai kurie prancūzų rubricistai mano, kad skambinimas per *Hanc igitur* ir *Per Ipsum* nereikalingas (*Dictionaire pratique de Liturgie Romaine*. Paris. 1952 m.).

Skambinimo būdai įvairuoja taip pat atskiruose kraštuose ir net vyskupijose. Prancūzų minėtas *Dictionaire pratique de Liturgie Romaine* reikalauja per *Sanctus* trijų skambučio dūžių, o per pakylėjimą — po vieną dūžį kiekvienam kunigo priklaupimui ir po vieną abiem pakylėjimams: Hostijos ir taurės. Per *Domine non sum dignus* pripažįsta toleruotinu tris dūžius. Šiuo atveju skambinti leidžia ir Apeigų Kongregacija.

Minėtas Wapelhorstas per *offertorium* - aukojimą nesako kaip skambinti. Pasitenkina bendru pasakymu: „*Ante offertorium campanulam pulsat*“. Per *Sanctus* — „*parvam campanulam pulsat ter, non continue, sed duobus ictibus pro singulis ternis vicibus*“, t. y. kiekvienam *Sanctus* po du dūžius. Per *Hanc igitur* autorius vėl tenkinasi bendru pasakymu — „*Campanulam pulsat*“. Pakylėjimui autorius pakartoja Ritus servandus in celebratione Missae (VIII. 6) žodžius: „*Pulsat campanulam ter ad unamquamque elevationem, scilicet dum sacerdos genuflectit, dum elevat, et dum reponit hostiam vel cali-*

cem“. Šiuo atveju minėtos mišiolio rubrikos prileidžia ir kitą skambinimo būdą, būtent tęstinį - continuatum, bet jis leidžiamas tik patiems pakylėjimo aktams: „*Continue quosque sacerdos deponat hostiam super corporale, et similiter postmodum ad elevationem calicis.*“ Autorius reikalauja skambinimo per *Domine non sum dignus*, bet skambinimo būdo nenurodo. Reikia manyti, kad autoriui rūpėjo nurodyti skambinimo būdus tik privalomais atvejais: per Sanctus ir per pakylėjimą. Bet pati mišiolio rubrika per Sanctus skambinimo būdo nenurodo. Kitus skambinimų būdus paliko spręsti vyskupijų valdytojams - ordinarams. Rubricistų bendra nuomonė — niekad šv. Mišiose tęstinai - continue neskambinama (Le Vavas-seur. Ceremoniale. I. nr. 291). Išimtį sudaro tik skambinimas pakylėjimo metu. Bet jis ir čia neprivalus. Rubrika leidžia pasirinkti tęstinį ar dūžinį skambinimą.

Tačiau iš paduotų nuostatų yra ir išimčių. Neskambinama:

- a. Procesijų metu,
- b. kai bažnyčioje yra išstatytas švč. Sakramentas monstrancijoje ar komuninėj (Instr. Clem. Cardell. § 16).
- c. kai sakomas pamokslas, kai skaitoma ar šiaip jau kunigas ką kalba ar skaito susirinkusiems tikintiesiems,
- d. kai giedamas brevijorius, Te Deum laudamus ar bet kas kita,
- a. gedulingos absoliucijos metu,
- f. kai tuo pat metu laikomos kitos skaitytinės šv. Mišios, kurios atstoja iškilmingąsias, kaip pvz. gegužinių, birželinių ar spalinių pamaldų proga,
- g. kai prie kito altoriaus dalinama šv. komunija,
- h. nuo Didžiojo Ketvirtadienio Gloria iki Didžiojo

Šeštadienio Gloria. Šiomis dienomis vieton skambučių vartojamos tarškynės,

- i. kai vienu metu laikomos kelios šv. Mišios, skambinama tik privalomai skambinamose vietose, būtent — per Sanctus ir pakylėjimą. Tais atvejais skambinama be triukšmo, tyliai, kad nebūtų kliudoma kitiems kunigams ir tikintiesiems.

Čia pravers pasisakyti ir apie zakristijos varpelį. Jis nėra įsakytas, bet ir neuždraustas, tad vartoti galima. Kokis jo tikslas? Tokis pat, kaip ir altoriaus varpelių: pranešti žmonėms, kad kunigas eina šv. Mišių ar kitų liturginių pamaldų laikyti. Kiek kartų juo skambinti, aš niekur neradau nurodymų. Jam skirto tikslo pasiekti užtenka vieno dūžio. Triukšmo mėgėjai tuo varpeliu pikta-naudoja. Mačiau zakristijų varpelių sukombinuotų iš dviejų ir net trijų, krūvon sujungtų varpelių. Išeinant kunigui iš zakristijos prie altoriaus, nesitenkinama vienu varpelio truktelėjimo-skambinimu, bet skambinama tris kartus. Kitur, jei eina prie altoriaus kartu keli kunigai, kiekvienam atskirai skambinama. Ir keliamas tokis triukšmas, kuris šventai vietai nei rimties, nei orumo nepriduoda.

Visus veiksmus šv. Mišiose tvarko tam tikri nuostatai. Mes, kaip kunigai, juos labai gerai žinome. Žinome taip pat, kad tie nuostatai tokiu ar kitokiu laipsniu yra privalūs. *Omnis rubricae Missalis aequaliter obligant in conscientia.* (Primeris. l. c.). Apeigų Kongregacijos dekretai yra „*altera classis legum liturgicarum.*“ Tad ir šie įstatymai turi savo apsaugai tokios ar kitokios rūšies sankcijas. Kunigas yra ne tik *bonus miles Christi*, bet ir *bonus servus Ecclesiae. Sacerdotes filios obedientiae esse vult Ecclesia.* Tad mums nesvarbu sankcijos didu-

mas, bet svarbu Bažnyčios norus ir parėdymus tiksliai ir sąžiningai išpildyti, *svarbu klusnumas ir ištikimybė.*

Dešimtininkas savo kareiviui sako: „Eik, ir jis eina, kitam: Ateik, ir jis ateina, ir savo tarnui: Daryk tai, ir jis daro“ (Luk. 7. 8).

Štai kur gražiausias kunigo savo Bažnyčiai klusnumo sektinas pavyzdys.

LITURGINĖ MALDA

Kas yra liturgija? Popiežius Pijus XII savo enciklikoje „Mediator Dei” (1947. XI. 20) ją taip aptaria: „Liturgija apima visą Kristaus Mistinio Kūno, vadinasi — Galvos ir narių, *viešąjį* kultą.” Tuo būdu liturgijos objektas yra viešasis kultas, o subjektas — visas Kristus. Kultu vadiname teikiamą kokiai esybei garbę, pagarbą. Yra Dievo, šventųjų ir Dievui skirtų daiktų kultai.

Teikti kam garbę reikalauja įvairios priežastys. Pats teisingumo dėsniis reikalauja atiduoti kiekvienam prideramą jam pagarbą. Teikti garbę Dievui, šventiesiems ir pašventintiems ir Dievui skirtiems daiktams reikalauja religijos dorybė. Religijos dorybė yra „moralinė dorybė, kuri reikalauja duoti Dievui garbę, kuri Jam priklauso, kaip aukščiausiam visa ko Šaltiniui” (Šv. Tomas Akv. Sum. Theol. II. III, 81 a. 1).

Religijos dorybė apima ir garbę, skiriamą šventiesiems ir šventiems daiktams, nes pirmieji savo šventumu, o antrieji savo gautu pašventinimu jungiasi su Dievu.

Liturginis kultas yra *viešas*. „Nors atidavimo Dievui priklausomos Jam garbės pareiga pirmoj eilėj saisto kiekvieną žmogų paskirai, tačiau ji saisto taip pat ir visą žmonijos bendruomenę, sujungtą visuomeniniais ryšiais į vieną organizmą, nes ir jis priklauso nuo aukščiausios Dievo valdžios.” „Bet Dieviškojo Išganytojo nustatytoji

bendruomenė turi ypatingos pareigos reikšti Dievui priklausomą Jam garbę ir šlovę. Šventoji Bažnyčia, tęsdama Kristaus darbą, su Įkūnytuoju Žodžiu turi bendrą tikslą ir bendrus uždavinius. Tuo būdu šioje žemiškoje tremtyje kasdien ta šventoji padangtė plečiasi ir didėja. Joje atiduodama Dieviškajam Majestotui Jam prideramoji mieloji pagarba. Dėlto kiekviename liturginiame veiksmo kartu su Bažnyčia yra ir Jos Dieviškasai Įkūrėjas. Jis yra Švenčiausiam Altoriaus Sakramente, aukojančiojo kunigo asmenyje ir svarbiausia Eucharistiniuose pavidaluose. Jis yra sakramentuose savo galia, kurią į juos pila, kad taptų žmonių šventumo priemonėmis" (Mediator Dei).

Pirmas liturgijos tikslas nėra pavienio žmogaus — individo kultas Dievui. Individas nėra liturginės maldos pagrindas, nei pats individas, nei visa individų sudėtinė ar suma. Liturgijos pagrindas ir esmė yra kitur, būtent — tikinčiųjų bendruomenės vienybėje. Vadinasi — ji išeina už individų padauginimo ribos. Ta vienybė, apie kurią dabar kalbama, yra pati Bažnyčia.

Iš to fakto, kad liturgija yra viešas kultas, seka, kad ją turi organizuoti ir vykdyti tam reikalui įteisinti žmonės. O tie žmonės yra kunigai.

Šalia viešojo kulto yra ir kitokių Dievo garbinimo rūšių, pvz. asmeninė malda, bendroji ar kolektyvinė malda. Šios maldos rūšys ar formos turi tam tikro laikotarpio ar vietos žymių ir reiškiasi, kaip tam tikros moralinės ir dvasinės individo ar tikinčiųjų grupės fizionomijos apraiška. Tačiau tarp kolektyvinės ar bendrosios ir individualinės maldos yra skirtumo. Kolektyvinė malda dar turi tam tikro objektyvumo, nes yra bendra savo turiniu bet kokios tikinčiųjų grupės malda. Bet nei viena, nei kita tos maldos rūšis nėra liturginė malda. Žmogaus

individualinio maldingumo formose vyrauja didžiojo daly asmeninio patenkinimo reikalas.

Iš to turi būti aišku, kad liturginė malda niekad negalės patenkinti nei individų, nei jų rinkinio ar sumos reikalų. Liturgija negali būti vienintele bendros maldos forma. Būtų didelė klaida reikalauti, kad visos individualinės ar kolektyvinės privatinės maldos formos derintųsi prie liturginės maldos.

„Niekad negali būti disonanso ar nesutarimo tarp viešųjų ir privatinų pamaldų, tarp asketinio gyvenimo ir liturginio pamaldumo, rašo Pijus XII savo enc. „Mediator Dei“. Be abejonės, liturginė malda, kaip Jėzaus Šventosios Numylėtinės malda yra pranašesnė už privatinę maldą. Tačiau tas pranašumas nieku būdu negali reikšti, kad viešoji ir privatinė tarnyba Dievui turėtų tarpusavy nesutikti ir viena kitai kliudyti. Ir vieną ir kitą gaivina ta pati Dvasia, abidvi susilieja ir viena kitą papildo, nes pagal Pijų XII „visa ir visame Kristus“, ir vieno tikslo siekia, kad „mumyse būtų suformuotas Kristus“ (Mediator Dei).

Tad liturginis kultas turi išlaikyti pirmenybę, kaip visuma viršija dalį, nes *bonum commune ante bonum particulare*.

Neliturginė malda turi subordinuotis liturginei maldai, prie jos prisiderinti, joje stiprintis ir naujintis, nes juk liturgija yra visiems meldimosi norma — *lex orandi*. Ir čia randame tam tikros analogijos, panašumo tarp dogmos ir individo asmeninio tikėjimo. Liturgija yra norma, prie kurios turi derintis visos kitos kulto formos. Ji yra lyg mastas tikrinti, ar tos kitos formos nėra nutolusios nuo principų ir jos pagalba surasti tikrąjį kelią.

Dvasiniai reikalai keitėsi ir keisis ateity pagal laiką ir vietą, spontaniškai reikšis žmonių religingumo formo-

mis. Tų kultų formų akivaizdoje liturgija atspindi nekintamus šventosios Bažnyčios dvasinius pagrindus.

Pati liturgija mus moko, kad „*mintis*“ yra kiekvienos maldos — ir individualinės ir kolektyvinės — būtinas pamatas. Principinis jos elementas — dogma, t. y. doktrinalinė formulė. Paimkim pavyzdžiui sekmadienių oracijas — kolektas. Jų tekstai nepaprastai kondensuoti, bet kartu ir sultingi, žodžiai santūrūs, bet kartu turtingi turiniu. Tačiau iš to negalima daryti išvados, kad liturginei maldai trūktų širdies ir jausmo. Kiekviena malda yra pakėlimas širdies prie Dievo. Tikintysis privalo Dievui tarnauti, Jį garbinti, adoruoti ir šlovinti dvasia, valia ir net kūnu. Kol neveikia valia, tuo būdu ir širdis — nėra maldos. Yra daugių daugiausia intelektualinis svarstymas ar mąstymas. Širdis — minties ramstis.

Yra dvasinių temperamentų, kurie sugeba širdies padilgintime tesėti ir nusistovėti. Bet bendrai imant sielos vidinė būklė kinta ir reik pasakyti — kinta dažnai, diena iš dienos. Malda su tuo faktu turi skaitytis, ypatingai dažnai pasikartojanti. Jei malda remiama sentimentaliniu, jausmo elementu, įgyja dideliame laipsny partikuliariinio charakterio, nes jausmai labiausia linkę išsiskirti, kitaip pasireikšti. Dėlto labai svarbu ir būtina, kad tiek, kiek galima, būtų suderinta ir suartinta sielos būklė, iš kurios malda pirmiau sėmėsi gyvybės su ta sielos būkle, kurioje dabar malda kalbama. Be to suartinimo ir galimo suderinimo ar bent priderinimo malda lengvai gali įgyti falšyvo tono.

Partikuliarizmas remiasi tos pačios formulės kartojimu ir jos kasdieniniu naudojimu. Lygiai taip pat, gal dar didesniame laipsny, dvasinių temperamentų įvairumas sudaro kliūtis ja naudotis. Vien tik *mintis* turi tą privilegiją, kad pasilieka visuotina vertybe. Mintis, su-

prantama, jei ji yra teisinga mintis, pasilieka visada ta pati, nekintama. Štai šis faktas yra sąlyga kiekvienai kolektyvinei maldai: jei norima, kad malda išlaikytų savo jėgą, joje turi vyrauti mintis, o ne sentimentas, ne jausmas. Tai reikalinga svarbiausia dėlto, kad ji turi tarnauti kolektyvui, bendruomenei, sudarytai labai skirtingų vienetų, pasidavusių įvairiems vidaus temperamentų pergyvenimams.

Kolektyvinė ar bendruomeninė malda turi remtis dogmine mintimi. O dogma, kaip žinome, yra ne kas kita, tik *suformuluota antgamtinė tiesa*. Tad tik gimusi iš Tiesos malda yra gera. Vien tik Tiesa, vien tik dogma teikia maldai jėgą, be kurios ji atsidurtų pigaus jausmingumo pavojuj. Tai ne kartą matome liaudies religingume, jos giesmėse ir mene, nors tai nereiškia, kad liaudis nebūtų jautri tikram ir sveikam menui.

Bet tiesa turi būti integrali. Yra žmonių, kurie duoda pirmenybės tai ar kitai mūsų *credo* tiesai. Jie tai daro savo prigimties polinkių, temperamento, laikinai pasireiškusio savo dvasinio reikalo vedami ar pasidavę kokiam papirštam maldingumui, kuris labiausia tinka jų nuotaikai ar norams. Kolektyvinė malda, paremta viena ypatinga tiesa, neįstengia patenkinti įvairiarūšių temperamentų. Pavyzdžiui šiandien daug kalbama apie pamaldumą į Dievo gailestingumą. Nieks negali paneigti to maldingumo aktualumo mūsų laikams. Vargšas pasaulis, be galo sunkios nuodėmių naštos prislėgtas, puola ieškoti pagalbos pačioj gailestingojoj Išganytojo širdy. Tačiau, jei tos kolektyvinės maldos vadovas ar parapijos bažnyčioj, ar vienuolyno koplyčioj nuolatos akcentuoja tą vieną Dievo tobulumo pasireiškimą ir telkia visus kitus pamaldumus apie tą pagrindinę mintį, kiek laiko pra-

ėjus pats pastebės, kad daugelis klausytojų jau nebėgina su juo. Juos jau apsėdo kiti rūpesčiai ir jaučia reikalą savo akiratį plėsti.

Pamaldumas į Dievo gailestingumą, be abejonės, ras vietos liturginės maldos ekonomijoje. Jam skirta ten privileijuota vieta. Liturginių Metų plane Bažnyčia jam vietą yra rezervavusi. Ir katalikiškoji dogma turi įvairių būdų, kurie paskatina tikinčiuosius dvasiniai tobulintis ir daryti religiniame gyvenime pažangą. Bet ir čia liturgija pasilieka norma, *lex orandi*. Iš eilės visuose liturginių metų laikotarpiuose Bažnyčia pabrėžia visas mūsų tikėjimo dogmas: Dievas savo amžinume, Dievas - Kurėjas, Dievas Vienas ir Švč. Trejybė, žmogaus nuodėmė, Atpirkimas, Kristaus Karalystė, Bažnyčia.

Štai Tiesa. Jos lobiai neišsemiami, jie niekad nesensta ir niekad nepraranda savo šviežumo.

Tad kolektyvinė malda gali būti vaisinga, jei ji neapsiriboja tik bet kuria viena mūsų tikėjimo dalimi ir įsijungia į Kristaus mokslo pilnatį. Bet iš to dar neseka, kad kiekviena kolektyvinė malda, liturginė ar neliturginė, turėtų turėti savyje visus to mokslo elementus.

*

* *

Griždami prie liturginės maldos, negalime pamiršti, kad *sveikas jausmas* privalo būti kiekvienoj maldos formoj. Juk jausmas daug ką gali pasakyti liturginėj maldoj. Joje glūdi visas efektyvus gyvenimas. Kad taip yra, pakanka pasiskaityti tik kelias psalmes. "Parodo mūsų sielų džiaugsmą, liūdesį, baimę, visai pasitikinčią Dievui ir Jį mylinčią mūsų valią" (Mediator Dei). „Psalė yra žmonių palaima, Dievo garbė, tikinčiųjų pasige-

rėjimas, visų džiaugsmas, Bažnyčios balsas, skambus tikėjimo išpažinimas, laisvės džiaugsmas..." (Šv. Ambrozijus).

Liturgijoje dažnai sutinkame stipraus susijaudinimo momentų. Štai kas dar yra liturginei maldai būdinga — yra momentų, kada, atrodo, susijaudinimas pasieks aukščiausio įtempimo, pakils ligi paroksizmo, ir staiga visai netikėtai atslūgsta, įstoja į pusiausvyros ir ramumo kelią. Kuo tai pateisinti ir kaip suprasti? Priežastis labai paprasta ir suprantama: liturginė malda skiriama kolektyvui, kurį sudaro įvairaus temperamento ir nusiėtikimų vienetai, nepriklausomai nuo laiko ir aplinkos. Dėlto ji daugiau supusiausvyrinama, apvaldoma ir, bendrai, liturgija nemėgsta perdėto jausmų išliejimo. Jos toks santūrumas kartais sudaro šaltumo įspūdžio. Paimkim pavyzdžiui vėl sekmadienių kolektas arba oracijas, ar net ir šv. Mišių kanoną. Pirmu pažvelgimu atrodo, kad tik šaltas protas veikia. Bet tie, kurie liturgiją žino ir gyvena jos atmosfera, gerai žino ir mato, koks turtingas ir įvairus gyvenimas yra tose kietose formose. Kiek didingumo ir giedrumo bei ramumo per penkiolika amžių susitelkė jose. Kiek vyskupų, kunigų ir tikinčiųjų kartų kartojo tas pačias formules, kurių turinys niekad neišsenka.

Tokis dvasinis drausmingumas yra labai išmintingas ir reikalingas. Yra akimirų, kada jausmingumas gali pasireikšti, bet malda, skiriama visiems ir kiekvienai dienai, nepaisant laiko, vietų ir asmenų aplinkybių, turi išlaikyti santūrumo ir nuosaikumo dėsnį. Bet koks jausmingumo pasireiškimas, ypač įtempto, gali sudaryti dvejopos rūšies pavojų, būtent — arba tikintysis turės susirasti savyje tokį jausmą, kokio jis bent tuo metu

neturi, arba jis pasiliks tam jausmui abejingas. Tokiais atvejais melsis tik jo lūpos.

Ryšy su tokia padėtim liturgija išlaiko naudingą ir girtiną bruožą — tam tikrą varžymąsi ar gėdingumą. Ji neduoda laisvų rankų per daug intimiems jausmams. Tiesa, ji sugeba juos sužadinti reikiama momentais, bet sugeba juos sulaikyti širdies ribose. "*Secretum meum mihi*" — "Mano paslaptis man" (Iz. 24. 16). Visa tai suprasti reikalinga į tuos tekstus gerai įsiskaityti ir įsigyventi. Skaitymas tik prabėgomis be rimtesnio įsigilinimo jokios naudos neduos.

Bendrai imant, liturginėse maldose nėra tokių formulų, kurios konstatuotų tokias dvasines ar moraliens būkles, kurios reikalautų iš tikinčiųjų bet kokių pasižadėjimų ar visiško išsižadėjimo. Jų, tiesa, yra, bet jos vartojamos tik ypatingais atsitikimais ir ypatingais reikalais, kaip pvz. teikiant krikšto sakramentą, kunigystės šventimus, moterystės sakramentą ir vienuolių įžadų apeigose. Tokis atsargumas — Bažnyčios didelė išmintis. Pakilimo ir entuziazmo momentais tokios rūšies formulės gali būti pateisinamos, bet bendruomeninio gyvenimo kasdienybėje, ypač kurios dažnai kartojamos, būtų pavojingos, nes sukeltų dvasinį nenuoširdumą, pariziejizmą. Juk negalima reikalauti, kad visi vienodai ir tuo pat metu turėtų tų pačių nusiteikimų, jausmų ir jų intensyvumo, nebent būtų norima, kad tos maldų formulės būtų kartojamos be įsitikinimo, be pritartimo jų turiniui. Turime labai gražų švč. Jėzaus širdžiai atsisveikimo aktą. Vienoj jo vietoj sakoma: „Kad savo krauju galėtumėm numazgoti visus nusikaltimus...“ Gražu, didvyriška. Bet ar visi tą valandą tas gražias mintis gali nuoširdžiai iš širdies gilumos siųsti Dievui? Ar ne išmintingiau visa palikti ypatingiems atsitikimams?

*

* *

Kokia malda geriausiai pritaikyta liturginei dvasiai? Kokia malda lengviausiai įvesdina į liturginę atmosferą? Chorinė malda, t. y. brevijoriaus choru kalbama ar giedama įpareigotų žmonių malda, į kurią gali įsijungti ir pasauliečiai. Ta malda yra oficialinė šv. Bažnyčios malda. Tokia malda Bažnyčia vykdo Kristaus norą: „Visuomet reikia melstis ir nepailsti“ (Luk. 18. 1). Ji įvedė tą nesiliaujamą maldą ir ragina joje nepailsti vaduodamasi ir Tautų Apaštalo šv. Povilo žodžiais: „Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo“ — „Per Jį (Kristų) aukokime visados Dievui gyriaus auką“ (Žyd. 13.15).

Čia pravartu pažymėti, kad chorinė malda stato eilę sąlygų. Įstatymas neįpareigoja pasauliečio tos maldos kalbėti, bet Bažnyčia pageidauja, kad ir pasauliečiai dalyvautų kanoniškų valandų maldoje. Dalyvavimas reikalingas pilnutinis — ir sielos ir kūno. Šv. Benediktas savo reguloj taip rašo apie *Divinum Officium*: „Į psalmodiją stokime taip, kad mūsų mintis remtų balsą“.

Chorinė malda įgyja dramos formos. Čia turima galvoje graikiškoji tragedija: dalyvauja du chorai, kalba ir gieda pakaitomis. Korifejus atlieka sunkesniąsias dalis arba reasumuoja kondensuotose formulėse visos besimeldžiančios bendruomenės ar kolektyvo mintis. Jų visų bendri judesiai, bendra liturginė akcija ir taip pat maldų turinys atitinka šventę ar bažnytinių metų laikotarpį. Visame tame veiksmė vyrauja tai, kas yra visos liturgijos centrinis punktas: Eucharistinė Auka, kuri koncentruoja paslaptingu būdu tą dramą, apie kurią buvo kalbėta anksčiau.

Kadangi šv. Mišios ir visa liturginė malda reikalauja iš mūsų viso žmogaus — kūno ir sielos — dalyvavimo, tad išorė — balsas, mostai, judesiai ir net pats liturginių indų naudojimo faktas — vaidina svarbų vaidmenį. Suprasdami, kad ta malda garbiname patį Dievą ir duodame Jam priklausomą garbę ir, antra vertus, kad Dievas yra Tobulybė ir Grožis ir, be to, kad tokią valandą žmonės prisiartina arčiausiai Dievo, tad dera, kad ta *divina laus* būtų perteikiama Jam tobuliausioj visų mūsų galių ir sugebėjimų darnoj. Nieko stebėtino, kad liturginė dvasia naudoja substancionalinio Grožio garbei visą įmanomą sukurtąjį grožį.

Primintina dar viena toli gražu ne antraeilė liturginės maldos žymė. Nenorėdami jos pažinti, ignoruosime savo žmogiškąsias galimybes. Žinodami visus liturginės maldos elementus ir jos dvasią, turime pripažinti, kad liturgija negali apsieiti be tam tikro kultūros lygio, arba kitais žodžiais tariant — be kūrybingo žmogaus genijaus visų vertybių sintezės. Aišku, kultūra religijos nekuria ir jos sukurti neįstengia, bet ji pateikia priemonių jai vystytis ir veikti.

Liturgijai tam tikras kultūros laispmis yra būtinas, bet liturgija renčia taip pat žmogaus prigimties individualybę, dėlto negresia jai sustyrimas, nei nuoširdumo praradimas, nei nusialinimas. Be to, Bažnyčia laikas nuo laiko patikrina ir revizuoja liturginius nuostatus ir nesibijo, neliesdama to, kas yra bekompromisiniai principinis dalykas, jų pakeisti. Keičia tai, kas yra tapę laiko dvasios fone nebesuprantama. Ji nebijo taip pat grąžinti atgal į naujus laikus senų liturginių papročių, kurie labiau atitinka liturginę dvasią. Ir dėlto liturgija, kaip ir pati Bažnyčia, yra visada gyva.

POSTSCRIPTUM

Kunigas, stovįs savo pašaukimo aukštumoje, yra didelė konstruktyvinė ir kūrybinė jėga. Kunigas, kaip moralės sargas, ugdytojas ir stiprintojas, neša ant savo pečių ne tik Bažnyčios, bet ir savo tautos bei valstybės ateitį. Toks kunigas apsaugo savo tautą ir valstybę nuo kylančių iš vidaus griaujamų audrų, kurios šimtmečiams gali padaryti sunkiai pagydomų žaizdų. Kur tokios audros nuniokoja kraštą, ten reikia ieškoti ir kunigo prasilenkimo su savo pašaukimu ir skirtomis jam pareigomis. Juo sunkesnius ir pavojingesnius laikus gyvena tauta ir valstybė, juo didesnis reikalingas kunigo budrumas, jėgų įtempimas, pasiaukojimas, pastangos sutelkti apie save krikščionišką bendruomenę ir išrikiuoti ją į vieningą, drausmingą, kovingą vienetą, kuris, gaivinamas katalikybės ir tautybės idealų, norėtų ir sugebėtų savo krūtinėmis atremti pavojų nešančias jėgas. Kunigo vaidmenį tokiose aplinkybėse supranta ir vertina ne tik Bažnyčia, katalikai, bet ir nekatalikiškai nusiteikę ir kovoja su Bažnyčia vyrai.

Atsiradę didžiosios prancūzų revoliucijos padarytuose griuvėsiuose ir nelaimėse politikai labai įdomiai tuo klausimu yra kalbėję. Fouriero šalininkas ir sekėjas Infantinas, sukūręs savotišką religiniai-politinę sektą, rašė: „Tautos ir valstybės nyksta, bet Bažnyčia nemiršta. Nemanau, kad padarytumėt išvadą, jog Bažnyčia pa-

silieka tik tam, kad žiūrėtų į mirstančius ir nykstančius ir juos laimintų. Ar ne gimimai jai daugiau rūpėtų? Ar ji nebenorėtų daugiau teikti krikšto sakramento? Ar ne ji turėtų spręsti pirmoje eilėje, kas yra gera ir kas yra bloga?... Mūsų gyvenamųjų laikų svarbiausias uždavinys — darbo organizacija. Ji užkirs kelią revoliucijoms, kurios purto ir griauja valstybes. Bažnyčia su savo kunigais neturi teisės tik iš tolo žiūrėti į tuos reikalus”.

J. B. Sayo mokinyš Blanqui, pasiremdamas tik istoriniais faktais, liūdnai konstatuoja: „Prisiminus senosios Bažnyčios garbingą praeitį, garbingus ir pasigėrėtinius tos taip paprastos ir išmintingos organizacijos veiksmus, negalima nusikratyti melancholija, šiandien matant tą religiją taip labai smunkant ir nykstant. Jai iš visų pusių graso pavojai. Tiesa, ji dar tiesiai laikosi ir meta trumpam praeities šešėlius į gyvenamus laikus: dar pamaldos laikomos, bažnyčių durys adaros, hierarchija išlikusi ta pati, bet koks tikėjimo kritimas!” (Histoire de l'Economie politique en Europe. 1837 m.). Tas pats Blanqui kitoj vietoj konstatuoja faktą, kad nėra kunigų, stovinčių reikalų ir pareigų aukštumoje, ir teigia: „viešasis švietimas, teisingas darbo gaminių padalinimas, kalėjimų reforma, žemdirbystės pažanga ir kitos problemos gali būti gerai išspręstos tik kunigui dalyvaujant, nes čia teisingumo sritis... Kad šiandieninis kunigas žinotų, kokių atmainų jis gali būti įrankiu ir kokią išganingą ir gaivinančią įtaką gali daryti į žmonijos likimą!“. Būtų kita daina. Net garsus prancūzų anarchistas Proudhonas, kuriam nuosavybė yra vagystė, noriai savo kalbose ir raštuose šaukėsi evangelijos ir kunigų.

Taip kunigą vertino nekatalikai, prancūzų didžiajai revoliucijai siautėjant ir porevoliuciniais laikais jos pa-

darytus griuvėsius atstatant. Prie tų žodžių nieko teisingesnio pridėti negalima.

Štai dėlko, atstatant savo nepriklausomybę ir kuriant naują Lietuvos respubliką, 1920 m. išleidau savo „Kunigą dvidešimtojo amžiaus visuomenėje.“ Štai, dėlko leidžiu ir dabartinį „Kunigą Dievo ir žmonių tarnyboje“.

Lietuvis kunigas savo praeity gražiai savo veikla ir pasiaukojimu reiškėsi. Visur, kur tik pasireiškė Lietuvos ir Bažnyčios priešas, jis pirmose eilėse stovėjo aukštai iškėlęs savo vėliavą su šūkiais: Dievas ir Lietuva. Jo nuopelnų iš mūsų istorijos nieks neišskus. Be kunigo, mūsų istorija būtų pasukusi kita Lietuvai nenaudinga kryptimi. Ar nūdienis kunigas, Lietuvai ir lietuvių tautai atsidūrus gal pavojingiausioj ir šurpiausioj būklėj, išlaikys kvotimus ir ar panorės eiti savo pirmatakę garbingu keliu?

Kunigui stovėti ir aktyviai dalyvauti visose kovose su Bažnyčios ir tėvynės priešais maža. Kovai laimėti nepakanka turėti bet kokis ginklas ir bet kokia kovos taktika. Mainos rūbas margo svieto, turi mainytis ir kunigo kovos ginklai ir ypač kovos taktika ir metodai. Kai priešas ginkluotas moderniškiausiais XX amžiaus ginklais, buože ir kriukiu jo nenugalėsi. Bergždžios pastangos ir tuščias darbas. Metodas lemiamas dalykas. Krištiškuose momentuose už nepasinaudojimą laikui tinkamo metodo kunigai brangiai užmoka savo galvomis ir milijonais tikinčiųjų. Kunigams pats Kristus nustatė veiklos metodą: *Eidami tad mokykite*. Nūdieniai pastorologai tuos Kristaus žodžius taip formuluoja: *Nuo durų ligi durų*. Kunigas apaštalas. Jis įpareigotas žvejoti sielas. Jei jis sėdėdamas savo klebonijoje lauks žmonių, pasiliks be jų. Juos išžvejos tas, kuris sėja kūkalius kviečiuose. Kunigas, stodamas į tą žūtbutinę kovą su senais

šarvais, padės kovą laimėti priešui ir įsigalėti materializmo apaštalam. Jis tuo būdu padės ir mūsų tautinę dvasią palaidoti.

Šiuos visus klausimus paliečiau savo knygoje. Ji turėtų kunigams palengvinti pažinti gyvenamąją būklę ir veiklos programą bei metodus.

Bet ši knyga skiriama ne tik kunigams. Ji paliečia ne tik klebono, bet ir viso jo štabo — vikarų, vargonininkų, zakristijonų ir net ministrantų — altoriaus patarautojų pareigas. Pasauliečių — klebono štabo narių — veiklą liečiau tik bažnyčios ribose. Jų visų pareiga — vykstančias bažnyčioje pamaldas padėti įstatyti į liturgijos nurodytą ir įpareigotą šventumą, rimtį ir grožį. Jų kiekvieno veiksmas nepriklauso nuo jo laisvos valios. Sena „tradicija“ negali būti jų veiklos pagrindas, nes ji paremta ne Bažnyčios mokslu, bet žmogaus valia. Vargonininko pareigos bažnyčioje gana reikšmingos. Didele dalimi nuo jo priklauso bažnyčios apeigų rintis, grožis ir patrauklumas. Vargonininkas daug yra nusipelnęs lietuviškajai kultūrai. Senovėje jis pradžios mokyklos mokytojas, jis dainos ir giesmės kultūrintojas, jis chorų ir dainų švenčių organizatorius, jis liaudies dainų kompozitorius, jis iškėlė liaudies dainą į kultūros ir grožio aukštumas. Bet, gaila, jis nesusidomėjo liturgijos mokslu, liturgijos dvasia. Daug jau turime vargonininkų, baigusių aukštus mokslus, gabių muzikų, bet, deja, maža turime susidomėjusių liturgijos dvasia ir nuostatais. Ir dėlto jų veikla bažnyčioje pamaldų metu labai dažnai ne maldingumą ir grožį kelia, bet nejaukumą ir kunktumą. Klausant jų keliamo vargonais triukšmo, labai dažnai lydimas nemažesnio ministrantų skambučių triukšmo, norisi ano pranašo duotą patarimą Balaalo kunigams nukreipti mūsų vargonininkams: Jūsų dievas miega. Jei

norit jį pažadinti, triukšmaukit dar garsiau. Geros valios vargonininkai čia ras jiems naudingų ir privalių nurodymų. Čia neras tuo reikalu vadovėlio, nes tai nebuvo mano tikslas knygą rašant. Nurodžiau tik svarbiausius tos srities momentus.

Be kunigų daugiausia šia mano knyga galės pasinaudoti katalikai pasauliečiai. Iš jos jie sužinos savo vietą Bažnyčioje, savo teises ir pareigas ir kokie santykiai juos turi rišti su kunigu. Taigi pasauliečiui katalikui labai svarbu. Svarbu pirmiausia dėlto, kad pašalins tuos nesusipratimus, kurie dažnai kyla tarp kunigo ir pasauliečio, antra, iš jos turės žinių spręsti, kuris kunigas yra geras, o kuris blogas. Praktikoje dažnai pasitaiško, kad geriausią kunigą žmonių liežuviai padaro blogu ir atvirkščiai — blogą geru. Mastą kunigo gerumui duoda pati Bažnyčia, ne žmonės savo nuožiūra. Tą mastą skaitytojas čia suras. Ir, trečia, pagaliau duos galimybės pasauliečiams glaudžiai ir stipriai susijungti su savo dvasios vadais - kunigais ir sudaryti tą jėgą, kuri sugebės atremti bolševizmo visa naikinančią pasauliui grėsmę ir įvesti taiką bei saugumą. Be katalikų vieningo dalyvavimo šioj žūtibūtinėj kovoje, raudonasis maras nebus nugalėtas. Tas gi katalikų vieningumas neįmanomas be katalikų pasauliečių glaudaus apsijungimo su savo kunigais ir su savo hierarchija. Šiuo metu šis punktas yra svarbiausias ir aktualiausias. Nūdienis katalikas turi tai suprasti, ir suprasti kuo greičiausia, nes įvykiai bėga galvotrūkčiais, jų tempas akim nepagaunamas. Nieks negali įspėti, ką mums atneš rytojus. Nieks negali jaustis namie esąs. Šiandien čia, o rytoj ten.

Turint visa tai galvoje, turim aiškiai pažinti ir įsisamoninti, kas ligi šiol įvyko ir kas įvyks ryt. Neprivalom tenkintis kalbomis apie pažangas ir pasiekimus, bet

visa rimtimi ir atsakomingumu turim aiškintis ir gerai suprasti, kokios seka iš visų tų įvykių mus saistančios pareigos. Kiekvienas turi sąžiningiausiai savo tas pareigas atlikinėti. Jas turi atlikti ir Bažnyčia per savo hierarchiją ir kunigus. Gyvenamoj būklėj maža atlikti tik savo asmenines pareigas, maža vengti nuodėmių. Šiandien reikalinga rūpintis realizavimu tos Dievo minties, kuri liečia Jo kūrinius, teisingu tvarkymu to, kas yra Dievo nuosavybė. Bet tai nereikia, kad Bažnyčia turėtų *betarpiškai* rūpintis šiais žemiškais reikalais. Tai ne jos pasiuntinybė. Tai pasauliečių pareiga, ir jie už tai turės atsakyti. Bažnyčios pareiga teikti vadovaujamą mintį, vedančią į kūrybingą darbą, į taiką ir saugumą, į žmonių laisvę ir gerovę. O tai turi atlikti pasauliečiai ranka į ranką su savo tiesioginiais dvasios vadais. Jie turi savo Bažnyčią ir tėvynę apginti ir nuo pragaro vartų, kurie nedviprasmiškai užsimoję paglemžti visą pasaulį.

Tokie yra mano šios knygos tikslai ir uždaviniai. Dėlto, manau, bus naudinga ją paskaityti ir kunigui ir pasauliečiui, pasidaryti reikiamas išvadas ir jas gyvendinti praktiškajame gyvenime.

Į šią savo knygą atkėliau kai ką iš savo knygos *Kunigas dvidešimtojo amžiaus visuomenėj* ir kelis straipsnius, tilpusius anksčiau *Tiesos Kely*.

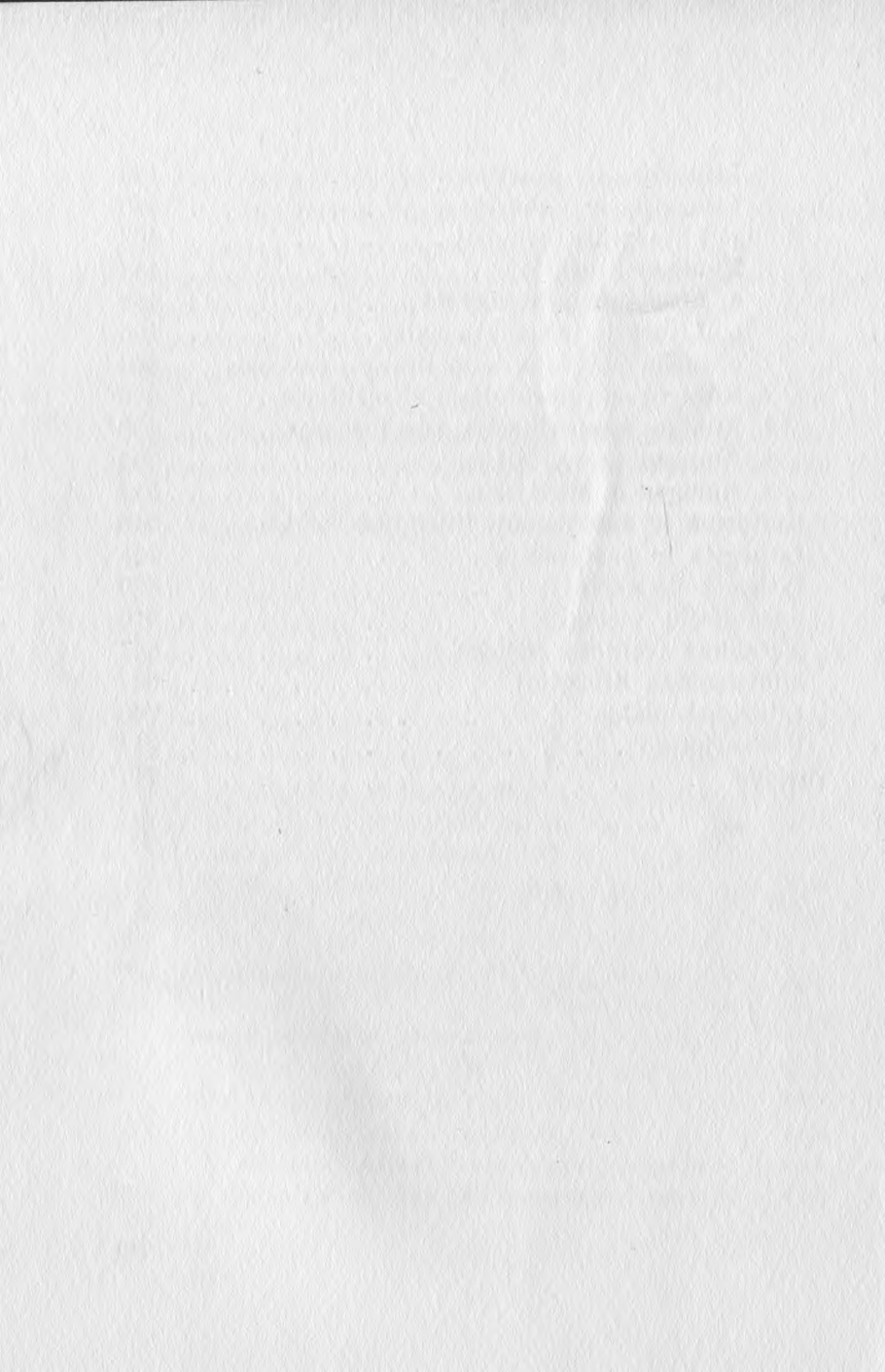
Pabaigus rašyti šį savo darbą, buvo paskelbtas naujas Jono XXIII Brevijoriaus ir Mišiolų rubrikų kodeksas. Savo rašte jo nenagrinėjau. Nenagrinėjau svarbiausia dėlto, kad dar nėra jo oficialaus aiškinimo. Tai galima bus padaryti tik jo susilaukus.

T U R I N Y S

Ivadas	5
I. Kunigo tarnybos vyriausias tikslas	5
II. Pasaulietis sakykloje	11
 KUNIGAS VISUOMENĖJE	 29
Bažnyčia ir liaudis	31
Kunigo santykiai su visuomene	52
Kunigas ir pasaulietis	61
Kunigas visuomeniniame darbe	87
Kunigas politikoje	123
Kunigas išeivijoje	150
Kunigas ir visuomeniniai mokslai	165
Klierikų parengimas naujų laikų pastoracijos darbui	174
 KUNIGAS SAKYKLOJE	 193
Dievo žodis krikščioniškoje bendruomenėje	195
1. Kristaus ir kunigo Dievo žodžio skelbimas	195
a. Kristaus skelbimo asmeninis charakteris	195
b. Viešpaties skelbiamo Dievo žodžio turinys	197
2. Bažnyčios ir kunigo Dievo žodžio skelbimas	199
a. Bažnyčios pasiuntinybė skelbti Dievo žodį	199
b. Dievo žodžio skelbimo pasiuntinybės vyk- dymas amžių eigoje	201

c. Dievo žodžio skelbimo pasiuntinybės vykdymas dabartiniais laikais	203
Šv. Povilas — pamokslininko idealas	209
Pastovūs pamokslo elementai	219
Pamokslas ir kultūra	226
Moderniškas pamokslas	234
Pamokslo ar žmogaus krizė?	250
Mūsų laikų pamokslų ydos ir uždaviniai	264
Romos katekizmo reikšmė pamokslams	299
Raminantieji ir moraliniai pamokslai	304
Parapija sakykloje	313
1. Parapija	322
2. Bažnyčia	326
3. Klebonas	332
4. Parapičiai	336
Socialinis klausimas sakykloje	344
Socialinės enciklikos	364
Velnias sakykloje	389
Gavėnios rekolekcijos ir katalikiškoji akcija	409
1. Rekolekcijų vedėjo asmuo	411
2. Rekolekcijų pamokslų turinys	412
3. Rekolekcijų pravedimo būdas	414
4. Kunigų pagalba	415
Uždaros rekolekcijos	419
 KUNIGAS LITURGIJOJE	 443
Pastoracinė liturgija	445
1. Liturgija ir Bažnyčia	445
2. Liturgija ir Kristus	449
a. Kristaus veikimas	449
b. Kristaus esimas — praesentia Christi	453
c. Begalinė ir dieviška Kristaus didybė	458

3. Liturgija ir praeitis	459
4. Liturgija ir dabartis	460
Kunigas liturgijos tarnyboj	462
1. Kunigas liturgijoj	462
a. Liturgija ir kunigystė	462
b. Liturgija ir sielų tarnyba	465
c. Sielų ganytojo, kaip liturgo, pareigos	469
2. Kunigo sakramentalinis charakteris	478
3. Kunigo sanktifikacija per liturgiją	493
4. Kunigas ir šv. Mišios	501
5. Kunigas ir brevijorius	511
Kultūrinė ir auklėjamoji liturgijos reikšmė	546
Liturgija ir pastoracija	561
Liturgija ir vaikai	580
Pasauliečių teologija	610
Katalikas šventose Mišiose	621
Ministrantas liturgijoj	677
Liturginė malda	700
Postscriptum	711
Turinys	717

INDEX

Introduction	5
I. The main purpose of the priest's service	5
II. The layman in the pulpit	11
 THE PRIEST IN SOCIETY	 29
The Church and the people	31
The priest's relations with society	52
The priest and the layman	61
The priest in social work	87
The priest in politics	123
The priest in the diaspora	150
The priest and social sciences	165
The preparation of seminarians for today's pas- toral work	174
 THE PRIEST IN THE PULPIT	 193
The word of God in Christian society	195
1. The preaching of the Word of God by Christ and the priest	195
a. The personal character of Christ's pre- aching	195
b. The contents of the Word of God pre- ached by Christ	197
2. The preaching of the Word of God by the Church and priest	199

a. The mission of the Church to preach the Word of God	199
b. The fulfillment of the mission of preaching the Word of God through the centuries	201
c. The fulfillment of the mission of preaching the Word of God today	203
St. Paul — the ideal of the preacher	209
The unchanging elements of a sermon	219
The sermon and culture	226
The modern sermon	234
A crisis of the sermon or of the man?	250
The faults and problems of today's sermon . .	264
The import of the Roman catechism for sermons	299
Consoling and moral sermons	304
The parish in the pulpit	313
1. The parish	322
2. The Church	326
3. The pastor	332
4. The parishioners	336
The social question in the pulpit	344
The social encyclicals	364
The devil in the pulpit	389
Lenten retreats and Catholic Action	409
1. The person of the retreat master	411
2. The subject matter of retreat sermons . .	412
3. The manner of conducting retreats . . .	414
4. The assistance of the clergy	415
Closed retreats	419
 THE PRIEST IN THE LITURGY	 443
Pastoral liturgy	445

1. Liturgy and the Church	445
2. Liturgy and Christ	449
a. Christ's activity	449
b. Christ's presence — <i>praesentia Christi</i>	453
c. The infinite and divine greatness of Christ	458
3. Liturgy and the past	459
4. Liturgy and the present	460
The priest in the service of liturgy	462
1. The priest in liturgy	462
a. Liturgy and the priesthood	462
b. Liturgy and the service of souls	465
c. The duties of the shepherd of souls as a liturgist	469
2. The sacramental character of the priest	478
3. The sanctification of the priest through liturgy	493
4. The priest and the sacrifice of the Mass	501
5. The priest and the breviary	511
The cultural and educational import of liturgy	546
Liturgy and pastoral work	561
Liturgy and children	580
Theology for lay people	610
The Catholic at Holy Mass	621
The minister (server) in the liturgy	677
Liturgical prayer	700
Postscript	711
Contents	721